

**MUNKAERŐPÁCI
TÜKÖR
2001**

MUNKAERŐPIACI TÜKÖR

Az évkönyvsorozat szerkesztőbizottsága

FAZEKAS KÁROLY • igazgatóhelyettes, MTA Közgazdaságtudományi Kutatóközpont

FREY MÁRIA • tudományos tanácsadó, Foglalkoztatási Hivatal

KÖLLŐ JÁNOS • tudományos főmunkatárs, MTA Közgazdaságtudományi Kutatóközpont

LAKATOS JUDIT • főosztályvezető, Központi Statisztikai Hivatal

LAKY TERÉZ • tudományos tanácsadó, Foglalkoztatási Hivatal

LÁZÁR GYÖRGY • osztályvezető, Foglalkoztatási Hivatal

NAGY GYULA • tanszékvezető, Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem,

Emberi Erőforrások Tanszék

Sorozatszerkesztő

FAZEKAS KÁROLY

MUNKAERŐPIACI TÜKÖR 2001

SZERKESZTETTE
FAZEKAS KÁROLY

MTA KÖZGAZDASÁGTUDOMÁNYI KUTATÓKÖZPONT
ORSZÁGOS FOGLALKOZTATÁSI KÖZALAPÍTVÁNY
BUDAPEST © 2001

A kiadó címe:
1112 Budapest, Budaörsi út 45.

A kiadvány megrendelhető:
Nyíri Józsefné, a kiadó címén (e-mail: nyiri@econ.core.hu)

© MTA Közgazdaságtudományi Kutatóközpont,
Országos Foglalkoztatási Közalapítvány
2001

ISSN 1586-460X

Felelős kiadó: Koltay Jenő
Nyomdai előkészítés: socio-typo
Typográfia: Garamond, Franklin Gothic
Készült az ERFO Kft. Nyomdaüzemében
Felelős vezető: dr. Kovács Zoltán ügyvezető igazgató

TARTALOM

Előszó	9
Laky Teréz: Munkaerőpiac Magyarországon 2000-ben	15
Bevezetés	17
1. A népesség gazdasági aktivitása – európai összehasonlításban	18
2. Főbb változások a népesség munkaerőpiaci helyzetében, 1999–2000	24
2.1. A foglalkoztatottság mértéke	24
2.2. A szektorok, ágazatok	26
3. A munkanélküliség alakulása	31
4. A gazdaságilag inaktívak	36
Közelkép. Munkanélküliek jövedelemtámogatása	
Szerkesztette Gábor R. István, Nagy Gyula	41
Bevezetés	45
1. Munkanélküliek jövedelemtámogatása a fejlett piacgazdaságokban és a posztoszocialista átmenetben	45
1.1. A munkanélküli ellátások közgazdasági alapjai (<i>Köllő János</i>)	45
1.2. A munkanélküli ellátások jogosultsági szabályai és mértékei a fejlett országokban (<i>Frey Mária</i>)	50
1.3. A munkanélküli ellátások indokolttsági feltételei a fejlett országokban (<i>Scharle Ágota</i>)	59
1.4. A munkanélküli ellátások problémái a posztoszocialista átmenetben (<i>Köllő János</i>)	62
2. A munkanélküliek jövedelemtámogatásának szabályai és finanszírozása	70
2.1. A munkanélküli ellátások jogosultsági feltételei és mértékei (<i>Nagy Gyula</i>)	70
2.2. A munkanélküli ellátások finanszírozása (<i>Frey Mária</i>)	75

3. A munkanélküliek jövedelemtámogatásának célba juttatása	81
3.1. A munkanélküli ellátásokban részesülők létszáma és jellemzői (<i>Lázár György</i>)	81
3.2. A munkanélküli ellátások bőkezűsége és célzottsága (<i>Nagy Gyula</i>)	84
3.3. A munkanélküli járadék indokolttsági feltételei (<i>Koltayné Kórodi Tünde</i>)	91
3.4. Pályakezdő munkanélküliek segélye (<i>Lázár György</i>)	97
3.5. A munkanélküli járadékot kimerítők munkaerő-piaci státusának alakulása (<i>Lázár György</i>)	99
3.6. Nyugdíj előtt álló munkanélküliek ellátása (<i>Scharle Ágota</i>)	104
4. A munkanélküliek jövedelemtámogatásának munkaerő-piaci és jövedelmi hatásai	107
4.1. A munkanélküli ellátások hatása az elhelyezkedési szándékokra és esélyekre (<i>Galasi Péter, Köllő János</i>)	107
4.2. A munkanélküliek jövedelempótló támogatásának néhány jellemzője 1994-ben (<i>Szivós Péter</i>)	111
4.3. Munkanélküli ellátások a háztartások jövedelmében (<i>Szivós Péter, Gábor András</i>)	116
5. A munkanélküli jövedelemtámogatási rendszer legújabb változásainak fogadtatása és tapasztalatai	124
5.1. A munkanélküli ellátórendszer 2000. évi átalakításának lakossági megítélése (<i>Köllő János</i>)	124
5.2. Járadékjogosultság és elhelyezkedési esélyek (<i>Galasi Péter, Nagy Gyula</i>)	131
5.3. A munkanélküli járadék hatása az egyéni elhelyezkedési esélyekre (<i>Köllő János</i>)	139
5.4. Segélyhez jutás és elhelyezkedés a járadékkimerítés után (<i>Galasi Péter, Nagy Gyula</i>)	151
5.5. Az aktív korú állástalanok rendszeres segélyezésének és közcélú foglalkoztatásának önkormányzati tapasztalatai (<i>Fazekas Károly</i>)	163
6. Jegyzetek	173
7. Hivatkozások	174

Frey Mária: A munkanélküliség kezelésével kapcsolatos jogi szabályozás

és intézményrendszer változásai 2000-ben	177
Bevezetés	179
1. A munkanélküli ellátórendszer reformja	179
2. Tartós munkanélküliek rendszeres szociális segélyezése	182
3. Aktív munkaerőpiaci eszközök	187
3.1. Új támogatási formák	187
3.2. Az Ft-ből kiiktatott támogatási formák	190
3.3. Korrekciók a továbbélő aktív munkaerőpiaci eszközökben	191
3.4. A további célok	193
4. Szervezeti változások a munkaügy kormányzati irányításában	194

Statisztikai adatok (*Statistical Data with English Subtitles*)

Összeállította (<i>Edited by</i>): Fazekas Károly, Köllő János, Lakatos Judit, Lázár György	199
1. Alapvető gazdasági mutatók (<i>Basic economic indicators</i>)	201
2. Népesség (<i>Population</i>)	203

3. Munkaerőpiaci részvétel (<i>Labour market participation</i>)	208
4. Foglalkoztatás (<i>Employment</i>)	214
5. Munkanélküliség (<i>Unemployment</i>).....	227
6. Inaktivitás (<i>Inactive population</i>).....	239
7. Bérek (<i>Wages</i>).....	241
8. Oktatás (<i>Education</i>)	249
9. Munkaerő-keresleti jelzőszámok (<i>Labour demand indicators</i>)	252
10. Regionális különbségek (<i>Regional inequalities</i>).....	256
11. Migráció és ingázás (<i>Migration and commuting</i>)	270
12. Ipari kapcsolatok (<i>Industrial relations</i>)	272
13. Nemzetközi adatok (<i>International comparison</i>)	274
14. A fontosabb adatok forrásai.....	277

Munkaerőpiaci kutatások

Válogatás magyarországi könyvekből, kiadványsorozatokból, külföldi és hazai folyóiratok munkaerőpiaci tárgyú publikációiból

Összeállította: Sándor Zsuzsa, Geréb Zsófia, Tánczos Éva	283
Bevezetés	285
1. Válogatás a magyar könyvtermésből, 1985–2001	286
Index	307
2. Magyarországi folyóiratcikkek, 1999 szeptember – 2001 szeptember	309
3. Külföldi folyóiratcikkek, 1990–2001	313

Függelék. Táblázatok és ábrák jegyzéke	317
---	------------

A kötet szerzői

- FAZEKAS KÁROLY • MTA Közgazdaságtudományi Kutatóközpont
FREY MÁRIA • Foglalkoztatási Hivatal
- GALASI PÉTER • Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem,
Emberi Erőforrások Tanszék
- GÁBOR R. ISTVÁN • Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem,
Emberi Erőforrások Tanszék
- GÁBOS ANDRÁS • Társadalomkutatási Intézet Rt.
- GERÉB ZSÓFIA • MTA Közgazdaságtudományi Kutatóközpont
- KOLTAYNÉ KÓRÓDI TÜNDE • Vas Megyei Munkaügyi Központ
- KÖLLŐ JÁNOS • MTA Közgazdaságtudományi Kutatóközpont
- LAKATOS JUDIT • Központi Statisztikai Hivatal
- LAKY TERÉZ • Foglalkoztatási Hivatal
- LÁZÁR GYÖRGY • Foglalkoztatási Hivatal
- NAGY GYULA • Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem,
Emberi Erőforrások Tanszék
- SÁNDOR ZSUZSA • MTA Közgazdaságtudományi Kutatóközpont
- SCHARLE ÁGOTA • University of Oxford
- SZIVÓS PÉTER • Társadalomkutatási Intézet Rt.
- TÁNCZOS ÉVA • Gazdasági Minisztérium

ELŐSZÓ

Az Országos Foglalkoztatási Közalapítvány támogatásával tavaly indítottuk el a *Munkaerőpiaci Tükör* című évkönyvsorozatot. Az első kötet kedvező fogadtatása meggyőzött bennünket arról, hogy kezdeményezésünk érdemes a folytatásra. A munkaerőpiaci szolgálat szervezeteiben, a közigazgatásban, az önkormányzatoknál, a civil szervezetekben, az oktatási intézményekben és kutatóhelyeken, valamint a sajtónál dolgozó kollégáktól számtalan visszajelzést kaptunk arról, hogy jól tudták hasznosítani a könyvben összefoglalt információkat. A második kötet összeállítása során már támaszkodhattunk az olvasók javaslataira és helyenkénti kritikai észrevételeire is. Az évkönyv alapvető célkitűzésén és szerkezetén azonban nem változtattunk. Olyan, szakmailag igényes kiadvány elkészítésére törekedtünk, mely a rendelkezésünkre álló, statisztikák és elemzések alapján, közérthető formában, jól áttekinthető szerkezetben összegzi a jelenlegi munkaerőpiaci folyamatok megértéshez szükséges legfontosabb tényeket.

A kiadvány öt fő részből áll.

1. Bevezető tanulmány a magyarországi munkaerőpiac állapotáról

A tanulmányban röviden összefoglaljuk a világgazdaságban, illetve az Európai Unió munkaerőpiacán végbemenő folyamatokat. Ennél részletesebben tárgyaljuk viszont a magyarországi munkaerőpiac jellemzőit. A fejlett országokban – mindenekelőtt az USA-ban és Európában – a 90-es évtized második felének biztató gazdasági növekedését követően 2000 végére érzékelhetően lelassult néhány meghatározó ágazat, elsősorban az információ-technológia addig dinamikus fejlődése. A megtorpanás kedvezőtlenül hatott a munkaerőpiacra is. A megrendelések visszaesése miatt nemcsak az érintett, de a kapcsolódó ágazatokban is elsőként a nagy multinacionális cégek kezdték átszervezni tevékenységüket, tömegesen bocsátva el alkalmazottaikat, elhalasztva a tervezett beruházásokat. Az addig a munkahelyteremtés esélyeit ígérő ágazatok fejlődésének lefékeződése több termelő és szolgáltató ágazatban is mérsékelte a foglalkoztatás növeléséhez fűződő reményeket. Az Európai Unió tagállamaiban az év első felének eredményei azonban még elégségesek voltak az addig kedvező munkaerőpiaci folyamatok fennmaradásához. A foglalkoztatás az előző évhez képest az Unió átlagában 62,3 százalékról 63,3 százalékra nőtt, a munkanélküliségi ráta 9,1 százalékról 8,2 százalékra csökkent.

Magyarországot – bár gazdasága egyre erősebben kötődik a világgazdasághoz – 2000-ben még kevésbé érintették a lassuló növekedés hatásai. A gazdaság dinamikusan fejlődött. A nemzeti jövedelem 5,2 százalékkal nőtt, meghaladta a legtöbb fejlett ország növekedési ütemét, egyúttal fokozatosan pótolva az évtized elején, az egykori KGST-piac összeomlásával járó válság okozta súlyos visszaesést és veszteségeket. A gazdaság eredményes működése ellenére a munkaerőpiac fő siker mutatója, a foglalkoztatottság csak szerény mértékben javult 2000-ben. A munkanélküliség ugyan csökkent, de változatlanul igen magas a gazdaságilag inaktívak, a nem foglalkoztatottak, de munkát sem keresők, illetve

magukat munkanélküliként sem regisztráltak aránya. Európai összehasonlításban Magyarország munkaerőpiacának állapota a foglalkoztatottak létszámának mintegy 37 ezer fős növekedésével, s a regisztrált munkanélküliek mintegy 19 ezer fős csökkenésével együtt az Európai Unió sorrendjében a kevésbé fejlett országokhoz hasonlít. Különösen aggasztó, hogy a munkaerőpiac regionális különbségeinek növekedése 2000-ben is folytatódott. A fejlett régiók foglalkoztatási helyzete látványosan javult, egyes területeken ma már a munkaerőhiány jeleit tapasztalhatjuk, miközben a gazdasági és munkaerőpiaci mutatók az elmaradott térségek további leszakadását jelzik.

2. Közelkép

Az idei *Közelkép* témája a munkanélküliek jövedelemtámogatása. Az összeállítás tíz szerző húsz munkáját foglalja magába és reményeink szerint a bérek alakulásáról szóló tavalyi összeállításhoz hasonlóan a szakemberek széles körének érdeklődésére számíthat. A szerkesztők a tavalyi kötethez hasonló módon arra törekedtek, hogy tömör és közérthető áttekintést adjanak a kiválasztott téma alapvető összefüggéseiről, friss kutatási eredményekről és a még válaszra váró kérdésekről.

A gazdasági rendszerváltozás első fél évtizedét Magyarországon lényegesen nagyobb arányú és jóval makacsabbnak bizonyult munkanélküliség kísérte, mint amire a munkanélküli jövedelemtámogatások mértékének és jogosultsági szabályainak meghatározásakor eredetileg számítani lehetett. Bár a munkanélküliség később számottevően – az évtized utolsó éveire már a fejlett piacgazdaságokban manapság normálisnak tekinthető szintre – mérséklődött, és a jövedelemtámogatási rendszer működéséről mind több tapasztalat halmozódott fel, mindmáig nem jött létre a munkanélküli ellátások elemeiben szilárd, jogosultsági feltételeiben és mértékeiben időálló rendszere, és nem alakult ki a kutatók és politikai döntéshozók körében konszenzus az ellátórendszer működésének és célszerű további módosításainak megítélésében. A vélemények közelítését és a döntések jobb megalapozását szolgálhatják a jelen összeállításban közreadott tapasztalatok és kutatási eredmények.

Összeállításunk öt fejezetre tagolódik. Az első fejezet a munkanélküliek jövedelem-támogatásának elméleti kérdéseit és a nemzetközi tapasztalatokat tekinti át, a másik négy pedig a rendszerváltozás utáni magyarországi fejleményeket tárgyalja. Ez utóbbi négy fejezetből három a kilencvenes évek fejleményeire, az utolsó a 2000. évi szigorítások fogadtatására és hatásaira koncentrál. A kilencvenes évek fejleményeit taglaló három fejezet közül az első a támogatások jogosultsági szabályainak, mértékeinek és finanszírozásának változásait követi nyomon, a második a támogatásokból való részesülésnek és kirekesztődésnek, a harmadik a támogatások munkaerőpiaci folyamatokra és a háztartások jövedelmi viszonyaira gyakorolt hatásainak tényszerű tapasztalatait elemzi.

Az összeállítás első fejezetének négy tanulmánya közül az első szerint a munkanélkülivé válással járó jövedelemvesztés mint káresemény elleni biztosítás rendszerének piaci megszerveződését gátló körülmények folytán a munkanélküliek biztosítási alapú ellátása szinte elkerülhetetlenül kötelező díjfizetésen alapul, nem zárva ugyanakkor ki bizonyos piacszimuláló elemek célszerűségét e rendszer működtetésében. A fejezet második tanulmánya a fejlett országokban működő munkanélküli ellátások jogosultsági feltételeit és mértékeit áttekintve megállapítja, hogy az országok többségében a munkanélküliek kizárólag biztosítási, a többi országban rászorultsági alapú ellátásokban is – két országban csak ilyen ellátásokban – részesülhetnek, roppant eltérő és összehatásukban nehezen egybevethető jogosultsági szabályok és jövedelemtámogatási mértékek mellett. Ugyancsak jelentős országhközi különbségekre bukkan a fejezet harmadik tanulmánya a munkanélküli ellátásra jogosultak jövedelemtá-

mogatáshoz jutásának ún. indokoltági feltételeiben és érvényesítésük szigorában, amely több ország tapasztalata szerint erősen befolyásolhatja a munkanélküliséget, illetőleg a járadékkiadásokat. A fejezet posztoszocialista országok tapasztalatait elemző utolsó tanulmánya neves nyugati szerzők munkáira alapozva azt vizsgálja, vajon a gazdasági átalakulást magas vagy alacsony, csökkenő vagy növekvő – esetleg előbb növekvő, majd csökkenő – munkanélküli jövedelemtámogatások segítik-e, illetőleg segítették volna inkább elő, s hogy milyen irányú további kutatásokra lenne szükség e kérdés empirikusan megalapozott megválaszolásához.

A magyarországi munkanélküli ellátórendszer szabályait és finanszírozását tárgyaló második fejezet első tanulmánya a biztosítási és a segély jellegű ellátások formáiban és feltételeiben a kilencvenes évek eleje óta bekövetkezett legfontosabb változásokat – többnyire szigorításokat-szűkítéseket – ismerteti és értékeli az egymást követő szabályozási rezsimekben munkanélkülivé válók jogosultsági időtartamára és ellátásuk mértékére gyakorolt hatás szempontjából. A fejezet másik tanulmánya a munkanélküli ellátórendszer és az aktív munkaerő-politikák finanszírozási formáinak és bevételi-kiadási szerkezetének alakulásáról ad áttekintést, rámutatva, hogy a foglalkoztatáspolitikai szervezeti szétaprózódását tükröző számbavételi hézagok és következetlenségek 2000-től gyakorlatilag kivihetlenné tehetik a kiadások teljes körű, egységes logika szerinti nyomon követését.

A harmadik fejezet tanulmányai a munkanélküli ellátásokban részesülők jellemzőiről, az ellátások bőkezűségéről és célzottságáról, folyósításuk indokoltági feltételeiről és e feltételek gyakorlati érvényesítéséről s a munkanélküliek egyes csoportjainak ellátására szolgáló sajátos támogatási formákról tájékoztatnak. A támogatásokban részesülők létszámának és főbb jellemzők szerinti összetételének állományi és áramlási adatokon alapuló elemzéséből a fejezet első tanulmánya többek között azt a következtetést szűri le, hogy bár az ellátásokból való kiáramlás rátája nem tekinthető alacsonynak, a kilépők között csak egy kisebbséget alkotnak a nem támogatott munkahelyeken elhelyezkedők – a többség vagy kimeríti az ellátást, vagy átmenetileg helyezkedik el. A második, a munkanélküli ellátások bőkezűségét és célzottságát vizsgáló tanulmány megállapítja, hogy az elmúlt évtizedben Magyarországon az ellátások egyre szűkmarkúbbá váltak, mert mind az ellátásban részesülő munkanélküliek aránya, mind az ellátások színvonala lényegesen csökkent. Miközben egyre kevesebb munkát kereső állásnélküli jutott ellátáshoz, az ellátásban részesülők mind kisebb hányada keresett aktívan munkát. A munkanélküli járadék indokoltági feltételeit vizsgáló tanulmány a Magyarországon alkalmazott indokoltági feltételeket, megszegésük szankcióit és a szankciók gyakorlati alkalmazását tekinti át. Bemutatja, hogy a járadékot folyósító munkaügyi szervezet viszonylag ritkán él a kizárás szankciójával, viszont a munkanélküliek szabályellenes magatartása esetében egyre gyakrabban él a járadék szüneteltetésének lehetőségével. A pályakezdő munkanélküliek segélyéről szóló tanulmány rámutat e segélytípus már korán felismert ellentmondásaira, melyek rövid időn belül megszüntetéséhez vezetnek. A fejezet ötödik tanulmánya a járadékkimerítők körében rendszeresen végzett követéses vizsgálatok tapasztalatait foglalja össze. E vizsgálatok tájékoztatták a döntéshozókat a korábbi járadékosok munkaerőpiaci helyzetének alakulásáról valamint a munkaerőpiaci szervezet szolgáltatásai iránt támasztott igényeikről. A fejezet utolsó tanulmánya a nyugdíjkorhatárhoz közel állókra vonatkozó speciális ellátási formákat mutatja be, melyek alkalmazása részben azzal a felismeréssel függ össze, hogy az idősebb munkanélküliek elhelyezkedési esélyei rosszabbak, mint a fiatalabbaké, részben pedig arra a várakozásra alapul, hogy ha az idősebbek nagyobb számban lének ki a munkaerőpiacról, a fiatalabbak körében csökkenhet a munkanélküliség.

A negyedik fejezet három tanulmánya a munkanélküliek jövedelemtámogatásának munkaerőpiaci és jövedelmi hatásait tárgyalja. Az első tanulmány az ellátások elhelyezkedési szándékokra és elhelyezkedési esélyekre gyakorolt hatásait vizsgálja meg, részben a nemzetközi és a hazai szakirodalom áttekintésével, részben az e hatások számszerűsítésére irányuló két hazai empirikus vizsgálat részletes eredményeinek bemutatásával. A második tanulmány a jövedelempótló támogatásban részesülő háztartások jellemzőit és a támogatás háztartási jövedelmeken belüli súlyát mutatja be a KSH háztartásfelvételének 1994-es adatai alapján. A fejezet harmadik tanulmánya valamennyi ellátási formára kiterjedően tárgyalja a munkanélküli ellátások megélhetésben játszott szerepét és munkanélküli taggal rendelkező háztartások életszínvonalát, összehasonlítva a kilencvenes évek elejére és végére jellemző helyzetet. Megállapítja, hogy az évtizedben lényegesen csökkent a munkanélküli ellátáshoz jutó háztartások aránya és a munkanélküli taggal rendelkező háztartások relatív jövedelmi helyzete romlott.

Az utolsó fejezet az ellátó rendszer 2000. évi változásainak hatásait méri fel. A reformcsomag rövidítette a biztosítási alapú munkanélküli járadék időtartamát, eltörölte a jövedelempótló támogatást és köz-foglalkoztatásban való részvételhez kötötte a rászoruló munkanélküliek szociális segélyezését. Az első tanulmány a reformok támogatottságát vizsgálja egy lakossági felmérés adatainak felhasználásával. A reformok egyes elemeinek támogatottsága mind a mértéket, mind a támogatók körét tekintve eltérő volt. A tanulmány bemutatja, hogy a szimpátiát milyen mértékben magyarázta a személyes munkanélküliségi kockázat; a reform költségeire vonatkozó várakozás; a költségvetési forrásokra való ráutaltság, a politikai és vallási beállítottság, valamint a környezetre jellemző munkanélküliségi szint. A második tanulmány a 2000 januárban valamint 2000 február-márciusban járadékra kerülők kiáramlási ütemének összehasonlításával azt vizsgálja meg, hogy a járadékjogosultság rövidítése befolyásolta-e a járadékban részesülők elhelyezkedési ütemét. A hosszabb és rövidebb jogosultsággal rendelkező két minta között a szerzők nem találtak az elhelyezkedési ütem növekedésére utaló különbséget, sőt, több csoportban éppen a hosszabb jogosultsággal rendelkezők hagyták el gyorsabban a regisztrált állapotot. Az eredmények tehát azt mutatják, hogy a jogosultsági időtartam csökkentése nem vezetett a járadékból történő kiáramlás gyorsulásához. A következő tanulmány azt mutatja be, hogy a járadék nagysága szerint hogyan különböznek az elhelyezkedési esélyek. A fejezet harmadik tanulmánya egy követéses vizsgálat adatai alapján vizsgálja, hogy a tartós munkanélküliek ellátási szabályainak változásai miként érintették a munkanélküliek segélyezését és elhelyezkedését. A szabályváltozás után a járadékkimerítők kevesebben igényeltek további segélyt és az önkormányzatok is az igénylők kisebb hányadának folyósították azt, mint korábban; így lényegesen csökkent a járadék után jövedelempótlásban részesülők aránya. Közhasznú munkában ugyan sokkal többen vettek részt, mint a szabályváltozás előtt, de ez nem ellensúlyozta a segélyben részesülők arányának csökkenését. Az eredmények szerint a segélyezés mindkét mintában csökkenti az elhelyezkedési valószínűséget, bár a kimutatott hatás kismértékű. Ezért a szűkmarkúbb új szabályozás gyorsította az elhelyezkedés ütemét – miközben az el nem helyezkedők jóléte csökkent. A fejezet utolsó tanulmánya a rendszeres szociális segélyezés és közcélú foglalkoztatás önkormányzati tapasztalataival foglalkozik. Bemutatja a települések közötti különbségek jellemzőit és azok kiváltó okait. A közcélú foglalkoztatás alkalmazása és hatása nagymértékben függ a település jellemzőitől: méretétől, jogállásától, a helyi gazdaság, a helyi munkaerőpiac állapotától, a fekete gazdaság súlyától, a tartós munkanélküliek összetételétől s nem utolsósorban az önkormányzat segélyezési politikájától. A kistelepülések jelentős részében nincs vagy alig akad segélyigénylő, hiányoznak a közcélú foglalkoztatás szervezésére alkalmas intézmények, nincse-

nek foglalkoztatók, magasak a foglalkoztatás szervezésének fajlagos költségei. Közcélú foglalkoztatást elsősorban a városok és nagyobb községek önkormányzatai szerveztek.

3. A munkaerőpiac jogi, intézményi környezetében bekövetkezett változások elemzése

A tavalyi kötetben igen részletes áttekintést adtunk a munkanélküliség kezelésére szolgáló hazai jogszabályok és intézmények 1990 és 1999 között bekövetkezett evolúciójáról. Ezekre az ismeretekre támaszkodva most röviden összefoglaltuk a 2000-ben eldöntött, illetve érvénybe lépett változásokat. Arra törekedtünk, hogy a módosítások ismertetésén túl bemutassuk a változások legfontosabb indítékait és következményeit.

4. Munkaerőpiaci statisztikák

A statisztikai blokk a tavalyi kötethez hasonló szerkezetben ad részletes információt a rendszerváltozás óta eltelt időszak alapvető gazdasági folyamatairól, a népesség, a munkaerőpiaci részvétel, a foglalkoztatás, a munkanélküliség, az inaktivitás, a bérek, az oktatás, a munkaerő-kereslet, a regionális különbségek, a migráció, az ingázás jellemzőiről és néhány alapvető munkaerőpiaci mutató nemzetközi összehasonlításáról. A tavalyi tematikát kibővítettük néhány, az ipari kapcsolatok körébe tartozó jelenségre vonatkozó adatsorral. Így például az idén bemutatjuk a jövedelemkülönbségek alakulását és a korábbinál részletesebb adatsorokkal jellemezzük a munkaerőpiac területi különbségeinek változását a tervezési statisztikai régiók, a megyék és a KSH kistérségek szintjén. A táblázatokban közölt információk értékelését könnyítendő a legfontosabb összefüggéseket grafikonok és térképek segítségével is ábrázoljuk.

5. Bibliográfia

A tavalyi évkönyvben a Magyarországon megjelenő folyóiratokban, kutatóintézeti kiadvány-sorozatokban publikált és a magyarországi munkaerőpiac jellemzőivel foglalkozó tudományos művek, szakpublikációk jegyzékét adtuk közre. Az idei kötetben a 2000-ben és 2001-ben megjelent folyóiratcikkek jegyzékét készítettük el. Összeállítottuk az 1985 és 2001 között Magyarországon megjelent, a magyarországi és a kelet-közép európai országok munkaerőpiacával foglalkozó fontosabb könyvek jegyzékét. Mivel a válogatás igen sok tételt tartalmaz, a felhasználást megkönnyítendő elkészítettük a könyvek tárgyszavak szerinti indexelését. Végül válogatást állítottunk össze a külföldi folyóiratokban megjelent, a magyarországi vagy kelet-közép európai munkaerőpiacokkal foglalkozó fontosabb cikkekből.

* * *

A szerkesztők nagyra értékelik az MTA Közgazdaságtudományi Kutatóközpont, a Központi Statisztikai Hivatal, a Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem Emberi Erőforrás Tanácsk, a Foglalkoztatási Hivatal, a Szociális és Családügyi Minisztérium, a Gazdasági Minisztérium, a TÁRKI munkatársainak a szerkesztésben, a részanyagok elkészítésében végzett munkáját és köszönetet mondanak a Munkaerőpiaci Alap Irányító Testületének, az Országos Foglalkoztatási Közalapítvány Kuratóriumának az első kötethez fűzött kritikái észrevételekért, javaslatokért és nem utolsósorban a kiadvány anyagi támogatásáért.

MUNKAERŐPIAC MAGYARORSZÁGON 2000-BEN

Írta
LAKY TERÉZ

Bevezetés

- 1. A népesség gazdasági aktivitása – európai összehasonlításban**
- 2. Főbb változások a népesség munkaerőpiaci helyzetében, 1999–2000**
  - 2.1. A foglalkoztatottság mértéke**
  - 2.2. A szektorok, ágazatok**
- 3. A munkanélküliség alakulása**
- 4. A gazdaságilag inaktívak**

BEVEZETÉS

A fejlett országokban – mindenekelőtt az USA-ban és Európában – a 90-es évtized második felének biztató gazdasági növekedését követően 2000 végére érzékelhetően lelassult néhány meghatározó ágazat, elsősorban az információ-technológia addig dinamikus fejlődése. A megtorpanás kedvezőtlenül hatott a munkaerőpiacra is. A megrendelések visszaesése miatt nemcsak az érintett, de a kapcsolódó ágazatokban is elsőként a nagy multinacionális cégek kezdték átszervezni tevékenységeiket, tömegesen bocsátva el alkalmazottaikat, elhalasztották a tervezett beruházásokat. Az addig a munkahelyteremtés esélyeit ígérő ágazatok fejlődésének lefékeződése szélesülő körben, több termelő és szolgáltató ágazatban is mérsékelte a foglalkoztatás növeléséhez fűződő reményeket. Az európai unió tagállamaiban az év első felének eredményei azonban még elégségesek voltak az addig kedvező munkaerőpiaci folyamatok fennmaradásához: a foglalkoztatás az előző évhez képest az unió átlagában 62,3%-ról 63,3%-ra nőtt, a munkanélküliségi ráta 9,1%-ról 8,2%-ra csökkent.

Magyarországot – bár gazdasága egyre erősebben kötődik a világgazdasághoz – 2000-ben még kevésbé érintették a lassuló növekedés hatásai. A gazdaság dinamikusan fejlődött. A nemzeti jövedelem 5,2%-kal nőtt, meghaladva számos fejlett ország növekedési ütemét, egyúttal fokozatosan pótolva az évtized elején, az egykori KGST-piac összeomlásával járó válság okozta súlyos visszaesést és veszteségeket. A bruttó átlagkeresetek az inflációt kissé meghaladó mértékben, 13,5%-kal nőttek az előző évhez képest, s a keresők nagy többségét jelentő, az 5 fős és nagyobb szervezetekben alkalmazásban állók havi átlagkeresete 87 645 Ft volt 2000-ben; ezen belül a fizikai dolgozóké 61 930, a szellemieké 121 779 Ft. A csaknem 10%-os (9,8) infláció következtében azonban – az előző 3 év nagyobb ütemű növekedésétől eltérően – a reálkeresetek csupán 1,5%-kal nőttek.

A gazdaság eredményes működése ellenére a munkaerőpiac fő siker mutatója, a foglalkoztatottság csak szerény mértékben javult 2000-ben. A munkanélküliség ugyan csökkent, de változatlanul igen magas a gazdaságilag inaktívak, a nem foglalkoztatottak, de munkát sem keresők, illetve magu-

kat munkanélküliként sem regisztráltak aránya. Európai összehasonlításban Magyarország munkaerőpiacának állapota – a foglalkoztatottak létszámának mintegy 37 ezer fős növekedésével, s a regisztrált munkanélküliek mintegy 19 ezer fős csökkenésével együtt – az Európai Unió sorrendben az utolsó, kevésbé fejlett országaihoz hasonlít.

A következőkben a magyar munkaerőpiac 2000. évi állapotát két nézőpontból tekintjük át: a) a hazai változások, b) a nemzetközi – elsősorban az Európai Unió tagállamaihoz – illeszkedés szempontjából.

Mínthogy Magyarországon, hasonlóan a világ számos országának gyakorlatahoz, kétféle számbavételi rendszer létezik: a nemzeti szabályokon alapuló és a nemzetközi összehasonlításokhoz alkalmazkodó. Mindkettő szerint értékeljük a munkaerőpiac helyzetét.¹ Az áttekintés során a demográfiai és a gazdasági körülményekben 1999 és 2000 között történt változásokra összpontosítunk, de ahol csak lehet, az adatokat a hosszabb távú trendekhez illesztjük. Fontosságuk ellenére kevésbé érintjük itt a munkaerőpiac fő folyamataira várhatóan a következő években erőteljesebben ható szervezeti és jogszabályi változásokat, mínthogy ezeket e kötetben önálló tanulmány részletesen ismerteti és értékeli. (Így a foglalkoztatáspolitikai irányításában 2000 közepén történt változást; a foglalkoztatáspolitikai kialakításának, s a Munkaerőpiaci Alap felhasználása döntési jogának a Szociális- és Családügyi Minisztériumtól a Gazdasági Minisztérium hatáskörébe kerülését, valamint a Foglalkoztatási törvény módosításával életbe lépett új szabályokat, amelyek közül a legfontosabbnak a járadékra jogosult regisztrált munkanélküliek segélyezési idejének rövidülése, valamint a jövedelempótló támogatás megszűnése tekinthető.) Noha a kötet megjelenésekor már ismertek más – 2001-ben életbe lépett – változások is (például a minimálbérnek a 2000-ben érvényes 25 500-ról 40 000.- Ft-ra emelése; valamint a munkaerőpiaci szervezet átalakítása Foglalkoztatási Hivatallá), s az év kezdetén felerősödtek a munkaerőpiacot érintő negatív gazdasági hatások, sokféle újabb folyamat kezdeti következményeit korai lenne véglegesnek, változatlanoknak tekinteni. Az adatokon alapuló értékelést-áttekintést ezért zártuk le 2000-re.

¹ A nemzeti szabályozások alapvetően a tradíciókat, az ország elfogadott, uralkodó értékrendjét tükröző, a parlamentek által jóváhagyott törvények, jogszabályok. Ezek számos tényezőre terjednek ki: az adott országban érvényes munkavállalási kor (együttal a nyugdíjrendszer által felkínált feltételek); a munkajoggal szentesített szabályok (napi, heti, éves stb. munkaidő); az alkalmazásban állókat megillető juttatások (a gyermekgondozás idejére igénybe vehető kedvezményektől a felmondás szabályozásáig stb.). A nemzetközi összehasonlításokhoz figyelembevett tényezők jellemzően a többségi nemzeti szabályozásokhoz igazodnak. Ma világszerte a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (ILO) a munkáltatók, munkavállalók és a kormányok (ún. tripartit) megállapodásán alapuló ajánlásai képezik a nemzetközi összehasonlításokhoz alkalmazott, a nemzetek által elfogadott közös normákat.

1. A NÉPESSÉG GAZDASÁGI AKTIVITÁSA – EURÓPAI ÖSSZEHASONLÍTÁSBAN

Ma már a világ fejlettebb országaiban a legfontosabb politikai, társadalmi és gazdasági célok közé tartozik, hogy a lehetőségből – a potenciális munkaerőforrásból – minél több hasznosuljon; minél jobban értékesüljön az egyének munkaereje, képessége.

2000. január 1-jén Magyarország 10 milliós népességéből 6,2 millió minősült munkavállalási korúnak, mintegy 90 ezerrel többen, mint egy évvel

korábban. A munkavállalási korúak létszáma az év során 60 ezer fővel – a KSH Munkaerőmérésének 2000. január 1-jei 6207,5 ezer fős adatához képest –, a KSH munkaerő-felmérésének éves átlagos adata szerint 6267 ezer főre növekedett. A növekedésben a demográfiai tényezőknél túl közrejátszott a nyugdíjkorhatár 1997 óta tartó, folyamatos növekedése: 2000-ben az 57 éves nők és a 61 éves férfiak korosztálya maradt munkavállalási korú. (Mint köztudott, a hazai munkavállalási kor – 2000-ben a férfiak esetében 15–61, a nők esetében 15–57 év – a folyamatos növekedés ellenére még mindig alacsonynak számít Európában, ahol ma már általában 64 év a felső korhatár, mind a férfiak mind a nők számára. A nemzetközi összehasonlításokhoz – a nemzeti szabályoktól függetlenül – a 15–64 éves kort veszik alapul.)²

Általános tapasztalat, hogy – kevés kivétellel – minél jobb módú, fejlettebb valamely ország gazdasága, annál többen dolgoznak polgárai közül – akik aztán a jólétet gyarapítják. Ezt tanúsítja az USA magas (74%-os) foglalkoztatottsági szintje, Európában az EU tagországai közül Dánia (2000-ben 76%-os) valamint Hollandia, Svédország, az Egyesült Királyság 70% feletti, Ausztria 70%-ot megközelítő foglalkoztatottsága. (A kivételek egyike Portugália, amely nem tartozik a legjobb módú országok közé, mégis Ausztriával azonos szintet ért el a 15–64 évesek foglalkoztatásában.) A másik póluson a kevésbé fejlett Európai Unió országok állnak: Görögország (56,6%-os), valamint az 50%-ot alig meghaladó aránnyal Olaszország (53,5%) és Spanyolország (55,0%). Az EU-ban a foglalkoztatottság átlagos szintje 63,3% volt 2000-ben. Magyarországon – a KSH munkaerő-felmérésének adatai szerint – a 15–64 évesek 56,4%-a, 3,85 millió férfi és nő volt kereső 2000-ben. A hazai munkavállalási korúakkal számolva természetesen valamivel jobb az arány: 60,5%; de még így sem érte el az EU átlagát.

A foglalkoztatottakon kívül gazdaságilag aktívnak minősülnek a munkát keresők. Az egymástól ugyancsak különböző nemzeti, illetve nemzetközi meghatározás szerint mért munkanélküliség Magyarországon – mint már évek óta – egyaránt csökkent. A kétféle számbavétel szerint jelentős – csaknem 130 ezer fős – a különbség a hazai szabályok szerint regisztrált munkanélküliek (390,5 ezer fő) és a munkaerő-felmérés aktívan munkát keresői (262,5 ezer fő)³ létszámában, a 2000-ben kimutatott csökkenés azonban hasonló nagyságrendű (regisztrált: 19 ezer, MEF: 22,2 ezer fő).

A MEF adatai alapján számított, 6,4%-os munkanélküliségi ráta alacsonyabb az EU tagországok átlagos 8,2%-os rátájánál. (Bár az EU 15 tagországa közül – amelyek mindegyikében ugyancsak csökkent a munkanélküliség – nyolcban a ráta nem érte el a 6%-ot, háromban azonban 10% feletti maradt.)

Az EU már 1999-ben úgy értékelte, hogy az alacsony munkanélküliségű országokban az álláskeresés rövidülő időszaka egyre inkább csupán átmenet

² Az ILO ajánlása egyébként a 74 éves kort jelölte meg felső korhatárként, minthogy a világ számos országában a növekvő élettartam eredményeként a népesség jelentős hányada kíván dolgozni a nyugdíjkorhatár elérését követően is. A nemzetközi összehasonlítások céljaira minden országban azonos elvek és módszerek szerint készülő felmérésekben (Labour Force Survey = LFS) ezért a 15–74 éves népességet tekintik potenciális munkaerőforrásnak. Így készül Magyarországon a KSH-nak az LFS-hez minden vonatkozásban csatlakozó munkaerő-felmérése (MEF) is. E nagyobb halmazból emelik ki a 15–64 évesekre vonatkozó adatokat. Magyarországon 2000-ben csaknem 7,7 millió (7785,9 ezer) létszámú volt a 15–74 éves népesség; de a 64 éven felüliek közül csupán 23,4 ezer fő volt foglalkoztatott.

³ A munkaerő-felmérés azonban a gazdaságilag inaktívak között évente több mint százezer (2000-ben 107 ezer) dolgozni kívánó, de munkát aktívan nem kereső, ún. „passzív munkanélküli” is kimutat.

két munkahely között. Magyarországon egyes térségekben, szakmákban, meghatározott képzettségek esetében hasonló a helyzet, de a munkanélküliek jelentős hányada (44%-a) 2000-ben már egy évnél régebben keresett munkát.

A dolgozók, és a dolgozni kívánók (azaz a gazdaságilag aktívak) a hazai munkavállalási korúak 64,6%-át tették ki, a 15–64 éveseknek pedig 60,2%-át. Ez önmagában is jelzi, hogy Magyarországon sajnálatosan alacsony a felnőtt népesség gazdasági aktivitása, s az utóbbi néhány év javulása ellenére sem sikerült a foglalkoztatást érdemlegesen növelni. Következésképpen továbbra is nagyarányú a nem foglalkoztatott és aktívan munkát sem kereső, azaz a gazdaságilag nem aktív népesség. A hazai munkavállalási korúak több mint egy harmada (35%-a) 2000-ben sem volt jelen a munkaerőpiacon. Elsősorban a nők váltak inaktívvá: a 15–57 éves nők több mint 40%-a, minden 2–3-ik nő önként vagy kényszerből lemondott arról, hogy dolgozzon, vagy, hogy munkát keressen.

A gazdaságilag inaktívak mintegy háromnegyede, 1,7 millió férfi és nő társadalmilag indokoltan maradt távol a munkaerőpiactól (még tanul, gyermekgondozás, betegség, rokkantság, nyugdíjazás miatt). Több mint félmillióan azonban egyéb – személyi, családi, munkaerőpiaci stb. – ok miatt, és (látható) jövedelem nélkül váltak inaktívvá.

A népesség gazdasági aktivitása – mint az egész évtized során – jelentősen különböző maradt az ország tervezési-statisztikai régióiban. Valójában – mint a változásokat nyomon követő kutatások jelzik – az évtized elején még jelentős különbségek fokozatosan csökkentek a fejlett, a közepesen fejlett és az elmaradott régiók között.⁴

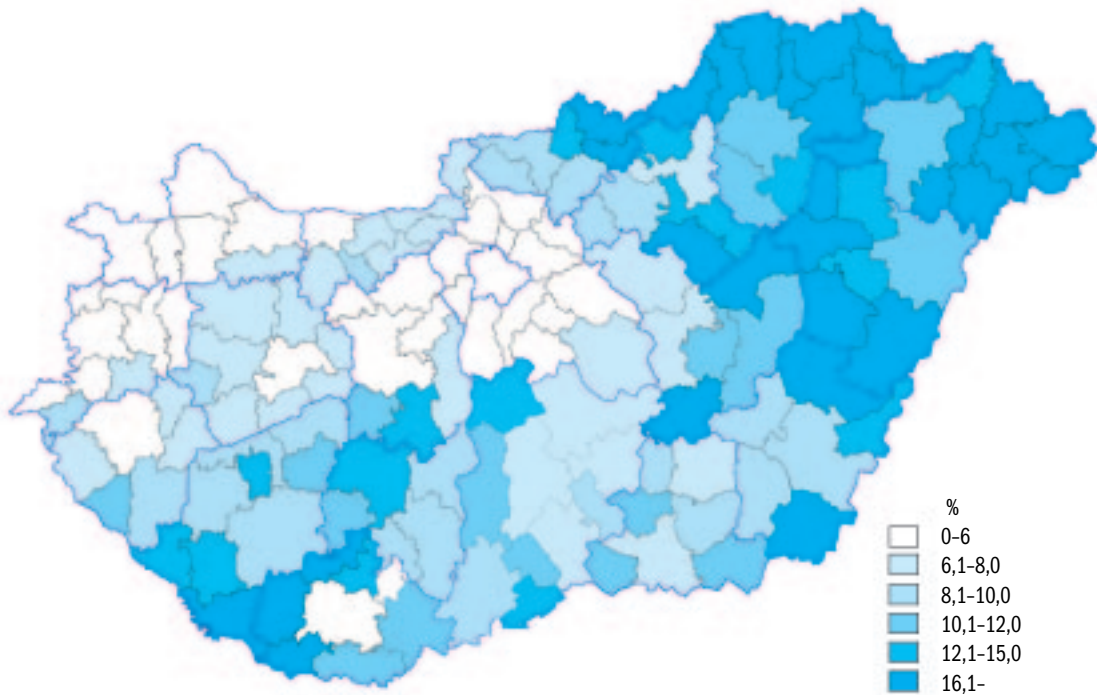
A fejlett régiók csoportját Közép-Magyarország, Közép-Dunántúl és Nyugat-Dunántúl alkotja. E régiókban az átlagosnál magasabb a foglalkoztatás; a munkavállalási korú népességből a keresőké eléri a kétharmadot, a munkanélküliségi ráta pedig 5% alá csökkent. A közepesen fejlett régiók csoportjában (Dél-Dunántúl, Dél-Alföld) a foglalkoztatási arány meghaladja a 60%-ot; a munkanélküliségi ráta nem éri el a 8%-ot. Az elmaradott régiók csoportjában (Észak-Magyarország, Észak-Alföld) a foglalkoztatottak aránya nem éri el a 60%-ot, a munkanélküliségi ráta pedig Észak-Magyarországon még 2000-ben is meghaladta a 10%-ot.

A régiók szintjén az évek során csökkenő különbségek a MEF adatai szerint az utóbbi 2 évben nem változtak lényegesen. A legmagasabb és a legalacsonyabb munkanélküliségi ráta között 1999-ben 2,6; 2000-ben 2,4-szeres volt a különbség.

A tervezési-statisztikai régiók szintjén mért adatok azonban elfedik a kisebb térségek viszonylag kis méretű, zárt, szegmentált helyi munkaerőpiacain létező jelentős különbségeket. Az OMKMK kistérségi és település-szintű adatai szerint a munkanélküliségi ráták különbségeinek döntő része

⁴ Lásd erről Fazekas Károly: Regionális különbségek a munkaerőpiacon, in.: *A munkaerőpiac keresletét- és kínálatát alakító folyamatok 2001*. Foglalkoztatási Hivatal.

1. ábra: A regisztrált munkanélküliségi ráta alakulása a kistérségekben, 2001 március

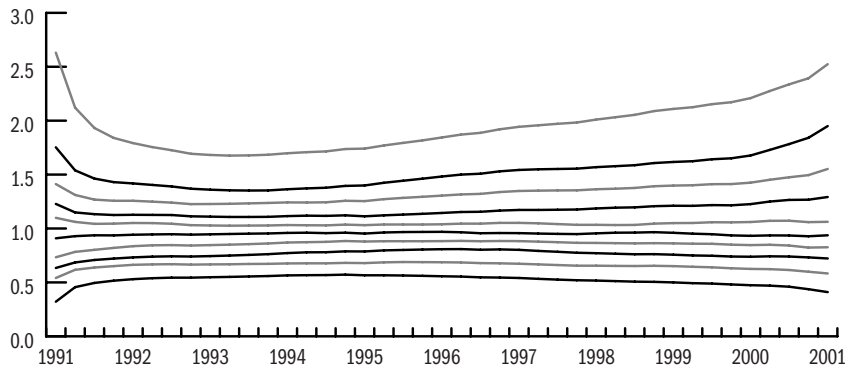

Forrás: Fazekas Károly: Regionális különbségek a munkaerőpiacon, in.: A munkaerőpiac keresletét és kínálatát alakító folyamatok 2001. Foglalkoztatási Hivatal.

a nagy régiókon belül alakul ki. (1. ábra) Sőt, a kistérségi munkanélküliségi ráták különbségei az elmúlt években folyamatosan nőttek. A 2. ábrán látható, hogy a regionális különbségek növekedése elsősorban a magas munkanélküliségi rátával rendelkező régiók relatív helyzetének folyamatos romlásából fakad. Az eleve kedvezőbb helyzetű térségek jobbra megtartották előnyösebb pozíciójukat; miközben a kezdettől válság-térségnek minősülőök zömmel ma is a legkedvezőtlenebb helyzetűek között találhatók.

A regionális hátrányok többnyire halmozódnak is. Az átlagosnál magasabb munkanélküliségi ráták viszonylag magas inaktivitási arányokkal párosulnak, jelezve egyúttal, hogy a munkalehetőségek hiánya gyakran kényszerű inaktivitásba meneküléssel jár. A hátrányos helyzetű régiókban kedvezőtlenek a munkanélküliek adottságai is: az átlagosnál magasabb a legfeljebb 8 osztályt végzettek, a tartósan munkanélküliek, s amiatt jövedelem-pótló támogatásban, illetve rendszeres szociális segélyben részesülők aránya. (1. és 2. táblázat)

2. ábra: A regisztrált munkanélküliségi ráta regionális különbségeinek alakulása a KSH kistérségek szintjén, 1990-2001

Megjegyzés: A munkanélküliségi ráta alapján számított decilisek átlagos munkanélküliségi rátája osztva a mediánnal

Forrás: Fazekas Károly: Regionális különbségek a munkaerőpiacon. In: A munkaerőpiac keresletét és kínálatát alakító folyamatok 2001. Foglalkoztatási Hivatal.

1. táblázat: A regisztrált munkanélküliek aránya a munkavállalási korú népességből a település típusa és nagysága szerint, 1999

	Átlag	Darab	Átlagos eltérés	Minimum	Maximum	Különbség
A település típusa						
Főváros	2,5	1	0	2,5	2,5	0
Megyei jogú város	7,7	22	4,5	1,8	20,9	19,1
Város	11,2	199	6,8	1,1	33,9	32,8
Község	14,8	2 909	11,3	0	79,8	79,8
A település nagysága az 1999-es lakónépesség szerint						
-500	17,2	1 032	13,2	0	77,5	77,5
501-2 000	14,4	1 337	10,5	1,0	79,8	78,8
2 001-5 000	11,8	483	8,0	0,9	51,0	50,1
5 001-50 000	10,7	253	7,0	0,9	38,7	37,8
50 000+	6,7	21	3,5	1,8	16,6	14,8
Összesen	14,55	3 126	11,1	0	79,8	79,8

Forrás: MTA-KTK Regionális adatbázis

A zárványként létező, rossz munkaerőpiaci helyzetű régiók rendszerint kívül esnek a beruházások, fejlesztések előnyben részesített (infrastrukturálisan fejlett, képzetesebb munkaerőt kínáló stb.) térségein; a beruházók nem kívánnak a viszonylag távoli, elmaradott régiókba települni. S bár az utób-

biakból sokan vállalnak munkát az ingázással elérhető településeken, a többség számára igen nehezé teszi ezt a közlekedési infrastruktúra fejletlensége és a közlekedés magas költsége. Az elmaradott települések hátrányait kiegyenlíteni hivatott mechanizmusok tehát egyelőre kevésbé működnek.

Az első számú cél, évek óta egyre sürgetőbbben, a foglalkoztatottság jelentős növelése, s így módon a munkanélküliek és a gazdaságilag inaktívak számának csökkentése. Az egyéneknek, a társadalomnak és a gazdaságnak egyaránt alapvető érdeke, hogy az ország lehető legtöbb polgárának legyen munkahelye, kereső foglalkozása, a megélhetését szolgáló jövedelme. Ez a törekvés egybeesik az Európai Unió valamennyi tagállamának közös céljával: 2010-re a foglalkoztatottság 70%-os szintre növelésével. A cél elérése a tagállamok többségétől jelentős erőfeszítést kíván, a társadalmi partnerekkel közösen kimunkált munkajogi, adózási, járulékfizetési, oktatási stb. intézkedéseket, amelyekkel elősegíthetik a dolgozni kívánók foglalkoztatását. Minderre fokozottan van szükség nálunk is.

2. táblázat: A regisztrált munkanélküliek jellemzői a regisztrált munkanélküliségi ráta szerint képzett kvartilisekben, 2000 december (%)

Kvartilisek	Max. 8 osztályt végzett	180 napon túl regisztrált	Jövedelempótló támogatás	Rendszeres szociális segély
Alsó	36,4	43,6	15,8	3,5
Második	38,7	45,0	21,1	6,3
Harmadik	44,8	50,4	27,1	8,0
Felső	50,5	55,6	35,9	14,6

Forrás: MTA-KTK Regionális adatbázis

3. táblázat: A népesség munkaerőpiaci helyzetének főbb mutatói és az EU átlagai, 2000

	Foglalkoz- tatási arány	Munkanélküli- ségi ráta	Aktivitási arány	Inaktívak aránya
EU átlag ¹	63,3	8,2	69,0	31,0
Magyarország:				
- nemzeti szabályozás szerint ²	60,5	9,3	64,6	35,4
- ILO ajánlás szerint ³	56,4	6,4	60,2	39,8

1 A 15–64 éves népességből; számítás az Employment in Europe 2001 adataiból

2 Foglalkoztatottak: 15–61 éves férfiak és 15–57 éves nők; Munkanélküliek: 390,5 ezer fő, a Foglalkoztatási Hivatal adata alapján számított ráta.

3 A 15–64 éves népességre, éves átlag.

Forrás: EU: Employment in Europe 2001; Magyarország: A munkaerő-felmérés idősorai, 1992–2000, KSH, 2001; Foglalkoztatottság és kereseti arányok 1998–2000, KSH 2001; A munkanélküli nyilvántartás idősorai, 1995–2000, Foglalkoztatási Hivatal, 2001.

2. FŐBB VÁLTOZÁSOK A NÉPESSÉG MUNKAERŐPIACI HELYZETÉBEN, 1999–2000

A gazdaság, s vele a munkaerőpiac szüntelenül változó folyamatai 2000-ben is számos vonatkozásban módosították a korábbi állapotokat. A következőkben a foglalkoztatás, a munkanélküliség, majd az inaktivitás fontosabb változásait tekintjük át; alapvetően a KSH munkaerő-felméréseiből származó adatok segítségével.

2.1 A foglalkoztatottság mértéke

Az előzőekben már jeleztük, hogy bár a remélnél szerényebb mértékben, de 2000-ben is nőtt a foglalkoztatottak száma. Az 1999-hez képest 37,6 ezer fős növekedéssel 3849,1 ezerre emelkedett foglalkoztatási szint azonban még mindig csak háromnegyede a tíz évvel korábbi 5 milliónak. (*Munkaerőmérés: 5084,1 ezer*). A foglalkoztatottság 1997-ig csökkent; ekkor érte el a mélypontot (MEF: 3646,3 ezer fő.)

A KSH munkaerő-felmérésében kimutatott létszámnövekedés ezúttal is magában foglalja mindazokat, akiket nem a gazdaság valóságos igénye, hanem a társadalmi szolidaritás juttatott munkához. A munkaügyi szervezeten keresztül éves átlagban 1999-ben 83 ezer, 2000-ben csaknem 92 ezer – addig munkanélküli – kapott rövidebb-hosszabb időre munkát (közhasznú foglalkoztatást, bértámogatással fenntartott munkahelyet stb.). A munkaerőpiaci szervezeten keresztül valamilyen módon foglalkoztatási támogatáshoz jutók száma egyébként az év során meghaladta a 200 ezret.

A gazdaság munkahelyteremtő képességének elősegítése érdekében a kormányzat – ugyancsak a munkáltatók és a munkavállalók befizetéseiből képződő Munkaerőpiaci Alap felhasználásával – 2000-ben is számos cég munkahelyteremtéséhez nyújtott támogatást; ezek remélt hozama majd csak később jelentkezik. 2000-ben mintegy 3000 új munkahely lépett be a korábbi pályázatokkal elnyert támogatások eredményeként.

Az 1998 óta, három év alatt elért, összesen 200 ezer fős növekedés elsősorban a nőknek kedvezett: az új, többletmunkahelyek csaknem kétharmada a nőknek jutott (férfi: 78,9 ezer, nő: 123,9 ezer). Az összes foglalkoztatott között azonban a férfiak vannak többen: 55:45% a férfi-női arány. Ezen túl a 15–64 éves 3,3 millió férfi csaknem kétharmada (63,3%), a 3,5 millió nőnek azonban csupán a fele (49,7%) volt foglalkoztatott; ami a nők alacsonyabb munkavállalási korának is következménye. Erre utal az is, hogy a hazai munkavállalási kor szerint kisebbek a két nem foglalkoztatásában a különbségek: a férfiak 65,3, a nők 55,4%-a dolgozott.

A szűkebben vagy tágabban meghúzott korhatártól lényegében függetlenül, a munkaerőpiac – csakúgy, mint a legtöbb európai országban – jellemzően az ún. „legjobb munkavállalási korúakra”, azaz a 25–54 évesekre tar-

tott igényt. A 25–29 évesek 69,7, a 30–39 évesek 75,4, a 40–54 évesek 72,7%-a volt foglalkoztatott, ezen belül a 25–39 éves férfiak több mint 80%-a, a 40–59 évesek 75%-a. Azaz: e korosztályokhoz tartozó férfiak körében tulajdonképpen teljesnek tekinthető a foglalkoztatottság. Viszont: 55 éves kor felett mind a férfiak, mind a nők szinte eltűnnek a foglalkoztatottak közül: az 55–64 éves férfiak mindössze egyharmadának, a nők alig több, mint 10%-ának volt kereső foglalkozása. A fiatalabbak foglalkoztatási esélyei korábban is gyengébbek voltak, 2000-ben kissé romlottak is, annak ellenére, hogy a 15–24 évesek száma is valamelyest csökkent. A 15–19 évesek kevesebb, mint egytizede dolgozott (mert a korosztályhoz tartozók 80%-a még tanult); a 20–24 éveseknek (akik közül már jóval kevesebben tanulnak) alig több, mint a fele volt kereső. A foglalkoztatásnak tehát mind a fiatalabbak, mind az idősebbek korosztályaiban jelentősek a tartalékai.

Arról, hogy a foglalkoztatásban módosult-e a képzettség szerepe, nem rendelkezünk kellően részletezett, összehasonlítható adatokkal. Két vonatkozásban azonban közelítő információk tanúsítják azt, a ma már közhelyszerű megállapítást, hogy elsősorban a képzeteket foglalkoztatják. Az egyik: a foglalkoztatottak körében részben a szellemi munkát végzők, és különösen a magasan képzettek számának és arányának folyamatos növekedése, valamint a szakképzettséget nem igénylő egyszerű foglalkozások visszaszorulása. Ez egyébként hosszabb távú trend, amely 2000-ben is folytatódott. A másik: a foglalkoztatottak és a munkanélküliek iskolázottságának összevetése. Míg a foglalkoztatottak körében a 20%-ot sem éri a legfeljebb 8 általánost végzettek aránya, addig ez 30% feletti a munkanélküliek körében; a szakmával rendelkezők nagyjából azonos arányban találhatók a foglalkoztatottak és a munkanélküliek között. A különbséget leginkább a magasan képzettek aránya mutatja: a foglalkoztatottak csaknem 20%-a diplomás, a munkanélküliek között 4% az arányuk.⁵

A nyilvántartott foglalkozások kapcsán érdemes megjegyezni, hogy a főállású munkahelyel rendelkezők között a munkaerő-felmérés több mint 70 ezer (71,3) második munkával is rendelkezőt regisztrált. (1999-ben nagyjából ugyanennyit, 65 ezret.) Arányuk szerény, kevesebb, mint a foglalkoztatottak 2%-a. Kétharmaduk férfi. A fő munkahelyükön kívül is dolgozók közül mindössze 9 ezren (13%) dolgoztak a mezőgazdaságban, 12 és fél ezren a feldolgozóiparban és az építőiparban – a többiek a javító-szolgáltatásokban, az oktatásban (!) és a kereskedelemben; az összes másodfoglalkozású fele ugyanis egyúttal kisvállalkozó.

A felmérteken kívül – köztudottan – többszázezerre tehető a sehol nem regisztrált munkavégző. A jellemzően inaktív státusúak munkavégzésének egyik legfőbb területe a mezőgazdaság. A nyugdíjasként a családi gazdaságokat, kisebb-nagyobb földterületeket művelők, őstermelők, s a háztartás fogyasztását meghaladó (esetenként szerény) feleslegért értékesítők akkor sem

⁵ Érdemleges összevetést azonban az inaktív figyelembevétele jelentene, különösen a hazai munkavállalási korúak esetében. Feltehető, hogy igen sokan éppen képzetlenségük miatt nem is próbálnak álláskereséssel.

jelennek meg a foglalkozási statisztikákban, ha – mint a KSH 1996-ban végzett mikrocenzusa akkor 355 ezer inaktívról kimutatta – évente legalább 90 napot dolgoznak gazdaságukban. Közülük számos más inaktív csoport tagjai dolgoznak alkalmilag vagy rendszeresen (tanulók az iskola szünetkezeteken keresztül vagy attól függetlenül, már nem tanulók, és otthon eltartottként élők, a gyerekek, öregek, betegek gondozását elvállaló háziasszonyok stb.). Többségük megfelelne az ILO „foglalkoztatott” meghatározásának: legalább egy órányi fizetett munkát végzett. Az említett és hasonló munkavégzéseket azonban csak akkor lehetne statisztikailag is számba venni, ha az érintettek tökéletesen megbíznának abban, hogy tevékenységüket – mint eddig – adózatlanul folytathatják.

2.2 A szektorok, ágazatok

2000-ben folytatódott a három gazdasági szektor foglalkoztatási szerepének módosulása. A század közepéig meghatározó súlyú mezőgazdaság (amely még 1949-ben is a keresők több mint felét foglalkoztatta), évről évre kevesebb (főfoglalkozású) dolgozóra tart igényt. 1999-ben 7,1; 2000-ben pedig a keresők már csupán 6,5%-a dolgozott a mezőgazdaság szervezett (nyilvánított, adózó) szektorában. Mint köztudott, a mezőgazdaság foglalkoztatási súlyának csökkenését, s előbb az iparban, majd a szolgáltatásokban dolgozók arányának növekedését a gazdaságok modernizálódása alapvető mutatójának tekintik. A számításba vett hazai mezőgazdasági létszám egyébként Európában a magasabbak közé tartozik.

Az erdő-, vad- és halgazdálkodást is magában foglaló mezőgazdasági ágban megszűnt csaknem 19 ezer munkahelyből 14 ezret férfiak töltöttek be. A mezőgazdaságban létező munkahelyeknek azonban ma már csupán a fele szorosan vett mező- és erdőgazdasági foglalkozás. A 2000. évi létszámcsökkenésnek mindössze harmada volt ilyen; kétharmad a más foglalkozási főcsoportok tagjai (gazdasági vezetők, irodai dolgozók, gépkezelők, járművezetők, szakképzetlenek stb.) közül kerültek ki. (A szorosan vett mező- és erdőgazdálkodási foglalkozások száma egyébként az egész évtized során 130 ezer fő körüli volt.)

A (kimutatott) átlagkeresetek a mezőgazdaságban 2000-ben is az alacsonyabbak közé tartoztak (alkalmazásban állók 59 246 Ft, ezen belül a fizikai foglalkozásúaké 50 256, a szellemieké 92 018 Ft), bár mind a fizikai, mind a szellemi dolgozók körében több nemzetgazdasági ágban – elsősorban a szolgáltatásokban – voltak ennél alacsonyabb keresetek is.

Az a további változások ütemétől függ (például a mezőgazdasági tőkebefektetések mértékétől, a tömegtermelés és a speciális növények, állattenyésztés arányaitól, a kialakuló birtokméretektől, a nagy- és kisüzemek munkamegosztásától stb.), hogy a jövőben hogyan alakul a mezőgazdaság foglalkoztatási képessége, mennyire igényli a főfoglalkozású tevékenységeket. A mező-

gazdaság modernizálódása együtt jár a fizikai munka iránti folyamatosan csökkenő igénnyel – azaz, a korszerűsödés üteme szerint lesz a mezőgazdaság továbbra is létszám-kibocsátó. (Ugyanakkor várhatóan még sokáig megmarad az, a szegényebb országokra jellemző kistermelő gazdálkodási forma, amely ma is százazreknek, főként inaktív családoknak, nyújt szerény, de pótolhatatlan kiegészítést a megélhetéshez.)

Az ipar-építőipar 2000-ben a keresők 33,8%-át foglalkoztatta, csaknem 1,3 millió főt, de mindössze 2 ezer fővel többet, mint egy évvel korábban. Az ipari ágazatok foglalkoztatási súlya ugyancsak folyamatosan módosul. 2000-ben lényegében befejeződött a szénbányászat évek óta tartó, tudatos leépítése. 1999-ben és 2000-ben a borsodi térség bányáit zárták be, s több ezer bányász veszette el munkahelyét. Nem jutott még nyugvópontra az erőművekhez csatolt bányák helyzete sem, amelyekben egyébként is folytatódik a létszám racionális mértékűre csökkentése. (A villamosenergia, gáz-, hő- és vízellátás népgazdasági ágban a privatizálás óta, a technikai fejlesztéssel párhuzamosan, eddig mintegy 30 ezer fővel csökkentették a létszámot.)

A feldolgozóipar nyolc nagy ágazatában – amelyek a sokféle ipari termelőtevékenységnek adnak statisztikai keretet – az évtized eleji megrázkódítás után ma már lassúbb, de ugyancsak folyamatos az átrendeződés.

Jórészt a külföldi tőke megjelenésének köszönhetően⁶ a magyar ipar is egyre inkább részese annak az állandó megújulási, modernizációs folyamatnak, amelynek során az új anyagok, eljárások, termékek fokozatosan kiszorítják a régebbieket. Magyarországon is meghonosodtak a legmodernebb ágazatok (a személygépkocsi gyártás, a számítógép alkatrészek, s a mikroelektronikát felhasználó különféle termékek gyártása); és visszaszorulóban vannak hagyományos, évtizedekig vezető ágazatok (textilipar, élelmiszer-feldolgozás). E sokféle előnnyel és rövid távon kétségtelen hátrányokkal is járó átalakulási folyamat eltérő mértékben – és a konjunkturális hatásoktól is függően – érinti a különböző ágazatokat. 2000-ben a feldolgozóipar 8 ágazata közül 4-ben csökkent a létszám 1999-hez képest (élelmiszer-, textil-, fafeldolgozás, kohászat) összesen 15,1 ezer fővel; 4-ben pedig nőtt (vegyipar, egyéb, nem fém alapú ásványi termékek gyártása, gépek, berendezések; máshova nem sorolt feldolgozóipar) együttesen 17,5 ezer fővel. Azaz, a feldolgozóipar létszáma lényegében változatlan maradt, egyes ágazatok növekedése, mások – sőt, az érintett vállalatok esetenként súlyos – létszámvesztése ellenére. Az ipari ágazatok közül az építőipar bizonyult létszámfelvőnek: csaknem 15 ezer fővel dolgoztak itt többen, mint egy évvel korábban.

A szektorok szintjén az iparban dolgozók keresetei voltak a legmagasabbak, meghaladva a nemzetgazdasági átlagot, s az átlagosnál valamivel gyorsabb ütemben (15%-kal) nőttek egy év alatt. Az alkalmazásban állók átlagosan 91 108, a fizikaiak 71 728, a szellemi dolgozók 159 913 Ft-ot kerestek. A legmagasabb kereseteket a vegyiparban dolgozók élvezték (átlag: 128 787,

⁶ A gyakori feltételezésektől eltérően a külföldi tőkebefektetések hatása viszonylag szerény a (közvetlen) foglalkoztatásra. 1999-ben (ez a rendelkezésre álló utolsó adat) a külföldi tulajdonú cégek összesen 584 ezer dolgozót foglalkoztattak, az összes keresők 15%-át. A feldolgozóiparban jelentős a szerepük: az ágazat keresői 63%-ának külföldi tulajdonú cég volt a munkáltatója. Ezen belül azonban csupán a villamosgép-, műszergyártás alágazatban haladta meg részesedésük a 10%-ot; itt a keresők 14%-a dolgozott külföldi tulajdonú cégnél. (*A külföldi működő tőke Magyarországon 1998–1999.*, KSH, 2001.)

ebből fizikai 91 347, szellemi dolgozók 205 479 Ft); a legalacsonyabbak a textiláru, textilárú, bőrtermék, lábbeli gyártás ágazatban voltak (ágazati átlag: 53 450, ezen belül fizikai 47 097, szellemi 102 779 Ft).

Az ágazatok kereseti sorrendje lényegében nem változott. Az ágazati átlagos értékek is elfedik azonban azokat, az évek óta tapasztalt fontos jellemzőket, mind például az ágazatokon belüli, a kis- és nagy szervezetek közötti igen jelentős jövedelmi különbségeket. A KSH számítása szerint 2000-ben az 1000 főnél nagyobb gazdálkodó szervezetekben dolgozók bruttó keresete 2,3-szorosa volt az 5–9 fős szervezetekének. Ezen belül – mint a Munkaerőpiaci tükrő 2000 kiadványban közölt kutatások tanúsították – a többségi külföldi tulajdonú vállalatoknál, sokféle ok miatt, a keresetek jelentősen meghaladják a hazai tulajdonú vállalatoknál dolgozókékat. Ez a helyzet fennmaradt annak ellenére, hogy néhány ágazatban éppen a nagyobb cégek építették le a létszámot; a rendelések csökkenésére, a konjunkturális változásokra ugyanis jellemzően szervezeti átalakításokkal, létszám-, és nem bércsökkentéssel reagálnak. (A villamosenergia-, gáz-, gőz- és vízellátás ágazatban például, ahol az elmúlt években folyamatos volt a létszám csökkentése, az ipari ágazatok sorában második legmagasabbak, a vegyiparét követőek a keresetek.)

A foglalkoztatás érdemlegesen csupán a szolgáltatásokban bővült: 54 ezer fővel, megközelítve így a 2,3 millió főt. A szolgáltatások 9 nagy, ugyancsak sokféle tevékenységet magába foglaló ágából csupán kettőben csökkent, (összesen csaknem 10 ezer fővel) 7-ben viszont kisebb vagy nagyobb mértékben nőtt (összesen 64 ezer fővel) a foglalkoztatottak létszáma. A közgazdasághoz sorolt védelem ágazatban a csaknem 3 ezer fős csökkenés jó részét a haderőreform következménye: az ország csatlakozása a NATO-hoz a hadsereg létszámának és szervezetének átalakulását is magával vonta. A haderőreform során 2001 júniusáig mintegy 15 ezer főnek kell távoznia a hadsereg állományából. Csökkent a létszám az „egyéb közösségi és személyi szolgáltatások” ágban is, amelyben – az elnevezésnek megfelelően – sokféle szolgáltatás található (a sportegyesületektől a fodrászokig). Minthogy a zömme ilyen tevékenységeket végző egyéni vállalkozók, valamint a bt-k száma is nőtt 1999-hez képest, az ágazatban foglalkoztatottak létszámcsökkenése utalhat a tevékenységek változására is.

A szolgáltatások körében három ágazatban nőtt jelentősebben a létszám.⁷ Az első a kereskedelem, s az azonos kategóriába tartozó közúti járművek javítása, valamint a közszükségleti cikkek javítása. A második az ingatlanügyletekkel egy kategóriába vont, a gazdasági tevékenységeket segítő szolgáltatások (könyvelés, szervezés, tervezés, üzleti tanácsadás, reklám stb.). A szolgáltatási szféra 54 ezer fős létszámnövekedéséből e két ág 44 ezer fővel részesedett.

7 A nemzetközi statisztikai gyakorlatnak megfelelően csoportosított tevékenységek zömében hosszú megnevezése helyett használt rövidített formák gyakran megtévesztők. Például a kereskedelem, vagy az ingatlanügyletekkel jelzett tevékenység-csoport számos más – a foglalkoztatás nézőpontjából tömegesebb – tevékenységet is takar. Ezért itt a részletesebb megnevezéseket használjuk.

Bár mindkét ágban működnek nagy szervezetek, az ide sorolt tevékenységek az egyéni- és mikro-vállalkozások ideális terepei. A szaktudásra, és többnyire minimális tőkebefektetésre alapozott szolgáltatások zöme ebben a két ágban összpontosul: itt található a szolgáltatásokban működő 650 ezer vállalkozás csaknem 70%-a, jellemzően bt-k és egyéni vállalkozások. Feltehető, hogy itt kezdte meg tevékenységét a 2000-ben ezer főfoglalkozású és tízezer nyugdíj mellett dolgozó új egyéni vállalkozó meghatározó többsége is.

E két ágon kívül az oktatás területén történt érdemleges, tízezer főt meghaladó növekedés; a többi ágban a növekedés szerényebb.

4. táblázat: A foglalkoztatottak száma és aránya nemzetgazdasági ágak szerint, 1999–2000

Nemzetgazdasági ág	1999		2000		Változás (ezer fő)
	ezer fő	%	ezer fő	%	
A - B Mezőgazdaság	270,4	7,1	251,7	6,5	-18,7
Ipar-építőipar	1 296,1	34,0	1 298,4	33,8	+2,3
Ebből:					
C - bányászat	24,4	0,6	19,2	0,5	-5,2
D - feldolgozóipar	928,9	24,4	931,3	24,2	+2,4
E - villamosenergia, gáz-, hő- és vízellátás	89,8	2,4	80,1	2,1	-9,7
F - építőipar	253,0	6,6	267,8	7,0	+14,8
Szolgáltatások	2 245,0	58,9	2 299,0	59,7	+54,0
Ebből:					
G - kereskedelem, javítás	517,5	13,6	540,9	14,1	+23,4
H - szálláshely, szolgáltatás, vendéglátás	133,2	3,5	133,3	3,5	+0,1
I - szállítás, raktározás, posta, távközlés	308,3	8,1	311,8	8,1	+3,5
J - pénzügyi tevékenység	80,9	2,1	83,7	2,2	+2,8
K - ingatlanügyletek, gazda- sági szolgáltatás	183,9	4,8	204,6	5,3	+20,7
L - közigazgatás, védelem	301,9	7,9	299,0	7,8	-2,9
M - oktatás	306,9	8,1	317,8	8,3	+10,9
N - egészségügy, szociális ellátás	239,2	6,3	241,7	6,3	+2,5
O - Q egyéb közösségi és személyi szolgáltatás	173,2	4,5	166,2	4,3	7,0
Együtt	3 811,5	100,0	3 849,1	100,0	

Forrás: Foglalkoztatottság és kereseti arányok 1989–2000, KSH, 2001.

A szolgáltatás sokféle ágában – az ágazat jellemzőinek megfelelően – erőteljesen különböznek a keresetek. Az egyik markáns különbséget a tulajdonviszonyok hordozzák: a szolgáltatások három nagy ágában (amelyek együttesen a szolgáltatásokban dolgozók csaknem 40%-át foglalkoztatják) a tevékenységek zömét a költségvetés finanszírozza. A közigazgatáson kívül – ahol a keresetek kissé meghaladják a nemzetgazdasági átlagot – mind az oktatásban, mind az egészségügyben nemcsak a fizikai, de a szellemi munkakörökben is a legalacsonyabbak közé tartoznak a keresetek. 2000-ben ugyan az átlagot valamivel meghaladóan nőttek az egészségügy, szociális ellátás dolgozóinak keresetei, sok évtizedes elmaradásuk gyakorlatilag nem változott. A versenyszférában – annak ellenére, hogy néhány ágazatban ugyancsak az állam a meghatározó tulajdonos (szállítás, raktározás, posta, távközlés) – a keresetek közelebb vannak a piaci feltételek által (is) meghatározott szintekhez.

Ágazati sajátosság, hogy egyesekben a nagy, másokban a kis szervezetek vannak túlsúlyban. A más összefüggésben már említett ingatlanügyletek, gazdasági szolgáltatás ágazat, de a kereskedelem, javítás, valamint a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás a nemzetgazdasági átlagnál jóval alacsonyabb jövedelmei (a legalacsonyabb fizikai kereseteket a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás ágazatban mutatták ki) nyilvánvalóan összefüggenek a szervezeti méretekkel. (Ráadásul az ezekben az ágazatokban tömegesen működő 5 főnél kisebb vállalkozások nem is tartoznak az adatszolgáltatók körébe.) A szolgáltatásokban – de a nemzetgazdaság egészében is – a kereseti rangsort a bankszektor magában foglaló pénzügyi tevékenységek ágazat vezeti: itt 189 444 Ft az ágazati átlag, 80 054 Ft a fizikai és 192 129 Ft a szellemi foglalkozásuk átlagos havi keresete.

A szolgáltatások foglalkoztatási szerepéről érdemes még megjegyezni, hogy, mint köztudott, a szolgáltatások iránti kereslet együtt növekszik a jóléttel, a fogyasztói igények változásával, s az államnak a társadalmi közös fogyasztásra szánt (oktatás, egészségügy, rend-, környezet-, s más védelmi jellegű) ráfordításaival. A szolgáltatások új munkahelyei a növekvő és új igények szerint jönnek létre. A legfejlettebb országokban a keresők már több mint 70%-a dolgozik a szolgáltatásokban. Magyarországon most közelítjük a 60%-ot, de még 2000-ben is mintegy 200 ezerrel kevesebb volt a szolgáltatási munkahely, mint az évtized elején.

A változásokat összességében áttekintve: a 37 ezer új, többletmunkahely a gazdasági struktúrát még erőteljesen átrendező folyamatok közepette jött létre. Számos területen szűntek meg munkahelyek (összesen 43,5 ezer), de ezt pótolták a más területeken – elsősorban a szolgáltatásokban – létrejötték (összesen 81,1 ezer).

3. A MUNKANÉLKÜLISÉG ALAKULÁSA

A 2000-ben sikereket felmutató gazdaság – mint erről szó volt – csak szerény mértékben tudta felszívni a munkanélkülieket. 1998–2000-ben a foglalkoztatottság 200 ezer fő növekedése mellett a regisztrált munkanélküliek száma 79,6 ezerrel, a MEF-ben kimutatottaké 86,3 ezerrel csökkent ugyan, de a regisztráltaké így is 390,5 ezer, a MEF szerint aktívan munkát keresőké 262,5 ezer maradt (nem számítva ide az aktívan munkát nem kereső ún. passzív munkanélküliek százezer feletti létszámát). Az éves átlagos létszámok háttérben ugyanis még 2000-ben is erőteljes volt az áramlás a foglalkoztatottak és a munkanélküliek között.

A munkaügyi szervezet – amely csak a hazai munkavállalási korú, a pályakezdőkön kívül a korábban munkavisztonnyal rendelkező, önmagukat munkanélküliként regisztráltakat tartja nyilván – adatai szerint az év során csaknem 650 ezren, havonta átlagosan 54 ezren kerültek regisztrált munkanélküli státusba (1999-ben 686,6 ezren, havi átlagban 57,2 ezren). Az 1999-hez képest valamelyest csökkenő, de még mindig magas belépő létszám megítélését javítja, hogy 70–80%-uk nem új munkanélküli, hanem visszatérő, aki egy éven belül már szerepelt a regisztrációban. A megítélést rontja viszont, hogy zömük valójában tartósan munkanélküli, aki csak néhány napi, vagy néhány hónapnyi, többnyire támogatott munkahelyen végzett munka miatt átmenetileg került ki a regisztrációból.

Új munkanélküliként az év során mintegy 150 ezren (havi átlagban 12,5 ezren) regisztráltatták magukat, valamivel kevesebben mint egy évvel korábban (153,8 ezren). (Köztudott, hogy az állásukat elvesztők csupán egy része regisztráltatja magát munkanélküliként, leginkább azok, akik elhelyezkedésükhöz, a munkakeresés időtartama alatt megélhetésükhöz segítséget remélnek.) A munkanélküliként regisztráltak valamivel nagyobb hányada volt a férfi (53,7%) mint a nő, (46,3%).

Az elhelyezkedést a munkaügyi szervezet – állandó erőfeszítései dacára – leginkább a támogatott munkahelyeken (közhasznú munkán, a fiataloknak a bértámogatással segített, meghatározott idejű szerződéses foglalkoztatás keretében stb.) tudja segíteni. A munkáltatók egy része (a tapasztalatok szerint a betöltésre váró munkahellyel rendelkezők növekvő, most már mintegy 40%-a) ugyan a munkaügyi szervezeten keresztül is keres alkalmazottakat (különösen az egyszerre több tucat, esetleg több száz új munkaerőt kereső, új beruházásokat indító multinacionális cégek), az ilyen megkeresések azonban nem túl gyakoriak. Gyakoribb, hogy a hiányszakmákban, vagy a rossz munkafeltételeket, alacsony bért kínáló munkakörökre, a sikertelen egyéb próbálkozások után fordulnak a munkaügyi szervezethez is. Az igények a munkanélküliek éppen adott állományából vagy kielégíthetőek, vagy nem; csakúgy, mint az egyes térségekben, egyes szakmákban jelentkező munkaerőhiány.⁸

⁸ Az OMKMK évente kétszer elkészített, vállalati véleményeken alapuló rövidtávú prognózisában 2000 második felére több cég az észak-dunántúli térségben a kapacitások kihasználatlanságának okát a munkaerőhiányban jelölte meg.

Az adott körülmények között a munkaügyi szervezet segítségével csak relatíve kevesen tudnak elhelyezkedni a regisztrált munkanélküliek közül. Az elhelyezkedésekről egyébként a munkaügyi szervezetnek csak a ellátásban részesülők esetében van megbízható információja. Eszerint 2000-ben – részben támogatott, részben „tényleges” állásba – 91,5 ezer fő helyezkedett el, a regisztrált munkanélküliek 1,9%-a. (1999-ben 83,2 ezer, 2%.) Átmenetileg kikerültek a regisztrációból azok is, akik különböző időtartamú, új ismereteket, szakmát nyújtó képzésre kerültek: 2000-ben 88 ezren; évi átlagban számítva 26,3 ezren. (A létszám valamivel több, a képzés átlagos időtartama valamivel rövidebb volt, mint 1999-ben.) Havonta néhány ezren más ellátási formába kerültek át (pl. gyes, nyugdíj). A nagy többség azonban regisztrált munkanélküli maradt, legalábbis addig, amíg munkanélküli járu-lékot, vagy – ennek kimerítése után – jövedelempótló támogatást kapott.

2000-ben a regisztrált munkanélküliek 33,7%-a részesült átlagosan havi 22 826 Ft járadékban; 36,8%-a jövedelempótló támogatásban (átlagos havi összege 13 280 Ft). 2000. május 1-jétől, a jövedelempótló támogatást fel-váltó, a jogosultaknak adható rendszeres szociális segélyt az év végén már 32,7 ezren kapták, havonta 11 620 Ft-ot.

A lerövidített időtartamú munkanélküli segély, és a jövedelempótló tá-mogatás megszűnése valószínűleg gyorsítja a regisztrált munkanélküliek szá-mának csökkenését. Eddig is az volt a tapasztalat ugyanis, hogy mindazok, akik kik nem bíztak a munkaügyi szervezet állást kereső segítségében, a járadékra jogosultság kimerítése után töröltették magukat a regisztrációból is. Az év során 210 ezren (havonta átlagosan 17,5 ezren) hagyták el a re-gisztrációt; 32,1 ezerrel többen, mint amennyiek beléptek. Ily módon az átlagosan 54,1 ezer havi belépővel szemben különböző okokból összesen havonta 56,8 ezren kerültek ki a regisztrációból. (1999-ben a belépők szá-ma mutatott csekély – havi átlagban 34 fős – többletet.) Így is jelentős maradt az esetleg évek óta elhelyezhetetlen, tartósan munkanélküliek állo-mánya, akiknek helyzetét ugyan időről-időre megszakítja a közmunka vagy más, rövidebb idejű munkavégzés lehetősége, jellemző állapotuk azonban a munkanélküli lét.

2000-ben már háromféle, a Munkaerőpiaci Alapból (és/vagy a költségve-tésből) támogatott munkalehetőség szerveződött számukra: a településeken megszervezett hagyományos *közhasznú* foglalkoztatás; a kormányzat által kijelölt feladatokra (például árvízvédelem) szervezett *közmunka*, s a jövede-lempótló támogatás helyébe lépett szociális támogatásra jogosultaknak az önkormányzatok által kötelezően felajánlandó, legalább egy hónapos *köz-célú* munka. A más-más elnevezésű (és részben másként finanszírozott) fog-lalkoztatási programok sokaknak jelentettek – legalább átmenetileg – mun-kalehetőséget. (Közhasznú munkán 2000-ben több mint 93 ezren dolgoz-tak; bár esetleg csak néhány napig. Az éves átlagos létszám 23,7 ezer fő volt.

A különböző „köz”-érdekű lehetőségeket egyébként a szervező települési önkormányzatok igyekeznek racionálisan kombinálni.) E lehetőségeket egészíti ki a munkáltatók-munkavállalók kapcsolatán alapuló, az Alkalmi Munkavállalói Könyvvél végezhető munka – az évek óta könnyített feltételek sem tudták azonban sikeressé tenni (1999-ben mintegy 9 ezren, 2000-ben 12 ezren vették igénybe).

A tartósan munkanélküliek zömét a hátrányos helyzetű (képzetlen, túl fiatalnak vagy túl idősnek számító, betegeskedő vagy beteg hozzátartozójukat gondozó, a munkaalkalmaktól távol lévő, kis településeken élő, roma etnikum) férfiak és nők alkotják. Kimutathatóan sűrűsödnek az ország gazdaságilag kedvezőtlen helyzetű vidékein, a falvakban és az 500 főnél kevesebb lakosú kistélepüléseken, ahol tartósan magas a munkanélküliség.

A regisztrált munkanélküliségen belül ma már nem annyira a munkanélküliség mértéke a probléma (bár még az is sok), hanem a tartósan elhelyezhetetlenek magas aránya. A társadalomnak – és a foglalkoztatáspolitikának – e leghátrányosabb helyzetű rétegek számára kell további és hatékonyabb segítő programokat találnia. A munkanélküliségről más számszerű adatokat, de hasonló helyzetképet mutat a KSH munkaerő-felmérése. A nemzetközi összehasonlításokhoz alkalmazott meghatározások szerint a hazai nyugdíjkorhatártól, az előzetes munkaviszonytól függetlenül az állástalan, de – fő kritériumként – aktívan munkát keresők minősülnek munkanélkülinek. A számba vettek vagy szerepelnek a regisztrált munkanélküliek között, vagy nem.

Az aktív álláskeresés kritériumának nem felelnek meg azok az egyébként regisztrált munkanélküliek sem, akik maguk nem keresnek munkát; várják, hogy a munkaügyi szervezet keressen részükre. (Ők legfeljebb a már említett, külön kimutatott, dolgozni kívánó, de aktívan munkát nem keresők, az ún. passzív munkanélküliek között kerülnek számbavételre.) Munkanélkülinek minősülnek viszont azok, akik esetleg korábban még sohasem dolgoztak, valamint a nyugdíjkorhatáron már túl lévők. E kritériumok szerint 1999-ben 284,7 ezren, 2000-ben 262,5 ezren minősültek munkanélkülinek. Az 1992 óta alkalmazott felmérés szerint a munkanélküliek akkor 444,2 ezres létszáma 1993-ban még nőtt (518,9 ezerre); azóta azonban folyamatosan, évről-évre csökken.

1992 óta lényegében változatlan, 60%-os a munkanélküliek között a férfiak aránya. A legfiatalabbak, a 15–19 évesek között viszonylag kevés az aktívan állást kereső; még kevesebb az 55 évesnél idősebbek között, akiknek nagy többsége már lemondott arról, hogy munkát kapjon. A munkanélküliek közül 38 ezren (14,5%) még soha nem dolgoztak; 20 ezren pedig (7,3%) 8 évnél régebben dolgoztak utoljára. A többség (56%) egy éven belül még dolgozott, vagy akkor kezdte a munkakeresést. A kisebbik hányad azonban tartósan munkanélküli; 60 ezer fő (23%) már 1–2 éve, további 23 ezren három éve, és csaknem 29 ezren 3 évnél is régebben keresnek munkát.

A 2000-ben munkát keresők többsége azért veszítette el állását, mert munkahelye, munkaköre megszűnt, vagy leépítették a létszámot. Ez volt az ok az egy éven belül munkanélkülivé váltak 52%-ának esetében is. A korábban foglalkoztatottak munkahelye a feldolgozóiparban (30,5%), a kereskedelem, javítás ágban (14%) és az építőiparban (10,7%) volt, azaz az évek során ez a három nemzetgazdasági ág bocsátotta ki a 2000-ben munkát keresők 55%-át. A munkát keresők között viszonylag nagy arányú (16%) az iskolából kilépő, a sorkatonai szolgálatról, gyermekgondozásról a munkaerőpiacra visszalépni kívánó. A korábban foglalkoztatottak meghatározó többsége (83%) volt fizikai foglalkozású; 34%-uk szak-, 28%-uk betanított és 21%-uk segédmunkás. A 17%-nyi szellemi foglalkozású közül 5% végzett irodai, ügyviteli munkát. A magas képzettségűek iránti növekvő kereslet ellenére 23 ezer fő (12%) került ki a felsőfokú képzettséget igénylő, valamint vezetői foglalkozásokból; nagyjából egyenlő arányban a régebbi és az új munkanélküliek.

A 262,5 ezer munkanélküli valóban aktívan keresett munkát: figyelemmel kísérték a hirdetéseket, segítséget kértek rokonoktól, barátoktól, ismerősöktől, jártak a munkaügyi szervezetenél, (20%-uk magán-munkaközvetítőnél is); 65%-uk közvetlenül megkeresett munkáltatókat, mintegy harmaduk hirdetéseket adott fel stb., és 2%-ot sem tesz ki azok aránya, akik csupán a munkaügyi szervezetre hagytak. Az év során azonban mindössze 1200-an jelezték, hogy bár még munkanélküliek, már van ígéretük arra, hogy 30 napon belül munkába állhatnak. Az elhelyezkedni kívánók mintegy fele (54%-a) teljes munkaidős állást szeretne – a többiek elvállalnának részmunkaidőset is (bár kifejezetten részmunkaidős állást mindössze 4%-uk keresett).

A többség anyagi igényei kifejezetten szerénynek nevezhetők. A várakozásokból kiszámítható átlagos nettó kereset 41 ezer Ft; a férfiak 43,3, a nők 37,5 ezer forintra számíthatnak. Ezen belül 10% igénye a 2000-ben érvényes minimálbérig terjedt (néhány százan havi legfeljebb tízezer forintért is dolgoztak volna). További 58% számára a 2001-től érvényes 40 000 Ft-os minimálbér jelentette az igényt; az ennél magasabb bérré számot tartó 26% is a 60 000 Ft-os jövedelemig jutott. (Emlékeztetőül: a fizikai dolgozók havi bruttó átlagkeresete 61 930 Ft volt 2000-ben.)

Összegezve: bár számos vonatkozásban különbözik a munkanélküliség kétféle számbavétele, azt egybehangzóan mutatja, hogy 2000-ben csak szerényen mérséklődött az egyébként európai viszonylatban az alacsonyabbak közé tartozó munkanélküliség. A sikeresen működő, de továbbra is átalakulóban lévő, s a nemzetközi konjunktúra hullámzásainak egyre inkább kitett gazdaságban, az év során csaknem 150 ezer új munkanélküli jelentkezett (munkaügyi szervezet: 149,3 ezer, a MEF: 145,7 ezer új, vagy aktív álláskeresésbe kezdő).

5. táblázat: A munkanélküliség néhány jellemzője

	1999		2000	
	fő	%	fő	%
a) az OMKMK adatai alapján ¹				
Regisztrált munkanélküli	409 519		390 492	
Ebből:				
- férfi	221 155	54,1	209 710	53,7
- nő	187 969	45,9	180 782	46,3
- 25 éves és fiatalabb	85 400	20,9	79 091	20,3
- fizikai foglalkozású	336 832	82,2	321 178	82,2
- szellemi foglalkozású	72 687	17,8	69 314	17,8
- munkanélküli ellátásban részesülő	128 184	31,3	131 665	33,7
- jövedelempótló támogatás	159 825	39,0	143 515	36,8
- rendszeres szociális segély ²			36 139	
Belépők száma ³	57 214		54 136	
- ebből új belépő	12 813		12 445	
Kilépők száma ³	57 179		56 811	
b) a KSH munkaerő-felmérésének adatai alapján ¹				
Az aktívan munkát kereső ⁴	284,7		262,5	
Ebből:				
- férfi	170,7	60,0	159,5	60,8
- nő	114,0	40,0	103,0	39,2
- 15–24 éves	78,6	27,6	70,0	26,9
- fizikai foglalkozású	234,7	81,4	217,9	83,0
- szellemi foglalkozású	53,0	18,6	44,6	17,0
- 1–12 hónapja keres munkát	156,1	55,1	145,7	55,8
- 12 hónapon túl keres munkát	127,0	44,9	115,6	44,2

1 Éves átlag.

2 2000. november-december.

3 Havi átlag.

4 Ezer fő.

Az új munkanélküliek beáramlása ellenére csökkenő munkanélküliség jellemzően a segélyezési időtartam lejártá és a jövedelempótló támogatás megszűnésének következménye. (A munkaügyi szervezet tapasztalata szerint ez az oka a regisztráltak havi létszámcsökkenése 70–80%-ának). A MEF mindig csak az aktívan munkát keresők létszámát tartja nyilván, az időközben foglalkoztatottá vagy inaktívvá válókat nem.) Feltehető, hogy a munkanélküli státusból kilépők egy (kisebb) hányada is foglalkoztatott lett, főként a

rövidebb ideje munkanélküliek. Valószínű azonban, hogy a foglalkoztatás növekedésének az inaktív munkába lépése volt a forrása.

4. A GAZDASÁGILAG INAKTÍVAK

A foglalkoztatás növelésének törekvésével párhuzamosan egyre inkább ráirányul a figyelem a nem foglalkoztatott, és aktívan munkát sem keresők sokaságára, azaz a gazdaságilag inaktívakra, mint potenciális munkaerőforrásra. Magyarországon a foglalkoztatás szerény, de megindult növekedése, s a munkanélküliség folyamatos csökkenése dacára alig mérséklődik az egyéneknek, családoknak és a társadalomnak egyaránt súlyos terheket jelentő inaktivitás: a munkavállalási korú népesség több mint harmada (35,4%-a) volt inaktív 2000-ben. (Nemzetközi összehasonlításban, a 15–64 éves munkavállalási korról számolva természetesen még rosszabb a helyzet: a népesség csaknem 40%-a inaktív.)

Az évtized folyamán, a gazdaság romló állapotával párhuzamosan nőtt a munkaerőpiacot önként vagy kényszerűen elhagyók serege. (A legnagyobb munkanélküliség éveiben ezt a foglalkoztatáspolitikai okból történő korenghedményes nyugdíjazás is elősegítette.) A gazdasági helyzet javulása megállította ugyan az inaktívok számának növekedését, de a folyamatot mindedig nem tudta megfordítani: a 700 ezer tanulón kívül több mint másfél-millió munkavállalási korú férfi és nő volt inaktív 2000-ben. 1999-hez képest csekély változás történt: a legfiatalabbak, s a 40–59 évesek korcsoportjaiban, mintegy 51 ezer fővel csökkent, a 20–39 évesek között mintegy 15 ezer fővel nőtt az inaktívok száma; azaz nagyjából annnyival kevesebb az inaktív, mint amennyivel több lett a foglalkoztatott.

Az aktivitási arány (foglalkoztatottak +aktívan munkát keresők) reciprokjaként számítható inaktivitási arány egyébként korcsoportonként és nemenként markánsan eltérő. A zömmel még tanuló 15–19 éveseket figyelmen kívül hagyva 40%-os az inaktivitás (és 1999-hez képest kissé nőtt is) a 20–24 évesek korcsoportjában; 20–25%-os a legmagasabb arányban foglalkoztatott 25–54 évesek körében; de az 55–59 éveseknek már 65%-a nem volt jelen a munkaerőpiacon, (az ennél idősebbeknek pedig 95%-a). A nők inaktivitása minden korcsoportban magasabb, mint a férfiaké: míg a munkavállalási korú férfiak 29,7%-a, a nők 41,3%-a volt inaktív 2000-ben.

A foglalkoztatottság, munkahelykeresés vagy a munkaerőpiactól távollmaradás lehet önkéntes választás vagy kényszerűség. Az inaktivitás választása önkéntes a 15 éves korúak után a továbbtanulást, a munkahely helyett a gyermekgondozást, a korhatár elérésekor a nyugdíjazást választók stb. esetében. A választást azonban a kényszer diktálhatja, ha a 15–16 éves, az iskolából csupán alapfokú, általános ismeretekkel kilépő fiatal meg sem kísérli a munkahelykeresést és otthon marad; ha az újszülött azért jött világra, mert a szerény társadalmi juttatás lehetővé teszi az anyának, hogy legalább néhány

évig szüneteltesse a reménytelen munkahelykeresést; ha azért jobb a nyugdíjat választani, mert biztonságot ígér a munkanélküliséggel szemben stb. Az egyéni választások az egyéni, családi körülmények mérlegelésének, de legalább annyira a környezet kínálta adottságoknak, lehetőségeknek termékei.

A statisztikák az egyéni döntések ezerféle összetevőjéből csupán néhány jellemző, a munkaerőpiac elkerülését társadalmilag igazoló és elősegítő tényezőt regisztrálnak. A következőkben a MEF alapján, a munkavállalási korúak inaktivitásának ismert okairól adunk számot.

6. táblázat: A munkavállalási korú, gazdaságilag nem aktív népesség összetétele, 2000

	Összesen		Ebből: nő	
	ezer fő	%	ezer fő	%
Gazdaságilag inaktív	2 216,5		1 260,7	
A munkavállalási korú népesség %-ában	35,4	100,0	41,3	100,0
Ebből:				
- tanuló	710,2	32,0	357,7	28,4
- gyesen, gyeden, gyeten lévő	283,7	12,8	279,6	22,2
- nyugdíjazott	714,1	32,2	329,5	26,1
- egyéb indok	508,5	23,0	293,9	23,3

Adatforrás: A munkaerő-felmérés idősorai 1992–2000, KSH, 2001.

A munkaerőpiactól távolmaradók jelentős csoportját adják a tanulók. Évről-évre több fiatal tanul az általános iskola 8 osztályát követően. A 15–24 évesek közül az 1969/70-es iskolaévben 27,4; 1979/80-ban 25,4% tanult tovább; 1998/99-ben arányuk elérte a 43,9; 1999/2000-ben pedig a 46,4%-ot. A 15–19 évesek több mint háromnegyede tanul, zömük 18 éves koráig. E korcsoportokban a tanulók mellett szerény arányú (8%) a más okból inaktív. Az összesen mintegy 54 ezer fiatal között vannak a gyermekgondozás miatt otthon lévő fiatal nők, az iskolából lemorzsolódottak, a továbbtanulni szándékozó, felvételre, sorkatonai szolgálatra, vagy valamilyen munkalehetőségre várók. Önálló jövedelem híján arra szorúlnak, hogy családjuk tartsa el őket. A 20–24 évesek 850 ezer fős korcsoportjából már csak 20% tanul; az életkor növekedésével csökkenő arányban. (A 24 éveseknek már csupán 9%-a tanult nappali tagozaton.) Velük együtt, mint jeleztük a korcsoportokhoz tartozók 40,7%-a volt inaktív; részben ismert (pl. gyermekgondozás), részben egyéb, nem ismert okból.

A többi korcsoportnál az inaktivitás okait nem tudjuk adatszerűen szétválasztani. A tanulókon kívül – akik gyakorlatilag a 19–24 évesek korosztályaira korlátozódnak – az inaktívak másik legnagyobb, most már a tanulók számát meghaladó csoportja a különböző okok miatt nyugdíjazottaké. Úgy-

szólván valamennyi korosztályban megtalálhatóak a rokkantság, baleset miatt nyugdíjba kerülők. Bizonyos szakmák karkedvezményt élvező dolgozói másoknál jóval korábban nyugdíjba mehetnek. Az évtized során, lényegében 1998-ig, évente 40–45 ezren kerültek nyugdíjba foglalkoztatáspolitikai okból, a nyugdíjkorhatárukat megelőzően. (E lehetőségek fokozatos szigorodása, s a nyugdíjazás előtti munkanélküli segély bevezetése óta a nyugdíjkorhatárt legfeljebb 3 évvel közelítők már a munkanélküliek, azaz a gazdaságilag aktívak között szerepelnek.) Noha a korábban nyugdíjazottak évről-évre, a korhatárt elérve átkerülnek a „rendes” nyugdíjasok körébe, állományuk még 2000-ben is gyarapodott, összesen 33 ezer fővel.

A gyermekgondozás különböző lehetőségeinek igénybevétele jellemzően a fiatal nőket vonja ki a munkaerőpiacról. A születésszámok folyamatos csökkenése ellenére a 90-es években – kis ingadozásokkal, de – folyamatosan nőtt a gyermekgondozás három (gyes, gyed, gyet) változó lehetőségeinek valamelyikét igénybe vevő – elsősorban nők – száma. 2000-ben – a munkaerőmérleg január 1-jei adatához képest – mintegy 13,5 ezer fővel csökkent a gyermekgondozás miatt inaktívák száma; nagyságrendileg azonban így is a 300 ezer közelében maradt.

A fenti, jól körülhatárolható okokon kívül több mint 500 ezer férfi és nő más indokkal maradt távol a munkaerőpiactól. A távolmaradók minden gazdaság természetes szereplői. Még a legmagasabb szintű foglalkoztatás körülményei között is minden országban vannak, akik egyéni élethelyzetük miatt (beteg hozzátartozó, a képzettséggel nem egyező munkahely hiánya, jól kereső házastárs stb.) nem tudnak vagy nem akarnak munkát vállalni. Magyarországon azonban – különösen bizonyos korcsoportokban – túlságosan magas az ismert okok nélkül a munkaerőpiactól távol maradók aránya. (35–39 évesek: az inaktívák 50%-a, 40–44 évesek: 47%; 30–34 évesek: 39,2%-a.) A munkaerőpiacot így elkerülők nagyobb arányban férfiak (30–34 évesek: 66,8%; 25–29 évesek: 63%; 35–39 évesek: 57,6). A 40–44 éves nők több mint fele (51,5%) volt inaktív ismert indok nélkül.

Az ismert ok – és bármilyen szerény, de társadalmilag garantált, látható jövedelem – nélkül, tulajdonképpen eltartotti státusban lévő nőkről a tradicionális családi munkamegosztás ismeretében feltételezhetjük, hogy többségüket ténylegesen a családjuk (háztartásuk) tartja el. Természetesen ez a férfiak esetében sem kizárt; bár valószínűbbnek tűnik, hogy sem a nők, sem a férfiak ténylegesen nem inaktívak, hanem a szervezett (bejelentett, adózó) gazdaságon kívül keresik megélhetésüket. A jelenleg inaktívák jelentős része feltehetően megjelenne a szervezett gazdaságban, ha kínálkozna munkahely, és mind a foglalkoztatókat, mind a munkavállalókat a jelenleginél méltányosabb adó- és járulékfizetési kötelezettség terhelné. A foglalkoztatást, és a munkából származó jövedelmeket terhelő adókat tartják Európában is az új munkahelyek létesítését akadályozó egyik legerősebb gátnak.

Az Európai Unióban együtt veszik számításba a munkáltatók és a munkavállalók adóterheit. Magyarországon az összesített adóteher több mint 80 százalékos! Ezért az európai foglalkoztatási törekvések egyik kulcskérdése a munkát terhelő adók csökkentése, mindkét fél esetében.

Az inaktívak jelentős része – csakúgy, mint a munkanélküliek – ugyanis szívesen dolgoznának, leginkább a szervezett gazdaság keretei között. A MEF kérdéseire válaszolva 454 ezren közölték, hogy szeretnének dolgozni. (A dolgozni kívánó inaktívak száma csaknem kétszerese az aktívan állást kereső munkanélküliekének.) A munkára való inaktívak egyik csoportja a már többször említett passzív munkanélküliek. 1999-ben 109 ezren, 2000-ben 106 ezren jelezték, hogy szeretnének dolgozni, de nem kerestek aktívan állást, mert nem bíznak abban, hogy találnak. Kívülük 336 ezren szeretnének rendszeres munkát, de különféle (jobbára egyéni, családi) okok miatt nem kerestek. További 10 ezren kerestek ugyan munkát, de nem aktívan, vagy a kínálkozó állást nem tudták volna elfoglalni.

A munkavállalási korúak minden csoportjában munkát vállalna az inaktívak 20–40%-a, bármi legyen is inaktivitásuk indoka. Az inaktívak körében tehát a foglalkoztatás növelésének jelentősek a tartalékai. Hamarosan hozzájuk csatlakoznak a következő években nyugdíjassá válók. Évente mintegy százezer 57–62 éves nő és 61–62 éves férfi marad munkavállalási korban, de rajtuk kívül további csaknem 200 ezer (196,5 ezer) férfi és nő lesz 65 évesnél – azaz a jellemző nyugat-európai nyugdíjkorhatárnál – fiatalabb. Az évtized elején a nyugdíjas korúak közül még csaknem félmillióan (488,4 ezren) dolgoztak; feltehető, hogy mai kortársaik közül legalább ennyien még szívesen dolgoznának. E tartalék hasznosításának elsődlegesen a gazdaság folyamatos, további növekedése a feltétele. A gazdaság három nagy szektorában azonban eltérőek a foglalkoztatás növekedésének esélyei. A mezőgazdaság – az átalakulás további útjaitól függetlenül is – várhatóan még kevesebb munkaerőt kíván (eltekintve a csúcsidőszakok rövid idejű igényétől). Az ipar – és elsősorban a feldolgozóipar – jórészt a tőkebefektetésektől függően növekedhet, bár a fejlett technika relatíve kevés emberi munkát kíván. A perspektivikus ágazat a szolgáltatások széles köre, amiben gazdasági szervezetek és a lakosság igényei teremthetnek növekvő keresletet, s vele foglalkoztatási lehetőséget. A szolgáltatások növekedésének ütemét a kormányzat is képes befolyásolni a társadalmi partnerekkel egyeztetett politikával. A sokféle területen tehető lépések között főként jövedelem- és adópolitika nyithat utat a foglalkoztatás gyorsabb ütemű növekedésének, s ebben a ma inaktívak bevonására alkalmas és a szolgáltatásokban igényelt rugalmas foglalkoztatási formák (mint például a részmunkaidő) elterjedésének.

KÖZELKÉP

Munkanélküliek
jövedelemtámogatása

Szerkesztette
GÁBOR R. ISTVÁN
NAGY GYULA

Írta
FAZEKAS KÁROLY
FREY MÁRIA
GÁBOS ANDRÁS
GALASI PÉTER
KOLTAYNÉ KÓRÓDI TÜNDE
KÖLLŐ JÁNOS
LÁZÁR GYÖRGY
NAGY GYULA
SCHARLE ÁGOTA
SZIVÓS PÉTER

Bevezetés

- 1. Munkanélküliek jövedelemtámogatása a fejlett piacgazdaságokban és a poszt szocialista átmenetben**
  - 1.1. A munkanélküli ellátások közgazdasági alapjai**
  - 1.2. A munkanélküli ellátások jogosultsági szabályai és mértékei a fejlett országokban**
  - 1.3. A munkanélküli ellátások indokoltági feltételei a fejlett országokban**
  - 1.4. A munkanélküli ellátások problémái a poszt szocialista átmenetben**
- 2. A munkanélküliek jövedelemtámogatásának szabályai és finanszírozása**
  - 2.1. A munkanélküli ellátások jogosultsági feltételei és mértékei**
  - 2.2. A munkanélküli ellátások finanszírozása**
- 3. A munkanélküliek jövedelemtámogatásának célba juttatása**
  - 3.1. A munkanélküli ellátásokban részesülők létszáma és jellemzői**
  - 3.2. A munkanélküli ellátások bőkezűsége és célzottsága**
  - 3.3. A munkanélküli járadék indokoltági feltételei**
  - 3.4. Pályakezdő munkanélküliek segélye**
  - 3.5. A munkanélküli járadékot kimerítő munkaező-piaci státusának alakulása**
  - 3.6. Nyugdíj előtt álló munkanélküliek ellátása**
- 4. A munkanélküliek jövedelemtámogatásának munkaező-piaci és jövedelmi hatásai**
  - 4.1. A munkanélküli ellátások hatása az elhelyezkedési szándékokra és esélyekre**
  - 4.2. A munkanélküliek jövedempótló támogatásának néhány jellemzője 1994-ben**
  - 4.3. Munkanélküli ellátások a háztartások jövedelmében**
- 5. A munkanélküli jövedelemtámogatási rendszer legújabb változásainak fogadtatása és tapasztalatai**
  - 5.1. A munkanélküli ellátórendszer 2000. évi átalakításának lakossági megítélése**
  - 5.2. Járadékjogosultság és elhelyezkedési esélyek**
  - 5.3. A munkanélküli járadék hatása az egyéni elhelyezkedési esélyekre**
  - 5.4. Segélyhez jutás és elhelyezkedés a járadékkimerítés után**
  - 5.5. Az aktív korú állástalanok rendszeres segélyezésének és közcélú foglalkoztatásának önkormányzati tapasztalatai**
- 6. Jegyzetek**
- 7. Hivatkozások**

Az évkönyv idei tematikus szakirodalmi blokkjának szerkesztőit ugyanaz a szándék vezette, mint a tavalyi (első) kötet *Közelkép* összeállításának szerkesztőjét: a munkaerőpiac működése szempontjából fontos témakörben tömör és közérthető áttekintést adni a kutatási eredményekről és a még nyitott kérdésekről s ezzel – konkrét politikai ajánlásoktól tartózkodva – előmozdítani a párbeszédet a tudomány és a széles értelemben vett politika között.

Az idei *Közelkép* témája a munkanélküliek jövedelemtámogatása. Az ez alkalommal tíz szerző húsz munkáját magában foglaló összeállítás a szerkesztők reménye szerint a bérek alakulásáról szóló tavalyi összeállításhoz hasonlóan széles olvasóközönség érdeklődésére számíthat.

A szerkesztők

BEVEZETÉS

A gazdasági rendszerváltozás első fél évtizedét Magyarországon lényegesen nagyobb arányú és jóval makacsabbnak bizonyult munkanélküliség kísérte, mint amire a munkanélküli jövedelemtámogatások mértékének és jogosultsági szabályainak meghatározásakor eredetileg számítani lehetett. Bár a munkanélküliség később számottevően – az évtized utolsó éveire már a fejlett piacgazdaságokban manapság normálisnak tekinthető szintre – mérséklődött, és a jövedelemtámogatási rendszer működéséről mind több tapasztalat halmozódott fel, mindmáig nem jött létre a munkanélküli ellátások elemeiben szilárd, jogosultsági feltételeiben és mértékeiben időálló rendszere, és nem alakult ki a kutatók és politikai döntéshozók körében konszenzus az ellátórendszer működésének és célszerű további módosításainak megítélésében. A konszenzusra jutást és a döntések jobb megalapozását szolgálhatják a jelen összeállításban közreadott kutatási eredmények és tapasztalatok.

Összeállításunk öt fejezetre tagolódik. Első fejezete a munkanélküliek jövedelemtámogatásának elméleti kérdéseit és nemzetközi – fejlett és poszt-szocialista gazdaságokbeli – tapasztalatait tekinti át, a másik négy a rendszerváltozás utáni magyarországi fejleményeket tárgyalja. E négy fejezetből három a kilencvenes évek fejleményeire, az utolsó a 2000. évi szigorítások fogadtatására és hatásaira koncentrálna. A kilencvenes évek fejleményeit taglaló három fejezet közül az első a támogatások jogosultsági szabályainak, mértékeinek és finanszírozásának változásait követi nyomon, a második a támogatásokból való részesülésnek és kirekesztődésnek, a harmadik a támogatások munkaerő-piaci folyamatokra és a háztartások jövedelmi viszonyaira gyakorolt hatásainak tényszerű tapasztalatait elemzi.

1. A MUNKANÉLKÜLIEK JÖVEDELEMTÁMOGATÁSA A FEJLETT PIACGAZDASÁGOKBAN ÉS A POSZTSZOCIALISTA ÁTMENETBEN

1.1. A munkanélküli ellátások közgazdasági alapjai

KÖLLŐ JÁNOS

A fejlett piacgazdaságokban a munkanélküliek biztosítási vagy rászorultsági alapon juthatnak jövedelemtámogatáshoz. Bár a konkrét ellátási formák

alkalmanként nehezen feleltethetők meg ennek az elvi felosztásnak, mert egyidejűleg tartalmaznak biztosítási és szociális elemeket, általában megfigyelhető, hogy az állásvesztést követő első évben a biztosítási, a későbbiekben a rászorultsági elvű támogatás jellemző.¹ Az alábbiakban a munkanélküli ellátások biztosítási jellegével kapcsolatos közgazdasági alapösszefüggéseket vázolunk.

Ha foglalkoztatottként az egyén w bért keres, melyet teljes egészében fogyasztásra fordít, és p valószínűséggel bekövetkező munkanélküliség esetén nem jut jövedelemhez,

$$(1) \quad H^1 = pU(0) + (1-p)U(w)$$

fogyasztásból eredő haszonra számíthat. Ha kockázatkerülő (vagyis adott valószínűségű kimenetek várható hasznát kisebbnek tekinti e kimenetek várható értékének hasznánál), érdemes bérének p -ed részét folyamatosan megtakarítania, hogy munkanélküliség esetén ebből fedezhesse változatlan színvonalú megélhetését. Várható haszna ugyanis ez esetben

$$(2) \quad H^2 = U[(1-p)w],$$

ami nagyobb H^1 -nél.²

Miután azonban a dolgozók, még ha pontosan ismernék p -t, sem lehetnek biztosak benne, hogy a munkában és a munka nélkül töltött időszakok mindig úgy következnek egymásra, hogy az előbbiek megtakarításai fedezék az utóbbiakban felmerülő kiadásokat – arra pedig különösen nem számíthatnak, hogy költségmentes hitellel fedezhetik az átmeneti deficitet –, jövedelmük ingadozásának megelőzéséhez pw -nél többet kell megtakarítaniuk. Ezzel szemben kedvező feltételek esetén – nagyszámú biztosított, egymástól független káresemények és alacsony működési költség mellett, s ha nem kell erkölcsi kockázattól és kontraszelekciótól tartani – a biztosító fizetőképesség marad pw nagyságú befizetések és $(1-p)w$ -hez közeli kifizetések mellett.

A magánmegtakarításnál eszerint a dolgozók számára olcsóbb s ezáltal vonzóbb lehet a biztosítás. Tisztán üzleti alapon mégsem fejlődhet ki e biztosítási piac a működőképességét veszélyeztető olyan jelenségek miatt, mint az erkölcsi kockázat, a kontraszelekció és a káresemények időbeli korrelációja.

Erkölcsi kockázatról akkor beszélünk, ha a biztosított képes a káresemény előidézésére, a biztosító azonban nem képes a biztosítással visszaelő ügyfelek azonosítására. Ez ellen a biztosítók részben egyedi ellenőrzéssel, részben azzal védekeznek, hogy nem adnak teljes kártérítést.³

Noha erkölcsi kockázat esetén az optimális biztosítás csak részlegesen kárpótolhatja a biztosítottakat az elszenvedett jövedelemveszteségért, így is növekedhet az ügyfelek várható haszna. Míg biztosítás (és megtakarítás) híján, ha a munkanélküliség valószínűsége p^0 , az egyén várható haszna

1 A kilencvenes évek elején a húsz OECD-ország közül tizenkilenc nyújtott biztosítási alapú ellátást az állásvesztést követő első félévben és tizenhárom a másodikban, de csak hét a harmadik, hat a negyedik és egy (Belgium) a tizedik félévben (OECD, 1991). Kifejezetten munkanélkülieknek címzett rászorultsági alapú támogatást az első félévben két országban, a negyedik félévben hét országban nyújtottak, emellett azonban a munkanélküliek jövedelmi helyzetüknél fogva különféle általános szociális segélyekből is részesedhettek. Megjegyezzük, hogy Magyarországon nemcsak a munkanélküli járadék, hanem az 1994-től 2000-ig folyósított jövedelempótló támogatás is – szemben az aktív korú nem foglalkoztatottak rendszeres szociális segélyével mint a munkanélküli támogatás legújabb, a korábbi járulékbefizetéstől függetlenített formájával – részben biztosítási alapon nyugodott: eleve csak olyan munkanélküliek kaphatták, akik korábban jogosultságot szereztek a biztosítási járadékra.

2 Lásd például Varian (1991), 278–280. old.

3 Az „önrész” meglehetősen magas a munkanélküli biztosításban – a segélyek az elveszített bérnek csupán felét-kétharmadát pótolják a munkanélküliség első évében s még kisebb részét a későbbiekben, és gyakran nem köthető biztosítás a rövid (egy-két hetes), illetőleg a munkavállaló önkéntes kilépését követő munkanélküliségre. (Az OECD-országok gyakorlatáról lásd Köllő – Semjén (1995), 50. old.)

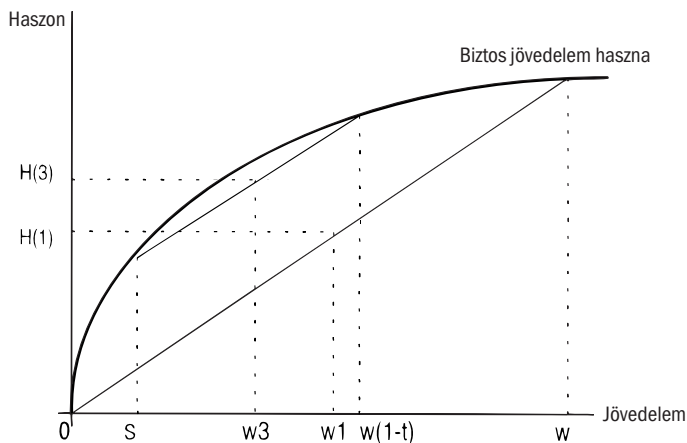
$$(3') \quad H^1 = p^0 U(0) + (1-p^0)U(w),$$

addig biztosítás esetén, ha t a járulék, S a segély, és p^S a munkanélküliség biztosítás melletti valószínűsége,

$$(3'') \quad H^3 = p^S U(S) + (1-p^S)U[w(1-t)].$$

Biztosítás esetén $p^S > p^0$ miatt kisebb ugyan a várható jövedelem, mint biztosítás nélkül, a *haszon* várható értéke mégis nagyobb lehet, ha a munkanélküli járadék hasznossága jelentősen meghaladja a zérus jövedelem melletti hasznot. Ilyen helyzetet mutat az 1.1. ábra, egyszerűség kedvéért $U(0) = 0$ és $p^S = p^0 = 0,5$ mellett.⁴

1.1. ábra: Várható hasznosság biztosítás és megtakarítás híján, valamint részleges kompenzációt nyújtó munkanélküli biztosítás esetén

Biztosítás és megtakarítás hiányában az egyén jövedelme zérus és w között váltakozik; átlaga (w_1)magasabb, mint a biztosítás esetén, S és $w(1-t)$ változásából előálló átlag (w_3). Ennek ellenére $H(1)$ hasznosság kisebb $H(3)$ -nál. (Túlságosan nagy segély és járulék és erős ellenőztönzés – p^0 -t jelentősen meghaladó p^S – mellett elképzelhető ugyan a fordított eset, ilyen biztosítás azonban aligha maradhat fenn.) A munkavállaló persze még jobban járna, ha munkapiaci státusától függetlenül mindig $(1-p^0)w$ jövedelemhez jutna – helyzetét ekkor a biztos jövedelem hasznát jelölő konkáv görbe w_1 feletti pontja mutatná –, de az erkölcsi kockázat miatt a biztosító nem nyújthat számára teljes kárpótlást.

A piaci alapú biztosítás megghiúsulásának másik lehetséges előidézője, ha nincs mód az alacsony és a magas kockázatú ügyfelek azonosítására. Igaz ugyan, hogy minél nagyobb kockázat leselkedik az ügyfélre, annál nagyobb összegre érdemes biztosítania magát, amiből a biztosítók elvileg visszako-

⁴ Hasonló ábra segítségével tárgyalja a kérdést például Burtless (1990), 80. old.

vetkeztethetnek az ügyfelet jellemző kockázatra, és mintegy második legjobb megoldásként az így kikövetkeztetett kockázathoz igazíthatják az egyének biztosítási díját. Csakhogy a magas munkanélküliségi kockázatú egyének, kihasználva, hogy az egyes biztosítók csak a *náluk* megkötött biztosításuk összegét ismerik, a biztosítás első egységére meghatározott, legalacsonyabb árat érhetik el úgy, hogy X egységnyi biztosításukat X számú biztosítónál kötik meg. Ilyen körülmények között a biztosító nem tehet jobbat, mint hogy egységes, az *átlagos* munkanélküli valószínűség alapján számított díjat határoz meg. Az így elérhető piaci optimumnál kedvezőbb megoldást eredményezhet a biztosítás kötelezővé tétele.⁵

A munkaerőpiac esetében két tényező szinte elkerülhetlenné teszi a kötelező biztosítást. Egyfelől, miután a munkaerő-állomány jelentékeny részének munkanélküliségi kockázata gyakorlatilag zérus,⁶ az átlagos munkavállaló sokkal kevésbé hajlamos biztosítást kötni munkanélküliség, mint betegség vagy a háztartását fenyegető különféle károk ellen. Másfelől, miután a munkaerőpiacon a káresemények – állásvesztés miatti jövedelemkiesések – a gazdaság konjunkturális hullámzásaihoz igazodóan időben erősen korrelálnak, olyan nagy összegű viszontbiztosításra s ennek fedezéséhez olyan magas díjakra lenne szükség, hogy nem alakulhatna ki kellően nagy és megfelelő összetételű ügyfélkör.⁷

Ha egyszer kötelező a biztosítás, ki állja annak – *adó* jellegű – költségeit? Mondhatjuk-e, hogy az Egyesült Államokban, ahol a járulékokat teljes egészében a munkáltatók fizetik, a munkanélküliség teljes terhe a vállalkozókra hárul, míg, mondjuk, Németországban vagy nálunk, ahol mindkét félnek fizetnie kell, igazságosabb a teherviselés?

Könnyen belátható,⁸ hogy a munkanélküli járulék terhének megoszlása végső soron nem attól függ, kire milyen arányban vetik ki, hanem hogy mennyire rugalmasan reagál a munkelő-kereslet, illetve -kínálat a munkaelő-költség, illetve a nettó bér változására. Tökéletesen rugalmas munkakínálat esetén például bármelyik félre vetik ki az adót, miután a nettó bér nem csökkenhet, a következmény foglalkoztatás-visszaesés és munkaelő-költség-növekedés. Tökéletesen rugalmatlan kínálat esetén ezzel szemben, szintén függetlenül attól, hogy a vállalatra vagy a dolgozóra rótták-e ki a járulékot, az adófizetési kötelezettség mértékében csökkennek a nettó bérek. Magyarán, a járulékkivetés hatása csak a keresleti és kínálati rugalmasságok ismeretében jelezhető előre. (Az előrejelzést tovább nehezíti, hogy a vállalatok magasabb árak formájában a vevőikre is átháríthatják a járulékkerhüket.)

A hatás empirikusan a munkáltatói járulék nettó bérre, illetőleg a munkavállalói járulék profitra gyakorolt befolyásának számszerűsítésével vizsgálható. *Hamermesh* (1979) azt találta, hogy az Egyesült Államok különböző tagállamaiban a munkáltatókra kivetett járulék minden többletdollárja

5 Erre mutat rá több alapvető tanulmány, így *Akerlof* (1970), *Arrow* (1970), továbbá *Pauly* (1974), akinek érveléséről lásd a J.1.1. jegyzetet.

6 AKSH Munkaerő-felvételének (1998. I. negyedévi hullám) adatai szerint Magyarországon a felnőtt lakosság 76 százaléka soha nem volt munkanélküli, 79 százaléka soha nem kapott munkanélküli segélyt, és nagy részük valószínűleg a jövőben sem fog rászorulni (lásd az 5.1. fejezetet).

7 Elvileg elképzelhető, hogy a javadalmazási csomag részeként a munkáltatók nyújtanak biztosítást a dolgozóiknak. Efféle gyakorlat elterjedését azonban korlátozza, hogy bár a kockázatkezelő munkavállalók számára vonzóbb lehet a béremelésnél, túlságosan költségessé teheti, hogy bevezetésével megemelkedik a dolgozók megfelelő ösztönzéséhez szükséges bérszint – lásd *Shapiro – Sitglitz* (1984), *Weiss* (1990).

8 Lásd például *Varian* (1991), 367. old.

35 centtel csökkentette a nettó bért egy éves és 37 centtel öt éves időtávon, vagyis hogy a formálisan teljes mértékben rájuk rótt tehernek a munkáltatók számottevő részét – lényegében késés nélkül – át tudták hárítani a dolgozókra. Szintén a nettó bér (és/vagy a foglalkoztatás) alkalmazkodására utalnak *Nickell – Bell (1995)* vagy *Euzéby (1995)* eredményei. Az előbbieket szerint például az OECD-országokban a bérekre kivetett munkáltatói adó (payroll tax) tíz százalékponttal magasabb szintje mindössze 14 dollárcenttel növelte a termékegységre eső bérköltséget.

A munkanélküli ellátások számos kérdésben szimulálják a biztosítási piacot: önrészt kötnék ki, maximálják a biztosítható bért és/vagy magát a kapható támogatást, ellenőrzik a kár valódiságát. Ugyanakkor amit megtehet egy kereskedelmi biztosító, amikor magasabb áron kínál életbiztosítást a dohányosoknak vagy a túlsúlyosoknak, nem teheti meg a munkanélküli segélypénztár: nagyobb *csoportszintű* munkanélküliségi kockázatra hivatkozva nem vethet ki magasabb járulékot például a segédmunkásokra vagy a bányászokra.⁹ Ezzel szemben a *munkáltatói* járulék kockázathoz igazítása (az autóbiztosításból ismert bonus-malus módszerrel) létező gyakorlat az Egyesült Államokban. A munkáltatóknak számlát nyitnak a munkaügyi központoknál, ahol nem csak a befizetéseket tartják nyilván, hanem a vállaltól utcára került dolgozók számára teljesített kifizetéseket is, s az egyes munkáltatók járulékkulcsát meghatározott alsó és felső korlátok között e kumulált befizetések és kifizetések egyenlege, illetőleg a ki- és befizetések aránya szerint differenciálják.¹⁰ Ez az „experience rating”-nek nevezett gyakorlat jól illeszkedik az amerikai munkaerőpiacnak ahhoz a sajátosságához, hogy a munkanélküliek jelentős része az elbocsátó vállalathoz tér vissza, és sok vállalat rutinszerűen nyúl az ideiglenes elbocsátás eszközehez.

Feldstein (1976), (1978) rámutatott, hogy ilyen piacon a kockázathoz igazítás jóléti nyereséggel jár. Modelljei azt vizsgálták – állandó foglalkoztatottságuk hasznát maximalizáló, árelfogadó vállalatokat feltételezve –, hogy milyen mértékben ingadozik rövid távon (adott tőkeállomány mellett) az optimális foglalkoztatási szint a termékkereslet időnkénti visszaesésének hatására. További feltevése, hogy ha a vállalat következetesen ideiglenes elbocsátásokkal reagál a visszaesésekre, a munkások hozzászoknak és kockázatmentesen viszonyulnak az emiatt bekövetkező munkanélküliséghez. Az elemzés arra az eredményre vezet, hogy egyöntetű járulékkulcsú állami munkanélküli biztosítás jelenlétében az optimális foglalkoztatás hullámzóbb lesz, mint segély hiányában, vagy ha a segélyt a vállalat fizeti. Az egyöntetű járulékkulcsú állami munkanélküli biztosítás ugyanis mintegy rejtett pénzügyi támogatást nyújt a vállalatoknak ahhoz, hogy ideiglenes elbocsátásokkal alkalmazkodjanak a kereslet hullámzásaihoz. *Topel (1986)* becslése szerint az Egyesült Államokban a munkanélküli segélyek emelése sem a végleges elbocsátásokat, sem az önkéntes kilépéseket nem ösztönzi, viszont

9 A biztosítható bér maximalása esetén – ami elterjedt gyakorlat – nem csak a járulék-bér arány alacsonyabb, hanem a segély-bér arány is.

10 Részletesen lásd például *Vroman (1990)* 28–39. old. vagy *Brechling (1981)*.

lényegesen növeli az ideiglenes elbocsátások gyakoriságát. Ha a járulékkulcsokat tökéletesen – értsd: arányosan és késés nélkül – hozzáigazították volna az elbocsátottak számához, számításai szerint a munkanélküliséget közel egyharmadával lehetett volna csökkenteni.

A kockázathoz igazítás ellenzői szerint viszont a rendszer szigorú alkalmazása egyrészt kivihetetlen, mert a tömeges elbocsátásokra kényszerülő vállalatok gyakran fizetés- és hitelképtelenek, másrészt nem is feltétlenül kívánatos, mert a versenynek erősebben kitett vállalatokat hátrányos helyzetbe hozza a monopóliumokkal szemben, amelyek könnyebben továbbháríthatják az elbocsátások megnövekvő költségét.¹¹ Kompromisszumos megoldást jelenthet *Feldstein (1978)* javaslata, amely a munkanélküliség első hónapjára fizetett segélyek teljes kockázathoz igazításával kellően költségessé tenné a jellemzően rövid idejű „munkanélküli szabadságot”.

Néhány országtól (Dánia, Svédország) eltekintve Európában az ideiglenes elbocsátás, az elbocsátásokat korlátozó előírásoknak köszönhetően, nem vált mindennapos gyakorlattá. Ugyanakkor Magyarországon meglehetősen gyakori a munkavállalók „segélyre küldése”, ami megfontolandóvá teszi a kockázathoz igazodó járulékkulcs alkalmazását.

1.2. A munkanélküli ellátások jogosultsági szabályai és mértékei a fejlett országokban

FREY MÁRIA

A munkanélküli biztosítás mint a kényszerű állástalanság okozta jövedelemkiesés kockázatával szembeni védelem eszköze rövidebb múltra tekint vissza, mint akár az öregségi, akár a betegségbiztosítás. Elsőként 1911-ben Nagy-Britannia vezetett be országosan kötelező munkanélküli biztosítást, amely a második világháborút követő gazdasági fellendülés éveiben Európa többi fejlett országa számára is mintául szolgált. Az elmúlt évtizedben a példát Kelet- és Közép-Európa országai s néhány közepes jövedelmű fejlődő ország is követte. A világ 150 millióra tehető munkanélkülijének így is csak mintegy negyede részesül valamilyen munkanélküli ellátásban (*ILO, 2000*). Az alábbiakban a fejlett országok munkanélküli ellátási rendszereinek főbb jellemzőit tekintjük át.

A munkanélkülieknek nyújtott jövedelemtámogatások típusai

A munkanélküliek jövedelemtámogatása *biztosítási* és/vagy *segélyezési* rendszer keretében történik.

– A *biztosítási* alapú munkanélküli járadék a munkanélküliség miatt kieső kereset (részleges) pótlására szolgál, és annak folyósítható, aki a munkanélkülivé válását megelőzően meghatározott ideig és összegben hozzájárult a biztosítási alaphoz; nem neki felróható okból lett munkanélküli; képes és hajlandó a felkínált megfelelő állás elfogadására, sőt maga is aktívan közre-

¹¹ Lásd *Hamermesh (1979)* megjegyzéseit *Brechling (1981)* tanulmányához.

működik annak felkutatásában. Összégét általában a hozzájárulás alapját képező kereset arányában állapítják meg (helyettesítési ráta), korlátozott – többnyire a járulékfizetés időtartamához igazodóan meghatározott – ideig folyósítják, amit gyakran várakozási idő előz meg. A jogosultság feltételeit törvények rögzítik, amelyek ismeretében a biztosítottak előre tudják, milyen hosszú ideig mekkora munkanélküli járadékot kaphatnak. A járadék a legtöbb országban jövedelemadó-köteles.

– A *segélyezési* típusú munkanélküli ellátás a költségvetés általános bevételeiből fedezett, jövedelemkiegészítő célú juttatás, amelyre családi jövedelmi/vagyoni helyzetük alapján rászoruló munkanélküliek lehetnek jogosultak, amíg a rászorultságuk fennáll, és nem sikerül elhelyezkedniük. A biztosítási típusú járadéknál kevésbé kiszámíthatóak a feltételei, hiszen megszűnhet a folyósítása, ha az érintett család jövedelmi helyzete kedvezően változik.

Az OECD-országok hatvan százalékában kizárólag biztosítási típusú munkanélküli ellátást működtetnek. Két országban (Ausztráliában és Új-Zélandon) tiszta segélyezés típusú rendszert alkalmaznak: az ügyfeleknek nem kell foglalkozási előzményt igazolniuk, de a munkakeresést elvárják tőlük. A többi OECD-országban a biztosítási típusú ellátást – második védelmi rendszerként – szintén korlátozott időre szóló segélyezési típusú ellátás egészíti ki azok számára, akik kimerítették a járadékjogosultságukat. Aki még vagy már erre sem jogosult, rászorultsági alapon *szociális segélyt* kaphat, rendszerint a többi (nem munkanélküli) rászorulthoz hasonló feltételek mellett. Miután a járadék sem mindenütt éri el a megélhetéshez minimálisan szükséges jövedelemszintet, a járadékban részesülő munkanélküliek egy része is rá van utalva a szociális-jóléti segélyezés keretében nyújtott jövedelemtámogatásra, amelynek mértéke rendszerint függ a helyi önkormányzatok anyagi lehetőségeitől (*OECD, 1991*).

Mivel a munkanélküli biztosítás fejlődő országokbeli általánossá válásakor az állásvesztés nem volt gyakori, s ha bekövetkezett, sem tartott sokáig, továbbá viszonylag ritka jelenségnek számított az ifjúsági munkanélküliség és az egyszülős család is, ezért a szociálpolitika más területeit – lakhatási támogatás, családtámogatás, rokkantsági támogatás stb. – külön lehetett kezelni a munkanélküli ellátásoktól (*OECD, 1996*). A helyzet időközben több tekintetben lényegesen megváltozott:

- a munkanélküliség sokkal magasabb lett, mint a II. világháborút követő fellendülés éveiben volt;
- a tagállamok felében a munkanélküliek legalább harmada több mint egy éve állástalan;
- az állástalanok közül sokan kimerítették jogosultsági idejüket, és nem részesülnek járadékban;
- a legtöbb OECD-országban magas a fiatalok munkanélkülisége, akiknek nincsen járadékra jogosító munkaerő-piaci múltjuk;

- a férfiak munkaerő piaci részvétele csökken, ugyanakkor sokan azok közül, akik elhagyták a munkaerőpiacot, hozzájutnak valamilyen támogatáshoz (táppénzhez, rokkantsági járadékhoz, előnyügdíjhoz stb.);
- a nők gazdasági aktivitása emelkedik, s a hagyományos családmódelel rovasára, amelyben a kenyérkereső férj tartja el a feleségét és a gyerekeket, gyakoribbá váltak a kétkeresős, de az egyszülős családok is.

Egyénileg védeni a munkavállalót a keresetkieséssel szemben kevésbé hatásos a megélhetéshez szükséges *családi* jövedelem és jólét biztosítása szempontjából, ha a háztartás munkavállalási korú tagjai közül egyre több a munkaerő állományon kívüli. A munkanélküli ellátásokat ezért ki kellett egészíteni a megélhetést szavatoló egyéb támogatásokkal (1.1. táblázat).

Az OECD-országok többségében az alacsony jövedelmű háztartások támogatásért folyamodhatnak *magas lakhatási költségeik* fedezéséhez, s csaknem mindenütt alanyi jogon járó családtámogatás az eltartott gyermekek utáni *családi pótlék*. Kivétel Ausztrália, az Egyesült Államok és Olaszország, ahol a gyerekek után kapható támogatás függ a család jövedelmi helyzetétől. Egyes országokban speciális segélyeket kaphatnak az *egyedülálló szülők*, illetőleg *foglalkoztatáshoz kötött* támogatást azok, akik elfogadnak egy munkahelyet, sőt a már dolgozók is, ha a családi jövedelmük alacsony. A foglalkoztatáshoz kötött támogatás a munkába állás ösztönzésére, illetőleg a dolgozó családok szegénységtől való megvédésére szolgál. Emellett az alkalmazásban álló vagy dolgozni akaró kisgyermekes szülőket a gyermekfelügyelet költségeit többé-kevésbé fedező támogatással segítik – néhol országos, de rendszerint helyi szinten – a gyermekgondozás és a munkavállalás összehangolásában.

A munkanélküli ellátások jogosultsági feltételei és mértékei

A munkanélküli biztosítás általában kötelező érvénnyel kiterjed minden rendszeresen dolgozó bérből és fizetésből élő alkalmazottra. Az Egyesült Királyságban, Írországban és Norvégiában ez a rendszer az általános társadalombiztosítás része, másutt a társadalombiztosítás önálló ága. Dániában, Svédországban és Finnországban a munkanélkülieknek a szakszervezetek munkanélküli biztosítási pénztárai nyújtanak ellátást, amelyekben a részvétel önkéntes, kivéve a szakszervezeti tagokat, akiktől esetenként megkövetelik a csatlakozást a szakszervezeti alaphoz. A szakszervezeti pénztárak az államtól is támogatást kapnak, akár csak a nem szakszervezeti tag, illetőleg a járadékjogosultságukat kimerített munkanélküliek (*OECD, 1991*).

A hatvanas évektől a kilencvenes évekig az alábbiak jellemezték a munkanélküli járadék folyósítási feltételeinek alakulását (*OECD, 1994*). Ausztriában, Új-Zélandon és az Európai Közösség Dél-Európán kívüli tagállamaiban a munkanélküliek már 1961-ben nagyvonalú ellátásban részesültek, s néhány ország – Franciaország, Németország, Új-Zéland – kivételével az ellátás 1965–73 között még bőkezűbbé vált.

1.1. táblázat: A munkanélküliek jövedelemtámogatásának főbb elemei

Ország	Munka-nélküli biztosítás	Munka-nélküli járadék adó-köteles-e? ^a	Munka-nélküli segély ^b	Szociális segély ^b	Lakhatási támogatás	Univerzális családtámogatás	Rászoruló családok támogatása	Egyedül álló szülő támogatása	Foglalkoztatási támogatás ^c	Gyermekgondozási támogatás
Ausztrália ^d	N	*	I	N	I	N	I	I	I	I
Ausztria	I	*	I	I	N	I	N	N	N	I
Belgium	I	adóköteles	N	I	N	I	N	N	N	N
Csehország	I	*	N	N	N	I	N	N	N	N
Dánia	I	adóköteles	N	I	I	I	N	N	N	I
Egyesült Államok	I	adóköteles	N	I	N	N	I	N	I	N
Egyesült Királyság	I	*	I	I	I	I	N	N	I	N
Finnország	I	adóköteles	I	I	I	I	N	N	I	I
Franciaország	I	adóköteles	I	I	I	I	N	I	N	N
Görögország	I	adóköteles	N	N	N	I	N	N	N	N
Hollandia	I	adóköteles	I	I	I	I	N	N	N	N
Izland	I	adóköteles	N	I	I	I	N	N	N	N
Írország	I	adóköteles	I	I	I	I	N	I	I	N
Japán	I	*	N	I	I	I	N	I	N	I
Kanada	I	adóköteles	N	I	I	N	N	N	I	N
(Dél-)Korea	I	*	N	I	N	N	N	N	N	N
Lengyelország	I	adóköteles	N	N	I	I	N	N	N	I
Luxemburg	I	adóköteles	N	I	I	I	N	N	N	N
Magyarország	I	adóköteles	N	I	I	I	N	N	N	N
Németország	I	*	I	I	I	I	N	N	N	N
Norvégia	I	adóköteles	I	I	I	I	N	N	N	I
Olaszország ^e	I	adóköteles	N	I	N	I	I	N	N	N
Portugália	I	*	N	I	I	N	N	N	N	N
Spanyolország	I	adóköteles	N	I	N	I	N	N	N	N
Svájc	I	adóköteles	N	I	I	I	N	N	N	N
Svédország	I	adóköteles	I	I	I	I	N	I	N	I

“I” azt jelöli, hogy az adott segélyezési forma létezik a vizsgált országban, “N” pedig azt, hogy nem. ^a Az „adóköteles” azt jelenti, hogy személyi jövedelemadó és/vagy társadalombiztosítási hozzájárulást kell utána fizetni; a *-gal jelzett esetekben a munkanélküli járadék vagy nem adóköteles, vagy úgy van kialakítva az adórendszer, hogy a teljes év folyamán segélyben részesülők mentesülnek az adózás alól. ^b A munkanélküli segély és a szociális segély is lehet adóköteles, de ez nincs feltüntetve a táblázatban. ^c A foglalkoztatáshoz kötött segélyek adójóváírást is jelenthetnek. ^d Ausztráliában segély jellegű járadékrendszer működik, amely a munkanélküli és a szociális segélyezés keveréke. ^e Olaszországban a lakbér leírható az adóból.

Forrás: OECD (1999), 12. old.

1975–85 között azután egyes országok – Dánia, Hollandia, Írország, Franciaország – kiterjesztették a járadékjogosultságot, míg mások – Belgium, Egyesült Királyság – szűkítették. A nyolcvanas évek közepétől csak Franciaországban váltak kedvezőbbé a munkanélküli járadék feltételei.

Dél-Európában az 1961–91 közötti időszak elején a jogosultsági feltételek kezdetlegesebbek voltak, és Olaszországban azok is maradtak, miközben Spanyolország a nyolcvanas-kilencvenes évek fordulójára e tekintetben hozzáigazodott az Európai Közösség észak- és nyugat-európai tagállamaihoz, s Görögország és Portugália is javított a munkanélküli járadék feltételein.

Finnországban, Norvégiában és Svédországban a jogosultság a 60-as évek elején a bérből és fizetésből élőknek csak szűk, majd fokozatosan egyre tágabb körére terjedt ki (Finnországban és Svédországban önkéntes biztosítás keretében).

Svájcban a jogosultak száma 1977-ben ugrott meg jelentősen, a kötelező munkanélküli biztosítás bevezetésével.

Az Egyesült Államokban és Japánban viszonylag szűk a járadékra jogosultak köre, és viszonylag kicsik a járadékok. Az előbbiben az ellátás időtartamát a hetvenes években némileg növelték, a nyolcvanas években viszont csökkentették, az utóbbiban 1975 után csökkentették a negyven éves biztosított dolgozóra megszabott maximális folyósítási időtartamot.

Az állami költségvetés és a biztosítási alapok pénzügyi nehézségeinek nyomására egyrészt, másrészt a munkanélküli ellátások nagyvonalúsága és a munkanélküliség mértéke között az (OECD, 1994) által kimutatott összefüggések láttán a kilencvenes években szinte valamennyi OECD-tagállam szűkítette a munkanélküli biztosítás nyújtotta védelem hatókörét (ILO, 2000). Az 1997. évi állapotról ad áttekintést az 1.2. táblázat.¹²

A járadékjogosultsághoz a munkanélkülinek a 2. oszlopban feltüntetett idejű *biztosított munkaviszonnyal* kell rendelkeznie, és a folyósítás megkezdéséhez a 3. oszlop szerinti *várakozási idő*knak kell eltelniük (a munkanélküliségüket megelőzően magas keresetűek várakozási idejét Izlandon a közelmúltban megnövelték). A 4. oszlop szerint a *járadék összege* legtöbbször igazodik a korábbi keresethez, de más tényezők – a munkaviszony hossza, az életkor, a családi állapot – is befolyásolhatják; ritkábban *fix összegű* (Izlandon, Írországban és az Egyesült Királyságban). Ahol nem fix összegű, ott általában alsó és felső határt is megszabnak – lásd az 5. és 6. oszlopot –, továbbá gyakori, hogy a – 4. oszlopban látható – *helyettesítési ráták* az idő előrehaladtával csökkennek.¹³ Végül, a 7. oszlop szerinti *folyósítási idő* függhet a foglalkozási viszony hosszától (Belgium, Franciaország, Görögország, Magyarország, Japán, Hollandia, Lengyelország, Spanyolország, Svájc), a munkanélküli korától (Ausztria, Németország, Franciaország, Hollandia, Portugália, Svédország, Svájc).

12 Az információk 40 éves egyedülálló férfira vonatkoznak, aki hosszú munkaviszonnyal rendelkezik, utolsó nettó keresete pedig megegyezik egy átlagos fizikai dolgozó átlagkeresetével.

13 Belgiumban például a járadék a munka nélkül töltött idő múlásával a korábbi bruttó kereset 60 százalékáról 42 százalékára csökken – és fel is függeszthető, ha a folyósítási idő hosszabbra nyúlik a regionális átlag másfélszeresénél –, de kisgyermekes házaspárok esetében, ha rászorultságuk bizonyított, végig 60% marad.

1.2. táblázat: A munkanélküli járadék folyósításának főbb jogosultsági feltételei

Ország	Foglalkozási előzmény	Várakozási idő (nap)	Helyettesítési ráta (%) ^a	A járadék éves mini-muma ^b	maxi-muma ^b	Folyósítási idő (hónap)
Ausztria	20 hét a megelőző évben; maximális folyósítási időhöz					
	156 hét a megelőző öt évben	0 nap	57	1 519	11 975	12
Belgium ^c	312 nap 18 hónapon belül, ami kortól függően a megelőző három évben 624 napra nő	0 nap	60	7 167	11 405	korlátlan
Csehország	12 hónap a megelőző három évben	7 nap	60	-	4 485	6
Dánia ^d	52 hét a megelőző három évben	0 nap	90	-	16 387	60
Egyesült Államok	6 hónap, előírt kereseti minimummal	-	50	4 524	15 600	6
Egyesült Királyság	-	3 nap	fix	-	3 944	6
Finnország ^{d,e}	43 hét a megelőző két évben	7 nap	90	5 191	12 094	23
Franciaország	4 hónap 8 hónapon belül	8 nap	75	8 293	57 978	60
Görögország	125 nap 14 hónapon belül	6 nap	40	2 800	6 150	12
Hollandia	26 hét 39 héten belül	0 nap	70	9 878	26 139	60
Izland	10 hét a megelőző évben	0 nap	fix	2 208	8 831	60
Írország	39 hét a megelőző évben	3 nap	fix	5 200	-	15
Japán ^f	6 hónap a megelőző évben	7 nap	80	-	18 067	10
Kanada	420 munkaóra a megelőző évben	2 hét	55	-	18 355	10
(Dél-)Korea	12 hét az utolsó 18 hónapon belül	14 nap	fix	3 384	19 937	7
Lengyelország	365 nap 18 hónapon belül	1 nap	fix	2 536	-	18
Luxemburg	26 hét a megelőző évben	0 nap	80	-	34 378	12
Magyarország	12 hónap a megelőző négy évben	0 nap	65	1 472	2 943	12
Németország ^g	360 nap	0 nap	60	-	29 520	12
Norvégia ^d	-	3 nap	62,4	-	17 296	36
Olaszország	52 hét a megelőző két évben	7 nap	80	-	11 285	12
Portugália	540 nap a megelőző két évben	0 nap	65	5 532	10 787	30
Spanyolország	12 hónap a megelőző hat évben	-	70	5 758	13 052	24
Svájc	6 hónap a megelőző két évben	5 nap	70	-	33 851	5
Svédország	6 hónap a megelőző évben	5 nap	75	6 216	15 243	10

^a A munkanélküli járadék a munkanélküliséget megelőző bruttó keresethez viszonyítva, kivéve ahol a járadék nagysága a keresettől függetlenül van megszabva. ^b USA-dollára átszámítva 1997. évi vásárlóerő-paritáson; amelyik országra ilyen adatot nem közöltek, az éves kereset alapján kalkulálva. ^c Belgiumban a helyettesítési rátát az egyedülállók esetében 42 százalékra csökkentették a második évben. ^d Dániában, Finnországban és Svédországban önkéntes munkanélküli biztosítás működik. ^e Finnországban a napi járadék 118 FIM, 494 FIM alatti kereset esetén kiegészítve annak 42, 494 FIM kereset fölött 20 százalékaival, de legfeljebb az előző kereset 80 százalékáig. ^f Japánban a helyettesítési ráta a életkor és a korábbi kereset függvénye. ^g Németországban a helyettesítési ráta a nettó keresethez viszonyított arányt mutatja.

Forrás: OECD (1999), 14. old.

¹⁴ Ezek az információk is ugyanarra a csoportra vonatkoznak, mint a munkanélküli járadéokra közölt információk.

Járadékjogosultság híján, illetőleg jogosultságuk lejártával a munkanélküliek számos országban (Ausztriában, az Egyesült Királyságban, Finnországban, Franciaországban, Görögországban, Hollandiában, Írországban, Németországban, Portugáliában és Spanyolországban) *munkanélküli segélyért* folyamodhatnak; ennek feltételeiről tájékoztat az 1.3. táblázat.¹⁴

1.3. táblázat: A munkanélküli segély folyósításának feltételei

Ország	Foglalkozási előzmény	Várakozási idő (nap)	Helyettesítési ráta ^a	A segély éves mini- muma ^{b,c}		Folyósítási idő (hónap)
Ausztrália	-	7 nap	fix	-	6 430	korlátlan
Ausztria	járadékjogosultság kimerítése	-	mn. járadék 92%-a	1 398	11 017	korlátlan
Egyesült Királyság	-	-	fix	3 944	-	korlátlan
Finnország ^{d,e}	-	7 nap	fix	5 191	-	korlátlan
Franciaország	öt év a megelőző tíz évben	-	fix	-	4 419	korlátlan
Görögország	60 nap a megelőző két évben	-	mn. járadék 17%-a	474	1 046	-
Hollandia	járadékjogosultság kimerítése	0 nap	fix	9 098	-	24
Írország	-	3 nap	fix	5 038	-	korlátlan
Magyarország	járadékjogosultság kimerítése	-	öregs. nyugd. 80%-a	142	1 308	24
Németország ^d	6 hónap a megelőző évben	-	53	-	26 076	korlátlan
Portugália ^e	180 nap a megelőző évben	-	fix	3 872	-	10,5
Spanyolország	járadékjogosultság kimerítése vagy 6 havi ledolgozott időtartam	-	fix	5 758	-	6
Svédország	75 nap az utolsó öt hónapban.	5 nap	fix	6 216	-	5

^a A segély bruttó keresethez viszonyított aránya, kivéve ha fix összegű, és megegyezik a következő oszlopban közölt segély-minimummal, illetőleg ha a korábbi vagy az elvileg meghatározható munkanélküli járadék százalékában van megszabva. ^b A segély éves minimuma és maximuma, ha nem állt adat rendelkezésre, az éves keresetből kalkulálva. ^c USA-dollárra átszámítva 1997. évi vásárlóerő-paritáson. ^d Németországban a nettó keresethez viszonyított arány, amely egyébként magasabb a táblázatban közölnél, ha a munkanélkülinek eltartott(ak)ról kell gondoskodnia. ^e Portugáliában azok az első ízben állást keresők, akik eltartottal rendelkeznek, mentesülnek a foglalkoztatási előzmény teljesítése alól, s akik nem jogosultak járadékra, azoknál a segély időtartama 18 hónap.

Forrás: *OECD (1999)*, 15. old.

Az országok egy részében a jogosultság itt is a munkanélküliséget megelőző munkaviszonyhoz kötődik, másutt mindenkire kiterjed. Van, ahol itt is alkalmaznak várakozási időt, de csak azokra, akik – járadékjogosultság híján – rögtön ezt az ellátási formát veszik igénybe. Folyósítási ideje többnyire korlátlan, de néhol maximálják. Nagyságának meghatározása országonként változó: néhol fix összegű, másutt a korábbi járadék vagy kereset bizo-

nyos százaléka. Kifizetését gyakran az egyén vagy a család jövedelmi helyzetétől teszik függővé. Emellett a segélyek régióként is különbözhetnek, miután a segélyezést lebonyolító szociális irodáknak többé-kevésbé önálló hatáskörük van a feltételek megállapításában.

A jogosultsági feltételek összehasonlításának lehetőségei és problémái

A munkanélküli ellátások „nagyvonalúságáról” egy mutatóba sűrítve tájékoztat az OECD szakértői által konstruált mutató (OECD, 1994). Értékének meghatározásához – 40 éves munkanélküli alapulvételével¹⁵ – külön-külön számításokat végeztek:

- a (hosszú foglalkozási előzmény után bekövetkező) munkanélküliség első, második-harmadik és negyedik-ötödik éveire;
- az egyedülálló, az eltartott házastárral élő, valamint a dolgozó házastárral élő munkanélküliekre;
- a munkanélküliségüket megelőzően átlagos keresetűekre és az átlagkereset kétharmadával megegyező korábbi keresetűekre.¹⁶

A számítások eredményeit bemutató 1.4. táblázat megdöbbentően nagy országközi eltérésekről árulkodik a bruttó keresetpótlási arányok tekintetében. Aki 4. vagy 5. éve van munka nélkül, és házastársa dolgozik, a 26 országból 18-ban semmilyen törvényileg garantált munkanélküli ellátásra sem számíthat. (A 90-es években a piacgazdaság útjára lépett három kelet-közép-európai országot a fennmaradó nyolc – pozitív helyettesítési rátájú – ország között találjuk.) Az egyedülálló és az eltartott házastárral élő munkanélküliek esetében, épp fordítva, a 26 országból nyolcban (köztük az Egyesült Államokban, ahol a segélyt élelmiszerjegyben adják) nulla és 18-ban pozitív a helyettesítési ráta. Ugyanakkor e ráta ott, ahol a régóta munkanélküliek esetében pozitív, egyszersmind meglehetősen magas. A táblázat utolsó oszlopa, a munkanélküli ellátások nagyvonalúságának összefoglaló mutatójaként, az egyes országok előző oszlopokbeli helyettesítési rátáinak átlagértékeiről tájékoztat. Jóllehet e mutató az ellátások számos vonatkozását figyelembe veszi, vannak bizonyos fogyatékoságai (OECD, 1999).

Teljesebben és pontosabban tükrözné a támogatás nagyvonalúságát egy olyan mutató, amelyik az adózás hatását is számításba venné. Az adózás utáni helyettesítési ráták 20 százaléktól egyharmadig terjedően magasabbnak lennének a bruttónál, azoknak az országoknak a relatív helyzetét érintve különösen kedvezően, ahol a járadék nem adóköteles (lásd az 1.1. tábla, 3. oszlop). Indokolt lenne a munkanélkülieknek nyújtott egyéb támogatásokat is beszámítani, így például a lakbér-hozzájárulást, amely a kereset nélkül maradó háztartások jelentős bevételi forrása; ez is növelné a nettó helyettesítési rátát. Továbbá, miután a számítások nem terjedtek ki a gyermekes háztartásokra, a kapott indexekben a családi támogatások sem tükröződnek. A szociális segély is figyelmen kívül maradt, hacsak nem meghatározott összegben törvényileg garantáltan jár. E fogyatékoságok kiküszöbölé-

15 Néhány országban a jogosultsági feltételek az életkor előrehaladtával általában javulnak; a 40 éves dolgozó e tekintetben nagyjából az átlagot képviseli.

16 Miután a dolgozók nagyobbik fele átlag alatt keres, ráadásul a munkanélküliség az alacsonyabb képzettségűekre koncentrálódik, az ő helyettesítési rátájuk jobban reprezentálja a munkanélküliek helyzetét, mint az átlagosnál magasabb korábbi keresetűeké.

sét azonban egyelőre lehetetlenné teszi, hogy az ehhez szükséges összehasonlítható nemzetközi adatok nem állnak teljes körűen rendelkezésre.

1.4. táblázat: A munkanélküli ellátások együttes bruttó helyettesítési rátái (százalék)

Ország	A munkanélküliség első éve			Második és harmadik év			Negyedik és ötödik év			Átlag
	Egyedül- álló	Eltartott házas- társsal	Kereső házas- társsal	Egyedül- álló	Eltartott házas- társsal	Kereső házas- társsal	Egyedül- álló	Eltartott házas- társsal	Kereső házas- társsal	
Ausztrália	28	50	0	28	51	0	28	51	0	26
Ausztria	42	47	21	40	45	0	40	45	0	31
Belgium	48	48	44	34	48	28	34	48	28	40
Csehország	40	60	48	32	57	34	32	57	34	44
Dánia	66	66	66	66	66	66	66	66	66	66
Egyesült Államok	28	32	25	7	12	0	7	12	0	14
Egyesült Királyság	19	30	19	20	31	0	20	31	0	19
Finnország	54	54	54	39	39	25	27	27	0	36
Franciaország	58	58	58	32	37	24	27	34	0	36
Görögország	42	45	23	0	0	0	0	0	0	12
Hollandia	70	70	70	45	57	28	34	48	0	47
Izland	54	54	54	0	0	0	0	0	0	18
Írország	30	48	30	30	49	4	30	49	0	30
Japán	32	32	32	0	0	0	0	0	0	11
Kanada	49	52	45	23	39	0	23	39	0	30
(Dél-)Korea	33	33	30	16	16	9	16	16	9	20
Lengyelország	46	46	46	32	32	24	28	28	17	33
Luxemburg	80	85	85	53	74	45	53	74	45	66
Magyarország	55	55	55	55	55	55	16	16	16	42
Németország	34	34	34	32	32	0	32	32	0	26
Norvégia	62	62	62	59	59	59	14	14	14	45
Olaszország	22	29	24	0	0	0	0	0	0	8
Portugália	65	65	65	35	38	33	0	0	0	33
Spanyolország	66	63	63	32	32	29	0	0	0	32
Svájc	69	69	69	18	18	18	0	0	0	29
Svédország	72	72	72	10	10	10	0	0	0	28

Forrás: OECD (1999), 43. old.

1.3. A munkanélküli ellátások indokoltági feltételei a fejlett országokban

SCHARLE ÁGOTA

Az OECD-országok többségében ahhoz, hogy valaki munkanélküli ellátásban részesülhessen, a jogosultság (entitlement) mellett az indokoltásra (eligibility) előírt feltételeknek is eleget kell tennie. Az indokoltági feltételek előírásának célja, hogy kirekeszthetők legyenek a munkanélküliek támogatására szánt ellátásokból azok, akik nem tudnak vagy nem akarnak munkába állni, vagy egyéb ellátásra (például nyugdíjra) jogosultak. További cél a munkanélküli ellátások álláskeresői erőfeszítést és mielőbbi elhelyezkedést ellenőszönző hatásának semlegesítése. Ebben a részben a fejlett országok munkanélküli ellátásának indokoltágkritériumait és ellátásmegvonási gyakorlatát tekintjük át.

Az indokoltág szabályozásának országközi eltérései

Országonként jelentős különbségek figyelhetők meg a munkanélküli ellátások folyósításának indokoltági feltételeiben.

Különbségek vannak például az alkalmi és idegymunkásokra vonatkozó előírásokban (például hogy kaphatnak-e ellátást akkor is, ha a szezonon kívüli időszakban csekély az esély az elhelyezkedésükre), a fizetetlen háztartási munkát (például házépítést-felújítást vagy háztáji gazdálkodást) végzők, illetőleg azok kezelésében, akik nyilvánvalóan nem képesek munkába állni (például gyermekek vagy más családtagok gondozása miatt). E különbségek mögött egyebek között az a felismerés áll, hogy engedékenyebb szabályozás esetén rontja a munkaügyi szervezet hitelét a munkaadók szemében, ha olyanokat közvetítenek ki, akik megjelennek ugyan a felvételi beszélgetésen, de ott kiderül, hogy nem kívánnak munkába állni, ugyanakkor a túl szigorú szabályozás olyanokat is kizárhat az ellátásból, akiknek komoly az elhelyezkedési szándéka.

A „megfelelő állásajánlat” meghatározásában (vagyis hogy milyen állásajánlat utasítható vissza a munkanélküli ellátás indokoltágának megszűnése nélkül) is változatos a szabályozás. E tekintetben a norvég előírások a legszigorúbbak: ott a többműszakos vagy éjszakai munka s az ország bármely településén felajánlott bármely állás, függetlenül a munkanélküli korábbi munkakörétől és keresetétől, „megfelelőnek” minősül.

Az önálló álláskereső nem mindenhol követelmény. Szemben például az Egyesült Államokkal, ahol a munkanélkülinek heti két álláspályázatot kell igazolnia az indokoltághoz, a legtöbb országban elegendő ehhez a munkaügyi szervezettel való együttműködés (rendszeres megjelenés, tájékoztatókon való részvétel stb.), és ennek elmulasztása is csak ritkán vezet ellátásmegvonáshoz. A legtöbb országban az ellátás folyósításának hosszabb-rövidebb felfüggesztését vagy megszüntetését vonja maga után a saját felmon-

dás, illetőleg felajánlott állás vagy aktív munkaerő-piaci programban való részvétel (ismételt) visszautasítása – lásd az 1.5. táblázatot.

1.5. táblázat: A segélyfolyósítás felfüggesztésének időtartama saját felmondás, illetőleg felajánlott állás vagy aktív munkaerő-piaci programban (AMP) való részvétel visszautasítása esetén

Ország	Első saját felmondás vagy rendkívüli munkáltatói felmondás	Felajánlott állás vagy AMP-ben való részvétel visszautasítása		
		első alkalommal	második alkalommal	további alkalmak
Ausztrália	4-5 hét ^a	4-5 hét ^a	6 hét ^b	8 hét
Belgium	8-52 hét ^c	26-52 hét	kizárás	
Cseh Köztársaság	kizárás ^d	3 hónap ^e	kizárás	
Dánia	5 hét	1 hét (állás), kizárás (AMP) ^f	kizárás	
Egyesült Királyság	1-26 hét	1-26 hét (állás), 2 hét (AMP)	1-26 hét (állás), 4 hét (AMP)	1-26 hét (állás), 4 hét (AMP)
Finnország	3 hónap ^g	2 hónap (állás), ^g 0-2 hónap (AMP)	2 hónap vagy kizárás ^h	2 hónap vagy kizárás ^h
Franciaország	4 hónap ⁱ	időleges vagy végleges kizárás ^j	időleges vagy végleges kizárás	időleges vagy végleges kizárás ⁱ
Japán	1-3 hónap ^k	1 hónap ^l	változatlan	változatlan
Németország	12 hét ^m	12 hét ^m	kizárás ⁿ	
Norvégia	8 hét	8 hét	12 hét	26 hét
Spanyolország	kizárás ^o	kizárás		
Svájc	6-12 hét	6-12 hét	6-12 hét vagy kizárás ^p	6-12 hét vagy kizárás ^p
Új-Zéland	13 hét ^q	1 hét (állás); elfogadásig (AMP) ^r	13 hét (állás); elfogadásig, ^r de minimum 1 hét (AMP)	13 hét

^a A segély 26 héten át tartó 18 százalékos csökkentésével egyenértékű. ^b A segély 26 héten át tartó 24 százalékos csökkentésével egyenértékű. ^c Rendkívüli felmondás esetén 8-52 hét, saját felmondás esetén 26-52 hét. ^d Hat hónapon belüli többszöri visszautasítás esetén. ^e Kizárás is lehetséges. ^f Az AMP visszautasítása csak 12 havi munkanélküliség után vezet kizáráshoz. ^g Egy hónapra csökkenthető, ha az állásajánlat 5 napnál rövidebb időre szól. ^h A jogszabály kizárást ír elő az ismételt visszautasítás esetére, de azt nem definiálja; a gyakorlatban a második visszautasítás számít ismételtnek. Ugyanakkor a bérrel arányos segélyre jogosultak esetén az AMP visszautasítása csak két havi szüneteltetést von maga után. ⁱ Négy hónapnyi munkanélküliség után az kaphat ellátást, aki igazolni tudja, hogy a megelőző négy hónap alatt aktívan keresett munkát. ^j A táblázatban a kizárás vagy határozatlan idejű szünetelést jelent, vagy a hátralévő jogosultság végleges elvesztését. Franciaországban a szabályozás időleges szünetelést is lehetővé tesz. Visszautasítás esetén a kizárás elméletileg végleges. ^k Általában 3 hónap. ^l Állás visszautasítása esetén 1 hónap, képzés esetén maximum 1 hónap. ^m Bizonyos esetekben csökkenthető. ⁿ A kizárás összesen 24 heti szünetelés után lép életbe. ^o Kizárás felmondás esetén, 3 hónapos várakozás fegyelmi elbocsátás esetén. ^p AMP másodszori visszautasítása kizárást von maga után, és állásajánlat második vagy harmadik visszautasítása is kizáráshoz vezethet. ^q A „tisztá lap” szabály lehetővé teszi, hogy 4 hét elteltével a folyósítás feltételezen újrainduljon, ha az egyén közösségi munkában, munkával kapcsolatos képzésben vagy más szervezett tevékenységben vesz részt. Ha teljes vagy részidős határozott idejű állásban legalább 6 hónapig dolgozik, a hátralévő időszakra felmenthetik a büntetés alól. ^r Az elfogadás azt jelenti, hogy a visszautasítás után elmegy egy következő interjúra, illetőleg közmunka vagy képzés elutasítása esetén részt vesz valamilyen programban (akárcsak a „tisztá lap” szabály esetén).

Forrás: OECD (2000), 135. old.

A szabályozás szigorának globális összehasonlítása meglehetősen nehéz. Először is, a vonatkozó jogszabályok gyakran homályosak. Másodsor, adott országban bizonyos magatartások szigorú szankcionálása más magatartások elnézőbb kezelésével párosulhat. Harmadszor, eltérhet egymástól a szabályok szigora és a tényleges érvényesítettségüké, s ez utóbbit jelentősen befolyásolhatja a munkanélküliség mindenkori szintje. A munkanélküliségre gyakorolt hatás vizsgálatát ezért az indokoltság formális szabályozása mellett célszerű az ellenőrzési rendszer kidolgozottságát jellemző mutatókra s a szankciók tényleges alkalmazásának gyakoriságára vonatkozó adatokra is alapozni. Figyelembe kell azonban venni, hogy a szigorú szankciók következetes alkalmazásának eredményessége részben éppen abban nyilvánulhat meg, hogy ritkán van szükség szankcionálásra.

Hogyan hat az indokoltság szabályozásának szigora a munkanélküliségre?

A munkaügyi szervezetek nyilvántartásaiból származó adatok általában arra engednek következtetni, hogy az indokoltsági követelmények szigorítása közvetlenül csökkenti az ellátásban részesülők számát, s hogy a regisztráltak számának csökkenése többnyire együtt jár az ILO definíció szerinti munkanélküliek számának – általában kisebb mértékű – csökkenésével. Intenzív interjúkon való megjelenés kötelezővé tételének hatására például az ellátást igénylők számának 5–10 százalékos visszaesését tapasztalták. Az álláskeresés előírását követően az Egyesült Államokban jelentősen mérséklődtek az ellátási kiadások. A hosszabb időtartamú munkaerő-piaci programokban (például 4–6 hetes tanfolyamon) való részvétel követelménye pedig már csak azáltal is csökkenti a munkanélküliséget, hogy az ilyen programokban részt vevők nem minősülnek munkanélkülinek; a részvételi kötelezettség tágan értelmezett munkanélküliséget érintő hatása ugyanakkor nem egyértelmű.

Az ellátásfolyósítás megszüntetésére vonatkozó szabályok szigorításának erőteljes munkanélküliség-csökkentő hatására világít rá az ez irányú – szórványos – vizsgálatok többsége. *Abbring – Van den Berg – Van Ours (1999)*, illetve *Van den Berg – Van der Klaauw – Van Ours (1999)* például az elhelyezkedési esélyek 77–140 százalékos növekedését mutatja ki holland adatok alapján. Az ellátásból való kizárást követő gyors elhelyezkedésből sejtethető, hogy e hatás a szankciók jól célzott alkalmazásának is köszönhető – hogy ti. azokat sújtják, akik indokolatlanul részesültek ellátásban –, amiből következik, hogy a szigorításoktól nem feltétlenül várható az elhelyezkedési valószínűségek ugyanilyen mértékű javulása.

A dán pénzügyminisztérium nemrégiben született tanulmánya (*DMOF, 1999*) a szankciók szigorának összesített indexét és más magyarázó változókat felhasználva vizsgálta a munkanélküliség országokénti eltéréseit. Úgy

találták, hogy az általuk számított szigorúsági index erősen befolyásolja a munkanélküliség szintjét – különösen a tartós munkanélküliséget csökkenti számottevően –, a magas dán helyettesítési ráta hatását is ellensúlyozva. Tanulságos az is, hogy az 1990-es években sikeres foglalkoztatáspolitikát folytató országokban, mint *Auer (2000)* rámutat, mindenütt szigorítottak az álláskeresésre és a megfelelő munkára vonatkozó előírásokon csakis úgy, mint az ellenőrzésen – nem annyira jogszabálymódosításokkal, mint inkább az eljárási szabályok részletesebb kidolgozásával. A szabályozási és ellenőrzési szigorítások eredményességét nagymértékben befolyásolta a jövedelemtámogatási és az állásközvetítési funkciók szervezeten belüli integrációja, illetve elkülönülése. E vizsgálatok alapján elháríthatónak tűnnek az olyan recessziós patthelyzetek, amelyeket a munkanélküliség megnövekedésének és az indokoltági szabályok lazuló érvényesítésének egymást erősítő folyamata jellemez.

1.4. A MUNKANÉLKÜLI ELLÁTÁSOK PROBLÉMÁI A POSZT-SZOCIALISTA ÁTMENETBEN

KÖLLŐ JÁNOS

A több évtizedes szünet után ismét megjelenő munkanélküliség viszonylag bőkezű ellátórendszer létrehozására készítette a magyar politikai vezetést 1990–91-ben, mint arra több nemzetközi összehasonlítás felhívta a figyelmet.

A munkanélküli ellátások 1992. évi fő jellegzetességei – hozzáférési valószínűség, folyósítási időtartam, átlagkeresethez viszonyított nagyság – alapján *Burda (1993)* maximális idejű járadékjogosultságot feltételezve kiszámította néhány posztszocialista országra az ellátáscsomag havi bruttó keresethez viszonyított jelenértékét. A legnagyobb pontszámot (3388) Magyarország kapta, a legkisebbet Csehország és Szlovákia (522), valamivel nagyobbat Bulgária (671), míg Románia (1286) és Lengyelország (1240) a középmezőnyben foglalt helyet. A magyar adat elsősorban a viszonylag hosszú, akkor másfél éves járadékjogosultság miatt ugrott ki a mezőnyből, s a jogosultsági idő egy évre rövidítésével (1993-ban) megfelelővé vált (*Burda, 1995*).¹⁷

A munkanélküliséggel kapcsolatos költségvetési kiadások vizsgálatából hasonló eredményekre jutott a Kék Szalag Bizottságnak készült jelentés (*Kék Szalag, 1993*). A GDP-hez képest e kiadások Magyarországon 1990–92-ben lényegesen (30–100 százalékkal) magasabbak voltak, mint Csehszlovákiában, Bulgáriában vagy Lengyelországban. E magas magyarországi arány úgy állt elő, hogy az egy munkanélküliire jutó kiadások azoknak a nyugat-európai országoknak a szintjén alakultak, melyeket erősen korporatistának mutatnak a különféle indexek,¹⁸ az ellátásban részesülők száma viszont nálunk jóval meghaladta az ott szokásosat.

17 Megjegyzendő, hogy az 1990. évi adatok alapján Lengyelország lógott volna ki a sorból, ahol a jogosultság időtartamát akkor még egyáltalán nem korlátozták.

18 A *Tarantelli (1986)* és *Calmfors – Driffill (1988)* által számított korporatizmusindexekről, valamint a *Layard és sztsai (1991)* könyvben definiált UNCD és EMCD mutatókról van szó.

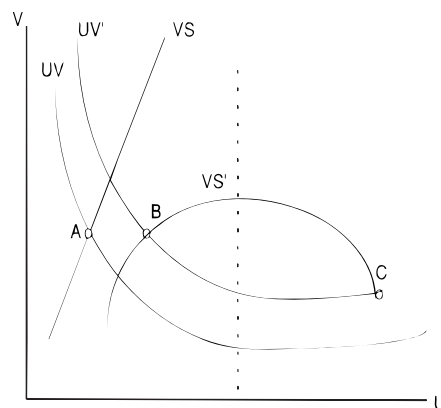
Bardasi és sztsai (2001) mikrodatok segítségével hasonlították össze Magyarországot a másik négy visegrádi országgal, valamint Spanyolországgal és az Egyesült Királysággal. Azt találták, hogy 1993–95-ben Magyarországon az álláskeresőknél nagyobb része jutott munkanélküli ellátáshoz – ezen belül biztosítási alapú járadékhoz –, mint az összehasonlításban szereplő másik négy kelet-európai és két nyugat-európai országban; egyedül a brit férfi álláskeresőknél tapasztaltak hasonlóan magas hozzáférési valószínűséget. A későbbiekben azonban ez az arány csökkent.¹⁹

Miközben nem állítható, hogy a volt szocialista országok általában bőkezű ellátási rendszereket hoztak volna létre 1989 után (a Szovjetunió több utódállamában például csupán jelképes összegű támogatást vezettek be), Magyarország nemzetközi viszonylatban egyértelműen nagyvonalúnak minősíthető ellátási rendszerrel indult, melyet a későbbiekben több lépésben nagymértékben szigorítottak.

Az átmenettel foglalkozó tanulmányok munkanélküli ellátásokkal kapcsolatos megállapításai gyakran csupán az „uralkodó bölcsesség” kivetítését jelentik, miszerint bőkezűbb ellátások mellett általában nagyobb az egyensúlyi munkanélküliség. Ebben a részben azt vizsgáljuk meg elméleti modellek segítségével, milyen következményekkel járhat a posztszocialista átmenet sajátos viszonyai között a munkanélküliek jövedelemtámogatásának magas induló szintje és menet közbeni lefaragása. E modellszerű vizsgálódások eredményei kiindulópontként szolgálhatnak a tényleges történések megvitatásához és értékeléséhez.

A legáltalánosabb – különféle munkapiaci hatásmechanizmusokat összegző – érvelést Burda már említett tanulmányai alapján és az 1.2. ábra segítségével foglalhatjuk össze, amelyen kétféle: UV és VS görbék láthatók.

1.2. ábra: A piaci egyensúly változása

¹⁹ Azt is megvizsgálták, hogy a járadékban részesülők hányad része keres aktívan állást (milyen a segélyek „célzása”), és e tekintetben Magyarország pozícióját közepesenél valamivel rosszabbnak találták.

Ha évente bizonyos számú foglalkoztatott munkanélkülivé válik, akkor ahhoz, hogy a munkanélküliség rátája ne változzék, értelemszerűen ugyanennyi munkanélkülinek kell visszakérülnie a foglalkoztatásba. Miután magas (alacsony) munkanélküliség mellett egy-egy munkahelyet könnyebb (nehezebb) betölteni, ezért az álláskeresők számára viszonyítva kevés (sok) állást kell létrehozni az áramlások egyenlőségének teljesüléséhez. Eszerint ha adott a munkahelyrombolás üteme, és adottak a piaci súrlódást meghatározó tényezők, a stacioner állapotot biztosító U munkanélküliségi és V munkahely-kínálati ráták között fordított összefüggés érvényesül – ez tükröződik az ábrán az UV görbék jobbra süllyedő alakjában.²⁰ Magasabb munkahely-rombolási ütemnek – vagy az álláskeresők és állások közötti súlyosabb szerkezeti eltéréseknek – magasabban húzódó UV görbék felelnek meg. A munkahelyek tényleges kínálatát szemléltető VS görbe jobbra emelkedő alakjában ezzel szemben az fejeződik ki, hogy magasabb munkanélküliség esetén az ilyenkor alacsonyabb reálbérek és alacsonyabb fajlagos keresési (toborzási) költségek a vállalatokat több munkahely létesítésére sarkallják.

Egyelőre tekintsünk el az ábra szaggatott vonaltól jobbra eső részétől. Ami biztosan bekövetkezik a rendszerváltozás hatására, a bal oldalon látható: a munkanélküliségbe való beáramlás növekedésével feljebb tolódik az UV görbe. Ugyanakkor a szelektívebbé váló kereslet miatt nehezebben találhatnak egymásra az álláskeresők és a munkahelyek, ami lefelé forgatja a VS görbét. Ráadásul a munkanélküli ellátások bevezetésének hatására válogatósabbá válnak a munkanélküliek, ami még lejjebb fordítva VS-t, maga is hozzájárul egy kedvezőtlenebb egyensúly: A helyett B kialakulásához.

A bőkezű jövedelemtámogatások további következményeket vonhatnak maguk után. A finanszírozásukra szolgáló adók miatt – melyeknek exponenciálisan kell növekedniük a munkanélküliséggel, amennyiben a segélykassza vagy az állam nem vállalhat jelentős deficitet – s a munkanélküliség bérekre gyakorolt nyomásának mérséklődése folytán előfordulhat, hogy a munkahelyek kínálatára nem ösztönzően, hanem csökkentően hat a munkanélküliség, mint ezt a VS' görbe szaggatott vonaltól jobbra visszahajló alakja érzékelteti. Így akár még kedvezőtlenebb – például az ábra szerinti C – egyensúly is előállhat.

A legáltalánosabb megfontolások e rövid áttekintése után forduljunk azokhoz a tanulmányokhoz, melyek figyelembe veszik, hogy itt többről volt szó, mint egyszerű és egyszeri gazdasági sokkról. A szocializmus összeomlását követően a vállalatok számottevő részének, függetlenül a bérektől, adóktól, toborzási költségektől és a munkaerő-piaci elemzésben szokászerűen figyelembe vett egyéb tényezőktől, semmi esélye sem maradt a túlélésre.

Aghion – Blanchard (1993) kétszektoros – állami és magánszektort megkülönböztető – modelljében, mely ősforrása a reformok optimális sebességét vizsgáló elemzéseknek,²¹ az állami szektor munkahelyeinek értékét a

20 Az UV görbe tehát azon pontok mértani helye, melyekre teljesül az $s(1-u) = x(u,v)$ egyenlőség, ahol s a szeparációs ráta, x pedig a sikeres elhelyezkedési esetek számát leíró találati függvény („matching function”), melyre $x_i > 0$, $x_{ij} > 0$. A munkanélküli ráta u , míg v az adott periódusban teremtett munkahelyek munkaerő-állományhoz viszonyított aránya.

21 A modellcsaládot OST (optimal speed of transition) néven említi az irodalom. (Lásd még *Atkeson – Kehoe (1996)*, *Chadha – Coricelli (1994)*, *Castanheira – Roland (2000)*, *Brixiová (1997)*, *Jurajda – Terrell (2000)* tanulmányait.)

bér, az elsajátítható kvázijáradék és a munkanélküli járulék (adó) határozza meg. A magánszektor a határmunkásra eső profit függvényében hoz létre munkahelyeket, ami az adott (az államinál magasabbnak feltételezett) termelékenység mellett a bértől és az adótól függ, a bér pedig a munkanélküli ellátások bőkezűségétől és az elhelyezkedési esélytől, azaz rekurzív módon a magánszektor bővülésének ütemétől. A két szektor közötti minden mozgás e modellben a munkanélküliségen keresztül történik, és új munkahelyek csak a magánszektorban keletkeznek.²² Az állami szektor leépítésének ütemét alapvetően az ott dolgozók határozzák meg annak függvényében, hogyan viszonyul egymáshoz a két szektorban, illetőleg a munkanélküliként elérhető jövedelem, de az állam befolyásolhatja ezt a döntést egyfelől a munkanélküli ellátások megállapításán, másfelől a kvázijáradék (a) szabályozásán – a hozzáférés tūrésén vagy tiltásán – keresztül. Aghion és Blanchard megvizsgálják (egyebek között) az ellátások nagyságának hatását egyrészt exogén a mellett, másrészt azt feltételezve, hogy az állam az átmenet során megtermelt kibocsátás jelenértékét maximáló a -t választ.²³

A modell megoldása annak az egyensúlyi pontnak a meghatározását jelenti, amelyik mellett a munkahelyrombolás üteme megegyezik a munkahelyteremtés ütemével, azaz kialakul a munkahelyrombolás adott üteméhez illeszkedő egyensúlyi munkanélküli ráta. Ez nem mindig lehetséges; elképzelhető, hogy a munkahelyrombolás túlságosan gyors ahhoz, hogy az átmenet sikeres lehessen. Ti. a munkanélküliség fiskális terhének keresletcsökkentő hatása erősebb lehet, mint az alacsonyabb bérek munkahelyteremtést ösztönző hatása, s ezért a magánszektor fejlődése megáll vagy meg sem indul.

Aghion és Blanchard az első esetben (exogén a) – a várakozásnak megfelelően – azt az eredményt kapja, hogy minél bőkezűbbek az ellátások, annál magasabb a munkanélküliség egyensúlyi szintje. Ugyanakkor a magánszektor bővülésére gyakorolt hatás nem jelentős, összhangban azzal, hogy az ellátások bőkezűsége egyfelől fékezi ugyan a magánszektor bővülését (az adók növelik a munkaerőköltséget, maguk az ellátások pedig fékezik a bérek alkalmazkodását a munkanélküliséghez), másfelől viszont a munkahelyromboláshoz és a munkanélküliséghez való „pozitív” hozzájárulásán keresztül a támogatás ellentétes előjellel is hat a magánszektor bővülési ütemére.

A másik esetben (a kibocsátás jelenértékét maximalizáló a) a munkanélküliek bőkezűbb jövedelemtámogatása alacsonyabb optimális átalakulási ütemmel és alacsonyabb egyensúlyi munkanélküliséggel jár együtt, legalábbis a szimulációhoz választott paraméterértékek mellett. Ennek az a magyarázata – már amennyire verbálisan megragadhatók a bonyolult differenciálegyenlet-rendszer összefüggései –, hogy alacsony ellátások esetén az államnak érdemes gyors munkahelyrombolást és magasabb munkanélküliséget eredményező politikát választania, mert – lévén az ellátások szűkmarkúak –

22 A modell a későbbiekben megengedi az állami vállalat modernizálásának opcióját, de az itt tárgyalt hatások szempontjából ennek nincs különösebb jelentősége.

23 A modellbeli „állami szektoron” természetesen nem a tulajdoni hányad alapján definiált állami szektort kell érteni, hanem a leépülő tevékenységek összességét, „munkanélkülin” pedig a nem foglalkoztatottakat.

a munkanélküliség bérleszorításon keresztül érvényesülő munkahelyteremtő hatása erősebb, a magánszektor ennek köszönhetően gyorsabban bővül, ami növeli az átmenet során megtermelt kibocsátás jelenértékét.

Minél szűkmarkúbb a munkanélküliek ellátása, annál nagyobb az eltérés a kétféle politika következményei között. Ha a dolgozók választása mozgatja az átalakulást (adott a mellett), az ellátások alacsony szintje lassú átalakulást és viszonylag alacsony egyensúlyi munkanélküliséget valószínűsít. A kibocsátást optimalizáló stratégia alacsony ellátási szint esetén vezet gyors átalakuláshoz és magas munkanélküliséghez. Bőkezű segélyezés esetén az állami szektorban követett politika hatása gyengébb, s a dolgozók könnyebben szánják el magukat az átmenetet gyorsító (munkahely-rombolási) döntésekre.

A magyar átalakulás során követett politika, mely egyfelől ösztönözte a gyors munkahelyrombolást – drasztikusan keményítette az állami vállalatok költségvetési korlátját, támogatta a „spontán privatizációt” –, másfelől bőkezű munkanélküli ellátásokat határozott meg. Aghion és Blanchard modelljének világában sajátos kevert stratégia. A szimulációs kísérletek alacsony ellátások és magas kváziáradék esetén jelezték a legalacsonyabb egyensúlyi munkanélküliséget és a leglassúbb átmenetet s alacsony ellátások és alacsony a esetén a legmagasabb munkanélküliséget és a leggyorsabb átalakulást.

A munkanélküli segély és az állami szektorban foglalkoztatottak viszonya a munkahelyromboláshoz: itt érintkeznek az Aghion-Blanchard modell a rendszerváltás politikai támogatottságának dinamikáját elemző kutatásokkal, melyek a segélyek optimális pályáját illetően szolgálnak tanulságokkal. Míg *Dewatripont – Roland (1992), (1996)* az átmenet *kezdeti* időszakában javasol bőkezű segélyeket, melyekkel „megvásárolható” az állami szektor dolgozóinak támogatása a piaci reformok elindításához, addig *Freeman (1994)* arra a következtetésre jut, hogy a politikai bizalom *fenntartása* okozza az igazi problémát, s ezért a rendszerváltás időszakának közepe táján van szükség bőkezűbb támogatásra.

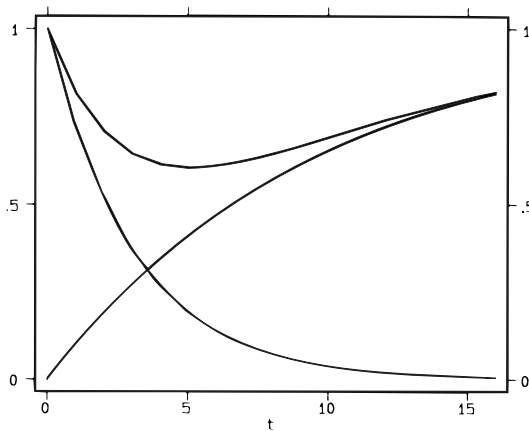
Freeman modelljében a leépülő szektorból kikerülő dolgozók p valószínűséggel kerülnek át a gazdaság megújuló szektorába, ami számukra a továbbiakban N nyereséget biztosít, például magasabb bér vagy biztos állás formájában. A dolgozók $(1-p)$ -ed része a régi szektorban marad, ami V veszteséget okoz nekik, például mert mindaddig, amíg a reformok folytatódnak, vagy át nem kerülnek a biztos állásokat nyújtó új szektorba, a munkanélkülivé válás veszélye fenyegeti őket. A nyertes csoportba tartozók aránya az átmenet t -ik évében $1-(1-p)^t$, folyamatosan növekedve végül eléri az 1-et.

A mindenkori veszteségek az átmenettől várható diszkontált nyereségük függvényében támogatják a reformokat, ami függ p -től, a diszkontrátától, és attól, hány éven keresztül élvezhetik N -nel megnövelt jövedelmüket, ha

maguk is átkerülnek a nyertesek közé. Mivel az időszak, melyben a nyereségeket begyűjthetik, a naptári idő múlásával egyre rövidül, a reformok folytatódása esetén várható nyereséményük az átmenet előrehaladtával egyre kisebbé s idővel negatívvá válik. A reformot támogatók aránya ezért a mindenkorin vesztesek fogyatkozó táborán *belül* folyamatosan csökken, a reform *összes* támogatóinak száma pedig előbb csökken, majd növekszik. Ezt látjuk az 1.3. ábrán, ahol a nyertesek számát az emelkedő görbe, a vesztesek közül a reformot támogatókét a lefelé lejtő görbe, a támogatók teljes számát (munkaerő-állományon belüli arányát) pedig az U-alakú felső görbe mutatja.²⁴

1.3. ábra: Az átmenet politikai támogatottsága Freeman (1994) modelljében

Freeman egyszerű, de élethű feltevéseken nyugvó modellje arra hívja fel a figyelmet, hogy még abban a szerencsés esetben is, ha töretlen a reformok megvalósulása (a modellbeli p konstans), előbb-utóbb elérkezik a poszt-szocialista átmenet sikere szempontjából kritikus időszak, melyben megfogytatkozik az átalakulás politikai támogatottsága. Ebben az időszakban hárul fontos szerep a szociális „védőhálóra”, hogy V mérséklésével fenntartsa a piaci reform iránti bizalmat. A munkanélküli ellátások lefaragása a rendszerváltozást követő években ennek a modellnek a világában egyértelműen hibás politika.

Más megfontolások alapján némiképp hasonló következtetésre jut Boeri (1999) tanulmánya, mely a szektorok közötti átmenet vizsgálata során két ponton lazítja az Aghion-Blanchard-féle feltevéseket. (1) Lehetséges közvetlen átmenet a régiből az új szektorba. A régi szektorban dolgozók, illetve az álláskereső munkanélküliek száma és rezervációs bére függvényében a vállalatoknak kifizetődőbb lehet az állami szektor alkalmazottainak körében keresniük állásaik betöltésére megfelelő jelölteket. (2) Az állás nélküliek választhatnak a munkakeresés és az inaktivitás – háztáji termelés vagy

²⁴ Az ábra értelmezéséhez lásd még a J.1.2. jegyzetet.

fekete munka – között (miközben mindkét esetben részesülnek munkanélküli ellátásban). Az ellátások az összes munkaerő-piaci státus értékét befolyásolják, és az adókon keresztül hatnak a keresletre.

A modellel végzett számítások az ellátások magas szintje esetén lassú átmenetet, alacsony, majd – a növekvő adók miatt – idővel visszaeső termelést és foglalkoztatást és a nem foglalkoztatottak körében viszonylag magas munkanélküli (álláskeresői) arányt jeleztek. Boeri megvizsgálta azt az esetet is, ha a munkanélküliek kezdetben bőkezű ellátását egy-két éven belül megkurtítják. Ezzel elkerülhető az adók emelkedése s a kibocsátás és foglalkoztatottság esése. A munkanélküliség egyensúlyi szintjének növekedése irányában hat, hogy az ellátások megkurtítása a munkavállalás relatív értékének növekedése miatt kifizetődőbbé teszi az álláskeresőt a ház körüli tevékenységgel vagy a fekete munkával szemben. Míg azonban a segélyek menet közbeni szigorításának hatása a szimulációhoz választott – valóságghú – paraméterértékek mellett alig érzékelhető, a kezdeti ellátási szint komoly befolyást gyakorol az átmenet sebességére és a foglalkoztatásra. Miért?

A kezdetben bőkezű ellátások eleinte nagy tömegeket csábítanak munkahely-változtatásra, de miután az álláskínálat még alacsony, ez az inaktivitás növekedését eredményezi. Az alacsony álláskeresői aktivitás viszont a munkáltatókat arra sarkallja, hogy a foglalkoztatottak körében toborozzanak inkább, ami még tovább csökkenti a munkanélküliség jóléti értékét az inaktivitással szemben. A menet közben hozott szigorító intézkedésekkel már elkésik a kormányzat. Hatásukat ugyanis tompítja, hogy az adóteher (a kezdettől alacsony ellátások esetén kialakulóhoz képest) kisebb termelésre, illetve bértömegre terhelődik, így az adórátá magasabb, s a késedelmeskedő gazdaság már nem tud átváltani a gyorsabb átmenetet és alacsonyabb munkanélküliséget jelentő pályára. Az elején kell okosnak lenni, sugallja Boeri modellje; az utólagos korrekciók már anélkül rontják az állástalanok társadalmi jólétét, hogy számottevően gyorsíthatnák a gazdasági kibontakozás ütemét.

Akkor hát magas vagy alacsony, csökkenő vagy növekvő – esetleg előbb növekvő, majd csökkenő – munkanélküli jövedelemtámogatásokat célszerű-e meghatározni a posztszocialista átmenet során? Nyilvánvaló, hogy az idézett művek nem kész recepteket kínáló szakácskönyvek. Rávilágítanak viszont azokra a kérdésekre, melyeket empirikusan tisztázni kell ahhoz, hogy a fenti modellekben vizsgált mechanizmusok jelentőségét egy-egy ország konkrét helyzetében felmérhessük.

Négy alapvető kérdésben kellene tisztán látni a magyar munkanélküli jövedelemtámogatási gyakorlat értékeléséhez.

Az *első* a munkaerő-kereslet munkaerőköltség-rugalmassága, melynek ismerete elengedhetetlenül szükséges a munkanélküliséggel kapcsolatos *adóteher* hatásának felméréséhez. Magyarországon *Kőrösi (1997), (2000)* bér-

rugalmasság-becslései jelenthetik a kiindulópontot az ilyen irányú vizsgálódás számára (az adóváltozások keresleti hatásának felmérésére azonban eddig még kísérlet sem történt.)

A *második* kérdés a bérek munkanélküliség-rugalmassága. E téren egyfelől *Galasi (1996)* kutatása érdemel figyelmet, amely a munkanélküli segélynek az álláskeresők elfogadási bérküszöbére gyakorolt hatását elemzi, másfelől *Kertesi – Köllő (1998)* tanulmánya, mely a munkában állók keresetének a regionális munkanélküliség iránti rugalmasságát vizsgálja.

A *harmadik* kérdés a munkanélküliként kapott jövedelemtámogatás szerepe az álláskeresés és az inaktivitás közötti választásban. Ezt közvetlenül egyedül *Galasi (1995)* elemezte Magyarországon, közvetett információkat azonban a segély és az elhelyezkedési valószínűség kapcsolatának feltárására vállalkozó kutatások is szolgáltatnak, így például *Micklewright – Nagy (1994)*, *Köllő – Nagy (1995)*, *Galasi (1996)*.

Végül a *negyedik* fontos kérdés, hogy – e költség-, illetve ösztönzési szempontokon túl – valójában mi motiválja a döntéshozókat az ellátási rendszer paramétereinek meghatározásakor. Milyen szerepet játszik a munkanélküliek jövedelemtámogatásának haszonlehetőség-költsége (mennyire értékelik a döntéshozók az e kiadások miatt elmulasztott egyéb programokat), milyen társadalmi csoportok preferenciáit veszik figyelembe és milyen súllyal? E téren is a tárgyyszerű vitához inkább csak támpontokat nyújtó „stilizált tényeket” tárt fel eddig a hazai kutatás. Elsősorban a foglalkoztatáspolitikai intézményrendszer leírása (*Frey, 1998*), a segélyhez jutási valószínűség s a jövedelempótlási hányad időbeli alakulásának kutatása (*Nagy, 2000*), illetőleg a segélyekkel kapcsolatos lakossági vélemények elemzése (*Köllő, 2001*) említhető itt.

Amíg e kérdésekben nem láthatunk tisztán, a magyar segélyezési és gazdaságpolitika fő paramétereinek (valamint a keresleti és kínálati bérrugalmasságoknak) ismeretében legfeljebb annyit konstatálhatunk, hogy az összes OST-modell viszonylag gyorsan induló átmenetet és viszonylag magas egyensúlyi munkanélküli szintet, Freeman elemzése a reformok átmenetileg meggyengülő politikai támogatását, Boeri modellje pedig alacsony foglalkoztatási és magas inaktivitási szint állandósulását jósolta volna.²⁵ Ha találóak is a jóslatok, attól a magyarázatok még sántíthatnak; elsősorban az empirikus kutatás irányának kijelölésében tehetnek jó szolgálatot.

25 A magyar foglalkoztatási szint ma is igen alacsony – a magyar férfiak aktivitási rátája egész Európában a legalacsonyabb (*KILM, 2000*). A KSH-adatközlések munkakeresési kritériumok alapján számított alacsony munkanélküli rátái elsősorban arról árulkodnak, hogy a nem foglalkoztatottak körében kirívóan magas az inaktívok aránya.

2. A MUNKANÉLKÜLIEK JÖVEDELEMTÁMOGATÁSÁNAK SZABÁLYAI ÉS FINANSZÍROZÁSA

2.1. A munkanélküli ellátások formái, jogosultsági feltételei és mértékei

NAGY GYULA

1989 eleji létrejötte óta a munkanélküliek jövedelemtámogatási rendszere Magyarországon számos változáson ment keresztül. Újabb ellátási formákat vezettek be, más ellátási formát rövid idő után megszüntettek, és időközben többször, esetenként lényegesen módosítottak az egyes ellátási formákra vonatkozó szabályokon.

A munkanélküliek jövedelemtámogatására eredetileg négy ellátási forma szolgált: a munkanélküli járadék; a tartós munkanélküliek jövedelemplótló támogatása, melynek helyébe legújabbban az aktív korú nem foglalkoztatottak rendszeres szociális segélye lépett; a pályakezdők munkanélküli segélye; valamint a nyugdíjkorhoz közel álló munkanélküliek által igénybe vehető előnyugdíj és nyugdíj előtti munkanélküli segély. Az alábbiakban e támogatások jogosultsági feltételeinek és mértékének legfontosabb szabályait tekintjük át.²⁶

Munkanélküli járadék

A 2.1. táblázat összefoglalóan tájékoztat a munkanélküli járadékra való jogosultság szabályainak 1989–2000 közötti változásairól. Az egyes szabályegységeket (járadékrendszereket) a táblázat első oszlopában bevezetésük időpontjával jelöltük.

A járadékjogosultság egyetlen szabálya, amelyik az idők folyamán nem vált szigorúbbá, sőt két alkalommal is enyhült: a minimális jogosultság megszerzéséhez szükséges munkában töltött idő. 1989–90-ben még a munkanélkülivé válást megelőző három éven belül legalább másfél évet kellett munkában tölteni, 1991-től viszont már csak négy év alatt egy évet, a 2000 óta érvényes szabályok szerint pedig 200 napot, vagyis bő félévet.²⁷

Lényegesen szűkült ugyanakkor a jogosultsági idő. 1989–90-ben még minden munkanélküli két évig kaphatott járadékot,²⁸ 1991-től viszont már csak aki a megelőző négy évet végigdolgozta. Ekkor vezették be azt a szabályt, hogy minél rövidebb ideig dolgozott valaki a segélykérelmet megelőző négy évben, annál rövidebb időre szerez járadékjogosultságot. A minimummal és a maximummal együtt összesen 11 jogosultsági időtartamot különböztettek meg, ezen belül az egy év munkaviszonnyal megszerezhető minimális jogosultsági időt fél évben szabták meg. A későbbiekben kétszer is továbbcsökkentették a jogosultság időtartamát, 1992-ben egynegyeddel, 1993-ban pedig egyharmaddal (minden jogosultsági csoportban). Így 1993-tól a munkanélkülivé válók változatlan munkában töltött idővel már csak

26 Az ellátásokra vonatkozó jogszabályokat részletesen ismerteti *Bánsági (2000)* a tavalyi Munkaerőpiaci tükörben.

27 1997 és 1999 között is lehetett fél év – 180 nap – munkaviszony után járadékot szerezni, de csak a járadékot korábban már kimerített munkanélkülieknek.

28 Eredetileg 1989-ben csak egy év volt a jogosultsági idő, de 1990-ben két évre bővítették, a már járadékban részesülőkre is kiterjedő hatállyal.

fele annyi ideig részesülhetnek járadékban, mint 1991-ben. 2000-ben pedig a munkanélküliek többségének továbbcsökkent a járadékjogosultsága azzal, hogy megszüntették a 11 rögzített jogosultsági időtartamot, és mindenki a munkanélkülivé válását megelőző négy évben munkaviszonyban töltött ideje egyötödéig jogosult járadékra. Ezáltal különösen a hosszabb időn át munkaviszonyban állók jogosultsága rövidült; a rövidebb időn át dolgozóké kevésbé vagy egyáltalán nem. (A különböző időtartamú munkaviszonnyal rendelkezők jogosultságának 2000. évi változásáról részletesebben tájékoztat az 5.2. fejezet.)

2.1. táblázat: A járadékjogosultság legfontosabb szabályai

Járadék-rendszer	Előírt munkában töltött idő	A jogosultság időtartama		Az önként kilépők	A végkielégítésben részesülők
		minimum	maximum	várakozási ideje	
1989	18 hónap/3 év	2 év	2 év	nincs (alacsonyabb járadék)	nincs
1991		180 nap			
1992		135 nap	1,5 év	3 hónap	ahány hónapra végkielégítést kapott
1993	12 hónap/4 év			6 hónap	
1997		90 nap	1 év	3 hónap	1997-ben: ahány hónapra végkielégítést kapott; 1998-tól nincs
2000	200 nap/4 év	40 nap	270 nap		nincs

A 2.1. táblázat utolsó két oszlopa az önként kilépők és a végkielégítésben részesülők várakozási idejét mutatja: munkanélkülivé válásukat követően ennyi idő elteltével kezdődhet meg számukra a járadékfolyósítás. A várakozási idő alkalmazása, jöllehet a jogosultság időtartamát nem befolyásolja, azzal a következménnyel jár, hogy akik nem maradnak tartósan munkanélküliek, rövidebb ideig kapnak járadékot. 1991-ben három hónap várakozási időt vezettek be a munkából önként kilépők számára, amit 1993-ban hat hónapra növeltek, majd négy évre rá, 1997-től ismét három hónapra

csökkentettek. 1992 és 1997 között a végkielégítésben részesülők járadék-ellátása is csak késleltetve kezdődhetett. Bár a várakozási idő alkalmazása egyértelműen csökkenti a munkanélküliek járadékhoz jutási esélyét, a hatás mértéke nagymértékben függ attól, hogy a munkanélkülivé válók mekkora hányadát érinti a várakozás, és hogyan alakul e munkanélküliek elhelyezkedési esélye.

A munkanélküli járadék *nagyságát* meghatározó legfontosabb szabályokat a 2.2. táblázat foglalja össze.

2.2. táblázat: A munkanélküli járadék összegét meghatározó legfontosabb szabályok

Járadék-rendszer	Járadék a korábbi bér százalékában		Az 1. szakasz aránya	Az átlagkereset számítása	A járadék	
	1. szakasz	2. szakasz			minimuma	maximuma
1989	6 hónapig 70%; 6-12 hónapig 60%; a 2. évben 45%		-	az utolsó havi alapbér + az előző év alapbéren felüli kereseteinek havi átlaga	1989: nincs; 1990: 0,8×minimális bér	1. év: 3×minimális bér; 2. év: 2×minimális bér
1991	70%	50%	50%		minimális bér	3×minimális bér
1992	70%	50%	50%		minimális bér	2×minimális bér
1993	75%	60%	33%	a munkanélkülivé válást megelőző négy naptári negyedév átlagkeresete	8600 forint	1. szakasz: 18 ezer forint; 2. szakasz: 15 ezer forint
1997, 2000	65% (nincs több szakasz)		-		az öregségi nyugdíjminimum 90%-a	az öregségi nyugdíjminimum 180%-a

E szabályok általános jellemzője, hogy a járadék nagyságát a korábbi bér nagyságához kötik. Előírják, hogy a munkanélküli korábbi bérének hányad részét kapja járadékként; ezt nevezzük névleges járadék-bér aránynak. Amikor a járadékjogosultságot több szakaszra osztják – így 1997 előtt –, ez az arány szakaszonként különbözik, továbbá a járadékminimum és -maximum alkalmazása következtében eltérően alakul a legalacsonyabb és a legmagasabb keresetűek körében. A járadékszabályok fontos jellemzője még, hogy sem a járadékszámítás alapjául szolgáló béreket, sem magukat a járadékokat nem indexálják.²⁹ Ezért a jelentős ár- és bérinfláció közepette a járadék annál kevesebbet ér, minél több idő telik el a munkaviszony megszűnése és járadék megállapítása között, és minél tovább van járadékon a munkanélküli.

A járadék kiszámításában négy alapesetet különböztetnek meg.

- 1) A járadékminimum alatt keresők a korábbi bérükkel azonos összegű járadékot kapnak.

²⁹ Kivéve a minimummal meg-
egyező és annál alacsonyabb já-
radékokat, amelyeket, az 1992
előtti szabályok szerint állapítot-
tak meg; ezeket a minimálbér nö-
vekedésével arányosan felemelték.

- 2) A járadékminimumot kapja a munkanélküli, ha a névleges járadék-bér arány alkalmazásával a járadéka nem érné el e minimumot, de a bére magasabb e minimumnál.
- 3) A névleges járadék-bér arány alapján adódó járadékra jogosult az a munkanélküli, akinek így számított járadéka eléri a járadékminimumot, de nem haladja meg a járadékmaximumot.
- 4) Akinek a névleges járadék-bér arány alapján adódó járadéka meghaladná a járadékmaximumot, e maximumot kapja.

A Foglalkoztatási Törvény bevezetésekor 1991-ben számos ponton módosultak a járadék nagyságára vonatkozó szabályok. A segélyezés második félévétől megemelték a névleges járadék-bér arányt (a második félévben 60-ról 70 százalékra, a második évben 45-ről 50 százalékra), továbbá növelték a járadék minimális összegét és a segélyezés második évében a járadékmaximumot is.

Az 1992. évi újabb szabályváltozások a névleges járadék-bér arányokat nem érintették, viszont a maximális járadékot a minimálbér háromszorosáról a kétszeresére szállították le, és változtattak a járadék alapjául szolgáló átlagbér kiszámításán. Míg korábban az átlagbérbe az utolsó havi alpbért számították be, 1992-től a munkanélkülivé válást megelőző négy naptári negyedév alpbérének átlagát, ami az akkoriban magas nominálbér-emelkedési ütem mellett számottevően csökkentette a járadék alapjául szolgáló átlagbér s ezen keresztül a járadék nagyságát. Az 1992 márciusában járadékban részesülők adatai alapján a veszteség az átlagbér 11–12 százalékára rúgott (*Nagy – Micklewright, 1995*).

1993-ban ismét változtak a járadék nagyságára vonatkozó szabályok. Mindkét szakaszban megnőtt a névleges járadék-bér arány, viszont a magasabb arányt biztosító első szakasz időtartama a teljes jogosultsági idő feléről harmadára csökkent. Miután azonban az 1993-as szabályok alapján a második szakasz névleges járadék-bér aránya (65 százalék) alacsonyabb, mint amekkora az első szakaszé az 1992-es szabályok szerint volt (70 százalék), a járadék-bér arányok emelése csak egy kisebbségnek: a rövid ideig járadékon maradónak kedvezett, pontosabban közülük azoknak, akik a névleges járadék-bér arány alapján részesültek járadékban. Emellett a korábban a minimálbérhez kötött járadékminimum és -maximum helyett fix összeghatárokat vezettek be, melyek egészen 1997-ig voltak érvényben. Bár ezek az új határok kezdetben csak kevésbé maradtak el a minimálbér alapján adódó régiektől (a 8600 forintban megszabott minimális járadék 96 százaléka volt az akkor 9000 forint minimális bérnek, az első szakaszra érvényes 18 ezer forintos maximum éppen megegyezett az 1992-es szabályok szerinti kétszeres minimálbérrel, a második szakasz 15 ezer forintos maximuma viszont csak 83 százaléka volt az 1992-es szabályok szerinti maximumnak),

az 1993 és 1996 között jelentős ár- és bérinfláció következtében fokozatosan elértéktelenedtek.

1997-ben megszűnt a járadékfizetés két szakasza, és a jogosultság teljes időtartamára 65 százalék lett a névleges járadék-bér arány. Ez a korábbi szabályokhoz képest a járadékjogosultság első harmadában tíz százalékpontnyi csökkenést, a fennmaradó kétharmadában öt százalékpontnyi növekedést jelentett a névleges járadék-bér arány szerint járadékban részesülő munkanélküliek esetében. Egyidejűleg ismét automatikusan karbantartott mutatóhoz, ezúttal az öregségi nyugdíj legkisebb összegéhez kötötték a járadékhatárokat, alsó határaként e nyugdíjminimum 90 százalékát, felsőként 180 százalékát határozza meg. Ez a változás hosszabb távon ismét biztosítja a járadékküszöb és -plafon értékmegőrzését, még ha az 1993 előttinél lényegesen alacsonyabb szinten is. (A járadékminimum – az öregségi nyugdíjminimum 90 százaléka – 1997 elején 10 350 forint volt, az akkor érvényes minimális bérnek csupán 61 százaléka.)

A járadékrendszer 2000. eleji változásai, mint a 2.2. táblázat is mutatja, a járadék nagyságát nem érintették.

Munkanélküli segélyek

A járadékjogosultságukat kimerítő munkanélküliek nem biztosítási jellegű ellátására szolgált 1992 és 2000 között az önkormányzatok által folyósított ún. *jövedelempótló támogatás*.³⁰ A jogosultságot jövedelemhatárhoz kötötték: a család egy főre jutó jövedelme nem haladhatta meg az öregségi nyugdíjminimum 80 százalékát. Korábbi bérétől függetlenül minden jogosult egységesen e jövedelemhatárral megegyező összeget kapott. Kezdetben e támogatást korlátlan ideig lehetett igénybe venni, 1995-től már csak legfeljebb két évig.

A jövedelempótló támogatást 2000 májusától az *aktív korú nem foglalkoztatottak rendszeres szociális segélye* váltotta fel.³¹ E segélyre is csak az lehet jogosult, akinek családjában az egy főre jutó jövedelem nem haladja meg az öregségi nyugdíj legkisebb összegének nyolcvan százalékát, nagysága azonban e nyugdíjminimumnak már csak hetven százaléka. Nem jogosultsági feltétel a korábbi járadékkimerítés, az viszont igen, hogy elhelyezkedése végett a munkanélküli legalább egy évig együttműködött a munkaügyi központtal vagy az önkormányzattal, és legalább harminc napi részvételt vállalt az önkormányzat által szervezett foglalkoztatásban.

1991 és 1996 között a munkaerőpiacra belépő fiatalok is részesülhettek munkanélküli ellátásban – az ún. *pályakezdekők munkanélküli segélyében* –, ha legalább szakmunkás végzettséggel kerültek ki az iskolából. Ilyen címen legfeljebb hat hónapon át a minimális bér 75 százalékával – 1995-től a legkisebb öregségi nyugdíj nyolcvan százalékával – megegyező támogatást kaphattak.

Az öregségi nyugdíjhoz szükséges szolgálati idővel rendelkező munkanélküliek 1991 és 1997 között *előnyugdíjat*, 1998-tól *nyugdíj előtti munkanél-*

30 1992-ben e segélytípust „munkanélküliek átmeneti szociális támogatásának” nevezték, és szabályai némileg eltértek az 1993-tól érvényes szabályoktól.

31 Az aktív korú nem foglalkoztatottak szociális segélyét 1996-ban vezették be, de a jövedelempótló támogatás megszűntetéséig nem volt fontos szerepe a munkanélküliek segélyezésében. 2000-ig a jövedelempótló támogatást kimerítők vehették igénybe, valamint a korábbi segélyezett státustól függetlenül a munkaügyi központtal az igénylést megelőző három évben folyamatosan együttműködő állásnélküliek.

küli segélyt igényelhettek. Előnyugdíjban a nyugdíjkor betöltése előtti három évben, 180 nap járadékon töltött idő után lehetett részesülni; nagyságát a társadalombiztosítási szabályok alapján állapították meg. Nyugdíj előtti munkanélküli segély öt évvel a nyugdíjkor betöltése előtt kapható meghatározott járadékon töltött idő (2000-ig 180 nap, azóta 140 nap) és a járadék kimerítése esetén; összege egységesen az öregségi nyugdíjminimum 80 százaléka.

2.2. A munkanélküli ellátások finanszírozása

FREY MÁRIA

A munkanélküliek jövedelemtámogatásának (és a munkaügyi szervezet fenntartásának) költségeit eredetileg a Munkanélküliek Szolidaritási Alapjából (SZA) fedezték; ebből finanszírozták a munkanélküli járadékot, a pályakezdekők munkanélküli segélyét, az előnyugdíjat, a képzésben részt vevőknek járó keresetpótló juttatást és TB-járulékát, valamint a munkanélküliek álláskeresésével kapcsolatos útiköltség-térítést. Az SZA biztosítási alapként, kötelező munkaadói és (a személyi jövedelemadó alapjából leírható) munkavállalói járulékbefizetésekre építve jött létre, az alap tíz százalékában maximált állami deficitpótlási kötelezettséggel, pénzügyileg szigorúan elkülönítve az aktív munkaerő-politikák kiadásainak fedezésére létrehozott, tisztán állami költségvetésből finanszírozandó Foglalkoztatási Alaptól (FA).

1991. július 1-jétől a munkaadóknak a bruttó keresetek után 1,5, a munkavállalóknak 0,5 százalék járulékot kellett az SZA-ba befizetniük – lásd a 2.3. táblázatot. Miután azonban a munkanélküliség hirtelen megnövekedése folytán a járulékbévelet – mint a 2.4. táblázatban látható – alig fele részben volt elegendő a kiadásokra, az állami költségvetés az előírt maximum tíz százaléknál jóval nagyobb arányú hiánypótlásra kényszerült. 1992-ben pedig annak ellenére, hogy január 1-jétől a munkáltatók járulékkulcsát öt, a munkavállalókéét egy százalékra emelték, a munkanélküliség rohamos terjedése miatt az államnak még nagyobb szerepet kellett vállalnia a finanszírozásban. Ezért 1993 elejétől hét százalékra továbbnővelték a munkáltatói járulékot és két százalékra a munkavállalói járulékot.

2.3. táblázat: Járulékkulcsok (százalék)

	1991	1992	1993	1994	1995 ^a	
	07.01-től	01.01-től	01.01-től	01.01-től	01.01-től	
	12.31-ig	12.31-ig	12.31-ig	04.01-től	01.01-től	
	12.31-ig	12.31-ig	3.31-ig	12.31-ig		
Munkáltatói járulék	1,5	5,0	7,0	7,2	5,0	4,5
Munkavállalói járulék	0,5	1,0	2,0	1,5	1,5	1,5

^a Ezek a járulékkulcsok 1998. január 31-jéig voltak érvényben. 1998. február 1-jétől a munkaadói járulék 4,2%-ra, 1998. július 1-jétől 4%-ra, 1999. január 1-jétől pedig 3%-ra csökkent.

2.4. táblázat: Az SZA és az FA bevételei és kiadásai (milliárd Ft)

	1991	1992	1993	1994	1995
SZA					
<i>Bevételek</i>					
Munkáltatói járulék	3,0	27,9	47,6	49,3	42,1
Munkavállalói járulék	1,4	7,4	16,8	17,4	18,5
Kv. int. munkáltatói járulék	4,0	10,4	17,9	12,0	9,0
Egyéb bevételek	0,1	0,2	0,1	0,8	2,1
Összesen	8,5	45,9	82,4	79,5	71,7
<i>Kiadások</i>					
Munkanélküliek keresetpótló támogatása	19,1	64,7	74,6	50,0	42,7
Előnyügdíj		0,7	2,8	5,7	9,3
Munkaügyi szervezet fenntartása és fejlesztése	1,6	4,3	5,3	6,4	7,1
Összesen	20,7	69,7	82,7	62,1	59,1
Bevétel és kiadás különbsége	-12,2	-23,8	-0,3	+17,4	+12,6
<i>Korrekciók</i>					
Költségvetési támogatás	+13,7	+24,1	+13,7	-	-
Költségvetésnek átadás					
- az FA-ba	-	-	-	-7,9	-11,0
- jövedelempótló támogatásra	-	-	-	-2,1	-
Folyó évi egyenleg	1,5	0,3	13,4	7,4	1,6
Záróegyenleg	1,5	1,8	15,2	22,6	24,2
FA					
Nyitó egyenleg	2,7	4,6	5,9	3,7	2,0
<i>Bevételek</i>					
Költségvetési támogatás	11,0	13,5	11,6	-	2,0
Privatizációs bevételből	-	-	1,9	7,6	-
SZA transzfer	-	-	-	7,9	11,0
Egyéb	0,4	0,9	0,6	0,6	2,3
Bevétel összesen	14,1	19,0	20,0	19,8	17,3
Kiadás összesen	9,5	13,1	16,3	17,8	14,9
Záróegyenleg	4,6	5,9	3,7	2,0	2,4

Forrás: a Munkaügyi Minisztérium dokumentumai.

A befolyt többletbevételnek és a tömeges járadékkimerítések első hullámának köszönhetően 1993-ban az alap már egyensúllyal zárt, ami lehetővé tette, hogy a munkavállalók járulékkulcsát 1994. január 1-jétől 1,5 százalékra, a munkáltatókét pedig április 1-jétől – az év első három hónapjára

átmenetileg 7,2 százalékra emelt kulcs helyett – öt százalékra mérsékeljék. Az Érdekegyeztető Tanács 1994. január 28-iki ülésén a munkáltatói oldal ehhez kötötte annak a kormányzati javaslatnak az elfogadását, hogy az SZA 1993. évi többletéből – amely pénzügytechnikai megfontolásból átutalt tetemes (a két évvel korábbival megegyező összegű) költségvetési támogatásból 1993 végén keletkezett – 1994-ben 7,9 milliárd forintot csoportosítsanak át az FA-ba, további 2,1 milliárdot pedig jövedelempótló támogatásra mint nem biztosítási jellegű (tehát az SZA illetékességébe nem tartozó) munkanélküli ellátásra. Ezt követően a munkáltatók járulékkulcsa egészen 1998. február 1-jéig változatlan maradt, amikor is tovább csökkent 4,2 százalékra, majd az év második felétől négy százalékra, 1999. január 1-jétől pedig három százalékra.

Ha meg kívánjuk határozni az SZA 1991–95 közötti kiadásaiból az állami költségvetés tehervállalását, az összesen 51,5 milliárd forintnyi támogatásból először is le kell vonni 1,5 milliárdot: amennyi az alap befizetéseinek és kiadásainak különbözetéből a költségvetési szektorra mint munkáltatóra esik. Csökkenteni kell továbbá a támogatást azokkal az átcsoportosításokkal, amelyek az érvényes törvények szerint állami költségvetésből fedezendő kiadások finanszírozására szolgáltak, így az SZA-ból az FA-ba, illetőleg a jövedelempótló támogatás központi büdzsére háruló ötven százalékának részleges fedezésére átcsoportosított pénzeszközökkel, összesen 21 milliárd forinttal. Eszerint az állam öt év átlagában alig tíz százalékban, 29 milliárd forinttal járult hozzá a biztosítási jellegű munkanélküli ellátások fedezéséhez. Ha pedig a pályakezdők munkanélküli segélyére fordított mintegy tízmilliárdot mint nem biztosítási ellátást is levonjuk az állami támogatásból, 6,5 százalékra csökken az állami költségvetés hozzájárulási aránya.

Jelentős bevételi többlet és pénztartalékok az SZA-ban (eleinte költségvetési támogatásoknak, később a biztosítási rendszerből kizorulókhöz képest magasan tartott járulékoknak az eredményeképpen), ugyanakkor (a súlyosan deficités költségvetés folytán) szűkös és bizonytalanul csordogáló pénzforrások az FA-ban: ez az ellentmondás vezetett az SZA és az FA (s egyéb alapok: a Bér garancia Alap, a Rehabilitációs Alap és a Szakképzési Alap) 1996. január 1-jei összevonásához, amely lehetővé tette, hogy a jövedelempótló támogatás mint segély típusú munkanélküli ellátás ráfordításainak háromnegyedét is a járulékfizetőkre terheljék. Így jött létre az Államkincstár kezelésében a Munkaerő-piaci Alap (MA) mint az államháztartás elkülönített pénzalapja, egy szolidaritási, egy foglalkoztatási és egy jövedelempótló támogatások alaprésszel. (Egyidejűleg megszűnt a munkavállalói járulékok leírásának lehetősége a személyi jövedelemadó alapjából.) A munkanélküli járadékot értelemszerűen a szolidaritási alaprész terhére, biztosítási jellegű támogatásként folyósítják, a járulékbefizetések ugyanakkor nem közvetlenül ide folynak be, hanem az MA nagy kalapjába, és nem egyértelmű, milyen szolgáltatások járnak a befizetőknek.

2.5. táblázat: A munkanélküliség kezelésének költségei (milliárd Ft)

Kiadási tételek	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000 ^f
<i>Keresetpótló ellátások</i>										
Munkanélküli járadék + TB										
+ egészségügyi hozzájárulás ^a	n.a.	62,6	68,3	42,4	34,9	37,4	40,5	46,8	52,5	55,2
Pályakezdekők munkanélküli										
segélye + TB ^b	n.a.	...	2,2	3,2	3,7	2,7	-	-	-	-
Átképzési támogatás + TB ^c	n.a.	1,3	2,8	3,3	3,0	1,9	-	-	-	-
Nyugdíj előtti munkanélküli										
segély + TB + eü. hozzájárulás	-	-	-	-	-	-	-	0,1	0,6	1,3
Végkielégítések TB-je	n.a.	0,7	1,2	1,0	0,8	0,9	0,8	0,2	-	-
Egyéb ^d	n.a.	0,1	0,1	0,1	0,3	0,5	0,5	0,6	0,6	0,6
A. Összesen	20,0	64,7	74,6	50,0	42,7	43,4	41,8	47,7	53,7	57,1
B. Előnyugdíj	n.a.	0,7	2,8	5,7	9,3	10,0	14,0	16,4	10,6	4,6
C Korengedményes nyugdíj	0,4	0,9	1,0	0,8	1,3	0,7	0,7	0,2	0,1	-
D Munkaügyi szervezet										
és adminisztrációja	2,3	4,3	5,3	6,4	7,1	7,1	11,0	11,6	12,7	12,8
E Aktív eszközök	7,3	12,2	15,3	17,0	13,6	16,1	26,6	28,7	31,4	34,2
Munkaerő-piaci költségvetés										
(A+B+C+D+E+F)	30,0	82,8	99,0	79,9	74,0	77,3	94,1	104,6	108,5	108,7
G Jövedelempótló támogatás ^e	-	-	5,4	13,3	16,9	19,2	24,8	28,1	29,9	25,2
Teljes ráfordítás (F+G+H)	30,0	82,8	104,4	93,2	90,9	96,5	118,9	132,7	138,4	133,9
H aránya a GDP-ből (%)	1,20	2,81	2,94	2,14	1,65	1,41	1,42	1,31	1,21	1,02
<i>A teljes ráfordítás (=100) megoszlása főbb szolgáltatástípusonként</i>										
Passzív ellátások (A+B+C+G)	68,0	80,1	80,3	74,9	77,2	75,9	68,4	69,6	68,1	64,9
Munkaügyi szervezet										
és adminisztrációja (D)	7,7	5,2	5,1	6,9	7,8	7,4	9,2	8,7	9,2	9,6
Aktív eszközök (E)	24,3	14,7	14,6	18,2	15,0	16,7	22,4	21,7	22,7	25,5

^a Az 1997. január 1-jével bevezetett egészségügyi hozzájárulás egy főre jutó összege akkor havi 1800 Ft volt, 1998-ban 2100, 1999-ben 3600, 2000-ben 3900 Ft. ^b 1991–92-ben a munkanélküli járadék összegében szerepelt; 1996. július 1-jével ez az ellátási forma megszűnt. ^c 1996-ig a munkaerő-piaci képzésben részt vevőknek folyósított keresetpótló juttatás munkanélküli járadékkal megegyező része az SZÁ-t terhelte; 1997. január 1-jétől az MA foglalkoztatási alaprésének decentralizált keretéből kell fedezni (az egészségügyi hozzájárulással együtt). ^d Itt van elszámolva – többek között – a munkanélküliek megjelenési kötelezettségével járó útiköltség-térítés. ^e Önkormányzati és központi költségvetésből fedezett támogatás együtt. Ez a segélyezési típusú ellátás tette ki 1993-ban az önkormányzati szociális kiadások 29,5, 1994-ben a 43,2, 1995-ben a 49 százalékát. Eredetileg 50 százalékát az önkormányzatok fedezték a központi költségvetésből biztosított szociális normatív támogatásból, a másik 50 százalékát pedig visszaigényelheték a központi költségvetésből. A munkaerő-piaci költségvetésben jelentkező többletre alapozva azután egyre nőtt az ebből finanszírozott hányad: 1994-ben 2,1 milliárd forintot vontak el az SZÁ-ból erre a célra, 1996-ban pedig a központi költségvetést terhelő 50% teljes egészét (9,6 Md Ft) már az MA fedezte. 1997-től az (egészségügyi hozzájárulással megnövelt) jövedelempótló támogatás kifizetéséből 75% – 1997-ben 18,6, 1998-ban 21,1, 1999-ben 22,4 milliárd Ft – terheli az MA-t és csak 25% az önkormányzatokat. ^f A munkanélküli ellátórendszerben bekövetkezett változások miatt a 2000

évi adatok csak korlátozottan hasonlíthatók össze a korábbi adatokkal. A passzív ellátások ugyanis nem tartalmazzák sem a járadékok kimerítők segélyezéséért felelőssé tett önkormányzatoknak az MA-ból közcélú foglalkoztatás támogatására átutalt 3,8 milliárd forintot, sem az aktív korú nem foglalkoztatottak szociális segélyére átutalt 1,8 milliárdot, sem a hatáskörbővülés adminisztratív feltételeinek megteremtésére ugyancsak az önkormányzatoknak átutalt 1,2 milliárd forintot. Az aktív eszközök ráfordításai pedig nem tartalmazzák azt a 2,6 milliárd forintot, amelyet az MA a Gazdasági Minisztériumnak adott át az ún. aktív foglalkoztatáspolitikai célleírányzatra, amely a munkahelyteremtés és -megőrzés támogatásának finanszírozására szolgál.

Forrás: a Munkaügyi Minisztérium, a Szociális és Családügyi Minisztérium és a Gazdasági Minisztérium dokumentumai.

A 2.5. táblázat főbb kiadási tételecsoportokra bontva tájékoztat a munkanélküliség kezelésének 1991–2000 közötti ráfordításairól. Az egyes költségtételeket rendeltetésük szerint soroltuk be az aktív eszközök, illetőleg a passzív ellátások kategóriájába, függetlenül attól, milyen alapból történt a finanszírozásuk. (A kétféle besorolás nem feltétlenül esik egybe – a korengedményes nyugdíj például nem minősíthető aktív eszköznek, jóllehet az FA nyújtott rá fedezetet.)

Az első hat évben aktív eszközökre láthatólag alig jutottak források: a teljes munkaerő-piaci költségvetés háromnegyedét a munkanélküliek munkaerőpiactól való távol tartására fordították. 1996-ról 1997-re viszont az aktív eszközökre fordított kiadások több mint 60 százalékkal megemelkedtek, és 16,7 százalékos részesedésük a munkaerő-piaci költségvetésből 22,4 százalékra ugrott. Egyfelől aktív eszközökkel helyettesítettek némely passzív ellátásokat (például a pályakezdő fiatalok segélyezését felváltotta a pályakezdők elhelyezkedését támogató program), másfelől új aktív eszközök (munkahelyteremtő támogatás önfoglalkoztatóknak, járulékok átvállalása stb.) és új központi programok (tartós munkanélküliek speciális támogatási rendszere, megváltozott munkaképességű munkanélküliek foglalkoztatási rehabilitációját elősegítő program, foglalkoztatás fenntartását biztosító támogatás az egészségügyi hozzájárulás bevezetése miatt nehéz helyzetbe került vállalatoknak stb.) léptek működésbe.

A munkaerő-piaci költségvetés GDP-n belüli aránya 1993-ra – a munkanélküliség kezdeti megugrása és az ellátások nagyvonalúsága folytán – láthatólag megközelítette a 3 százalékot (ami megfelel a közepesen fejlett piacgazdaságokbeli aránynak), azóta viszont ez az arány folyamatosan mérséklődik. A csökkenés részint a járadékfolyósítási feltételek szigorodásának tulajdonítható, részint annak, hogy az ellátórendszer súlypontja a biztosítási ellátásoknál kevésbé bőkezű segélyezés felé tolódott el. (1993 és 1995 között például a biztosítási típusú ellátásokra költött összeg 68-ról 35 milliárd forintra zsugorodásával egyidejűleg a jövedelempótló támogatásra fordított összkiadás 5 milliárd forintról 25 milliárdra bővült.) Ugyanakkor abszolút értékben a ráfordítások az 1994. és 1995. évi visszaesés óta töretlenül növekednek. Ebben szerepet játszik, hogy a munkanélküli járadék 1997-től szerény mértékben emelkedett, de fontosabb, hogy inflációkövetővé vált

az alsó és felső határa. Jelentős költségtöbbletet okoz az MA-nak a társadalombiztosítási járulékkerhek növekedése is, különösen az egészségügyi hozzájárulás bevezetése, továbbá 1998-ig az előnyügdíjazás folyamatosan bővülő igénybevétele, amihez 1997 végéig lehetett támogatást igényelni. Emellett 1997 végéig terhelte az alapot a már munkanélküliként regisztrált, de a végkielégítés idejére járadékban nem részesülő személyek után fizetendő TB-járulék. A kiadások növekedését mérsékelte ugyanakkor, hogy 1995. július 1-jétől korengedményes nyugdíj támogatására sem lehetett új kötelezettséget vállalni, az 1998. január 1-jével bevezetett nyugdíj előtti munkanélküli segélyre fordított kiadások súlya pedig, bár dinamikusan növekszik, egyelőre csekély.

A passzív ellátások ráfordításainak időbeli alakulásában jól nyomon követhető az ellátottak számának kilencvenes évek eleji robbanásszerű növekedése, majd a jogosultsági idő felére csökkentése és a helyettesítési arány mérséklése, a jövedelemplótló támogatáshoz jutás feltételeinek szigorítása, az egészségügyi hozzájárulás bevezetése s a legutóbbi években a munkanélküliek utánpótlási forrásának elapadása. E tényezők együttes hatása magyarázza, hogy a passzív eszközökre fordított kiadások aránya a teljes munkaerő-piaci költségvetésen belül 1992-ben és 1993-ban 80 százalékra ugrott, majd fokozatosan csökkent, és 1999-re visszaállt az évtized eleji 68 százalékra.

A munkanélküli ellátások rendszerében és az aktív támogatásokban 2000-től 300–350 ezer munkanélkülit érintő lényeges változások mentek végbe, jelentősen átalakítva a kiadási szerkezetet. Új kiadási tételként jelentkezett az MA-ban a munkával nem rendelkező aktív korúak rendszeres szociális segélyének részbeni megtérítése, a közcélú munka kiadásainak támogatása és azoknak az önkormányzati feladatoknak a finanszírozása, amelyek az ellátórendszer változásával kapcsolatosan rájuk terhelődtek. Emiatt s a jövedelemplótló támogatás és az előnyügdíj kifutásával a munkaerő-piaci költségvetés GDP-hez viszonyított aránya 2000-re egy százalékra, a segély típusú ellátások összkiadásokon belüli részesedése pedig 65 százalékra fogyatkozott.

Meg kell ugyanakkor jegyezni, hogy az MA közel hétmilliárd forintot adott át kibővült feladataik ellátására az önkormányzatoknak, ami nem szerepel a munkaerő-piaci költségvetés kiadásai között, s szintén nem munkaerő-piaci költségvetési tételek az MA-tól az ún. aktív foglalkoztatási céllelőirányzat javára munkahelyteremtésre és -megőrzésre a Gazdasági Minisztériumhoz átcsoportosított pénzeszközök, illetőleg a közmunkák költségvetési támogatásának ugyancsak az MA-n kívüli – a Szociális és Családügyi Minisztérium által kezelt – pénzügyi kerete. A foglalkoztatáspolitikai szervezeti szétaprózódását tükröző efféle számbavételi hézagok és következetlenségek 2000-től gyakorlatilag kivihetlenné tehetik a munkanélküli-ség kezelésére fordított kiadások teljes körű, egységes logika szerinti nyomon követését.

3. A MUNKANÉLKÜLIEK JÖVEDELEMTÁMOGATÁSÁNAK CÉLBA JUTTATÁSA

3.1 A munkanélküli ellátásokban részesülők létszáma és jellemzői

LÁZÁR GYÖRGY

A munkanélküliség Magyarországon a nyolcvanas évek második felében jelent meg, de az évtized végéig csak néhány ezer embert érintett. 1989 előtt a munkanélkülivé válók hat hónapnyi „meghosszabbított felmondási időre” számíthattak a munkáltatójuktól s további hat hónapig „újraelhelyezkedési támogatásra” központi forrásból. A szó szoros értelmében vett munkanélküli ellátásokról csak 1989. január elsejétől beszélhetünk; jogosultsági feltételeikről és mértékeikről a 2.1. fejezet tájékoztat.

A 3.1. táblázat a különböző ellátásokban részesülők évi átlagos létszámának és regisztrált munkanélkülieken belüli arányának 1990–2001 közötti alakulásáról tájékoztat.

3.1. táblázat: A munkanélküli ellátásokban részesülők létszámának és regisztrált munkanélkülieken belüli arányának alakulása

	Munkanélküli járadék, pályakezdő segély és nyugdíj előtti segély ^a		Jövedelempótló támogatás és rendszeres szociális segély ^b		Ellátásban nem részesülő		Regisztrált munkanélküli összesen	
	ezer fő	%	ezer fő	%	ezer fő	%	ezer fő	%
1990	30,3	63,5	-	-	17,4	36,5	47,7	100,0
1991	174,6	76,8	-	-	52,7	23,2	227,3	100,0
1992	412,9	74,1	18,4	3,3	125,7	22,6	557,0	100,0
1993	404,8	60,3	89,3	13,33	177,6	26,4	671,7	100,0
1994	228,9	40,3	190,3	33,5	149,3	26,3	568,4	100,0
1995	184,8	36,0	210,0	41,4	114,9	22,6	507,7	100,0
1996	171,7	34,3	211,3	42,2	117,6	23,5	500,6	100,0
1997	141,7	30,1	201,1	42,8	127,3	27,1	470,1	100,0
1998	130,7	30,9	182,1	43,0	110,3	26,1	423,1	100,0
1999	140,7	34,4	148,6	36,3	120,2	29,4	409,5	100,0
2000	131,7	33,7	153,5	39,4	105,3	27,0	390,5	100,0
2001 ^c	119,7	31,7	139,7	36,9	118,6	31,4	378,0	100,0

^a Pályakezdők munkanélküli segélyében részesülők 1993–1997 között, nyugdíj előtti munkanélküli segélyben részesülők 1998-tól szerepelnek a létszámban. ^b 1993 előtt a hasonló – szociális jellegű – támogatásban részesülők száma. Az adatok nem tartalmazzák a 2000 előtt rendszeres szociális segélyben részesülők létszámát. ^c A 2001-re vonatkozó adatok az 1–8. havi átlagokat tartalmazzák.

Kezdetben az összes regisztrált munkanélkülieknek több mint háromnegyede munkanélküli járadékban részesült. Arányuk 1997-re az 1991. évi 76,8 százalékról 30,1 százalékra zsugorodott, majd kisebb átmeneti növekedés után 2000-ben és 2001-ben újra csökkent. Az 1992–1994 közötti hatalmas csökkenés fő oka, hogy akkoriban rövidült a járadékjogosultság, s így igen sokan merítették ki a jogosultságukat.

1992 után gyorsan nőtt a jövedelempótló támogatáson lévők száma és az összes regisztráltakon belüli aránya – számuk 1996-ban, arányuk 1998-ban volt a legnagyobb (211 ezer fő, illetőleg 43 százalék) –, mivel a járadékkimé-
rítők nagy arányban tudtak bekerülni a jövedelempótló támogatásban részesülők közé. Később viszont a támogatás időtartamának két évre korlátozásával lassú fogyásnak indult az ellátás e formájában részesülők köre. 2000 májusától, miután a jövedelempótló támogatás helyébe az aktív korú nem foglalkoztatottak rendszeres szociális segélye lépett, új jövedelempótló támogatást nem lehet megállapítani. Ennek eredményeképpen 2001 májusától már többen kapnak rendszeres szociális segélyt, mint jövedelempótló támogatást.

Az ellátási rendszer gyakori változásai ellenére 1992 és 1998 között évente a regisztrált munkanélkülieknek mintegy háromnegyede részesült valamilyen ellátásban. Az évtized során 2001 első nyolc hónapjában fordult először elő, hogy ez az arány 70 százalék alá süllyedt elsősorban amiatt, hogy a jövedelempótló támogatásban részesülők száma jóval gyorsabban csökken, mint ahogyan a szociális segélyezetteké nő.

Az ellátásban nem részesülők számának és arányának értékelésekor figyelembe kell venni, hogy köztük tartják nyilván mindazokat, akik még vagy már nem kapnak támogatást. Például a járadék vagy a szociális támogatás megállapítására várnak, vagy kimerítették a járadékot, de nem jogosultak szociális segélyre, viszont a közvetítés reményében vagy valamilyen aktív programba való bekapcsolódásra várva továbbra is együttműködnek a foglalkoztatási szolgálattal. Ugyancsak ebbe a körbe tartoznak a regisztrált munkanélküli pályakezdekők, akik 1996. július elseje óta nem jogosultak semmilyen pénzügyi támogatásra, vagy akiknek végkielégítéssel szűnt meg az utolsó munkaviszonyuk, és végkielégítési idejük lejártáig nem kaphatnak járadékot.

A különféle ellátásokban részesülők állományi adatai mellett az áramlási adatok is fontosak. Legkönnyebben a munkanélküli járadékban részesülők be- és kiáramlásait tudjuk megfigyelni, mivel a járadékot a munkaügyi központok számfejtik, míg a jövedelempótló támogatást és a rendszeres szociális segélyt az önkormányzatok folyósítják, a területi elszámoló hivatalok (TAKEH) közreműködésével, s a járadék-nyilvántartásból pontosan megállapítható a be- és kilépések időpontja, valamint a járadékfolyósítás megszűnésének oka.

A munkanélküli járadékban részesülők be- és kiáramlási adatait tartalmazza a 3.2. táblázat.³² A beáramlás mérséklődése elsősorban munkaerő-

32 A be- és kiáramlás részletes adatai megtalálhatók az OMKMK (FH) évente kiadott, idősorokat tartalmazó kiadványaiban – lásd Demkó (2001).

piaci okokra vezethető vissza, míg a kiáramlásé a járadékban részesülők számának csökkenésére.

3.2. táblázat: A havi átlagos be- és kiáramlások alakulása (ezer fő)

Áramlások	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Beáramlás	31,5	29,1	27,1	27,3	27,4	24,8
Kiáramlás	30,9	34,1	27,3	26,9	26,7	27,1
Ebből:						
- elhelyezkedett ^a	8,6	8,2	7,3	7,1	6,9	7,6
- jogosultsága lejárt	15,8	18,6	14,8	17,3	18,0	17,5
Kiáramlási arány (%) ^b	14,3	17,0	16,2	17,0	15,9	17,3

^a Ideértve a különböző támogatott foglalkoztatási programok keretében munkába állókat is. ^b A havi átlagos kiáramlás a havi átlagos érintett létszám százalékában.

A 17 százalék körüli havi kiáramlási arány (amelyet úgy kaptunk, hogy az egy-egy hónapban kilépők számát elosztottuk az adott hónapban járadékban részesülők összlétszámával) önmagában nem lenne alacsony, de – mint a táblázatból látható – a kilépőknek alig harmada helyezkedik el; többségük (55–65 százalékuk) a jogosultság kimerítése miatt, munkanélküliként kerül ki a járadékból. A többieknek pedig nagyrészt csak rövid idejű munkavégzés (alkalmi munka, határozott idejű szezonális munka, közhasznú foglalkoztatás stb.) miatt, átmenetileg szünetel a járadéka, utána visszakerülnek a járadékban részesülők (s egyben a munkanélküliek) közé. Így valójában nagyon alacsony azoknak a járadékosoknak az aránya, akik nem támogatott munkaalkalomhoz jutva tartósan kerülnek ki a munkanélküliségből.

A különféle ellátásokban részesülők időponti adatainak és áramlásainak vizsgálata mellett érdemes összehasonlítani az érintett csoportok – munkanélküli járadékban, illetőleg jövedelempótló támogatásban vagy rendszeres szociális segélyben részesülők – összetételét egymással és a regisztrált munkanélküliek összességének összetételével. Az egyes csoportok nem, életkor és iskolai végzettség szerinti összetételéről a kötet statisztikai függelékében három időpontra: 1995, 1998 és 2001 júniusára közölt adatok közül csak a legfrissebbekre összpontosítunk. Az adatok értékelésében figyelembe kell vennünk, hogy miután a regisztráltak mintegy hetven százaléka kap valamilyen ellátást, összetételüket nagy mértékben meghatározza az ellátásban részesülők két csoportjának összetétele.

A munkanélküli járadékosok csoportja – amely ez esetben nem tartalmazza a nyugdíj előtti munkanélküli segélyben részesülőket – összességében valamivel fiatalabb, mint akik jövedelempótló támogatást vagy rendszeres szociális segélyt kapnak (az előbbieknél 60,2, az utóbbiaknak csak 53,6 százaléka negyven évesnél fiatalabb), kisebb köztük a férfiarány (52

százalék 55,2 százalékkal szemben), és képzettebbek. (A legfeljebb nyolc általánost végzetek aránya náluk csak 29,7 százalék, míg a jövedelempótló támogatásban vagy rendszeres segélyben részesülőknél 55,5 százalék, szakmunkásképzőt, szakiskolát, szakközépiskolát vagy technikumot 57,4 százalékuk, gimnáziumot, főiskolát vagy egyetemet pedig 12,9 százalékuk végzett, míg a jövedelempótló támogatásban vagy rendszeres segélyben részesülők megfelelő adata csak 38,3, illetőleg 6,3 százalék).

A nemek szerinti megoszlást korcsoportonként vizsgálva szembevetendő, hogy míg a jövedelempótló támogatásban részesülők mindegyik korcsoportjában a férfiak vannak többségben (legkevésbé a 25–34 közöttiekénél), a munkanélküli járadékosok 35–54 év közötti korcsoportjainak mindegyikében a nők vannak valamivel többen. Az 55 éves és idősebb ellátottaknál – a magasabb férfi nyugdíjkorhatár következtében – a férfiak részaránya már 74–75 százalék (a regisztráltak összességénél 78,9 százalék).

Az ellátatlanok között megjelenő pályakezdők miatt a regisztrált munkanélkülieknek jóval nagyobb hányada (17 százalékuk) 25 év alatti, mint akár a járadékosoknak (13,9 százalék), akár a jövedelempótló támogatásban vagy szociális segélyben részesülőknek (8,4 százalék).

Iskolai végzettségi fokozatonként tekintve a nemek szerinti megoszlást, mindhárom csoportban a nők túlsúlya jellemző a gimnáziumot és a főiskolát végzettekre (részarányuk 72–76, illetve 52–58 százalék), ugyanakkor férfi túlsúly a szakmunkásképzőt vagy szakiskolát végzettekre (63–64 százalék) és – kisebb mértékben – az egyetemi végzettségűekre (52–55 százalék). A legfeljebb általános iskolát végzettek között viszont a regisztráltak és a jövedelempótló támogatásban vagy rendszeres segélyben részesülők csoportjában a férfiak vannak többségben (részarányuk 53,4, illetve 55,2 százalék), míg a munkanélküli járadékosok csoportjában a nők (51 százalék).

Végül, nyugtalanító a fiatalok nagy aránya a jórészt legalább két-három éve munkanélküli jövedelempótló támogatottak és szociális segélyezettek csoportjában. Közel hetven százalékuk (95,3 ezer fő) 45 évesnél fiatalabb, csaknem negyven százalékuk (53,6 ezer fő) pedig 35 év alatti (vagyis még legalább 28 évük van hátra a nyugdíjkorhatárig), ami a tartós munkanélküliekkel való hatékonyabb foglalkozás mellett a tartós munkanélkülivé válás megelőzésének fontosságára hívja fel a figyelmet.

3.2. A munkanélküli ellátások bőkezűsége és célzottsága

NAGY GYULA

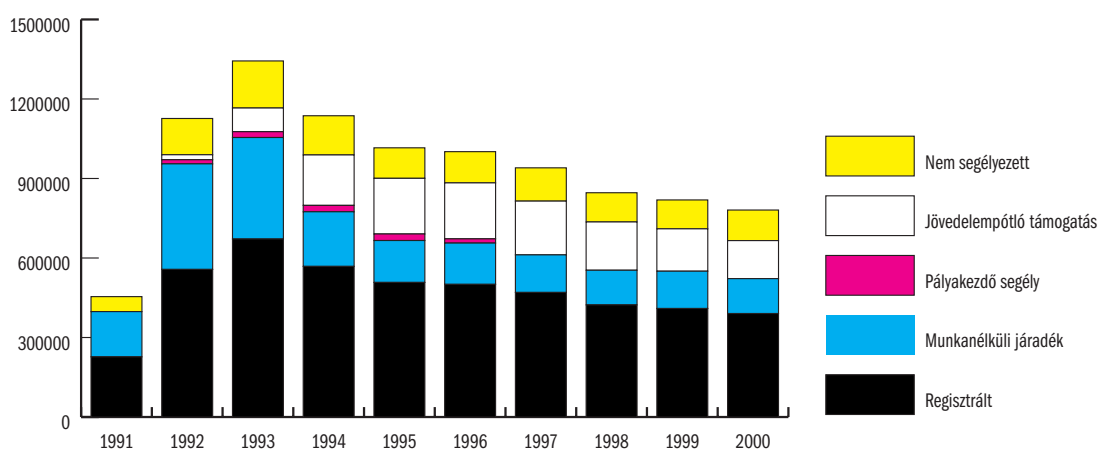
Ebben a részben három kérdésre keresünk választ: 1. Az aktívan állást kereső munkanélküliek mekkora eséllyel jutnak munkanélküli ellátáshoz? 2. Az ellátási rendszer keretében kapott támogatás milyen mértékű bérpótlást biztosít a korábban dolgozó munkanélkülieknek? 3. A támogatásban részesülők mekkora hányada keres aktívan munkát? Az első két kérdés a munka-

nélküli ellátási rendszer bőkezűségére vonatkozik, a támogatások célzottságára abban az értelemben, hogy a komoly elhelyezkedési szándékú állástalanokhoz jutnak-e el.

1. Ellátáshoz jutási esély

A 3.1. ábra a Foglalkoztatási Hivatal (korábban: Országos Munkaügyi Kutató és Módszertani Központ) munkanélküli regisztere alapján tájékoztat a regisztrált munkanélküliek közöttük a különböző típusú ellátásokban részesülők évi átlagos létszámának 1991–2000 közötti alakulásáról.

3.1. ábra: A regisztrált munkanélküliek ellátása

Forrás: Foglalkoztatási Hivatal.

Míg 1991-ben az ellátásban részesülő regisztrált munkanélküliek száma még jóval kétszázézer alatt volt, 1993-ra csaknem ötszázézerre emelkedett, majd 2000-re háromszázézer alá csökkent. Egyidejűleg lényeges átrendeződés következett be a munkanélküli járadék és a jövedelempótló támogatás (2000-től: rendszeres szociális segély) között. Eleinte a többség (1991-ben, amikor még csak ez az ellátási forma létezett, minden ellátott) járadékban részesült, majd fokozatosan növekedett a jövedelempótló támogatás szerepe, és 1995-től már többen kapnak jövedelempótló támogatást, mint járadékot. Eközben a regisztrált munkanélkülieknek mindvégig nagyjából háromnegyede (73–77 százaléka) részesült valamilyen ellátásban.

A munkanélküliek ellátási esélye ugyanakkor ennél nyilván kisebb, hiszen – lévén a regisztráció előfeltétele az ellátáshoz jutásnak – a támogatásra jogosultak nagyobb arányban regisztráltatják magukat, mint a támogatásra nem jogosult munkanélküliek. Az ellátási esélyek meghatározásához ezért nem a regisztrált, hanem az ILO definíció szerinti munkanélküliek ellátottsági adataira célszerű támaszkodni. Ilyen adatokat tartalmaz a 3.3. táblázat.

3.3. táblázat: Az ILO munkanélküliek ellátása (százalék)

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Munkanélküli járadék	61,9	53,9	36,0	26,7	23,8	25,2	22,4	22,2	17,2
Pályakezdő segély		3,0	3,0	2,8	2,0				
Jövedelempótló támogatás		6,5	16,0	21,4	21,9	22,7	22,8	20,9	16,5
Bármilyen ellátás	61,9	63,4	55,0	50,9	47,7	47,9	45,2	43,1	33,7

Forrás: KSH Munkaerő-felmérések.

Mint a táblázat utolsó sorában látható, míg 1992-ben és 1993-ban még a munkanélküliek majdnem kétharmada részesült ellátásban, 2000-ben már csak szűk egyharmaduk. Ezen belül 1992 és 1995 között zuhanásszerűen, 61,9-ről 26,7 százalékra, az évtized végére pedig 17,2 százalékra csökkent a munkanélküli járadékban részesülők aránya. 1993-tól az ellátások súlypontja mindinkább a jövedelempótló támogatás felé tolódott el, és az évtized közepétől már csaknem ugyanannyian részesültek jövedelempótló támogatásban, mint járadékban.

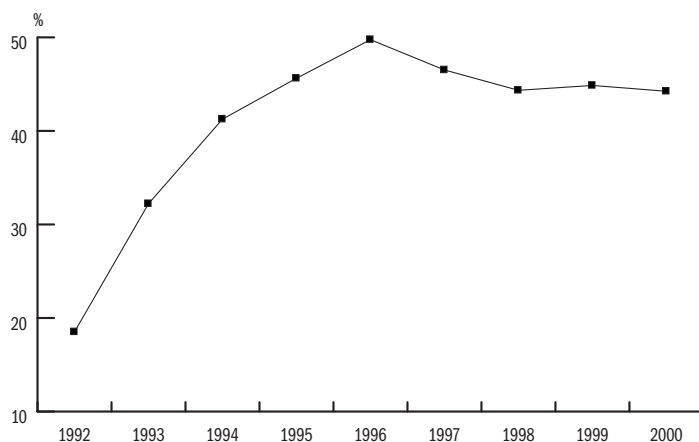
Az a tény, hogy a kilencvenes évek eleje óta a munkanélküliek egyre kisebb hányada jutott jövedelemtámogatáshoz s a támogatásban részesülőknek is csökkenő hányada a kedvezőbb feltételeket biztosító munkanélküli járadékhoz, nyilvánvalóan összefügg a járadékjogosultsági szabályok több lépcsőben végrehajtott szigorításával. Mint a 2.1. fejezetben láttuk, a kilencvenes évek elejéhez képest 2000-ben azonos időtartamú munkaviszony alapján fele annyi ideig sem részesülhettek járadékban a munkanélküliek. A járadékkimerítők által igénybe vehető jövedelempótló támogatás 1992. évi bevezetése csak részben ellensúlyozhatta a szigorodó járadékjogosultsági szabályok hatását, mivel e támogatás meglehetősen alacsony jövedelemhatárhoz van kötve.

Nemcsak a szabályok változtak, változott a munkanélküliek összetétele is. Egyrészt, mint a 3.2. ábrán látható, a kilencvenes évek elején gyorsan emelkedett az egy éven túl munkanélküliek aránya, s a növekvő arányú tartós munkanélküliség változatlan jogosultsági szabályok mellett is a járadékkimerítők arányának növekedésével s ezáltal a járadékban részesülők arányának csökkenésével jár. 1996-ban viszont a tartós munkanélküliség növekedése megállt, így nem magyarázhatja a járadékosok arányának későbbi csökkenését.

Másrészt, míg a kilencvenes évek elején munkanélkülivé válók nagy többsége korábban folyamatosan dolgozott – hiszen előtte nem volt Magyarországon tömeges munkanélküliség –, idővel egyre többen tapasztalták meg a munkanélküliséget, és váltak a foglalkoztatásból való kiesésük folytán rövidebb időre járadékjogosulttá. Mint a 3.3. ábrán láthatjuk, 1992 és 2000 között gyorsuló ütemben – 2000-re ötven százalék fölé – emelkedett a jára-

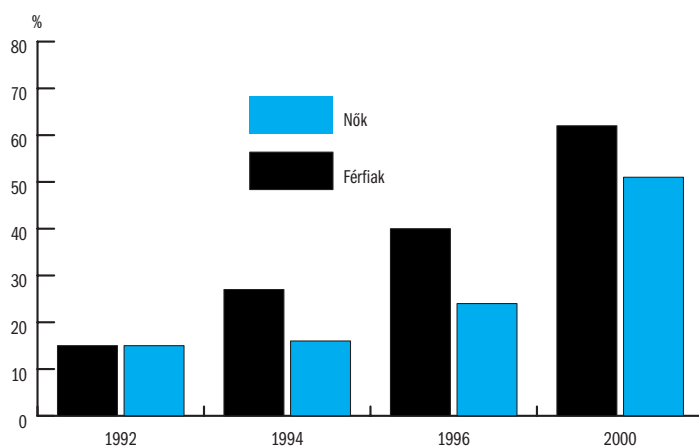
dékra kerülők körében azok aránya, akik már korábban is részesültek járadékban.

3.2. ábra: Az egy éven túl munkanélküliek aránya

Forrás: KSH Munkaerő-felmérések.

3.3. ábra: Az ismétlődően járadékban részesülők aránya a járadékra belépők között

Megjegyzés: Az arányokat az egyes évek tavaszán (március-májusban) járadékra kerülők adatai alapján számítottuk ki.

Forrás: Munkanélküli járadékregiszter.

A segélyezési valószínűség többváltozós modellezése alapján Nagy (2000) arra a következtetésre jut, hogy a segélyben részesülők arányának kilencvenes években tapasztalható visszaesése nagyobb részben a szabályok szigorodá-

sával és a munkanélkülivé válók romló foglalkoztatástörténetével (foglalkoztatásból való hosszabb-rövidebb kieséseivel) magyarázható s csak jóval kisebb részben a munkanélküliségi időtartamok növekedésével és a munkanélküliek személyes és háztartási jellemzőinek (életkor, iskolai végzettség, lakóhely, háztartás-összetétel, gyerekszám stb.) változásával.

2. Bérpótlási arány

33 E minták az ellátásban részesülő regisztrált munkanélküliek legalább tíz százalékát magukban foglaló, több tízezres minták.

A 3.4. táblázat a munkanélküli járadék és a jövedelempótló támogatás nagyságának alakulásáról ad képet az egyes évek márciusában vagy áprilisában ilyen ellátásban részesülő regisztrált munkanélküliek mintája³³ alapján.

3.4. táblázat: A munkanélküli járadék és a jövedelempótló támogatás összegének alakulása az átlagbérhez és a minimális bérhez viszonyítva

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Átlagos havi munkanélküli járadék (forint) ^a	8 583	9 472	10 798	12 222	13 213	14 340	17 278	20 258	22 892
Foglalkoztatottak évi átlagos bruttó havi bére (forint)	22 290	27 170	33 940	38 900	46 840	57 270	67 760	70 540	87 650
Havi minimálbér (forint)	8 000	8 917	10 375	12 058	14 500	17 500	19 500	22 500	25 500
Átlagos járadék/átlagbér (százalék)	38,5	34,9	31,8	31,4	28,2	25	25,5	28,7	26,1
Átlagos járadék/minimálbér (százalék)	107,3	106,2	104,1	101,4	91,1	81,9	88,6	90,0	89,8
Havi jövedelempótló támogatás (forint) ^b	4 000	5 120	5 893	6 720	7 680	9 200	10 960	12 280	13 280
Jövedelempótló támogatás/átlagbér (százalék)	17,9	18,8	17,4	17,3	16,4	16,1	16,2	17,4	15,2
Jövedelempótló támogatás/minimálbér, százalék	50,0	57,4	56,8	55,7	53,0	52,6	56,2	54,6	52,1

^a A munkanélküli regiszter szerint egy-egy év márciusában vagy áprilisában járadékban részesülő munkanélkülieké. ^b Év közbeni változás esetén időarányos súlyozással számítva.

Forrás: KSH és Munkanélküli járadékregiszter.

A munkanélküli járadék 1992 óta láthatólag mind az átlagbérhez, mint a minimális bérhez képest erősen elértéktelenedett. Átlagbérhez viszonyított aránya 1992-ben még majdnem negyven százalék volt, 1997 óta viszont a harminc százalékot sem éri el, a minimális bérhez képest pedig 1992-től az évtized végéig az értéke 107 százalékról 90 százalékra esett. Az átlagos járadéknál ugyan jóval alacsonyabb jövedelempótló támogatás értéke eközben az átlagbérhez képest alig csökkent, a minimális bérhez képest pedig valamelyest még növekedett is. Viszonylagos értékállósága annak tudható be,

hogy nagysága a nyugdíjminimuméhoz van kötve (annak nyolcvan százaléka), amelyet időről időre kiigazítanak.

A járadékrendszeren keresztül megvalósuló bérpótlás mértékének megítélésében azonban félrevezető lehet az átlagbérhez való viszonyítás. A munkanélküliek ugyanis rendszerint a rosszabbul kereső foglalkoztatottak közül kerülnek ki. (1994-ben például, mint *Köllő – Nagy (1995)* kimutatja, a járadékban részesülők átlagosan csupán hatvan százalékát keresték a foglalkoztatotti átlagbérnek.) Ezért a 3.5. táblázatban – az előző táblázatbeli átlagjáradékok kiszámításában is alapul vett regisztermintákra támaszkodva – a járadékoknak a munkanélküliek tényleges korábbi béréhez viszonyított arányát mutatjuk be. Miután e korábbi bérek, amelyek alapján a munkaügyi központok megállapították az illetők járadékát, különböző időpontokhoz tartoznak attól függően, mikor következett be a munkanélkülivé válás, ezért a járadék-bér arányok kiszámításához minden munkanélküli korábbi bérét a mintavétel időpontjáig az átlagos béremelkedésnek megfelelő mértékben indexáltuk. Az így kalkulált járadék-bér arányok azt mutatják tehát, miként viszonyulnak a járadékok azokhoz a bérekhez, amit akkor kapnának a munkanélküliek, ha nem veszítették volna el állásukat – feltéve, hogy bérük az átlagos béremelkedés ütemével megegyezően nőtt volna.³⁴

3.5. táblázat: A munkanélküli járadékok és az indexált bérek átlagos arányai (százalék)

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Férfiak	68,5	56,0	50,7	53,5	44,8	46,3	49,4	49,4	49,4
Nők	77,9	63,6	56,3	57,4	48,3	48,2	51,3	51,3	51,3
Együtt	72,3	59,1	53,0	53,5	46,4	47,1	50,2	50,2	50,2

Forrás: Munkanélküli járadékregiszter.

Az így számított bérpótlási arányok láthatólag jóval magasabbak a 3.2. táblázatbeli arányoknál – 1992-ben például 72,3 százalék 38,5 százalékkal szemben. (Látható az is, hogy a férfiak keresetét a járadék a kilencvenes évek elején jóval kisebb arányban pótolta, mint a nőkéét, de a különbség – amely minden bizonnyal a minimális és maximális járadékra vonatkozó akkori szabályokkal magyarázható – fokozatosan csökkent.) Ugyanakkor eszerint is a járadékrendszer az évtized során lényegesen szűkmarkúbbá vált: az 1992-ben még 72,3 százalékos bérpótlási arány 1994-től már csak ötven százalék körüli.

A munkanélküli járadék rohamos elértéktelenedése a kilencvenes évek első felében a 2.1. fejezetben ismertetett szabályváltozásokkal hozható összefüggésbe. Hatásuk nyomon követéséhez fontos tudni, hogy a magyar járadékrendszerben az új szabályok mindig csak az újonnan járadékra kerülők-

³⁴ A kilencvenes évek elején a munkanélküliség kockázatának kitétt foglalkoztatotti csoport béremelkedési üteme valamelyest elmaradt az átlagtól (*Köllő – Nagy, 1995*), ezért az átlagos béremelkedéssel indexálva kapott járadék-bér arányok kissé alulbecsültek.

re vonatkoznak; akik még a szabályváltozás előtt szereztek jogosultságot, azok járadékát továbbra is a régi szabályok szerint folyósítják. Így az új szabályok bevezetése után jó ideig jelentős arányban található a járadékban részesülők állományában olyan munkanélküliek, akikre a megelőző vagy akár még korábbi szabályrendszer vonatkozik.³⁵ Ennek megfelelően a járadék-bér arányok 1992 és 1993 közötti csökkenésében az 1993 eleji változások mellett az 1992. évi szabályváltozások késleltetett hatása is közrejátszott, hiszen 1992 elején még sokan az 1991-es, 1993 elején pedig az 1992-es szabályok szerint kapták járadékukat.

Az 1992. évi szabályváltozások a névleges helyettesítési arányokat nem érintették ugyan, a tényleges járadék-bér arányok csökkenése irányában hatott az alacsonyabb (a minimálbér háromszorosa helyett annak kétszeresében) megállapított járadékplafon s a járadék alapjául szolgáló átlagbér kiszámítási módjának megváltoztatása. 1993-tól 1996-ig továbbcsökkentette ezeket az arányokat a járadékküszöb és -plafon elértéktelenedése. A járadékküszöb minimálbérhez viszonyított aránya 1992 és 1996 között 40 százalékponttal lett alacsonyabb, az első szakasz plafonjéé 76, a második szakaszé pedig 65 százalékponttal. (1996-ban a második szakaszhoz tartozó járadékmaximum minimálbérben kifejezve már csak annyit ért, mint 1992-ben a járadékminimum.) A járadékküszöb reálértékének csökkenése azzal a következménnyel járt, hogy a minimumszabály alkalmazásán keresztül egyre kevesebben részesültek a névleges helyettesítési aránynál magasabb bérpótlásban, és a maximumszabály alkalmazása miatt egyre több munkanélküli esetében maradt el a járadék-bér arány a névleges aránytól.

A 3.6. táblázatban azt mutatjuk be, hogyan alakult 1992 és 2000 között a járadékban részesülők megoszlása a lehetséges járadékszámítási módok szerint. 1992–1993-ban még a járadékban részesülők többsége az alacsony járadékokra vonatkozó szabályok szerint a névlegesnél magasabb járadék-bér arányt biztosító – a járadékminimummal megegyező vagy az alatti – járadékot kapott, s csak keveseket érintett a járadékplafon. Miután a járadékküszöböt 1993-tól nominálisan befagyasztották, a minimumszabály jelentősége gyorsan csökkent, és egyre többen részesültek a névleges helyettesítési aránnyal megegyező vagy annál kisebb – a járadékplafon szerinti – járadékban.³⁶ E folyamat eredményeképpen az évtized eleji állapothoz képest 1997-re ellenkezőjére fordult az egyes járadékszámítási módok viszonylagos jelentősége. 1997-től, amikor ismét indexálták a küszöbértékeket, már nem tapasztalható e tekintetben számottevő arányeltolódás.

3. Az ellátások célzottsága

Mint láttuk, a kilencvenes évek közepétől a munkanélküli járadék a kiesett bérek korábbinál kisebb részét pótolta, ráadásul csökkent a járadékban és növekedett a reálértékét ugyan megőrző, de a járadéknál alacsonyabb jövedelempótló támogatásban részesülők aránya. Mennyiben ösztönözte ez a

35 1993 áprilisában például a járadékban részesülők 17 százalékára még az 1991-es szabályok, 64 százalékára az 1992-es szabályok vonatkoztak, s csak 19 százaléuk jogosultságát határozta meg a három hónappal korábban bevezetett 1993-as járadékrendszer. Még 1994 áprilisában is az akkor már egy és negyed éve hatályon kívül helyezett 1992-es szabályok vonatkoztak a járadékosok 16 százalékára. (Az arányokat az Országos Munkaügyi Kutató és Módszertani Központ járadék-nyilvántartásából származó minták felhasználásával számoltuk.)

36 Reálértékben változatlan járadékküszöb mellett is ronthatja a járadék-bér arányt, ha viszonylag kedvezőbb bérpozíciójú dolgozók válnak munkanélkülivé, mivel az ő esetükben ritkábban kerül sor a minimumszabály nominálisnál kedvezőbb járadék-bér arányt eredményező alkalmazására. Valójában azonban a munkanélküliek kereseti lemaradása 1992–1997 között még növekedett is, 65,1 százalékról 52,7 százalékra.

munkanélkülieket gyorsabb elhelyezkedésük végett nagyobb álláskeresési aktivitásra?

A 3.7. táblázat a munkát keresők arányát mutatja a munkanélküli ellátásban – járadékban vagy jövedelempótló támogatásban – részesülő munkanélküliek között. Láthatólag nemhogy növekedett volna, de határozottan csökkent a munkát keresők aránya: míg 1992-ben több mint kétharmaduk keresett munkát, 1999–2000-ben már csak felük.

3.6. táblázat: A járadékban részesülők megoszlása a járadék kiszámításának módja szerint (százalék)

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Járadékminimum alatt	23,1	17,0	6,3	2,8	2,0	1,9	1,9	2,0	2,2
Minimumszabály szerint	43,3	41,4	37,1	24,7	15,4	12,8	12,2	11,4	7,0
Nominális segély-bér arány	31,7	36,6	45,0	48,6	45,7	48,4	52,5	54,1	55,4
Maximumszabály szerint	1,9	5,0	11,6	23,9	36,9	36,9	33,4	32,5	35,4

Forrás: Munkanélküli járadékregiszter.

3.7. táblázat: Az álláskereső (ILO munkanélküliek) aránya a segélyezettek között (százalék)

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Járadékban részesülők	71,7	68,8	63,8	65,1	63,2	59,2	44,5	53,8	54,5
Jövedelempótló támogatásban részesülők		52,3	56,2	55,9	53,5	50,1	45,2	47,6	45,4
Járadékban vagy jövedelempótló támogatásban részesülők	71,7	66,6	61,3	60,6	58,2	54,5	44,8	50,6	49,6

Forrás: KSH Munkaerő-felmérések.

Az aránycsökkenéshez kétségtelenül hozzájárult, hogy az ellátottak egyre növekvő hányadát tette ki a jövedelempótló támogatásban részesülők jellemzően hosszabb ideje munkanélküliek alkotta csoportja, akik már csak ezért is kisebb valószínűséggel keresnek munkát. Emellett azonban köztük és a járadékban részesülők között is csökkent a munkát keresők aránya. Eszerint romlott az ellátási rendszer „célzottsága” abban az értelemben, hogy miközben mind kevesebb munkát kereső jut jövedelemtámogatáshoz, a támogatás mind nagyobb arányban jut munkát nem keresőkhöz.

3.3. A munkanélküli járadék indokoltási feltételei

KOLTAYNÉ KÓRÓDI TÜNDE

A munkanélküli járadékra jogosultnak ahhoz, hogy járadékban részesülhessen, „együttműködő magatartásával” a járadékfolyósítás ún. indokoltási feltételeinek is eleget kell tennie.³⁷

³⁷ A jogi szabályozást részletesen ismerteti *Bánsági (2000)* a Munkaerőpiaci tükrök tavalyi kötetében.

Mindenekelőtt nyilvántartásba kell vetetnie magát a munkaügyi kirendeltségen, továbbá meghatározott gyakorisággal meg kell jelennie a kirendeltségen, és el kell fogadnia a kirendeltség által felajánlott munkahelyet, ha megfelel a képzettségének vagy legalább hat hónapig betöltött legutóbbi állása képzettségényének, egészségi állapota alkalmassá teszi a betöltésére, a napi utazási idő nem haladja meg a három órát (kisgyermeket nevelők esetében a két órát), és a várható kereset legalább akkora, mint a járadéka. Emellett magának is erőfeszítéseket kell tennie megfelelő munkahely felkutatására; ennek ellenőrzésére a kirendeltség megállapodást köthet vele arról, hogy álláskereséséről időről időre beszámol. Ha elhelyezkedik, vagy alkalmi munkát vállal, előzetesen – ha alkalmi munkavállalói könyvet vált ki, és abba bejegyezteti, legalább utólag – be kell jelentenie a kirendeltségen. Alkalmi keresőtevékenységet meghatározott összeghatárig, a járadékfolyósítás szüneteltetése mellett végezhet.

Az alábbiakban e szabályok megsértésének szankcióit és alkalmazásuk tapasztalatait tekintjük át.

A szabályszegés szankciói

A kapcsolattartási, álláskeresői és bejelentési kötelezettség megszegése a munkanélküli járadék szüneteltetésével vagy megvonásával (kizárással) büntethető.

Járadékszüneteltetést enyhébb mulasztások esetében kell alkalmazni: ha a munkanélküli az előírt időpontban nem jelentkezik a kirendeltségen, és nem tudja igazolni a távolmaradását, nem jelenti be a keresőképtelenségét, illetőleg – 2000-től – az ellátással összefüggő egyéb körülményeiben bekövetkezett változást. A szüneteltetés a mulasztás időtartamára szól. Ismételt mulasztás esetén a szüneteltetés időtartamával csökken a hátralévő jogosultsági idő („büntető szüneteltetés”).

Szigorúbb büntetésként kizárást – járadékmegvonást – kell alkalmazni, ha a munkanélküli magatartása miatt nem jön létre munkaviszony. Ilyen esetnek minősül, ha felajánlott munkahelyet elfogadható indok nélkül visszautasít, nem – vagy nem munkaképes (például ittas) állapotban – keresi fel a munkaadót, a felvételi eljáráson tanúsított magatartása miatt utasítják el a felvételét, vagy ha nem vállalja a részvételt a munkahely betöltéséhez szükséges és képzettségi szintjének megfelelő, térítési kötelezettséggel nem járó képzésben. Ugyancsak járadékmegvonással büntetendő a szabályok által tiltott vagy az előzetes bejelentés elmulasztásával végzett („fekete munkavégzésnek” minősülő) keresőtevékenység.

A szankciók alkalmazásának országos tapasztalatai

A 3.8. táblázat a járadékból kizártak összes kilépőkhöz és járadékban részesülőkhöz viszonyított számarányának 1992 és 2000 közötti alakulásáról tájékoztat.

3.8. táblázat: A munkanélküli ellátásból kikerülők 1992 és 2000 között

Év	Munkanélküli ellátásból kikerülők havi átlagos száma (fő)		Járadékból kizártak ^a / összes kikerülő (%)	Munkanélküli ellátásban részesülők átlagos száma ^b (fő)	Járadékból kizártak / ellátásban részesülők (%)
	összesen	kizárás miatt			
1992	31 548	1 084	3,44	444 827	0,24
1993	48 353	929	1,92	371 188	0,25
1994	40 420	591	1,46	219 433	0,27
1995	29 873	472	1,58	227 767	0,21
1996	33 104	311	0,94	168 536	0,18
1997	26 747	236	0,88	169 034	0,14
1998	26 344	267	1,01	157 599	0,17
1999	28 393	305	1,07	167 394	0,18
2000	26 607	354	1,33	158 777	0,22

^a A munkaügyi szervezetben a járadékból kizártakat „együtműködés hiánya” miatt kikerülőknek nevezik. ^b Az úgynevezett „érintett létszám”: azoknak a járadékosoknak és pályakezdő segélyeseknek a száma, akik a vizsgált időintervallumban akár csak egy napra is ellátásban részesültek.

Forrás: Foglalkoztatási Hivatal.

1992-ben a kizárások a kilépések több mint három százalékát tették ki, de 1996-ra ez az arány egy százalékra csökkent, és azóta kevésbé változik. A kizárások járadékban részesülőkhez viszonyított aránya viszont nem csökkent a kilencvenes évek első felében, ami azzal magyarázható, hogy lényegesen növekedett a kilépési ráta (az összes kilépés aránya a járadékban részesülők állományához viszonyítva). Egészében véve a kizárások aránya csekélynek mondható – a járadékban részesülők számához képest 14–27 ezrelék között ingadozott –, vagy mert a munkanélküliek kevés okot teremtenek e szigorú szankció alkalmazására, vagy mert az ügyintézők elnézőek a mulasztókkal szemben.

Ezzel szemben a járadékfizetés szüneteltetése, mint a 3.9. táblázatból látható (megyei bontásban: 3.10. tábla), egyre gyakrabban alkalmazott szankció. (A járadék szüneteltetésének nemcsak fegyelmi okai lehetnek; szüneteltetik például az engedélyezett munkát végzők, a gyest-gyedet igénybe vevők és a katonai szolgálatot teljesítők járadékát is.) A járadékszüneteltetések növekedésének egyik oka az lehet, hogy a munkanélküliek kevésbé tartják be a szabályokat, ami adódhat a nem megfelelő tájékoztatásból, esetleg a munkanélküliek összetételének változásából. Egy másik lehetséges ok, hogy a munkaerő-kereslet megélénkülésével több munkanélkülinek lehet állást ajánlani, és a szabálysértéseket szigorúbban lehet elbírálni.

3.9. táblázat: A munkanélküli ellátást szüneteltetők 1992 és 2000 között

Év	A munkanélküli járadékot szüneteltetők havi átlagos száma (fő)	A munkanélküli járadékot az együttműködés hiánya miatt szüneteltetők havi átlagos száma (fő)	Együttműködés hiánya miatt szüneteltetők/összes szüneteltető (%)	Munkanélküli ellátásban részesülők havi átlagos száma (fő)	Együttműködés hiánya miatt szüneteltetettek/ellátásban részesülők havi átlagos száma (%)
1996	23 299	458	1,97	168 536	0,27
1997	16 343	302	1,85	169 034	0,18
1998	14 689	1 462	9,95	157 599	0,93
1999	13 645	1 362	9,98	167 394	0,81
2000	13 749	2 027	14,74	158 777	1,28

Forrás: Foglalkoztatási Hivatal.

3.10. táblázat: Kizárások és szüneteltetések 2000-ben megyénként

Megyék és főváros	Kizártak / összes kikerülő (%)	Kizártak / ellátásban részesülők átlagos létszáma (%)	Együttműködés hiánya miatt szüneteltetettek / ellátásban részesülők átlagos létszáma (%)
Budapest	1,69	0,26	1,0
Baranya	1,31	0,23	0,5
Bács-Kiskun	0,76	0,12	0,9
Békés	0,88	0,16	1,0
Borsod-Abaúj-Zemplén	0,29	0,05	0,7
Csongrád	0,22	0,03	1,6
Fejér	2,48	0,41	1,1
Győr-Moson-Sopron	1,27	0,21	1,5
Hajdú-Bihar	0,82	0,14	2,6
Heves	0,67	0,11	0,7
Jász-Nagykun-Szolnok	1,25	0,22	0,9
Komárom-Esztergom	0,74	0,13	1,3
Nógrád	0,73	0,13	1,1
Pest	3,61	0,54	1,1
Somogy	2,31	0,42	0,8
Szabolcs-Szatmár-Bereg	1,58	0,32	2,3
Tolna	0,52	0,09	0,6
Vas	2,73	0,46	1,7
Veszprém	1,40	0,24	1,0
Zala	0,87	0,14	1,0
Országos átlag	1,33	0,22	1,2

Forrás: Foglalkoztatási Hivatal.

Mindkét szankció alkalmazásában láthatólag jelentősek a megyék közötti különbségek. E különbségek nehezen magyarázhatók a helyi munkaerő-piaci helyzettel, hiszen a szankciókat gyakran és ritkán alkalmazó megyék között egyaránt található jobb és rosszabb munkaerő-piaci helyzetű. Minden bizonnyal jelentősen befolyásolják a szankcionált esetek számának alakulását a megyénként eltérő eljárási szokások.

Ellenőrzés és szankcionálás Vas megyében

Vas megye hét városában működik munkaügyi kirendeltség. A feladatok az ügyfélszolgálati és a munkaközvetítő csoport között oszlanak meg. A munkamegosztás alapján valamennyi ügyintéző szerepet kap a munkanélküliektől elvárt magatartás betartásának vizsgálatában. A munkanélküliek rendszeres jelentkezéseik alkalmával az ügyfélszolgálati ügyintézőkkel találkoznak, munkaközvetítés esetén pedig a közvetítők adnak időpontot a kirendeltségen vagy a munkaadónál történő jelentkezésre. A megjelenési kötelezettség igazolatlan elmulasztása esetén valamennyi kirendeltség alkalmazza a törvényben meghatározott szankciót, de az egy-két napot későkkel szemben elnézőek szoktak lenni.

Az elhelyezkedésre való készenlét ellenőrzését szolgálja, hogy a munkanélkülinek be kell jelentenie keresőkép telenségét. A keresőkép telenség nem befolyásolja a munkanélküliek ellátásra való jogosultságát, de a bejelentés elmulasztása szankcióval jár. Egyéb akadályoztatásról, amikor a munkanélküli átmenetileg (például családi okból) nem tudna munkába állni, nem rendelkezik a foglalkoztatási törvény. Ennek ellenére az ügyintézők a jelentkezések alkalmával minden esetben érdeklődnek a munkavállalást akadályozó körülmények felől, és ezeket a számítógépen is rögzítik. A munkaközvetítés szempontjából kiemelkedő jelentősége van ezeknek az információknak. A munkavállalást akadályozó körülményt többnyire csak akkor jelzik az ügyfelek, ha az az előírt jelentkezés idejére esik, vagy ha állásajánlatot kapnak. Ez utóbbi esetben az akadályozó körülmény „késői” bejelentése (voltaképpen a bejelentés elmulasztása) általában megghiúsítja a munkaközvetítést. Ennek ellenére legtöbbször nem alkalmaznak szankciót a kirendeltségek.

A Foglalkoztatási Törvény megfogalmazza az aktív keresés követelményét, de érvényesítésének módjáról nem rendelkezik. A kirendeltségek az ügyfelekkel folytatott beszélgetés során tájékoznak az önálló álláskeresésről; igazolást csak akkor kérnek, ha utazásiköltség-elszámolás kapcsolódik hozzá.

Hiába véli úgy az ügyintéző, hogy ügyfele nem akar dolgozni, a ráutaló magatartás kevés a szankcióhoz. A munkavállalási szándék közvetlen vizsgálatára a munkaközvetítés biztosít lehetőséget. A kirendeltségek igyekeznek elsősorban a dolgozni akaró álláskeresőket tájékoztatni a munkalehetőségekről, a munkaadóhoz történő irányítás előtt pedig személyes egyeztetésre a kirendeltségre hívják az ügyfeleket. A közvetítésre történő kiválasz-

tás folyamatában az ügyintézőnek a közvetítőlap kinyomtatásáig lehetősége van olyan körülményeket is mérlegelni, amelyeket a törvény a megfelelő munkahely fogalmának meghatározásában nem sorol fel. Tipikus esetben a családi kötöttségeket mérlegelik. A kisgyermekes szülők esetében figyelembe veszik az óvodai nyitvatartás és a felajánlott állásra jellemző munkaidő-beosztás kapcsolatát, valamint a házastárs munkaidő-beosztását – bár egyik sem szerepel a törvény előírásai között. Családi kötöttséget jelenthet beteg hozzátartozó ápolása is (amiért elvileg ápolási díj járna, de az önkormányzatok ezt általában csak a járadék kimerítése után ítélik meg). Kirendeltségenként eltérő, hogy az ilyen indokokról kérnek-e írásos igazolást. Az ügyintézők emberségből nem próbálják mindenáron kiközvetíteni a családi okokra hivatkozó ügyfeleket, de ígéretet sem tudnak tenni a mentességre. Ha sikerül számukra megfelelő állást találni, elvárják az elfogadását, ellenkező esetben szankciót alkalmaznak.

A munkavállalási szándék vizsgálatára a munkaerő-piaci programok is lehetőséget adnak. A programokban való részvétel önkéntes, de a részvételi készség jelzést adhat a munkanélküli szándékairól. Vas megyében egy kirendeltségen sem kötelezik a munkanélkülieket munkaerő-piaci képzés igénybevételére, noha a szabályok erre egyes esetekben lehetőséget adnak. Az ügyintézők nézete szerint a munkanélkülieknek saját elhatározásukból kell ezeket támogatásokat kérniük, különben nagy valószínűséggel idő előtt elhagyják a programot.

A közvetítés szempontjából különleges csoportnak tekinthetők a szezonális munkanélküliek és a nyugdíj előtt állók. A szezonális munkanélküliek esetében a volt munkaadó ismételt foglalkoztatásra vonatkozó írásos nyilatkozata és a munkanélküli szándéka alapján eltekintenek a közvetítéstől. Az idősebb munkanélküliek esetében, akik a munkanélküli ellátást követően nyugdíjat szeretnének igénybe venni, szintén figyelembe veszik a munkanélküliek szándékait. Bár esetenként e munkanélkülieknek is küldenek tájékoztatást a munkalehetőségről, közvetítésre csak akkor kerül sor, ha a munkanélküli kéri.

Az egészségi problémára hivatkozó munkanélkülieket minden esetben orvosi vizsgálatra küldik, hogy kiderüljön a munkaképesség esetleges csökkenése és az elhelyezkedést korlátozó konkrét tényezők, s a vizsgálat eredményét figyelembe véve tesznek állásajánlatot. Aki csak a munkaközvetítés során, már a konkrét állásajánlat ismeretében jelzi egészségi problémáját, annak munkaköri alkalmassági vizsgálaton kell részt vennie.

Elmondhatjuk tehát, hogy a munkaközvetítés kiválasztási szakaszában megértően járnak el az ügyintézők, a megfelelő állás visszautasítása esetén viszont szigorúan szankcionálnak.

Az ügyintézők ritkán szereznek tudomást be nem jelentett keresőtevékenységről. A munkavégzés helyének ismeretében munkaügyi ellenőrzést

kérnek. Egyéb esetekben beszélgetést kezdeményeznek az ügyféllel, és az érintettek általában maguk kérik az ellátás megszüntetését. Ennek hiányában a kirendeltség egyetlen eszköze, ha megfelelő munkalehetőséget tud ajánlani az ilyen munkanélkülieknek. Pár éve néhány ügyintéző alkalmazta a gyakori, akár napi jelentkezés előírását, de a jelenlegi leterheltség mellett erre nincs lehetőségük.

A törvény szó szerinti értelmezésében be nem jelentett keresőtevékenységnek minősül az is, ha az elhelyezkedő munkanélküli nem a munkakezdés előtt jelenti be keresőtevékenységét. Az ügyintézők azonban figyelembe veszik, hogy sok esetben az álláskeresőt is csak telefonon értesíti a munkaadó a másnapi munkakezdés lehetőségéről, továbbá a munkaidőbeosztás, vidéki munkavégzés gyakran nem teszi lehetővé a kirendeltség azonnali felkeresését. A kirendeltségek egy része ebben az esetben elvárja, hogy az ügyfél legalább telefonon jelezze a munkaviszony-létesítést, és lehetőséget adnak az írásbeli nyilatkozat rövid időn – egy-két héten – belüli pótlására.

3.4. Pályakezdők munkanélküli segélye

LÁZÁR GYÖRGY

A kilencvenes évek elején rohamosan romlott az ország munkaerő-piaci helyzete, és sok pályakezdő sem tudott elhelyezkedni. Ezért az 1991. évi Foglalkoztatási Törvény bevezette a pályakezdők munkanélküli segélyét, amely a rászorultság vizsgálata nélkül biztosított korlátozott idejű ellátást azoknak, akik:

- legalább középfokú (tehát minimum szakmunkás vagy szakiskolai) végzettségűek;
- legfeljebb 25 évesek;
- nem rendelkezettek a munkanélküli járadékra jogosító minimális (tehát legalább egy éves) munkaviszonyban töltött idővel sem,
- a regisztrálásukat követően három hónapig sem önállóan, sem a munkaügyi szervezet segítségével nem sikerült munkát találniuk.

A feltételeknek megfelelő fiatalok a munkaügyi szervezetenél történő regisztráció után három hónappal hat havi segélyre váltak jogosulttá. A segély 1995-ig a mindenkori minimálbér 75 százaléka volt, 1995 közepétől pedig – a jövedelempótló támogatáshoz hasonlóan – a legkisebb öregségi nyugdíj nyolcvan százaléka.

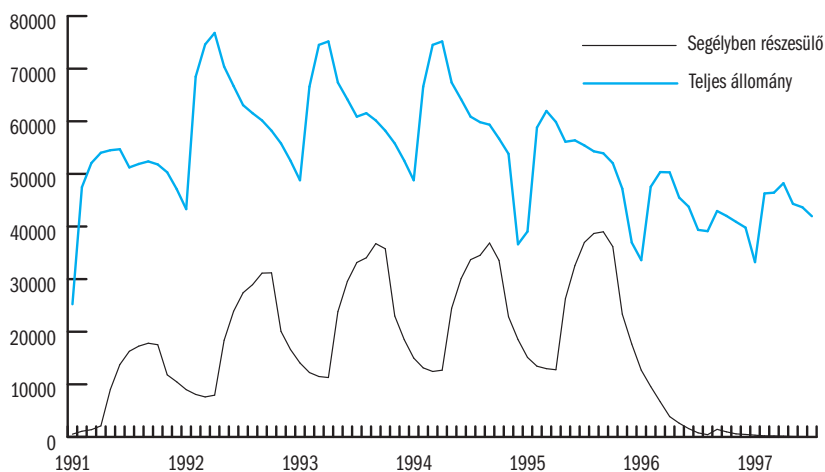
Akárcsak a munkanélküli járadékot, e segélyt is szüneteltetni kell a sorkatonai szolgálat, illetve a gyes-gyed folyósításának időtartama alatt. A szüneteltetés okának megszűnésével a pályakezdő – a hat hónapból még hátralévő időre – újra jogosulttá válik a segélyre, mégpedig az akkor érvényes szabályok szerint, amikor a pályakezdő segélyét megállapították.

Miután a legalacsonyabb iskolai végzettségű pályakezdők, épp akik a legnehezebben találnak munkát, nem kaphattak segélyt, ezért csekély arány-

ban regisztráltatták magukat a munkaügyi szervezetnél. Így közülük sokan egyáltalán nem juthattak segítséghez az elhelyezkedésben.

Mint a 3.4. ábrán látható, a pályakezdő segélyben részesülők létszáma minden évben erősen ingadozott. Az iskolából frissen kikerülők júniustól kezdődően jelentek meg a nyilvántartásban, és július-augusztus-szeptember hónapokban több tízezer új pályakezdő regisztráltatta magát. A várakozási idő miatt a segélyfolyósításban ez a létszám három hónappal később jelent meg. A három hónap várakozási idő és a hat hónapos segélyezés lejáratával, a következő év márciusától kezdődően a pályakezdők többsége eltűnt a nyilvántartásból.

3.4. ábra: A regisztrált és a segélyben részesülő pályakezdők létszámalakulása 1991–1997 között

Forrás: Foglalkoztatási Hivatal.

1992 és 1995 között több vizsgálatot is végeztek a pályakezdők munkanélküli segélyét kimerítettek körében – például *Lázár – Székely (1995)*, *(1996)*. Az eredmények arra utaltak, hogy sok pályakezdő csupán a segélyért regisztráltatta magát, valójában nem kívánt elhelyezkedni. Kiderült az is, hogy a segélykimerítő pályakezdők közül az aktív munkaerő-piaci programokban részt vevők kisebb arányban helyezkedtek el, mint akik nem vettek részt ilyen programban. Jellemző volt, hogy a pályakezdőket főként képzési programokba vonták be, nem a munkatapasztalat megszerzését biztosító programokba. A segélyt és a képzési programokban való részvételt így sokan csupán arra használták fel, hogy felkészüljenek a következő évi felvételi vizsgákra. E tapasztalatok is hozzájárultak a pályakezdők munkanélküli segélyének 1996 derekán történt megszüntetéséhez és a pályakezdőknek kínált új aktív programok bevezetéséhez.

A pályakezdő regisztrált munkanélküliek és a pályakezdők munkanélküli segélyében részesülők számának alakulását mutatja a 3.11. táblázat. Az 1996 utáni adatok értelmezéséhez figyelembe kell venni, hogy egy törvénymódosítás következtében 1996 júliusától nem csak a pályakezdők segélye szűnt meg, hanem a regisztrált pályakezdő definíciója is megváltozott: ettől az időponttól kezdődően már nincsenek kizárva a pályakezdő fogalomból az alacsony (legfeljebb nyolc általános) végzettségűek. A regisztrált létszám alakulására ugyanakkor nyilvánvalóan kihat, hogy a segély megszűnése miatt 1996-tól kevesebb olyan fiatal jelentkezik a munkaügyi szervezetnél, aki korábban segélyt kaphatott volna.

3.11. táblázat: A regisztrált és a segélyben részesülő pályakezdők létszámalakulása 1992-2000 között

Év	Pályakezdő	Pályakezdő
	regisztrált munkanélküliek	segélyben részesülők ^a
	éves átlagos létszáma, fő	
1992	39 600	14 762
1993	59 733	21 963
1994	62 141	24 113
1995	54 490	24 700
1996	46 233	16 055
1997	42 402	417
1998	32 551	66
1999	29 927	50
2000	26 023	14

^a A pályakezdők munkanélküli segélyében részesülők havonkénti záró napi létszámának 12 havi átlaga.

A pályakezdő munkanélküliek létszámának 1994 után megkezdődött csökkenése természetesen nem csupán a pályakezdő segély megszüntetésének és a pályakezdőket megcélzó aktív eszközök bevezetésének az eredménye. Összefügg a munkaerő-piaci helyzet fokozatos javulásával is, hiszen a nem pályakezdő regisztrált munkanélküliek száma is jelentős mértékben csökkent 1993 és 2000 között.

3.5. A munkanélküli járadékot kimerítők munkaerő-piaci státusának alakulása

LÁZÁR GYÖRGY

A regisztrált munkanélküliek létszáma a kilencvenes évek elején gyorsan növekedett: 1991 végén 227 ezer, 1992 végén 663 ezer fő volt, és 705 ezer fővel 1993 februárjában érte el a maximumot. Ezzel párhuzamosan emel-

kedett és 1993 tavaszán már meghaladta a félmilliót a munkanélküli ellátásban részesülők száma.

1993-tól egyre többen merítették ki a munkanélküli járadékot. A tömeges kimerítés részben az alacsony elhelyezkedési aránnyal függött össze, de hozzájárult a járadékjogosultság időtartamának többszöri rövidítése is.³⁸ Számítani lehetett rá, hogy egy részük ki fog kerülni a regisztrált munkanélküliek közül is, és a nyilvántartásra épülő statisztikákból nem lesz követhető munkaerő-piaci státusuk további alakulása. Ezért indult 1993 tavaszán követéses vizsgálat a járadékkimerítők munkaerő-piaci helyzetének megismerésére. Tisztázni kellett, hogy a regisztrált munkanélküliek számának akkor megindult – és azóta is tartó – csökkenése mennyire tudható be annak, hogy az ellátás kimerítését követően a regisztrációból kimaradók eltűnnek a munkaerő-piaci szervezet látóköréből, de valójában továbbra is munkanélküliek maradnak. Cél volt továbbá megismerni, milyen igényeket támasztanak a korábbi járadékosok a munkaerő-piaci szervezet szolgáltatásai iránt, hogy hasznosítani lehessen ezeket az információkat a szervezet fejlesztésében, munkájának tervezésében. A vizsgálatoknak különös jelentőséget adott, hogy nagyon sok munkanélküli merítette ki a járadékot: 1992–1995 között összesen 772 ezren, akiknek csaknem fele úgy került ki a nyilvántartásból, hogy a munkaerő-piaci státusukat nem ismertük.

A követéses vizsgálatok célsokaságát azok a járadékkimerítők alkották, akik az egyes vizsgálatokat megelőző naptári évben merítették ki a járadékra való jogosultságukat, az adott vizsgálat indításakor nem voltak regisztrált munkanélküliek, és munkaerő-piaci státusukat a munkaügyi szervezet nem ismerte; e csoport az összes kimerítők 42–45 százalékát tette ki. (A regiszterben maradt 55–58 százaléknyi járadékkimerítőre a felmérések nem terjedtek ki.)

A célsokaságból vett véletlen minta tagjait rövid postai kérdőívvel kerestük meg. A felmérésekben 30–40 százalék között mozgott a válaszadási arány, ami a postai megkérdezések tapasztalatai alapján magasnak számít. A válaszadók összetétele a legfontosabb jellemzők – nem, iskolai végzettség, életkor – szerint nem tért lényegesen el az alapsokaságtól, ezért a kapott eredmények alapján érvényes következtetések vonhatók le a célsokaságról.³⁹

A 3.12. táblázat az 1992 és 1995 között végrehajtott négy országos követéses vizsgálat munkaerő-piaci státusra vonatkozó eredményeit foglalja össze. Az adatok jelzik a munkaerő-piaci helyzet javulását: az 1994–95. évi kimerítők között (vagyis az 1995-ben és 1996-ban végzett felmérések időpontjában) 17 százalékponttal magasabb volt a munkában állók aránya, tíz százalékponttal alacsonyabb a munkanélkülieké és hattal alacsonyabb az inaktívoké, mint az első két felmérésben

A nem regisztrált munkanélküliek célsokaságon belüli 25–28 százalékos aránya nem jelenti azt, hogy a kimerítők közül ennyien váltak nem regisz-

38 A járadékjogosultság időtartamának változásairól részletesen lásd a 2.1. részt.

39 A felmérések megbízhatóságának ellenőrzésére két esetben utólagos interjú vizsgálatot is végeztünk a nem válaszolók körében. Mint e vizsgálatokból kitűnt, a kérdőívet vissza nem küldők munkaerő-piaci státus szerinti megoszlása csak kevésbé tért el a válaszolókétól.

rált munkanélkülivé. Ha az arányokat korrigáljuk azoknak az adataival, akiknek munkaerő-piaci státusát már a felmérés indításakor ismertük a regiszterből – és akiket ezért nem kérdeztünk meg –, csupán 11 százalékos arány adódik.

3.12. táblázat: A célsokaság munkaerő-piaci státus szerinti megoszlásának alakulása (százalék)

Munkaerő-piaci státus a felmérés idején (a kimerítést követő év nyarán)	1992. évi kimerítők	1993. évi kimerítők	1994. évi kimerítők	1995. évi kimerítők
Volt munkája	26,9	28,0	42,0	44,0
Munkanélküli volt	40,7	35,7	28,2	29,7
Ebből				
- regisztrált	13,1	7,7	3,8	3,4
- nem regisztrált	27,6	28,0	24,4	26,3
Inaktív volt	32,4	36,3	29,7	26,4
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0

Az egymást követő években elvégzett vizsgálatok még egy fontos változást jeleznek. Míg 1993-ban az előző évi összes járadékkimerítők közel kétharmada (65,5 százaléka) regisztrált munkanélküli maradt, 1995-ben és 1996-ban ez az arány már csak 40 és 43 százalék. A döntő többség azért maradt benn a nyilvántartásban, mert a jövedelempótló támogatás folyósításának – a rászorultság mellett – ez is feltétele volt. A regisztrációban maradók csökkenő aránya összefügg azzal, hogy az előző évi járadékkimerítők egyre kisebb hányada jutott jövedelempótló támogatáshoz: 1993-ban még 58, 1994-ben már csak 44, 1995-ben 37, 1996-ban pedig 39 százalékuk.

A munkaerő-piaci státus nemenkénti alakulását mutatja a 3.13. táblázat. A férfiak munkaerő-piaci helyzete 1994 után jóval erőteljesebben javult, mint a nőké. A foglalkoztatottak arányában tapasztalt nemenkénti eltéréseken kívül szembetűnők az inaktívvá váltak arányában meglévő különbségek. Annak ellenére, hogy a négy év alatt a nők inaktívvá válási aránya jelentősen csökkent, még 1996-ban is jóval meghaladta a férfiakét.

A 3.14. táblázatban a foglalkoztatottak nemek és iskolai végzettség szerinti arányait mutatjuk be az 1996-ban végrehajtott felmérés eredményei alapján. Látható, hogy a legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők között jóval kevesebb a foglalkoztatott, mint a magasabb végzettségűek között.

A 3.15. táblázat korcsoportok szerint közli a felméréskor foglalkoztatottak arányát. Meglepő, hogy a húsz év alatti korcsoportban a nők közül jóval többen álltak munkába, mint a férfiak közül. Negyven év felett láthatólag rohamosan csökken a munkába lépők aránya.

3.13. táblázat: A célsokaság munkaerő-piaci státus szerinti megoszlása alakulása nemenként (százalék)

Munkaerő-piaci státus a felmérés idején	1993	1994	1995	1996
Férfi				
Volt munkája	27,4	29,0	45,7	49,6
Munkanélküli volt	48,4	37,4	23,0	20,6
Inaktív volt	24,3	33,6	23,0	20,6
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0
Nő				
Volt munkája	26,3	29,0	37,6	37,4
Munkanélküli volt	32,2	30,1	24,6	29,5
Inaktív volt	41,5	40,9	37,8	33,1
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0

3.14. táblázat: Az 1995. évi járadékkimerítők célsokaságából az 1996. évi felméréskor foglalkoztatottak aránya iskolai végzettség és nemek szerint (százalék)

Iskolai végzettség	Férfi	Nő	Összesen
Legfeljebb nyolc általános	41,8	28,6	35,1
Szaktunokásképző, szakiskola	53,6	41,3	49,5
Középiskola	55,5	42,8	47,9
Felsőfokú végzettség	58,0	39,4	49,5
Összesen	49,6	37,4	44,0

3.15. táblázat: A járadékkimerítők célsokaságából az 1996. évi felméréskor foglalkoztatottak aránya korcsoportok és nemek szerint (százalék)

Korcsoport	Férfi	Nő	Összesen
-19	25,2	35,2	29,3
20-29	58,1	40,9	50,5
30-39	58,2	37,4	47,8
40-49	46,7	38,0	42,2
50-54	33,2	13,1	26,0
55+	16,1	0,0	16,1
Összesen	49,6	37,4	44,0

A négy egymást követő évben elvégzett országos követéses vizsgálat után két évvel, 1998-ban újabb hasonló vizsgálatot végeztünk, de ezúttal csak négy megyére (Fejér, Pest, Tolna és Szabolcs-Szatmár-Bereg). 1997-ben or-

szágon 176,6 ezer, a vizsgált négy megyében 39,5 ezer fő merítette ki a munkanélküli járadékra való jogosultságát. A kimerítők többsége (országosan 55,9, a négy megyében 53,6 százaléka) regisztrált munkanélküli maradt. A munkaügyi szervezet a kimerítők 5,7 százalékáról tudta, hogy elhelyezkedtek (a négy megyében ez az arány 4,5 százalék volt), 3,5 százalékuk (a négy megyében 3,3 százalékuk) a felmérés indításakor aktív munkaerőpiaci programokban vett részt, két százalékukról (a négy megyében 1,8 százalékukról) tudtuk, hogy inaktívvá váltak, 32,9 százalékuk (a négy megyében 36,9 százalékuk) munkaerőpiaci státusáról nem volt információ.

A járadékot 1997-ben kimerítetteknek Tolnában 30 százaléka, Szabolcsban csak 20,3 százaléka, Fejér megyében 39, Pest megyében pedig 53,7 százaléka a került be a célsokaságba (ilyen arányban nem ismertük munkaerőpiaci státusukat). A különbségek döntően azzal függnek össze, hogy a jövedelempótló támogatásra jogosulttá váltak aránya – a munkaerőpiaci helyzet függvényében – jelentős eltéréseket mutat a megyék között: Pest megyében ez az arány 33,3, Fejér megyében 42,2, Tolnában 53,4, Szabolcsban 68,9 százalék volt.

A felmérés időpontjában a négy megyében együttesen a válaszadók 60,6 százalékának volt munkája, ezen belül a férfiak 68,4, a nők 52,5 százalékának. A felméréskor foglalkoztatottak 3.16. táblázatban látható megyénkénti arányai tükrözik a megyék munkaerőpiaci helyzetében meglévő különbségeket.

3.16. táblázat: A felmérés időpontjában foglalkoztatottak aránya az 1998. évi vizsgálat alapján nemek szerint megyénként (százalék)

Nem	Fejér	Pest	Szabolcs	Tolna	Együtt
Férfiak	69,9	72,6	56,8	67,2	68,4
Nők	54,7	58,4	37,9	42,0	52,5
Összesen	63,3	65,0	47,9	56,1	60,6

Az 1998. évi vizsgálat főbb tapasztalatai a korábbi eredményekkel összehasonlítva a következők voltak :

- újra növekedett és elérte az ötven százalékot az összes kimerítők közül a jövedelempótló támogatásba bekerültek részaránya,
- ezzel szoros összefüggésben az összes kimerítők közül regisztrált munkanélküli státusban maradók aránya újra meghaladta az ötven százalékot,
- jelentős mértékben továbbnőtt a célsokaságból (tehát azon kimerítők között, akikről a munkaügyi szervezet nem rendelkezett információval) a munkával rendelkezők aránya (60,6 százalék az 1996. évi 44,0 százalékkal szemben), ami nyilvánvalóan a munkaerő-kereslet élénkülésének köszönhető,

- a férfiak elhelyezkedési mutatói mind a négy megyében lényegesen jobbak a nők megfelelő mutatóinál, s a rosszabb munkaerő-piaci helyzet a nők elhelyezkedési arányaira sokkal kedvezőtlenebb hatásúnak mutatkozott, mint a férfiakéra.

A legutóbbi követéses vizsgálatra 2000 novemberében került sor, amikor személyesen kerestünk meg mintegy ötezer járadékkimerítőt; e legújabb vizsgálat eredményeiről az 5.2. részben olvasható elemzés.

3.6. Nyugdíj előtt állók ellátásai

SCHARLE ÁGOTA

A nyugdíjkorhatárhoz közel álló dolgozókra az általános rendelkezéseken túl speciális ellátási szabályok is vonatkoznak, megkönnyítendő számukra a munkanélkülivé válás elviselését, illetve elkerülését. E szabályok háttérében egyrészt az a felismerés állhatott, hogy munkanélküliként rosszabbak az álláshoz jutási esélyeik, mint a fiatalabbaké.⁴⁰ Másrészt közrejátszott az a várakozás is, hogy ha az idősebbek könnyebben elhagyhatják a munkaerőpiacot, a fiatalabbak körében csökkenhet a munkanélküliség, ami – aktuálisan és/vagy hosszabb távon – a társadalmi jólétet növelő hatású lehet. Feltehetőleg ilyen indokokból az 1991-ben hatályba lépett Foglalkoztatási Törvényben két speciális ellátási formát határoztak meg az idősebb dolgozók számára: a korengedményes nyugdíj és az előnyugdíj lehetőségét.

– Korengedményes nyugdíjazásra 1991-től annak nyílt lehetősége, aki legfeljebb öt évvel fiatalabb a nyugdíjkorhatárnál, és ha nő, legalább 25, ha férfi, legalább harminc év szolgálati idővel rendelkezik.⁴¹ A nyugdíjkorhatár eléréséig felmerülő nyugdíjkiadások legfeljebb ötven százalékát a Foglalkoztatási Alap finanszírozta, a fennmaradó kiadásokat a dolgozó munkáltatójának kellett vállalnia.

– Előnyugdíjat 1991-től 1997-ig kérhetett az, akinek vagy legfeljebb három éve hiányzott az öregségi nyugdíjkorhatár eléréséhez, megvolt a szükséges szolgálati ideje, és legalább 180 napja munkanélküli járadékban részesült, vagy aki legalább 180 napon át kapott munkanélküli járadékot, járadékjogosultságának lejártakor legfeljebb négy éve volt hátra a nyugdíjkorhatárig, és más munkanélküli ellátásra nem volt jogosult.

Az előnyugdíj helyébe 1998-ban a nyugdíj előtti munkanélküli segély (NYES) lépett, amely három, illetve négy év helyett már öt évvel a nyugdíjkorhatár elérése előtt, de minden esetben csak a munkanélküli járadékjogosultság lejártát követően igényelhető, és folyósításának mindvégig feltétele a segélyezett együttműködése a munkaügyi szervezettel. További különbség, hogy míg az előnyugdíj összegét a nyugdíjellátásra vonatkozó szabályok szerint kellett kiszámítani, addig az új ellátás – a szolgálati időtől és a korábbi keresettől függetlenül – egységesen az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének 80 százaléka.

40 Az Országos Munkaügyi Kutató és Módszertani Központ adatai szerint a hosszabb ideje regisztrált munkanélküliek között magasabb az idősök aránya, s mint *Galasi – Nagy (1999)* kimutatják, a nyugdíjkor előtt álló regisztrált munkanélküliek elhelyezkedési esélye 1992 és 1996 között a férfiaknál alig 10, a nőknél 10–15 százaléka volt a 21–25 éveseknek.

41 A korengedményes nyugdíj lehetősége – a feltételek kisebb változtatásaival – 1987 óta létezik. Bővebben lásd *Bánsági (2000)*.

A korengedményes nyugdíjba és az előnyugdíjba vonulók egyaránt az öregségi nyugdíjrendszer szerint járó ellátásban részesültek, de korosztályukhoz képest két szempontból előnyösebb elbánásban részesültek. Egyrészt az előrehozott nyugdíj nem járt alanyi jogon minden nyugdíjkor előtt állónak: csak bizonyos munkahelyek alkalmazottai, illetőleg csak bizonyos munkanélküliek vonulhattak nyugdíjba, munkáltatójuk, illetőleg a Foglalkoztatási Alap e célra szánt mindenkori forrásaitól is függően. Másrészt a korengedményesek nyugdíját a nyugdíjkorhatár betöltéséig hátralévő időt figyelmen kívül hagyva határozták meg, így nyugdíjas éveik alatt összességében több nyugdíjat kaphattak a korhatár elérését követően nyugdíjba vonulóknál, ami – mint az *OECD (1994)* is rámutatott – igazságossági és költséghatékonysági szempontból is kifogásolható.⁴² Az előnyugdíjat felváltó nyugdíj előtti munkanélküli segély a munkanélküliek esetében megszüntette ezt az előnyt azzal, hogy az új ellátás sem mértékében, sem folyósítási feltételeiben nem kedvezőbb a munkanélküli járadéknál.

Az 1990-es évek közepén a 40–59 éves lakosságnak összességében négyöt szízaléka kapott a korhatár elérése előtt öregségi nyugdíjellátást. A különféle ellátási formák igénybevételeéről a 3.17. és 3.18. táblázatokból tájékozódhatunk.

42 A nemzetközi gyakorlatban aki a korai nyugdíjazást választja, a nyugdíjkor eléréséig csak bizonyos hányadát kapja meg a későbbi nyugdíjnak, ami egyrészt igazságosabb a későbbi nyugdíjazást választókkal szemben, másrészt kevésbé ösztönzi az idősebbeket a munkaerőpiac végleges elhagyására.

3.17. táblázat: Nyugdíjkorhatár előtt állók munkanélküliséggel kapcsolatos ellátásainak igénybevétele, ezer fő

Év	Adott évben jogosultságot szerzett		Adott évben ellátásban részesült		
	korengedményes nyugdíj (1)	előnyugdíj (2)	korengedményes nyugdíj (átlagos létszám) (3)	előnyugdíj (összlétszám) (4)	NYES (decemberi létszám) (5)
1990	27,0	-	n.a.	-	-
1991	43,3	0,4	n.a.	n.a.	-
1992	28,2	17,8	63	n.a.	-
1993	17,1	25,9	63	47,1	-
1994	11,6	29,4	56	65,1	-
1995	11,2	22,9	45	78,9	-
1996	15,0	29,0	44	88,5	-
1997	13,0	29,5	39	94,7	-
1998	6,0	10,6	32	72,5	1,8
1999	3,3	-	23	45,8	4,8
2000	3,3	-	16	21,0	7,9

Forrás: Magyar Statisztikai Évkönyv 1998, KSH, 1999, 154. old. és KSH Statad adatbázis, 1996. évi országos adatok – (1) és (2) oszlop; Országos Nyugdíjbiztosítási Igazgatóság, Statisztikai Főosztály – (3) oszlop; Országos Munkaügyi Kutató és Módszertani Központ – (4) és (5) oszlop.

3.18. táblázat: A nyugdíjasok, a segélyezettek és az aktív munkaerő-piaci programokban részt vevők munkaképes korú (15–74 éves) lakosságon belüli aránya (százalék)

Ellátási forma	1995	1996	1997
Rokkantnyugdíj	9,7	10,1	10,4
Korengedményes és előnyugdíj	1,3	1,3	1,3
Munkanélküli segély	2,6	2,8	1,9
Munkanélküliek jövedelempótló támogatása	2,8	2,6	2,7
Aktív munkaerő-piaci programok	1,7	1,0	1,2
Összesen	18,2	17,8	17,5

Forrás: *OECD (1999)*, 65. old. (a KSH és a Népjóléti Minisztérium adatai alapján).

Az adott évben újonnan előnyugdíjazottak száma 1994-ig, az előnyugdíjban részesülők állománya egészen 1997-ig – amíg ez az ellátás igényelhető volt – évről évre folyamatosan nőtt.⁴³ (1997-ben az év elején regisztrált munkanélküliek közel 6 százalékát tette ki az új igénylők aránya.) Az egy-egy évben korengedményes nyugdíjat igénylők száma jóval kisebb, de a kétféle ellátásban részesülők száma közötti különbséget mérsékli a korengedményes nyugdíj hosszabb lehetséges folyósítási időtartama. Nyugdíj előtti munkanélküli segélyt lényegesen kevesebben és főként (90–95 százalékban) férfiak igényelnek, aminek elsősorban az lehet a magyarázata, hogy a nők rövidebb szolgálati idővel élhetnek a lényegesen kedvezőbb előrehozott öregségi nyugdíj lehetőségével.

43 Az új igénylők számának 1995. évi visszaesése az ellátásra vonatkozó szabályozás valamelyes szigorodásával magyarázható – lásd *Bánsági (2000)*.

4. A MUNKANÉLKÜLIEK JÖVEDELEMTÁMOGATÁSÁNAK MUNKAERŐ- PIACI ÉS JÖVEDELMI HATÁSAI

4.1. A munkanélküli ellátások hatása az elhelyezkedési szándékokra és esélyekre

GALASI PÉTER, KÖLLŐ JÁNOS

A munkanélküli ellátások mértéke befolyást gyakorolhat mind az álláskereső, mind a foglalkoztatottak, mind az inaktívak elhelyezkedési szándékaira és esélyeire. Ebben a részben először ilyen felosztásban vázoljuk az ellátások legfontosabb lehetséges hatásait,⁴⁴ utána felsorolásszerű áttekintést adunk a magyarországi kutatásokról,⁴⁵ majd pedig beszámolunk a hatások számszerűsítésére irányuló két hazai vizsgálat főbb eredményeiről.

A szakirodalom az *álláskeresőket* érintő hatásokat tárgyalja a legrészletesebben. Amikor egy kereső egy állásajánlat elfogadását fontolgatja, a mérleg egyik serpenyőjébe a megkapható bér és az elveszített segély (valamint szabadidő) értékének különbségét helyezi, a másikba a keresés továbbfolytatásától remélhető jövedelem jelenértékét. Az elfogadási bérküszöb az a bér, amely mellett az álláskereső közömbös az éppen aktuális ajánlat elfogadása és a keresés folytatása között. Ha a segély ezért növeli a rezervációs bért és csökkenti az állásba lépés valószínűségét – lásd például *Atkinson és Micklewright (1991)*. Ugyanakkor a munkanélküliként élvezett magasabb jövedelem növelheti vagy csökkentheti az álláskeresőre fordított időt és pénzüsszeget, attól függően, hogy a munkanélküli hogyan értékeli az álláskereső – mint sajátos jövedelemtermelő munka – hasznát a többletfogyasztáshoz képest. E döntésben a jövedelmi és helyettesítési hatás, valamint a jelenbeli és jövőbeli fogyasztás egymáshoz viszonyított egyéni értékelése egyaránt szerepet játszik, a kimenete elméletileg nem jelezhető előre.

Megjegyzendő, hogy a bőkezűbb ellátás hatására esetleg megnövekvő (keresési) munkanélküliség nem feltétlenül tekintendő „társadalmi rossznak”. Mint *Burtless (1990)* rámutat, a hosszabb keresés átlagosan jobb állásokat eredményezhet – elősegítve, hogy ki-ki neki megfelelőbb állásba kerülhessen⁴⁶ –, és információt szolgáltat a piacról azok számára is, akik maguk nem néznek állás után. Továbbá, ha a bőkezűbb ellátások megnövelik az ellátásban részesülők rezervációs bérét s ezáltal az általuk visszautasított állásajánlatok számát, úgy egyszersmind bővítik az ellátásban nem részesülők⁴⁷ számára elérhető ajánlatok körét, növelve ez utóbbiak elhelyezkedési valószínűségét (*Atkinson, 1981*). Eszerint bőkezűbb ellátások csökkenthetik az ellátásban nem részesülők munkanélküliségét, sőt akár – ha e csökkenés nagyobb, mint az ellátásban részesülők állományában előidézett növekedés – az ellátásban részesülő és nem részesülő állástalanok együttes számát is.

44 Annak elismerésével követjük ezt a felosztást, hogy a segély változása egyidejűleg módosítja az összes elképzelhető munkaerő-piaci pálya jelenértékét.

45 E kutatások nagyobbik részéről részletesebb beszámoló olvasható a következő (3.2.) alfejezetben.

46 Burtless ezzel az externális hatással magyarázza, hogy a munkanélküliek ellátási rendszere csak azokban az országokban épült ki, ahol a munkaerő-állomány iskolázottság tekintetében erősen heterogén.

47 Az aktívan munkát keresők tekintélyes része nem részesül munkanélküli ellátásban (Magyarországon – a KSH Munkaerő-felvételeiből számított adat szerint – például 1997 második negyedévében az aktívan állást keresőknek csak 47 százaléka kapott munkanélküli járadékot vagy jövedelemptólt támogatást).

Segélyt többnyire csak olyanok kaphatnak, akik megfelelő idejű munkavállalással megszerezték rá a jogosultságot. Ezért a segély emelése felértékelte nem csak a munkanélküliséget, hanem a munkavállalást is, mert a megnövekedett értékű segélyezett munkanélküliség „fogyasztása” csak ezen keresztül válik lehetővé. Különösképp megnő azonban a regisztrált munkanélküliség értéke az *inaktivitáshoz* képest, aminek hatását számos empirikus kutatásban megfigyelték.⁴⁸

A munkanélküli ellátások hatásai közül a magyarországi kutatások – *Galasi (1995)* és *(1996)* későbbiekben ismertetendő elemzését leszámítva – egyedül a munkanélküliek állásba lépési valószínűségére gyakorolt hatást vizsgálták.

Micklewright – Nagy (1994) a jogosultsági idő 1993. évi rövidítésének hatását elemezte a járadékos munkanélküliek körében két olyan kohorsz összehasonlításával, amelyek közül az egyik még a régi, a másik az új szabályok alapján részesült járadékban. Vizsgálatuk tanúsága szerint a rövidítés nem befolyásolta érdemlegesen az elhelyezkedés sebességét. *Köllő – Nagy (1995)* ugyancsak a járadékosok állásba lépését vizsgálta 1994 március-áprilisában, és úgy találta, hogy a segély és a korábbi bér aránya nem volt statisztikailag szignifikáns hatással az elhelyezkedési valószínűsége (csupán a 3–6 hónapja munka nélkül lévők körében volt kimutatható valamelyes összefüggés), és e valószínűsége a hátralévő jogosultság sem gyakorolt kimutatható hatást.

Járadékkimerítők követésekor *Micklewright – Nagy (1998)* azt tapasztalták, hogy a segély lejártát követő héten megugrik az elhelyezkedési ráta, ami arra utal, hogy létezik egy „segélyezett munkanélküli szabadságot” igénybe vevő – a vizsgált kohorszban belül 2–3 százaléknnyira becsült – kisebbség. *Köllő – Lázár – Nagy – Székely (1997)* ugyancsak járadékkimerítők követése alapján elemezték a munkanélküliek jövedelempótló támogatásában részesülők és nem részesülők elhelyezkedésének gyorsaságát. Az előbbiek állásba lépési rátáját más változók hatásának kiszűrése után is 8–14 százalékponttal alacsonyabbnak találták, mint az ilyen támogatásban nem részesülőkét, és valószínűsítették, hogy ebben nem csak a két sokaság összetételének meg nem figyelt eltérései játszottak szerepet. Hangsúlyozták azonban, hogy az ösztönzési és az összetételhatás megbízható szétválasztása a járadékhoz jutási esélyekre is kiterjedő vizsgálatot igényelne.

Galasi – Lázár – Nagy (1999) aktív foglalkoztatási programokból kilépő munkanélküliekre irányuló vizsgálata lassúbbnak találta a járadékra jogosultak elhelyezkedését. Megjegyzendő azonban, hogy ha az aktív programokba belépők egy részét a jogosultsági idő meghosszabbításának szándéka vezérelte, az a mintát az ellátási rendszerrel visszaélők irányában torzíthatta.

Az alábbiakban két olyan vizsgálat eredményeiről adunk kissé részletesebb tájékoztatást, amelyik nem korlátozódott a munkanélküliek valamely

48 A munkaerő-piaci státusok közötti mozgások megfigyelése alapján *Clark – Summers (1982)* például arra a következtetésre jutottak, hogy a munkanélküli segély teljes megszüntetése az Egyesült Államokban a hetvenes évek végén 0,65 százalékkal csökkentette volna a munkanélküliséget, ugyanakkor 1,1 százalékkal növelte volna az inaktív népességet. (E jogosultsági hatás erejét mutatta az inaktívak tömeges munkanélküliségbe áramlása például Lengyelországban és Romániában a rendszerváltozást követő egy-két évben.)

szűkebb csoportjára, hanem a munkanélküliek, illetőleg a nem foglalkoztatottak teljes körére kiterjedt, és amennyire a rendelkezésre álló adatok megengedték, igyekezett szétválasztani a hatóerőket.

Az elsőként ismertetendő vizsgálat az ellátás mértéke és az elhelyezkedés esélye közötti összefüggéseket igyekezett álláskeresési modellre támaszkodva tisztázni. E modell szerint az ellátás mértéke – mint e rész elején már jeleztük – két tényezőn: a rezervációs bérén és az álláskeresés intenzitásán keresztül befolyásolja az elhelyezkedési esélyeket. Emlékeztetésül: az ellátások növelése emeli az egyén rezervációs bérét, s ennyiben (adott bérájánlateloszlás mellett) csökkenti az elhelyezkedési esélyeket, ugyanakkor fokozhatja, de mérsékelheti is az álláskeresés intenzitását, s e két hatás eredőjeképpen elvileg ronthat is, javíthat is az elhelyezkedési esélyeken. Hogy ténylegesen ront-e vagy javít, ezt kíséreltük meg tisztázni a TÁRKI Háztartás-panel 1992–95. évi első négy hullámának együttes munkanélküli mintáján, munkanélkülieknek az ILO/OECD kritériumok szerint munkanélkülieket minősítve.

A munkanélküliek jövedelmeit a rezervációs bér, a munkanélküli járadék és a nem munkából származó jövedelmek piaci bérhez viszonyított nagyságával jellemeztük, ahol az elhelyezkedés esetén várható piaci bért, miután nem figyelhető meg, a foglalkoztatottakra becsült béregyenletek segítségével határoztuk meg, és várható medián bérként értelmeztük. *Greenwald (1986)* és *Gibbons – Katz (1991)* nyomán feltettük, hogy elhelyezkedés esetén a munkanélküliek az ugyanolyan jellemzőjű foglalkoztatottnál átlagosan alacsonyabb bérré számíthatnak, s az ebből adódó esetleges szelekciós torzítás kiküszöbölésére *Heckman (1979)* kétlépcsős eljárását alkalmaztuk.⁴⁹ Az egyenletet az összmintára, valamint külön-külön férfiakra és nőkre is megbecsültük.

Mind a férfiakra, mind a nőkre azt találtuk, hogy a becsült piaci bérhez képest nagyobb munkanélküli járadék – magasabb jövedelempótlási hányad – valóban emeli a rezervációs bér-hányadot⁵⁰ (akárcsak a nagyobb nem munkából származó jövedelem), vagyis válogatósabbá tesz: a munkanélküli olyan bérájánlatokat is elutasít, amelyeket alacsonyabb járadék mellett elfogadna. A keresési intenzitás⁵¹ egyenlete szerint ugyanakkor a magasabb pótlási arány a férfiakat intenzívebb álláskeresésre készíti. Az elhelyezkedési esélyekre gyakorolt hatást⁵² illetően pedig azt állapíthattuk meg, hogy a rezervációs bér emelkedése összességében (férfiakra és nőkre együtt) csökkenti, ugyanakkor az intenzívebb álláskeresés nem befolyásolja szignifikánsan az elhelyezkedés valószínűségét, s e valószínűségre a magasabb jövedelempótlási hányadnak (nagyobb járadéknak) sincs a szokásos hibahatáron belül kimutatható közvetlen hatása.

A másik vizsgálat a munkanélküli járadéknak a munkanélküliek munkakínálatára gyakorolt hatását igyekezett tisztázni, munkakínálat alatt – a ha-

49 A szelekciós torzítás kiküszöböléséhez használt részvételi probitbecslés független változóit: az egyén háztartásfő; házass; legmagasabb iskolai végzettség (az elvégzett osztályok száma); életkor; az életkor négyzete; a család létszáma; a család létszámának négyzete. A béregyenlet szelekciós torzítástól megtisztított OLS. Független változó a főállás havi nettó keresetének természetes alapú logaritmus, magyarázó változó: szelekciós változó; férfi; potenciális munkaerő-piaci gyakorlat (életkor (6 év + a legmagasabb iskolai végzettség megszerzéséhez szükséges évek + a jelenlegi munkanélküliség eddigi időtartama)); legmagasabb iskolai végzettség (az elvégzett osztályok száma); házass; budapesti lakóhely.

50 A rezervációs bér becsüléséhez OLS-t használtunk White-féle esztimátorral. Az egyenlet független változója a rezervációs bér, független változó a munkanélküli járadék, illetőleg a nem munkából származó jövedelem becsült piaci bérhez viszonyított nagysága, a munkanélküliség időtartama (három dummy változóval), az életkor, az életkor négyzete és az életkor köbe.

51 A keresési intenzitás egyenletét logitál becsültük. A független változó: intenzíven keresett munkát = 1, nem intenzíven keresett munkát = 0. A magyarázó változók ugyanazok, mint a rezervációs bér egyenletében (lásd az előző lábjegyzetet), kiegészítve a legmagasabb iskolai végzettséggel (az elvégzett osztályok száma).

52 Itt mindkét nemre és a teljes sokaságra két-két logitbecslést végeztünk a kétértékű független változóra: nem helyezkedett el = 0, elhelyezkedett = 1. Az első egyenlet magyarázó változó a rezervációs bér-hányad, a keresési intenzitás (intenzíven keresett munkát = 1, nem intenzíven keresett munkát = 0), a munkanélküliség időtartamát, illetőleg a legmagasabb iskolai végzettséget jelző három dummy változó, valamint egy életkor dummy: a munkanélküli ötvenéves vagy idősebb. A második egyenlet magyarázó változó a munkanélküli járadék, illetőleg a nem munkából származó jövedelem becsült piaci bérhez viszonyított nagysága, a munkanélküliség időtartamát, illetőleg a legmagasabb iskolai végzettséget jelző három dummy változó, valamint egy életkor dummy: a munkanélküli ötvenéves vagy idősebb.

gyományos munkakínálati modellek logikájának megfelelően – a ledolgozni kívánt munkaidőt értve.

A ledolgozni *kívánt* munkaidő közvetlenül nem figyelhető meg; az éppen foglalkoztatottak esetében is csak a ténylegesen ledolgozott munkaidő mérhető közvetlenül (ami az éppen munkanélküliek esetében nulla). Heckman (1979) módszerének felhasználásával azonban mind a foglalkoztatottak, mind a munkanélküliek munkakínálatát megbecsülhettük.⁵³ A becslést a KSH 1998, 1999 és 2000 első negyedévi Munkaerő-felvételeire alapozva végeztük.

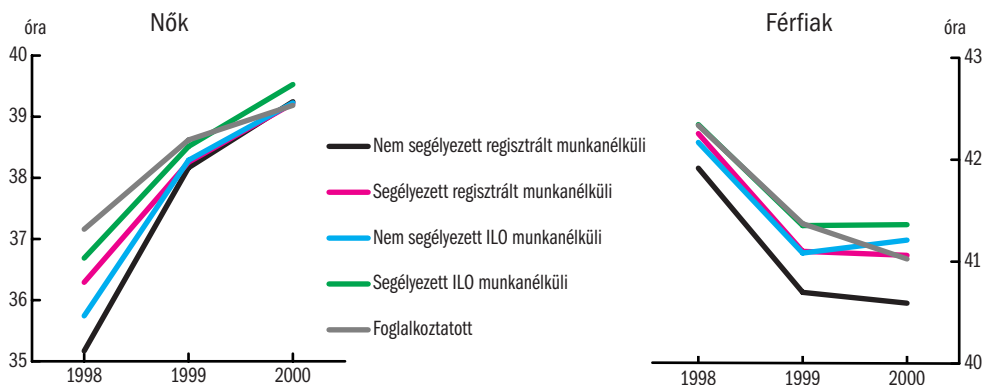
Az aktuálisan nem foglalkoztatottakon belül négy csoportot különítettünk el: egyfelől a regisztrált, másfelől az ILO/OECD meghatározás szerinti munkanélküliek csoportját s mindkét csoporton belül munkanélküli járadékban részesülőket és nem részesülőket (a kapott járadék nagysága a felmérésből nem állapítható meg). Mind a négy csoport tagjai a felvételt megelőző héten egy óránál kevesebb fizetett munkát végeztek; az ILO munkanélküliek ezen túlmenően – vélhetőleg erősebb munkaerő-piaci kötődésük megnyilvánulásaképpen – aktívan kerestek fizetett munkát, és képesek lettek volna munkába állni; a regisztrált munkanélküliek e két kritérium közül legfeljebb az egyiknek tesznek eleget, és a felvétel időpontjában a munkaközvetítő hivatalok nyilvántartásában munkanélküliként szerepelnek. Az ILO/OECD kritériumoknak való megfelelés mellett a járadékhoz jutás tényéből is erőteljesebb munkaerő-piaci kötődés – s ennek egyik megnyilvánulásaképpen nagyobb munkakínálat – vélelmezhető, például mert a járadékban részesülők rövidebb ideje munkanélküliek (ezért is rendelkezhetnek még járadékjogosultsággal).

A 4.1. ábrán a férfiak és a nők egyes csoportjaira kapott eredményeket foglaltuk össze. Feltűnő a két nem munkakínálatának eltérő időbeli pályája: a nőknél egyértelmű munkakínálat-emelkedést, a férfiaknál csökkenéstagnálást látunk. A minket közelebből érdeklő csoportközi eltérésekről a következőket állapíthatjuk meg. A nőknél a csoportsorrend az első évben még mindenben a várakozásainknak megfelelő: a foglalkoztatottak munkakínálata a legnagyobb, őket a járadékban részesülő, majd a járadékban nem részesülő ILO munkanélküliek követik, az utolsó előtti helyen a járadékban részesülő, az utolsón pedig a járadékban nem részesülő regisztrált munkanélküliek állnak. A második és a harmadik évben viszont már a négy munkanélküli csoport közül egyedül a járadékban részesülő ILO munkanélküliek alkotnak a többiekénél – a harmadik évben már a foglalkoztatottaknál is – nagyobb munkakínálatú csoportot; a másik három csoport munkakínálata között ekkor már nem mutatható ki eltérés. A férfiak esetében a foglalkoztatottak munkakínálata egyetlen évben sem nagyobb s a harmadik évben határozottan kisebb a segélyezett ILO munkanélküliekéénél. A munkanélküliek négy csoportja közül ugyanakkor – várakozásainknak megfelelően – mindhárom évben a járadékban részesülő ILO munkanélküliek munkakínálata a

53 Az eljárás lényege, hogy először részvételi probitbecslés segítségével előállítunk egy korrekciós változót, majd e korrekciós változót is magában foglaló munkakínálati egyenleteket becslünk a foglalkoztatottakra, végül pedig, azzal a feltételezéssel élve, hogy a munkanélküliek és a foglalkoztatottak munkakínálata ugyanazzal a munkakínálati egyenlettel írható le, a foglalkoztatottakra becsült munkakínálati egyenlet együtthatói és a munkanélküliek megfigyelt jegyei segítségével meghatározzuk a munkanélküliek munkakínálatát.

legnagyobb, és a járadékban nem részesülő regisztráltaké a legkisebb. A járadékban nem részesülő ILO munkanélküliek és a járadékban részesülő regisztráltak munkakínálata között viszont alig van eltérés.

4.1. ábra: A férfiak és nők munkakínálata, 1998–2000 (heti munkaóra)

Munkakínálati elemzésünknek az az eredménye, hogy az ILO munkanélküliség munkanélküli járadékkal mindkét nem esetében nagyobb, a regisztrált munkanélküliség járadék híján a férfiak esetében kisebb munkakínálattal párosul, bizonyos megszorításokkal a munkanélküli ellátások és a munkakínálat között feltételezett pozitív kapcsolat meglétét valószínűsíti.

4.2. A munkanélküliek jövedelempótló támogatásának néhány jellemzője 1994-ben

SZIVÓS PÉTER

A munkanélküliek jövedelempótló támogatásában 1992-től részesülhettek azok a járadékkimerítők, akik háztartásában az egy főre jutó jövedelem nem haladta meg az öregségi nyugdíj legkisebb összegének nyolcvan százalékát. Bevezetése után az ellátottak száma előbb gyorsan növekedett, majd 1995-től kissé csökkent. A KSH 1994. évi Családi költségvetési felvétele alapján az alábbiakban az év során támogatásban részesült háztartások demográfiai, társadalmi-gazdasági jellemzőit és a támogatás jövedelmükön belüli arányát mutatjuk be.⁵⁴ Az adatok 21 ezer főt, köztük 534 jövedelempótló támogatásban részesülő személyt magában foglaló 7900 háztartás megkérdezéséből származnak.

A felvétel alapján (felszorzással) mintegy 215 ezerre becsülhető támogatotti létszám és 11,3 milliárd forintnyi éves ösztámogatás a valóságot viszonylag jól közelítő, 81–82 százalékos bevallási aránynak felel meg. A támogatások egy főre jutó átlaga 45 854 forint, mediánja 47 944, módusza pedig 71 888 forint, vagyis a támogatások eloszlása erősen jobbra aszimmetrikus.

⁵⁴ Az eredményeket részletesen taglalja Szivós (1996).

A 4.1. táblázat szerint 1994-ben a háztartások 5,8 százaléka, ezen belül a férfi háztartásfőjűek 6,5, a női háztartásfőjűek 3,4 százaléka jutott jövedelempótló támogatáshoz. A támogatásban részesülő háztartások 86 százalékában férfi a háztartásfő.

A támogatáshoz jutás láthatólag a középkorú – 30–49 éves – háztartásfőjű háztartások körében a leggyakoribb: a támogatásban részesülő háztartások 56 százalékában ilyen korú a háztartásfő, míg a támogatásban nem részesülőknek csak 38 százalékában. A 60 év feletti háztartásfőjűek részaránya, éppen fordítva: jóval kisebb (16 százalék) a támogatásban részesülő, mint a támogatásban nem részesülő háztartások között (36 százalék).

A legmagasabb – hét százalék feletti – arányban azok a háztartások részesültek jövedelempótló támogatásban, ahol a háztartásfő általános iskolát vagy szakmunkásképzőt végzett, a legalacsonyabb – 3,2 százalékos – arányban pedig azok, ahol szakközépiskolát. A csupán egy-hét osztályt végzett háztartásfőjűek részesedési aránya azért lehet szintén viszonylag alacsony – 4,2 százalék –, mert e háztartásfők általában idősek, és koruk miatt már nagyobb részben gazdaságilag inaktívak.

4.1. táblázat: A háztartások megoszlási adatai

	Jövedelempótló támogatást					
	nem kapó háztartások			kapó háztartások		
	száma	aránya	megoszlása	száma	aránya	megoszlása
A főkereső neme						
Férfi	2 653 048	93,51	75,57	184 153	6,49	85,76
Nő	857 523	96,56	24,43	30 578	3,44	14,24
A főkereső iskolai végzettsége						
1–7 osztály	574 945	95,84	16,38	24 930	4,16	11,61
Általános iskola	929 150	92,55	26,47	74 843	7,45	34,85
Szakmunkásképző	876 147	92,88	24,96	67 117	7,12	31,26
Szakközépiskola	486 935	96,79	13,87	16 152	3,21	7,52
Gimnázium	241 235	95,39	6,87	11 663	4,61	5,43
Főiskola, egyetem	402 159	95,26	11,46	20 026	4,74	9,33
A főkereső életkora (év)						
15–20	4 623	90,06	0,13	510	9,94	0,24
20–29	260 402	94,70	7,42	14 561	5,30	6,78
30–39	583 227	91,25	16,61	55 912	8,75	26,04
40–49	760 456	92,17	21,66	64 626	7,83	30,10
50–59	631 065	93,40	17,98	44 584	6,60	20,76
60–69	625 205	97,81	17,81	14 026	2,19	6,53
70+	645 593	96,92	18,39	20 512	3,08	9,55

	Jövedelempótló támogatást					
	nem kapó háztartások			kapó háztartások		
	száma	aránya	megoszlása	száma	aránya	megoszlása
A főkereső munkaköre						
Vezető, irányító	163 707	95,18	4,66	8 296	4,82	3,86
Felsőfokú szellemi	139 245	97,86	3,97	3 051	2,14	1,42
Középfokú szellemi	165 405	96,96	4,71	5 192	3,04	2,42
Vállalkozó	137 976	93,76	3,93	9 177	6,24	4,27
Szaktanácsadó	704 681	96,38	20,07	26 501	3,62	12,34
Betanított munkás	293 538	96,77	8,36	9 791	3,23	4,56
Segédmunkás	78 499	85,58	2,24	13 226	14,42	6,16
A főkereső munkaköre						
Segítő családtag	3 953	100,00	0,11	0	-	-
Nyugdíjas	1 581 325	96,45	45,04	58 258	3,55	27,13
Munkanélküli	176 381	70,09	5,02	75 258	29,91	35,05
Gyese, gyedes	18 446	95,64	0,53	841	4,36	0,39
Egyéb	47 415	90,22	1,35	5 140	9,78	2,39
Munkanélküliek száma						
nincs	3 084 253	97,62	87,86	75 075	2,38	34,96
1	373 367	78,31	10,64	103 390	21,69	48,15
2	47 982	58,88	1,37	33 515	41,12	15,61
3 vagy több	4 969	64,37	0,14	2 751	35,63	1,28
A település típusa						
Budapest	738 071	95,63	21,02	33 716	4,37	15,70
Város	1 544 977	95,10	44,01	79 604	4,90	37,07
Község	1 227 523	92,37	34,97	101 411	7,63	47,23
Régió						
Budapest	738 071	95,63	21,02	33 716	4,37	15,70
Pest megye	330 490	97,88	9,41	7 153	2,12	3,33
Észak-Magyarország	416 560	90,12	11,87	45 687	9,88	21,28
Észak-Alföld	492 475	90,60	14,03	51 098	9,40	23,80
Dél-Alföld	480 838	94,03	13,70	30 541	5,97	14,22
Nyugat-Dunántúl	347 426	97,05	9,90	10 553	2,95	4,91
Észak-Dunántúl	368 461	94,00	10,50	23 499	6,00	10,94
Dél-Dunántúl	336 250	96,42	9,58	12 484	3,58	5,81
Összes háztartás	3 510 571	94,24	100,00	214 731	5,76	100,00

Megjegyzés: itt és a következő táblázatban az 5000 alatti (felszorozott) adatok az alacsony esetszám miatt nem tekinthetők megbízhatónak.

Kiugróan magas – 30, illetőleg 41 százalék – a támogatáshoz jutók részesedési aránya azokban a háztartásokban, ahol a háztartásfő munkanélküli, illetőleg amelyeknek két munkanélküli tagja van. (A két vagy több munkanélkülivel rendelkező háztartások adata a kis elemszám miatt nem tekinthető megbízhatónak.)

A községekben élő háztartásoknak 7,6, a városi és fővárosi háztartásoknak viszont csak négy-öt százaléka részesült jövedelempótló támogatásban. A támogatásban részesült háztartások közel fele (45 százaléka) az észak-magyarországi és észak-alföldi régióban él, ahol csaknem minden tizedik háztartás jutott ilyen támogatáshoz, míg Pest megyében és a nyugat-dunántúli megyékben a háztartásoknak mindössze két-három százaléka.

4.2. táblázat: A háztartások átlagadatai

	Jövedelempótló támogatást				
	nem kapó háztartások		kapó háztartások		
	átlagos létszáma	egy főre jutó jövedelme	átlagos létszáma	egy főre jutó jövedelme	JPT/jövedelem aránya
Főkereső neme					
Férfi	3,02	166 382	3,46	128 644	11,72
Nő	1,58	166 103	2,32	138 318	12,10
A főkereső iskolai végzettsége					
1–7 osztály	1,81	151 552	3,41	97 927	15,13
Általános iskola	2,47	153 188	3,42	120 779	13,35
Szakmunkásképző	3,36	152 411	3,44	118 896	12,72
Szakközépiskola	2,84	181 002	3,04	150 910	10,98
Gimnázium	2,56	170 833	2,82	147 307	8,73
Főiskola, egyetem	2,71	224 723	2,71	236 432	5,31
A főkereső életkora (év)					
15–20	1,75	200 141	5,00	67 807	1,68
20–29	2,99	146 989	3,28	100 637	13,24
30–39	3,55	151 499	3,82	115 450	13,28
40–49	3,46	157 966	3,48	123 410	12,23
50–59	2,63	191 632	3,08	147 580	11,15
60–69	1,90	183 232	2,71	176 202	8,44
70+	1,58	171 737	2,16	168 506	8,97

	Jövedelempótló támogatást				
	nem kapó háztartások		kapó háztartások		
	átlagos létszáma	egy főre jutó jövedelme	átlagos létszáma	egy főre jutó jövedelme	JPT/jövedelem aránya
A főkereső munkaköre					
Vezető, irányító	3,39	222 464	3,67	252 153	3,55
Felsőfokú szellemi	3,02	219 824	3,35	257 604	6,20
Középfokú szellemi	2,70	194 583	2,98	184 662	4,33
Vállalkozó	3,37	146 531	2,82	150 597	6,17
Szakmunkás	3,47	165 630	3,59	145 766	9,34
Betanított munkás	3,23	147 736	3,89	125 612	8,20
Segédmunkás	3,27	124 344	3,63	122 739	11,98
Segítő családtag	4,00	149 588	-	-	-
Nyugdíjas	1,91	169 867	2,85	143 707	10,94
Munkanélküli	3,31	116 279	3,45	94 637	19,01
Gyese, gyedes	3,70	103 537	2,96	133 594	16,02
Egyéb	3,04	140 667	3,29	84 732	19,04
Munkanélküliek száma					
Nincs	2,55	173 624	2,99	172 303	6,46
1	3,48	131 607	3,31	115 904	14,67
2	3,67	105 841	3,82	96 794	18,44
3 vagy több	5,03	105 376	5,14	79 814	18,65
A település típusa					
Budapest	2,45	184 762	2,68	166 740	9,05
Város	2,70	165 061	3,23	136 161	10,85
Község	2,76	158 115	3,56	115 683	13,51
Régió					
Budapest	2,45	184 762	2,68	166 740	9,05
Pest megye	2,82	158 487	3,39	109 554	10,40
Észak-Magyarország	2,70	164 087	3,35	117 049	13,74
Észak-Alföld	2,72	153 830	3,59	112 285	13,87
Dél-Alföld	2,61	156 478	3,27	134 054	11,98
Nyugat-Dunántúl	2,74	175 912	3,15	161 425	7,05
Észak-Dunántúl	2,76	166 999	3,50	136 092	10,31
Dél-Dunántúl	2,80	162 060	3,40	134 305	12,52
Összes háztartás	2,67	166 342	3,30	129 611	11,76

A 4.2. táblázat szerint a jövedelempótló támogatásban részesülő háztartások 1994-ben az ilyen támogatásban nem részesülő háztartásoknál 22 százalékkal kisebb, 130 ezer forint egy főre jutó jövedelemhez jutottak, és az utóbbiak 2,7 fős átlagos taglétszámával szemben 3,3 tagot számláltak. Eszerint a jövedelempótló támogatás 709 ezer ember életkörülményeire van közvetlen hatással.

A jövedelempótló támogatásban részesülő háztartások jövedelmének e támogatás 1994-ben átlagosan 11–12 százalékát tette ki. A háztartásfő neme és életkora szerint nincsenek e tekintetben lényeges különbségek a háztartáscsoportok között, más jellemzők szerint viszont vannak.

Minél iskolázottabb a háztartásfő, annál kisebb e részarány: míg az általános iskolát be nem fejezettek között 15, a felsőfokú végzettségűek között csak öt százalék. Az átlagosnál nagyobb e támogatás súlya a segédmunkás, a nyugdíjas, a gyesen-gyeden lévő s különösen a munkanélküli háztartásfőjű, illetőleg a több munkanélküli taggal rendelkező háztartások jövedelmében.

Akárcsak a támogatáshoz jutási arány, a jövedelempótló támogatás mint jövedelemforrás súlya is a budapesti háztartások esetében a legkisebb (kilenc százalék) és a községekben, illetőleg az észak-magyarországi és észak-dunántúli régióban élőkben a legnagyobb (13–14 százalék).

4.3. Munkanélküli ellátások a háztartások jövedelmében

SZIVÓS PÉTER, GÁBOS ANDRÁS

A munkanélküli támogatások célja, hogy átmenetileg pótolják a munkavállalók állásvesztés miatt kieső jövedelmének egy részét, és segítsék az újraelhelyezkedésüket. Az alábbiakban a TÁRKI Háztartás panel és háztartás monitor 1993/94-es és 1999/2000-es hullámának adataira⁵⁵ támaszkodva e támogatásoknak a háztartások megélhetésében játszott szerepét vizsgáljuk. Először a háztartások jövedelemszerkezetének néhány jellemzőjét s a munkanélküli taggal rendelkező háztartások relatív életszínvonalát vesszük szemügyre. Ezt követően megnézzük, mekkora a munkanélküli ellátások részaránya a háztartások bevételeiben, és milyen más jövedelmekkel párosulnak.

A háztartások jövedelemszerkezetének jellemzői

Mint a 4.3. táblázatban látható, a vizsgált időszak során mindvégig a főmunkahelyhez kapcsolódó jövedelmek jelentették a legnagyobb tételt a háztartások bevételei között. 1999/2000-ben összjövedelmük közel felét (49,1 százalékát) tették ki, valamivel (0,9 százalékponttal) kisebb hányadát, mint 1993/94-ben. Egyidejűleg öt százalékkal nőtt a társadalombiztosítási jövedelmek aránya, míg a szociális jövedelmeké egyharmaddal csökkent.

A 4.4. táblázat az egyes jövedelemforrásokkal rendelkező háztartások arányát mutatja. A kilencvenes évek folyamán tíz százalékkal csökkent a fő-

55 Az adatok a vizsgálat évét megelőző esztendő áprilisától az adatfelvétel évének márciusáig terjedő időszakra vonatkoznak. Az itt közölt adatok némileg eltérhetnek az azonos forrást használó más elemzésekeitől, mert figyelembe vettük az adatállományokon utólag végrehajtott javításokat, nem használtuk fel azoknak az egyéneknek és háztartásoknak az adatait, amelyek hiányzó jövedelemadatait imputálással egészítették ki, és nem számítottuk be a jövedelemben a nyereményekből és ingatlaneladásból származó bevételeket.

munkahelyi jövedelemmel rendelkező háztartások aránya, főként mert nőtt az ún. nyugdíjas (csak nyugdíjasból álló) háztartásoké. Szintén csökkent a társadalombiztosítási jövedelemmel rendelkező háztartások aránya, mégpedig elsősorban a foglalkoztatottak számának visszaesése folytán, s csökkenés következett be a szociális jövedelmet élvező háztartások arányában is. Ugyanakkor nagymértékben nőtt a tőkejövedelemhez, valamint a különmunka-jövedelemhez jutó háztartások aránya.

4.3. táblázat: A különböző jövedelemfajták részaránya a háztartások összjövedelmében (százalék)

	1993/1994	1999/2000
Főmunkahelyhez kapcsolódó jövedelem	50,0	49,1
Különmunkából származó jövedelem	7,4	7,2
Tőkejövedelem	0,8	0,8
Mezőgazdaságból származó jövedelem	3,8	3,4
Társadalombiztosítási jövedelem	28,5	32,7
Szociális jövedelem	7,9	5,3
Transzferjövedelem	1,4	1,6
Összesen	100,0	100,0
Háztartások száma	1 885	1 956

4.4. táblázat: Az egyes jövedelemfajtákkal rendelkező háztartások részaránya (százalék)

	1993/1994		1999/2000	
	Összes háztartás	Nem nyugdíjas háztartások	Összes háztartás	Nem nyugdíjas háztartások
Főmunkahelyhez kapcsolódó jövedelem	60,5	70,7	54,0	77,7
Különmunka-jövedelem	20,2	23,2	38,6	52,9
Tőkejövedelem	3,5	3,9	6,2	6,2
Mezőgazdaságból származó jövedelem	42,8	45,3	34,6	34,4
Társadalombiztosítási jövedelem	75,5	71,4	65,8	50,7
Szociális jövedelem	45,3	50,9	34,7	46,8
Transzferjövedelem	8,1	8,6	9,0	11,1
Háztartások száma	1 885	1 609	1 956	1 349

A munkanélküli taggal rendelkező háztartások relatív életszínvonalala

A munkanélküli fogalom önbevalláson alapuló definíciójára alapozva, a továbbiakban munkanélküli taggal rendelkezőnek (röviden: munkanélkülinek) tekintünk minden olyan háztartást, melynek legalább egy tagja mun-

kanélcüklinek vallotta magát. 1993/94-ben a háztartások 11 százalékának volt legalább egy ilyen tagja, s ez az arány 1999/2000-re – noha a hivatalos definíció szerinti munkanélcükiség időközben lényegesen csökkent – 18,8 százalékra emelkedett.

A 4.5. táblázat adatai az egy és a két vagy több munkanélcükli taggal rendelkező háztartások átlagos összjövedelmét a többi háztartáshoz viszonyítják. Az arányok láthatólag alig változtak a vizsgált időszakban. Ahol egy munkanélcükli van, a háztartások viszonylagos jövedelme a háztartások összességében két százalékponttal csökkent, a nem nyugdíjas háztartások körében nem változott. Az egynél több munkanélcükli taggal rendelkező háztartások helyzete e mutató tükrében valamelyest – két-három százalékponttal – még javult is.

4.5. táblázat: A munkanélcükli háztartások összjövedelme a munkanélcükli taggal nem rendelkező háztartások összjövedelmének százalékában

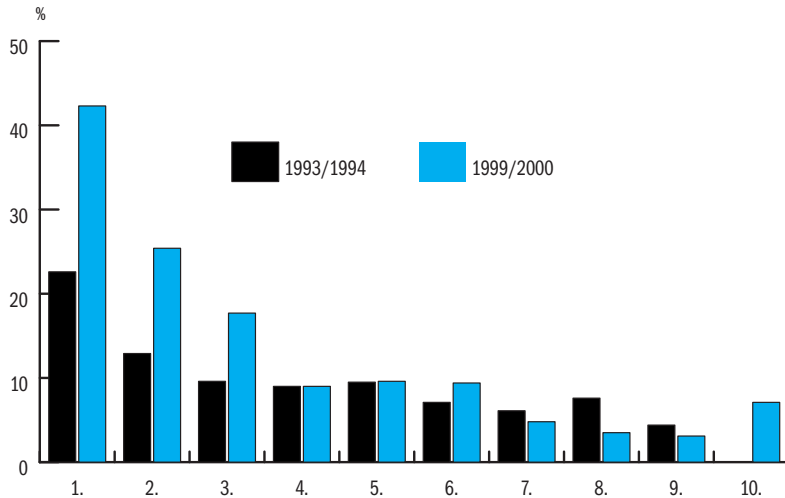
	1993/1994		1999/2000	
	Összes háztartás	Nem nyugdíjas háztartás	Összes háztartás	Nem nyugdíjas háztartás
Egy munkanélcükli tag van a háztartásban	70	68	68	68
Egynél több munkanélcükli van a háztartásban	49	48	51	51
Háztartások száma	1 884	1 609	1 956	1 349

A munkanélcükli háztartások relatív életszínvonalát a társadalom jövedelemszerkezetében elfoglalt helyzetük alapján, aszerint is vizsgálhatjuk, mekkora a részarányuk az egy főre jutó jövedelem alapján képzett jövedelmi csoportokban (4.2. ábra), illetőleg hogyan oszlanak meg e jövedelemcsoportok között (4.3. ábra).

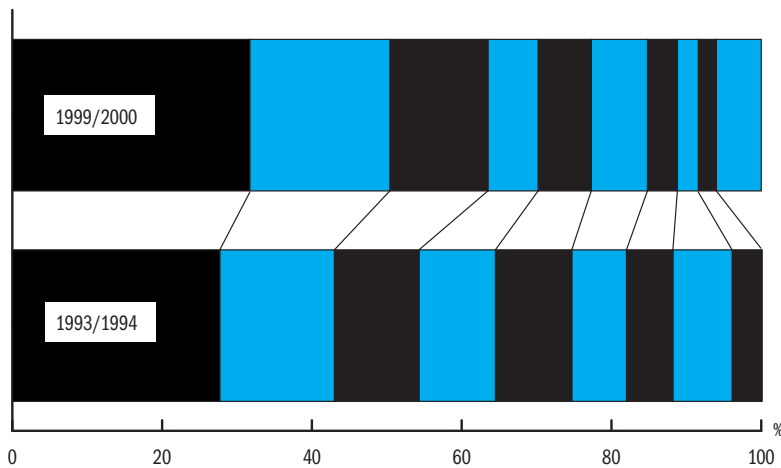
A 4.2. ábra szerint jelentősen romlott a munkanélcükli háztartások jövedelem eloszlásában elfoglalt helyzete. Részarányuk a legalsó jövedelmi tized háztartásai között közel kétszeresére, 22,6 százalékról 42,3 százalékra nőtt – jóval nagyobb mértékben, mint az összes háztartásokon belüli részarányuk –, s hasonló növekedés figyelhető meg a második és a harmadik jövedelmi decilisben. A középső tizedekben alig történt változás. Figyelemreméltó ugyanakkor, hogy 1999/2000-ben már a legfelső jövedelemtizedben is akadtak munkanélcükli taggal rendelkező háztartások.

A munkanélcükli háztartások jövedelempozíciójának romlására következtethetünk a 4.3. ábrából is, amely az ilyen háztartások jövedelmi tizedek közötti megoszlását mutatja. 1999/2000-ben e háztartások jóval nagyobb hányada található a három alsó jövedelmi decilisben, mint hat évvel korábban.

4.2. ábra: A munkanélküli háztartások részaránya az egy főre jutó háztartási jövedelem deciliseiben, százalék

4.3. ábra: A munkanélküli háztartások megoszlása az egy főre jutó háztartási jövedelem decilisei között, százalék

A munkanélküli ellátások súlya a háztartások jövedelmeiben

A 4.6. táblázat adatai a főbb jövedelemfajták munkanélküli háztartásokbeli előfordulásának gyakoriságáról tájékoztatnak. Mintegy kétharmaduknak volt főmunkahelyről származó jövedelme, de 1999/2000-ben 5,4 százalékponttal kevesebbnek, mint hat évvel korábban. Lényegesen nagyobb mértékben, 19, illetve 25 százalékponttal csökkent a társadalombiztosítási, illetőleg a szociális és bő hat százalékkal a mezőgazdasági jövedelemmel rendelkező

háztartások aránya. Ugyanakkor több mint kétszeresére nőtt különmunka-jövedelemhez jutó munkanélküli háztartások aránya. A tőkejövedelmek gyakoriságának ugrásszerű megnövekedése az alacsony esetszámok miatt fenn tartásokkal kezelendő csakúgy, mint a háztartásközi transzferjövedelmek 2,7 százalékpontos növekedése.

4.6. táblázat: A különböző jövedelemfajták előfordulási aránya a munkanélküli háztartásokban (százalék)

	1993/1994	1999/2000
Főmunkahelyhez kapcsolódó jövedelem	68,5	63,1
Különmunka-jövedelem	18,4	41,7
Tőkejövedelem	1,9	6,0
Mezőgazdaságból származó jövedelem	47,4	40,9
Társadalombiztosítási jövedelem ^a	54,5	44,3
Szociális jövedelem ^b	66,2	49,7
Munkanélküli ellátásból származó jövedelem	88,1	53,1
Transzferjövedelem	9,2	11,9
Háztartások száma	178	253

^a Munkanélküli járadék nélkül. ^b Munkanélküliek jövedelempótló támogatása, átképzési támogatás és 1993/94-ben pályakezdők munkanélküli segélye nélkül.

A különmunka-jövedelmek mellett legnagyobb mértékben a munkanélküli ellátásokból származó jövedelmek⁵⁶ előfordulási gyakorisága változott, de ellenkező irányban: 1993/94-ben a munkanélküli háztartások 88,1 százaléka, 1999/2000-ben viszont már csak 53,1 százaléka rendelkezett ilyen jövedelemmel. A munkanélküli ellátórendszer fokozatos szűkítése mellett közrejátszhatott e nagymérvű csökkenésben, hogy az ellátórendszerből kiszorulóknak közül sokan továbbra is munkanélküliként definiálják magukat.

A különböző jövedelemfajták előfordulási gyakoriságából csak hozzávetőlegesen állapítható meg a munkanélküli háztartások megélhetésében játszott szerepük. Árnyaltabb képet kaphatunk a 4.7. táblázat adatainak segítségével, amelyek a munkanélküli taggal rendelkező és nem rendelkező háztartások jövedelemszerkezetéről tájékoztatnak.⁵⁷

Miközben a munkanélküli háztartások körében csökkent a főmunkahelyi jövedelemmel is rendelkezők aránya, eközben összjövedelmükön belül láthatólag még növekedett is e jövedelem súlya: 41,7 százalékról 45,9 százalékra. Ugyanakkor ennél jóval nagyobb mértékben: 53,8 százalékról 63,7 százalékra nőtt e jövedelemfajta súlya a munkanélküli taggal nem rendelkező háztartásokban. Növekedett a munkanélküli háztartások különmunka-jövedelmének részaránya is, 5,2-ről 9,5 százalékra. A munkanélküli taggal nem rendelkező háztartások jövedelemszerkezetében ugyanakkor a külön-

56 A járadékszabályokról részletesen lásd e kötet 2.1. fejezetét.

57 Mivel éves jövedelmeket vizsgáltunk, a minta tagjainak munkaerő-piaci állapota pedig a kérdéses időpontjában fennálló állapotot tükrözte, nem meglepő, hogy mindkét vizsgált időpontban találtunk munkanélküli taggal nem rendelkező, ugyanakkor munkanélküli ellátásból származó jövedelemről beszámoló háztartásokat.

munka szerepe nem változott, jöllehet a háztartásoknak ebben a csoportjában is számottevően bővült az ilyen jövedelemhez jutás elterjedtsége. A mezőgazdasági munkából származó jövedelem súlya egyik háztartástípus esetében sem módosult érdemlegesen, míg a tőkejövedelmek súlyának alakulásáról az alacsony esetszámok miatt nem tehető határozott kijelentés.

4.7. táblázat: A munkanélküli taggal rendelkező és nem rendelkező nem nyugdíjas háztartások jövedelemszerkezete

	1993/1994		1999/2000	
	Nincs munka- nélküli tag	Van munka- nélküli tag	Nincs munka- nélküli tag	Van munka- nélküli tag
Főmunkahelyhez kapcsolódó jövedelem	53,8	41,7	63,7	45,9
Különmunka-jövedelem	8,0	5,2	7,9	9,5
Tőkejövedelem	0,9	0,6	0,7	0,3
Mezőgazdaságból származó jövedelem	3,6	6,3	3,0	5,6
Társadalombiztosítási jövedelem	23,8	15,8	17,2	18,6
Szociális jövedelem	7,2	12,3	5,3	9,0
Munkanélküli ellátásból származó jövedelem	1,2	16,7	0,5	9,4
Transzferjövedelem	1,4	1,3	1,7	1,7
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0
Háztartások száma	1 431	178	1 096	253

Megjegyzés: a munkanélküli taggal rendelkező háztartások között nem szerepelnek a nyugdíjas háztartások.

A munkanélküli taggal nem rendelkező háztartások összjövedelmén belül a társadalombiztosítási jövedelem részaránya, bár továbbra is a második legfontosabb jövedelemfajta a számukra, 1999/2000-ben alacsonyabb volt, mint hat évvel korábban. Ezzel szemben a munkanélküli háztartások jövedelemszerkezetében növekedett e jövedelemfajta súlya, 15,8-ról 18,6 százalékra. A szociális jövedelem aránya mindkét háztartástípusban csökkent, de míg 1993/94-ben a munkanélküli háztartásokban jelentősen meghaladta a különmunka-jövedelem részarányát, 1999/2000-re a kétféle jövedelem kiegyenlítődt.

A munkanélküli háztartások összjövedelmén belül legnagyobb arányban a munkanélküli ellátások részesedése esett vissza, 16,7 százalékról 9,4 százalékra. A 4.8. táblázatból azt is megtudhatjuk, hogyan alakult eközben az egyes munkanélküli támogatásfajták súlya a háztartások megfelelő részjö-

vedelmében: a munkanélküli járadéké a háztartások összes társadalombiztosítási, a többi munkanélküli ellátásé a háztartások összes szociális jövedelmén belül.

4.8. táblázat: A munkanélküli ellátásokból származó jövedelmek részaránya a háztartások társadalombiztosítási és szociális jövedelmében

	1993/1994	1999/2000
Munkanélküli járadék átlagos havi összege (Ft)	8 520	16 099
Munkanélküli járadék aránya a háztartások társadalombiztosítási jövedelmein belül (éves, %)	12,1	7,7
Munkanélküliek jövedelempótló támogatásának havi összege (Ft)	5 958	12 378
Munkanélküliek jövedelempótló támogatásának aránya a háztartások szociális jövedelmein belül (éves, %)	5,0	7,2
Az összes segély jellegű munkanélküli ellátásból származó jövedelmek aránya a háztartások szociális jövedelmein belül (éves, %)	7,2	8,0
Az összes munkanélküli ellátásból származó jövedelem aránya a háztartások társadalombiztosítási és szociális jövedelmein belül (éves, %)	8,6	6,5

A munkanélküli járadékból származó jövedelemnek a háztartások összes társadalombiztosítási jövedelméhez viszonyított aránya 1993/94 és 1999/2000 között mintegy 36 százalékkal csökkent. E csökkenésben az átlagos munkanélküli járadék reálértékvesztése játszott a főszerepet, de közrejátszott benne az is, hogy a háztartások összjövedelmén belül növekedett a viszonyítási alapul szolgáló társadalombiztosítási jövedelmek részaránya.

Egyidejűleg számottevően, öt százalékról 7,2 százalékra növekedett a jövedelempótló támogatások szociális jövedelmekhez viszonyított aránya. E növekedés azonban az ellátás átlagos összegének egyharmados reálérték-csökkenése mellett, azáltal következett be, hogy a háztartások összjövedelmén belül nagymértékben visszaesett a szociális jövedelmek súlya. Nem sokat módosítana a képen, ha ideszámítanánk az átképzési támogatásokat és a pályakezdők időközben megszűnt munkanélküli segélyét is.

Mindent egybevetve, a munkanélküli ellátások részaránya az adókból és járulékokból finanszírozott transfereken belül a hat év során mintegy 25 százalékkal csökkent.

A munkanélküli ellátások jellegzetes kombinálódásai más jövedelemfajtákkal

A munkanélküli ellátásoknak a háztartások megélhetésében játszott szerepéről további információkat nyújt a 4.9. táblázat, amely azt mutatja be,

hogyan a munkanélküli ellátásokban részesülők mekkora hányada jut különféle egyéb jövedelmekhez.

4.9. táblázat: Különböző jövedelemforrások előfordulási aránya a munkanélküli ellátásokban részesülők körében (százalék)

	1993/1994	1999/2000
Főmunkahelyhez kapcsolódó jövedelem	41,6	54,5
Családi pótlék	18,5	18,5
Szociális segély	7,9	6,5
Különmunka-jövedelem	7,8	16,4
Alkalmi segédmunka jövedelme	2,4	5,6
Alkalmi mezőgazdasági munka jövedelme	0,3	4,3
Háztartások száma	375	244

Megjegyzés. Az alkalmi segédmunkát és az alkalmi mezőgazdasági munkát a táblázatban a különmunka-jövedelem részeként és önállóan is számításba vettük.

A munkanélküli ellátások láthatólag messze leggyakrabban: 1993/94-ben a munkanélküli háztartások kétötödében, 1999/2000-ben pedig már a többségében főmunkahelyhez kapcsolódó jövedelmekkel járnak együtt. Emellett jelentősen emelkedett a hat év során azoknak a háztartások az aránya, melyeknek a munkanélküli ellátások mellett különmunkából, illetve alkalmi munkából is származott jövedelme.

A főmunkahelyi jövedelem után a családi pótlékkal való kombinálódás a legjellemzőbb, mindkét időpontban 18,5 százalékos előfordulási gyakorisággal. Emögött a gyermeket nevelő háztartások felnőtt tagjainak mindvégig meglehetősen magas munkanélkülivé válási esélye áll. 1993/94-ben a különmunkához hasonló, de 1999/2000-re nemhogy növekvő, de valamelyest csökkenő gyakorisággal kombinálódnak a munkanélküli ellátások szociális segélyjövedelemmel.

5. A MUNKANÉLKÜLI JÖVEDELEMTÁMOGATÁSI RENDSZER LEGÚJABB VÁLTOZÁSAINAK FOGADTATÁSA ÉS TAPASZTALATAI

5.1. A munkanélküli ellátórendszer 2000. évi átalakításának lakossági megítélése

KÖLLŐ JÁNOS

A munkanélküli ellátásokról beterjesztett kormányzati törvénymódosítási javaslatcsomag parlamenti vitáját megelőzően, 1999 novemberében a TÁRKI 1522 fős reprezentatív mintán vizsgálta a tervezett szigorítások lakossági megítélését.⁵⁸

Mint az 5.1. táblázatból látható, összességében a megkérdezettek kétharmada hallott a munkanélküli járadék időtartamának tervezett csökkentéséről és valamivel kevesebben a szociális segélyezés közmunkához kötéséről, illetőleg a munkanélküliek jövedelempótló támogatásának megszüntetéséről. A járadékjogosultsági idő rövidítését és a jövedelempótló támogatás megszüntetését a megkérdezettek egyharmada támogatta, a segélyezés közmunkához kötését viszont kétharmaduk.

5.1. táblázat: A megkérdezettek tájékozottsága és véleménye
a reformcsomagról és egyes elemeiről (százalék)

	Hallott-e róla?			Egyetért-e vele?		
	Igen	Részben ^a	Nem	Igen	Nem tudja	Nem
A munkanélküli járadék legfeljebb kilenc hónapra jár	68,1	5,7	25,1	33,7	13,8	52,5
A jövedelempótló támogatás megszűnik	54,5	7,6	36,6	32,1	15,7	52,2
Aki nem végez közmunkát, nem kap szociális segélyt	59,3	5,3	34,8	66,5	9,0	24,5
Összességében egyetért-e?	...	...	...	64,9	10,4	24,7

^a Hallott róla, de nem ismeri a részleteket. A válaszadók száma 1522. A válaszmegtagadók arányát (kérdésenként egy-két százalék) nem tüntettük fel, ezért a válaszok összege kisebb száz százaléknál.

58 A felvételre a Miniszterelnöki Hivatal megbízásából, a TÁRKI Omnibuszfelvételébe beépített kérdésközpont alapján került sor. A felvételt és főbb eredményeit ismerteti *Gábor (1999)*. (Az eredeti kérdőív és kutatási beszámoló megtekinthető a tarki.hu honlapon.) Az itt bemutatott eredményeket részletesebben tárgyalja *Köllő (2001)*.

A reformcsomag egészének szintén kétharmados (a véleményt nem nyilvánító „passzív támogatókat” is ide számítva háromnegyedes) támogatásában, mint a 5.2. táblázatból kiolvasható, a munkára kötelezés széles körű elfogadottsága játszhatta a fő szerepet. A közmunka-kötelezettséget helyeslők 90,2 százaléka fogadta el a reformcsomag egészét – a csomag támogatói 89,9 százalékban közülük kerültek ki –, ellenzőinek viszont csak 31,2 százaléka.

Az alábbiakban röviden megvizsgáljuk a kérdezettek véleményét befolyásoló legfontosabb tényezőket. A *munkanélküli járadék* esetében arra számí-

tunk, hogy a reform megítélését alapvetően a pénzbeli hasznok és költségek befolyásolják. A szigorításból adódó veszteségek és nyereségek viszonylag könnyen átláthatók, továbbá – mivel az állásvesztést követő hónapokban a pénzbeli segélyezésnek nincs komolyan vehető alternatívája – nem merül fel a „haszonlehetőség-költség” problémája. A várt haszon csökken az egyéni munkanélküli kockázattal, és függ attól, hogy az egyén a reformok nyomán az adóteher növekedésére vagy csökkenésére számít-e. A szigorításban az átlagosnál erősebben érdekelték azok a csoportok, amelyek állami transzferek (például gyēs, gyed, nyugdíj) kedvezményezettjeiként részesedhetnek a költségvetési megtakarításból. Minél kisebb az egyéni munkanélküli kockázat, annál nagyobb a költségekre vonatkozó várakozás súlya a reformmal kapcsolatos álláspont kialakításában.

5.2. táblázat: Az egyes reformelemek és a reform mint csomag elfogadottsága^a

A csomag egyes elemeinek elfogadása (+), illetve elutasítása (-)			A csomag egészét elfogadók* százalékos	
Közmunka	Járadék	Jövedelempótló	aránya	megoszlása
-	-	-	21,7	4,3
-	+	-	35,4	1,5
-	-	+	36,8	1,2
-	+	+	64,3	3,1
+	-	-	80,8	24,0
+	-	+	88,0	11,5
+	+	-	94,7	14,0
+	+	+	95,9	40,4
Összesen:			75,3	100,0

^a Elfogadás: támogatja, vagy nincs véleménye.

A *jövedelempótló* támogatás (és a közmunkával kombinált szociális segély) esetében bonyolultabb a költségek és a hasznok viszonya. E programok esetében a járulék és a járadék közötti kapcsolat nem olyan közvetlen, mint a biztosítási segélynél. Jelentékeny haszonlehetőség-költségek merülnek fel, melyek nagyságát nem könnyű előre jelezni: a különféle aktív programok (átképzés, közmunka) mellett szól, hogy megelőzhetik a munkától való végleges elszakadást, de ellenük, hogy sokba kerülnek, és a résztvevőket elvonják az álláskereséstől.⁵⁹ A tartós munkanélküliséggel együtt járó negatív externáliák miatt a munkanélküliségtől egyébként azonos mértékben fenyegetett egyének eltérő összeget hajlandók segélyekre vagy más programokra költeni. Végül, de nem utolsósorban, a tartós munkanélküliek körében gyakori a munkanélküliségre való berendezkedés, ezért az ösztönzési

59 Csehországban – melyet az aktív foglalkoztatáspolitikai kelet-európai élvonalaként szokás emlegetni – 1991-ben a teljes foglalkoztatáspolitikai költségvetés 31%-át költötték az aktív programokban részt vevő 3%-nyi munkanélküliire. Az arányok 1992–94-ben rendre 55% és 7%, 35% és 2%, illetve 28% és 2% voltak (Terrell és Storm 1999).

szempont is komoly szerephez jut a reformok hatásának mérlegelésekor. Noha a jövedelempótlóval és a közcélú munkával kapcsolatos véleményeket is befolyásolhatta az elemi költség-haszon kalkuláció, az említett okokból nem várhatunk olyan erős és közvetlen hatást, mint a munkanélküli segély esetében.

Az 5.3. táblázat arról tájékoztat, hogyan befolyásolta néhány, a fenti szempontokat jól-rosszul megragadó változó annak valószínűségét, hogy a megkérdezett a) nem nyilvánított véleményt, b) támogatóan nyilatkozott a járadék-jogosultsági idő rövidítéséről, illetve a jövedelempótló támogatás eltörléséről.

5.3. táblázat: Különböző tényezők hatása a munkanélküli támogatási rendszer átalakításával kapcsolatos véleményekre

	A munkanélküli járadék időtartamának rövidítése		A jövedelempótló támogatás eltörlése	
	Nincs róla véleménye	Támogatja	Nincs róla véleménye	Támogatja
Becsült munkanélküli esély	-0,50 ^b	-0,68 ^b	-0,50 ^b	-0,13
A kért munkanélküli volt:				
- a kérdés idején	-9,8 ^b	-23,4 ^b	-6,7 ^a	-14,8 ^b
- akkor nem, de korábban igen	-1,7	-5,6 ^a	-1,3	-3,0
Ismerőse, rokona munkanélküli	-2,8 ^a	-14,1 ^b	-4,1 ^b	-8,3 ^b
Az átalakítás a munkanélküli kapcsolatos kiadásokat:				
- növeli	-3,4	-13,7 ^b	-6,9 ^b	-11,1 ^b
- nem befolyásolja	-	-	-	-
- csökkenti	-2,0	1,6	-3,5	8,9 ^b
- nem tudja megítélni	11,1 ^b	-14,3 ^b	11,5 ^b	-2,7
Munkerő-piaci státusa:				
- állami alkalmazott	-3,2	4,9	-3,2	-3,9
- magánvállalati alkalmazott	-	-	-	-
- vállalkozó	5,4	9,8	6,6	15,6 ^b
- nyugdíjas, gyes-en van	1,8	2,6	-1,1	1,8
- egyéb inaktív	8,6 ^b	-7,2	0,1	-5,0
Kire szavazna ?				
- kormánypártra	-6,2 ^b	8,7 ^b	-8,7 ^b	10,1 ^b
- nem tudja, nem mondja meg	-	-	-	-
- ellenzékre	-8,4 ^b	-10,8 ^b	-8,6 ^b	-8,3 ^b
Válaszadók száma:	1 519	1 307	1 519	1 272
Pseudo-R ²	0,128	0,089	0,110	0,059
Függő változó átlaga	13,8	39,0	15,7	38,2

^a A becslés 0,05 szinten nem, de legalább 0,1 szinten szignifikáns. ^b A becslés legalább 0,05 szinten szignifikáns.

Az egyes értékek azt mutatják meg, hány százalékponttal növelte vagy csökkentette adott kimenetel valószínűségét a magyarázó változó egységnyi – a munkanélküliségi esély esetében az átlagértékről egy szórásnnyival magasabbra – emelkedése, a modellben szereplő többi tényező átlagos értékei mellett.⁶⁰ (A második oszlopban felülről a második érték szerint például a munkanélküliek egyéb vizsgált jellemzők tekintetében átlagos összetételű csoportja 23,4 százalékponttal kisebb arányban helyeselte a járadékfolyósítás maximális időtartamának csökkentését, mint a vállalati alkalmazottak ugyancsak átlagos összetételű csoportja.) Az eredmények helyes értelmezéséhez megjegyzendő, hogy a marginális hatások a magyarázó változók minden értékkombinációjára különbözőek, ezért *nem adhatók össze*.

A járadékjogosultság rövidítéséről és a jövedelempótló támogatás eltörléséről *véleményt nem nyilvánítottok* (passzív támogatók) között láthatóan az átlagosnál több dolgozó, illetőleg inaktív személy és kevesebb munkanélküli található s különösen sok olyan válaszoló, aki bizonytalan volt a reform költségeinek megítélésében, illetőleg nem tudott vagy nem akart pártszimpátiáról számot adni.

Minél kisebb mértékben fenyegette munkanélküliség a megkérdezetteket (nemüknél, koruknál, iskolázottságuknál, lakóhelyüknél és munkaerőpiachoz való kötődésüknel fogva), annál nagyobb arányban *támogatták a munkanélküli járadék* megnyirbálását,⁶¹ a legnagyobb és a legkisebb munkanélküliségi kockázatú csoport között 14–15 százalékpontnyi különbség adódik a támogatók arányában. Azonos munkanélküliségi kockázat mellett is kisebb arányban nyilatkoztak egyetértően azok, akik a kérdéseskor ténylegesen munkanélküliek voltak, vagy személyesen ismertek munkanélkülit. Erőteljesen befolyásolta a járadékmódosítás támogatottságát a költségekre vonatkozó várakozás: a költségek növekedésére számítók és a bizonytalanok 14 százalékponttal kisebb eséllyel helyeselték a járadékszigorítást, mint akik a költségek csökkenésében vagy szinten maradásában bíztak. A bizonytalan pártszimpátiájúakhoz hasonlítva a kormánypártiak 8,7 százalékkal nagyobb, az ellenzékiek 10,8 százalékkal kisebb arányban értettek egyet a tervezett járadékreformmal.

A *jövedelempótló támogatás* eltörlésének megítélését sokkal gyengébben befolyásolta az egyének becsült munkanélküliségi valószínűsége: a szélső csoportok között mindössze 2–3 százalékpontnyi és statisztikailag nem szignifikáns a különbség. Ugyanakkor a munkanélküliek 14,8, ismerőseik, rokonaik 8,3 százalékkal kisebb valószínűséggel támogatták e lépést, s tetemes – 20, illetve 18 százalékpont – a különbség a költségek növekedésére és csökkenésére számítók, illetve a kormánypárti és az ellenzéki szavazók között.

Az 5.4. táblázat hasonló eljárással kapott s hasonlóan értelmezendő értékei szerint a szociális segélyezés *közcélú munkához kötésének* támogatottságát is csökkentette a munkanélküli tapasztalat: az éppen munkanélküliek

60 A becslés Stata 5.0. dprobit eljárással készült. Mivel az eljárás a marginális hatásokat a magyarázó változók *átlagos* értékeinél számítja ki, ugyanakkor nyilvánvalóan nem lehet valaki az átlagnak megfelelően, mondjuk, 25 százalékban munkanélküli és 75 százalékban foglalkoztatott, ezért a közölt együtthatókat hasonló összetételű csoportok vonatkozásában célszerű értelmezni. Egyenletünk „becsült munkanélküliségi esély” változójának értékét probitfüggvény segítségével, a KSH Munkaerő-felvételeiből becsültük, figyelembe véve egyfelől a TÁRKI mintában szereplő egyének jellemzőit (kor, nem, iskolázottság, lakóhely, tanul-e, kap-e nyugdíjat vagy gyest), másfelől hogy miképpen alakult e jellemzők függvényében a munkanélküliségi esély a KSH mintájában. A függvény annak valószínűségét becsli, hogy egy felnőtt (14 évesnél idősebb) embernek nincs állása, de szeretne fizetett munkát. Mivel a KSH Munkaerő-felvételeinek 1999. évi hullámaiban nem azonosíthatók a nappali tagozaton tanulók, a becslést a Munkaerő-felvétel 1998. évi negyedik hullámára alapoztuk; a relatív munkanélküliségi kockázatok azonban 1998 és 1999 ősze között aligha változtak érdemlegesen.

61 Hasonló eredményre jutnánk, ha a segélyhez jutási valószínűség változóját használnánk, vagy hogy kapott-e a megkérdezett korábban munkanélküli segélyt.

22, akik korábban átéltek munkanélküliséget, 8,7, az egyéb inaktívak (akik között elég sokan lehetnek olyanok, akik tartósan kiszorultak a munkaerőpiacról) 14,3 százalékponttal kisebb arányban nyilatkoztak egyetértően.⁶² A költségekre vonatkozó várakozás hatása viszont, bár itt is szignifikáns, a másik két reformelem esetében kimutatottnál kisebb, a pártszimpátiáé pedig jelentéktelen.

**5.4. táblázat: Különböző tényezők hatása a szociális segély
közcélu munkához kötésével kapcsolatos véleményekre**

	A segély közmunkához kötése	
	Nincs róla véleménye	Támogatja
Becsült munkanélküliségi esély:		
- egyéni tényezőkkel összefüggő	-0,48 ^b	-0,54 ^a
- regionális	-0,62 ^b	0,72 ^b
Községben él	0,8	10,8 ^b
A kért munkanélküli volt:		
- a kérdés idején	-2,7	-22,0 ^b
- akkor nem, de korábban igen	1,2	-8,7 ^b
Ismerőse, rokona munkanélküli	-1,0	1,0
Az átalakítás a munkanélküliséggel kapcsolatos kiadásokat:		
- növeli	-2,8	-2,3
- nem befolyásolja	-	-
- csökkenti	-2,7	10,0 ^b
- nem tudja megítélni	7,7 ^b	2,9
Munkaerő-piaci státusza:		
- állami alkalmazott	-2,7	-1,2
- magánvállalati alkalmazott	-	-
- vállalkozó	10,7 ^b	-3,4
- nyugdíjas, gyes-en van	-4,6 ^b	-1,7
- egyéb inaktív	2,7	-14,3 ^b
Kire szavazna ?		
- kormánypártra	-5,2 ^b	2,1
- nem tudja, nem mondja meg	-	-
- ellenzékre	-2,9 ^b	-4,1
Válaszadók száma:	1 519	1 382
Pseudo-R ²	0,124	0,060
Függő változó átlaga	9,1	72,4

62 A mintába tartozók 7,4 százaléka volt a felvétel időpontjában munka nélkül, és további 22,4 százaléka került ilyen helyzetbe legalább egyszer a megelőző tíz évben. (Az arányok megfelelnek a KSH Munkaerő-felvétele szerinti arányoknak.)

^a A becslés 0,05 szinten nem, de legalább 0,1 szinten szignifikáns. ^b A becslés legalább 0,05 szinten szignifikáns.

Ami a becsült munkanélküliségi esély hatását illeti, a korábbiaktól eltérően itt – mint a táblázat első két sorából látható – külön-külön változóként szerepeltettük az egyéni jellemzőkkel és az egyének regionális hovatartozásával összefüggő munkanélküliségi kockázatot.⁶³ Ha a korábbiakkal megegyezően jártunk volna el, a munkanélküliségi kockázat gyenge *pozitív* hatásúnak mutatkozott volna; így viszont azt tapasztaljuk, hogy míg a személyes jellemzőkkel összefüggő kockázat csökkentette, a környezet magasabb munkanélküli rátája növelte a támogatás valószínűségét. A két hatás viszonylagos nagyságát érzékeltetheti, hogy a szórással megegyező pozitív irányú eltérés az átlagtól a személyes jellemzőkkel összefüggő munkanélküli kockázat esetében mínusz 5–6, a regionális adottságokra visszavezethető kockázat plusz hét-nyolc százalékpontnyit módosított a közmunka-kötelezettséggel egyetértők arányán.

További figyelemreméltó eredmény, hogy adott regionális munkanélküli ráta mellett a (másik két reformelem támogatottsági tényezőinek vizsgálatában nem szerepeltetett) községi lakóhely 10,8 százalékponttal növelte az egyetértést. Itt most nem ismertető részletesebb számításaink szerint különösen a keleti országrészbeli községek lakosságának volt magas a támogatási hajlandósága: más tényezők hatását kiszűrve mintegy 15 százalékponttal magasabb a térségbeli városokban és öt százalékponttal a nyugat- és közép-magyarországi községekben előkénél (miközben a keleti és a nyugati városok között nem volt szignifikáns különbség).⁶⁴

Igazolódik-e az a várakozás, hogy alacsony munkanélküli kockázat esetén a vélemények alakításában nagyobb szerephez jutnak egyéb értékelési szempontok? Az egyéni munkanélküliségi esély szerinti tercilisekre külön-külön is elvégezve e számításokat, az 5.5. táblázatban bemutatott eredményeket kaptuk. Minél alacsonyabb a munkanélküliségi kockázat, láthatólag annál erősebb az egyéb értékelési szempontok – a költségekre vonatkozó várakozás és a pártszimpátia – befolyása a járadékjogosultsági idő rövidítésének megítélésére. A jövedelempótló támogatás eltörlésével és a közmunka-kötelezettséggel kapcsolatos vélemények esetében nem mutatható ki ilyen összefüggés.

A lakossági támogatottságot befolyásoló tényezők vizsgálatának ismertett eredményeiből leszűrhető legfontosabb tanulság, hogy a jövedelempótló támogatás eltörlésének s különösen a munkanélküli járadék megkurtításának lakossági megítélésére a személyes érintettség s a politikai meggyőződéstől is befolyásolt anyagi várakozás volt leginkább hatással.

Az áttekintett adatokból kiviláglik, hogy ha a munkanélküli járadékról külön döntöttek volna az összes szavazók preferenciáit megfelelően közvetítő (parlament) képviselők, valószínűleg nem kerül sor a jogosultsági idő rövidítésére. A tartósan munkanélküliek közmunkára kötelezése azonban annyira népszerű elgondolásnak bizonyult, hogy megszerezte a támogatást a csomag egésze számára is.

63 Az *i*-edik egyén személyes jellemzőkkel összefüggő munkanélküliségi kockázatának (*sik*) itteni értelmezése: $sik = pik - Ek(pik)$, ahol *pik* a becsült egyéni kockázat, és *Ek* ennek mintabeli várható értéke a *k*-adik régióban.

64 A keleti régióba tartozónak tekintettük Nógrád, Heves, Borsod, Szabolcs, Hajdú, Békés, Bács-Kiskun és Szolnok megyéket.

5.5. táblázat: A költségekre vonatkozó várakozás és a pártszimpátia hatása a munkanélküliségtől eltérő mértékben fenyegetett csoportokban

	Marginális hatás, ^a ha a becsült munkanélküli valószínűség:		
	alacsony	közepes	magas
<i>Járadékjogosultsági idő rövidítése</i>			
A reform hatására a költség csökken (referencia: a költség növekszik)	31,2	14,4	10,4
Ha ma lenne a választás, kormánypártra szavazna (referencia : ellenzéki pártra szavazna)	30,0	27,3	8,5
<i>Jövedelempótló támogatás eltörlése</i>			
A reform hatására a költség csökken (referencia: a költség növekszik)	25,6	15,2	20,0
Ha ma lenne a választás, kormánypártra szavazna (referencia : ellenzéki pártra szavazna)	21,3	24,4	12,4
<i>Segélyezés közcélú munkához kötése</i>			
A reform hatására a költség csökken (referencia: a költség növekszik)	19,8	0,0	10,5
Ha ma lenne a választás, kormánypártra szavazna (referencia : ellenzéki pártra szavazna)	9,1	11,3	0,0

^a A 9 százaléknál nagyobb paraméterek mindegyike szignifikáns legalább 0,05 szinten, az ennél kisebbek egyike sem szignifikáns 0,1 szinten.

A közmunka-kötelezettség támogatói az átlagosnál nagyobb arányban számítottak arra, hogy a reformoktól csökkennek a munkanélküli ellátások költségei. E reformelem támogatottságát a személyes jellemzőkkel összefüggő munkanélküli kockázat és a tényleges munkanélküli tapasztalat negatívan befolyásolta, a regionális munkanélküliség viszont pozitívan, különösen a magas munkanélküliségtől sújtott keleti régiók falvaiban. Szerepet játszott ebben a munkanélküliekkel – köztük nagy számban: cigányokkal – szembeni türelmetlenség, de az is, hogy e településeken mindennemű munkalehetőség iránt nagy a kereslet, legyen szó „igazi”, közhasznú vagy éppen közcélú munkáról.

A válaszadók bő harmada támogatta a közmunka-kötelezettség bevezetését, ugyanakkor ellenezte a jövedelempótló támogatás eltörlését, jóllehet éppen az önkormányzati közmunka-felajánlás különbözteti meg leginkább a két támogatási formát. E különös kettősség egyik lehetséges magyarázata szerint az elvet, hogy a munkanélküliek dolgozzanak a segélyért, helyeselték, megvalósulásának akadályát azonban nem a jövedelempótló támogatásban látták (a felajánlott munka elfogadása valójában a jövedelempótló támogatás odaítélésének is kritériuma volt). Egy másik lehetséges magyará-

zat a fiskális illúziók elemzéséből ismert „status quo hatás” (Csontos – Tóth, 1998): meglévő juttatásról az emberek csak nagyobb ellentételezés fejében hajlandók lemondani, mint amennyit hasonló célú jóléti ellátásra saját jószántukból költenének, ezért ellenzik az olyan reformot, melyben valamit elvesznek tőlük, még ha más formában visszakapják is.

Sajátos módon a munkaügyi szakemberek körében éppen a segélyek köz-célú munkához kötése gerjesztette a legélesebb vitákat. A tényleges fejleményeket vizsgáló kutatás feladata eldönteni, hogy az e tekintetben bizakodó közvéleménynek volt-e igaza vagy az aggodalmaskodó szakembereknek.

5.2. Járadékjogosultság és elhelyezkedési esélyek

GALASI PÉTER, NAGY GYULA

A munkanélküliek elhelyezkedésének ösztönzésére a kormányzat 2000 februárjától a munkanélküli járadéokra jogosultak széles körében rövidítette a járadékfolyósítás időtartamát. Bekövetkezett-e a rövidítés hatására gyorsulás a munkanélküliek elhelyezkedésében? Erre keresünk választ a munkanélküli járadékregiszterből származó adatok alapján.

Először a járadékjogosultsági idő szabályozásának módosításait ismertetjük. Ezután a mintavételről és a minta jellemzőiről tájékoztatunk. Végül összehasonlítjuk a jogosultsági idő 1997-től érvényes régi és 2000-ben bevezetett új szabályainak hatálya alá esők munkanélküliségből való kiáramlását.

*A járadékfolyósítási szabályok 2000. februári változásai*⁶⁵

Az 1997-től érvényes szabályok szerint a munkanélkülivé válást megelőző négy évben összesen egy év munkaviszony volt szükséges a három hónapos minimális és végig folyamatos munkaviszony a 12 hónapos maximális járadékjogosultsághoz. E minimum- és maximum között a jogosultsági idő a munkaviszonyban töltött idő függvényében nyolc lépcsőben változott. Külön szabály vonatkozott a járadékot már korábban kimerített munkanélküliekre: ők már féléves munkaviszonnyal másfél hónapig kaphattak járadékot.

A 2000. februártól hatályos új szabályok szerint is a munkanélkülivé válást megelőző négy évben munkaviszonyban töltött időtől függ a jogosultsági idő, de minimuma már csak ötven nap, maximuma pedig kilenc hónap, s az előbbire 200 nap, az utóbbira 45 hónap munkaviszony jogosít. E két határ között – a korábbi lépcsőzetesség helyett – a munkaviszonyban töltött összidőtartam egyötöde a jogosultsági idő.

Bár e változások a munkanélküliek nagy többsége számára nyilvánvalóan hátrányosak, az 5.6. táblázat tanúsága szerint nem ugyanolyan mértékben a rövidebb és a hosszabb munkaviszonnyal rendelkezőkre. A munkanélkülivé válásukat megelőző négy évben hosszabb időn át munkaviszonyban állók jogosultsága láthatólag nagyobb mértékben, a rövidebb időn át dolgozóké kevésbé vagy egyáltalán nem csökkent.

⁶⁵ A munkanélküli járadék szabályairól és a szabályok változásairól részletesebben tájékoztat a jelen összeállítás Nagy (2001) tanulmányán alapuló 2.1. fejezete. A jogszabályi változásokról lásd Bánsági (2000) áttekintését.

5.6. táblázat: A járadékjogosultság változása

Munkában töltött idő a megelőző négy évben		Járadékfolyósítási idő, nap		A 2000-es járadékfolyósítási idő az 1997-es százalékában		közép-érték	
		1997	2000	minimum	maximum		minimum
hónap	nap						
6,5-11	200-359	45	40	72	89	160	124
12-15	360-479	90	72	96	80	107	93
16-19	480-599	120	96	120	80	100	90
20-23	600-719	150	120	144	80	96	88
24-27	720-839	180	144	168	80	93	87
28-31	840-959	210	168	192	80	91	86
32-35	960-1 079	240	192	216	80	90	85
36-39	1 080-1 199	270	216	240	80	89	84
40-43	1 200-1 319	300	240	264	80	88	84
44-47	1 320-1 439	330	264	270	80	82	81
48	1 440-1 460	360	270	270	75	75	75

Megjegyzés: 1997-ben az egy évnél rövidebb ideig dolgozók közül csak a járadékot korábban már kimerítők szerzhettek jogosultságot, fél év (180 nap) munkaviszony után 45 napra.

Az állásvesztésük előtti négy évben folyamatosan vagy csaknem folyamatosan – legalább 44 hónapon át – dolgozók jogosultsági ideje zsugorodott leginkább, az előbbieké háromnegyedére, az utóbbiaké mintegy négyötödére; 2000 első két hónapjában e két csoport tette ki a járadékra kerülők harminc százalékát. A 32–43, illetőleg 20–31 hónapot dolgozók, akik közé az e két hónapban járadékra kerülők együttesen 27 százaléka tartozott, tízhúsz, illetőleg négy-húsz százaléknyi veszteséget szenvedtek el. 12–15, illetve 16–19 hónap munkában töltött idő esetén tíz, illetve hét százalékkal csökkent a járadékfolyósítási idő (az 1997-es alsó és felső határok középtérékéhez képest), de ezen belül a veszteség a húsz százalékot is elérhette, miközben 450–479 és 598–599 nap munkaviszonnal változatlan maradt vagy valamelyest még hosszabbodott is a jogosultság.

Az egy évnél rövidebb munkaviszonyúak döntő többsége az új szabályok szerint tovább jogosult járadékra, viszont valamivel hosszabb – 180 helyett 200 nap – lett a minimálisan megkövetelt munkaviszony. A legalább 200 napot dolgozók az 1997-es szabályok szerinti 45 nappal szemben 2000-től 40 és 72 nap közötti időtartamra részesülhetnek járadékban. A 2000. februárban és márciusban egy évnél rövidebb munkaviszonnal járadékra kerülők 72 százalékanak jogosultsági ideje meghaladta az 1997-es szabályok szerinti 45 napot.

Új szabály, hogy a járadékfolyósítás első félévében munkaerő-piaci képzésbe bekapcsolódó munkanélküliek a képzés befejeződéséig akkor is kapnak járadékot, ha jogosultságuk előbb lejárna.

A vizsgált minta

A munkanélküli járadék jogosultsági szabályainak hatását az Országos Munkaügyi Kutató- és Módszertani Központ számítógépes regiszterének – amely minden járadékfizetést rögzít – a 2000. január 1. és március 15. között megkezdődött járadékfizetésekre vonatkozó nyilvántartása alapján vizsgáltuk. E járadékregiszter tartalmazza a járadék kiszámításához szükséges információkat csakúgy, mint a folyósítás időtartamát és a kifizetett járadék összegét. Emellett megállapítható belőle a járadékban részesülő munkanélküliek neme, életkora, iskolai végzettsége és lakóhelye.

2000 első két és fél hónapjában összesen 74 888 járadékfizetés kezdődött. A januárban járadékra kerülők még az 1997-es szabályok szerint kaptak járadékot, a februárban és márciusban belépőkre már a 2000-es szabályok vonatkoztak. A munkahelyükről önként kilépők csak három hónap elteltével s így 2000. március közepéig csak az 1997-es szabályok szerint juthattak járadékhoz. Ezért ahhoz, hogy az 1997-es és a 2000-es szabályok szerint járadékban részesülők almintájának összetétele minél kevésbé különbözzék, a munkahelyükről önként kilépett, illetőleg az állásukból több mint két hónapja kikerült munkanélkülieket ki kellett hagynunk az elemzésből. A fennmaradó 58 978 fő közül 31 031-en az 1997-es, 27 947-en pedig a 2000-es szabályok szerint kaptak járadékot.

Almintáink hasonló összetétele folytán okunk van feltételezni, hogy ha érdemleges különbségek mutatkoznak közöttük a járadékrendszerből való kikerülés ütemében, illetőleg az elhelyezkedési valószínűségben, úgy e különbségek az eltérő járadékszabályoknak tulajdoníthatók.

Kilépési ütem és elhelyezkedési valószínűség

A járadékrendszerből való kikerülés bekövetkezhet azért, mert az illető elhelyezkedett, de azért is, mert kimerítette a jogosultságát, bekapcsolódott valamely munkaerő-piaci programba, vagy például nyugdíjazás, esetleg a járadékból való kizárás folytán.

Mintánkban a járadékból kikerülők csaknem kétharmadának úgy szűnt meg a járadéka, hogy kimerítette a jogosultságát, további egyharmaduk pedig elhelyezkedett. Ezen belül a 2000-es szabályok szerint járadékban részesülők között több a kimerítő, és kevesebb az elhelyezkedő, mint az 1997-es szabályok szerintiek között. Ebből azonban – éppen mert a 2000-es szabályok szerint összességében rövidebb lett a jogosultság, s így ezt az almintát rövidebb ideig követhettük a regiszterben – nem következtethetünk az elhelyezkedési ütem különbségére.

A járadékkimerítésekhez és elhelyezkedésekhez képest, amelyek együttevén a járadékrendszerből való kikerülések több mint 90 százalékát teszik ki, csekély az egyéb irányú kilépések aránya (bértámogatással történő elhelyezkedés, vállalkozásindítási támogatás igénybevétele, közhasznú munka, nyugdíjba lépés, kizárás a járadékból stb.). A járadékos időszakok mintegy öt százalékáról nem tudjuk, meddig tartottak, s hogyan értek véget.

A regiszterből nem állapítható meg a járadékban részesülők munkaerőpiaci képzési programokba való bekapcsolódása. Így mindkét almintában az eredeti jogosultságuk lejártáig követünk minden munkanélkülit, függetlenül attól, hogy a képzésre kerülők közben esetleg lejárt a jogosultsága a 2000-es szabályok szerint, mint említettük, a képzés lezárultáig meghosszabbodhat. Miután egy-egy járadékos kohorsznak igen kis hányada vesz részt képzési programban,⁶⁶ s az új szabályok hatályba lépését követően ez az arány aligha emelkedett meg éppen a februártól járadékra kerülők körében hirtelen és drasztikusan, okkal tételezhetjük fel, hogy a két almintában tárgyalandó kiáramlási mutatóira a képzésbe való bekapcsolódás nem gyakorolható érdemleges hatást.

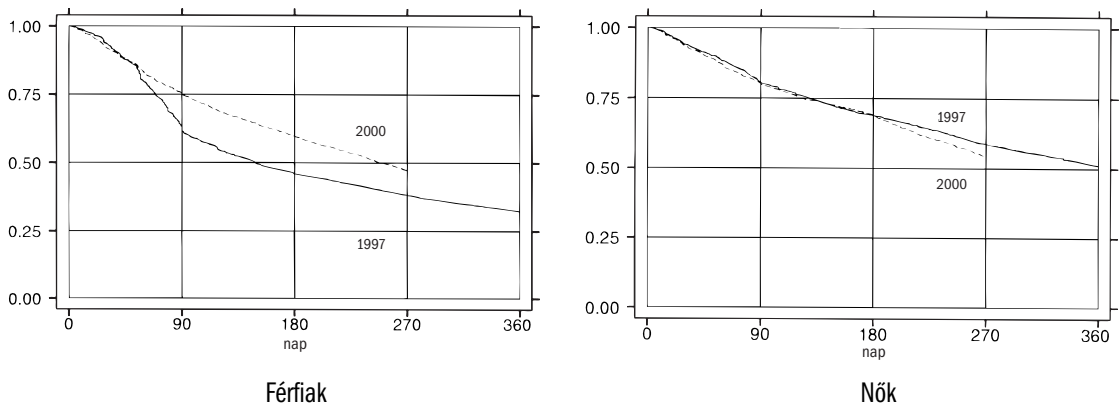
A megelőző négy évben 44–48 hónapot dolgozók

66 1994–96-ban, amikor ugyanolyan hosszú volt a jogosultság, mint az 1997-es járadékrendszerben, csupán 2–3 százaléka (Galasi – Nagy, 1999).

67 A kimerítéssel és az ismeretlen módon befejeződő járadékfizetési időszakok hosszát cenzorált időtartamokként kezeltük: úgy tekintettük, hogy legalább ennyi időn át tartott a járadékfizetés.

Mint az 5.6. táblázatból kitűnt, legnagyobb arányban – 18–25 százalékkal – azok járadékjogosultsága rövidült, akik a munkanélkülivé válásukat megelőző négy évben folyamatosan vagy csaknem folyamatosan dolgoztak. A 5.1. ábrán látható túlélési függvényeik, amelyek azt mutatják meg, hogy az induló sokaság mekkora hányada kap még az egyes időpontokban járadékot,⁶⁷ értelemszerűen a maximális jogosultság lejártakor – az 1997-es szabályok szerint járadékba lépőké a 360-ik, a 2000-es szabályok szerintieké a 270-ik napon – érnek véget.

5.1. ábra: A megelőző négy évben 44–48 hónapot dolgozók túlélési függvényei

Az 1997-es és 2000-es járadékban részesülő férfiak görbéi az első két hónapban láthatólag együtt haladnak, majd a harmadikban lényegesen eltávolodnak egymástól: az 1997-es szabályok szerinti járadékosok almintájából sokkal többen távoznak a regiszterből. A negyedik-hatodik hónapban azután a két görbe ismét párhuzamosan halad, a hetedikről pedig kissé közelednek egymáshoz. A 2000-es almintához tartozók 270 napos maximális jogosultságának lejártával e csoportban a túlélési arány 47 százalék – ekkora hányaduk részesül még járadékban –, az 1997-es almintában viszont, e csoport harmadik hónapbeli nagyobb kiáramlási ütemének köszönhetően, már csak 38 százalék.

A nők kiáramlása ezzel szemben a járadékra kerülést követő hat hónapon át teljesen azonos a két almintában, majd pedig a 2000-es járadékban részesülők túlélési görbéje sülyed meredekebben. Háromnegyed év elteltével így a 2000-es almintán 55, míg az 1997-es 59 százaléka maradt a regiszterben.

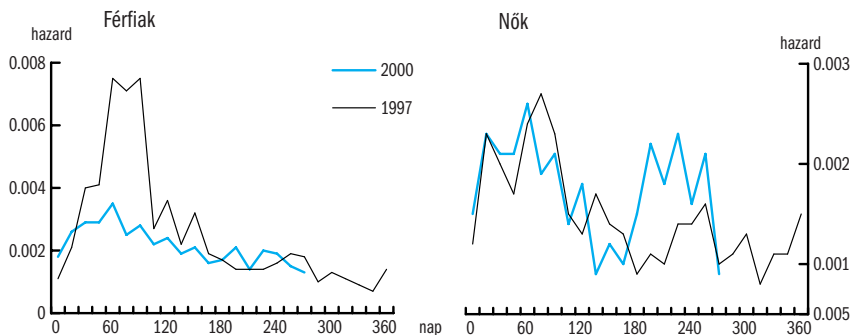
Mint a két ábramező egybevetéséből kiviláglik, a férfiak kiáramlása mindkét almintában gyorsabb a nőkénel – háromnegyed év elmúltával a 2000-es almintában 8, az 1997-esben 11 százalékponttal kisebb a túlélési (regiszterben maradási) arányuk.

Az 5.2. ábra az elhelyezkedés kéthetes időszakonkénti feltételes valószínűségének (hazard) alakulását mutatja: az e kéthetes időszakokban elhelyezkedők részarányát az adott időszak kezdetéig a regiszterben maradtakon belül. Az 1997-es szabályok szerint járadékban részesülő férfiak elhelyezkedési valószínűsége, mint a baloldali ábramezőben látható, az ötödik időszakra hirtelen ötször akkora emelkedett, mint amekkora az első hetekben volt, s mint amekkora később, a hatodik hónap körül lett. A 2000-es szabályok szerinti csoportjában, bár az ő elhelyezkedési valószínűségük is kezdetben növekedett, nem tapasztalható hasonló kiugrás. A negyedik-ötödik hónaptól a kétféle járadékrendszerhez tartozók elhelyezkedési valószínűsége egyetlen időszakban sem különbözik szignifikánsan. Eszerint az 1997-es járadékban részesülők túlélési görbéiben megmutatózó gyorsabb kiáramlása elhelyezkedési valószínűségük március-áprilisi megugrásának tulajdonítható.

Mi okozhatta e megugrást? A munkaerő-kereslet szezonális élenkülése aligha, mert ennek mindkét almintára hasonló hatást kellett volna az adott naptári időszakban gyakorolnia. (A 2000-es járadékban részesülők mintegy másfél hónappal később kerültek járadékra, ezért hazardgörbéjük ennyivel korábbi időintervallumhoz tartozó értéke vonatkozik ugyanarra a naptári időszakra.) A legvalószínűbb ok, hogy a januárban járadékra kerülők között nagy az év végén átmenetileg elbocsátottak aránya, akiket március-áprilisban visszavettek a munkahelyükre. E magyarázat mellett szól, hogy – mint *Köllő (2001)* kimutatja – a járadékból 2001. március 18 és április 7 között elhelyezkedők 40–60 százaléka korábbi munkahelyére tért vissza, és e visszatérők zöme – csupán mint a mi januári almintánkból március-

áprilisban elhelyezkedőké – többéves munkaviszonyt követően veszítette el az állását, és jellemzően három hónapot töltött munkanélküli járadékon. Miután az átmeneti elbocsátások sokkal gyakoribbak lehetnek év végén, mint év elején vagy év közben, az ideiglenesen elbocsátottak a januári almintában koncentrálnak. (A januári almintába tartozók csaknem felének 1999. december 31-én szűnt meg a munkaviszonya.)

5.2. ábra: A megelőző négy évben 44–48 hónapot dolgozók hazardfüggvényei

A férfiak elhelyezkedési esélyével szemben a nők, mint az ábra jobboldali mezőjéből kitűnik, az 1997-es almintában is csak kismértékben emelkedik a második-harmadik hónap táján – feltehetőleg mert a korábbi munkáltatóhoz való visszatérés sokkal kevésbé jellemző rájuk, mint a férfiakra (*Köllő, 2001*). A nők két almintájának elhelyezkedési esélye az első félévben láthatólag nemigen különbözik egymástól. Ezt követően a 2000-es almintájé hét kéthetes időszakon át – ami esetükben a maximális járadékjogosultsági idő utolsó harmada – rendre magasabb. A különbség azonban a hét közül csak egyetlen időszakban (a 168–182. nap között) szignifikáns,⁶⁸ s így nem tekinthető a rövidebb jogosultsággal összefüggő ösztönző hatás bizonyítékának.

A megelőző négy évben 24–43 hónapot dolgozók

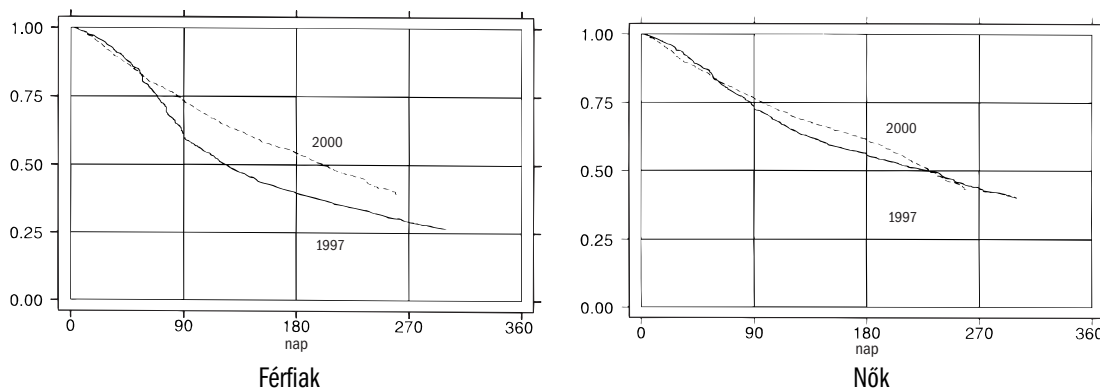
Ebben a csoportban, amely a teljes minta egyötöde, az 1997-es szabályok szerint 180–300, a 2000-es szabályok szerint már csak 144–264 nap a járadékjogosultság; a csökkenés mértéke a munkában töltött időtől függően hét-húsz százalék. A járadékkimerítéssel záruló időszakok cenzorálásával számított túlélési és hazardfüggvényeik hasonlóan az előző, hosszabb munkaviszonyú csoport függvénygörbéihez.

A férfiak 1997-es és 2000-es járadékszabályok szerint jogosultságot szerzett almintájának az 5.3. ábra „férfi” mezőjében látható túlélési görbéje eleinte itt is együtt halad, majd a harmadik hónapban eltávolodik egymástól, s a nők két almintájának túlélési görbéje itt is kevésbé tér el egymástól, mint a két férfi almintájé. További hasonlóság a férfiak gyorsabb kiáramlása

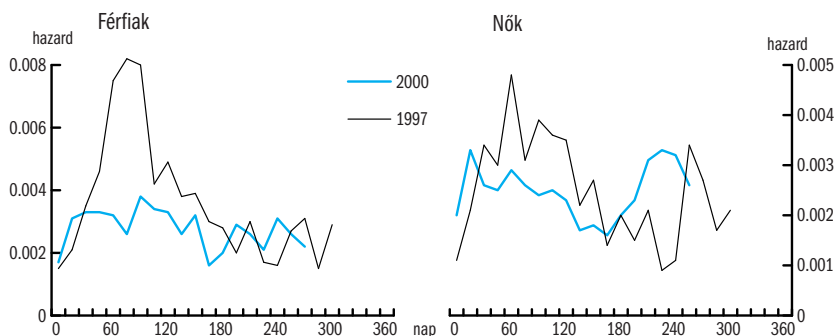
68 A kilépések miatt a mintaelemszám értelemszerűen monoton csökken, ezért a járadékon töltött idő múlásával egyre nő a becslési hibásáv.

a regiszterből: túlélési arányuk fél év elteltével a 2000-es almintában hét, az 1997-esben 17 százalékponttal alacsonyabb, mint a nőké. Figyelemreméltó ugyanakkor, hogy e csoport mindkét almintájában mind a férfiak, mind a nők gyorsabban hagyják el a regisztert, mint akik a megelőző négy évben 44–48 hónapot dolgoztak.

5.3. ábra: A megelőző négy évben 24–43 hónapot dolgozók túlélési függvényei

5.4. ábra: A megelőző négy évben 24–43 hónapot dolgozók hazardfüggvényei

Az 5.4. ábra a csoport hazardgörbéiről tájékoztat. Az 1997-es járadékszabályok hatálya alá eső férfi munkanélküliek görbéjén hasonló megugrás figyelhető meg március-áprilisban, mint amelyet a 44–48 hónap munkaviszonyt követően ugyanezen szabályok szerint járadékot szerzett férfiak görbéjén látunk, míg a 2000-es szabályok szerint járadékra került férfiakén nem tapasztalható ebben az időszakban emelkedés. Fél évvel a járadékra kerülést követően gyakorlatilag megszűnik a különbség a csoport két férfi almintája között. A nők esetében a 2–5. hónapban végig az 1997-es járadékban részesülők elhelyezkedési valószínűsége a magasabb. Fél év eltelté-

vel akad ugyan néhány kéthetes időszak, amikor a 2000-es szabályok szerinti járadékosok munkába lépési esélye a nagyobb, de a különbség egyik időszakban sem szignifikáns.

A megelőző négy évben 12–23 hónapot és kevesebbet dolgozók

A 12–23 hónap munkaviszonnyal rendelkezők kiáramlása sem igazolja a 2000-es járadékszabályok gyorsabb elhelyezkedésre készítő hatását. Ebben a csoportban is a férfiak közül az 1997-es járadékúak kiáramlása volt valamivel gyorsabb, a nők körében pedig nem találtunk különbséget a két alminta között.

Az egy évnél rövidebb munkaviszonyúak esetében arra számíthatnánk, hogy miután a 2000-es szabályok általában növelték e csoport járadékjogosultsági idejét, a régi szabályok hatálya alá esők távoznak gyorsabban a regiszterből. Valójában éppen ellenkezőleg: a 2000-es járadékban részesülők áramlottak ki gyorsabban, illetőleg helyezkedtek el nagyobb valószínűséggel. A különbségek mindazonáltal csekélyek, és közrejátszhat bennük a 2000-es alminta elhelyezkedési esélyek szempontjából kedvezőbb összetétele (fiatalabbak és iskolázottabbak).⁶⁹

*

2000 februártól a munkanélkülivé válók többsége a január végéig érvényes 1997-es járadékfolyósítási szabályokhoz képest rövidebb időre szerezhetett járadékjogosultságot. Leginkább a megelőző négy évben folyamatos vagy csaknem folyamatos munkaviszonnyal rendelkezők jogosultsági ideje csökkent, s csak azok nem jártak rosszul, akik e négy évben legfeljebb egy évet dolgoztak.

A járadékszabályok módosítását a kormányzat a munkavállalás ösztönzésével indokolta. Ám akárcsak a járadékjogosultság 1993. évi csökkentése után végzett kutatásban (*Micklewright – Nagy, 1995*), most is azt találtuk, hogy a rövidebb járadékjogosultsági időtartamok nem vezettek sem a hosszabb, sem a rövidebb munkaviszony után munkanélkülivé válók körében gyorsabb elhelyezkedéshez.

Megállapításaink természetesen csak a járadékjogosultság idejére érvényesek, hiszen adatforrásunk jellegéből adódóan a kimerítés után nem követhettük tovább nyomon a mintánkba került munkanélküliek sorsát. Amennyiben a járadékkimerítést követően megnövekszik a munkába állási arány, annyiban a rövidebb jogosultsági idő lehet pusztán azáltal elhelyezkedésösztönző hatású, hogy hamarabb következik be a járadékkimerítés. Egy járadékkimerítők körében végzett 1995. évi vizsgálat (*Micklewright – Nagy, 1998*) tapasztalata szerint azonban ez a hatás aligha lehetett jelentős: a járadékkimerítést követően gyorsul ugyan az elhelyezkedés, de néhány hét elteltével visszaáll a kimerítés előtti szintre.

⁶⁹ A munkanélkülivé válást megelőző négy évben 12–23 hónapot, illetőleg 12 hónapnál kevesebbet dolgozók kiáramlásának részletes elemzését lásd *Galasi – Nagy (2001)* tanulmányában.

5.3. A munkanélküli járadék hatása az egyéni elhelyezkedési esélyekre

KÖLLŐ JÁNOS

Míg az előző fejezet azt vizsgálta, hogyan hatott a járadékrendszer paramétereinek 2000. eleji változása az *átlagos* járadékos munkanélküli elhelyezkedési esélyére, itt az egyének között a járadék nagysága szerint mutatkozó *esélykülönbségeket* elemezzük. Az adatok egy 2001. március-áprilisi felvételeből származnak, melyhez hasonlóra került sor 1994 hasonló időszakában. (Köllő – Nagy, 1995).⁷⁰

A mintát 105 924 járadékos alkotja, akik közül a vizsgálat időszakában – 2001. március 18 és április 7 között – 9 474-en léptek állásba. A részletes elemzés azokra irányul, akik másutt helyezkedtek el, mint ahol munkanélkülivé válásukat közvetlenül megelőzően dolgoztak. Az állásba lépők 45 százaléka tartozott ebbe a csoportba; további 37 százalék korábbi munkahelyére lépett vissza. A fennmaradó 18 százalék kilépési irányát nem ismerjük.

Az egyéni elhelyezkedési esélyekre ható tényezőket logitmodellel vizsgáljuk, melyet a diszkrét időtartammodell nem teljes értékű változataként fogunk fel. Célunk annak megállapítása, miként hat a járadék nagysága annak valószínűségére, hogy a t ideje kezdődött munkanélküliség a $(t, t+1)$ időszakban megszakad. Mint *Jenkins (1995)* megmutatja, állományi minta esetében, ha megfigyelési egységnek nem az egyént, hanem az egyének meghatározott hosszúságú munkanélküli periódusait tekintjük, az időtartammodell bináris választási modellel alakítható át, melynek általános formája:

$$[1] \quad \ln[h(t)/(1-h(t))] = f(t) + b'(S, X, Z_t),$$

ahol $h(t)$ az elhelyezkedés feltételes valószínűsége t ideig tartó munkanélküliség után, S a járadék, X és Z_t pedig az elhelyezkedési esélyre ható egyéb változók (közülük a Z típusúak értéke időben változhat). Az $f(t)$ függvény az elhelyezkedési esélynek a már eltelt időtől való függését ragadja meg, lehet zárt formájú (például lineáris), de beléptethető a modellbe a munkanélküliség egyes hónapjait megjelölő dummy változók segítségével is. A megfigyelt egyének addig maradnak a mintában, amíg el nem helyezkednek, vagy más módon ki nem lépnek a kockázati csoportból.

Kutatásunkban a mintavétel után csupán egy perióduson keresztül követjük a munkanélkülieket. (A vizsgálati időszakot kisebb egységekre, például hetekre bontva előállíthatnánk rövid időszakaszokból álló mintát, de ennek csupán formai jelentősége lenne.) Ezen nem tudunk segíteni, de a diszkrét időtartammodellel való lényegi azonosságot szem előtt tartjuk a logitmodell felírásakor, melyet a fentiek figyelembevételével így specifikálunk:

$$[2] \quad \text{Prob}[\text{elhelyezkedik a } (t, t+1) \text{ időszakban}] = \ln[h(t)/(1-h(t))] = a'[t_1, t_2, \dots, t_k] + b'(S, X),$$

⁷⁰ A járadékhatás szempontjából fontos eredményekre összpontosítva nem térünk ki az adatfelvételben vizsgált egyéb kérdésekre: a munkanélkülieket alkalmazó vállalatok jellemzőire, a kereseti nyereségekre és veszteségekre. A vizsgálat eredményeit teljes körűen Köllő (2001) tanulmánya tartalmazza.

ahol t a munkanélkülivé válástól a vizsgálat kezdetéig eltelt hónapok száma, a kilépési esély időtől való függését az $f(t) = a[t_1, t_2, \dots, t_k]$ függvény ragadja meg, ahol $t_k = 1$, ha $t = k$, és 0 egyébként.⁷¹ (Érdemes megjegyezni, hogy a diszkrét időtartammodellek gyakorlati alkalmazásában gyakran a mintavételt megelőző időtartam bizonyul meghatározónak, mert a követési periódus általában rövid a leghosszabb „spell” kezdetétől a mintavételig eltelt időhöz képest.) Az időtartammodell logikáját követve kizárjuk a mintából azokat a munkanélkülieket, akik a vizsgálati időszakban merítették ki a járadékukat, esetükben ugyanis nem ismert a periódus végi állapot: nem tudjuk, elhelyezkedtek-e vagy sem a járadék kimerítését követően, de még a vizsgálat lezárulta előtt.⁷²

Az elhelyezkedési esélyt feltételezésünk szerint befolyásoló, modellünkben szerepeltetett változók – a járadékon kívül – az alábbiak: állásvesztés óta eltelt idő, nem; tényleges munkaerő-piaci tapasztalat (év); legmagasabb iskolai végzettség; kistérségi munkanélküliségi ráta; keresett foglalkozás (ha építőipari vagy mezőgazdasági); önkéntes kilépő; régi reálkeresete kisebb a minimálbérnél, december-márciusban vesztette el az állását,⁷³ régi reálkeresete kisebb a minimálbérnél, korábban vesztette el az állását; nem először kap járadékot.

Mielőtt a járadék számbevételének kérdésére térnénk, röviden szólnunk kell azokról a változókról, melyek azt mérik, hogy a kérdezett korábbi bére (bruttó keresete az állásvesztést megelőző négy negyedévben) reálértékben elérte-e a vizsgálat időszakában érvényes minimálbért. Amennyiben a munkanélküli korábbi bére jelzi a kvalitásait, arra számíthatunk, hogy a minimálbér drasztikus megemlésekor – mint az 2001 januárjában történt – a korábban kevesebbre értékelt munkavállalók iránt visszaesik a kereslet. A bérküszöb megemlése ugyanakkor a kínálati oldalra is hat: növeli az elhelyezkedés esetén élvezett hasznot. (A minimálbér-emelés bejelentése előtt és után utcára került munkanélkülieket azért indokolt megkülönböztetni, mert az utóbbiaknak már az elbocsátásában is szerepet játszhatott a megnövekvő költség.) Noha adatbázisunk nem teszi lehetővé a keresleti és a kínálati hatás szétválasztását – csak a két hatás egyenlegére végezhetünk paraméterbecslést –, a példátlan mértékű minimálbér-emelés miatt nem tekinthetünk el e változók szerepeltetéséről.

Alternatívák a járadék mérésében

A munkanélküli járadék relatív nagyságát nem a helyettesítési aránnyal (a járadék és a régi bér arányával) vagy a járadék és a becsült várható bér arányával próbáljuk mérni, hanem a járadékváromány explicit és a várható bér implicit figyelembevételével.⁷⁴

Abból indulunk ki, hogy a keresési modellek elméleti változója: a munkanélküliség folytatásától remélhető haszon egy állás elfogadásának várható

71 Az 1994. évi mintában a 16 hónapos és hosszabb, a 2001. éviben a 12 hónapos és hosszabb periódusokat összevontan kezeltük.

72 Azt azonban *Micklewright – Nagy (1994)* elemzéséből tudjuk, hogy a járadék kimerítését követő héten megugrik az elhelyezkedési arány.

73 A kereseteket az országos, havi bruttó átlagbérindex segítségével hoztuk 2001. márciusi értékre.

74 Várományon azt az összeget értjük, melyre a munkanélküli a hátralévő jogosultsága és járadékának nagysága alapján számíthat. A becslésekben a váromány logaritmusát szerepeltettük.

hasznához képest – a racionális álláskereső a két alternatíva esetén várható jövedelemfolyam jelenértékét veti össze. Ebből önmagában még nem következik, hogy pusztán a járadék nagysága és a várható havi bér alapján ne alkothatnánk képet az álláskereső alternatíváiról. Ha a munkanélküliek folyamatosan keresnének állást, és sűrűn – mondjuk heti vagy havi gyakorisággal – találnának is állásajánlatokat, elegendő volna azzal számolnunk, hogy a munkavállalás w bért, az állás elutasítása pedig $S < w$ járadékot biztosít a munkanélkülinek egészen a következő állásajánlatig, mondjuk egy hétig vagy hónapig, s figyelmen kívül hagyhatnánk a hátralévő jogosultsági időt. Legfeljebb a járadék lejártát közvetlenül megelőző periódus érdemelne az elemzésben megkülönböztetett figyelmet.

Más a helyzet, ha nem tételezzük fel, hogy a munkanélküliek az állásvesztés pillanatától kezdve keresnek munkát, hanem a keresést endogénnek gondoljuk el: a munkanélküli akkor kezd állást keresni, és akkortól van reménye munkát találni, amikor a passzív munkanélküliség alternatívája már alacsonyabb hasznot ígér számára, mint az álláskeresés bizonytalan, de pozitív várható értékű hozama. Ilyenkor természetesen figyelembe kell vennünk a jogosultsági időt is. Míg az elhelyezkedés után várható bért jólrosszul mérik olyan személyes jellemzők, mint az iskolázottság, a kor vagy a lakóhely, a passzív munkanélküliség folytatása esetén élvezett hasznot legpontosabban a járadékvárománnyal közelíthetjük.

Hogy itt és most az aktív vagy a passzív munkanélküliség logikájába illeszkedő választás-e a szerencsésebb, a honi szakirodalom egy érdekes megfigyelésének értelmezésétől függ. A KSH munkaerőfelvétel-adatainak elemzésekor *Micklewright – Nagy (1999)* és *Köllő (2000)* is azonosnak találták az állást keresők és nem keresők elhelyezkedési esélyét, legalábbis a férfiak esetében. Kizárva azt az eshetőséget, hogy valaki keresés nélkül (értsd: elzárva magát a munkahelyekről szóló információktól) képes lehet állást találni, kétféle értelmezését adhatjuk e megfigyelésnek. Az egyik szerint azok jó része is valójában álláskereső, akiket az ILO/OECD kritériumok szerint eljáró KSH inaktívnak minősít. Csak éppen ők passzívan vagy nem személyesen keresnek állást – például úgy, hogy tudatják a környezetükkel elhelyezkedési szándékukat, ismerőseikre hárítva az ILO/OECD kritériumokat kielégítő aktív keresést.⁷⁵ Egy másik interpretáció szerint a Munkaerő-felvétel egymást követő két interjúja között, hosszabb-rövidebb passzív munkanélküliség után megkezdett álláskeresés negyedévnél rövidebb időn belül is gyakran eredményre vezet. Ez az értelmezés amellet szól, hogy inkább a mérlegelő kivárás, semmint a folyamatos keresés feltevéséből kell kiindulni a járadékhatás modellezésekor.

Tanulmányunkban e második értelmezést tartva szem előtt a járadék-váromány mutatóját fogjuk használni. Pontosabban a várományt használó modell eredményeit ismertetjük részletesen, de a járadék-bér aránnyal be-

⁷⁵ Az állásajánlatok tekintélyes része munkában álló barátokon, ismerősökön keresztül jut el a munkanélküliekhez.

csült modell kulcsfontosságú paramétereire is kitérünk. Mivel a jogosultság hátralévő ideje és az állásvesztés óta eltelt idő korrelált, továbbá a járadék-váromány – a korábbi béren és a járadékon keresztül – összefügg a munkanélküli személyes jellemzőivel, meg fogjuk vizsgálni, mennyire érzékenyek a becslést együtthatók a modellspecifikáció változtatásaira.

Az új állásba lépők s a korábbi munkáltatójukhoz visszatérő munkanélküliek elhelyezkedési esélyeire eltérően hathatnak a vizsgáldásunk során figyelembe vett tényezők. Ezért a [2] modellt több kimenetelt megengedő *multinomiális* logitfüggvénnyel becsüljük. Az eredmények értelmezése nem különbözik attól, mintha bináris logitmodelleket becsültünk volna, a többi kimenetelt együttesen „kudarcként” kezelve. A négy kimenetel: (1) a kérdett járadékos marad, (2) új állásba lép, (3) visszalép korábbi munkahelyére, vagy (4) ismeretlen jellegű állásban helyezkedik el.⁷⁶ A számításokat a teljes mintára és iskolai végzettségi fokozatonként külön-külön is lefuttattuk. A becslési eredmények részletesen *Köllő (2001)* 2. függelékében található; itt csak szóban, illetőleg kisebb ábrák és táblázatok segítségével foglaljuk össze őket.

Mielőtt a járadékhatás szempontjából közvetlenül vagy közvetve fontos változók (járadék, korábbi bér, munkanélküliség időtartama) tárgyalásába kezdenénk, röviden kitérünk a nemek, életkori csoportok, iskolázottság és régiók szerinti elhelyezkedési esélykülönbségekre.

A férfiak elhelyezkedési többletesélye az alacsony iskolázottságú csoportokban jelentősen, a teljes járadékos állományban kismértékben csökkent 1994 és 2001 között, de az összes iskolafokozatra számítva még 2001-ben is jelentékeny volt. (A férfiak esélyrátája ekkor 1,2, 1994-ben 1,4 volt). A korábbi munkáltatóhoz való visszatérés már 1994-ben is inkább a férfiakra volt jellemző, s ez a jellegzetesség 2001-re még erőteljesebbé vált. (A férfiak esélyrátája 1994-ben 1,3, 2001-ben 2,1 volt).

A fiatalabbak kilépési esélye továbbra is magasabb. Egy öt éve dolgozó fiatal 1994-ben 34, 2001-ben 31 százalékkal nagyobb valószínűséggel helyezkedett el új állásban – más tényezőket (a mintaátlag környezetében) adottnak véve –, mint aki már 25 évet ledolgozott. Míg a visszalépések korábban függetlenek voltak az életkortól, 2001-ben az idősebbek körében több visszalépési esetet regisztráltunk: egy 25 éve dolgozó középkorú munkanélküli 30 százalékkal magasabb eséllyel lépett vissza korábbi munkáltatójához, mint csupán öt éve dolgozó társa.

Az iskolázottság szerinti kilépési esélykülönbségek kismértékben változtak 1994 tavaszához képest. Akkor a szakmunkás képzettség biztosította a legmagasabb elhelyezkedési esélyt (új állásban), ma a diploma. A nyolc osztályt sem végzettek esélye arra, hogy új állásban helyezkedjenek el, 2001-ben már csupán fele volt azokénak, akik kijárták az általános iskolát, és nem sokkal több mint harmada az ennél magasabb végzettségűeknek. A

76 A közhasznú munkára vagy különféle programokra kilépőket a továbbjáradékozottakkal együtt úgy kezeltük, mint akik a munkanélküli ellátórendszerben maradtak.

nyolc osztályt sem végeztek azonban már 1994-ben is csupán 5,3 százalékos kisebbségben voltak az állományban, s 2001-re e csoport részaránya 2,0 százalékra csökkent.

A korábbi munkáltatóhoz való visszatérés ma is a kvalifikálatlan rétegekre jellemző, de az iskolázottság szerinti különbségek csökkentek. 2001-ben már az érettségizettek és a diplomások körében sem számított kivételnek az ideiglenes elbocsátás: az esetek 1/4, illetve 1/7 részében ők is korábbi munkahelyükre tértek vissza. (A kevésbé iskolázott rétegeknél ez az arány az ötven százalékot is elérte.)

Az ország elmaradottabb régióiban élő járadékos munkanélküliek relatív elhelyezkedési esélye óriási mértékben romlott 1994 és 2001 között. Összességében és egy-egy iskolázottsági fokozaton belül is a kilépési esély (új állásba) 2001-ben erősebben függött a munkaerőpiac állapotától, mint 1994-ben. A legnagyobb és a legkisebb munkanélküliségű régiók között akkor kétszeres esélykülönbségre utaltak az adatok, 2001-ben több mint négyszeresre. Különösen figyelemreméltó az érettségizettek és diplomások esetében bekövetkezett változás: elhelyezkedési esélyüket 1994-ben még alig érintette a helyi munkanélküliség, 2001-ben viszont a legjobb térségekben négy- és félszer nagyobb eséllyel találtak új állást, mint a legrosszabbakban. A legfeljebb általános iskolát végzetteknél is növekedett az elhelyezkedési valószínűség regionális szóródása, ugyanakkor a szakmunkás végzettségűeknél nem következett be jelentős változás.

A korábbi munkahelyre történő visszalépés 1994-ben háromszor gyakoribb volt a munkanélküliségtől leginkább sújtott – általában mezőgazdasági jellegű – kistérségekben, mint az e tekintetben legkedvezőbb helyzetű régiókban. 2001-re megszűntek a regionális különbségek, ami arra utal, hogy időközben különösen az ország fejlettebb régióiban nőtt meg az ideiglenesen elbocsátott munkanélküliek számaránya.

A járadék hatása a kilépési esélyekre

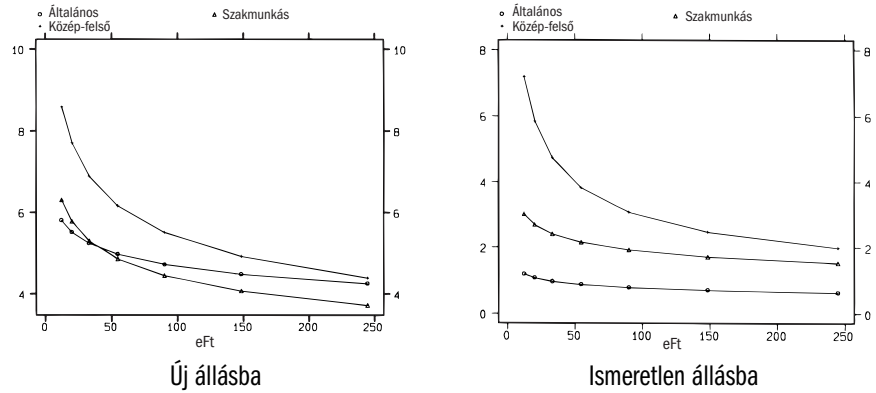
A [2] modell becslési eredményei szerint a korábbi munkahelyre visszalépők esetében nincs összefüggés a járadékváromány nagysága és a kilépési esély között. Ezzel szemben az új vagy ismeretlen jellegű munkahelyen történő elhelyezkedésnek kisebb az esélye azoknál, akiknek a várómánya a vizsgálat kezdőnapján nagyobb volt. A becsült kilépési valószínűséget a járadékváromány függvényében az 5.5. ábra mutatja.⁷⁷

Az ismeretlen jellegű állásba lépőkkel kezdve: a legfeljebb nyolc osztályt vagy szakmunkásképzőt végzetteknél a becsült hatás jelentéktelen, az érettségizetteknek és diplomásoknak azonban az ötvenezer forintnál kisebb várománnyal (nagyjából még másfél-két havi segéllyel) rendelkezők körében a kilépési ráta erőteljesen emelkedését figyelhetjük meg. Hasonló a helyzet az új állásba lépőknél: minden iskolázottsági kategóriában megfigyelhető a

⁷⁷ A görbék a modellbeli folytonos változók átlagos, a vakváltozók zérus értéke mellett mutatják a becsült kilépési valószínűséget, a járadékváromány függvényében.

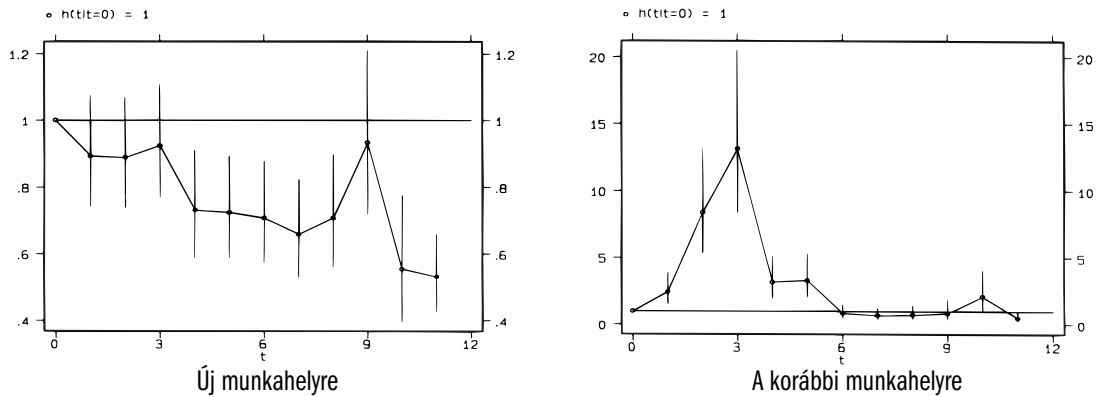
járadék lejárta előtt állók magasabb kilépési aránya, de különösen erőteljes összefüggést az iskolázottabb rétegeknél látunk.

5.5. ábra: Járadékváromány (eFt) és a kilépés valószínűsége (%)

A becslést hatások értékelésekor óvatosan kell eljárni. A járadékváromány összefügg a munkanélküliség hosszával és a korábbi bérrel is, ezért érzékenységvizsgálat nélkül az 5.5. ábrából nem szabad következtetéseket levonni. Mielőtt azonban erre sort kerítenénk, vizsgáljuk meg az állásvesztés óta eltelt idő és a korábbi bér befolyását a [2] modell eredményei alapján! Az elhelyezkedési esélyt az állásvesztéstől a vizsgálat kezdőnapjáig eltelt hónapok függvényében az 5.6. ábra grafikonjai mutatják.

5.6. ábra: Kilépési esély a munka nélkül töltött hónapok függvényében

A vizsgálati hónapban belépettek esélye = 1.
 A 95%-os konfidencia-intervallumot a függőleges vonalak jelzik.
 Esélyráták és 95%-os konfidencia-intervallumok a [2] modellből.

Az új állásba lépés esélye (akárcsak 1994-ben) 2001-ben is csökkent a munka nélkül töltött idővel. Pontosabban, a régebben munka nélkül lévő kohorszokból kevesebben léptek ki a vizsgálati időszakban: a több mint egy éve állást veszített munkanélküliek elhelyezkedési esélye (új állásban) például csupán fele volt az egy-három hónapja elbocsátottakénak.⁷⁸

A görbék a kilépési esély emelkedésére utalnak az állásvesztést követő kilencedik hónapban (a járadék kimerítésekor maximális jogosultság esetén), a becslés standard hibája azonban túlságosan nagy ahhoz, semhogy ezt közelebbi vizsgálódás nélkül a járadékhatás markáns jeleként értelmezhetnénk. E kérdésre az érzékenységvizsgálat során visszatérünk.⁷⁹

A három hónapnál régebben állást veszített minimálbér alattiak kilépési esélye nem különbözött az átlagtól.⁸⁰ Az 5.7. táblázat azoknak az esélyrátáit közli, akik december-márciusban váltak munkanélkülivé, és azok is maradtak március közepéig. E csoport új állásba lépési esélye a többi munkanélkülihez viszonyítva igen alacsony volt 2001-ben – lényegesen alacsonyabb, mint 1994-ben.

5.7. táblázat: A december-márciusban állást veszített „minimálbér alattiak” elhelyezkedési esélye

	Új állás		Régi állás		Ismeretlen jellegű állás	
	1994	2001	1994	2001	1994	2001
6-8 osztály	0,80 (0,8)	0,78 (2,6)	0,38 (1,9)	0,58 (6,9)	0,52 (2,1)	1,01 (0,1)
Szaktanácsos	1,11 (0,4)	0,85 (2,2)	0,41 (1,6)	0,52 (10,1)	1,02 (0,1)	0,69 (3,9)
Közép, felső	1,24 (0,5)	0,71 (3,6)	1,07 (0,0)	0,83 (1,4)	1,29 (0,6)	0,74 (2,1)
Összesen	1,00 (0,0)	0,78 (5,0)	0,45 (2,3)	0,57 (12,3)	0,83 (1,1)	0,78 (3,8)

Esélyráták a [2] modellből, zárójelben a Z értékek.

Megfigyelhető, hogy a paraméterek 1994 és 2001 között nem minden esetben csökkentek, de szinte minden esetben szignifikánssá váltak. Ennek legvalószínűbb oka a minimálbér alattiak arányának megnövekedése. Az 5.8. táblázat arra utal, hogy amennyiben 2001 januárjában nem kerül sor a minimálbér emelésére, arányuk az 1994. évinél is alacsonyabb lett volna. (A 2001. márciusi állományban csupán 3,8 százalékra rúgott azok aránya, akiket még 2000-ben bocsátottak el, és a keresetük nem érte el az emelés előtti 25 500 forintos minimálbért). A 2001-ben utcára került és márciusig munka nélkül maradt népességben viszont több mint tízszer magasabb, 41 száza-

78 A pontos fogalmazás itt különösen fontos, mert ha egy-egy kohorszból hamarabb lépnek ki a képességeiknél vagy a környezeti adottságoknál fogva magasabb kilépési esélyek, akkor időtartamfüggés nélkül is azt tapasztaljuk, hogy a régebben munkanélkülivé vált csoportokból kevesebben helyezkednek el. A szelekció és az esetleges hosszfüggés hatásának szétválasztására felvételeink nem alkalmasak.

79 Mint látható, a korábbi állásba történő visszalépés a harmadik hónapban a leggyakoribb – ez decemberi elbocsátás utáni március-áprilisi visszalépést jelent. Az 1994. évi adatokkal összevetve megállapítható, hogy 2001-ben a visszalépések különösen nagy mértékben koncentráálódtak erre a hosszkohorszra.

80 Egy eset kivételével: szakmunkásképzőt végzettek, 2001, ismeretlen kilépési irány.

lék azok aránya, akiket a munkáltatók korábban a 2001-től érvényes 40 ezer forintos minimálbérnél kevesebbre értékelték.

5.8. táblázat: „Minimálbér alattiak” a járadékos állományban

	1994	2001
Régi keresete kisebb az aktuális minimálbérnél ^a (járadékos állomány = 100)	10,5	37,3
Régi keresete kisebb a 2000. évi minimálbérnél ^b (2001. január 1 előtt belépett állomány = 100)	...	3,8
Régi keresete kisebb a 2001. évi minimálbérnél (2001. január 1 után belépett állomány = 100)	...	41,0

^a A munkanélküliség előtti kereset reálértéke nem éri el a vizsgálat idején érvényes minimálbért (10 500, illetve 40 000 Ft). ^b 2000-ben a minimálbér 25 500 Ft volt.

Érzékenységvizsgálat

Mennyire robusztusak a járadékvárományra, a munkanélküliség hosszára s az alacsony bérekre vonatkozó eredmények, milyen mértékben függenek az alkalmazott modellspecifikációtól? Mivel érdelemes járadékhatásra csak az új vagy ismeretlen munkahelyre kilépők esetében gyanakszunk, csak ezeket a kilépési irányokat vizsgáljuk, bináris logitmodellel. A munkanélküliség hosszát, okulva az 5.6. ábrából, folytonos változóként (hónap) vesszük figyelembe, dummy változóval különböztetve meg a kilenc hónapja, illetve több mint egy éve tartó periódusokat. Hét specifikációt becslünk, melyekből hol az egyik, hol a másik változót vagy változócsoportot hagyjuk ki (5.9. táblázat).

A járadékváromány hatása valamivel gyengébbnek tűnik, de továbbra is szignifikáns marad, ha a munkanélküliség hosszára vonatkozó változókat elhagyjuk a modelltől. Ez megfelel a várakozásnak: ha a kilépési arány az „újdonsült” munkanélküli kohorszokból – melyeknek járadékvárománya még jelentős – magasabb, akkor az időtartam elhagyása esetén a váromány változója egyszerre veszi fel a járadékhatást és a vele ellentétes előjelű időtartamhatást. Ennek tükörképét látjuk akkor, amikor a járadékváltozót hagyjuk el a modelltől: a kilépési esély függése az állásvesztés óta eltelt időtől gyengébbnek mutatkozik, mert az időtartam-változó paraméterét a járadékváromány ellentétes előjelű hatása is befolyásolja.

A kilépési esély az állástalanság kilencedik hónapjában minden specifikációban magasabbnak mutatkozik, és a paraméter nem érzékeny a modell módosítására.

5.9. táblázat: Néhány változó paraméterbecslése különféle specifikációkban

Magyarázó változók	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
Járadékváromány (log)	-0,2378 (12,9)	-0,2039 (11,8)	-0,1787 (10,0)	-0,1558 (9,4)	-	-	-
Állásvesztés óta eltelt idő (t) t (hónap)	-0,0592 (7,7)	-0,0506 (7,5)	-	-	-0,0348 (4,8)	-0,0331 (5,2)	-
t = 9 (dummy)	0,3120 (3,4)	0,3070 (3,4)	-	-	0,2825 (3,2)	0,2794 (3,1)	-
t > 11 (dummy)	0,0133 (0,2)	0,0039 (0,1)	-	-	0,1118 (1,5)	0,1259 (1,7)	-
<i>Minimálbéresek</i>							
w' < 40 eFt és t <= 3 hónap	-0,1617 (4,3)	-	-0,0264 (0,8)	-	0,0093 (0,3)	-	0,0756 (2,3)
w' < 40 eFt és t > 3 hónap	-0,0909 (2,0)	-	-0,1647 (3,8)	-	0,0354 (0,8)	-	-0,0364 (0,9)

Bináris logitbecslések, a kontrollváltozók azonosak a [2] modellben használtakkal.

Kimenetek: 0 = nem helyezkedik el, 1 = elhelyezkedik új vagy ismeretlen jellegű állásban.

Minta: a járadékos állomány a kimerítők és a visszalépők kizárásával 2001. március 18-án.

Időszak: 2001. március 18. – április 7.

A minimálbér alattiakra vonatkozó változó elhagyása alig befolyásolja a többi paramétert, saját együttthatója azonban roppant érzékeny a specifikáció változásaira. A rövid ideje munkanélküli minimálbéresek kilépési esélye *magasabbnak* mutatkozik akkor, ha az időtartamot és a járadékvárományt kihagyjuk a modelltől. Az időtartam figyelembevétele nem okoz nagy változást, mert az új minimálbér alattiak esetében az eltelt hónapok száma csak 0 és 3 között szóródhat. Ha azonban azt is tekintetbe vesszük, hogy e csoport járadékvárománya viszonylag magas, akkor az alacsony bér hatását már szignifikánsan negatívnak becsli a modell.

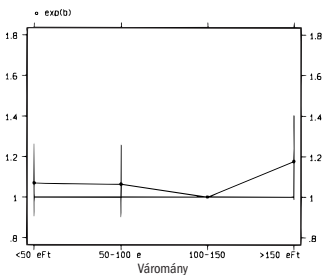
Az állásukat régebben elvesztett minimálbér alattiak esetében annyiban különbözik a helyzet, hogy az *időtartam* figyelmen kívül hagyása esetén, vagyis akkor kapunk erősebb paramétert, ha nem vesszük tekintetbe, hogy a vizsgált csoport kilépési esélye az állásvesztés óta eltelt hosszú idő miatt is alacsony. Ha a munkanélküliség hossza is szerepel a modellben, viszonylag gyenge negatív együttthatót kapunk.

Abból, hogy a paraméterek nem kaotikusan mozognak, hanem a [2] modellben feltételezett összefüggéseket követve reagálnak a specifikáció módosítására, arra következtethetünk, hogy a járadékokra, az időtartam-változókra és a minimálbér alattiakra vonatkozó becslések valóságos összefüggéseket tükröznek.

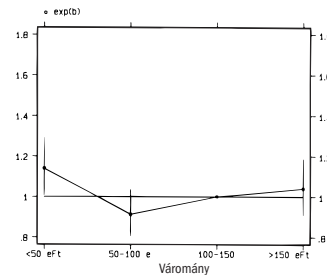
Hogy mennyire pontos a tükör, az függ attól, hogy a változók közötti kapcsolatok formája megfelel-e a számítások során feltételezettnek: lineáris, loglineáris, esetleg bizonyos tartományokban vagy pontokon erős, másutt gyenge összefüggésekről van-e szó. A munkanélküliség eltöltött időt többféleképpen is mértük, és nem bukkantunk ellentmondásra a különféle specifikációk eredményei között, a minimálbér alattiak számbavételére pedig az itt követett eljárás tűnik egyedül alkalmasnak. A járadékváróomány esetében azonban felmerülhet, hogy az összefüggésre rákényszerített függvényforma – lineáris kapcsolat a váróomány logaritmus és a kilépési esély logaritmus között – önkényes, és esetleg a ténylegesnél gyengébb kapcsolatot mutat ki a járadék és az elhelyezkedési esély (lehetőség, illetve hajlandóság) között.

Ezért az új és az ismeretlen irányban kilépőkre vonatkozó logitmodellt újrabecsljük úgy, hogy a járadékváróományt nem folytonos változóként, hanem kategóriaszinten, négy dummy változóval mérjük. (A sávok: 0–50 eFt, 50–100 eFt, 100–150 eFt, 150 eFt-nál nagyobb). A váróománytartományokat megkülönböztető változókra kapott esélyrátákat az 5.7. ábrán mutatjuk be, függőleges vonalakkal jelezve a becsült ráták 95 százalékos konfidenciaintervallumát.

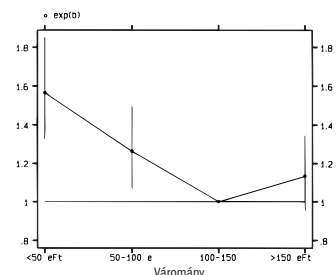
5.7. ábra: Járadékváróomány és kilépési esély

Legfeljebb általános iskolát végzett

Szakmunkásképzőt végzett

Érettségizett, diplomás

Esélyráták.

Referencia: váróomány = 100–150 eFt

Az eredmények megerősítik az 5.5. ábrán látottakat. A legkevésbé iskolázott rétegeknél nem függ a kilépési esély a járadékváróománytól. A szakmunkásképzőt, szakiskolát végzettek közül azok, akiknek a váróománya már nem éri el az 50 eFt-ot, valamivel nagyobb arányban helyezkedtek el – más

tényezőket azonosnak véve –, de a különbség köztük és a többiek között elhanyagolhatóan kicsi. Erősebb hatást az érettségizetteknel és diplomásoknál találunk, csakúgy, mint korábban. Az 1,56-os esélyráta, melyet az 50 eFt-nál kisebb várományúaknál látunk, azt jelenti, hogy a járadék lejártához közeledve több mint másfélszeresére növekszik az elhelyezkedési esély és a járadékon maradási esély *hányadosa*. Egy átlagos érettségizett vagy diplomás 5,6% körüli kilépési valószínűsége ennek a tényezőnek a hatására 8,5 százalékra növekszik.

Felvethető végül, hogy a passzív munkanélküliség természetéhez illeszkedő mutatónk (a járadékváromány) helyett mégis a helyettesítési arányt (járadék-bér hányadost) lenne célszerű szerepeltetni a becslésekben, a hátralévő jogosultságot pedig olyan formában léptetni be a modellbe, hogy együtthatója érzékeny legyen a kilépési esély megemelkedésére a kimerítést közvetlenül megelőző időszakban. Ennek a célnak megfelel a hátralévő járadéknapok számának logaritmus. Ezt, valamint a helyettesítési arány logaritmusát szerepeltetve a váromány helyett, újrabecslültük az új, illetve ismeretlen állásban történő elhelyezkedés valószínűségét bináris logittal, megtartva a [2] modell többi kontrollváltozóját. Mivel a személyes kontrollváltozók (egy-egy iskolázottsági kategórián belül a nem és a munkaerő-piaci tapasztalat) erősen befolyásolják a bért, a minimálbér alattiakat pedig eleve a keresetük alapján határoltuk el, ezeket a változókat kihagyva is elvégeztük a becslést. Csak a helyettesítési arány és a hátralévő jogosultság paramétereit közöljük (5.10. táblázat).

5.10. táblázat: Néhány változó paraméterbecslése különféle specifikációkban

Specifikációk	Járadék/korábbi bér (log)			Hátralévő járadéknapok (log)		
	Iskolai végzettség			Iskolai végzettség		
	Ált.	Szadm.	K+F	Ált.	Szadm.	K+F
(1)	-0,073 (0,6)	-0,152 (2,1)	0,016 (0,2)	-0,258 (8,7)	-0,248 (6,7)	-0,387 (11,1)
(2)	-0,038 (0,3)	-0,086 (1,1)	0,040 (0,4)	-0,245 (8,3)	-0,226 (6,0)	-0,357 (10,1)
(3)	-0,044 (0,4)	-0,110 (1,6)	0,035 (0,4)	-0,237 (8,0)	-0,221 (5,9)	-0,351 (10,0)

Bináris logitbecslések, a nem említett kontrollváltozók azonosak a [2] modellben használtakal.

Kimenetek: 0 = nem helyezkedik el, 1 = helyezkedik új vagy ismeretlen jellegű állásban
Minta: a járadékos állomány a kimerítők és a visszalépők kizárásával 2001. március 18-án.
Időszak: 2001. március 18. – április 7.

Specifikációk: (1) a [2] modell változói nem és munkaerő-piaci tapasztalat nélkül; (2) a [2] modell változói; (3) a [2] modell változói a minimálbér alatti dummy változók nélkül.

A helyettesítési arány e modellváltozat szerint nem hat a kilépés valószínűségére – csupán egyetlen specifikációban, egyetlen iskolázottsági fokozatra kaptunk szignifikáns paramétert. A hátralévő járadéknapokra becslült együtthatók ugyanazt a mintát követik, mint amit a váromány esetében láttunk: a hatás szignifikáns, negatív, de viszonylag gyenge az általános iskolát és a szakmunkásképzőt végzetek esetében, jóval erősebb az érettségizettek és diplomások körében.

Érdemes megjegyezni, hogy a helyettesítési arány segítségével vizsgálva a járadék és az elhelyezkedési esély kapcsolatát, nagy valószínűséggel túlbecsüljük az összefüggés erejét. Az egyéni keresetek szóródását ugyanis adott nem, kor és iskolázottság mellett – legalább részben – olyan egyéni kvalitások magyarázzák, melyek a kilépési esélyre is hatnak. Miután a magas keresetűek járadéka a magyar rendszerben a bérükhöz képest alacsony, ugyanakkor a kilépési esélyeik viszonylag jók, az a látszat keletkezhet, hogy gyors elhelyezkedésük az alacsony járadék-bér aránynak tulajdonítható. E probléma orvoslására a korábbi bér kontrollváltozóként nem jöhet számításba, mert a járadékösszeg determinisztikus, a járadék-bér arány pedig közel $r^2 = 1$ illeszkedésű sztochasztikus függvénye a korábbi keresetnek. A járadék és a korábbi bér együttes szerepeltetése – kivált a személyes kontrollváltozókkal együtt – erős multikollinearitáshoz, instabil paraméterekhez vezetne.⁸¹

A helyettesítési arányra kapott paraméterek zérus közeli értéke *a fortiori* érv amellet, hogy a járadék és a korábbi bér aránya nincs meghatározó befolyással a munkanélküliek elhelyezkedési ütemére. Emellett arra hívja fel a figyelmet, hogy a járadék várományra becslült együtthatók a hátralévő jogosultsági idő (és nem a járadékösszeg, illetve a járadék-bér arány) hatását tükrözik.

Az érettségizettek és diplomások, akiknél említésre méltó „járadékhatást” mértünk, a járadékos állomány 28,5 százalékát tették ki 2001 márciusában. Tegyük fel, hogy a járadék lejárat előtti 8,5 százalékos rátájuk jelzi a „reális” kilépési esélyeiket, s a többi várománykategóriában a járadék ellenőztő hatása miatt nem helyezkednek el hasonló arányban. Kiszámítható, hogy ha komoly költségeket vállalva (például szigorú ellenőrzéssel) sikerülne kikényszeríteni ezt a magasabb kilépési rátát, az az aggregált elhelyezkedési arányt – minden egyebet változatlanak véve – 0,8 százalékkal növelné, ami – például a legrosszabb és legjobb régiók közötti 4,3 százalékos kilépési esélykülönbség fényében – nem tűnik jelentős nyereségnek.

A munkanélküli járadék ellenőztő hatásának jeleit elsősorban az iskolázott rétegeknél sikerült felfedezni, azoknál, akik leginkább képesek elhelyezkedni, amikor fogyóban a járadékuk, és a legkevésbé számíthatnak szociális támogatásra a járadék kimerítése után. (Ez utóbbi körülmény ismeretében sokatmondó adat, hogy több mint 90 százalékuk közvetlenül a járadék kimerítése előtt sem helyezkedik el.) Hogy a kevésbé iskolázottak az

81 A járadék várható (regresszióval becslült) bérhez viszonyított aránya ugyanakkor a bérbecslés pontatlansága miatt vitatható megoldás.

önkormányzati szociális járadék és a közcélú munka csábításának engedve nem iparkodnak járadékuk kimerítéséhez közeledve sem állásba lépni, vagy egyszerűen csak nem találnak munkát, ennek eldöntése más tanulmányokra vár.

5.4. Segélyhez jutás és elhelyezkedés a járadékkimerítés után

GALASI PÉTER, NAGY GYULA

A munkanélküli ellátórendszer 2000-ben életbe lépett fontos változása, hogy május elsejével megszűnt a tartós munkanélküliek jövedelem pótló támogatása, és valamivel alacsonyabb jövedelemhatárhoz kötött, ugyanakkor valamivel kisebb összegű szociális segély lépett a helyébe: az aktív korúak rendszeres szociális segélye. Míg jövedelem pótló támogatást csak a munkanélküli járadékot korábban kimerítők kaphattak, az új segélynek nem előfeltétele a járadékkimerítés, viszont csak az kaphatja, aki elhelyezkedése végett egy éven át kapcsolatot tartott az önkormányzattal vagy a munkaügyi kirendeltséggel, és egy hónap közcélú munkát vállal. E részben a hatások felderítésére végzett követéses vizsgálatunk eredményeit ismertetjük.

A vizsgálat mintája két járadékkimerítő kohorszból áll. Az első kohorszbeliek még 2000 áprilisában merítették ki a járadékukat, így jogosultak lehettek jövedelem pótló támogatásra, míg a második kohorszbeliek egy hónappal később, 2000 májusában kerültek ki a járadékból, így rájuk már az új szabályok vonatkoztak. A mintát az Országos Munkaügyi Kutató- és Módszertani Központ járadékregiszteréből választottuk ki.

Az adatgyűjtést 2000. novemberben és decemberben – a kimerítés után hét-nyolc hónappal –, személyes kérdőíves megkérdezéssel végeztük. A kérdések a járadékkimerítők munkaerő-piaci státuszának változásaira, közmunkaprogramban való részvételére, segélyezésére, háztartási körülményeire és jövedelemforrásaira vonatkoztak. Összesen 4998 munkanélküli kérdőívet dolgoztuk fel, köztük 1898 áprilisi és 3100 májusi járadékkimerítőjét. Mint-hogy a két kohorsz munkaerő-piaci és gazdasági környezete lényegében azonos, munkaerő-piaci helyzetük, elhelyezkedési, illetőleg segélyhez jutási esélyeik egyéni jellemzőkre vissza nem vezethető érdemleges eltéréseit a szabályozás változásának tulajdoníthatjuk.

Összefoglaló adatok

Az 5.11. táblázat a válaszadók munkaerő-piaci állapotáról tájékoztat a járadék kimerítése után két héttel, két hónappal és fél évvel. Mindkét nemre és mindhárom vizsgált időpontra jellemző, hogy a járadékot májusban kimerítők az áprilisi kimerítőknél nagyobb arányban helyezkedtek el, és nagyobb arányban vettek részt közfoglalkoztatásban (közhasznú és közcélú munka között nem tettünk különbséget, mert a válaszadók sokszor bizonytalanok voltak, melyik programban vesznek részt).

5.11. táblázat: A járadékkimerítők munkaerő-piaci állapota egy héttel, két hónappal és fél évvel a kimerítés után

	Két héttel		Két hónappal		Fél évvel	
	a munkanélküli járadék kimerítését követően					
	áprilisban	májusban	áprilisban	májusban	áprilisban	májusban
	kimerítők		kimerítők		kimerítők	
Férfiak						
Állást keres	54,8	45,5	43,9	35,8	35,4	30,3
Nem keres állást	5,7	6,0	5,0	5,5	4,3	5,0
Alkalmi munkát végez, és állást keres	10,7	13,3	10,8	11,6	9,5	9,2
Alkalmi munkát végez, és nem keres állást	2,0	1,8	2,2	2,0	1,8	1,9
Foglalkoztatott (alkalmazott, önálló, segítő családtag)	15,2	17,8	24,2	26,4	32,8	35,2
Közhasznú munka	6,3	10,5	8,0	12,2	9,7	11,0
Képzési program	1,8	1,4	1,5	1,8	1,4	1,3
Nyugdíj, nyugdíj előtti segély, gyes	2,9	3,2	3,0	4,1	3,4	4,7
Egyéb	0,7	0,6	1,4	0,6	1,7	1,5
Nők						
Állást keres	58,4	47,9	47,3	39,0	36,6	32,2
Nem keres állást	13,7	12,3	13,0	11,7	12,2	9,8
Alkalmi munkát végez és állást keres	2,7	3,7	2,8	3,9	3,0	2,7
Alkalmi munkát végez és nem keres állást	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,3
Foglalkoztatott (alkalmazott, önálló, segítő családtag)	13,3	17,5	22,7	25,8	30,2	34,0
Közhasznú munka	3,4	7,1	4,4	7,9	5,5	7,4
Képzési program	4,5	5,6	4,3	4,8	3,6	4,7
Nyugdíj, nyugdíj előtti segély, gyes	2,8	4,7	4,5	6,1	7,0	8,1
Egyéb	0,5	0,7	0,4	0,2	1,4	0,8

Az 5.12. táblázat a járadékkimerítők segélyhez jutásának és közfoglalkoztatásba bekapcsolódásának összefoglaló adatait mutatja be a kimerítést követő első négy hónapra. Az adatok azokra vonatkoznak, akik ez idő alatt munkanélküliek voltak, vagy közhasznú munkát végeztek (azaz nem helyezkedtek el, nem kapcsolódtak be képzési programba, nem lettek nyugdíjasok, és nem kerültek gyermekgondozási vagy nyugdíj előtti munkanélküli segélyre).

A táblázat első sorában a jövedelempótló támogatást (áprilisban kimerítők), illetőleg az aktív korúak rendszeres szociális segélyét (májusi alminta) igénylők aránya szerepel. Látható, hogy rendszeres szociális segélyt mind a

férfiak, mind a nők lényegesen kisebb arányban kérelmeztek, mint jövedelempótló támogatást. Az áprilisi almintában a férfiak mintegy 60, a májusi-ban 44 százaléka, az áprilisi almintabeli nők 63, a májusi almintabeliek 45 százaléka adott be segélyigénylést. Ugyanilyen irányú különbségek tapasztalhatók a két alminta között a jóváhagyott segélykérelmek harmadik sorban közölt arányában: míg az áprilisi járadékkimerítő segélykérelmező férfiaknak 89, a nőknek 87 százaléka jutott segélyhez, a májusiaknak csak 79, illetve 75 százaléka.

5.12. táblázat: Segély és a közfoglalkoztatás a járadékkimerítés utáni négy hónapban, százalék

		Férfiak		Nők	
		áprilisban	májusban	áprilisban	májusban
		kimerítők	kimerítők	kimerítők	kimerítők
A segélyt kérelmezők aránya	megfigyelt arány	59,7	43,5	63,3	45,1
	korrigált arány		45,8		46,7
A kérelmezők közül segélyben részesülők aránya	megfigyelt arány	88,6	78,8	87,2	74,7
	korrigált arány		78,1		72,6
A segélyben részesülők aránya	megfigyelt arány	55,2	36,8	57,8	36,3
	korrigált arány		38,6		38,4
A segélyben részesülők vagy közmunkát végzők aránya	megfigyelt arány	61,0	45,5	58,9	41,3
	korrigált arány		47,8		42,1
Közhasznú munkát végzők aránya		16,1	28,8	8,5	22,2

Megjegyzés: A korrigált arányokat logitbecsléssel állítottuk elő.

A 2. táblázat ötödik sorában a négy hónapon belül el nem helyezkedő és más támogatási programba be nem kapcsolódó járadékkimerítők közül jövedelemtámogatásban részesülők aránya látható. Szembetűnő a segélyhez jutás esély romlása: míg az áprilisi kimerítők több mint fele (a férfiak 55, a nők 58 százaléka) kapott jövedelempótló támogatást, a májusi járadékkimerítő férfiaknak és nőknek egyaránt alig több mint egyharmada (35 százaléka) részesült rendszeres szociális segélyben.

Ugyanakkor közfoglalkoztatásba a májusi kimerítőknek jóval nagyobb hányada kapcsolódott be: az áprilisi férfi kimerítők 16, a női kimerítők 9 százalékával szemben 29, illetve 22 százalékuk. Miután a közfoglalkoztatásba bekapcsolódók a közmunkavégzés idejére jövedelemhez jutnak, s később nagyobb eséllyel pályázhatnak rendszeres szociális segélyre, felmerül a kérdés: nagyobb arányú bekapcsolódásuk nem ellensúlyozza-e a segélyhez jutási esélyeikben a járadékkimerítést követő első négy hónapban mutatkozó hátrányt. A táblázat utolsó előtti sorának adatai szerint legfeljebb rész-

ben – a segélyben részesülők és a közmunkát végzők együttes aránya is számottevően alacsonyabb a májusi segélykimerítők között.

Többváltozós elemzéssel is megvizsgáltuk, hogy az új szabályok életbe lépése után megfigyelt kedvezőbb elhelyezkedési arányok és kedvezőtlenebb segélykérelmezési, -odaítelési és segélyhez jutási arányok összefüggnek-e a szabályozás változásával. Először a segélyezésre vonatkozó eredményeket ismertetjük.

Segélyezés a járadék kimerítése után

A segélykimerítők kérelmezési magatartását a kérelmezés költsége, valamint a várható bevétele befolyásolja. Alacsonyabb kérelmezési arányok arra utalhatnak, hogy vagy a költségek (beleértve a pszichikai költségeket) növekedtek, vagy a várható bevételek csökkentek. Az előbbihez hozzájárulhat a segélyfolyósítást megelőzően kötelező közmunka (stigmatizáló hatás), az utóbbihoz a segélyösszeg csökkenése.

Vizsgálatunk férfiakra vonatkozó eredményei szerint⁸² az idősebb kimerítők mind az áprilisi, mind a májusi almintában nagyobb kérelmezési hajlandóságot mutatnak, a májusi almintában azonban ez a hatás kisebb, tehát bármely életkor mellett a májusi almintába került férfiak kérelmezési hajlandósága alacsonyabb, illetve adott életkor-emelkedés a májusi almintában kevésbé növeli a kérelmezési kedvet. Hasonló irányban mutat a kistérségi munkanélküliségi ráta és a kérelmezési kedv összefüggésének változása is. A munkanélküliségi ráta emelkedése, azaz a munkaerő-piaci környezet romlása mind az áprilisi, mind a májusi almintában növeli a kérelmezési kedvet, de ez a hatás a májusi almintában kisebb, tehát a munkaerő-piaci feltételek adott romlása mellett a májusi kimerítők kérelmezési kedve kevésbé növekszik. A szabályozás változásának hatása mutatható ki abban is, hogy a kérelmezők között a májusi almintában értékelhetően magasabb a munkaerőpiacra laza kapcsolatban álló, csekély elhelyezkedési és/vagy továbbképzési lehetőségekkel rendelkező személyek aránya, akik számára a szociális segélyből által nyújtott várható jövedelem viszonylag magas, a kérelmezéssel járó költségek (egyebek mellett a stigmatizáció költsége) viszonylag alacsonyak.

A nőknél több jel mutat arra, hogy a szabályozás nem vagy éppen pozitív irányban befolyásolta a kérelmezési kedv alakulását. A kistérségi munkanélküliségi ráta esetében például éppen ellenkező irányú változásokat látunk, mint a férfiaknál: a munkanélküliségi ráta emelkedése gyorsabban növeli a kérelmezési kedvet a májusi, mint az áprilisi almintában. Hasonló változást látunk a Budapesten lakó nőknél is. A májusi almintában a budapestiek magasabb arányban nyújtottak be segélykérelmeket, mint a nem budapestiek, míg áprilisban nem volt ilyen különbség. A nőknél ugyanakkor a szabályozásváltozásnak tulajdoníthatjuk egyes magasabb iskolai végzettségű csoportok kérelmezési kedvének lanyhulását.

82 Logitbecslést alkalmaztunk, külön a nőkre és külön a férfiakra. Független változó: folyamodott segélyért. Magyarázó változók: életkor, iskolai végzettség (nyolc általánosnál kevesebb, szakmunkásképző, szakközépiskola, gimnázium, felsőfokú – referencia-csoport: nyolc általános), egy főre jutó jövedelem a háztartásban, havi munkanélküli járadék, minimális jogosultsági idővel rendelkező, Budapesten lakik, kistérségi munkanélküliségi ráta.

A segélyhez jutási esélyeket befolyásolja az önkormányzatok odaítélési gyakorlata, illetve e gyakorlat változása.⁸³ A férfiak esetében azt találtuk, hogy a szabályozás változását követően szigorodott az önkormányzatok odaítélési gyakorlata. A szigorodás megjelenik a jövedelemkritériumok következetesebb alkalmazásában, valamint abban, hogy adott munkaerő-piaci feltételek mellett az önkormányzat a korábbinál kisebb arányban ítél oda segélyt a kérelmezőknek. A nőknél egyaránt megfigyelhetők az önkormányzati gyakorlat szigorodására és enyhülésére utaló jelek. Az önkormányzatok munkaerő-piaci környezetének adott romlása a májusi almintában a férfiakéhoz hasonlóan kisebb odaítélési esély-javulással jár együtt. Ugyanakkor a nőknél kimutatható az is, hogy a szabályozásváltozás hatására a jobb anyagi helyzetű önkormányzatok szűkmarkúbbá váltak, feltehetően mert odaítélési gyakorlatukban erőteljesebben jelent meg a segélyezés ellenőrző hatásának szempontja. Ugyanakkor a budapesti önkormányzat odaítélési gyakorlata a többi önkormányzathoz viszonyítva bőkezűbbé vált.

Megvizsgáltuk a segélyhez jutási lehetőségekben az új szabályok bevezetése előtt és után mutatkozó különbségeket, amelyekben egyszerre jelenik meg a kimerítők kérelmezési magatartásának és az önkormányzatok odaítélési gyakorlatának változása.⁸⁴

A férfiaknál a kérelmezési hajlandóság csökkenésére és az odaítélési gyakorlat szigorodására utaló jeleket egyaránt találunk, és ennek következtében a segélyhez jutási lehetőségek romlása is kimutatható. A kérelmezési magatartás változásának tudható be, hogy az idősebb kimerítők segélyhez jutási valószínűsége az új szabályok bevezetése után kisebb mértékben haladja meg a fiatalokét, mint a bevezetés előtt. Ugyanezzel a tényezővel függ össze, hogy a minimális jogosultsággal rendelkező, tehát a munkaerőpiac-hoz lazábban kötődő, ismétlődően munkanélküliek segélyhez jutási esélyei a szabályozás változásának hatására nőttek. Ellenkező előjelű hatást látunk a szakmunkásképzőt végzeteknél: relatív kérelmezési hajlandóságuk erőteljesebb, és ezért segélyhez jutási lehetőségeik az új szabályok bevezetése után relatíve kedvezőbbek, mint korábban voltak. A kérelmezési kedv hanyulása és az odaítélési gyakorlat szigorodása miatt a segélyhez jutási lehetőségek romlása mutatható ki a munkaerő-piaci környezet (kistérségi munkaerő-piaci rátával közelített) változásának függvényében. Adott munkaerő-piaci feltételek mellett mind a kérelmezési hajlandóság, mind az odaítélési valószínűség alacsonyabb a májusi, mint az áprilisi almintában, ezért a segélyhez jutási esélyek is kisebbek. Az odaítélési gyakorlat szigorodásának jeleit látjuk abban, hogy az önkormányzatok a jövedelmi kritériumokat következetesebben alkalmazzák, és ennek következtében a szabályozás változása után a háztartás jövedelmének adott növekedése nagyobb mértékben csökkenti a segélyhez jutási esélyeket, mint a bevezetés előtt. Végül, míg korábban az önkormányzatok anyagi helyzete nem befolyásolta az oda-

83 A problémát logitfüggvénnyel becsültük nőkre és férfiakra külön. Függő változó: megítélte-e az önkormányzat segélyt. Magyarázó változók: egy főre jutó jövedelem a háztartásban, kistérségi munkanélküliségi ráta, Budapesten lakik, egy főre jutó jövedelemadó a településen.

84 Logitbecslést alkalmaztunk, külön-külön a nőkre és a férfiakra. Függő változó: kapott-e segélyt. Magyarázó változók: életkor, iskolai végzettség (nyolc általánosnál kevesebb, szakmunkásképző, szakközépiskola, gimnázium, felsőfokú – referencia-csoport: nyolc általános), egy főre jutó jövedelem a háztartásban, havi munkanélküli járadék, minimális jogosultsági idővel rendelkezett, Budapesten lakik, kistérségi munkanélküliségi ráta, egy főre jutó jövedelemadó a településen.

ítélés és ezáltal a segélyhez jutás valószínűségét, az új szabályok mellett a jobb anyagi helyzetben lévő önkormányzatok szűkmarkúbbá váltak – magyarán: a segélyhez jutási esélyek annál rosszabbak, minél jobb az önkormányzat anyagi helyzete.

A nőknél a szabályozás változásának a segélyhez jutási esélyekre gyakorolt negatív hatása kevésbé mutatható ki. A relatív kérelmezési kedv lanyhulását és emiatt a relatív segélyhez jutási esélyek romlását látjuk néhány magasabb iskolai végzettségű csoportnál (szakmunkásképzőt, szakközépiskolát, gimnáziumot végzettek). A férfiakéhoz hasonlóan változik az odaítélési gyakorlat az önkormányzatok anyagi lehetőségeinek függvényében (a tehetősebb önkormányzatok az új szabályok bevezetése után viszonylag szűkmarkúbbak), s ez csökkenő segélyhez jutási esélyekben is megjelenik. A budapesti nők segélyhez jutási esélyei viszont a szabályozásváltozás hatására javultak, ami egyaránt betudható megnövekedett kérelmezési kedvüknek s a budapesti bőkezűbb odaítélési gyakorlatnak.

Elhelyezkedés a járadékkimerítés után

Második fő kérdésünk, hogy az ellátórendszerben bekövetkezett változások hogyan befolyásolják a segélykimerítők elhelyezkedési esélyeit. Az 5.11. táblázatban azt láttuk, hogy mind a férfiaknál, mind a nőknél az állásba lépők aránya valamivel magasabb a májusi kimerítők körében. A nyers elhelyezkedési arányokban kimutatható különbségek azonban meglehetősen csekélyek, csak többváltozós elemzési technikák alkalmazásával vonhatunk le megalapozott következtetéseket arra nézve, vajon a különbségek statisztikailag szignifikánsak-e, továbbá hogy az ellátórendszer változása milyen szerepet játszik a különbségek kialakulásában.

A problémát szakaszos időtartammal vizsgáljuk, amely alkalmas az úgynevezett hosszfüggés kezelésére. Az eljárás lényege, hogy az egyének állásnélküliségi időtartamát folyamatosan megfigyeljük, a teljes időtartamot félhónapos időtartamokra bontjuk, és az elemzést ezekre az időtartamokra végezzük el.

Modellünk függő változója az elhelyezkedés valószínűsége. A modell magyarázó változói között szerepeltetjük az életkort, ami részben a gyakorlati munkatapasztalatot, részben az egyén emberi tőkéjének esetleges avulását, részben az egyén munkaerő-piaci életpályán elfoglalt helyét jelzi. Feltehetjük, hogy a gyakorlati tapasztalatok az életkor függvényében növekednek, amit azonban ellensúlyozhat a tapasztalatok, tudás és teljesítőképesség avulása, illetőleg hogy a munkaerő-piaci életpályájának végéhez közeledő egyénnek kevesebb ideje maradt arra, hogy erőfeszítései gyümölcsét learassa, s ezért kevésbé érdemes megerőltetnie magát. Az életkor emellett a keresleti oldal számára is fontos információkat hordozhat. Lehetséges, hogy a munkáltatók egyfelől szívesebben vesznek fel nem teljesen kezdőket, ami

javítja az idősebbek elhelyezkedési lehetőségeit. Ugyanakkor az idősebb életkor azt is jelentheti, hogy az adott személy munkaerő-piaci tapasztalatai – nem utolsósorban a rendszerváltás következtében – elavultak, illetőleg hogy az adott személy már nem képezhető, ami ront az idősebbek elhelyezkedési esélyein. Az életkort korcsoportos dummykkal mértük – feltételezve, hogy az elhelyezkedés és az életkor közötti kapcsolat nem lineáris. Viszonyítási csoportnak a 26–30 éveseket választottuk.

Ugyancsak bevontuk az elemzésbe az iskolai végzettséget. Feltesszük, hogy az iskolai végzettség jól közelíti az emberi tőke relatív nagyságát, és hogy a nagyobb emberi tőkével rendelkező személyek igyekeznek gyorsabban elhelyezkedni, mint az alacsonyabb iskolai végzettségűek, mert számukra – minthogy elhelyezkedéskor magasabb béreket képesek elérni – adott segélyösszeg mellett az elhelyezkedés előnyösebb, mint a munkanélküliség. A munkáltatók számára magasabb iskolai végzettség magasabb termelékenységet és/vagy egyéb előnyös tulajdonságokat (továbbképezhetőség, rugalmasabb alkalmazkodás stb.) jelenthet, ezért a keresleti oldalról is azt várhatjuk, hogy a magasabb iskolai végzettségűek elhelyezkedési esélyei jobbak.

Az elhelyezkedési magatartást befolyásolhatja a segély összege, valamint a munkanélküli személy háztartásába befolyó egyéb jövedelmek összege is. A segélyhatás előjele és mértéke elemzésünk egyik kulcskérdése, ezért ezt a változót minden egyenletben szerepeltettük. Az egyszerűbb keresési modellek szokványos eredménye, hogy a segélyhatás negatív, mert magasabb segély mellett csökken az állásnélküliségből eredő jövedelemvesztés. Az egyéb jövedelmek a segélyhez hasonlóan és ugyanilyen okokból ugyancsak csökkenthetik az elhelyezkedési valószínűséget. Ennek a változónak a szerepeltetését attól tettük függővé, hogy együtthatójára szignifikáns becslést kaptunk-e. Több specifikációt próbáltunk ki (a segély és az egyéb jövedelem összege külön-külön, a segély és az egyéb jövedelem együttes összege, ugyanezek a megoldások logaritmikus transzformációval stb.), de a háztartási jövedelemre egyetlen esetben sem kaptunk értékelhető becslést, ezért ezt a változót a közölt egyenletben nem szerepeltettük. Segélyváltozó többféleképpen is előállítható, legegyszerűbb változatban az aktuálisan kapott segélyösszegként. Ennek azonban az a hátránya, hogy legalábbis a járadékkiimerítés utáni időszak kezdetén az aktuális segélyösszeg gyakran zérus, mert még nem bírálták el az egyén segélykérelmét. Magatartását azonban nem ez az aktuálisan nulla, hanem a várható segélyösszeg befolyásolja. Ezért azt az eljárást követtük, hogy a kimerítés utáni első hónapra kiszámítottuk a várható segélyösszeget, s ezt tekintettük a segély összegének, a további időszakokra viszont a ténylegesen megítélt segélyt. A várható segélyösszeg előállításához szükségünk volt a segélyhez jutási valószínűségre (a várható segélyösszeg ugyanis nem más, mint a segélyösszeg és a segélyhez jutási valószínűség szorzata). Ezt logitbecslés segítségével állítottuk elő.⁸⁵

85 A függő változó: odaítéltek-e segélyt az egyénnek. Magyarázó változók: a háztartás egy főre jutó jövedelme, kistérségi munkanélküliségi ráta, a település egy főre jutó SZJA összege, két település dummy (Budapest, nagyváros).

A kimerítők elhelyezkedési magatartásában szerepet játszhat családi állapotuk. Empirikus eredmények arra utalnak, hogy legalábbis a férfi házas munkanélküliek intenzívebben keresnek állást, főként mert a házastárs, illetve a család eltartásával kapcsolatos motivációjuk erőteljesebb.

Végül figyelembe vettük, hogy az elhelyezkedési esélyeket befolyásolja a helyi munkaerőpiac állapota, a munkaerő-piaci kereslet intenzitása. Feltételeztük, hogy a kereslet annál kisebb, minél magasabb az adott helyi munkaerőpiacon a munkanélküliségi ráta. A helyi munkaerőpiac állapotát a kísértéségi munkanélküliségi rátával mértük.

Az áprilisi és a májusi kimerítők elhelyezkedési esélyeinek különbségeit legegyszerűbben úgy számszerűsíthetjük, ha olyan időtartammodelleket becslünk, amelyekben az áprilisi és a májusi segélykimerítők egyaránt szerepelnek, és amelyekbe beillesztünk egy kétértékű változót, ami azt jelzi, hogy a szóban forgó személy a májusi vagy az áprilisi kimerítők közé tartozik-e. Az eljárás hátulütője, hogy azonosnak tételezi fel az egyes tényezők áprilisi és a májusi kimerítők elhelyezkedési valószínűségére gyakorolt hatását. A becslés eredményeképpen mind a férfiaknál, mind a nőknél negatív együttthattó kaptunk, ami arra utal, hogy megfigyelt jegyeikben egyforma áprilisi és májusi kimerítők közül a májusiak elhelyezkedési esélye kisebb; ugyanakkor egyik együttthattóbecslés sem szignifikáns, az almintahatás tehát zérusnak tekinthető.

A foglalkoztatáspolitikai, ezen belül a munkanélküli ellátórendszer fontos problémája az úgynevezett segélyhatás. A segélyhatás azt méri, hogy a munkanélkülieknek juttatott segély összege megváltoztatja-e elhelyezkedési magatartásukat, s ha igen, milyen irányban és mértékben. A szokásos eredmény az, hogy a segélyhatás negatív, tehát bőkezűbb segélyezés csökkenti az elhelyezkedés valószínűségét, mert csökkenti a munkanélküli állapottal járó jövedelemvesztéséget. Magyar adatokon végzett korábbi kutatások ugyanakkor arra utalnak, hogy a segélyhatás nagyon kicsi, azaz még a juttatás összegének viszonylag jelentős emelése (csökkentése) is csak kevésbé csökkenti (növeli) az elhelyezkedés valószínűségét. Hogy a szóban forgó kétféle ellátási rendszerben kimutatható-e segélyhatás, illetve hogy a szabályozásváltozás előtt és után megfigyelt segélyhatások különböznek-e egymástól, ennek vizsgálatára külön időtartammodelleket futtatunk le a férfiakra és a nőkre, továbbá az áprilisi és a májusi kimerítőkre. A többváltozós modellezés eredményei a férfiakra az 5.13.a, a nőkre az 5.13.b. táblázatban láthatók.

A segélyhatás mind a négy egyenletben, tehát a férfiaknál és a nőknél, valamint az áprilisi és a májusi kimerítők esetében szignifikáns és negatív, tehát a szabályozásváltozás előtt is és után is megfigyelhető, hogy a bőkezűbb segélyezés alacsonyabb elhelyezkedési valószínűséggel jár együtt. A segélyhatás mértékének megállapítására az együttthattókból marginális hatá-

sokat számoltunk. Az együtthatók ugyanis egységnyi (egy forintnyi) segélyemelkedésnek az esélyráta logaritmusának változására gyakorolt hatását mutatják. Ebből egy olyan mutatót számoltunk, ami 1000 forint segélyemelés elhelyezkedési valószínűségere gyakorolt hatását mutatja a mintaátlag környezetében, tehát az átlagos áprilisi és májusi kimerítő férfiakra és nőkre nézve.⁸⁶ Mind a férfiakra, mind a nőkre az áprilisi almintában $-0,002$, a májusi almintában $-0,003$ értéket kaptunk. Ez a hatás (noha statisztikailag kimutatható) rendkívül gyenge. A $-0,002$ érték például azt jelenti, hogy a segély 1000 forintnyi emelkedése (csökkenése) $0,2$ százalékkal csökkenti (növeli) az elhelyezkedési esélyeket. Ráadásul az áprilisi és a májusi kimerítők között a segélyhatásban gyakorlatilag nincs különbség. A két almintában a segélyhatás tehát azonos, ugyanakkor tudjuk, hogy az új szabályok szerint a segélyösszeg alacsonyabb, továbbá kevesebben kaptak segélyt.

5.13.a. táblázat: Az elhelyezkedés valószínűségét meghatározó tényezők, férfiak

	Áprilisban kimerítők		Májusban kimerítők	
	együttható	z	együttható	z
Életkor				
- max. 20 éves	-0,167	-0,61	0,256	1,10
- 21-25	0,064	0,37	0,274	1,85
- 31-40	-0,118	-0,68	0,116	0,81
- 41-50	-0,145	-0,84	0,094	0,66
- 51 és több	-0,799	-3,41	-0,274	-1,57
Iskolai végzettség				
- 8 általánosnál kevesebb	-1,716	-3,35	-0,910	-3,11
- szakmunkásképző	0,294	2,38	0,400	3,97
- szakközépiskola	0,776	4,33	0,472	3,28
- gimnázium	0,446	1,74	0,594	2,83
- felsőfokú	0,053	0,15	0,572	2,03
Házasság	0,274	2,26	0,297	3,10
A segély összege/1000	-0,043	-4,01	-0,070	-5,94
Kistérségi munkanélküliségi ráta	-0,031	-2,5	-0,021	-1,99
Konstans	-3,277	-14,87	-3,564	-20,1
N	11 259		14 314	
LR $\chi^2(12)$	345,920		438,350	
Prob > χ^2	0,000		0,000	
Pseudo R ²	0,0990		0,0849	

Megjegyzés: szakaszos időtartammodell félhónapos időtartamokkal; függő változó: elhelyezkedett.

⁸⁶ Logit esetén a becslt együtthatók nem az ún. marginális hatást mutatják. A marginális hatás: $P(-P)\beta$, ahol P az elhelyezkedés valószínűsége, β becslt együttható. Az átlagos elhelyezkedési esély környezetében a marginális hatás, $P(1-\bar{P})\beta$, ahol a felülvonás az adott csoport átlagos elhelyezkedési esélye.

5.13.b. táblázat: Az elhelyezkedés valószínűségét meghatározó tényezők, nők

	Áprilisban kimerítők		Májusban kimerítők	
	együttható	z	együttható	z
Életkor				
- max. 20 éves	0,089	0,28	0,026	0,10
- 21-25	0,081	0,39	-0,026	-0,15
- 31-40	0,183	0,97	0,059	0,40
- 41-50	-0,027	-0,14	-0,004	-0,03
- 51 és több	-0,196	-0,67	-0,212	-1,01
Iskolai végzettség				
- 8 általánosnál kevesebb	-0,528	-1,23	-0,781	-2,12
- szakmunkásképző	0,329	2,13	0,273	2,34
- szakközépiskola	0,431	2,46	0,381	2,89
- gimnázium	0,217	1,13	0,183	1,22
- felsőfokú	0,645	2,00	0,270	1,04
Házasság	-0,010	-0,07	-0,086	-0,84
A segély összege/1000	-0,043	-3,71	-0,062	-4,89
Kistérségi munkanélküliségi ráta	-0,038	-2,62	-0,016	-1,41
Konstans	-3,189	-12,52	-3,316	-16,89
N	8 678		12 372	
LR $\chi^2(12)$	153,54		340,73	
Prob > χ^2	0,000		0,000	
Pseudo R ²	0,0574		0,0771	

Megjegyzés: szakaszos időtartammodell félhónapos időtartamokkal; függő változó: elhelyezkedett.

A többváltozós elemzés megmutatta, hogy adott járadékkimerítő áprilisi vagy májusi almintához tartozása önmagában nem befolyásolta az elhelyezkedési esélyeket. Ezen túlmenően az úgynevezett segélyhatást (a segély marginális hatását) vettük szemügyre. Arra kerestünk választ, hogy a szabályozásváltozás utáni alacsonyabb segélyösszeg érzékelhetően csökkenti-e a segélyezés ellenőztönző hatását, azaz gyorsítja-e az elhelyezkedést. A válasz ugyancsak negatív. Habár a segélyhatás a kimerítők mindkét csoportjánál, továbbá mind a férfiaknál, mind a nőknél negatív és szignifikáns – tehát a segélyösszeg csökkenése növeli az állásba kilépési esélyeket –, a hatás igen gyenge, vagyis adott segélyösszeg-csökkenés jelentéktelen s a két almintában gyakorlatilag azonos mértékben javítja az elhelyezkedési esélyeket. (A segély összege kis mértékben, 1660 forinttal csökkent.) Ugyanakkor tudjuk, hogy az új szabályok szerint a járadékkimerítők sokkal kisebb arányban jutottak segélyhez. A májusi almintában a segély ellenőztönző hatása emiatt is alacsonyabb, és ez hozzájárul az állásba lépéssel befejeződő munkanél-

küliségi időszakok magasabb arányához. Az új szabályozás tehát szűkmar-kúbbá válása révén (relatív kevesebb segélyezett és alacsonyabb segélyösszeg) gyorsította a járadékkimerítők elhelyezkedését, miközben az el nem helyezkedők jóléte számottevően csökkent.

A szabályozás változása különbözőképpen érinthette a kimerítők egyes csoportjait. Lehetséges, hogy a kimerítők egyes csoportjainak elhelyezkedési esélyei javultak, tehát hogy az új szabályozás bizonyos megfigyelt jegyekkel rendelkező járadékkimerítőket a korábbinál erőteljesebben ösztönözte az állásba lépésre. Az 5.13.b. táblázatban a *férfiakra* vonatkozó eredmények azt mutatják, hogy az életkori csoportokra becslült együtthatók egyetlen kivétellel nem szignifikánsak. Az áprilisi kimerítőknél a legidősebb korosztály (ötven feletti) együtthatója szignifikáns és negatív. A májusi kimerítők körében az életkori különbségek egyáltalán nem befolyásolják az elhelyezkedési esélyeket. Ha a májusi kimerítőkre a legidősebb korcsoportra kapott együttható értékét nullának tekintjük, akkor azt mondhatjuk, hogy a szabályozásváltozás hatása javította a legidősebb korcsoporthoz tartozó férfiak relatív (a 26–30 éves korcsoporthoz viszonyított) elhelyezkedési esélyeit, hiszen az áprilisi kimerítőknél esélyeik a referenciakategóriához képest rosszabbak, a májusi kimerítőknél viszont nem rosszabbak (azonosak).

Az iskolai végzettségre kapott együtthatóbecslések közül a gimnáziumi és a felsőfokú végzettség paramétere az áprilisi kimerítőknél nem szignifikáns, a májusiaknál viszont az összes iskolai végzettségre becslült együttható elfogadható. A referenciacsoporthoz (nyolc általános) képest a szignifikáns paraméterbecsléseknél az együttható értéke az iskolai végzettség emelkedésével nő, tehát – várakozásainknak megfelelően – a magasabb iskolai végzettség a kimerítők mindkét csoportjában javítja az elhelyezkedési esélyeket. A májusi almintá paramétereinél az összes vizsgált iskolai végzettségi fokozat ilyen módon rendezhető rangsorba (itt ugyanis az összes becslés elfogadható). Az áprilisi kimerítőknél ugyanezt figyelhetjük meg, a gimnáziumi és felsőfokú végzettség zérusnak tekinthető paraméterétől eltekintve. A kimerítők két csoportjának paraméterértékeit egybevetve ugyanakkor jelentős különbségeket is találunk. A legalacsonyabb (nyolc általános alatti) iskolai végzettségű áprilisi kimerítők nagyobb elhelyezkedési hátrányban vannak a nyolc általánost végzettekhez képest, mint a hasonló iskolázottságú májusi kimerítők, vagyis relatív elhelyezkedési esélyeik valamelyest javultak. Ugyanezt látjuk a szakmunkásképzőt végzettekénél is: a májusi almintában a szakmunkásképzőt végzettek valamelyest nagyobb elhelyezkedési előnyt élveznek a nyolc általánost végzettekhez képest, mint az áprilisi almintában. A hatások különbségei azonban nem jelentősek. Ha a két iskolai végzettségi fokozatra kiszámítjuk a mintaátlag környezetében mért marginális hatásokat, akkor a legalacsonyabb iskolai végzettségűek esetében az áprilisi almintában megfigyelt mintegy hat százaléknyi elhelyezkedési hátrány a májusi

87 Az aktív korú nem foglalkoztatottak rendszeres szociális segélyezését 1996-ban vezették be. A 2000-ben érvénybe lépett törvénymódosításokat megelőző időszakban aktív korú nem foglalkoztatottnak az minősült, aki kimerítette jövedelempótló támogatását, a rendszeres szociális segély iránti kérelem benyújtását megelőző három évben az illetékes munkaügyi központtal együttműködött, és nem folytat rendszeres keresőtevékenységet. A TÁKISZ adatai szerint 2000. áprilisában 24 ezer aktív korú, nem foglalkoztatott rendszeres szociális segélyezett volt Magyarországon.

88 2000-ben 4,6 milliárd, a 2001–2002-es költségvetésben pedig 2001-re 10,5 milliárd, 2002-re 14,6 milliárd forintot különítettek el a közcélú foglalkoztatás finanszírozására. Az egyes önkormányzatok által felhasználható normatív kötött felhasználású keret nagyságát a költségvetési törvény rögzíti. 2000-ben ez az összeg az önkormányzat szociális és jóléti kiadásainak 11 százaléka, de legalább 180 ezer forint volt. Közcélu munka finanszírozására az önkormányzatok a kifizetési kötelezettséggel terhelt napokra 2000-ben, 2001-ben és 2002-ben rendre 1500, 3000, illetve 3490 forintot igényelhetnek. Az e célra szolgáló éves önkormányzati keret nem lehet kisebb 450, illetve 550 ezer forintnál, és nem haladhatja meg a pénzbeli és természetbeli szociális és gyermekjóléti összkiadás meghatározott százalékát, melyet a törvény a települési önkormányzat lakosságszáma alapján határoz meg, a kistérségeknek egy lakosra vetítve magasabb kezeletet biztosítva.

almintában körülbelül négy százalékra mérséklődik. A szakmunkásképzőt végzeteknél ugyanennek a mutatónak az értéke egy százalékról 1,7 százalékra nő, tehát az elhelyezkedési előny igen csekély mértékben emelkedik. Ellenkező irányú változást látunk a szakközépiskolát végzeteknél: a nyolc osztályt végzetekhez képest elhelyezkedési előnyük az áprilisi almintában magasabb, mint a májusiban. Itt tehát a szabályozás változása – bár ez esetben is csekély mértékben – hátrányosan érintette az adott csoport elhelyezkedési lehetőségeit. Végül, a gimnáziumi és a felsőfokú végzettségűek elhelyezkedési esélyein is javított a szabályozás, hiszen az áprilisi almintában elhelyezkedési esélyeik nem szignifikánsan jobbak, mint a nyolc általánost végzeteké, a májusi almintában viszont a vonatkoztatási csoporthoz képest jobb elhelyezkedési esélyekkel rendelkeznek.

A házas kimerítők mindkét almintában szignifikánsan nagyobb eséllyel helyezkednek el, mint a nem házasok. A májusi kimerítők paraméterértéke valamivel magasabb, mint az áprilisi kimerítőké, a különbség azonban itt is csekély. A kistérségi munkanélküliségi ráta emelkedése mind az áprilisi, mind a májusi kimerítők elhelyezkedési esélyeit szignifikánsan rontja, az áprilisi almintára kapott paraméter valamivel alacsonyabb, az eltérés azonban jelentéktelen.

A nőkre áttérve, az életkori csoportokra kapott becslések közül egyik sem szignifikáns. Az iskolai végzettség esetében a három legalacsonyabb végzettségi fokozat paraméterei mindkét almintában szignifikánsak, értékük a várakozásainknak megfelelő sorrendet tükrözi (magasabb iskolai végzettség relatíve magasabb elhelyezkedési esélyekkel jár együtt), s a paraméterek rendre alacsonyabbak a májusi kimerítők körében. A szabályozás változásának hatására tehát romlottak az adott iskolai végzettséggel rendelkező kimerítők elhelyezkedési esélyei. Hozzátehetjük: a hatások különbsége itt is igen csekély. A felsőfokú végzettségűek paramétere az áprilisi almintában szignifikáns és pozitív, a májusiban pedig nem szignifikáns, azaz a felsőfokú végzettségűek relatív elhelyezkedési esélyei is romlottak. A kistérségi munkanélküliségi ráta emelkedése az áprilisi kimerítők elhelyezkedési esélyeit negatívan, a májusi kimerítőkét viszont nem befolyásolja. Ennek alapján azt mondhatjuk, hogy az új szabályozás bevezetése után a munkaerő-piaci környezet romlása kevésbé rontja az elhelyezkedési esélyeket, mint bevezetése előtt.

Vizsgálatunk eredményei szerint tehát vannak arra utaló jelek (elsősorban a férfiaknál), hogy a szabályozás javított bizonyos csoportok relatív elhelyezkedési esélyén, s hogy mérsékelte a kedvezőtlenebb munkaerő-piaci környezet – a magasabb munkanélküliségi ráta – elhelyezkedési esélyeket rontó hatását. Vannak ugyanakkor arra utaló jelek is (elsősorban a nőknél), hogy a szabályozás rontott bizonyos csoportok relatív elhelyezkedési esélyein. A hatások azonban túlságosan csekélyek, semhogy e tekintetben egyértelmű ítéletet mondhatnánk a szabályozásváltozásról.

5.5. Az aktív korú állástalanok rendszeres segélyezésének és közcélú foglalkoztatásának önkormányzati tapasztalatai

FAZEKAS KÁROLY

2000. május elsejével megszűnt a munkanélküliek jövedelempótló támogatása, és változtak a munkanélküliek rendszeres szociális segélyezésére vonatkozó egyes rendelkezések.

Önkormányzati hatáskörbe került a munkanélküli járadékra vagy a munkanélküliek jövedelempótló támogatására való jogosultságukat kimerítő, illetőleg a munkaügyi központ helyi kirendeltségével legalább egy évig együttműködő és jövedelmi-vagyoni helyzetük alapján erre rászoruló munkanélküliek *rendszeres szociális segélyezése*.⁸⁷ Önkormányzati kötelezettség továbbá, hogy a rendszeres szociális segélyt kérelmezőknek – a már korábban is létező *közhasznú*, illetőleg *közmunka* programok vagy a törvénymódosítás során létrehozott új foglalkoztatási forma: a *közcélú foglalkoztatás* keretében – legalább harminc napra *közfoglalkoztatást* szervezzenek. Közcélú foglalkoztatási kiadásaik fedezésére jelentős költségvetési forrást csoportosítottak át az önkormányzatoknak.⁸⁸

2000. május elseje óta csak azok részesülhetnek az *aktív korú nem foglalkoztatottak rendszeres szociális segélyében*, akik a törvényben szabályozott feltételekkel felajánlott közfoglalkoztatási lehetőséget elfogadják. Ha az önkormányzat nem tud ilyen lehetőséget felajánlani, rászorultság esetén rendszeres szociális segélyt kell megállapítania. Az előírások szerint ehhez a segélyigénylőknek nyilvántartásba kell vétetniük magukat az önkormányzatnál, együtt kell működniük jogosultságuk felülvizsgálatában, el kell fogadniuk az önkormányzat vagy a munkaügyi központ kirendeltsége által felajánlott megfelelő munkalehetőséget, illetőleg részt kell venniük a szociális helyzetükhöz és egészségi-mentális állapotukhoz igazodó, az önkormányzat rendeletében meghatározott „rehabilitációs” – felkészítő, átképző – programban.

A változtatások legfontosabb indoka a „*segély helyett munkát*” elv érvényesítése volt. Kezdeményezői feltételezték, hogy a szigorítások hatására felgyorsul a tartós munkanélküliek foglalkoztatásba áramlása, bővül az önkormányzati szervezésű közfoglalkoztatásban részt vevők száma, s a tartós munkanélküliek támogatási rendszereiből kiszorulnak a potyautasok: akik elfogadható indok nélkül visszautasítják a számukra felajánlott együttműködési, foglalkoztatási lehetőséget.

Jóllehet a Szociális Törvényben előírt feladatok minden önkormányzatra egyformán kötelezőek, e feladatok nagysága és jellege s az önkormányzatok által mozgósítható szervezeti és anyagi erőforrások településenként roppant eltérőek. A lakónépesség létszámában, a munkanélküliségi rátában, a tartós munkanélküliek arányában és összetételében meglévő eltérések mellett jelentős különbségek vannak a települések gazdasági, intézményi adottságai-

ban, a szociális környezet jellemzőiben, a fekete munka lehetőségeiben és a feladatokat és a lehetőségeket befolyásoló számos más tényezőben. A törvénymódosítások előkészítői ennek ellenére úgy vélték, hogy az önkormányzatok, az irányításuk alá tartozó intézmények és a velük együttműködő szervezetek (megyei munkaügyi központok és azok kirendeltségei, iskolák, civil szervezetek, közigazgatási hivatalok) a számukra nyújtott útmutatások alapján képesek lesznek a rendelkezésükre álló erőforrásokkal végrehajtani a törvényben előírt feladataikat.

2001 júliusában lezárult kutatásunkban,⁸⁹ amelynek főbb megállapításait és következtetéseit adjuk itt közre, a rendszeres szociális segélyezettekre és a közfoglalkoztatási programok részvevőire vonatkozó nyilvántartások, a települési önkormányzatok körében végzett kérdőíves felvétel, négy megye 15 önkormányzatánál készített esettanulmányok, valamint a munkaügyi központok és kirendeltségek vezetőivel folytatott interjúk és a tőlük kapott írásos értékelések alapján azt vizsgáltuk, hogy a rendszeres szociális segélyezés és a közcélú munka jellemzői az önkormányzatoknál mennyiben feleltek meg a támogatási rendszer átalakításával kapcsolatos várakozásoknak. Vizsgálatunkban egy éven át követtük nyomon a 2000. májusi törvénymódosításokat követő fejleményeket.

Vizsgálati eredmények

A módosításokat követő egy évben az előzetes várakozásokhoz képest kevesebben áramlottak be az aktív korú munkanélküliek rendszeres szociális segélyezésébe. A tartós munkanélküliek csoportjában csökkent az ellátottak (jövedelempótló támogatásban, illetőleg rendszeres szociális segélyben részesülők) létszáma, amit csak részben ellensúlyozott az önkormányzati közfoglalkoztatásban részt vevők számának növekedése.

A módosítások nem csak a potyautasokat, de a rászorultak egy részét is kiszorították a munkanélküliek támogatási rendszeréből. A megyei munkaügyi központok jelentései és a járadékból kilépők újraelhelyezkedésére vonatkozó elemzések egyaránt azt mutatják, hogy a vizsgált időszakban nem növekedett a járadékot kimerítők és az ellátásból kilépők közül állásba kerülők száma, így a segélyezésből kiszorulók részben a nem támogatott munkanélküliek, részben a munkaerőpiacról kiszorult inaktív állapotukat gyarapították.

Vizsgálatunk tapasztalatai szerint az önkormányzatok döntő többsége nem készült fel időben a közcélú foglalkoztatás megszervezésével kapcsolatos feladatok végrehajtására. 2000 májusában az ország 3156 települési önkormányzata közül mindössze 190-ben indult közcélú foglalkoztatás, s bár a közcélú foglalkoztatást szervező települések száma az év végére a májusi hatszorosára nőtt, így is alig haladta meg a települések számának egyharmadát. Az év során az önkormányzatok a közcélú foglalkoztatás finanszírozására szolgáló keretnek mindössze 32 százalékát használták fel.

89 „Az aktív korú nem foglalkoztatottak rendszeres szociális segélyezésének és a közcélú foglalkoztatás bevezetésének tapasztalatai az önkormányzatoknál” című kutatás a Munkaerőpiaci Alap Irányító Testületének megbízásából indult „A munkanélküli támogatási rendszer átalakításának hatásvizsgálata” c. kutatási program keretében folyt Fazekas Károly, Köllő János és Simonyi Ágnes közreműködésével.

A rendszeres szociális segélyezésbe való beáramlás és a közcélú foglalkoztatásban való részvétel országos átlagadatai mögött jelentős különbségek rejlenek. A járadékot és jövedelempótló támogatást kimerítők 2000 májusa után a települések egy részében szinte mind beáramlottak a rendszeres szociális segélyezésbe, a települések más részében szinte mindnyájan kikerültek a munkanélküliek támogatási rendszeréből. A települések jelentős része egyáltalán nem szervezett közcélú foglalkoztatást a rendszeres szociális segélyezettek számára, más részük minden rendszeres szociális segélyt igénylőnek fel tudta ajánlani az önkormányzati közfoglalkoztatásban való részvétel lehetőségét.

Az 5.14. táblázatban közölt legfrissebb – 2001. júniusi – adataink szerint a települések 19,4 százalékában nem volt egyetlen rendszeres szociális segélyezett személy sem, és a rendszeres szociális segélyezést folytató települések 46,5 százalékában nem volt közcélú foglalkoztatott. Az egy önkormányzathoz tartozó rendszeres szociális segélyezettek legmagasabb száma 3846, a közcélú foglalkoztatottaké 339 fő volt.

5.14. táblázat: A rendszeres szociális segélyezésben és a közcélú foglalkoztatásban való részvétel különbségei az önkormányzatok között

	Min.	Max.	Átlag	Átlagos eltérés	Összesen eltérés	Alsó kvartilis	Felső kvartilis
Rendszeres szociális segélyezett (RSZS) ^a	0	3 846	27,52	94,92	86 885	0,29	92,34
Közcélú foglalkoztatott ^a	0	339	4,06	12,50	12 812	0,00	13,26
100 aktív korú lakosra eső RSZS ^a	0	43,27	2,9	4,15	-	0	8,56
Egy RSZS-re eső közfoglalkoztatott ^a	0	36	0,32	1,025	-	0	1,05
Egy járadékot, jövedelempótló támogatást kimerítőre eső RSZS belépő ^b	0	4	0,33	36,15	-	0	0,82
Egy járadékot, jövedelempótló támogatást kimerítőre eső közfoglalkoztatott ^b	0	9	0,28	0,62	-	0	0,92

^a 2001 júniusi adat (TÁKISZ adatbázis). ^b 2001 márciusi adat (OMKMK adatbázis).

A rendszeres szociális segélyben részesülők 100 aktív korú lakosra jutó átlagos száma országosan 2,9 fő, ugyanakkor a települések felső kvartilisában 8,6 fő, maximumértéke pedig 43,3 fő. A közcélú foglalkoztatottak átlagosan a rendszeres szociális segélyezettek egyharmadát teszik ki, ugyanakkor a települések alsó kvartilisában egyetlen közcélú foglalkoztatott sincs, míg a felső kvartilisban többen vannak a rendszeres szociális segélyezetteknél. A közcélú foglalkoztatás finanszírozására elkülönített keretükből a települések 48,8 százaléka 2000-ben egyetlen forintot sem használt fel, 5,4 százalékuk több mint 90 százalékot. Hasonlóan nagy különbségeket mutatnak az ellátási jogosultságukat kimerítők és a rendszeres szociális segélyezésbe, va-

lamint a közcélú foglalkoztatásba beáramlók létszámára és arányaira vonatkozó OMKMK adatok.

A rendszeres szociális segélyezés és a közcélú foglalkoztatás e kirívó egyenlőtlenségei mögött a települések roppant eltérő adottságai állnak. A kistéle-
pülések döntő többségében nincs a közcélú foglalkoztatás szervezésére szolgáló önkormányzati részleg, s csak a legnagyobb településeken léteznek a többségükben egészségi, mentális, családi problémákkal megterhelt tartós munkanélküliek speciális támogatására alkalmas családsegítő szolgálatok, civil szervezetek, oktatási intézmények.

A rendszeres szociális segélyezésből való tömeges kiszorulás fontos okaként említhető a jogosultság vagyoni-jövedelmi kritériumainak megszigorítása, a rendszeres szociális segély hagyatéki teherként való nyilvántartásának gyakorlata s a minimum 30 napos közfoglalkoztatási kötelezettség bevezetése.

A települési önkormányzat annak állapíthat meg rendszeres szociális segélyt, aki kimerítette a munkanélküli járadékra, illetőleg a munkanélküliek jövedelem pótló támogatására való jogosultságát, keresőtevékenységet nem folytat, havi jövedelme nem haladja meg az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének 70 százalékát, családjában az egy főre jutó havi jövedelem az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének legfeljebb 80 százaléka,⁹⁰ és sem neki, sem háztartása más tagjának nincsen vagyona. Az esettanulmányok készítése során megkérdezettek általában túl szigorúnak tartották a rendszeres szociális segélyezés jövedelmi vagyoni jogosultsági kritériumait, és kevesellték az önkormányzatok mérlegelési lehetőségét e kritériumok alkalmazásában.

Különösen érzékenyen érintette a rendszeres szociális segélyt igénylőket a minimálbér 40 ezer forintra emelése, mivel a jogosultságot meghatározó egy főre eső családi jövedelem határa nem a minimálbérnek, hanem az öregségi nyugdíjnak a függvényében van meghatározva. Így azokban a családokban, ahol legalább egy minimálbéren kereső családtag volt, a korábbi jogosultak egy része elveszítette jogosultságát. A jövedelemhatár fölél esők többsége kikerül az ellátórendszerből, és ha módja van rá, fekete munkát vállal.

Felmérésünk szerint az önkormányzatok közel egyharmada él azzal a Szociális Törvény adta lehetőséggel, hogy a folyósított rendszeres szociális segély összegét hagyatéki teherként nyilvántarthatják, és a hagyatéki eljárás során ráterhelhetik a segélyezett tulajdonában lévő ingatlanra. Konkrét feltételei és mértéke változatos: néhol a segélyfolyósítás megkezdésétől végig száz százalékos mértékben alkalmazzák, másutt csak a folyósítás hetedik hónapjától vagy éppen hetedik évétől, de attól kezdve szintén száz százalékos mértékben, ismét másutt a folyósítás kezdetétől ugyan, de csak 25 százalékos mértékben. Az önkormányzati adatlap információi szerint a hagyatéki teher bejegyzését alkalmazó önkormányzatok töredéke vizsgál az ingatlan meglétén kívül egyéb szempontokat is az eljárás során.

90 Ez 2000-ben 13 280, 2001-ben 14 648 forint volt.

A rendszeres szociális segély hagyatéki teherként való nyilvántartásának lehetősége – mint az esettanulmányok készítői közül többen is megjegyezték – tág teret ad az önkormányzatoknak arra, hogy elriasszák potenciális segélyigénylőik egy részét. Ezt az 5.15. táblázat adatai is igazolják: a hagyatéki teher bejegyzését nem alkalmazó önkormányzatoknál csaknem kétszer akkora a kimerítők közül a rendszeres szociális segélyezésbe áramlók aránya, mint a bejegyzést alkalmazó önkormányzatoknál.

5.15. táblázat: 100 munkanélküli járadékra vagy jövedelempótló támogatásra való jogosultságát kimerítőre jutó RSZS belépő (2000. május 1. – 2000. október 31.)

	Átlag	N
Hagyatéki teher bejegyzés nincs	21,3	1 815
Hagyatéki teher bejegyzés van	11,5	885
Nem tudja	8,9	174
Összesen	17,5	2 874

Forrás: Önkormányzati adatlap.

A segélyjogosultság jövedelmi-vagyoni kritériumainak megszigorítása és a segélykifizetések hagyatéki teherként való bejegyzésének gyakorlata mellett a rendszeres szociális segélyezésből való kiszorulás harmadik fontos okaként említettük az imént a minimum harminc napos közfoglalkoztatási kötelezettség bevezetését. A közcélú foglalkoztatást elutasítók döntő többsége, értesülve a rendszeres segélyhez jutás e feltételéről, be sem adja igénylését, így létszámukról nincsenek adataink. Az esettanulmányok és a megyei munkaügyi központok jelentései mindenesetre arra utalnak, hogy a közcélú foglalkoztatás elutasítása a szakképzettek, közép- és felsőfokú végzettségűek között a leggyakoribb, akik méltatlannak és megalázónak tartják a közterületen végzendő, tipikusan segéd- és betanított jellegű munkát. Mások elfogadják ugyan a közcélú foglalkoztatás kötelezettségét, többségük mégsem áll munkába, elsősorban egészségi okokra hivatkozva. Átlagon felüli az elutasítók aránya a viszonylag alacsony munkanélküliségű és a fekete munkára nagyobb lehetőségeket kínáló régiókban.

Jelentéseik és a velük készült interjúk tanúsága szerint a megyei munkaügyi központok vezetőinek többsége is úgy látta, hogy megyéjében az elmúlt évben nem növekedett a tartós munkanélküliségből foglalkoztatásba lépők száma. Néhány megyéből – elsősorban a kedvezőbb munkaerő-piaci helyzetben lévő nyugat-dunántúli régióból – ugyanakkor arról értesültünk, hogy a munkanélküli járadékból, illetőleg jövedelempótló támogatásból kiáramlók egy része, elkerülendő a jövedelempótló támogatásnál kedvezőlembb feltételeket nyújtó rendszeres szociális segélyezést, a korábban meg-

szokottnál intenzívebben keres állást, és egy részük el is tud helyezkedni. Néhány megyei igazgató arra is utalt, hogy ezt a folyamatot erősítette 2001. januártól a minimálbér negyvenezer forintra emelése azáltal, hogy megnövelte a rendszeres szociális segély és az elhelyezkedés esetén elérhető bér közötti különbséget.

Említést érdemel, hogy a rászorultak egy része a „szociális segélyt” a „munkanélküli járadéknál” és a „jövedelempótló támogatásnál” rosszabbul csengő, megbélyegző elnevezésnek tartja, és szegényérzetből rászorultsága ellenére sem nyújt be segélykérelmet. Főleg kistelephelyeken tart sokakat vissza a segély igénylésétől a személyes ismertség, az önkormányzati alkalmazottakkal való elkerülhetetlen személyes kapcsolat. Több megyei jelentés is megemlítette, hogy nem csak a minimum 30 napos közfoglalkoztatási kötelezettségnek, de az önkormányzatokkal, illetve az általuk kijelölt szervezetekkel való együttműködési kötelezettségnek is van elriasztó hatása. Az ügyfelek egy része pedig lustaságból nem vállalja vagy figyelmetlenségéből nem teljesíti az együttműködés során elvárt kötelezettségeket, így zárva ki magát a segélyezésből. A járadékot, jövedelempótló támogatást kimerítő, de rendszeres szociális segélyt nem igénylő munkanélküliek jelentős része ugyanakkor a megyei jelentések szerint továbbra is együttműködik a kirendeltségekkel, számítva az így elérhető támogatásokra.

A közcélú foglalkoztatás alkalmazása és hatása nagymértékben függ a település jellemzőitől: méretétől, jogállásától, a helyi gazdaság, a helyi munkaerőpiac állapotától, a fekete gazdaság súlyától, a tartós munkanélküliek összetételétől s nem utolsósorban az önkormányzat segélyezési politikájától. A kistelephelyek jelentős részében nincs vagy alig akad segélyigénylő, hiányoznak a közcélú foglalkoztatás szervezésére alkalmas intézmények, nincsenek foglalkoztatók, magasak a foglalkoztatás szervezésének fajlagos költségei. Közcélú foglalkoztatást elsősorban a városok és nagyobb községek önkormányzatai szerveztek.

A rendelkezésünkre álló települési adatok módot nyújtottak arra, hogy a segélyezésbe való beáramlás, illetve a közcélú foglalkoztatás mértékét meghatározó tényezők egy részét (településméret és -típus, a munkanélküliek aránya, a közhasznú foglalkoztatás mérete, a segélykifizetések hagyatéki teherkénti bejegyzése) a kereszthatásokat kiszűrve, regressziós számítással is elemezzük. Kétlépcsős regressziós becslésünk első lépcsőjében a közcélú foglalkoztatás szervezésének intenzitását, azaz az egy rendszeres szociális segélyezettre eső közcélú foglalkoztatottak számát (KÖZCÉLÚARÁNY), a második lépcsőben a rendszeres szociális segélyezésbe való beáramlás intenzitását (SEGÉLYARÁNY) befolyásoló tényezőket számszerűsítettük. Az elemzésbe vont magyarázóváltozókról és várt hatásirányukról az 5.16. táblázat tájékoztat.

5.16. sz. táblázat: A regressziós becslés magyarázó változói és várt hatásuk

1. becslés

Függő változó: KÖZCÉLÚARÁNY (egy rendszeres szociális segélyezettre eső közcélú foglalkoztatott 2000. május 1. – október 31. között)

Független változó	Független változó tartalma	A várt hatás	A várt hatás magyarázata
U	100 aktív korú lakosra jutó regisztrált munkanélküli	+	A magas munkanélküliségű településeken nagyobb az igény a közcélú foglalkoztatásra.
LAKÓ	Lakónépesség száma 1999-ben	+	A nagyobb településeken nagyobb anyagi és szervezeti erőforrások állnak az önkormányzatok rendelkezésére.
RSZS	A rendszeres szociális segélyezettek abszolút száma	-	Azonos relatív KC/RSZS arány elérése sokkal többbe kerül azokon a településeken, ahol nagyobb az RSZS létszám.
KH99	Létezett közhasznú foglalkoztatás 1999-ben a településen (dummy)	+	Ahol létezett 1999-ben közhasznú foglalkoztatás, ott van tapasztalat, és van a közfoglalkoztatás szervezésével foglalkozó személy vagy szervezet.

2. becslés

Függő változó: SEGÉLYARÁNY (egy járadékot/jövedelempótló támogatást kimerítőre eső rendszeres szociális segélyezett 2000. május 1. – október 31. között)

Független változó	Független változó tartalma	A várt hatás	A várt hatás magyarázata
U	100 aktív korú lakosra jutó regisztrált munkanélküli	+	A magas munkanélküliségű településeken a kiáramlók jobban rászorulnak a segélyre.
HAGYATÉK	Az önkormányzat alkalmaz hagyatéki teher bejegyzést (dummy)	-	A hagyatéki teher bejegyzése elriasztja még a rászorultakat egy részét is.
KÖZCÉLÚ-ARÁNY	Egy rendszeres szociális segélyezettre eső közcélú foglalkoztatott	-	A közcélú foglalkoztatási kötelezettség elriasztja a jogosultak egy részét a rendszeres szociális segélyezéstől.
FALU	A település jogállása község (dummy)	-	A falvakban a személyes ismertség miatt egyrészt a jogosultak egy része nem vállalja a megbélyegzőnek érzett „segélyezett” státust, másrészt nehezebb potyautasnak lenni.

A számítás eredményeit összefoglaló 5.17. táblázat tanúsága szerint két-egyenletes modellünk, melyet a Zellner-féle látszólagosan független regressziók módszerével egy lépésben becsülhettünk,⁹¹ mindegyik magyarázóváltozóra a várakozásunknak megfelelő előjelű együtthatót eredményezett, s bár a KÖZCÉLÚARÁNY változót nem túl jól magyarázza, a SEGÉLYARÁNY-t igen, és a becsült értékektől való eltérések egymástól függetlenek.

5.17. táblázat: A regressziós becslés eredményei

Becslés	N ^a	Vált.	RMSE	“R-sq”	F	P
SEGÉLYARÁNY	2 198	5	16,5945	0,3964	360,9719	0,0000
KÖZCÉLÚARÁNY	2 198	5	52,3627	0,0419	24,23 012	0,0000

Együttható	Standard hiba	t	P> t	[95% Conf. Interval]		
SEGÉLYARÁNY becslése						
közcélúarány	0,0198	0,0067	-2,944	0,003	-0,0330	-0,0066
u	1,6664	0,0477	34,931	0,000	1,5728	1,7599
falv	-2,6441	1,2966	-2,039	0,042	-5,1868	-0,1014
hagyaté	-4,2334	0,7791	-5,434	0,000	-5,7612	-2,7056
cons	4,9554	1,3526	3,664	0,000	2,3029	7,6079
KÖZCÉLÚARÁNY becslése						
u	-1,0669	0,1517	-7,035	0,000	-1,3643	-0,7694
lakó	0,3947	0,1442	2,737	0,006	0,1118	0,6775
rszs	-0,0837	0,0211	-3,973	0,000	-0,1250	-0,0424
kh99	10,4666	2,9190	3,586	0,000	4,7422	16,1909
cons	33,0967	3,1310	10,571	0,000	26,9567	39,2367
Correlation matrix of residuals						
segélyarány	közcélúarány					
SEGÉLYARÁNY	1,0000					
KÖZCÉLÚARÁNY	0,0149	1,0000				
Breusch-Pagan test of independence: $\chi^2(1) = 0,489$, Pr = 0,4844						

^a A települések közül kihagytuk a mintából Budapestet, továbbá négy szélsőséges (200 feletti) SEGÉLYARÁNY-ú és kilenc szélsőséges (500 feletti) KÖZCÉLÚARÁNY-ú települést, valamint azokat a településeket, amelyekről hiányoztak a szükségesség adatok.

Az összes többi magyarázóváltozó átlagos értékét helyettesítve be a SEGÉLYARÁNY-ra kapott regressziós függvénybe, láthatólag 4,2 százalékkal csökkent a SEGÉLYARÁNY-t a hagyatéki teher bejegyzésének alkalmazása, 2,6 százalékkal, ha a település falu, s 9,3 százalék ez az arány az átlagosnál szórásnyival kisebb és 32,6 százalék az átlagosnál szórásnyival nagyobb munkanélküliség esetén. A KÖZCÉLÚARÁNY hatása a SEGÉLYARÁNY-ra a várt irányú, de gyenge: az átlagosnál szórásnyival kisebbről szórásnyival na-

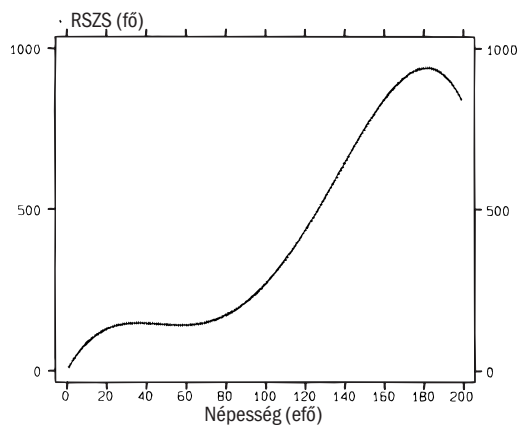
91 Lásd a STATA SUREG parancshoz kapcsolódó leírást a StataCorp. Stata Statistical Software: Release 6.0. College Station, 1999. kézikönyvben.

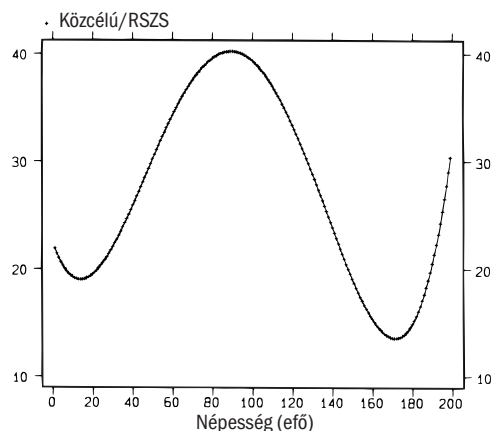
gyobbra növekvő KÖZCÉLÚARÁNY a SEGÉLYARÁNY-t mindössze 3 százalékponttal, 19-ről 22 százalékra növeli. Ez összhangban van azzal a tapasztalattal, hogy a közcélú foglalkoztatás elriasztó hatása nagymértékben függ attól, van-e a településen a munkanélküli járadékra vagy jövedelem-pótló támogatásra való jogosultságot kimerítő számú bármiféle munkalehetőség.

Tíz százalékos munkanélküliségi arányt, húsz fős RSZS létszámot és 25 ezres lakónépességet véve viszonyítási alapul, a KÖZCÉLÚARÁNY-ra kapott regressziós függvény szerint öt százalékos munkanélküli aránynál a KÖZCÉLÚARÁNY öt, 25 százalékosnál hatvan százalék; tíz fős RSZS létszámnál 32, száz fősnél 24 százalék. A településméret KÖZCÉLÚARÁNY-t növelő és RSZS létszámot csökkentő hatását figyelembe véve, az 5.8. ábrán látható szimulációs eredményeket kaptuk.

5.8. ábra: A településméret, a szociális segélyezettek száma és a közcélú foglalkoztatásba bevontak segélyezetteken belüli aránya közötti összefüggések negyedfokú polinommal becsült görbéi

Segélyezettek és népesség

Közcélú/segélyezett arány és népesség
(az [1] modell alapján, 10% munkanélküliség esetén,
ha a településen korábban nem volt közhasznú munka)

A két ábramező közül a jobb oldali szeszélyesen kanyargó görbéje érdemel elsősorban figyelmet. Eszerint a településméret növekedésével a becsült KÖZCÉLÚARÁNY egy darabig (kb. 90 ezer fős lakónépességig) növekszik, e fölött jelentősen csökken, majd a települési méretskála végén, a legnagyobb városokban ismét meredeken emelkedik. A görbe által jelzett összefüggés kézenfekvő magyarázata, hogy miközben a településméret növekedésével bővülnek a közcélú foglalkoztatásra rendelkezésre álló erőforrások, növekszenek a koordinációs költségek is, és gyakoribbá válnak a visszautasítások, amit csak a legfejlettebb anyagi és szervezeti kapacitásokkal rendelkező nagyvárosok képesek ellensúlyozni.

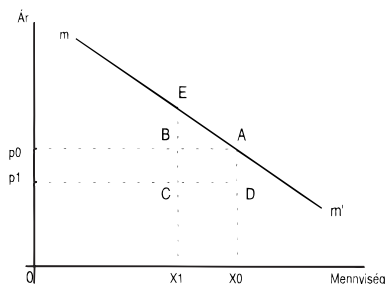
2001-ben jelentősen felgyorsult a közcélú foglalkoztatás bővülése, aminek eredményeképpen a közcélú foglalkoztatottak száma 2001 júniusára a rendszeres szociális segélyezettek 15 százalékára emelkedett.

A közcélú foglalkoztatás bérköltségeit és dologi költségeinek jelentős részét fedező havi 3000 Ft/főre – az előző évi kétszeresére – növelt finanszírozási támogatás mellett szerepet játszhatott e gyorsulásban az ún. kirendelés lehetősége, ti. hogy a közcélú foglalkoztatott az önkormányzattal együttműködési megállapodást kötött szervezetekhez – iskolákhoz, óvodákhoz, szociális intézményekhez, alapítványokhoz – rendelhető ki munkavégzésre. Ezáltal nemcsak kommunális jellegű segédmunkákban, hanem szakképzettséget igénylő, illetőleg nem fizikai munkakörökben is mód nyílik közcélú foglalkoztatásra. Emellett a minimálbér negyvenezer forintra emelése különösen a kedvezőtlen adottságú régiók munkanélküliei számára kifejezetten vonzóvá tette a közcélú munkát, ami az elutasítások számának csökkenésében, illetőleg azok növekvő számában is tükröződik, akik korábban nem kaptak munkanélküli ellátást, és kifejezetten a közcélú foglalkoztatásra való jogosultság megszerzéséért vállalják az együttműködést a munkaügyi kirendeltségekkel.

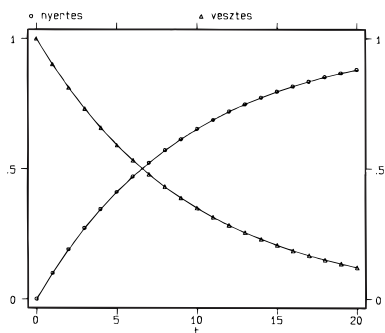
Ez a folyamat ugyanakkor tovább növelte a települések közötti egyenlőtlenségeket. Miközben a kedvezőbb adottságú, nagyobb önkormányzatok jelentős része már az év közepére túllépte a közcélú foglalkoztatás finanszírozására szolgáló keretét, a kistelepülések többsége továbbra sem tud közcélú foglalkoztatást szervezni, elveszítve e célra elkülönített forrásait. Ez annál sajnálatosabb, mivel a közcélú foglalkoztatásra szolgáló normatívával való jában nem bővültek az önkormányzatok gazdálkodásába bevonható erőforrások, hiszen a keretet más önkormányzati és foglalkoztatáspolitikai forrásokból csoportosították át. Emellett a közcélú foglalkoztatás az esetek döntő részében alkalmatlannak bizonyul a legfontosabb cél megvalósítására: a normál (nem támogatott) állásba kerülés elősegítésére. Így a jelenlegi támogatási rendszer tulajdonképpen sem a munkavállalásra képes tartós munkanélkülieknek, sem az arra egészségi-mentális vagy egyéb probléma miatt képtelen, támogatásra szoruló állástalanoknak nem tud megfelelő szolgáltatásokat nyújtani, a rendszer bevezetését kísérő várakozásokkal ellentétben széles körben ösztönözve a fekete munkát.

JEGYZETEK

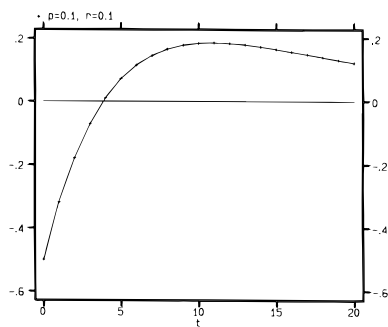
J.1.1. Pauly (1974) érvelésének magvát az alábbi ábra mutatja, melyen m - m' egy magas kockázatú ügyfél (M) keresleti görbéje. Az alacsony kockázatú (A) ügyfél p_0 áron X_1 , M pedig X_0 egység biztosítást vásárol. A kötelezően megvásárlandó egységes X_1 kvóta bevezetésekor az ár csökken (p_1 -re), mert M részaránya csökken a kötvény-portfólióban. Az A ügyfél továbbra is a korábbi mennyiséget vásárolja, alacsonyabb áron. Az M ügyfél által kötött biztosítás értékének csökkenését az X_0AEX_1 idom területe érzékelteti (ebből az ABE idomé a fogyasztói többlet csökkenését), míg kiadásának csökkenését az X_0CBX_1 és p_0CBp_1 téglalapok területének összege. Pauly bizonyítja (i.m. 57. old.), hogy lehetséges az értékcsökkenést meghaladó kiadáscsökkenés.

J.1.2. A nyertesek és vesztesek arányát $p = 0,1$ feltételezésével a bal oldali ábra mutatja. A várható nyereményt a (szubjektív) idő függvényében a jobb oldali görbe jelzi $N = 1, V = -0,5, p = 0,1$ és $r = 0,1$ diszkontráta esetén. A várható nyeremény diszkontálatlan értéke: $pS(1-p)^iN - V(1-p)^i = N - (N + V)(1-p)^i, i = 1,2,\dots,t-1$, a t -ik évre nézve.

A nyertesek és vesztesek aránya az idő függvényében

A vesztes csoportban lévők várható diszkontált nyereménye az idő függvényében

Az átalakulástól remélhető nyeremény jelenértékét a görbe feletti terület (vesztesség a 0–5. évben) és a görbe alatti terület (nyereség a 6. évtől) összege adja. Végés horizont esetén a veszteség meghaladhatja a nyereséget, ezért a reform befagyasz-tása (zérus nyeremény) a kedvezőbb. (Az 1.3. ábrát azzal a feltételezéssel rajzoltuk meg, hogy a vesztes csoporton belül évente 20 százalékkal csökken a reformot támogatók aránya.)

7. HIVATKOZÁSOK

- ABBRING, J. H., G. J. VAN DEN BERG ÉS J. C. VAN OURS (1999): *The effect of unemployment insurance sanctions on the transition rate from unemployment to employment*, Tinbergen Institution, Amsterdam.
- AGHION, P. ÉS O. J. BLANCHARD (1993): *On the speed of transition in Central Europe*, EBRD Working Paper, No. 6 (July), London.
- AKERLOF, G. (1970): The market for "lemons": Qualitative uncertainty and the market mechanism, *Quarterly Journal of Economics*, Vol. 74.
- ARROW, K. (1970): Political and economics evaluation of social effects and externalities, in: J. Margolis (ed.): *The analysis of public output*, Columbia Univ. Press, New York, 11. old.
- ATKESON, A. ÉS P. J. KEHOE (1996): Social insurance and transition, *International Economic Review*, Vol. 37, No. 2 (May), 377–401. old.
- ATKINSON, A. B. ÉS J. MICKLEWRIGHT (1991): Unemployment compensation and labor market transitions: A critical review. *Journal of Economic Literature*, Vol. 29, No. 4, 1679–1727. old.
- ATKINSON, A. B. (1981): Unemployment benefits and incentives, in: J. Creedy (ed.): *The economics of unemployment in Britain*, Butterworths, London.
- AUER, P. (2000): *Employment revival in Europe: Labour market success in Austria, Denmark, Ireland and the Netherlands*, ILO, Geneva.
- BÁNSÁGI GY. (2000): Jogszabályok és intézmények, in Fazekas Károly (szerk.): *Munkaerőpiaci tükrök 2000*, MTA Közgazdaságtudományi Kutatóközpont, Budapest, 149–226. old.
- BARDASI, E., A. LASAOSA, J. MICKLEWRIGHT ÉS GY. NAGY (2001): Measuring the generosity of unemployment benefit systems: Evidence from Hungary and elsewhere in Central Europe, *Acta Oeconomica*, Vol. 51, No. 1, 17–43. old.
- BARNES, W. F. (1975): Job search models, the duration of unemployment, and the asking wage: Some empirical evidence, *Journal of Human Resources*, Vol. 10, 230–240. old.
- BOERI, T. (1999): *Transition with labour supply*, The Davidson Institute Working Paper, No. 274 (December), Ann Arbor.
- BRECHLING, F. (1981): Layoffs and unemployment insurance, in: Rosen S. (szerk.): *Studies in labor markets*. Univ. of Chicago Press, Chicago, 187–208. old.
- BRIXIOVÁ, Z. (1997): *On the speed of transition in Central and Eastern Europe: Does on the job search matter?* IMF Working Paper, No. 102, Washington D. C.
- BURDA, M. (1993): Unemployment, labour markets, and structural change in Eastern Europe, *Economic Policy*, Vol. 16 (April), 101–137. old.
- BURDA, M. (1995): Labour market institutions and the economic transformation of Central and Eastern Europe, in: Commander, S. – F. Coricelli (eds.): *Unemployment, restructuring and the labour market in Eastern Europe and Russia*, The World Bank, Washington DC, 331–361. old.
- BURTLESS, G. (1990): Unemployment insurance and labor supply: A survey, in: L. Hansen – J. F. Byers (eds.): *Unemployment insurance – The second half century*, University of Wisconsin Press, 69–107. old.
- CALMFORS, L. ÉS J. DRIFILL (1998): Centralization of wage bargaining and macroeconomic performance, *Economic Policy*, Vol. 21, No. 6, 13–61. old.
- CASTANHEIRA, M. ÉS G. ROLAND (2000): The optimal speed of transition: A general equilibrium analysis, *International Economic Review*, Vol. 41, No. 1, 219–239. old.
- CHADHA, B. ÉS F. CORICELLI (1994): *Fiscal constraints and the speed of transition*, CEPR Discussion Paper, No. 993, London.
- CLARK, K. B. ÉS L. H. SUMMERS (1982): Unemployment insurance and labor market transitions, in: Baily (ed.): *Workers, jobs and inflation*, The Brookings Institution, Washington D.C., 279–324. old.
- CSONTOS L. ÉS TÓTH I. GY. (1998): Fiskális csapdák és államháztartási reform az átmeneti gazdaságban, in: Gács János – Köllő János (szerk.): *A „túlzott központositástól” az átmenet stratégiájáig*, Tanulmányok Kornai Jánosnak, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 367–384. old.
- DEMKÓ O. (2001): *A munkanélküli nyilvántartás idősorai, 1995–2000*, OMKMK, Budapest.
- DEWATRIPONT, M. ÉS G. ROLAND (1992): The virtues of gradualism and legitimacy in the transition to a market economy, *Economic Journal*.
- DEWATRIPONT, M. ÉS G. ROLAND (1996): Transition as a process of large scale institutional change, *Economics of Transition*, Vol. 4, No. 1, 1–30. old.
- DMOF (1999): *The Danish economy – medium term economic survey*, Ministry of Finance, Copenhagen.
- EUZÉBY, A. (1995): Reduce or rationalize social security contributions to reduce unemployment? *International Labour Review*, Vol. 134, No. 2, 227–242. old.
- FELDSTEIN, M. (1976): Temporary layoffs in the theory of unemployment, *Journal of Political Economy*, Vol. 84, 937–957. old.

- FELDSTEIN, M. (1978): The effect of unemployment insurance on temporary layoff unemployment, *American Economic Review*, Vol. 68, 834–846. old.
- FELDSTEIN, M. és J. POTREBA (1984): Unemployment insurance and reservation wages, *Journal of Public Economics*, Vol. 23, 141–167. old.
- FREEMAN, R. (1994): What direction for labour market institutions in Eastern and Central Europe?, in: O. J. Blanchard – K.A. Froot – J.D. Sachs (eds.): *The transition in Eastern Europe*, Vol. 2, The Univ. of Chicago Press, Chicago and London.
- FREY M. (1998): A munkanélküliek ellátása, I–II. rész, *Statistikai Szemle*, 11. és 12. sz.
- GÁBOS A. (1999): *Omnibusz jelentés, 1999 november*, TÁRKI, Budapest.
- GALASI P. (1995): Munkanélküliek munkakínálata és a munkanélküliségi mérőszámok értékelése, *Közgazdasági Szemle*, 3. sz., 236–255. old.
- GALASI P. (1996): Munkanélküliek álláskeresési magatartása, *Közgazdasági Szemle*, 9. sz., 805–815. old.
- GALASI P., LÁZÁR GY. és NAGY GY. (1999): *Az aktív foglalkoztatáspolitikai programok eredményességét meghatározó tényezők*, Budapest Working Papers on the Labour Market, No. 4, BKÁE – MTA KTK, Budapest.
- GALASI, P. és GY. NAGY (1999): *Outflows from insured unemployment in Hungary, 1992–1996*, Budapest Working Papers on the Labour Market, No. 3, BKÁE – MTA KTK, Budapest.
- GALASI P. és NAGY GY. (2001): *Járadékjogosultság és elhelyezkedési esélyek*, BKÁE Emberi Erőforrások Tanszék, Budapest, kézirat.
- GIBBONS, R. és L. F. KATZ (1991): Layoffs and lemons, *Journal of Labour Economics*, Vol. 9, 351–380. old.
- GREENWALD, B. (1986): Adverse selection in the labour market, *Review of Economic Studies*, Vol. 53, 325–347. old.
- HAMERMESH, D. (1979): New estimates of the incidence of the payroll tax, *Southern Economic Journal*, April, 1208–1220. old.
- HECKMAN, J. (1979): Sample selection bias as a specification error, *Econometrica*, Vol. 47, 153–161. old.
- ILO (2000): *World Labour Report 2000, Income security and social protection in a changing world*, International Labour Organisation, Geneva.
- JENKINS, S. P. (1995): Easy estimation methods for discrete-time duration data, *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, 129–138. old.
- JURAJDA, S. és K. TERRELL (2000): *Optimal speed of transition: Micro evidence from the Czech Republic*, The Davidson Institute Working Paper, No. 355 (December), Ann Arbor
- KASPERS, H. (1967): The asking price of labour and the duration of unemployment, *The Review of Economics & Statistics*, Vol. 49, 165–172. old.
- KÉK SZALAG (1993): *Background paper for the Blue Ribbon Commission on unemployment and unemployment-related budget expenditures*, ed. by J. Köllő, based on contributions by K. Fazekas, E. Fülöp, Gy. Nagy and B. Váradi, kézirat.
- KERTESI G. és KÖLLŐ J. (1998): Regionális munkanélküliség és bérek az átmenet éveiben, *Közgazdasági Szemle*, 7–8. sz., 621–652. old.
- KILM (2000): *Key indicators of the labour market*, ILO, Geneva.
- KÖLLŐ J. (2001): *A járadékos munkanélküliek álláskilátásai 1994 és 2001 tavaszán*, MTA Közgazdaságtudományi Kutatóközpont, Budapest, kézirat.
- KÖLLŐ J. (2001): *A munkanélküli segélyrendszer 2001. évi szigorításának politikai támogatottsága*, Budapesti Munkagazdaságtani Füzetek, 3. sz., BKÁE – MTA KTK, Budapest.
- KÖLLŐ J. (2001): *A munkanélküli támogatási rendszer 2000. évi átalakításának lakossági támogatottsága*, Budapesti Munkagazdaságtani Füzetek, 3. sz. BKÁE – MTA KTK, Budapest.
- KÖLLŐ J. és NAGY GY. (1995): Bérek a munkanélküliség előtt és után, *Közgazdasági Szemle*, 5. sz., 325–357. old.
- KÖLLŐ J., LÁZÁR GY., NAGY GY. és SZÉKELY J. (1997): *A munkanélküli járadékot kimerítők követéses vizsgálata*, OMK, Budapest.
- KÖLLŐ J. és SEMJÉN A. (1995): A munkanélküli segély mint költség, jövedelem és ösztönző, in: Köllő J. és Gábor L. (szerk.): *Foglalkoztatáspolitikai orvosság és méregtár. Tanulmányok a foglalkoztatáspolitikai eszközzeiről*, T-Twins Kiadó, Budapest, 9–98. old.
- KÖRÖSI, G. (1997): *Labour demand during transition in Hungary. Econometric analysis of Hungarian firms 1986–1995*, Working Paper, Institute of Economics, Hungarian Academy of Sciences, Budapest.
- KÖRÖSI G. (2000): *A vállalatok munkaerő-kereslete*, MTA KTK, kézirat
- LAYARD, R., S. NICKELL és R. JACKMAN (1991): *Unemployment. Macroeconomic performance and the labour market*, Oxford Univ. Press, Oxford.
- LÁZÁR GY. és SZÉKELY J. (1995): *Zárójelentés a munkanélküli ellátásra való jogosultságukat 1994. évben kimerítettek követéses vizsgálatának eredményeiről*, I–II. rész, OMK, Budapest.
- LÁZÁR GY. és SZÉKELY J. (1996): *Részletes jelentés a munkanélküli ellátásra való jogosultságukat 1995. évben kimerítettek követéses vizsgálatának eredményeiről*, I–II. rész, OMMK, Budapest.

- MICKLEWRIGHT, J. és GY. NAGY (1994): Flows to and from insured unemployment in Hungary, *EUI Working Papers in Economics*, No. 41
- MICKLEWRIGHT, J. és GY. NAGY (1999): *The informational value of job search data and the dynamics of search behaviour: Evidence from Hungary*, Budapest Working Papers on the Labour Market, No. 1, BKÁE – MTA KTK, Budapest.
- MICKLEWRIGHT, J. és GY. NAGY (1998): *The implications of exhausting unemployment insurance entitlement in Hungary*, Budapest Working Papers on the Labour Market, No. 2, BKÁE – MTA KTK, Budapest.
- MICKLEWRIGHT, J. és GY. NAGY (1998): Segélyezés, életszínvonal és ösztönzés a munkanélküli járadék kimerítése után, *Közgazdasági Szemle*, 5. sz. 401–423. old.
- MICKLEWRIGHT, J. és GY. NAGY (1995): Unemployment insurance and incentives in Hungary: preliminary evidence, in: D. Newbery (ed.): *Tax and benefit reform in Central and Eastern Europe*, CEPR, London.
- NAGY GY. (2000): Munkanélküli-segélyezés Magyarországon a kilencvenes években, *Közgazdasági Szemle*, 10. sz., 799–816. old.
- NAGY GY. és J. MICKLEWRIGHT (1995): A magyar munkanélküli segélyrendszer működése, in: Galasi P. és M. Godfrey (szerk.): *Az átmenet foglalkoztatáspolitikája Magyarországon*, Aula, Budapest, 173–229. old.
- NICKELL, S. és B. BELL (1995): The collapse in demand for the unskilled and unemployment across the OECD, *Oxford Review of Economic Policy*, Vol. 11, No. 3 (Spring), 40–62. old.
- OECD (1991): *Employment outlook*, OECD, Paris, September.
- OECD (1991): Unemployment benefit rules and labour market policy, in: *Employment Outlook*, OECD, Paris, July, 199–235. old.
- OECD (1994): *The labour market and social policies review of Hungary*, OECD, Paris
- OECD (1994): Unemployment and related welfare benefits, in: *Job Study*, OECD, Paris, Vol. 2, 171–237. old.
- OECD (1996): Making work pay, in: *Employment Outlook*, Paris, July, 25–58. old.
- OECD (1999): *Benefit Systems and Work Incentives*, OECD, Paris.
- OECD (1999): *Employment Outlook*, OECD, Paris.
- OECD (2000): *Employment Outlook*, OECD, Paris.
- OMMK (1999): *Tájékoztató a tartósan munkanélküliek, a járadékot kimerítették, valamint az 1996. és 1997. évi pályakezdeők körében 4 megyében lefolytatott követéses vizsgálatok főbb eredményeiről*, OMMK.
- PAULY, M. V. (1974): Overinsurance and public provision of insurance: The role of moral hazard and adverse selection, *Quarterly Journal of Economics*, Vol. 78, 45–62. old.
- SHAPIRO, C. és J.E. STIGLITZ (1984): Equilibrium unemployment as a worker discipline device, *American Economic Review*, Vol. 75, No. 5, 1215–1227. old.
- SZIVÓS P. (1996): A munkanélküliek jövedelempótló támogatása, *Statisztikai Szemle*, 11. sz. 894–907. old.
- SZIVÓS P. és MEDGYESI M. (2000): Kereseti és jövedelmi egyenlőtlenségek, in: Fazekas Károly (szerk.): *Munkaerőpiaci tükrök 2000*, MTA Közgazdaságtudományi Kutatóközpont, Budapest, 117–128. old.
- TARANTELLI, E. (1998): The regulation of inflation and unemployment, *Industrial Relations*, Vol 25, No. 1, 1–15. old.
- TERRELL, K. és V. STORM (1999): Labor market policies and unemployment in the Czech Republic, *Journal of Comparative Economics*, Vol. 27, 33–60. old.
- TOPEL, R. (1986): Unemployment and unemployment insurance, in: Ehrenberg, R. J. (ed.) *Research in labor economics*.
- VAN DEN BERG, G., B. VAN DER KLAAUW és J. C. VAN OURS (1999): *Punitive sanctions and the transition rate from welfare to work*, Tinbergen Institution, Amsterdam.
- VARIAN, H. (1991): *Mikroökönómia középfokon*, KJK, Budapest.
- VROMAN, W. (1990): The aggregate performance of unemployment insurance 1980–85, in: Hansen, L. – Byers J.F. (eds.): *Unemployment insurance – The second half century*, Univ. of Wisconsin Press, 19–47. old.
- WEISS, A. (1990): *Efficiency wages. Models of unemployment, layoffs and wage dispersion*, Princeton Univ. Press, Princeton.
- YELLEN, J. (1984): Efficiency wage models of unemployment, *American Economic Review*, Vol. 74, 200–225. old.

JOGSZABÁLYOK ÉS INTÉZMÉNYEK

A munkanélküliség kezelésével
kapcsolatos jogi szabályozás
és intézményrendszer változásai 2000-ben

Írta
FREY MÁRIA

Bevezetés

- 1. A munkanélküli ellátórendszer reformja**
- 2. Tartós munkanélküliek rendszeres szociális segélyezése**
- 3. Aktív munkaerőpiaci eszközök**
  - 3.1 Új támogatási formák**
  - 3.2 Az FtI-ből kiiktatott támogatási formák**
  - 3.3 Korrekciók a továbbélő aktív munkaerőpiaci eszközökben**
  - 3.4 A további célok**
- 4. Szervezeti változások a munkaügy kormányzati irányításában**

BEVEZETÉS

Ez a fejezet a 2000-ben eldöntött, ill. hatályosult jogszabályi, intézményi változásokat mutatja be. Rávilágít azokra a feltételezésekre, amelyekre alapozva ezek megszülettek, s azokat a szándékokat, amelyek meghozatalukat motiválták.

A 2000. év a hazai foglalkoztatáspolitikai jogszabályi hátterét és intézményrendszerét sok vonatkozásban átalakította.

1) Az 1999-ben történt törvénymódosítások eredményeként 2000-ben léptek hatályba a munkanélküli ellátórendszer főbb paramétereit megváltoztató rendelkezések.

2) A jövedelempótló támogatás (JPT) megszüntetésével a tartósan munkanélküli segélyezésének egyetlen formája maradt: a munkaerőpiacról kiszorult, munkavállalási korú rászorultak rendszeres szociális segélye (RSZS).

3) Bizonyos támogatási formák kikerültek, mások bekerültek az aktív munkaerőpiaci politika eszköztárába és jogszabályi köntöst kaptak a munkaerőpiaci szolgáltatások is.

4) Gazdát cserélt a foglalkoztatáspolitikai és a munkaerőpiaci szervezet kormányzati irányítása. Ez a funkció a Szociális és Családügyi Minisztériumból a Gazdasági Minisztériumba került, a Munkaerőpiaci Alap feletti rendelkezés jogával együtt.

1. A MUNKANÉLKÜLI ELLÁTÓRENDSZER REFORMJA

2000. február elsején léptek hatályba azok a törvénymódosítások, amelyek a munkanélküli járadék (MNJ) folyósításának a feltételeit jelentősen megszigorították.¹

– A *munkanélküli járadék folyósítási idejének felső határa 360 nappól 270 napra csökkent*. A járadékrendszerbe való bekerülés feltétele *minimálisan 200 nap* munkaviszonyban töltött idő. Ez *40 nap munkanélküli járadékra* jogosít, ami egyben a járadékfolyósítási idő *alsó határa*. (A járadékot kimerítők korábban legalább 180 napos munkavégzéssel legfeljebb 45 napi járadékhoz jutottak.)

– A *jogszerző időre vonatkozó kivétel*esen kemény követelmény – 1 nap járadékért 4 napi járulékfizetés – tovább szigorodott: *egy napi járadék-jogo-*

¹ Az 1999. évi CXXII. törvény egyes munkaügyi és szociális törvények módosításáról (a törvényt az Országgyűlés 1999. december 21-én fogadta el). Ennek több paragrafusa megváltoztatta az 1991. évi IV. törvényt a foglalkoztatás elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról (Flt.), amelyek 2000. II. 1-től hatályosak.

2 Az egyéni vállalkozóknak az 1991. március elsején hatályba lépett Flt. 41.§(2) bekezdése önkéntes biztosítás-kötés lehetőségét helyezte kilátásba a munkaiügyi szervezettel. Ennek szabályait a Munkaerőpiaci Bizottságnak kellett volna meghatározni, amire több javaslat készült. A szociális partnerek azonban éveken át nem tudtak megállapodni a jogosultsági feltételekben és a finanszírozás módjában. Végül az idézett bekezdést az 1996. évi törvénymódosítás során hatályon kívül helyezték.

3 Az Országgyűlés 2000. május 23-i ülésén fogadta el az 50/2000. (V. 26.) sz. határozatot a munkanélküli ellátások körének felülvizsgálatáról, azzal az indokkal, hogy az elmúlt tíz évben közel 30%-kal csökkent a foglalkoztatottak száma és a munkanélküliséggel párhuzamosan tömeges önfoglalkoztatói rendszer jött létre. A kisvállalkozók körére viszont nem terjed ki a társadalom védelme. A határozat értelmében a kormány – felmérve a vállalkozók rétegeit, az érintett kört, figyelemmel a meglévő szociális ellátások hatására valamint az érdekvédelmi szervezetek véleményére – megvizsgálja, hogy milyen feltételek mellett hozható létre az érintettek biztosítási közössége.

4 Ehhez kapcsolódva ugyanakkor volt egy jogszabályváltozás. Ez azokat az eseteket érinti, amikor hosszabb ideig szünetel a munkanélküli járadék folyósítása. Mivel a munkanélküli járadék alsó határa megegyezik az öregségi nyugdíj – a munkanélküli járadékra való jogosultság kezdő napján hatályos – legkisebb összegének 90%-ával, ennek az a következménye, hogy a munkanélküli járadékknak a szünetelést követő ismételt folyósítása esetén a munkanélküli részére rendkívül alacsony összegű járadékot lehet folyósítani. A módosítás ezt a szabályt érintette, amennyiben kimondta, hogy az alsó határ megállapításánál az ismételt folyósítás kezdő napján hatályos öregségi nyugdíjra kell figyelembe venni abban az esetben, ha a szünetelés 540 napnál hosszabb ideig tartott.

5 A hazai 1:5 aránnyal szemben az 1:3, sőt inkább az 1:2 viszonyszám alkalmazása az általános.

sultság megszerzéséhez 5 nap munkában töltött, járulékkal lefedett időre van szükség.

– Új eleme a munkanélküli járadék megállapításának, hogy *azok a munkanélküliek, akik a munkaiügyi központ által támogatott képzésüket még a járadék ideje alatt, de legkésőbb a járadékfolyósítás 180. napjáig megkezdik, a képzés idejére, de legfeljebb egy évre (a képzés megkezdésétől számított 365 napig) járadékban részesülhetnek.*

– Pontosították a munkanélküli által elfogadandó *megfelelő állás* kritériumait, a *járadék melletti keresőtevékenység lehetőségéig pedig megszünt.*

Mivel az Flt-t hatályba lépése, 1991 óta e törvényjavaslatig 11-szer módosították, s ezek rendre a munkanélküli ellátórendszer szigorodásához vezettek, szakmai körökben egyetértés alakult ki abban, hogy a járadékrendszer a továbbiakban csak kisebb korrekciókra szorul. Ennek jegyében törént a *járadék-folyósítás melletti munkavégzés lehetőségének eltörlése*. Indoklását a megélénkült munkaerőkereslet adta, amely mellett célszerűtlennek tűnt fenntartani olyan érdekeltségi viszonyokat, amelyek a munkanélkülit inkább arra ösztönözték, hogy a járadék igénybevétele mellett folytasson keresőtevékenységet, mintsem arról lemondva mielőbb elhelyezkedjék. Egyúttal sor került a munkanélküli által elfogadandó „*megfelelő állás*” kritériumainak korrekciójára is, azaz annak kimondására, hogy *amennyiben a munkanélküli járadék összege a kötelező legkisebb munkabérnél alacsonyabb, a várható keresetnek a kötelező legkisebb munkabér összegét el kell érnie*. Korábban ugyanis már a járadékkal azonos keresetet biztosító állásajánlatot is el kellett fogadnia a munkanélkülinek, ami jogszerűségi szempontból is vitatható volt.

Mint ismeretes, a MNJ biztosítási típusú ellátmány, aminek hatóköre kötelező erővel kiterjed valamennyi bérből és fizetésből élőre, de nem foglalja magában az önfoglalkoztatókat.² 2000-ben újból napirendre került bevonásuk lehetősége, miután az Országgyűlés felkérte a Kormányt, hogy vizsgálja meg, milyen módon és feltételekkel részesíthetők munkanélküli ellátásban az egyéni és társas vállalkozók.³ A vizsgálat eredményéről 2000. október 30-ig kellett volna tájékoztatni az OGY-t, de a feladat teljesítése áthúzódtott 2001-re.

A munkanélküli járadék romló keresetpótló funkciójának helyreállítása miatt elvárható lett volna – biztosítási típusú ellátmányról lévén szó –, hogy a *járadék alsó és felső határának a vetítési alapját a nyugdíjminimum helyett a minimálbéren határozzák meg*.⁴ Ez nem történt meg. Sor került viszont a járadék igénybevitelére jogosító *járulékfizetési idő növelésére*, ami már ezt megelőzően is kirívóan szigorúnak számított nemzetközi viszonylatban.⁵ Holott a rövidebb folyósítási időhöz tartozó rövidebb jogszerző időnek fontos szerepe lenne a munkanélküliségből való ki- és beáramlás megkönnyítésében, továbbá az atipikus foglalkoztatási formák befogadásában. Ráadásul

úgy csökkent a járadékfolyósítási idő és nőtt az ehhez kapcsolódó jogszerző idő, hogy a járulékok összege nem lett kisebb sem a munkáltatóknál, sem a munkavállalóknál.

Az előterjesztők a törvénymódosítást azzal indokolták, hogy az 1998-tól megindult gazdasági növekedés generálta munkaerő-igények olyan átalakításokat követelnek meg, amelyek hatékonyabban segítik a munkanélküliek újbóli és mielőbbi munkába állását. A törvénymódosítás céljából egyrészt azt jelölték meg, hogy a szigorodó szabályok fokozottabban ösztönözzék az ellátásban részesülő munkanélkülit a visszatérésre a munka világába, az aktívabb álláskeresésre, másrészt azt, hogy *az ellátási rendszerben elért megtakarítások több pénzt biztosítsanak a foglalkoztatás támogatásához*. Harrach Péter, a törvényjavaslatot benyújtó miniszter az Ft-módosításával kapcsolatos vitában azt a kormányzati törekvést emelte ki, hogy a munkanélküliek mielőbb munkához, munkabérhez jussanak, s ezáltal csökkenjen a segélyen töltött idő. Ezzel magyarázta a járadékidő lerövidítését egy évről 9 hónapra. (*Parlamenti Figyelő, Esély 2000.*)

Nem lehet túlbecsülni a munka szerepének fontosságát az emberek, a társadalom életében és a gazdaság vérkeringésében. Ez az elv azonban korábban is jelen volt a munkanélküli biztosításban: ha volt munkahely, a munkanélküli egy napig sem kaphatott (volna) járadékot; ehelyett el kellett fogadnia a számára felkínált „megfelelő” állást. A probléma az, hogy normál, támogatás nélküli munkahely alig teremthető, s ha mégis, nem ott, ahol a legsúlyosabbak a foglalkoztatási gondok. A GDP növekedési üteme 1997-től vett nagyobb lendületet. Ebben az évben a 4,6%-os növekedés semmilyen foglalkoztatás-bővüléssel nem járt, 1998-ban pedig 4,9%-os növekedés mellett 1,4%-kal nőtt a keresőlétszám. 1999-ben 4,4%-os növekedéssel párosulva markánsan, 3,1%-kal gyarapodott a foglalkoztatotti állomány. 2000-ben viszont újra csak szerény, 1%-os foglalkoztatás-bővülés társult 5,2%-os növekedési ütemhez.

Meglepő volna az is, ha a 150 Md Ft-ot meghaladó Munkaerőpiaci Alapban csak járadékcsökkentéssel lehetne forrásokat felszabadítani a foglalkoztatás támogatására. A járadékfolyósítás feltételeinek a szigorításával elért korábbi megtakarításokból is inkább az állam profitált, mint a járulékfizetők, s ez a gyakorlat folytatódni látszik: az önkormányzatok által folyósított rendszeres szociális segélyre ugyanis nagyrészt a Munkaerőpiaci Alap nyújt fedezetet, a költségvetés helyett. Ezzel szemben a decentralizált foglalkoztatási alaprész 2000-ben 4%-kal volt kevesebb, mint az előző évi keret, ami reálértékben ennél jóval alacsonyabb.

Harrach Péter szerint a munkahely elvesztését követően viszonylag rövid időn belül ki kell derülnie annak, hogy a munkanélküli talál-e saját szakmájában új munkahelyet, vagy ehhez új ismeretre van szüksége. Ezért *a MNJ folyósítási ideje meg is hosszabbodott*, mégpedig abban az esetben, ha a

munkanélküli a járadékfolyósítás első hat hónapja alatt kezdődő és annak kimerítése után befejeződő képzésben vesz részt. A törvénymódosítás indoklása szerint ennek az intézkedésnek az volt a célja, hogy a munkanélküliek törekedjenek munkanélküliségük első szakaszában *átképzési lehetőségek* elfogadására, olyan piacképes ismeretek megszerzésére, amelyek birtokában ismét eladható tudással, eredményesen munkára találnak a munkaerőpiacon. Ez *támogatásra* méltó szándék.

A munkanélküli ellátások körébe tartozik a *nyugdíj előtti munkanélküli segély* (NYES) is, melynek hozzájutási feltételei annyiban változtak, amennyiben azt a járadék-szabályokkal való jogharmozáció megkívánta.

– A járadékidő lerövidítése miatt a korábbi 180 napról 140 napra csökkent az a várakozási idő, amit a munkanélkülinek járadékon kell töltenie ahhoz, hogy – más, változatlan feltételek megléte esetén – nyugdíj előtti munkanélküli segélyt kérelmezhesen.

– A MNJ-hoz hasonlóan a NYES-nél is megszűnt a keresőtevékenység lehetősége a NYES folyósításának ideje alatt. De ha a NYES-ben részesülő személy alkalmi foglalkoztatáshoz jut, a NYES összegét csökkenteni kell az alkalmi munkavállalói könyvvel végzett munka napjaira eső keresettel.

2. TARTÓS MUNKANÉLKÜLIEK RENDSZERES SZOCIÁLIS SEGÉLYEZÉSE

Voltak olyan elképzelések, amelyek a *jövedelempótló támogatást* munkanélküli segélyezéssé alakították volna át, mondván: finanszírozási, igazgatási és szakmai megfontolásból egyaránt ésszerű megoldás lenne, ha a teljes MNS-adminisztráció a munkaügyi szervezet hatáskörébe kerülne. Így a munkanélküliek a járadék folyósításának lejárta után sem tűnnének el a munkaügyi központok látóköréből. Emellett az együttműködési kötelezettség érvényesítése érdekében is kívánatos volna, hogy a munkanélküli azzal az intézménnyel tartson kapcsolatot, amelyik számára az ellátást megítéli. Felmerült az is, hogy a JPT maximális időtartamát csökkentsék két évről egy évre, az 50 éven felüliek esetében pedig 18 hónapra. Ehelyett azonban más megoldás emelkedett törvényerőre.⁶

– A szociális törvény 2000. május elsejétől hatályba lépett rendelkezései közül az volt a legfontosabb változás, hogy megszűnt a *munkanélküliek jövedelempótló támogatása*. Azoknak a munkanélkülieknek, akiknek ezt megelőzően a jövedelempótló támogatásra való jogosultságát megállapították, az ellátást a 2000. április 30-án hatályban lévő szabályok alapján tovább kell folyósítani.

– A *járadékot kimerítő munkanélküliek* közül azok részére, akik szociálisan rászorultak, az *önkormányzatok közcélú foglalkoztatási lehetőséget biztosítanak*, és csak a közcélú foglalkoztatást vállalók részesülnek a továbbiakban *rendszeres szociális segélyben*.

6 Erre az 1999. évi CXXII. törvény adott felhatalmazást, amely módosította a munkaügyi és szociális törvények egyes rendelkezéseit (a törvényt az Országgyűlés 1999. december 21-én fogadta el). Ennek több paragrafusa érintette a szociális igazgatásról és a szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvényt (Szt.), amelyek 2000. V. 1-től hatályosak.

– Az önkormányzatok feladatai kiegészülnek a rendszeres szociális segélyben részesíthető, aktív korú nem foglalkoztatott személyek foglalkoztatásának kötelezettségével. Ennek teljesítése érdekében az önkormányzatok az 2000. évi költségvetésből normatív módon, a célhoz kapcsolódó felhasználási kötelezettséggel támogatásban részesültek. A támogatást a település a szociális igazgatásról és a szociális ellátásról szóló 1993. évi III. törvény 37/A. § (6) bekezdésének megfelelően szervezett közcélú munka keretében foglalkoztatottak után igényelheti. A támogatás összege 2000-ben foglalkoztatottanként havonta 30 ezer Ft volt, ami éves szinten nem lehetett több az önkormányzatot megillető szociális normatíva 11%-ánál. *A normatíva forrásul szolgáló összeget a Munkaerőpiaci Alap adta át a BM fejezet részére.*

– *A munkanélküli járadékot kimerített, az önkormányzatoknál szociális segélyt igénylő munkanélküliek a munkaügyi kirendeltségekkel továbbra is kapcsolatot tarthatnak.* Valamennyi munkanélküli, aki igényli, az ellátás kimerítését követően is regisztrált munkanélküli maradhat, s ily módon részesülhet munkaerőpiaci szolgáltatásokban és bekapcsolódhat munkaerőpiaci programokba. *A munkaügyi központokkal történő kapcsolattartás azoknak az aktív korú, rendszeres szociális segélyben részesülőeknek a kötelezettsége, akik számára azt a települési önkormányzat – a munkaügyi központokkal kötött együttműködési megállapodás alapján – helyi rendeletében előírja.*

Harrach Péter azzal indokolta e változásokat, hogy „az önkormányzati szociálpolitika területén a tartósan munkanélküliek esetében előtérbe kell kerülnie a foglalkoztatás ösztönzésének. Pénzbeli támogatásra csak akkor kerülhet sor, ha foglalkoztatásra nincs lehetőség. E célkitűzés érvényesülését szolgálja a rendszeres szociális segély újraszabályozásával a szociális törvény módosítása. A rendszeres szociális segély feltételrendszerének megváltoztatása a »segély helyett munka« alapelvére épül. Ennek megfelelően a segély megállapítása előtt meg kell kísérelni legalább 30 napra a foglalkoztatást, másfelől pedig az együttműködési kötelezettség során ezentúl fokozottabban érvényesül a munkára való ösztönzés.” (Parlamenti Napló, 2000.) Ebben az érvelésben egy markáns önkormányzati lobbis akarata fejeződik ki, akik magukhoz ragadták a tartós munkanélküliség kezelését. Erre utalt Mohos László, az SZCSM egykori helyettes államtitkára a vele készített interjúban: „Nem véletlenek azok a polgármesteri kezdeményezések, amelyek az elmúlt években a JPT, vagy az aktív korúak szociális segélyének folyósítását meghatározott munkához köthették. Azt kívánták például, hogy az egészséges segélyezett hetenként egy vagy két napot dolgozzon az önkormányzat által kijelölt munkahelyen. Ezt a törekvést a falu közvéleménye támogatta, de a bíróságok másként foglaltak állást.⁷ Ilyen ellentmondásos a kép. 2000-től mód nyílik legalísan 30 napos munkatesztet előírni, amire munkabér jár és csak ennek sikertelensége után jöhet a segély.” (Rózsa, 2000)

⁷ A hivatkozás mögött egy régi történet áll. Karcag város önkormányzata 1991-től arra kötelezte a segélyért folyamodókat, hogy „önkéntes társadalmi munkát” végezzenek. Ezt a város gondnokság szervezte, s ott állították ki az igazolást is. Szerződést nem kötöttek a kérelmezőkkel, akik pénzt nem is kaptak, ellenben öt nap társadalmi munkáért 2 ezer, tíz napért 4 ezer forint segélyhez jutottak, többnyire élelmiszer vagy tüzelő-utalvány formájában. Az intézkedés főleg a település 7 ezer fő roma lakosságát érintette. Emiatt burkolt diszkriminációt vélt felfedezni a kisebbségi ombudsman, aki 1997-ben vizsgálatot indított. Arra a megállapításra jutott, hogy az önkéntesség fogalmával nem fér össze, hogy a munkavégzés időtartamát előre meghatározták, s csak annak kellett dolgoznia, aki segélykérelmet nyújtott be. Ezért javasolta, hogy az önkormányzat fizessen a panaszosoknak – a minimálbért alapul véve – órabért. A polgármester az ajánlatot elutasította, az ombudsman ezért az ügyészséghez fordult. A városi ügyészség megalapozottnak tartotta a vizsgálati eredményeket, s figyelmeztette az önkormányzatot, ahol időközben felhagytak a „segélyt munkáért” gyakorlattal, de visszamenőleg nem voltak hajlandók órabért fizetni. A panaszosok a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Jogvédő Irodához fordultak, ahonnan fizetési felszólítást küldtek az önkormányzatnak, amelyben az elvégzett munka alapján járó óradíjat kérték. A képviselőtestület elutasította a kérést. Ezért a NEKI bírósághoz fordult azzal, hogy az átmeneti segély feltételeit a szociális törvény írja elő, s nem szól „elmentételezésről”. A megyei bíróság 1999 májusi, majd az LB 2001 február végi ítéletében a panaszosoknak adott igazat: az önkormányzatnak 1,257 millió forintot kell kifizetnie. A karcagi polgármester kilátásba helyezte, hogy felülvizsgálati kérelemmel fordul az LB-hez. Az önkormányzatnál most nagyobb esélyt adnak a nekik kedvező elbírálásra, mondván, a jogalkotás utolérte a karcagi szokásjogot, hiszen tavaly óta a rendszeres szociális segélyt a törvény is közmunka végzéséhez köti. (Rádi, 2001)

A munkanélküliek jövedelem pótló támogatásának a megszűnésével összefüggésben a legtöbb aggály amiatt merült fel, hogy az önkormányzatok képesek lesznek-e megfelelő és „értelmes” munkát biztosítani a szociális segélyt igénylők számára, amire megnyugtató válasz csak hosszabb idő elteltével adható.

A korábbi szabály szerint *aktív korú nem foglalkoztatottnak* az minősült, aki a) a JPT folyósításának időtartamát kimerítette, vagy b) JPT-ben nem részesült, de igazolta, hogy a rendszeres szociális segély iránti kérelem benyújtását megelőző három évben az illetékes munkaügyi központtal legalább két év időtartamig együttműködött. A módosítás óta az a) esetben *az is jogosult lett rendszeres szociális segélyre, aki a MNJ-ra való jogosultságát kimerítette.* Ezzel a törvény biztosítja annak lehetőségét, hogy aki május 1. után JPT-ben részesül, annak lejárta után RSZS-t kaphasson, a MNJ kimerítése után pedig közvetlenül rendszeres szociális segélyre válhasson jogosulttá. A b) pontban foglalt feltétel akképpen módosult, hogy a kérelem benyújtását megelőző *kettő évben* kell igazolni legalább *egy évi együttműködést* a lakóhely szerint illetékes települési önkormányzattal vagy munkaügyi kirendeltséggel.

*Új feladatot jelent az önkormányzatoknak a legalább 30 munkanap időtartamú foglalkoztatás megszervezése a RSZS-t kérelmező igényjogosult, aktív korú nem foglalkoztatott személyek számára, ami megvalósulhat közmunka, közhasznú munka és közcélú munkavégzés formájában.*⁸

A korábbi szabályozás *megengedte* a segély melletti nem rendszeres munkavégzéssel járó *keresőtevékenységet*, amennyiben annak *havi ellenértéke nem érte el a JPT felét.* A módosítás óta a RSZS folyósítása alatt *a jogosult csak a települési önkormányzat által szervezett munkát végezhet, vagy alkalmi munkavállalói könyvvel foglalkoztatható.*

A RSZS-jogosultság feltétele az *együttműködési kötelezettség mellett kibővült az önkormányzat által felajánlott közmunka, ill. a munkaügyi központ kirendeltsége által felajánlott munka elfogadásának kötelezettségével.* Ezt az aktív korú nem foglalkoztatott személy akkor köteles elfogadni, ha az a szakképzettségének, ill. iskolai végzettségének, *vagy az annál eggyel alacsonyabb szintű végzettségnek* és egészségi állapotának megfelel, ill. a munkahely és a lakóhely közötti napi oda- és visszautazás a három órát nem haladja meg. Emellett a várható havi keresetnek el kell érnie a mindenkori kötelező legkisebb munkabér összegét, részmunkaidős foglalkoztatás esetén pedig az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegét.

Az önkormányzat *az aktív korú nem foglalkoztatott számára akkor írhatja elő a munkaügyi központtal való együttműködés kötelezettségét, ha ebben a kérdésben az önkormányzat és a munkaügyi központ kirendeltsége megállapodott.* Programban való részvétel határozati előírására akkor van lehetőség, ha az önkormányzat – a munkaügyi központtal kötött megállapodáson túl – erre vonatkozóan rendeletet is alkotott. Ilyenkor a kirendeltség a RSZS-

8 *Közmunka:* közfeladat ellátásának elősegítésére, ill. az OGY vagy a kormány által meghatározott cél elérésére irányuló program érdekében végzett foglalkoztatás, amelyhez a közmunkaprogramok támogatásáról szóló 49/1999. Korm. rendelet szerint pályázati úton támogatás nyerhető.

Közhasznú munka: a lakosságot vagy települést érintő közfeladat, vagy önkormányzat által önként vállalt, a lakosságot, ill. települést érintő feladat ellátása, vagy közhasznú tevékenység érdekében történő foglalkoztatás, amelyhez a munkaügyi központ kirendeltsége az Ft. 16/A §-a szerinti támogatást nyújthat.

A 30 napos foglalkoztatás megvalósulhat a települést érintő közfeladat ellátása céljából szervezett egyéb munka formájában is. Ez alatt olyan állami vagy helyi önkormányzati feladat ellátása értenőd, amelyről jogszabály alapján, a települési önkormányzat gondoskodik. Ez a *közélmű munkavégzés.*

ben részesülővel írásban állapodik meg együttműködése konkrét tartalmáról. Ennek megszegése esetén pedig az önkormányzati rendeletben szabályozottak szerint alkalmazható jogkövetkezmény. Az önkormányzatok törekedtek a munkaügyi központtal való megállapodás megkötésére, közel 50%-uk már 2000 májusában megtette, sokuknak pedig korábban is volt e tárgyban önkormányzati rendelete. Nekik ezt a jogszabály szerint 2000. május 23-ig kellett felülvizsgálniuk (*Kaiser, 2000*).

A rendszeres szociális segély mértékére, ill. a jogosult egyéb jövedelmének beszámítására vonatkozó szabályok változatlanok maradtak (jövedelemmel nem rendelkező jogosult esetén az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének 80%-a, aktív korú nem foglalkoztatott személy esetén 70%-a).

A települési önkormányzat a rendszeres szociális segélyre való jogosultságot ezután is évente felülvizsgálja. Ha ennek során megállapítást nyer, hogy a feltételek továbbra is fennállnak, az önkormányzat a segélyt tovább folyósítja. *Az nem derül ki a módosított törvényből, hogy ehhez újból teljesíteni kell-e a munkavégzési kötelezettség 30 napos minimumát.*

Végül érdemes néhány szót szólni a *finanszírozási* kérdésekről.

– Ha az önkormányzat RSZS-t állapít meg és folyósít, az általa kifizetett összeg 75%-át igényelheti a költségvetésből, a további 25% pénzügyi fedezetére pedig a költségvetésben szociális normatívaként biztosított összeg szolgál.

– A RSZS-t kérelmező személy foglalkoztatásakor az önkormányzat szintén igényelheti utána az RSZS 75%-át, továbbá a foglalkoztatás költségeihez való hozzájárulásként a Költségvetési Törvényben megállapított kötött célú *foglalkoztatási támogatást*. A támogatás összege 2000-ben mindazokra a napokra, amelyekre a munkaadót a foglalkoztatással kapcsolatban kifizetési kötelezettség terheli, foglalkoztatottanként 1500 Ft volt településenként, éves szinten legfeljebb az önkormányzatot pénzbeli és természetbeni szociális és gyermekjóléti ellátások jogcímen megillető normatív hozzájárulás 11%-a, de legalább 180 ezer Ft.

Az Szt. a 30 munkanapot (ami egy naptári hónapot meghaladó foglalkoztatást jelent) a foglalkoztatás minimumaként határozza meg, de hosszabb ideig tartó munkavégzés is felajánlható. Számíthatóan a minimális bérű egy havi teljes munkaidős foglalkoztatás ráfordításait körülbelül fedezte a költségvetésből azonos időszakra lehívható összeg. Még inkább így lehetett ez részmunkaidős foglalkoztatásakor, mert a jogszabály által megkívánt díjazás (16 600 Ft) és annak közterhei kisebbek, ugyanakkor a költségvetésből igényelhető pénzeszközök változatlanok voltak (legalább is a hatályos szabályozás nem tartalmaz eltérő rendelkezést).

A következő táblázatban összefoglaltuk, hogy a segélyezési formák változása hogyan befolyásolta azok igénybevételét. A munkanélküli járadék folyósítási idejének 2000. február 1-jétől hatályos rövidülését csak az év má-

sodik felétől mutatják az adatok, bár ennek hatását ellensúlyozta a közhasznú foglalkoztatásból és a szezonális munkák befejezése miatt a regisztrációba visszaáramló létszám. Következésképpen *a járadékra jogosultak száma nem apadt olyan mértékben, ahogy azt a tervezés időszakában várták. (GM, 2001)*

**Regisztrált munkanélküliek száma
és összetétele segélyezési formák szerint, 2000**

Hó	RMN	MNJ	JPT	RSZS	MNJ	JPT	RSZS	Ellátatlan
	létszám (ezer fő)				arány (%) [*]			(%)
I.	432,1	164,2	153,4	-	38,0	35,5	-	26,5
II.	442,5	158,5	171,6	-	36,2	37,5	-	26,3
III.	427,9	150,5	165,8	-	35,2	38,8	-	26,0
IV.	411,1	139,2	163,9	-	33,9	40,0	-	26,1
V.	389,6	130,3	159,0	-	33,4	40,8	-	25,8
VI.	375,3	122,5	147,3	-	32,6	39,3	-	28,1
VII.	376,9	121,8	143,3	-	32,3	38,0	-	29,7
VIII.	369,7	119,3	141,0	-	32,3	38,1	-	29,6
IX.	368,6	115,4	137,9	-	31,3	37,4	-	31,3
X.	363,2	117,0	139,7	-	32,2	38,4	-	29,4
XI.	361,5	118,8	105,6	29,2	32,9	29,2	8,1	29,8
XII.	372,4	122,5	101,1	36,1	32,9	27,2	9,7	30,2

* a RMN létszámból

Megjegyzés: RMN: regisztrált munkanélküli; MNJ: munkanélküli járadékos, JPT: jövedelempótló támogatásban részesül, RSZS: rendszeres szociális segélyezett.

Forrás: OMKMK havi munkaerőpiaci információk

Jövedelempótló támogatásra vonatkozó új határozatot 2000. április 30. után már nem lehet hozni. Azóta nagyobb lendületet vett a létszámcsökkenés: a támogatásban részesülők száma az év eleji 153 ezerről az év végére 101 ezerre esett vissza. Rendszeres szociális segélyezettekről novemberben jelent meg először adat a munkaerőpiaci információk között, mégpedig rögtön 30 ezer. Számuk azóta is rohamosan nő. Felfelé kúszik az ellátatlanok aránya is: az év eleji 26% körüli arány 30%-ra emelkedett. Ez arra figyelmeztet, hogy nem elég a munkanélküli ellátórendszerből kiszorítani az állástalanokat, munkalehetőség is kell, hogy dolgozhassanak. Elvileg ezt szolgálja a 2000. évi törvénymódosítások másik csoportja: amelyek azt hivatottak kifejezni, hogy „a munkanélküliség kezelésében ne az ellátások, hanem a munkaalkalmak teremtése kapjon nagyobb hangsúlyt.” (SZCSM, 1999.)

3. AKTÍV MUNKAERŐPIACI ESZKÖZÖK

Az Ft. módosításának lényeges eleme volt a foglalkoztatást elősegítő támogatások újraszabályozása. Ennek során új támogatási formákat vezettek be, másokat pedig hatályon kívül helyeztek. Emellett a továbbélő régi eszközök igénybevételének feltételei is számos ponton változtak.

3.1. Új támogatási formák

A törvénymódosítás során az Ft. új támogatási csomaggal egészült ki, amely a munkaerőpiaci szervezet által kínált *munkaerőpiaci szolgáltatásokat* definiálja. Emellett új támogatási formaként bevezették és meghatározták a *munkaerőpiaci programok* fogalmát is, amelyek keretében munkaerőpiaci szolgáltatások és támogatások egyidejűleg és egymásra építve is nyújthatók.

*Munkaerőpiaci szolgáltatások*⁹

A rendeleti szabályozás *alapelve*, hogy a *munkaerőpiaci szolgáltatásokat a munkanélküliek, a munkaadók és a munkavállalók továbbra is ingyenesen vehetik igénybe (SZCSM, 2000).*

Milyen szolgáltatásokról van szó?

– *Munkaerőpiaci és foglalkozási információ nyújtása:* a foglalkoztatással, a régió, a megye, valamint kistérség munkaerőpiaci helyzetével, a foglalkoztatást elősegítő támogatásokkal, a munkanélküli ellátásokkal, valamint a foglalkoztatással összefüggő jogszabályokkal kapcsolatos információk rendelkezésre bocsátása az érdeklődők számára.

– *Munkaerőpiaci tanácsadás:* a munka-, pálya-, álláskeresési, rehabilitációs, pszichológiai, helyi (térségi) foglalkoztatási tanácsadást, ezen belül a pályaválasztási és pályamódosítási tanácsadói tevékenységet, az egyéni álláskeresési tanácsadást, az álláskeresési technikák oktatását és az álláskereső klubot fogja át.

– *Munkaközvetítés:* a rendelet részletesen szabályozza az állami munkaközvetítési eljárást, meghatározza a munkaközvetítői tevékenység résztvevőivel, a munkaügyi kirendeltséggel, a munkát keresőkkel és a munkaerőigényt bejelentett munkaadókkal szemben támasztott követelményeket. Ezek közül a fontosabbak a következők:

– A kirendeltség a közvetítést kérő személy részére munkaközvetítést akkor végez, ha:

- rendelkezik a foglalkoztatásra irányuló jogviszony létesítéséhez szükséges feltételekkel, és
  - a kirendeltséggel kapcsolatot tart.
- A kapcsolattartást azt jelenti, hogy:
- mérlegeli a számára javasolt foglalkoztatási lehetőség elfogadását, és ennek eredményéről tájékoztatja a kirendeltséget,

⁹ A munkaerőpiaci szolgáltatásokat az 1999. évi CXXII. törvény 4. §-a építette be az Ft-be (13/A§), melynek rendelkezései 2000. február elsejétől hatályosak. Ezt a címet egy miniszteri rendeletnek kellett megtölteni tartalommal, amelyet a szociális és családügyi miniszter készített elő, de a gazdasági miniszter adott ki. A 30/21000. (IX. 15.) GM sz. rendelet a munkaerőpiaci szolgáltatásokról, valamint az azokhoz kapcsolódóan nyújtható támogatásokról a kihirdetést követő 30. napon lépett hatályba.

- a kirendeltség által meghatározott időpontban, de legalább háromhavi jelentkezik a kirendeltségnél.
- A munkaadó köteles bejelenteni:
  - az olyan be nem töltött álláshelyet, amelyben a foglalkoztatásra munkaviszony keretében kerül sor,
  - a külföldiek magyarországi foglalkoztatásának engedélyezéséről szóló, külön jogszabályban meghatározott körben az olyan álláshelyet, amelyben a foglalkoztatás munkaviszonyon kívüli, egyéb foglalkoztatásra irányuló jogviszony keretében történik.
  - A foglalkoztató álláskereső közvetítését kérheti olyan foglalkoztatásra irányuló jogviszony keretében ellátandó tevékenység ellátására is, amelyre vonatkozóan bejelentési kötelezettsége nem áll fenn.
  - A munkaerőigény a bejelentés napjától számított legfeljebb 60 napig érvényes.

Az FtL. lehetőséget biztosít arra, hogy a *munkaügyi központ támogatásban részesítsen olyan külső szervezeteket, amelyek a munkaerőpiaci szolgáltatásokat a rendeletben meghatározott szakmai feltételek mellett nyújtják*. E támogatás célja az, hogy elősegítse a munkaerőpiaci és foglalkozási információk hozzáférését az elmaradt térségek és a hátrányos munkaerőpiaci rétegek számára a munkaerőpiaci kereslet és kínálat egymásra találása érdekében, másrészt hiányt pótoljon azokban az esetekben, amikor a munkaügyi központ az adott szolgáltatást érintően nem rendelkezik megfelelő számú szakemberrel (a létszámnormát a rendelet melléklete tartalmazza). *A munkaközvetítést nem lehet más szervezetre átruházni.*

A rendelet megállapítja a támogatás feltételeit, valamint *azoknak a szervezeteknek a körét, amelyek támogatásban részesíthetők*. Ez a kör az *információnyújtás* esetén szűkebb: e szolgáltatáshoz csak akkor adható támogatás, ha a szolgáltatást *közhasznú szervezet* nyújtja.

A *tanácsadási tevékenységhez bármely jogi személy* kaphat támogatást, ha a feltételeknek megfelel, melyek közül különösen fontos, hogy a támogatásban részesülő szervezet az *ügyfelektől az információért, tanácsadásért térítést nem kérhet*. Biztosítani kell továbbá a rendelet mellékletében meghatározott *dologi és személyi feltételeket*, valamint azt, hogy a támogatást kérő a pályázat benyújtását megelőzően *legalább egy évig* folytassa azt a szolgáltató tevékenységet, amelyhez a támogatást kéri.

A támogatás pályázat alapján, *legfeljebb 3 évre* nyújtható. Formája *100%-os vissza nem térítendő támogatás*, több lépcsőben, a támogatástól elvárt eredmény arányában történő finanszírozással. A támogatás összegét a *rendelet által meghatározott létszám, idő és költségnormatívák* alapján kell megállapítani.

Lehetőség nyílik a szolgáltatások nyújtása alatt *keresetpótló juttatás* megállapítására, de csak két szolgáltatás esetén: az *álláskereső klub csoportos foglal-*

kozásain való részvételért, valamint az intenzív álláskeresést elősegítő szolgáltatás időtartamára. A szabályozás abból indul ki, hogy a keresetpótló juttatás rendszeres pénzbeli ellátás, amit az Flt. a képzési támogatás részeként intézményesített. Összege a járadékban nem részesülő munkanélküli esetében azonos a munkanélküli járadék alsó határával (a munkanélküli járadék folyósításának 180. napja előtt képzésbe kerülők továbbra is járadékot kapnak). Ezzel összhangban a szolgáltatások alatt nyújtható keresetpótló juttatást is a MNJ alsó határával megegyező mértékben állapítja meg a rendelet, ami 2000-ben 14 940 Ft volt. Pályakezdő munkanélküli esetében a keresetpótló juttatás összege az előzőekben meghatározott összeg 20–40%-a között állapítható meg. Ezek a juttatások mérlegelési jogkörben adhatók, megállapításukról a munkaügyi kirendeltség határozattal dönt. Adó- és járulékköteles pénzbeli ellátásnak minősülnek. A folyósítás időtartamának alsó határa: *álláskereső klub esetén érje el legalább a 15 napot, intenzív álláskeresésnél pedig legalább az 5 napot. Felső határ: 90 napnál (három hónapnál) nem lehet hosszabb egy év alatt.*

Keresetpótló juttatás *csak munkanélküli* személy részére állapítható meg.

Mivel a szolgáltatásokat a munkaerőpiaci szervezet és más szervezet egyaránt nyújthatja, a keresetpótló juttatás igénybevételét a rendelet a munkaügyi központtól támogatásban részesülő szolgáltatáshoz kötötte.

Munkaerőpiaci programok

A gyakorlatban már hosszú ideje sürgető igényként merült fel a munkaerőpiaci programok támogatási lehetőségének a megteremtése. Ezt a munkanélküliség jellegének megváltozása, elsősorban tartóssá válása indokolta, amely egyre kevésbé kezelhető egyedi aktív munkaerőpiaci eszközökkel. Arra viszont korábban nem volt mód, hogy ezek egymásra épülve alkalmazhatók legyenek. Az Flt utat nyitott ehhez, a következőképp definiálva a munkaerőpiaci program fogalmát: *„A Munkaerőpiaci Alap előre meghatározott, összetett célok érdekében biztosíthatja olyan programok megvalósításának pénzügyi fedezetét, amelyek térségi foglalkoztatási célok megvalósítására, munkaerőpiaci folyamatok befolyásolására, valamint a munkaerőpiacon hátrányos helyzetben lévő rétegek foglalkoztatásának elősegítésére irányulnak. E programok keretében a munkaerőpiaci szolgáltatások és foglalkoztatást elősegítő támogatások egyidejűleg és egymásra épülve is nyújthatók.”* Ez a támogatási forma újként került be az Flt-be (19/B. §), az 1999. évi CXXII. törvény 6. §-a alapján, hatályos: 2000. II. 1-től. Itt konkrétan az Flt-ben és végrehajtási rendeletében rögzített munkaerőpiaci szolgáltatásokról, valamint a MpA foglalkoztatási és rehabilitációs alaprészéből nyújtható foglalkoztatást elősegítő támogatásokról van szó. Beiktatta a 4/2000. (IV. 12) sz. SZCSM rendelettel módosított 6/1996. (VII. 16.) MüM rendelet a foglalkoztatást elősegítő támogatásokról, valamint a Munkaerőpiaci Alapból foglalkozta-

tási válsághelyzetek kezelésére nyújtható támogatásról, hatályos 2000. május 1-jétől.

A program elemét képező támogatások tekintetében az Ft-ben és végrehajtási szabályaiban *meghatározott feltételektől* szerint *el lehet térni*, például:

- A program célcsoportjához tartozók minden programelemben részt vehetnek, függetlenül egyéni jogosultságuktól.
- A program elemét képező támogatások a program teljes időtartama alatt nyújthatók.
- A közhasznú foglalkoztatás támogatása tekintetében is a program időtartama a mérvadó, azaz nem érvényes az időkorlát.

A programok lehetnek *központi, több megyére kiterjedő és megyei munkaerőpiaci programok*. A támogatásban részesülő pályázóval a megyei munkaügyi központ megállapodást köt. Ennek tartalmaznia kell a program szervezésének, bonyolításának, monitorozásának és végrehajtása ellenőrzésének részletes szabályait, valamint a program tartalmát alkotó támogatások folyósításának feltételeit. A program megvalósításához nyújtott támogatás 10%-a a program lezárását követően, az eredmény elfogadása esetén fizethető ki.

3.2. Az Ft-ből kiiktatott támogatási formák

Mint ismeretes, 1998-ban megszűnt a Munkaügyi Minisztérium, funkcióit több tárca között osztották szét. Az új kormányzati struktúrában a foglalkoztatás-fejlesztés, munkahelyteremtés stratégiai és gyakorlati feladatai például a Gazdasági Minisztériumhoz kerültek. Az újonnan megállapított hatásköröket át kellett vezetni a Foglalkoztatási Törvényen is. *Eszerint 2000. január 1-jétől kikerült az Ft-ből a munkahely-teremtő beruházások és a munkahely-megőrzés támogatása.*¹⁰ A döntés szintjének áthelyezése az SzCsM-ből a GM-be azonban nem jelenti azt, hogy e támogatási konstrukciók is megszűntek volna. Egyidejűleg ugyanis a Munkaerőpiaci Alapon belül *egy önálló célleírányzatot* kellett létrehozni ezek finanszírozására, aminek a fellelőseként a törvény a gazdasági minisztert nevesítette. Az 1999. évi CXXII. törvény 18. § (5) bekezdése egészítette ki ezzel a rendelkezéssel az Ft 39. §-át, ami 2000. január elsején lépett hatályba. Ezzel megteremtődött annak lehetősége, hogy a *munkahely-teremtést és foglalkoztatás-fejlesztést szolgáló pénzügyi eszközök a gazdasági miniszter rendelkezése alatt koncentrálódjanak*. A GM célleírányzataként 2000-ben 2580 ezer Ft-ot különítettek e a MpA-ból, melynek felhasználását és kezelését a gazdasági miniszter rendelete szabályozza.¹¹ Az *Aktív foglalkoztatási célleírányzatról (AFC)* pályázati úton lehet támogatáshoz jutni. A 2000. évi pályázat annak elősegítésére irányult, hogy a gazdaságfejlesztési célleírányzatról támogatásban részesülő, magas minőségű termékek gyártására alkalmas beruházások révén tartós foglalkoztatást biztosító, korszerű, gazdasági szerkezetátalakítást elősegítő mun-

10 Az Ft 17. §-ának (a-b) pontját 2000. január 1-jétől hatályon kívül helyezte az 1999. évi CXXII. törvény 54. § (2) bekezdése, amely a munkahelyteremtő beruházások támogatására vonatkozott. Ugyanebben az időpontban érvényét veszítette a 18. § is, amely a munkahelymegőrzés támogatását biztosította. E változásokat a törvény végrehajtási rendeletében is át kellett vezetni. A 4/2000. (IV. 12.) sz. SZCSM rendelettel módosított 6/1996. (VII. 16.) MüM rendelet erre vonatkozó paragrafusai 2000. április 15-én léptek hatályba: a 16–17. § a munkahelyteremtés, a 18–18/A § pedig a munkahelymegőrzés támogatásának szabályait törölte. Emlékeztetni kell arra, hogy 2000-ben újabb átalakításra került sor a kormányzati struktúrában, mikor is a foglalkoztatáspolitikát egészítette a GM hatáskörébe integrálták. Ez lehetővé tette *e két támogatási forma visszahelyezését az Ft-be, amire a 2001 májusi törvénymódosításkor került sor. Azért, hogy ez ne okozzon bonyodalmakat a finanszírozásban, a vonatkozó új rendelkezés csak 2002. január elsején lép hatályba.*

11 Ld.: 21/1999. (IV. 28.) GM rendeletet az Aktív foglalkoztatási célok támogatása fejezeti kezelésű előirányzat felhasználásának és kezelésének részletes szabályairól, amit a 8/2000. (III. 3.) GM rendelet módosított. Az utóbbi rendelkezések 2000. március 8-tól hatályosak.

kahelyek jöjjenek létre.¹² Az a pályázó részesülhetett támogatásban, amely hátrányos helyzetű megyékben ill. településeken,¹³ vállalkozási övezetben vagy gazdasági szerkezetátalakítással érintett területen valósítja meg új munkahelyek létrehozására irányuló beruházásait. Pályázni csak olyan új beruházással, fejlesztéssel lehetett, amelyek az alábbi kiemelt feltételeknek együttesen megfeleleltek:

- A pályázó a GM által működtetett, a Gazdaságfejlesztési Pályázati Rendszerhez (GFC) biztosított forrásból is igényelt támogatást.
- Vállalta, hogy a beruházást két éven belül megvalósítja és legalább öt évig fenntartja.
- A beruházási támogatás ellenében a pályázónak legalább 3 évre, a beruházással összefüggésben megvalósított képzés támogatása ellenében pedig – amennyiben csak képzési támogatást igényelt – 1 évre foglalkoztatási kötelezettséget kellett vállalnia.
- Az igényelt támogatás összegének megfelelő visszafizetési biztosítékként feltétel nélküli, visszavonhatatlan és a vállalt kötelezettségek időtartamának végéig szóló bankgarancia-ígérvénnyel rendelkeztek.

A központi AFC-támogatást csak abban az esetben szerezhették meg a pályázók, ha GFC-pályázatuk is nyert. A beruházáshoz kétféle típusú támogatás kapcsolódott:

- A beruházási támogatás, amely a szükséges műszaki berendezések, gépek, gyártóeszközök, technológiák valamint egyéb immateriális javak beszerzésével kapcsolatban felmerült, elismerhető és igazolt költségekhez adható.
- Képzési támogatás, amely a képzés során felmerülő közvetlen költségekhez adható, vissza nem térítendő formában.

A beruházási és képzési támogatás együttesen is megíthető. Új munkahelyenként legfeljebb 1 millió forint, gazdasági szerkezetátalakítással érintett térségekben legfeljebb 1,5 millió Ft támogatáshoz lehetett hozzájutni. A támogatás pályázatonként a 100 millió Ft-ot, ill. a pályázati útmutatóban meghatározott mértéket nem haladhatta meg.

3.3. Korrekciók a továbbélő aktív munkaerőpiaci eszközökben

Az Flt. 2000-ben hatályba lépett módosító rendelkezéseinek további lényeges eleme volt, hogy *több ponton megváltoztak a foglalkoztatást elősegítő támogatások szabályai.*

– *A közhasznú foglalkoztatás lehetősége kibővült.* Az Flt. eredetileg a közhasznú munka támogatásának egyik feltételeként jelölte meg, hogy a munkaadó a munkaügyi központ által kiközvetített munkanélkülit – a lakosságot, vagy a települést érintő – közfeladat ellátása érdekében foglalkoztassa. A gyakorlati tapasztalatok azt mutatták, hogy közhasznú munka támogatá-

12 Pályázati felhívás az új munkahelyek létrehozásához az Aktív foglalkoztatási célleírányzatból igényelhető kiegészítő támogatáshoz. (<http://www.gm.hu/gyorsmenu/munkahelyterem/htm/progspaly/gm211.htm>)

13 Békés, Borsod-Abaúj-Zemplén, Nógrád, Somogy és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyékről van szó, továbbá a területfejlesztés kedvezményezett területeinek jegyzékéről szóló 19/1998. (II. 4) Korm. rendeletben meghatározott kedvezményezett településekről.

sára ennél sokkal szélesebb körben van igény. Ezért a törvénymódosítás a közhasznú munka támogatásának lehetőségét nemcsak közfeladat, hanem az önkormányzat által önként vállalt, a lakosságot, illetőleg a települést érintő feladat ellátására, vagy közhasznú tevékenység folytatására is megteremtette.¹⁴

– Mivel a *harminc napos közcélú foglalkoztatás* költségeihez az állam normatív támogatást ad, az Ft. végrehajtási rendelete előírta, hogy erre az időszakra az önkormányzatot az Mpa-ból ne lehessen támogatni. A közcélú munkavégzés szervezését sok település közhasznú szervezetre bízta. Erre az esetre a vonatkozó rendelet kimondja, hogy a munkaügyi központ a foglalkoztatás megszervezésének költségét közvetlenül átutalhatja a szervezőnek.¹⁵

– A *képzési támogatás* munkanélküli ellátórendszerrel összefüggő változásait korábban már érintettük. Emellett sor került a munkaerőpiaci képzésre vonatkozó szabályok olyan módosítására is, hogy azok összhangba kerüljenek az időközben megjelent más jogszabályokkal. Például, miután napvilágot látott a 45/1999. (XII. 13.) OM rendelet, amely meghatározta mindazokat a feltételeket, amelyek az iskolarendszeren kívüli szakképzést folytató intézményt az iskolarendszeren kívüli szakképzésre feljogosítják, a munkaügyi központ is csak azokat veheti fel a képzési jegyzékre, amelyek ennek megfelelően megfelelnek. Korábban az egyén dönthetett arról, hogy az általa kiválasztott képzési irányoknak megfelelő intézmények közül melyikben kívánja tanulmányait folytatni. Újdonság, hogy 2000. május 1. óta a munkaügyi központ és a képzésbe bevonandó személy együttesen választja ki a támogatott képzés irányát. Ezt követően a képzési programot lebonyolító intézményt a munkaügyi központ jelöli ki. Kibővült továbbá az Mpa-ból adható képzési támogatás az "E" kategóriás vezetői engedély megszerzésére irányuló képzésekkel.¹⁶

– Megváltoztak az *önfoglalkoztatóvá válás támogatására* irányuló szabályok is.¹⁷ Erre már csak azért is szükség volt, mert a munkahelyteremtő támogatások egyéb formáit az Ft a GM hatáskörébe utalta, önálló célelőirányzatként. Sor került:

- a pályázat alapján nyújtható visszatérítendő kamatmentes tőkejuttatás felső határának felemelésére 500 eFt-ról egy millió forintra,
- a saját forrás meglétének konkrétabb (a beruházás költségének legalább 20%-át elérő) meghatározására,
- továbbá a törlesztés megkezdésének előbbre hozatalára (ez a legkésőbb a támogatás folyósításának befejezését követő 19. hónapra 13. hónapra rövidült, a törlesztésre rendelkezésre álló legfeljebb 60 hónap változatlanul hagyása mellett).

– A *megváltozott munkaképességű személyek foglalkoztatásának támogatásával* kapcsolatos módosítás főleg a rehabilitációs alaprész működtetése során felmerült problémák kiküszöbölését célozta.¹⁸ Ezt megelőzően a támo-

14 Ez a rendelkezés az Ft. 16/A. §-ának (1) bekezdése helyébe lépett, az 1999. évi CXXII. törvény 5. § alapján, amit azokra a támogatás iránti kérelmekre kell alkalmazni, amelyeket 2000. február 1-jét követően nyújtottak be.

15 A 4/2000. (IV. 12.) sz. SzCsM rendelettel módosított 6/1996. (VII. 16.) MüM rendelet a foglalkoztatást elősegítő támogatásokról, valamint a Munkaerőpiaci Alapból foglalkoztatási válsághelyzetek kezelésére nyújtható támogatásról, 12. § (3) és 15 § (2–3) bekezdés, hatályos 2000. május 1-jétől.

16 A 4/2000. (IV. 12.) sz. SzCsM rendelettel módosított 6/1996. (VII. 16.) MüM rendelet a foglalkoztatást elősegítő támogatásokról, valamint a Munkaerőpiaci Alapból foglalkoztatási válsághelyzetek kezelésére nyújtható támogatásról, 1, 3, és 5. §, hatályos 2000. május 1-jétől.

17 A szóban forgó rendelkezések a 2000. április 15. után benyújtott pályázatokra vonatkoznak, a 4/2000. (IV. 12.) SZCSM rendelet alapján, amely a foglalkoztatást elősegítő támogatásokról, valamint a Munkaerőpiaci Alapból foglalkoztatási válsághelyzetek kezelésére nyújtható támogatásról szóló 6/1996. (VII. 16.) MüM rendelet 17/A és 17/B §-ait módosította.

18 A 4/2000. (IV. 12.) SZCSM rendelettel módosított 6/1996. (VII. 16.) MüM rendelet 19§ (2) bekezdése új szövegezést kapott és (3)–(5) számozással új bekezdésekkel egészült ki. Ezek 2000. IV. 15-én léptek hatályba.

gáthoz elég volt, ha a pályázatot benyújtó szervezet a cél megvalósításához saját forrással is hozzájárult. A módosított rendelet hatályba lépése óta annak a munkaadónak nyújtható támogatás, aki:

- a pályázat benyújtását megelőzően *legalább egy naptári éven keresztül működött,*
- a beruházás (felújítás, eszközbővítés) költségeihez *legalább 20%-ot elérő saját erővel* hozzájárul,
- a megváltozott munkaképességű személyek *munkaviszonyban történő foglalkoztatását* a pályázat keretében *támogatott munkahelyen saját maga* valósítja meg,
- és *foglalkoztatási kötelezettséget* vállal (ennek mértéke legfeljebb 3 évig terjedhet).

3.4. A további célok

Az, hogy a gyakorlatban felmerült problémák megoldásához korrigálnak egy törvényt vagy egy rendeletet, szükséges és helyes lépés. Azt is csak üdvözölni lehet, ha új válaszok születnek új kihívásokra, vagy a munkaerőpiac jellegének megváltozása miatt kerül sor a törvényi feltételek újrafogalmazására. Az előbbi történt a munkaerőpiaci szolgáltatások, az utóbbi pedig a munkaerőpiaci programok definiálásával.

Ami a *munkaerőpiaci szolgáltatásokat* illeti, ezek bevezetése egyfelől azt célozta, hogy a munkaügyi szervezet kapacitásait külső – elsősorban a nonprofit szektorba tartozó – szervezetek igénybevételével bővíteni lehessen, módot teremtve ezzel az egyéni problémák sokszínűségéhez igazodó, személyre szabott, s emiatt munkaigényes szolgáltatások nyújtására. Másfelől a lokális munkaerőpiacon beágyazódott, a hátrányos helyzetű emberekkel jó kapcsolatot ápoló alapítványok, egyesületek, kht-k olyan ügyfelekhez is el tudják juttatni az állami szolgáltatásokat, akik a munkaügyi szervezet számára elérhetetlenek. A törvényes lehetőség megteremtése e tevékenységek kiszélesítésére ezért fontos és hasznos döntés volt, amit mindkét részről érnek ugyan kritikák – a nonprofit szervezetek a velük szemben megfogalmazott követelmények eltúlzott voltát, a létszám- és költségnormák nyomottságát bírálják, a munkaügyi szervezet képviselői pedig a szektor instabilitását, a személyi állomány szakmai és ismeretbeli hiányait –, mégis ígéretes a fejlődés. Kár, hogy a rendelet nem terjed ki a *munkaközvetítésre*. Ez ugyanis konkrét problémák megoldásának a gátja.¹⁹

Az új *munkaerőpiaci programok* bevezetése azon a felismerésen nyugszik, hogy a munkanélküliek az utóbbi években „kiválogatódta”, a regisztrációban benn maradók számára pedig olyan átfogó integrációs programokat kell biztosítani, amelyek alkalmassá teszik őket arra, hogy idővel normál, támogatás nélküli álláshoz jussanak. Ehhez egyaránt szükséges a munka-

19 Az Országos Foglalkoztatási Közalapítvány (OFA) például hálózatépítő szándékkal évek óta gondozza az *Újra Dolgozom Programot*, amelyet a British Know How Fund támogatásával vezetnek be Magyarország öt megyéjének több településén. Ez egy helyi partnerségre és személyorientált módszerekre épülő speciális munkaerőpiaci szolgáltatási modell, amelynek a *kiemelését a kísérleti szakaszból és „rendszerbe állítását” az akadályozza, hogy a munkaközvetítés, amely ennek egyik fontos eleme, nem tartozik az állami munkaügyi szervezet által kiszélesíthető szolgáltatások közé*, holott csak ez teremthetné meg az állami intézményrendszer és a lehetséges helyi partnerek együttműködését a program fenntartásában. Ugyanez elmondható a *Rátalál(l)ás* programról is, amely egy évnél hosszabb ideje munkanélküliek tartós elhelyezkedését biztosítja egy speciális állásközvetítői szolgáltatáson keresztül, holland modell alapján.

végzéssel összekapcsolt szakmai képzés, a foglalkoztatás, a szociális gondozás és tanácsadás. E funkciók kombinálása teszi lehetővé, hogy felszámolják azokat a hiányosságokat, amelyek rontják foglalkoztatási esélyeiket. Ilyen komplex foglalkoztatási projektek megvalósítását az OFA évek óta támogatja. A kísérletezésből itt is *át kellene lépni a modell értékű innovációk elterjesztésének a szakaszába*, amire azonban az Flt nem ad lehetőséget. Az a legfőbb akadály, hogy a *munkaerőpiaci programok csak az Flt-ben rögzített szolgáltatások és aktív eszközök „kötegelésére” adnak módot*, az OFA által támogatott foglalkoztatási projektek ugyanakkor egyedi problémára adott egyedi válaszok, amelyek egyedi elbírálást igényelnek. Sajnos a meglévő aktív eszközök köre nem elég tág, választéka pedig nem elég sokszínű ahhoz, hogy lefedje a foglalkoztatási projektekhez igényelt támogatási formákat, ráadásul a legfontosabb *elérhetetlen* közülük: *a munkahelyteremtés és -megőrzés támogatása*, mert kikerült az Flt-ből.

A munkaerőpiaci programok bevezetését az is motiválta, hogy *hazai oldalról felkészüljünk az Európai Szociális Alapból finanszírozható programok fogadására*. Ennek egyik lépcsőjeként a meghozott intézkedés elfogadható, de a most folyó PHARE programokból is látszik, hogy azok egyedi, nagy fejlesztési koncepciók, amelyek a probléma jellegéhez igazodó támogatási formákat alkalmaznak, nem pedig azokat, amelyek az Flt-ben egyedi eszközként rendelkezésre állnak.

4. SZERVEZETI VÁLTOZÁSOK A MUNKAÜGY KORMÁNYZATI IRÁNYÍTÁSÁBAN

2000-ben másodszor cserélt gazdát a foglalkoztatáspolitikai irányítása a Kormányon belül. Mint ismeretes, 1990–1998 nyara között a MüM foglalkozott mindennel, ami a munka világához tartozott, így a foglalkoztatáspolitikai kialakításával, a munkanélküliség kezelésével, a munkaügyi jogalkotással, a bér- és érdekegyeztetési kérdésekkel. 1998-ban a MüM-öt megszüntették és feladatait három újonnan létrehozott tárca között osztották szét. A Gazdasági Minisztériumhoz a foglalkoztatás-fejlesztési és bérpolitikai feladatok kerültek, valamint az érdekegyeztetés koordinálása. A munkaügyek nagyobb részét – munkaügyi szervezet, aktív és passzív eszközök, a stratégia kialakítása, jogalkotás és a MpA felügyelete – a Szociális és Családügyi Minisztérium, a szakképzést pedig az oktatási tárca kapta meg.

A feladatok szétosztásának legsúlyosabb következménye az lett, hogy a foglalkoztatáspolitikai háttérbe szorult. A gazdaság növekedett ugyan, de a foglalkoztatottak száma alig gyarapodott, ezért a Kormány kétéves működés után megkezdte a szétaprózott munkaügyi feladatok újbóli összeillesztését. 2000. május 16-án úgy döntött, hogy a foglalkoztatáspolitikai feladatokat – a regionális átképző központok irányításának kivételével – a GM hatáskörébe utalja.²⁰

20 A 2000. évi LXXXIX. törvény egyes miniszterek feladat- és hatáskörének változásával összefüggésben szükséges törvénymódosításokról, hatályos 2000. június 26-tól. A regionális munkaerő-fejlesztő és -képző központok létrehozása és irányítása az oktatási miniszterhez került.

A Kormány a törvényjavaslat általános indoklásában azzal érvelt az egységesítés mellett, hogy „Az eddigi szociális szempontú foglalkoztatási, munkanélküliségi politikát fel kell váltani a gazdasági növekedés által motivált, a rendelkezésre álló eszközrendszer alapvetően egy kézben összpontosító foglalkoztatáspolitikával.”

2000. július 1-jétől így a gazdasági miniszter feladatává vált a foglalkoztatáspolitikai stratégiájának kialakítása, a munkaerőpiaci szervezet irányítása, a MpA felhasználása és az alap feletti rendelkezési jog, valamint a munka világát érintő jogszabályalkotás. A szociális tárcától a GM-hez került továbbá a Nemzetközi Munkaügyi Szervezettel való kapcsolattartás, a Munkaügyi Közetítői és Döntőbírói Szolgálat felügyelete, a kollektív szerződések nyilvántartásával és lehetőség szerinti elterjesztésével kapcsolatos teendők. Ez utóbbi feladatokat a GM helyettes államtitkárságai látják el, kivéve a jogalkotás előkészítését, amely egy önálló részleg feladata lett, közvetlenül a közigazgatási államtitkár irányítása alatt.²¹

A foglalkoztatáspolitikai államtitkárság hatáskörébe tartozik a Kormány foglalkoztatáspolitikai koncepciójának kidolgozása, a stratégiai tervezés, a foglalkoztatási előrejelzések rendszerének működtetése, a munkaügyi központok és az OMKMK irányítása, valamint a nemzetközi foglalkoztatáspolitikai feladatok ellátása. Foglalkozik továbbá statisztikai adatok gyűjtésével és feldolgozásával, tájékoztatással, valamint működteti az éves szinten mintegy 150 Md Ft-tal gazdálkodó MpA-t, a rehabilitációs alaprészt kivételével, amelyről továbbra is a szociális és családügyi miniszter dönt, a gazdasági miniszterrel egyetértésben.

A törvény hatályba lépésekor a tárca közigazgatási államtitkára elmondta: a GM elsősorban a stratégiai feladatokra kíván koncentrálni, az irányítási munkákat 2001-től a munkaerőpiaci szervezetre bízta. Előtte azonban ennek is át kell átalakulnia: a megyei irányítás helyébe regionális szervezeti felépítés lép (*M. Rimay, 2000*).²² Az Ft. módosítása azonban 2001 májusig elhúzódott, és akkor is csak a Foglalkoztatási Hivatal felállításáról határoztak, amire 2001. július elsején került sor. A megyei munkaügyi központok régiós átalakítását 2003-ra halasztották.

A kormányzati struktúra átalakítását rögzítő törvény módosította a Foglalkoztatási Törvényt is, de a változások alapvetően *technikai jellegűek* voltak, amennyiben kizárólag a feladat-átcsoportosítás miatti hatáskör- és névváltozások átvezetésére szorítkoztak.

– Még a korábbi törvénymódosításnak köszönhető, hogy 2000. január elsejétől az Érdekegyeztető Tanácsot (ÉT) minden nevesített helyen az Országos Munkaügyi Tanács (OMT) váltotta fel. 1999-ben ugyanis átalakult a munkaügyi érdekegyeztetés szervezete: az ÉT megszűnt és helyébe a munkaügyi érdekegyeztetés területén az OMT lépett.²³ Az új törvénymódosítás következtében viszont *megváltozott a Kormány képviselőjét ellátó tagok össze-*

21 A foglalkoztatásügyi és a Munka Törvénykönyvéről szóló 1992. évi XXII. törvény, a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvény, a Bér garancia Alapról szóló 1994. évi LXVI. törvény, az alkalmi munkavállalói könyvvel történő foglalkoztatásról és az ahhoz kapcsolódó közterhek egyszerűsített befizetéséről szóló 1997. évi LXXIV. törvény jogalkotási feladatai az SzCsM-ből ugyancsak a GM feladat- és hatáskörébe kerültek.

22 Még a nyáron elkészültek azok a törvénymódosító javaslatok, amelyek azt szolgálták, hogy a munkaerőpiaci szervezet regionalizálása 2000 őszén megkezdődjék. Ennek része volt az a terv, hogy az Országos Munkaügyi Kutató és Módszertani Központ ezen a néven megszűnjék és alapjain országos hatáskörű szervként létrejőjön a Foglalkoztatási Hivatal, a területi hálózat pedig a tervezéstatisztikai régiók szerint épüljön fel, hét regionális foglalkoztatási hivatallal. Ez a döntés azonban az egyeztetési eljárás során megfeneklett. (*M. Rimay, 2000*)

23 Az Ft. 9. és 10/A §-át az 1999. évi CXXII. törvény 59. §-a módosította, hatályos 2000. január elsejétől.

tétele a Munkaerőpiaci Alap Irányító Testületében. Korábban két tagot a gazdasági miniszter, egy-egy tagot pedig az oktatási és pénzügyminiszter javasolhatott. 2000. július 1-jétől viszont két-két tagot delegálhat a gazdasági és oktatási miniszter, egy-egy tagot pedig a szociális és családügyi és a pénzügyminiszter.²⁴

– A Munkaerőpiaci Alappal való rendelkezés joga a gazdasági minisztert illeti meg, amit a szakképzési alaprész tekintetében az oktatási miniszterrel, a rehabilitációs alaprész tekintetében a szociális és családügyi miniszterrel megosztva gyakorol. Hatáskörébe tartozik továbbá a végrehajtási rendeletek tartalmának meghatározása is. A gazdasági miniszter a rendelet megváltozott munkaképességű személyek foglalkoztatásának támogatására vonatkozó szabályait a szociális és családügyi miniszterrel egyetértésben adja ki.

Bár a foglalkoztatáspolitikai integrálását a GM-ben azzal indokolták, hogy ez megteremti a lehetőséget, hogy a stratégiai feladatokra koncentráljanak, a rendre visszatérő átszervezések nem segítették e törekvés valóra váltását.

A kormány 2000 első felében megtárgyalta a *Magyar Köztársaság 2000. évi Nemzeti Foglalkoztatási Akciótervét* és a következő határozatot hozta.²⁵

A) A foglalkoztatás elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról szóló – többször módosított – 1991. évi IV. törvény 8. § (2) bekezdése alapján a Kormány naptári évenként foglalkoztatáspolitikai irányelveket ad ki a várható munkaerőhelyzetről és az ezzel kapcsolatos kormányzati intézkedésekről. Ez a foglalkoztatáspolitikai közép- és távú stratégiai feladatai között a következő célokat határozza meg:

- a foglalkoztatottság bővítését, hosszabb távon a teljes foglalkoztatás biztosítását,
- az inaktivitás tendenciájának visszafordítását,
- a munkanélküliség jellegének a megváltoztatását: a tartósból rövid távú, a tömegesből konjunkturális, a strukturálisból súrlódásos munkanélküliség elérését,
- a foglalkoztatottak alkalmazkodóképességének és a vállalkozások versenyképességének javítására irányuló törekvések támogatását,
- a munkaerőpiaci egyenlőtlenségek mérséklését.

2000-re egyik meghatározó célkitűzés a foglalkoztatottak számának növelése. Ez egyrészt a közgazdasági szabályozás továbbfejlesztésével, másrészt a direkt módszerek alkalmazásával, az infrastruktúra építési programok beindításával, a befektetés-ösztönzés és a munkahelyteremtés támogatásával valósítható meg. A Kormány tervei szerint a foglalkoztatottak száma 2000-ben 1–1,5%-kal növekszik. *(Ez megvalósult az alsó határon.)*

B) A 2000. évi irányelvek az EU országokban kialakult gyakorlathoz hasonlóan éves Nemzeti Foglalkoztatási Akcióterv formájában készültek el. Ez a dokumentum az EU gyakorlatában érvényesülő négy pillér szerint

24 Az Ft. 10/A § (1) bekezdését a 2000. évi LXXXIX. törvény 8. §-a módosította, hatályos 2000. június 26-tól.

25 Ld.: 1040/2000. (V. 31.) Korm. határozat a 2000. évi foglalkoztatáspolitikai irányelvekről.

csoportosítva mutatja be a Kormány rövid távú foglalkoztatáspolitikai törekvéseit és konkrét akcióit.

C) *A Kormány elfogadta az előterjesztést azzal, hogy – a Gazdasági Minisztérium főfelelősségével, 2000. július 31-jei határidővel – készüljön intézkedési terv a 2000. évi foglalkoztatáspolitikai irányelvekben megjelölt akciók végrehajtására. Az intézkedési tervben külön-külön kell meghatározni az egyes tárcákra háruló feladatokat, évenkénti ütemezéssel szerepeltetve a 2001 és 2002 évekre is áthúzódó akciókat.*

2000 szeptemberében a Munkaerőpiaci Alapot Irányító Testület számára készült egy előterjesztés az 1040/2000. (V. 31.) Korm. határozatban előírt intézkedési tervről, amely meghatározta a 2000–2001. évi feladatokat, végrehajtásuk ütemezését és a kormányzati munkamegosztást, de ez csak terv maradt. Az előterjesztők a feladat teljesítésének időbeli csúszását a foglalkoztatáspolitikai intézményi és irányítási rendszerének alapvető megváltozásával magyarázták.

HIVATKOZÁSOK

- FABÓK ANDRÁS (2000): A szociális igazgatásról és a szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény módosításáról, *Munkaiügyi Szemle*, március, 45–47. old.
- GAZDASÁGI MINISZTERIUM (2001): Beszámoló a Munkaerőpiaci Alap 2000. évi költségvetésének teljesítéséről, Budapest, ápr.
- KAISER KATALIN (2000): A szociális törvény módosítása, *Munkaiügyi Szemle*, 4., 25–27. old.
- M. RIMAY ANDREA (2000): Gazdát cserél a foglalkoztatás, *Népszabadság*, júl. 18., 13. old.
- Parlamenti figyelő (2000) *Esély*, 1., 96–109. old.
- RÁDI ANTÓNIA (2001): Munkabér-követelés, *Heti Világgazdaság*, március 17., 95–96. old.
- RÓZSA JÓZSEF (2000): Beszélgetés Mohos Lászlóval, a SZCSM helyettes államtitkárával, *Munkaiügyi Szemle*, 1., 4–6. old.
- SZOCIÁLIS ÉS CSALÁDÜGYI MINISZTERIUM (1999): Tájékoztató a Munkaerőpiaci Alap Irányító Testülete részére a foglalkoztatás elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról szóló 1991. évi IV. törvény módosításáról, Budapest, október.
- SZOCIÁLIS ÉS CSALÁDÜGYI MINISZTERIUM (2000): Előterjesztés a Munkaerőpiaci Alap Irányító Testülete részére a munkaerőpiaci szolgáltatásokról, valamint az azokhoz kapcsolódóan nyújtható támogatásokról szóló rendelet tervezetéről, Budapest, március.

STATISZTIKAI ADATOK
(STATISTICAL DATA
WITH ENGLISH SUBTITLES)

Összállította (*Edited by*)

FAZEKAS KÁROLY

KÖLLŐ JÁNOS

LAKATOS JUDIT

LÁZÁR GYÖRGY

1. Alapvető gazdasági mutatók (*Basic economic indicators*)
2. Néesség (*Population*)
3. Munkaerőpiaci részvétel (*Labour market participation*)
4. Foglalkoztatás (*Employment*)
5. Munkanélküliség (*Unemployment*)
6. Inaktivitás (*Inactive population*)
7. Bérek (*Wages*)
8. Oktatás (*Education*)
9. Munkaerő-keresleti jelzőszámok (*Labour demand indicators*)
10. Regionális különbségek (*Regional inequalities*)
11. Migráció és ingázás (*Migration and commuting*)
12. Ipari kapcsolatok (*Industrial relations*)
13. Nemzetközi adatok (*International comparison*)
14. A fontosabb adatok forrásai

Források jegyzéke (*Data Sources*)

FH BT	FH Bértarifa-felvétel (<i>NLC Wage Survey</i>)
FH REG	FH munkanélküli regiszter (<i>NLC unemployment register</i>)
FH SREG	FH munkanélküli járadékregiszter (<i>NLC unemployment benefit register</i>)
FH PROG	FH Rövid Távú Munkaerőpiaci Prognózis (<i>NLC Short-term Labour Market Forecast Survey</i>)
KSH	Rendszeres kiadványokból összeállított tábla (<i>Table compiled from regular publications</i>)
KSH IMS	KSH intézményi munkaügyi statisztika (<i>CSO institution-based labour statistics</i>)
KSH MEF	KSH Munkaerő-felvétel (<i>CSO Labour Force Survey</i>)
KSH MEM	KSH Munkaerő-mérleg (<i>CSO Labour Force Accounting Census</i>)
MC	Mikrocenzus (<i>Microcensus</i>)
MNB	Magyar Nemzeti Bank (<i>Hungarian National Bank</i>)
NSZ	Népszámlálás (<i>Census</i>)
NYUFIG	Nyugdíjfolyósító Igazgatóság (<i>Pension Administration</i>)
OM STAT	Oktatásügyi Minisztérium, Oktatásstatisztika (<i>Ministry of Education, Educational Statistics</i>)
TB	Társadalombiztosítás (<i>Social security records</i>)

1.1. táblázat: Alapvető gazdasági mutatók 1.
(*Main economic indicators 1.*)*

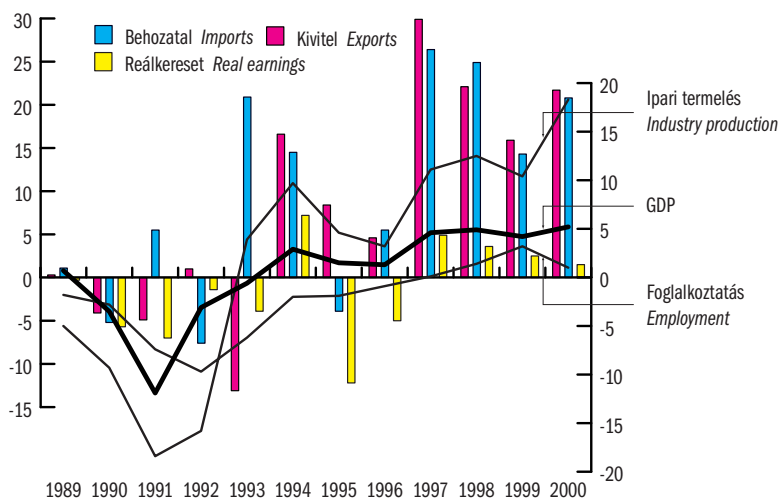
Év	GDP	Ipari termelés	Kivitel	Behozatal	Reál- kereset	Foglalkoztatás
Year	GDP	Industry production	Exports	Imports	Real earnings	Employment
1989	100,7	95,0	100,3	101,1	99,7	98,2
1990	96,5	90,7	95,9	94,8	94,3	97,2
1991	88,1	81,6	95,1	105,5	93,0	92,6
1992	96,9	84,2	101,0	92,4	98,6	90,3
1993	99,4	103,9	86,9	120,9	96,1	93,8
1994	102,9	109,7	116,6	114,5	107,2	98,0
1995	101,5	104,6	108,4	96,1	87,8	98,1
1996	101,3	103,2	104,6	105,5	95,0	99,1
1997	104,6	111,1	129,9 ²	126,4 ²	104,9	100,1
1998	104,9	112,5	122,1 ²	124,9 ²	103,6	101,4
1999	104,2	110,4	115,9 ²	114,3 ²	102,5	103,2
2000	105,2 ¹	118,3	121,7 ²	120,8 ²	101,5	101,0

* Előző év=100 (*Previous year=100*)

1 Előzetes adat (*Preliminary*)

2 Vámzabaderülettel együtt. (*Including free trade zones.*)

Forrás (*Source*): Foglalkoztatás (*Employment*): 1989–1991: KSH MEM;
1992–2000: KSH MEF. Egyéb adatok (*Other data*): KSH.

1.1. ábra: Alapvető gazdasági mutatók éves változása 1.
(*Annual changes of main economic indicators 1.*)

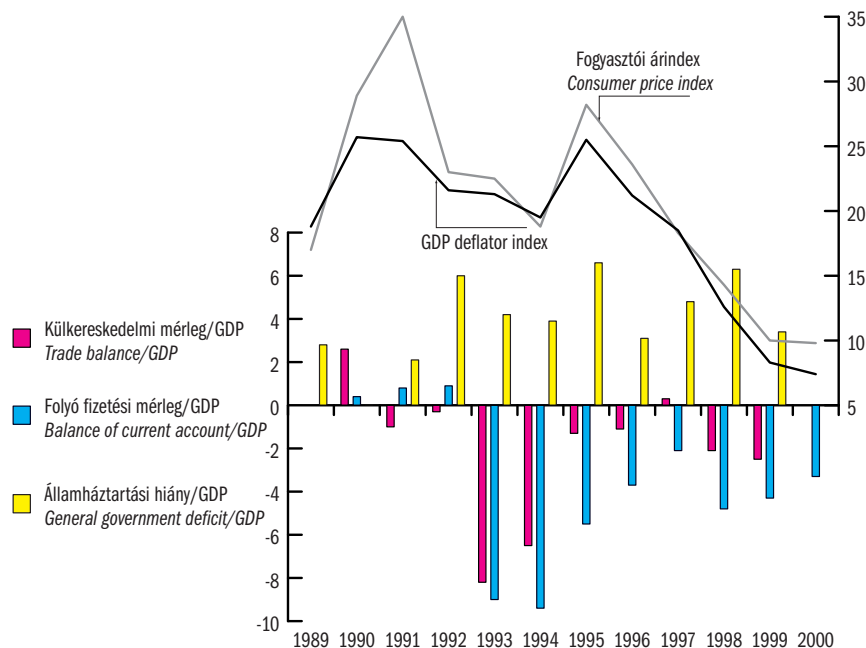
1.2. táblázat: Alapvető gazdasági mutatók 2. (Main economic indicators 2.)*

Év	GDP deflator index	Fogyasztói árindex	Külkereskedelmi mérleg ⁵ /GDP	Folyó fizetési mérleg ³ /GDP	Államháztartási hiány ⁴ /GDP	Bruttó külföldi adósság/GDP ²
Year	GDP deflator	Consumer price indexes	Trade balance ⁵ / /GDP	Balance of current account ³ /GDP	General government deficit ⁴ /GDP	Gross foreign debt/GDP ²
1989	118,8	117,0	...	...	2,8	...
1990	125,7	128,9	+2,6	+0,4	0,0	60,7
1991	125,4	135,0	-1,0	+0,8	2,1	62,7
1992	121,6	123,0	-0,3	+0,9	6,0	61,7
1993	121,3	122,5	-8,2	-9,0	4,2	66,6
1994	119,5	118,8	-6,5	-9,4	3,9	66,5
1995	125,5	128,2	-1,3	-5,5	6,6	71,5
1996	121,2	123,6	-1,1	-3,7	3,1	62,4
1997	118,5	118,3	+0,3	-2,1	4,8	54,6
1998	112,6	114,3	-2,1	-4,8	6,3	55,8
1999	108,3	110,0	-2,5	-4,3	3,4	64,4
2000	107,4 ¹	109,8	...	-3,3 ¹	...	66,1 ¹

* Előző év=100 (Previous year=100)

1 Előzetes adat. (Preliminary.) – 2 Tulajdonosi hitellel együtt (Including owner credit) – 3 1989–94: konvertibilis devizában; 1995–98: konvertibilis és nem konvertibilis devizában. (1989–94: in convertible currency; 1995–98: in convertible and non-convertible currency.) – 4 1995–98: privatizációs bevétel nélküli államháztartási hiány. (1995–98: excluding revenues from privatization). – 5 Áruk és szolgáltatások. (Goods and services.)

Forrás (Source): KSH. Folyó fizetési mérleg (Balance of current account): MNB

1.2. ábra: Alapvető gazdasági mutatók éves változása 2. (Annual changes of main economic indicators 2.)

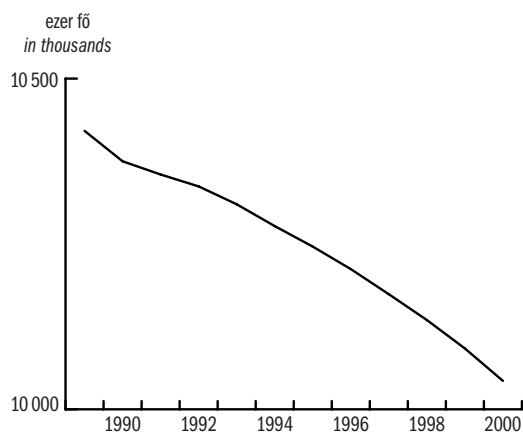
2.1. táblázat: Népesség (Population)*

Év Year	Ezer fő In thousands	1992=100 1992=100	Éves változás Annual changes
1980	10 709	103,6	-
1989	10 421	100,8	-
1990	10 375	100,4	-0,2
1991	10 355	100,2	-0,2
1992	10 337	100,0	-0,3
1993	10 310	99,7	-0,3
1994	10 277	99,4	-0,3
1995	10 246	99,1	-0,4
1996	10 212	98,8	-0,4
1997	10 174	98,4	-0,4
1998	10 135	98,0	-0,4
1999	10 092	97,6	-0,4
2000	10 043	97,1	-0,5

* Január 1. (1st January)

Jegyzet (Note): Továbbvezetett népességszám. (Updated population census.)

Forrás (Source): NSZ

2.1. ábra: Január 1-jei népesség (Population on 1st January)

**2.2. táblázat: Munkavállalási korú népesség
(Population of working age)***

Év Year	Ezer fő In thousands	1992=100 1992=100	Éves változás Annual changes
1980	6157,5	101,9	...
1990	5977,1	98,9	...
1991	6014,5	99,5	0,6
1992	6044,0	100,0	0,5
1993	6064,1	100,3	0,3
1994	6076,8	100,5	0,2
1995	6081,3	100,6	0,1
1996	6081,3	100,6	0,0
1997	6075,8	100,5	-0,1
1998	6061,0	100,3	-0,2
1999	6039,7	99,9	-0,4
2000 ¹	5996,0	99,2	...

* Férfiak: 15–59 év; nők: 15–54 év. (Male: 15–59 years; female: 15–54 years.) Éves átlagok. (Annual average.)

¹ Január 1-jei népességszámhoz igazítva. (Calculation based on population at 1th of January.)

Forrás (Source): KSH, Továbbvezetett népességszám (Updated census figures)

**2.3. táblázat: Munkavállalási korú férfiak
(Males of working age)***

Év Year	Ezer fő In thousands	1992=100 1992=100	Éves változás Annual changes
1980	3219,7	102,3	...
1990	3116,3	99,0	...
1991	3133,6	99,6	0,6
1992	3147,2	100,0	0,4
1993	3156,0	100,3	0,3
1994	3161,4	100,5	0,2
1995	3164,1	100,5	0,1
1996	3166,1	100,6	0,1
1997	3166,9	100,6	0,0
1998	3163,0	100,5	-0,1
1999	3155,9	100,3	-0,2
2000 ¹	3130,8	99,4	...

* 15–59 év (15–59 years). Éves átlagok. (Annual average.)

¹ Január 1-jei népességszámhoz igazítva. (Calculation based on population at 1th of January.)

Forrás (Source): 1980–91: KSH MEM; 1992–2000: KSH MEF

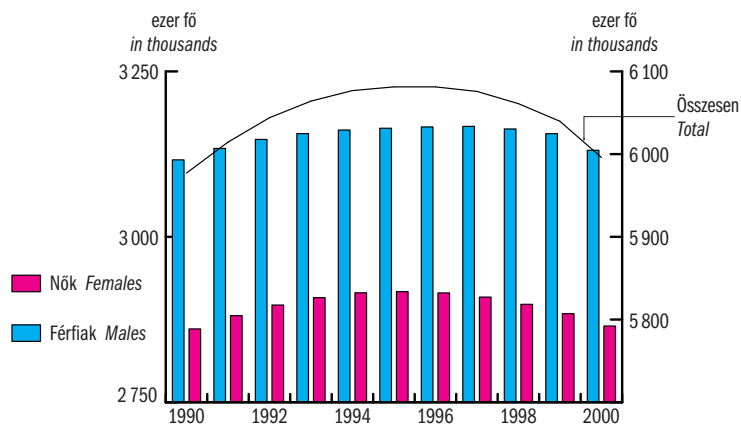
2.4. táblázat: Munkavállalási korú nők
(Females of working age)*

Év Year	Ezer fő In thousands	1992=100 1992=100	Éves változás Annual changes
1980	2937,8	101,4	...
1990	2860,8	98,8	...
1991	2880,9	99,4	0,7
1992	2896,9	100,0	0,6
1993	2908,1	100,4	0,4
1994	2915,4	100,6	0,3
1995	2917,2	100,7	0,1
1996	2915,2	100,6	-0,1
1997	2908,9	100,4	-0,2
1998	2898,0	100,0	-0,4
1999	2883,8	99,5	-0,5
2000 ¹	2865,2	99,4	...

* 15–54 év (15–54 years). Éves átlagok. (Annual average.)

¹ Január 1-jei népességszámhoz igazítva. (Calculation based on population at 1st of January.)

Forrás (Source): 1980–91: KSH MEM; 1992–2000: KSH MEF

2.2. ábra: Munkavállalási korú népesség összesen, férfiak és nők
(Population of working age, males and females)

**2.5. táblázat: Munkavállalási kornál fiatalabbak
(Population below working age)***

Év Year	Ezer fő In thousands	1992=100 1992=100	Éves változás Annual changes
1980	2347,6	118,3	...
1990	2097,1	105,7	...
1991	2036,8	102,7	-2,9
1992	1983,9	100,0	-2,6
1993	1934,4	97,5	-2,5
1994	1890,4	95,3	-2,3
1995	1853,2	93,4	-2,0
1996	1819,3	91,7	-1,8
1997	1786,9	90,1	-1,8
1998	1758,2	88,6	-1,6
1999	1731,1	87,3	-1,5
2000 ¹	1718,0	86,6	...

* 0–15 év (0–15 years). Éves átlagok. (Annual average.)

1 Január 1-jei népességszámhoz igazítva. (Calculation based on population at 1th of January.)

Forrás (Source): 1980–91: KSH MEM; 1992–2000: KSH MEF

**2.6. táblázat: Munkavállalási kornál idősebb férfiak
(Males above working age)***

Év Year	Ezer fő In thousands	1992=100 1992=100	Éves változás Annual changes
1980	757,1	95,8	...
1990	789,2	99,8	...
1991	791,1	100,1	0,2
1992	790,4	100,0	-0,1
1993	788,1	99,7	-0,3
1994	785,4	99,4	-0,3
1995	781,8	98,9	-0,5
1996	776,5	98,2	-0,7
1997	770,9	97,5	-0,7
1998	766,3	96,9	-0,6
1999	762,3	96,4	-0,5
2000 ¹	781,2	98,9	...

* 60 éves vagy idősebb (60 or older). Éves átlagok. (Annual average.)

1 Január 1-jei népességszámhoz igazítva. (Calculation based on population at 1th of January.)

Forrás (Source): 1980–91: KSH MEM; 1992–2000: KSH MEF

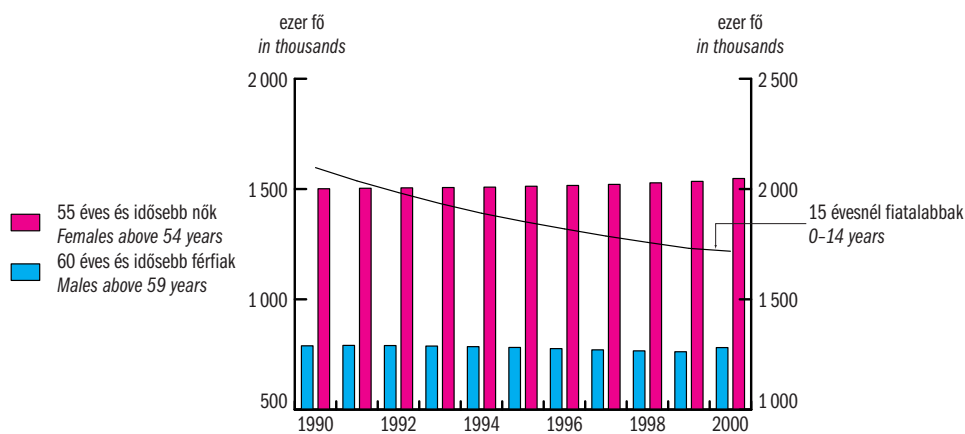
**2.7. táblázat: Munkavállalási kornál idősebb nők
(Females above working age)***

Év Year	Ezer fő In thousands	1992=100 1992=100	Éves változás Annual changes
1980	1445,3	96,0	...
1990	1501,4	99,7	...
1991	1503,6	99,9	0,1
1992	1505,4	100,0	0,1
1993	1506,9	100,1	0,1
1994	1508,7	100,2	0,1
1995	1512,7	100,5	0,3
1996	1516,3	100,7	0,2
1997	1521,1	101,0	0,3
1998	1528,1	101,5	0,5
1999	1534,8	101,9	0,4
2000 ¹	1547,8	102,8	...

* 55 éves vagy idősebb (55 or older). Éves átlagok. (Annual average.)

1 Január 1-jei népességszámhoz igazítva. (Calculation based on population at 1st of January.)

Forrás (Source): 1980–91: KSH MEM; 1992–2000: KSH MEF

**2.3. ábra: 15 évesnél fiatalabbak, 60 éves és idősebb férfiak illetve 55 éves és idősebb nők
(Population below working age [0–14 years], males above 59 years, females above 54 years)**

3.1. táblázat: Munkaerőpiaci részvétel (Labour force participation)*

Év Year	0-14 éves <i>Below working age</i>		15-59 éves férfi, 15-54 éves nő <i>Population at working age</i>						55+ nő, 60+ férfi <i>Population above working age</i>			Összesen <i>Total</i>
	Összes foglalkoz- tatott	ebből: egyéni vállalkozó és segítő családtag	Munka- nélküli	Nyugdíjas	Tanuló	Gyes, gyed (gyet)	Egyéb inaktív	Foglal- koztatott	Nyugdíjas és egyéb inaktív	Munka- nélküli		
1980	2347,6	4887,9	170,6	0,0	300,8	370,1	259,0	339,7	570,3	1632,1	0,0	10 707,5
1990	2097,1	4534,3	260,2	62,4	284,3	548,9	249,7	297,5	345,7	1944,9	0,0	10 364,8
1991	2036,8	4270,5	280,0	253,3	335,6	578,2	259,8	317,1	249,5	2045,2	0,0	10 346,0
1992	1983,9	3898,4	301,0	434,9	392,7	620,0	262,1	435,9	184,3	2101,7	9,8	10 323,7
1993	1934,4	3689,5	319,3	502,6	437,5	683,9	270,5	480,1	137,5	2141,2	16,3	10 293,5
1994	1890,4	3633,1	342,0	437,4	476,5	708,2	280,9	540,7	118,4	2163,8	11,9	10 261,3
1995	1853,2	3571,3	366,2	410,0	495,2	723,4	285,3	596,1	107,5	2180,6	6,4	10 229,0
1996	1819,3	3546,1	388,9	394,0	512,7	740,0	289,2	599,3	102,1	2184,6	6,1	10 193,4
1997	1786,9	3549,5	389,6	342,5	542,9	752,0	289,0	599,9	96,9	2189,0	6,3	10 154,9
1998	1758,2	3608,5	375,0	305,5	588,8	697,0	295,5	565,7	89,3	2197,6	7,5	10 113,6
1999	1731,1	3701,0	411,5	283,3	534,7	675,6	285,3	559,8	110,4	2185,2	1,4	10 067,8
2000	1718,0 ¹	3721,7	384,3	260,2	506,4	710,2	283,7	513,8	127,4	2199,3	2,3	10 043,0 ¹

* Ezer fő (In thousands). Éves átlagos értékek. (Annual average figures.)

¹ 2000. január 1-jei adat. A népszámlálás előzetes adata szerint a 2001. február 1-jei népességszám 10 197. A népszámlálási adatok alapján korrigált korcsoportos népességszám még nem áll rendelkezésre. (Date related to 01/01/2000. The census-based estimate of population at 01/02/2000 is 10 197 million. Estimates of the population by gender are not yet available).

Megjegyzés (Note): A foglalkoztatottakra vonatkozó adat tartalmazza a sorkatonák és a nyugdíj mellett foglalkoztatottak számát. A tanulókra vonatkozó 1995–97. évi adatok újrabecsültek. Az egyéb inaktív kategóriát kivonással határoztuk meg. ('Employed' includes conscripts and persons receiving pension. Data on students for 1995–97 have been reestimated using protected population weights. 'Other inactive' is a residual category.)

Forrás (Source): Nyugdíjasok (Pensioners): 1980–92: NYUFIG, 1992–99: KSH MEF. Gyes, gyed, gyet (Child care recipients): TB. Munkanélküliség (Unemployment): 1990–91: FH REG, 1992–2000: KSH MEF. 1980–91: KSH MEM, 1992–2000: KSH MEF.

3.2. táblázat: Munkaerőpiaci részvétel – Férfiak (*Labour force participation – Males*)*

Év Year	0-14 éves <i>Below working age</i>		15-59 éves <i>Men at working age</i>					60+ éves <i>Men above working age</i>			Összesen <i>Total</i>	
	Összes foglalkoztatott	ebből: vállalkozó és segítő családtag	Munka nélküli	Nyugdíjas	Tanuló	Gyes, gyed (gyet)	Egyéb inaktív	Foglalkoztatott	Nyugdíjas és egyéb inaktív	Munka nélküli		
	<i>Employed</i>	<i>of which: self-employed and assisting family members</i>	<i>Unemployed</i>	<i>Pensioner</i>	<i>Student</i>	<i>On child care leave</i>	<i>Other inactive</i>	<i>Employed</i>	<i>Pensioner and other inactive</i>	<i>Unemployed</i>		
1980	1208,2	2750,5	85,6	0,0	173,8	196,3	0,0	99,1	265,3	491,8	0,0	5185,0
1990	1073,1	2524,3	168,9	37,9	188,4	284,2	1,2	80,3	123,7	665,5	0,0	4978,6
1991	1041,7	2351,6	179,8	150,3	218,7	296,5	1,5	115,0	90,4	700,7	0,0	4966,4
1992	1014,4	2153,1	195,6	263,2	252,0	302,4	1,7	174,8	65,1	722,1	3,2	4952,0
1993	989,1	2029,1	207,8	311,5	263,2	346,9	2,0	203,3	47,9	735,7	4,5	4933,2
1994	966,5	2013,4	222,5	270,0	277,6	357,1	3,7	239,6	41,6	740,0	3,8	4913,3
1995	947,9	2012,5	243,0	259,3	282,2	367,4	4,9	237,8	37,1	742,6	2,1	4893,8
1996	931,0	2007,4	266,4	242,4	291,9	372,8	3,3	248,3	28,9	746,3	1,3	4873,6
1997	914,8	2018,0	268,5	212,2	306,0	377,6	1,5	251,6	25,5	743,5	1,9	4852,6
1998	900,3	2015,5	256,7	186,5	345,4	350,4	1,0	264,2	26,2	737,3	2,8	4829,6
1999	886,8	2068,4	283,3	170,3	312,7	338,8	4,2	261,5	34,7	727,2	0,4	4805,0
2000	880,0	2084,2	263,7	158,8	310,8	352,5	4,1	220,4	38,2	742,3	0,7	4792,0

* Lásd a 3.1. táblázat jegyzeteit! (*See the notes to Table 3.1.*)

3.3. táblázat: Munkaerőpiaci részvétel – Nők (Labour force participation – Females)*

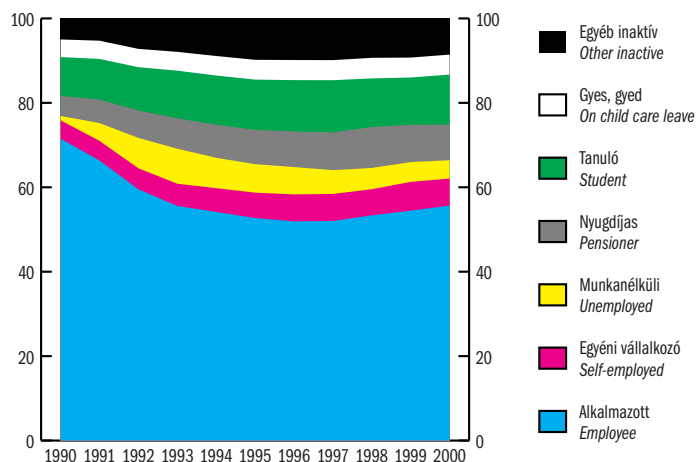
Év Year	0-14 éves <i>Below working age</i>			15-54 éves <i>Women at working age</i>					55+ éves <i>Women above working age</i>			Összesen <i>Total</i>
	Összes foglalkoztatott	ebből: vállalkozó és segítő családtag	Munka nélküli	Nyugdíjas	Tanuló	Gyes, gyed (gyet)	Egyéb inaktív	Foglalkoztatott	Nyugdíjas és egyéb inaktív	Munka nélküli		
												<i>Employed</i>
	<i>Em- ployed</i>	<i>of which: self- employed and assisting family members</i>	<i>Un- em- ployed</i>	<i>Pensioner</i>	<i>Student</i>	<i>On child care leave</i>	<i>Other inactive</i>	<i>Employed</i>	<i>Pensioner and other inactive</i>	<i>Un- employed</i>		
1980	1139,4	2137,4	85,0	0,0	127,0	173,8	259,0	240,6	305,0	1140,3	0,0	5522,5
1990	1024,1	2010,0	91,3	24,5	95,8	264,7	248,5	217,3	222,0	1279,4	0,0	5386,3
1991	995,1	1918,9	100,2	103,1	116,9	281,8	258,3	201,9	159,1	1344,5	0,0	5379,6
1992	969,5	1745,3	105,4	171,7	140,8	317,6	260,4	261,1	119,2	1379,6	6,6	5371,8
1993	945,3	1660,4	111,5	191,1	174,3	337,0	268,5	276,8	89,6	1405,5	11,8	5360,3
1994	923,7	1619,7	119,5	167,4	198,9	351,1	277,2	301,1	76,8	1423,8	8,1	5347,8
1995	905,3	1558,8	123,2	150,7	213,0	356,0	280,4	358,3	70,4	1438,0	4,3	5335,2
1996	888,3	1538,7	122,5	151,6	220,7	367,2	285,9	351,1	73,2	1438,3	4,8	5319,8
1997	872,1	1531,5	121,1	130,3	236,9	374,4	287,5	348,3	71,4	1445,3	4,4	5302,1
1998	857,9	1593,0	118,3	119,0	243,4	346,6	294,5	301,5	63,1	1460,3	4,7	5284,0
1999	844,3	1632,6	128,2	113,0	222,0	336,8	281,1	298,3	75,8	1458,0	1,0	5262,9
2000	838,0	1637,5	120,6	101,4	195,6	357,7	279,6	293,4	89,2	1457,0	1,6	5251,0

* Lásd a 3.1. táblázat jegyzeteit! (See the notes to Table 3.1.)

3.4. táblázat: Munkaerőpiaci részvétel, százalék (*Labour force participation, per cent*)*

Év Year	0-14 éves <i>Below working age</i>		15-59 éves férfi, 15-54 éves nő <i>Population at working age</i>						55+ nő, 60+ férfi <i>Population above working age</i>			Összesen <i>Total</i>
	Összes foglalkoztatott <i>Employed</i>	ebből: egyéni vállalkozó és segítő családtag <i>of which: self-employed and assisting family members</i>	Munkanélküli <i>Unemployed</i>	Nyugdíjas <i>Pensioner</i>	Tanuló <i>Student</i>	Gyes, gyed (gyet) <i>On child care leave</i>	Egyéb inaktív <i>Other inactive</i>	Foglalkoztatott és egyéb inaktív <i>Employed Pensioner and other inactive</i>	Nyugdíjas <i>Pensioner</i>	Munkanélküli <i>Unemployed</i>		
1980	21,9	45,6	1,6	0,0	2,8	3,5	2,4	3,2	5,3	15,2	0,0	100,0
1990	20,2	43,7	2,5	0,6	2,7	5,3	2,4	2,9	3,3	18,8	0,0	100,0
1991	19,7	41,3	2,7	2,4	3,2	5,6	2,5	3,1	2,4	19,8	0,0	100,0
1992	19,2	37,8	2,9	4,2	3,8	6,0	2,5	4,2	1,8	20,4	0,1	100,0
1993	18,8	35,8	3,1	4,9	4,3	6,6	2,6	4,7	1,3	20,8	0,2	100,0
1994	18,4	35,4	3,3	4,3	4,6	6,9	2,7	5,3	1,2	21,1	0,1	100,0
1995	18,1	34,9	3,6	4,0	4,8	7,1	2,8	5,8	1,1	21,3	0,1	100,0
1996	17,8	34,8	3,8	3,9	5,0	7,3	2,8	5,9	1,0	21,4	0,1	100,0
1997	17,6	35,0	3,8	3,4	5,3	7,4	2,8	5,9	1,0	21,6	0,1	100,0
1998	17,4	35,7	3,7	3,0	5,8	6,9	2,9	5,6	0,9	21,7	0,1	100,0
1999	17,2	36,8	4,1	2,8	5,3	6,7	2,8	5,6	1,1	21,7	0,0	100,0
2000	17,1	37,1	3,8	2,6	5,0	7,1	2,8	5,1	1,3	21,9	0,0	100,0

* Lásd a 3.1. táblázat jegyzeteit! (*See the notes to Table 3.1.*)

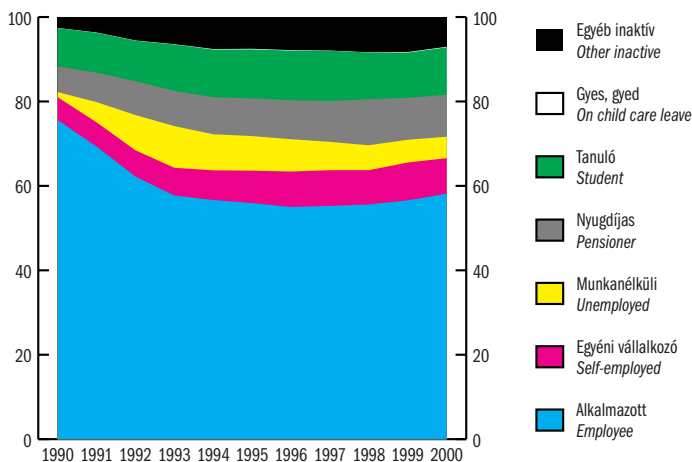
3.1. ábra: 15-59 éves férfiak és 15-54 éves nők megoszlása munkaerőpiaci részvétel szerint, százalék (*Labour force participation of population at working age, per cent*)

3.5. táblázat: Munkaerőpiaci részvétel – Férfiak, százalék
(Labour force participation – Males, per cent)*

Év Year	0-14 éves Below working age		15-59 éves Men at working age						60+ éves Men above working age			Összesen Total
	Összes foglalkoztatott	ebből: egyéni vállalkozó és segítő családtag	Munkanélküli	Nyugdíjas	Tanuló	Gyes, gyed (gyet)	Egyéb inaktív	Foglalkoztatott	Nyugdíjas és egyéb inaktív	Munkanélküli		
	Em- ployed	of which: self- employed and assisting family members	Un- em- ployed	Pensioner	Student	On child care leave	Other inactive	Employed	Pensio- ner and other inactive	Un- employed		
1980	23,3	53,0	1,7	0,0	3,4	3,8	0,0	1,9	5,1	9,5	0,0	100,0
1990	21,6	50,7	3,4	0,8	3,8	5,7	0,0	1,6	2,5	13,4	0,0	100,0
1991	21,0	47,4	3,6	3,0	4,4	6,0	0,0	2,3	1,8	14,1	0,0	100,0
1992	20,5	43,5	3,9	5,3	5,1	6,1	0,0	3,5	1,3	14,6	0,1	100,0
1993	20,0	41,1	4,2	6,3	5,3	7,0	0,0	4,1	1,0	14,9	0,1	100,0
1994	19,7	41,0	4,5	5,5	5,6	7,3	0,1	4,9	0,8	15,1	0,1	100,0
1995	19,4	41,1	5,0	5,3	5,8	7,5	0,1	4,9	0,8	15,2	0,0	100,0
1996	19,1	41,2	5,5	5,0	6,0	7,6	0,1	5,1	0,6	15,3	0,0	100,0
1997	18,9	41,6	5,5	4,4	6,3	7,8	0,0	5,2	0,5	15,3	0,0	100,0
1998	18,6	41,7	5,3	3,9	7,2	7,3	0,0	5,5	0,5	15,3	0,1	100,0
1999	18,5	43,0	5,9	3,5	6,5	7,1	0,1	5,4	0,7	15,2	0,0	100,0
2000	18,4	43,5	5,5	3,3	6,5	7,4	0,1	4,6	0,8	15,5	0,0	100,0

* Lásd a 3.1. táblázat jegyzeteit! (See the notes to Table 3.1.)

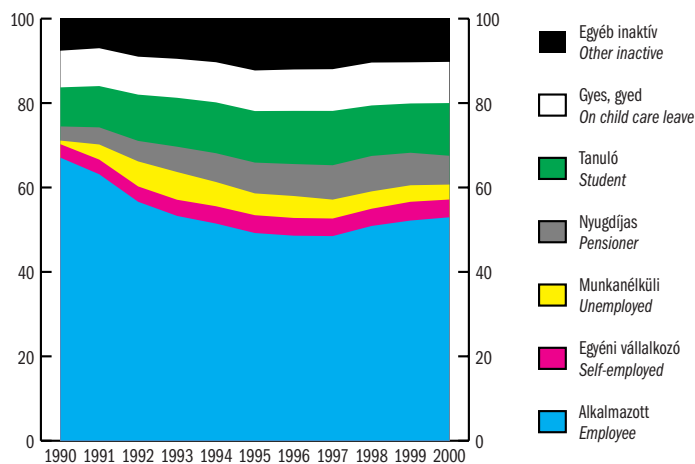

3.2. ábra: 15-59 éves férfiak megoszlása munkaerőpiaci részvétel szerint, százalék
(Labour force participation – Men aged 15-59, per cent)

3.6. táblázat: Munkaerőpiaci részvétel – Nők, százalék
(Labour force participation – Females, per cent)*

Év Year	0-14 éves Below working age		15-54 éves Women at working age						55+ éves Women above working age			Összesen Total
	Összes foglalkoztatott	ebből: egyéni vállalkozó és segítő családtag	Munka nélküli	Nyugdíjas	Tanuló	Gyes, gyed (gyet)	Egyéb inaktív	Foglalkoztatott	Nyugdíjas és egyéb inaktív	Munka nélküli		
	Em- ployed	of which: self- employed and assisting family members	Un- em- ployed	Pensioner	Student	On child care leave	Other inactive	Employed	Pensioner and other inactive	Un- employed		
1980	20,6	38,7	1,5	0,0	2,3	3,1	4,7	4,4	5,5	20,6	0,0	100,0
1990	19,0	37,3	1,7	0,5	1,8	4,9	4,6	4,0	4,1	23,8	0,0	100,0
1991	18,5	35,7	1,9	1,9	2,2	5,2	4,8	3,8	3,0	25,0	0,0	100,0
1992	18,0	32,5	2,0	3,2	2,6	5,9	4,8	4,9	2,2	25,7	0,1	100,0
1993	17,6	31,0	2,1	3,6	3,3	6,3	5,0	5,2	1,7	26,2	0,2	100,0
1994	17,3	30,3	2,2	3,1	3,7	6,6	5,2	5,6	1,4	26,6	0,2	100,0
1995	17,0	29,2	2,3	2,8	4,0	6,7	5,3	6,7	1,3	27,0	0,1	100,0
1996	16,7	28,9	2,3	2,8	4,1	6,9	5,4	6,6	1,4	27,0	0,1	100,0
1997	16,4	28,9	2,3	2,5	4,5	7,1	5,4	6,6	1,3	27,3	0,1	100,0
1998	16,2	30,1	2,2	2,3	4,6	6,6	5,6	5,7	1,2	27,6	0,1	100,0
1999	16,0	31,1	2,4	2,1	4,2	6,4	5,3	5,7	1,4	27,8	0,0	100,0
2000	16,0	31,3	2,3	1,9	3,8	6,8	5,3	5,6	1,4	27,8	0,1	100,0

* Lásd a 3.1. táblázat jegyzeteit! (See the notes to Table 3.1.)

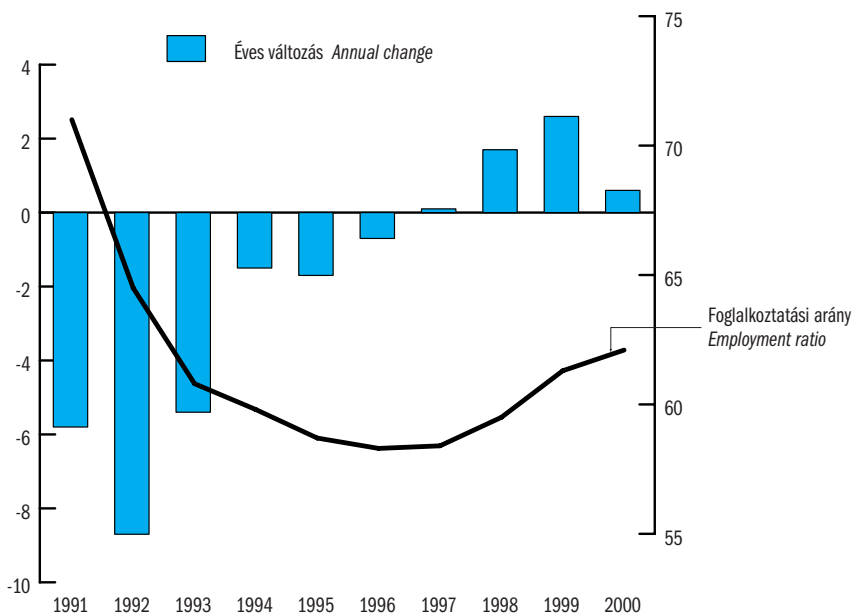
3.3. ábra: 15-54 éves nők megoszlása munkaerőpiaci részvétel szerint, százalék
(Labour force participation – Women aged 15-54, per cent)

4.1. táblázat: Munkavállalási korú foglalkoztatottak
(*Employed of working age*)

Év Year	Ezer fő 1000 prs	1992=100 1992=100	Éves változás Annual change	Foglalkoztatási arány ¹ Empl. ratio ¹
1980	4887,9	125,4	...	79,4
1990	4534,3	116,3	...	75,9
1991	4270,5	109,5	-5,8	71,0
1992	3898,4	100,0	-8,7	64,5
1993	3689,5	94,6	-5,4	60,8
1994	3633,1	93,2	-1,5	59,8
1995	3571,3	91,6	-1,7	58,7
1996	3546,1	91,0	-0,7	58,3
1997	3549,5	91,1	0,1	58,4
1998	3608,5	92,6	1,7	59,5
1999	3701,0	94,9	2,6	61,3
2000	3721,7	95,5	0,6	62,1

¹ A munkavállalási korúak százalékában. (*Per cent of the working age population.*)

Forrás (*Source*): 1980–91: KSH MEM, 1992–2000: KSH MEF

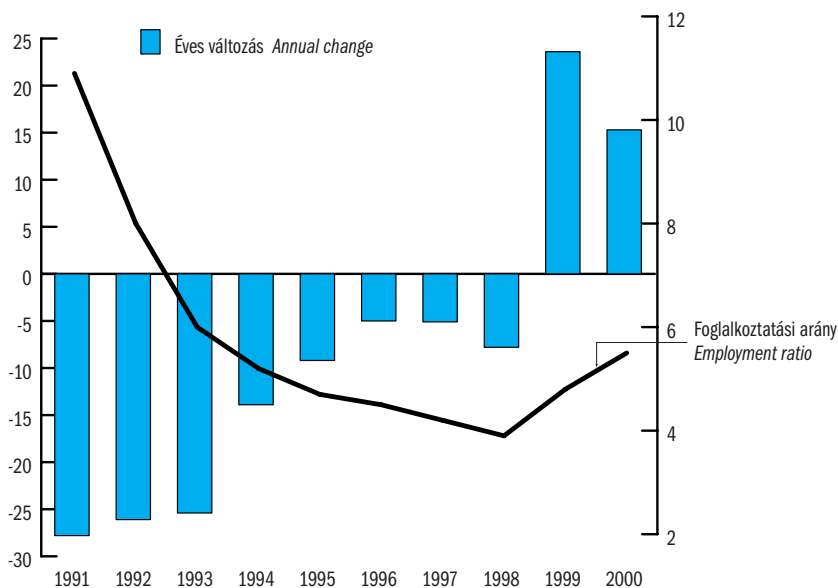
4.1. ábra: Munkavállalási korú foglalkoztatottak
(*Employed of working age*)

**4.2. táblázat: Munkavállalási koron felül foglalkoztatott
(Employed above working age)**

Év Year	Ezer fő 1000 prs	1992=100 1992=100	Éves változás Annual change	Foglalkoztatási arány ¹ Empl. ratio ¹
1980	570,3	309,4	...	25,9
1990	345,7	187,6	...	15,1
1991	249,5	135,4	-27,8	10,9
1992	184,3	100,0	-26,1	8,0
1993	137,5	74,6	-25,4	6,0
1994	118,4	64,2	-13,9	5,2
1995	107,5	58,3	-9,2	4,7
1996	102,1	55,4	-5,0	4,5
1997	96,9	52,6	-5,1	4,2
1998	89,3	48,5	-7,8	3,9
1999	110,4	59,9	23,6	4,8
2000	127,4	69,2	15,3	5,5

¹ A munkavállalási kor feletti népesség százalékában. (Per cent of the population above working age.)

Forrás (Source): 1980–91: KSH MEM, 1992–2000: KSH MEF

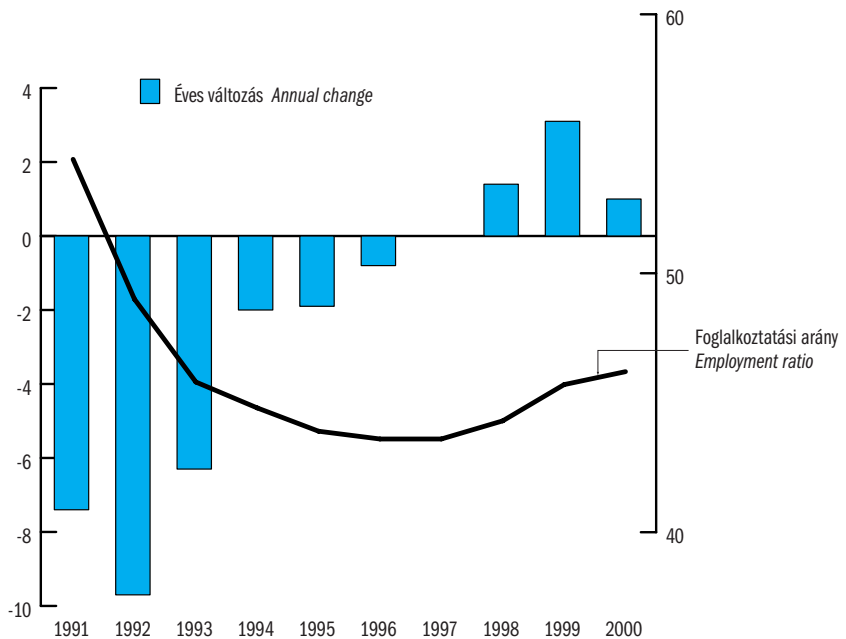

**4.2. ábra: Munkavállalási koron felül foglalkoztatott
(Employed above working age)**

4.3. táblázat: Összes foglalkoztatott (*Employed*)

Év <i>Year</i>	Ezer fő <i>1000 prs</i>	1992=100 <i>1992=100</i>	Éves változás <i>Annual change</i>	Foglalkoztatási arány ¹ <i>Empl. ratio¹</i>
1980	5458,2	133,7	...	65,3
1990	4880,0	119,5	...	59,0
1991	4520,0	110,7	-7,4	54,4
1992	4082,7	100,0	-9,7	49,0
1993	3827,0	93,7	-6,3	45,8
1994	3751,5	91,9	-2,0	44,8
1995	3678,8	90,1	-1,9	43,9
1996	3648,2	89,4	-0,8	43,6
1997	3646,4	89,3	0,0	43,6
1998	3697,8	90,6	1,4	44,3
1999	3811,4	93,4	3,1	45,7
2000	3849,1	94,3	1,0	46,2

1 A 15 év feletti népesség százalékában. (*Per cent of the population above 15 year.*)
 Forrás (*Source*): 1980–91: KSH MEM, 1992–2000: KSH MEF

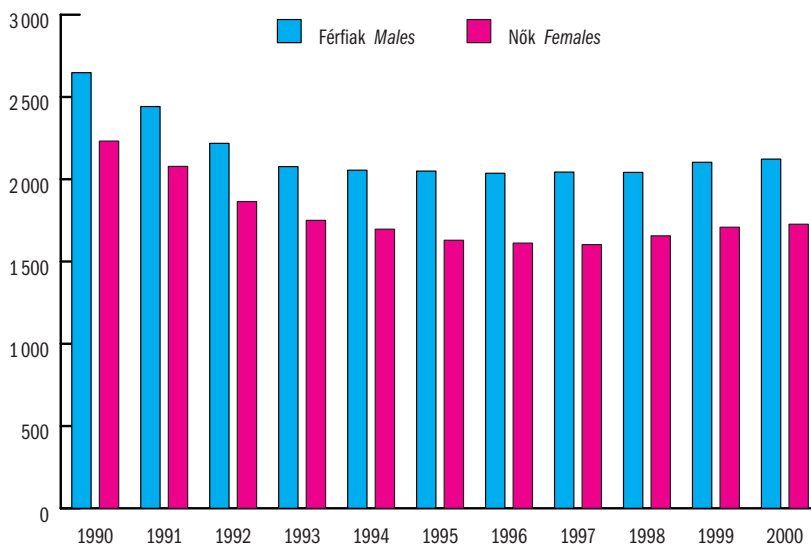

4.3. ábra: Összes foglalkoztatott (*Employed*)

4.4. táblázat: Összes foglalkoztatott nemek szerint (*Employed by gender*)

Év <i>Year</i>	Férfiak <i>Males</i>		Nők <i>Females</i>		Nők aránya <i>Ratio of females</i>
	ezer fő <i>1000 prs</i>	1992=100 <i>1992=100</i>	ezer fő <i>1000 prs</i>	1992=100 <i>1992=100</i>	% <i>per cent</i>
1980	3015,8	136,0	2442,4	131,0	44,7
1990	2648,0	119,4	2232,0	119,7	45,7
1991	2442,0	110,1	2078,0	111,5	46,0
1992	2218,2	100,0	1864,5	100,0	45,7
1993	2077,0	93,6	1750,0	93,9	45,7
1994	2055,0	92,6	1696,5	91,0	45,2
1995	2049,6	92,4	1629,2	87,4	44,3
1996	2036,3	91,8	1611,9	86,5	44,2
1997	2043,5	92,1	1602,9	86,0	44,0
1998	2041,7	92,0	1656,1	88,8	44,8
1999	2103,1	94,8	1708,4	91,6	44,8
2000	2122,4	95,7	1726,7	92,6	44,9

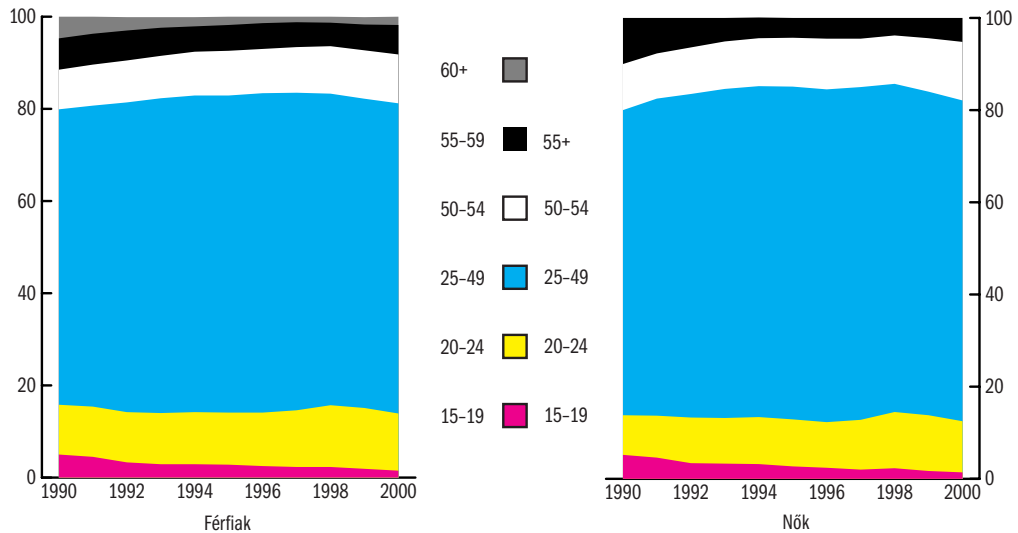
Forrás (*Source*): 1980–91: KSH MEM, 1992–2000: KSH MEF

4.4. ábra: Összes foglalkoztatott nemek szerint (*Employed by gender*)

**4.5. táblázat: A foglalkoztatottak kor szerinti megoszlása – Férfiak, százalék
(Employed by age – Males, per cent)**

Év Year	15-19	20-24	25-49 éves (years old)	50-54	55-59	60+	Összesen Total
1980	5,1	12,6	55,4	10,2	8,0	8,7	100,0
1990	5,0	10,8	64,1	8,6	6,8	4,7	100,0
1991	4,5	10,9	65,3	8,9	6,7	3,7	100,0
1992	3,3	10,9	67,2	9,1	6,5	2,9	100,0
1993	2,9	11,1	68,3	9,2	6,1	2,3	100,0
1994	2,9	11,3	68,7	9,5	5,5	2,0	100,0
1995	2,8	11,3	68,8	9,7	5,6	1,8	100,0
1996	2,5	11,6	69,3	9,6	5,6	1,4	100,0
1997	2,3	12,3	68,9	9,9	5,4	1,2	100,0
1998	2,3	13,4	67,6	10,3	5,1	1,3	100,0
1999	1,9	13,2	67,1	10,5	5,6	1,6	100,0
2000	1,5	12,4	67,3	10,6	6,4	1,8	100,0

Forrás (Source): 1980–91: szakértői becslés a népszámlálás alapján. (Census based estimates.) 1992–2000: KSH MEF

**4.5. ábra: A foglalkoztatottak kor szerinti megoszlása, százalék
(Employed by age, per cent)**

**4.6. táblázat: A foglalkoztatottak kor szerinti megoszlása – Nők, százalék
(Employed by age – Females, per cent)**

Év <i>Year</i>	15-19	20-24	25-49 éves (<i>years old</i>)	50-54	55+	Összesen <i>Total</i>
1980	5,3	9,7	61,8	10,7	12,5	100,0
1990	5,2	8,6	66,2	10,0	10,0	100,0
1991	4,6	9,1	68,8	9,8	7,7	100,0
1992	3,4	9,9	70,2	10,1	6,4	100,0
1993	3,3	9,9	71,4	10,3	5,1	100,0
1994	3,2	10,2	71,8	10,4	4,5	100,0
1995	2,7	10,2	72,2	10,6	4,3	100,0
1996	2,4	9,9	72,2	11,0	4,5	100,0
1997	2,0	10,8	72,2	10,5	4,5	100,0
1998	2,3	12,2	71,2	10,5	3,8	100,0
1999	1,7	12,1	70,2	11,6	4,4	100,0
2000	1,4	11,1	69,6	12,7	5,2	100,0

Forrás (*Source*): 1980–91: szakértői becslés a népszámlálás alapján. (*Census based estimates.*) 1992–2000: KSH MEF

**4.7. táblázat: A foglalkoztatottak iskolai végzettség szerinti megoszlása –
Férfiak, százalék (Employed by highest educational attainment – Males, per
cent)**

Év <i>Year</i>	Általános iskola 8 osztály és kevesebb <i>8 grades of primary school or less</i>	Szaktanács- képző, Szakiskola <i>Vocational school</i>	Gimnáziumi és egyéb érettségi <i>Secondary school</i>	Főiskola, egyetem <i>College, University</i>	Összesen <i>Total</i>
1980	40,8	32,3	18,2	8,7	100,0
1990	37,6	30,5	20,1	11,8	100,0
1992	25,9	35,2	24,1	14,7	100,0
1993	24,0	36,2	25,1	14,7	100,0
1994	22,5	38,1	25,2	14,2	100,0
1995	21,3	38,5	25,5	14,7	100,0
1996	20,2	39,3	25,3	15,2	100,0
1997	20,1	39,4	26,5	14,1	100,0
1998	20,3	39,4	25,7	14,7	100,0
1999	16,8	41,5	26,8	14,9	100,0
2000	16,1	41,6	26,7	15,6	100,0

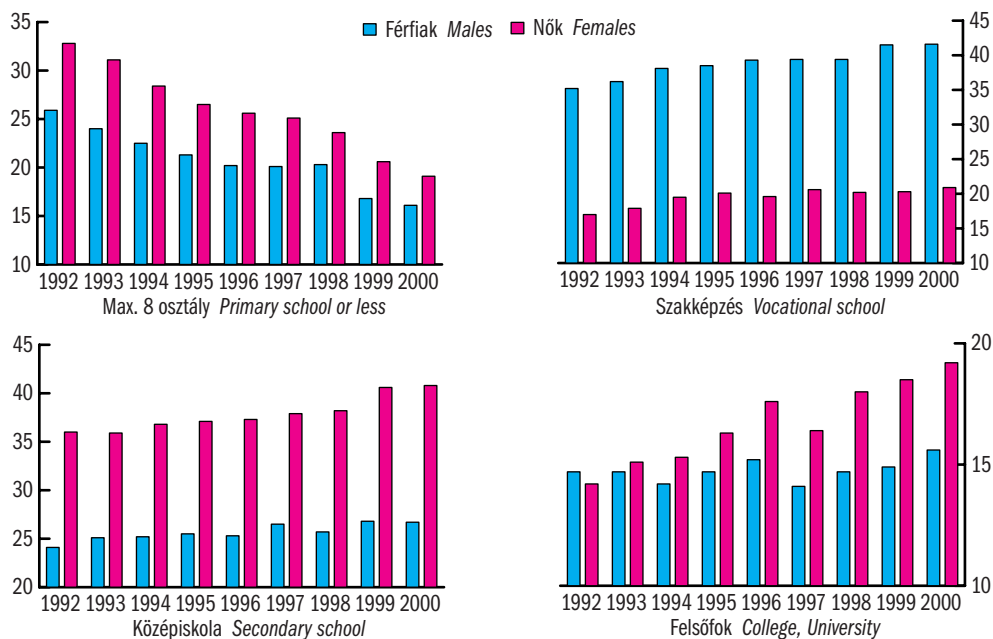
Forrás (*Source*): 1980–91: szakértői becslés a népszámlálás alapján. (*Census based estimates.*) 1992–2000: KSH MEF. 1999-től az iskolai végzettség szerinti csoportosítás kis mértékben módosult. (*Since 1999 slight changes carried out in the categorisation system.*)

4.8. táblázat: A foglalkoztatottak iskolai végzettség szerinti megoszlása – Nők, százalék (Employed by highest educational attainment – Females, per cent)

Év <i>Year</i>	Általános iskola 8 osztály és kevesebb <i>8 grades of primary school or less</i>	Szaktanács- képző, Szakiskola <i>Vocational school</i>	Gimnáziumi és egyéb érettségi <i>Secondary school</i>	Főiskola, egyetem <i>College, University</i>	Összesen <i>Total</i>
1980	53,1	12,3	27,5	7,2	100,0
1990	43,4	13,4	31,4	11,8	100,0
1992	32,8	17,0	36,0	14,2	100,0
1993	31,1	17,9	35,9	15,1	100,0
1994	28,4	19,5	36,8	15,3	100,0
1995	26,5	20,1	37,1	16,3	100,0
1996	25,6	19,6	37,3	17,6	100,0
1997	25,1	20,6	37,9	16,4	100,0
1998	23,6	20,2	38,2	18,0	100,0
1999	20,6	20,3	40,6	18,5	100,0
2000	19,1	20,9	40,8	19,2	100,0

Forrás (Source): 1980–91: szakértői becslés a népszámlálás alapján. (Census based estimates.)
1992–2000: KSH MEF

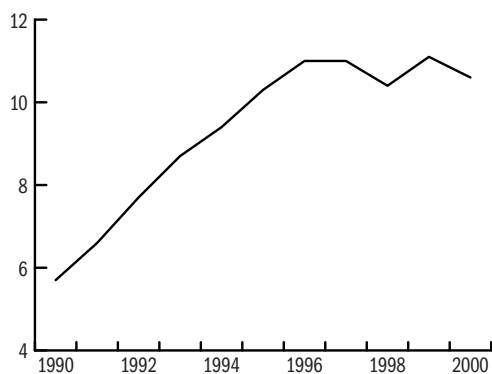

4.6. ábra: A foglalkoztatottak iskolai végzettség és nemek szerint, százalék (Employed by highest educational attainment and gender, per cent)

**4.9. táblázat: A foglalkoztatottak megoszlása
foglalkozási viszony szerint, százalék
(Employed by type of employment, per cent)**

Év	Alkalmazásban álló	Egyéni vállalkozók és segítő családtagok
Year	Employees	Self-employed and assisting family members
1980	96,5	3,5
1990	94,3	5,7
1991	93,4	6,6
1992	92,3	7,7
1993	91,3	8,7
1994	90,6	9,4
1995	89,7	10,3
1996	89,0	11,0
1997	89,0	11,0
1998	89,6	10,4
1999	88,9	11,1
2000	89,4	10,6

Forrás (*Source*): 1980–91: KSH MEM, 1992–2000: KSH MEF

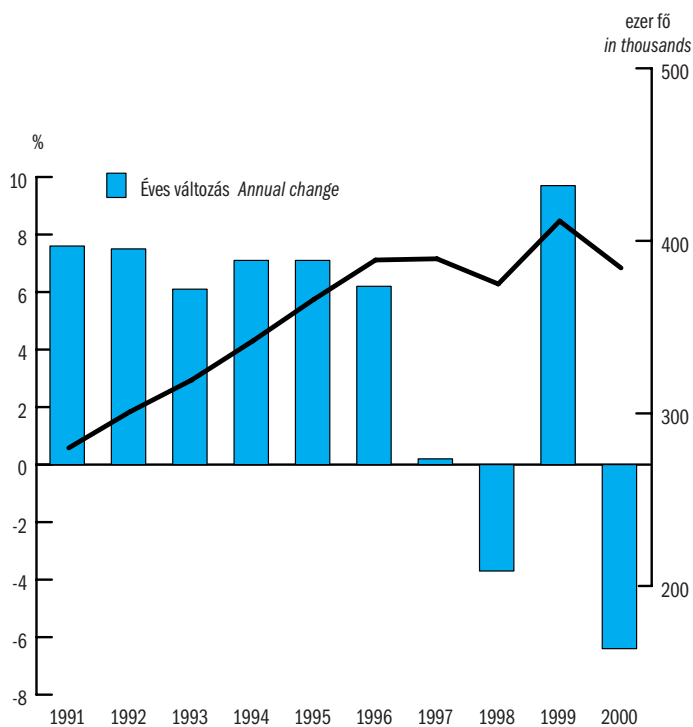
**4.7. ábra: Az egyéni vállalkozók és segítő családtagok aránya, százalék
(Ratio of self-employed and assisting family members, per cent)**

**4.10. táblázat: Egyéni vállalkozók és segítő családtagjaik
(Self-employed and assisting family members)***

Év Year	Ezer fő In thousands	1992=100 1992=100	Éves változás Annual changes
1980	170,6	56,7	...
1990	260,2	86,4	...
1991	280,0	93,0	7,6
1992	301,0	100,0	7,5
1993	319,3	106,1	6,1
1994	342,0	113,6	7,1
1995	366,2	121,7	7,1
1996	388,9	129,2	6,2
1997	389,6	129,4	0,2
1998	375,0	124,6	-3,7
1999	411,5	136,7	9,7
2000	384,3	127,7	-6,4

* 15–54, 15–59 évesek (aged 15–54, 15–59)

Forrás (Source): 1980–91: KSH MEM, 1992–2000: KSH MEF

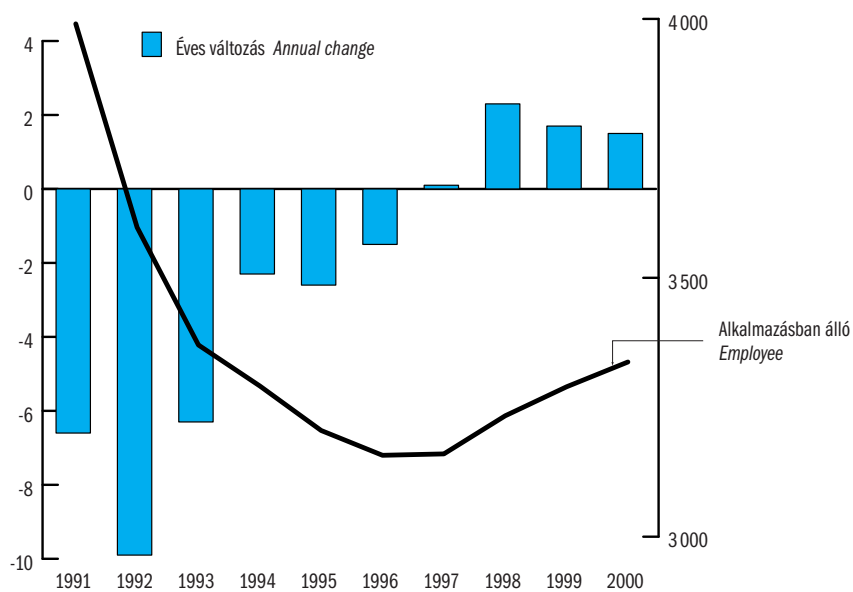
**4.8. ábra: Egyéni vállalkozók és segítő családtagok száma és az éves változás
(Self-employed and assisting family members, number and annual change)**

4.11. táblázat: Alkalmazásban állók (*Employees*)*

Év <i>Year</i>	Ezer fő <i>In thousands</i>	1992=100 <i>1992=100</i>	Éves változás <i>Annual changes</i>
1980	4717,3	131,1	...
1990	4274,1	118,8	...
1991	3990,5	110,9	-6,6
1992	3597,4	100,0	-9,9
1993	3370,2	93,7	-6,3
1994	3291,1	91,5	-2,3
1995	3205,1	89,1	-2,6
1996	3157,2	87,8	-1,5
1997	3159,9	87,8	0,1
1998	3233,5	89,9	2,3
1999	3289,5	91,4	1,7
2000	3337,4	92,8	1,5

* Munkavállalási korú foglalkoztatottak az önálló vállalkozók és segítő családtagjaik nélkül. (*Employees of working age net of self-employed and assisting family members.*)

Forrás (*Source*): 1980–91: KSH MEM, 1992–2000: KSH MEF

4.9. ábra: Alkalmazásban állók (*Employees*)

**4.12. táblázat: Az alkalmazásban állók megoszlása ágazatok szerint, százalék
(Employees by industry, per cent)***

	1980	1990	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Mezőgazdaság <i>Agriculture</i>	18,0	15,8	10,3	8,2	7,6	6,9	7,1	6,6	6,3	5,8	5,2
Bányászat <i>Mining and quarrying</i>	2,2	1,8	1,5	1,2	1,2	1,0	1,0	0,8	0,7	0,7	0,7
Feldolgozóipar <i>Manufacturing</i>	29,2	29,5	27,5	25,9	24,7	24,3	24,7	25,1	26,0	26,0	25,9
Villamosenergia, gáz-, gőz-, vízellátás <i>Electricity, gas, steam and water supply</i>	2,9	3,0	2,8	3,1	3,2	2,9	2,7	3,0	2,9	2,6	2,3
Építőipar <i>Construction</i>	7,0	5,9	5,1	5,3	5,0	5,5	5,5	5,5	5,7	6,0	6,4
Kereskedelem, javítás <i>Wholesale and retail trade</i>	8,7	8,9	10,5	10,8	10,9	10,7	11,5	12,0	11,4	12,3	13,0
Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás <i>Hotels and restaurants</i>	2,3	2,4	2,5	2,6	2,5	2,9	2,8	3,0	3,0	3,3	3,2
Szállítás, raktározás, posta távközlés <i>Transport, storage and communication</i>	7,4	6,7	8,2	8,9	8,4	8,6	8,6	8,4	8,3	8,3	8,3
Pénzügyi tevékenység <i>Financial intermediation</i>	1,1	1,4	1,8	2,1	2,1	2,5	2,5	2,5	2,3	2,2	2,2
Ingtalan-ügyletek, gazdasági szolgáltatás <i>Real estate, renting and business activities</i>	3,2	2,9	3,3	3,7	3,2	3,4	3,2	3,7	4,0	4,5	5,0
Közigazgatás, védelem, kötelező tb. <i>Public administration and defence; compulsory social security</i>	4,0	5,6	7,6	8,7	9,4	9,6	9,4	9,0	8,8	8,4	8,1
Oktatás <i>Education</i>	6,0	7,1	8,4	10,0	9,9	10,1	9,8	9,1	9,2	9,0	9,1
Egészségügyi szociális ellátás <i>Health and social work</i>	5,3	5,5	6,3	7,1	7,0	6,9	6,8	7,1	7,1	6,9	6,8
Egyéb <i>Other</i>	2,7	3,4	4,2	4,2	4,8	4,7	4,1	4,2	4,3	4,0	3,9
Összesen <i>Total</i>	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

* A szövetkezetek és társasvállalkozások tagjaival együtt. (Includes members of cooperatives and partnerships.)

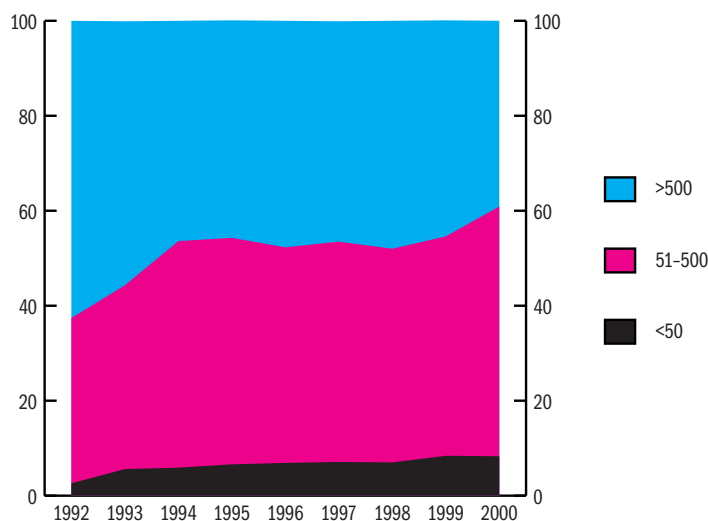
Forrás (Source): Szakértői becslés a népszámlálás alapján. (Census based estimates.); 1992–2000: KSH MEF

4.13. táblázat: A vállalati szférában alkalmazottak megoszlása vállalatméret szerint, százalék (*Employees of the corporate sector by firm size, per cent*)

Év <i>Year</i>	50 főnél kisebb <i>with less than 50</i>	51–500 fős <i>with 51–500</i>	500 főnél nagyobb <i>with more than 500</i>
	cégeknél alkalmazottak (<i>employed in companies</i>)		
1989	0,4	24,2	75,4
1990	...	...	...
1991	...	...	...
1992	2,6	34,8	62,6
1993	5,6	38,7	55,6
1994	5,9	47,7	46,4
1995	6,6	47,7	45,8
1996	6,9	45,4	47,7
1997	7,1	46,4	46,4
1998	7,0	45,0	48,0
1999	8,4	46,2	45,5
2000	8,3	52,6	39,1

Jegyzet (*Note*): 1989–94: 20 fős vagy nagyobb vállalatok; 1995–1999: 10 fős vagy nagyobb vállalatok; 2000: 5 fős vagy nagyobb vállalkozások.
(1989–94: firms employing 20 or more workers; 1995–1999: firms employing 10 or more workers; 2000: firms employing 5 or more workers.)

Forrás (*Source*): FH BT

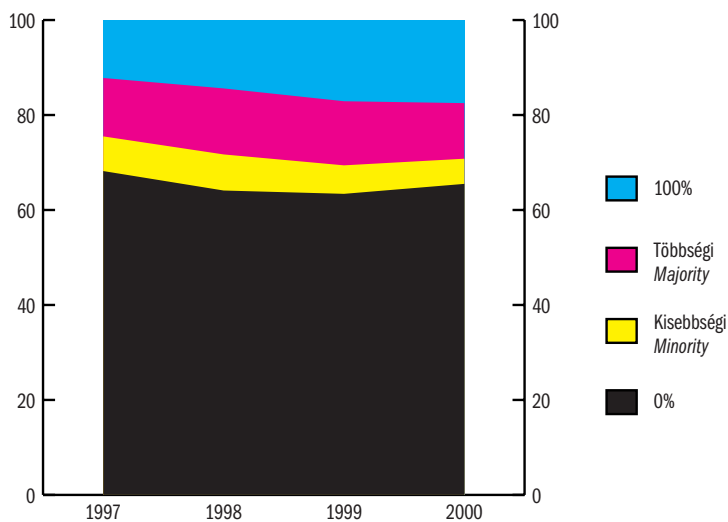
4.10. ábra: A vállalati szférában alkalmazottak megoszlása vállalatméret szerint, százalék (*Employees of the corporate sector by firm size, per cent*)

**4.14. táblázat: A vállalati szférában alkalmazottak megoszlása a külföldi tulajdonhányad szerint, százalék
(Employees of the corporate sector by the share of foreign ownership, per cent)**

Külföldi tulajdonhányad <i>Foreign Ownership</i>	1997	1998	1999	2000
100%	12,2	14,4	17,1	17,5
Többségi <i>Majority</i>	12,3	13,9	13,5	11,7
Kisebbségi <i>Minority</i>	7,3	7,6	6,0	5,3
0%*	68,2	64,1	63,4	65,5

Jegyzet (*Note*): 1997–1999: 10 fős vagy nagyobb vállalatok; 2000: 5 fős vagy nagyobb vállalkozások. (1997–1999: firms employing 10 or more workers; 2000: firms employing 5 or more workers.)

Forrás (*Source*): FH BT

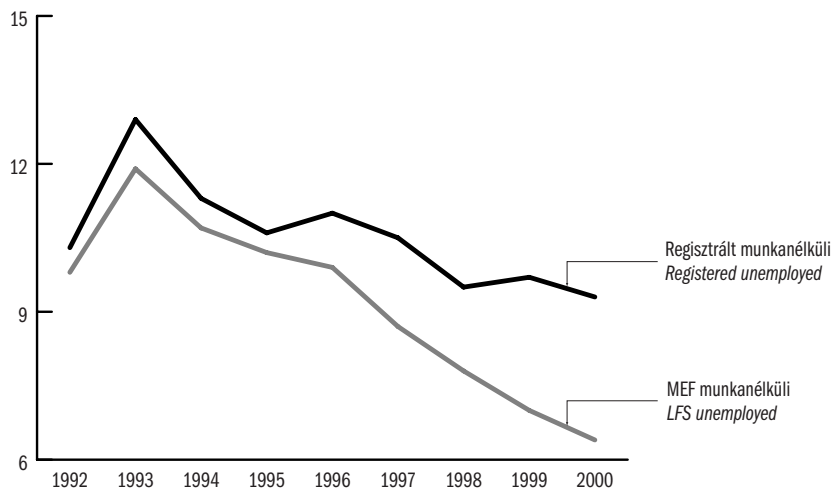
**4.11. ábra: A vállalati szférában alkalmazottak megoszlása a külföldi tulajdonhányad szerint, százalék
(Employees of the corporate sector by the share of foreign ownership, per cent)**

5.1. táblázat: Munkanélküliség (*Unemployment*)

Év Year	Regisztrált munkanélküli <i>Registered unemployed</i>		MEF munkanélküli <i>LFS unemployed</i>	
	ezer fő <i>in thousands</i>	ráta <i>rate in %</i>	ezer fő <i>in thousands</i>	ráta <i>rate in %</i>
1990	477,4	-	-	-
1991	227,3	4,1	-	-
1992	557,0	10,3	444,2	9,8
1993	671,8	12,9	518,9	11,9
1994	568,4	11,3	451,2	10,7
1995	507,7	10,6	416,5	10,2
1996	500,6	11,0	400,1	9,9
1997	470,1	10,5	348,8	8,7
1998	423,1	9,5	313,0	7,8
1999	409,5	9,7	284,7	7,0
2000	390,5	9,3	262,5	6,4

Jegyzet (*Note*): A regisztrált munkanélküli ráta nevezője az előző év január 1-jei gazdaságilag aktív népesség. (*The denominator of the unemployment rate is the economically active population on 1st January of the previous year.*)

Forrás (*Source*): Regisztrált munkanélküliség (*Registered unemployed*): FH REG;
MEF-munkanélküliség (*LFS unemployed*): KSH MEF

5.1. ábra: Regisztrált és MEF munkanélküliségi ráta alakulása
(*Registered and LFS unemployment rates*)

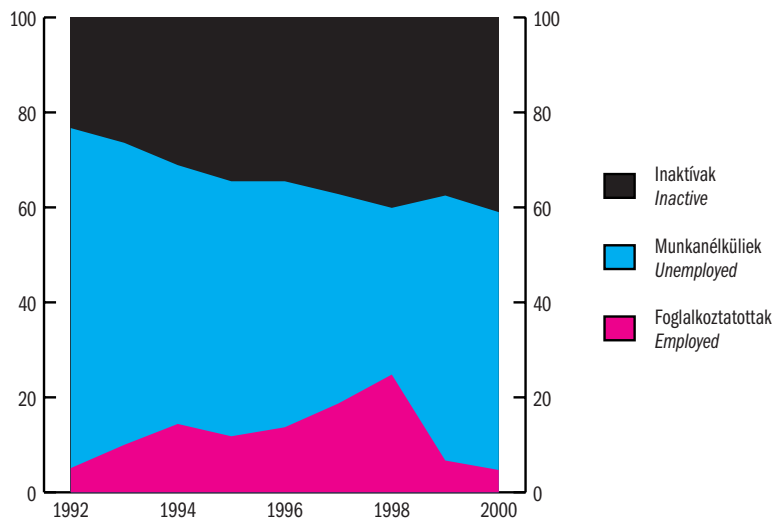

5.2. táblázat: A regisztrált munkanélküliek megoszlása a Munkaerő-felvételben megfigyelt gazdasági aktivitás szerint (Registered unemployed by economic activity as observed in the LFS)

Év <i>Year</i>	Foglalkoztatottak <i>Employed</i>	Munkanélküliek <i>Unemployed</i>	Inaktívák <i>Inactive</i>	Összesen <i>Total</i>
1992	5,1	71,6	23,3	100,0
1993	10,0	63,6	26,4	100,0
1994	14,4	54,5	31,1	100,0
1995	11,8	53,7	34,5	100,0
1996	13,7	51,8	34,5	100,0
1997	18,7	44,1	37,2	100,0
1998	24,8	35,1	40,1	100,0
1999	6,7	55,8	37,5	100,0
2000	4,7	54,3	41,0	100,0

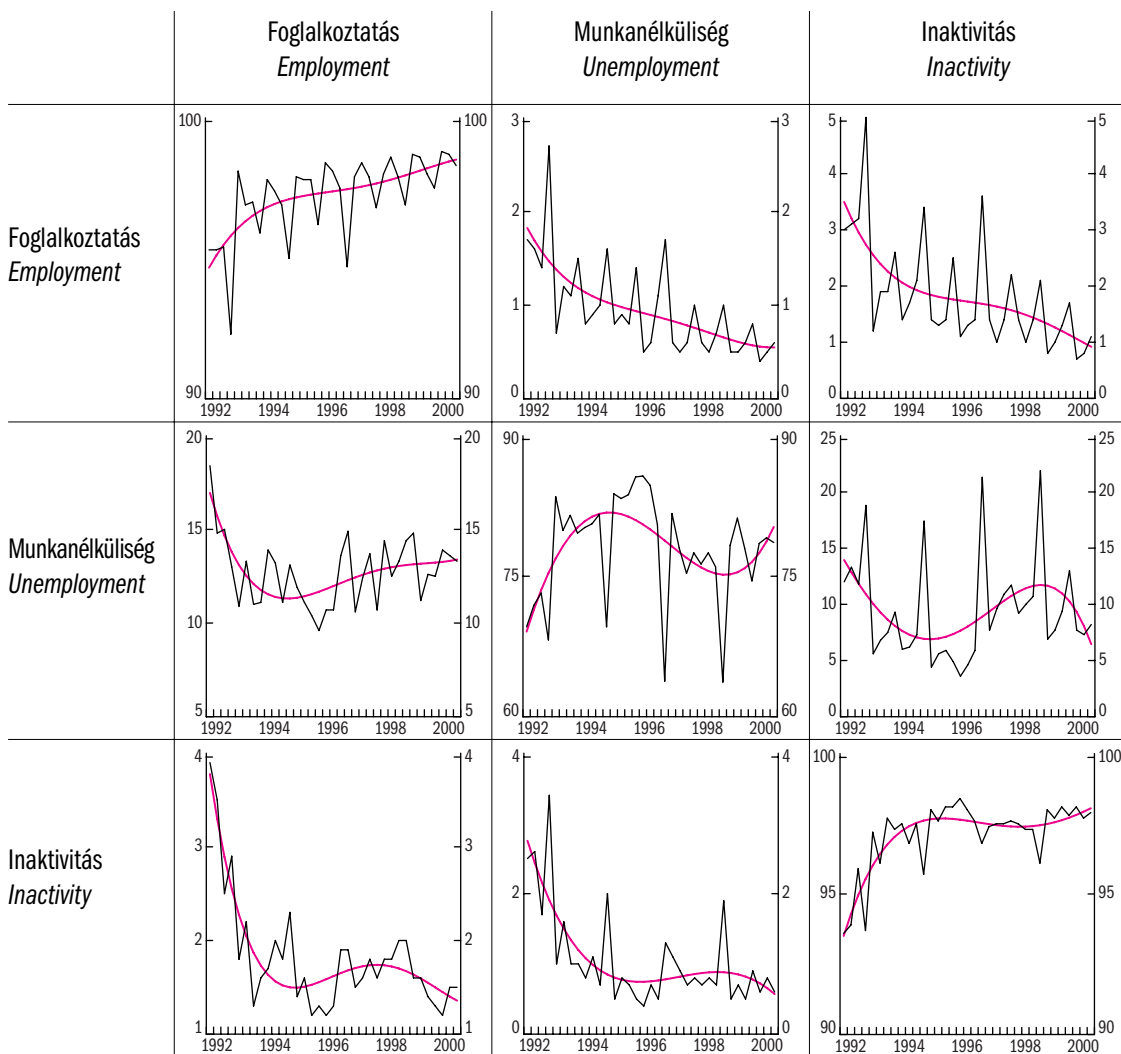
Jegyzet (Note): Az adatok a KSH MEF-ben regisztráltként megfigyelt munkanélküliekre vonatkoznak. A vonal módszertani változást jelez, 1999-től a magukat regisztrált munkanélkülinek vallók közül kiszűrték azokat, akik 2 hónapnál hosszabb időt jelöltek meg a munkaügyi központtal történt utolsó kapcsolatfelvételnél. (The data refer to the population observed as registered unemployed in the LFS. Since 1999 serious methodology changes: people whose last contact with employment office was more than two months before were excluded.)

Forrás (Source): KSH MEF

5.2. ábra: Regisztrált munkanélküliek megoszlása gazdasági aktivitás szerint (Registered unemployed by economic activity)

5.3. ábra: A különböző munkaerőpiaci állományok közötti negyedéves áramlások intenzitásának alakulása a 17-74 éves népességben, 1992-2000 (Quarterly flows between labour market states, population between 15-74 years, 1992-2000)

A munkaerőpiaci státusok közötti negyedéves áramlási ráták (%) a Munkaerő-felvételben két egymást követő negyedévben egyaránt megfigyelt 15-74 éves népességben. A piros görbék negyedfokú polinommal simított trendet mutatnak. (The data refer to 15-74 aged cohort in the LFS in two consecutive quarters. Red curves: smoothed with fourth degree polynomial.)

Forrás (Source): KSH MEF

5.3. táblázat: Főbb munkanélküliségi adatok idősorai a nyilvántartási statisztika alapján, éves átlagok, ezer fő ill. százalék (Selected time series of registered unemployment, yearly average, in thousands, per cent)

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001 ¹
Regisztrált munkanélküli (Registered Unemployment)	557,0	671,7	568,4	507,7	500,6	470,1	423,1	409,5	390,5	386,0
Munkanélküliségi ráta (Unemployment rate)	10,3	12,9	11,3	10,6	11,0	10,5	9,5	9,7	...	...
Ebből: (Of which)										
pályakezdő (school-leavers)	39,6	59,7	62,1	54,5	46,2	42,4	32,5	29,9	26,0	24,4
nem pályakezdő (non school-leavers)	517,4	612,0	506,2	453,2	454,4	427,7	390,6	379,6	364,4	361,6
férfi (male)	328,0	395,3	333,0	293,8	284,1	267,1	233,4	221,4	209,7	212,9
nő (female)	228,9	276,4	235,3	213,8	216,5	203,0	189,7	188,1	180,8	173,1
25 éves és fiatalabb (25 years old and younger)	139,7	174,8	153,3	134,2	124,0	105,8	89,9	85,4	79,1	77,3
fizikai foglalkozású (manual workers)	465,1	556,0	467,6	414,3	407,4	386,3	349,0	336,8	321,2	323,7
szellemi foglalkozású (non manual workers)	91,9	115,8	100,7	93,4	93,2	83,8	74,1	72,7	69,3	62,3
Megoszlás, % (Ratio, %)										
pályakezdő (school-leavers)	7,1	8,9	10,9	10,7	9,2	9,0	7,7	7,3	6,7	6,3
férfi (male)	58,9	58,8	58,6	57,9	56,7	56,8	55,2	54,1	53,7	55,1
25 éves és fiatalabb (25 years old and younger)	25,1	26,0	27,0	26,4	24,8	22,5	21,3	20,9	20,3	20,0
fizikai foglalkozású (manual workers)	83,5	82,8	82,3	81,6	81,4	82,2	82,5	82,3	82,2	83,8
Munkanélküli ellátásban részesülő (Unemployment benefit recipients)	412,9	404,8	228,9	182,8	171,7	141,7	130,7	140,7	131,7	124,4
Jövedelempótló támogatásban részesülő (Unemployment assistance recipients)	18,4	89,3	190,3	210,0	211,3	201,3	182,2	148,6	143,5	80,6
Belépő munkanélküliek száma (Inflow to the Register)	-	48,6	42,3	45,7	52,8	56,1	55,4	57,2	54,1	56,6
Ebből: (Of which)										
pályakezdő (school-leavers)	-	7,6	7,8	8,0	7,5	9,2	9,8	9,3	8,0	6,6
Kilépő munkanélküliek száma (Outflow from the Register)	-	51,2	51,7	47,6	54,3	57,3	60,4	57,2	56,8	58,7
Ebből: (Of which)										
pályakezdő (school-leavers)	-	6,6	7,9	8,5	8,9	9,0	11,0	9,4	8,2	6,7

1 I. félév. (First half of the year.)

Jegyzet (Note): A regisztrált munkanélküliekkel számított munkanélküliségi ráta országos átlagát az FH 2000-től kezdődően nem publikálja. (The national average of the registered unemployment rate is not published by the Employment Office from 2000.)

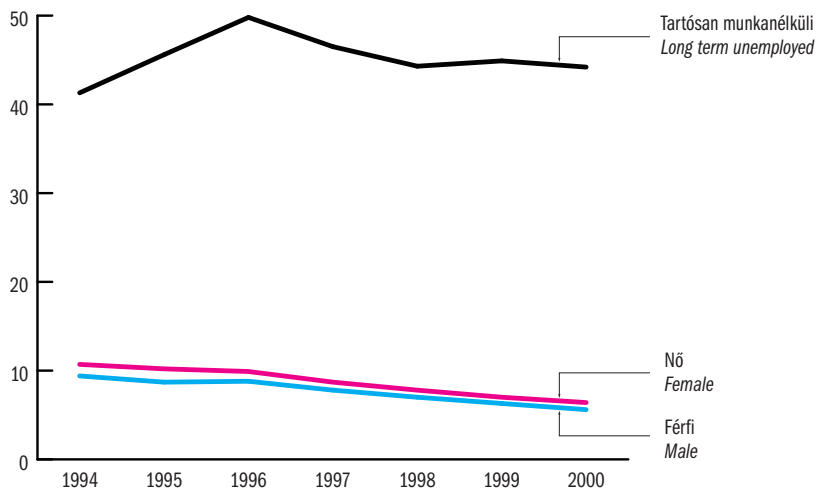
Forrás (Source): FH REG

5.4. táblázat: A munkanélküliség ráta alakulása kor és nem szerint, és a tartósan munkanélküliek aránya, százalék (Unemployment rate by age and gender and lengths, per cent)

Év Year	Munkanélküliségi ráta Unemployment rate			Ebből (Of which)	Tartósan munkanél- küliek aránya*
	Férfiak Males	Nők Females	Együtt Together	15-24 évesek (15-24 ages)	Ratio of long term unemployment
1992	10,7	8,7	9,8	17,5	...
1993	13,2	10,4	11,9	21,3	...
1994	11,8	9,4	10,7	19,4	41,3
1995	11,3	8,7	10,2	18,6	45,6
1996	10,7	8,8	9,9	17,9	49,8
1997	9,5	7,8	8,7	15,9	46,5
1998	8,5	7,0	7,8	13,4	44,3
1999	7,5	6,3	7,0	12,4	44,9
2000	7,0	5,6	6,4	12,1	44,2

* 100 % = az összes munkanélküli (unemployed total)

Forrás (Source): KSH MEF

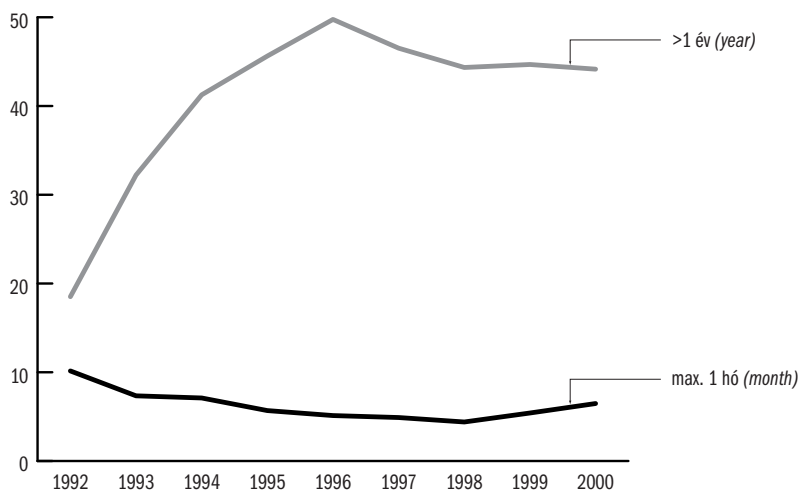

5.4. ábra: A munkanélküliség alakulása nem és tartósság szerint (Unemployment rate by gender and length)

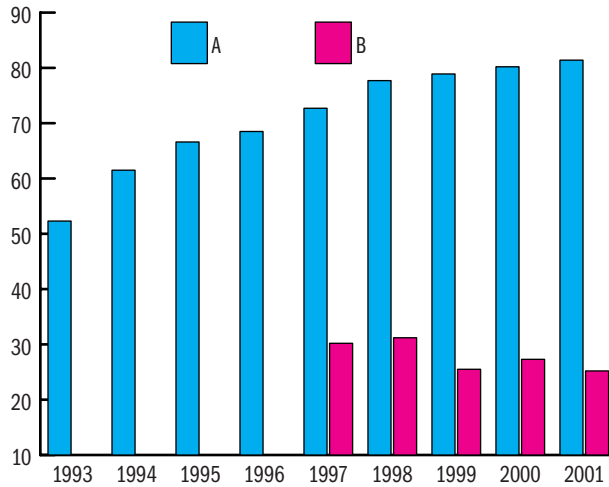
5.5. táblázat: A munkanélküliek száma a munkakeresés hossza szerint, ezer fő
(The distribution of unemployed by duration of job search, in thousands)

Év	A munkakeresés időtartama								Összesen
	Length of job search								
Year	1-4[<1]	5-14[1-3]	15-26[4-6]	27-51[7-11]	52[12]	53-78[13-18]	79-104[19-24]	105-[>24]	Total
	hét [hónap] (weeks [month])								
1992	43,9	90,9	96,4	110,7	10,6	41,7	38,4	-	432,6
1993	36,2	74,8	87,9	120,5	14,7	75,1	83,7	-	492,9
1994	30,5	56,5	65,0	91,9	8,4	63,0	73,8	40,4	429,5
1995	23,0	51,0	56,5	69,4	20,2	57,2	34,3	93,2	404,8
1996	19,9	46,4	49,3	61,5	18,2	56,1	37,1	100,2	388,7
1997	16,1	43,7	45,9	54,4	15,7	44,5	31,1	77,3	328,7
1998	12,9	44,2	44,5	45,7	16,0	39,0	27,6	63,5	293,4
1999	15,4	44,1	38,8	46,0	13,2	38,1	26,8	62,3	284,7
2000	17,0	39,0	35,1	42,8	12,7	36,9	23,6	55,4	262,5

Forrás (Source): KSH MEF

5.5. ábra: A munkanélküliek száma a munkakeresés hossza szerint, ezer fő
(The distribution of unemployed by duration of job search, in thousands)

5.6. ábra: Tartós munkanélküliség a munkanélküli regiszter adatai alapján
(Long-term registered unemployment)

A: Azon regisztrált munkanélküliek aránya, akiknél az első nyilvántartásba lépés óta eltelt idő meghaladja az egy évet. Az első nyilvántartásbavétel dátuma korrigálva az utolsó kérelem-beadás dátumával. (*Time since first registration exceeds 1 year; per cent of total registered unemployment.*)

B: Azon regisztrált munkanélküliek aránya, akik egy évet meghaladóan folyamatosan, megszakítás nélkül szerepelnek a munkanélküli nyilvántartásban. (*Time since last registration exceeds 1 year; per cent of total registered unemployment.*)

5.6. táblázat: A munkanélküli nyilvántartásba belépők száma, ezer fő
(First-time entrants and re-entrants to unemployment register, in thousands)

		Január	Február	Március	Április	Május	Június	Július	Augusztus	Szeptember	Október	December	Havi átlag	
		January	February	March	April	May	June	July	August	September	October	December	Monthly average	
1994	Első alkalommal belépő <i>First-Time Entrants</i>	26,7	22,3	19,5	21,0	18,5	20,2	28,5	21,6	23,6	18,7	16,6	15,0	21,0
	Már volt regisztrált <i>Re-Entrants</i>	24,0	17,4	15,4	17,3	14,9	18,1	33,6	21,8	23,3	21,8	23,8	24,8	21,3
	Összes belépő <i>Total Number of Entrants</i>	50,6	39,7	34,9	38,3	33,4	38,3	62,1	43,3	46,9	40,5	40,5	39,8	42,4
1995	Első alkalommal belépő <i>First-Time Entrants</i>	20,0	18,5	15,6	15,8	13,8	17,9	27,9	16,9	16,4	15,5	12,9	12,4	17,0
	Már volt regisztrált <i>Re-Entrants</i>	36,3	24,6	18,8	20,8	18,0	23,3	35,3	24,8	35,2	27,3	40,3	40,0	28,7
	Összes belépő <i>Total Number of Entrants</i>	56,3	43,0	34,4	36,6	31,8	41,2	63,2	41,7	51,6	42,8	53,2	52,4	45,7
1996	Első alkalommal belépő <i>First-Time Entrants</i>	18,6	20,3	18,3	17,0	16,2	21,8	34,7	18,5	21,6	14,6	16,2	12,7	19,2
	Már volt regisztrált <i>Re-Entrants</i>	38,9	30,9	25,2	22,9	31,5	34,0	37,5	31,2	38,3	37,8	38,0	37,4	33,6
	Összes belépő <i>Total Number of Entrants</i>	57,4	51,1	43,4	40,0	47,7	55,7	72,1	49,7	59,9	52,4	54,2	50,2	52,8
1997	Első alkalommal belépő <i>First-Time Entrants</i>	18,1	20,7	15,3	13,6	13,7	20,6	27,2	17,6	18,3	13,6	14,5	10,5	17,0
	Már volt regisztrált <i>Re-Entrants</i>	56,7	47,5	36,3	32,5	30,0	32,5	34,3	32,5	36,9	36,9	47,5	46,5	39,2
	Összes belépő <i>Total Number of Entrants</i>	74,8	68,3	51,6	46,1	43,7	53,1	61,4	50,1	55,2	50,5	62,0	57,0	56,1
1998	Első alkalommal belépő <i>First-Time Entrants</i>	13,8	14,9	11,8	10,4	10,6	12,2	21,9	15,1	15,7	12,9	12,2	9,2	13,4
	Már volt regisztrált <i>Re-Entrants</i>	58,9	46,3	39,1	35,0	35,5	32,9	36,1	34,6	38,4	44,4	50,9	52,0	42,0
	Összes belépő <i>Total Number of Entrants</i>	72,7	61,2	50,9	45,3	46,1	45,1	58,0	49,7	54,1	57,3	63,1	61,1	55,4
1999	Első alkalommal belépő <i>First-Time Entrants</i>	12,7	12,5	11,1	10,2	10,3	10,6	21,0	14,7	16,9	12,3	11,6	9,8	12,8
	Már volt regisztrált <i>Re-Entrants</i>	59,7	47,2	42,4	39,8	38,7	35,9	40,2	39,8	42,5	43,3	49,6	53,9	44,4
	Összes belépő <i>Total Number of Entrants</i>	72,4	59,6	53,5	50,0	48,9	46,5	61,2	54,5	59,4	55,7	61,1	63,7	57,2
2000	Első alkalommal belépő <i>First-Time Entrants</i>	11,9	12,0	9,9	9,7	7,4	9,6	18,1	12,3	14,9	10,7	9,6	8,8	11,2
	Már volt regisztrált <i>Re-Entrants</i>	57,4	46,3	39,9	39,2	32,0	37,9	41,1	35,0	42,9	43,4	45,8	53,9	42,9
	Összes belépő <i>Total Number of Entrants</i>	69,3	58,3	49,8	48,9	39,4	47,5	59,2	47,3	57,8	54,1	55,4	62,7	54,1

Forrás (Source): FH REG

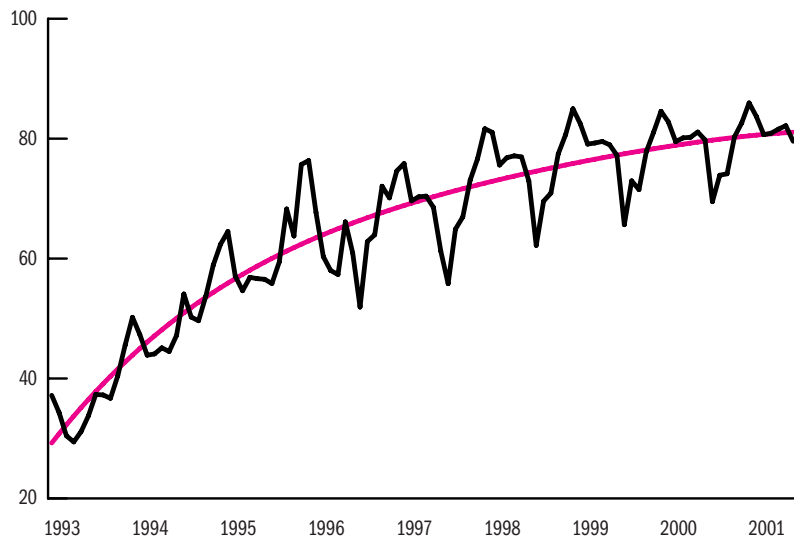
5.7. táblázat: Segélyezés és munkaerőpiaci programok
(Benefit receipt and participation in active labour market programs)

Év	Munka- nélküli járadék	Jövedelem- pótló támogatás	Pályakezdők munkanélküli segélye	Nem részesül támogatásban	Közhasznú munka	Átképzés	Bértámo- gatás	Egyéb program	Összesen
Year	Unem- ployment benefit	Unem- ployment assistance	UA for school- leavers	Do not receive provision	Public work	Retraining	Wage subsidy	Other programmes	Total
1990									
Ezer fő (in thousands)	42,5	-	-	18,6	...	...	...	...	61,0
Százalék (per cent)	69,6			30,4					100,0
1991									
Ezer fő (in thousands)	236,0	-	9,0	72,7	...	...	...	...	317,7
Százalék (per cent)	74,3		2,8	22,9					100,0
1992									
Ezer fő (in thousands)	431,2	27,2	18,4	150,3	18,2	27,4	7,7	20,6	701,0
Százalék (per cent)	61,5	3,9	2,6	21,4	2,6	3,9	1,1	2,9	100,0
1993									
Ezer fő (in thousands)	312,4	123,2	23,8	195,6	26,0	30,1	14,8	45,2	771,1
Százalék (per cent)	40,5	16,0	3,1	25,4	3,4	3,9	1,9	5,9	100,0
1994									
Ezer fő (in thousands)	160,3	202,4	24,5	142,4	28,7	31,2	23,9	61,7	675,1
Százalék (per cent)	23,7	30,0	3,6	21,1	4,3	4,6	3,5	9,1	100,0
1995									
Ezer fő (in thousands)	150,8	192,9	26,3	109,1	21,7	20,4	10,9	64,7	596,8
Százalék (per cent)	25,3	32,3	4,4	18,3	3,6	3,4	1,8	10,8	100,0
1996									
Ezer fő (in thousands)	145,4	218,5	2,6	127,8	38,5	20,6	16,4	74,5	644,3
Százalék (per cent)	22,6	33,9	0,4	19,8	6,0	3,2	2,5	11,6	100,0
1997									
Ezer fő (in thousands)	134,1	193,5	0,1	121,8	38,9	25,1	29,7	95,7	638,9
Százalék (per cent)	21,0	30,3	0,0	19,1	6,1	3,9	4,6	15,0	100,0
1998									
Ezer fő (in thousands)	123,9	158,6	0,1	109,4	37,4	24,5	30,9	86,7	571,5
Százalék (per cent)	21,7	27,7	0,0	19,1	6,5	4,3	5,4	15,2	100,0
1999									
Ezer fő (in thousands)	135,5	146,7	0,0	107,1	35,7	28,0	31,1	60,6	544,7
Százalék (per cent)	24,9	26,9	0,0	19,7	6,6	5,1	5,7	11,1	100,0
2000									
Ezer fő (in thousands)	117,0	139,7 ¹	0,0	106,5	26,7	25,3	27,5	73,5	516,2
Százalék (per cent)	22,7	27,1	0,0	20,6	5,2	4,9	5,3	14,2	100,0

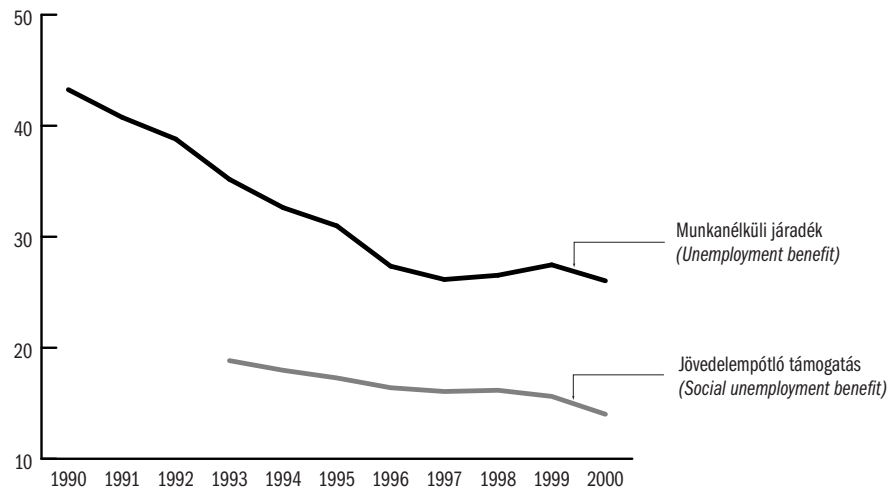
¹ A rendszeres szociális segélyben részesülőkkel együtt. (Together with the number of regular social allowance recipients.)
 Jegyzet (Note): Október. A ráták nevezőjében a regisztráltak és a munkaerőpiaci programokban részt vevők együttes száma szerepel. (October. The percentage ratios refer to the combined number of the registered unemployed and program participants.)

Forrás (Source): FH

**5.7. ábra: Ismétlődő munkanélküliség alakulása a regiszter alapján
(A nem első ízben regisztráltak és az első ízben regisztráltak hányadosa)
(Ratio of re-entrants to first-time entrants in the register)**

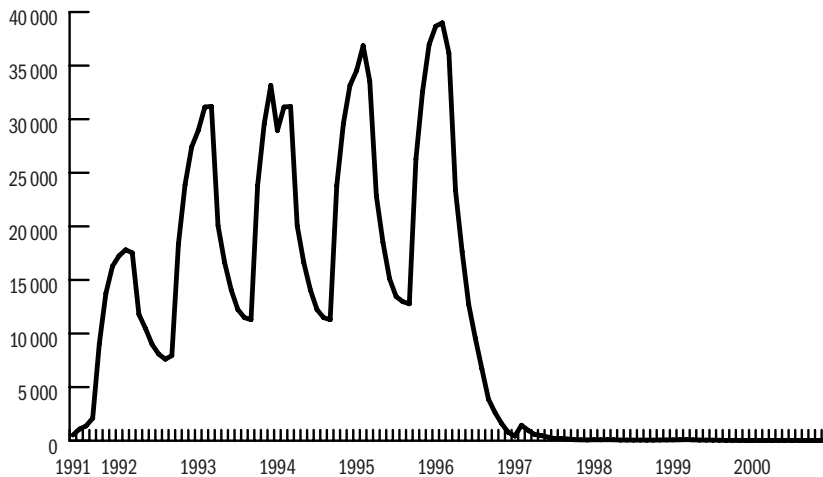

5.8. ábra: Az átlagos munkanélküli segély és a jövedelempótló támogatás az átlagkeresethez viszonyítva, 1990–99 (The ratio of average unemployment benefits and unemployment assistance to gross earnings)

5.8. táblázat: A munkanélküli ellátásban részesülő pályakezdők havonkénti záró létszáma, 1991–2000
(The number of school leavers' unemployment benefit recipients on the closing day of each month, 1991–2000)

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Január (January)	-	17 261	28 943	28 943	34 525	38 675	428	88	69	15
Február (February)	-	17 813	31 136	31 136	36 859	38 994	1 443	78	81	13
Március (March)	-	17 529	31 192	31 192	33 545	36 171	968	89	96	15
Április (April)	-	11 799	20 064	20 064	22 844	23 347	580	81	74	12
Május (May)	-	10 472	16 618	16 618	18 513	17 655	474	57	56	18
Június (June)	529	8 991	14 063	14 063	15 120	12 699	333	59	53	15
Július (July)	1 082	8 081	12 240	12 240	13 444	9 579	203	52	49	19
Augusztus (August)	1 378	7 603	11 484	11 484	12 977	6 694	192	55	41	14
Szeptember (September)	2 100	7 937	11 289	11 289	12 771	3 867	152	50	28	11
Október (October)	9 033	18 371	23 809	23 809	26 276	2 613	86	52	24	8
November (November)	13 753	23 885	29 565	29 565	32 560	1 588	77	61	18	13
December (December)	16 281	27 402	33 158	33 158	36 970	776	63	65	12	14

Forrás (Source): FH

5.9. ábra: A munkanélküli ellátásban részesülő pályakezdők havonkénti záró létszáma, 1991–2000
(The number of school leavers' unemployment benefit recipients on the closing day of each month, 1991–2000)

5.9. táblázat: A regisztrált munkanélküliek, a munkanélküli ellátásban részesülők és a jövedelempótló támogatásban részesülők megoszlása iskolai végzettség szerint (*Distribution of registered unemployed, unemployment benefit recipients and unemployment assistance recipients by educational attainment*)

Iskolai végzettség <i>Educational attainment</i>	Regisztrált munkanélküli <i>Registered unemployed</i>			Munkanélküli ellátás <i>Unemployment benefit</i>			Jövedelempótló támogatás <i>Unemployment assistance</i>		
	1995	1998	2001	1995	1998	2001	1995	1998	2001
Max. 8 általános <i>Max. 8 classes of primary school</i>	43,6	40,9	42,3	36,9	32,0	29,7	56,8	50,0	55,5
Szaktanulmányi, szakiskola <i>Vocational school</i>	34,5	36,0	34,2	36,6	39,5	40,7	30,6	34,3	30,0
Képesítést adó középiskola <i>Vocational secondary school</i>	11,7	12,8	13,0	14,9	16,0	16,7	6,9	8,7	7,4
Gimnázium <i>Grammar school</i>	7,9	7,8	7,7	8,3	9,0	9,0	4,5	5,7	5,1
Főiskola <i>College diplom, BA</i>	1,5	1,8	2,1	2,2	2,6	2,9	0,8	1,0	0,9
Egyetem <i>University diplom, MA</i>	0,7	0,6	0,7	1,0	0,9	1,0	0,3	0,3	0,3
Összesen <i>Total</i>	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
N	482 746	406 386	359 593	167 278	125 583	98 020	220 725	186 599	136 907

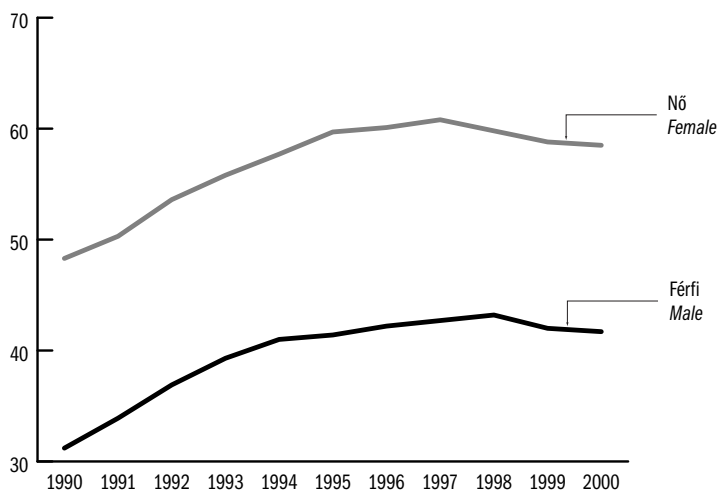
Forrás (*Source*): FH

6.1. táblázat: Inaktív népesség nemek szerint
(Inactive population by gender)*

Év <i>Year</i>	Férfi (<i>Male</i>)			Nő (<i>Female</i>)		
	Ezer fő <i>In thousands</i>	1992=100	Inaktivitási arány ¹ <i>Inactivity ratio¹</i>	Ezer fő <i>In thousands</i>	1992=100	Inaktivitási arány ¹ <i>Inactivity ratio¹</i>
1980	961,0	66,1	24,2	1 940,7	82,3	44,3
1990	1 219,6	83,9	31,2	2 105,7	89,2	48,3
1991	1 332,4	91,7	33,9	2 203,4	93,4	50,3
1992	1 453,0	100,0	36,9	2 359,5	100,0	53,6
1993	1 551,1	106,8	39,3	2 462,1	104,3	55,8
1994	1 618,0	111,4	41,0	2 552,1	108,2	57,7
1995	1 634,9	112,5	41,4	2 645,7	112,1	59,7
1996	1 662,6	114,4	42,2	2 663,2	112,9	60,1
1997	1 680,2	115,6	42,7	2 692,4	114,1	60,8
1998	1 698,3	116,9	43,2	2 646,3	112,2	59,8
1999	1 644,4	113,2	42,0	2 596,2	110,0	58,8
2000	1 630,1	112,2	41,7	2 583,3	109,5	58,5

* 15 évesnél idősebb népesség. (*Population above 15 years of age.*)

¹ A 15 évesnél idősebb népesség százalékában. (*Per cent of the population above 15 years of age.*)

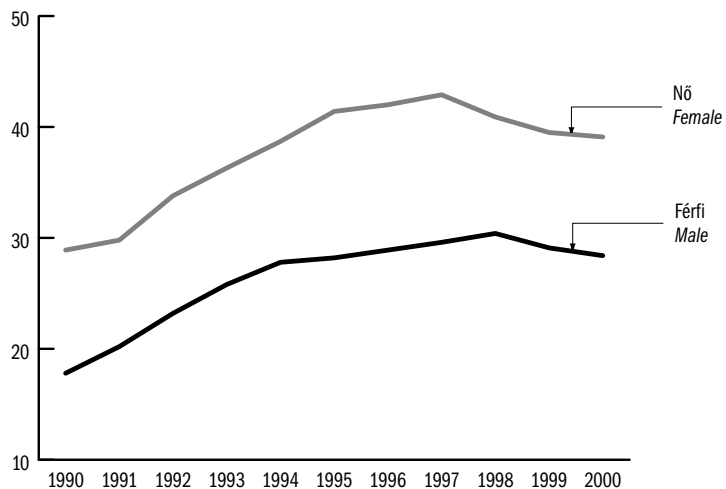

6.1. ábra: Az inaktivitási arány alakulása nemek szerint (*Inactive ratio by gender*)

**6.2. táblázat: Munkavállalási korú inaktív népesség nemek szerint
(Inactive population of working age by gender)**

Év <i>Year</i>	Férfi (Male)			Nő (Female)		
	Ezer fő <i>In thousands</i>	1992=100	Inaktivitási arány ¹ <i>Inactivity ratio¹</i>	Ezer fő <i>In thousands</i>	1992=100	Inaktivitási arány ¹ <i>Inactivity ratio¹</i>
1980	469,2	64,2	14,6	800,4	81,7	27,2
1990	554,1	75,8	17,8	826,3	84,3	28,9
1991	631,7	86,4	20,2	858,9	87,7	29,8
1992	730,9	100,0	23,2	979,9	100,0	33,8
1993	815,4	111,6	25,8	1 056,6	107,8	36,3
1994	878,0	120,1	27,8	1 128,3	115,1	38,7
1995	892,3	122,1	28,2	1 207,7	123,2	41,4
1996	916,3	125,4	28,9	1 224,9	125,0	42,0
1997	936,7	128,2	29,6	1 247,1	127,3	42,9
1998	961,0	131,5	30,4	1 186,0	121,0	40,9
1999	917,2	125,5	29,1	1 138,2	116,2	39,5
2000	887,8	121,5	28,4	1 126,3	114,9	39,1

¹ A munkavállalási korú népesség százalékában. (Per cent of the working age population.)
Forrás (Source): 1980–91: KSH MEM; 1992–99: KSH MEF

**6.2. ábra: Munkavállalási korúak inaktivitási aránya nemek szerint
(Inactivity ratio of working age population by gender)**

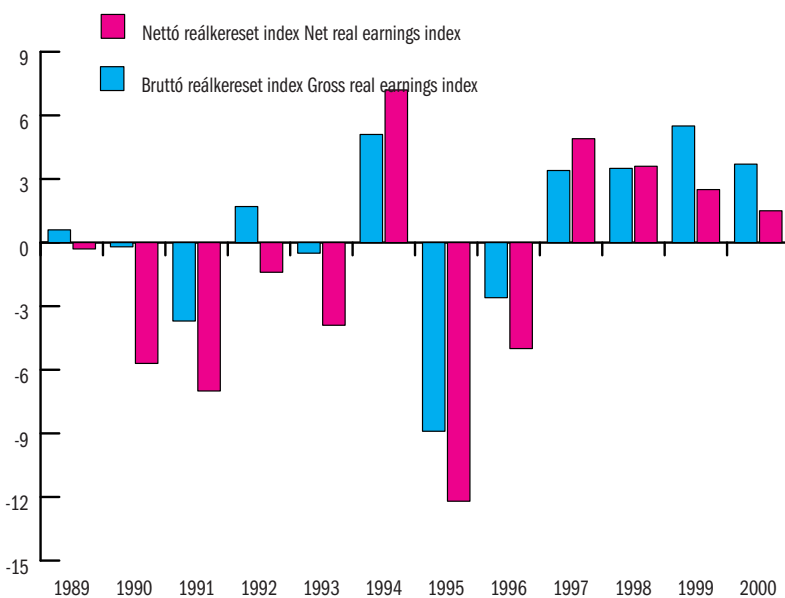
7.1. táblázat: Nominális és reálkereset (Nominal and real earnings)

Év	Bruttó átlagkereset (Ft)	Nettó átlagkereset (Ft)	Fogyasztói árindex ¹	Bruttó reálkereset index	Nettó reálkereset index	Nettó reálkereset ²
Year	Gross earnings (HUF)	Net earnings (HUF)	Consumer price ¹	Gross real earnings index	Net real earnings index	Net real earnings ²
1989	10 571	8 165	117,2	100,6	99,7	115,6
1990	13 446	10 108	128,9	99,8	94,3	109,1
1991	17 934	12 948	135,0	96,3	93,0	101,4
1992	22 294	15 628	123,0	101,7	98,6	100,0
1993	27 173	18 397	122,5	99,5	96,1	96,1
1994	33 939	23 424	118,8	105,1	107,2	103,0
1995	38 900	25 891	128,2	91,1	87,8	90,5
1996	46 837	30 544	123,6	97,4	95,0	86,0
1997	57 270	38 145	118,3	103,4	104,9	90,2
1998	67 764	45 162	114,3	103,5	103,6	93,4
1999	77 187	50 076	110,0	105,5	102,5	95,8
2000	87 645	55 785	109,8	103,7	101,5	97,2

1 Előző időszak (previous year) = 100%

2 1992 = 100

Forrás (Source): KSH IMS

7.1. ábra: Bruttó és nettó reálkereset éves változása
(Change of gross real earnings and net real earnings)

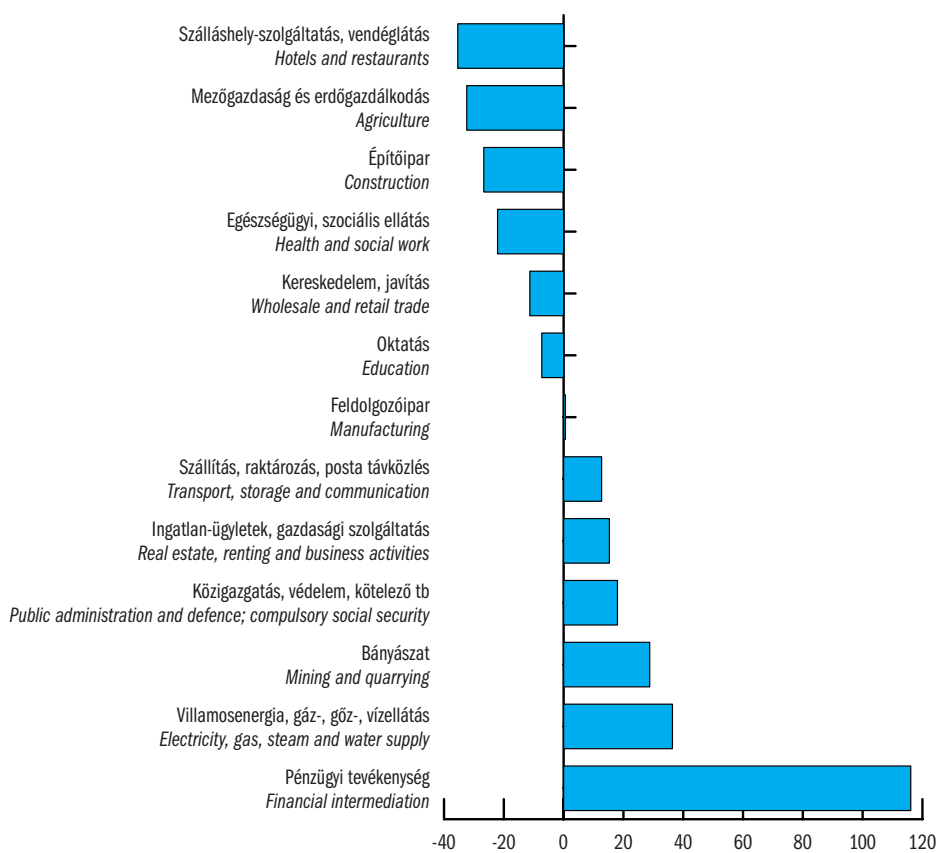
**7.2. táblázat: Bruttó átlagkereset nemzetgazdasági ágak szerint
(Gross average earnings by industry)***

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Mezőgazdaság és erdőgazdálkodás <i>Agriculture</i>	19 230	24 641	29 873	35 073	42 216	48 762	53 521	59 246
Bányászat <i>Mining and quarrying</i>	36 611	43 245	50 765	60 102	76 952	84 977	95 762	112 914
Feldolgozóipar <i>Manufacturing</i>	26 317	32 500	38 797	47 178	57 597	67 169	76 335	88 136
Villamosenergia, gáz-, gőz-, vízellátás <i>Electricity, gas, steam and water supply</i>	34 202	41 958	50 805	62 525	75 729	90 305	104 543	119 539
Építőipar <i>Construction</i>	24 053	30 301	32 544	38 407	46 884	54 123	56 753	64 259
Kereskedelem, javítás <i>Wholesale and retail trade</i>	27 294	32 930	36 311	45 463	53 733	62 688	66 913	77 758
Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás <i>Hotels and restaurants</i>	23 298	28 040	29 370	35 267	41 012	46 437	50 067	56 593
Szállítás, raktározás, posta távközlés <i>Transport storage and communication</i>	28 208	35 511	41 437	51 513	63 288	76 108	88 238	98 815
Pénzügyi tevékenység <i>Financial intermediation</i>	52 881	62 643	71 194	88 759	114 083	142 432	165 327	189 444
Ingatlan-ügyletek, gazdasági szolgáltatás <i>Real estate, renting and business activities</i>	31 434	38 275	41 716	51 733	61 146	81 125	89 399	101 019
Közigazgatás, védelem, kötelező tb. <i>Public administration and defence; compulsory social security</i>	33 550	40 048	45 861	53 523	65 329	75 671	92 821	103 428
Oktatás <i>Education</i>	24 495	31 912	34 866	38 996	49 460	59 822	72 869	81 204
Egészségügyi, szociális ellátás <i>Health and social work</i>	22 624	29 446	32 462	37 530	45 376	52 781	59 105	68 304
Egyéb <i>Other</i>	27 794	34 635	39 884	47 857	54 533	63 896	71 199	79 820
Összesen <i>Total</i>	27 173	33 939	38 900	46 837	57 270	67 764	77 187	87 645

* Ft/hó/fő (*HUF/month, per capita*)

Jegyzet (*Note*): Az adatok a költségvetésben dolgozókra, illetve az alábbi méretkategóriájú vállalatokra vonatkoznak: 20 fős és nagyobb (1993–94), 10 fős és nagyobb (1995–98), 5 fős és nagyobb (1999–). Teljes munkaidős alkalmazottak. (*The data refer to full-time employees in the budget sector and firms employing at least 20 workers [1993–94], 10 workers [1995–98] and 5 workers [1999–], respectively.*)

Forrás (*Source*): KHS, IMS

7.2. ábra: Bruttó átlagkereset az országos átlag százalékában, nemzetgazdasági ágak szerint, 2000
(Gross real earnings as a percentage of national average industry, 2000)

7.3. táblázat: Bruttó átlagkereset nemzetgazdasági ágak szerint (*Gross average earnings by industry*)*

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Mezőgazdaság és erdőgazdálkodás <i>Agriculture</i>	70,8	72,6	76,8	74,9	73,7	72,0	69,3	67,6
Bányászat <i>Mining and quarrying</i>	134,7	127,4	130,5	128,3	134,4	125,4	124,1	128,8
Feldolgozóipar <i>Manufacturing</i>	96,8	95,8	99,7	100,7	100,6	99,1	98,9	100,6
Villamosenergia, gáz-, gőz-, vízellátás <i>Electricity, gas, steam and water supply</i>	125,9	123,6	130,6	133,5	132,2	133,3	135,4	136,4
Építőipar <i>Construction</i>	88,5	89,3	83,7	82,0	81,9	79,9	73,5	73,3
Kereskedelem, javítás <i>Wholesale and retail trade</i>	100,4	97,0	93,3	97,1	93,8	92,5	86,7	88,7
Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás <i>Hotels and restaurants</i>	85,7	82,6	75,5	75,3	71,6	68,5	64,9	64,6
Szállítás, raktározás, posta távközlés <i>Transport storage and communication</i>	103,8	104,6	106,5	110,0	110,5	112,3	114,3	112,7
Pénzügyi tevékenység <i>Financial intermediation</i>	194,6	184,6	183,0	189,5	199,2	210,2	214,2	216,1
Ingatlan-ügyletek, gazdasági szolgáltatás <i>Real estate, renting and business activities</i>	115,7	112,8	107,2	110,5	106,8	119,7	115,8	115,3
Közigazgatás, védelem, kötelező tb. <i>Public administration and defence; compulsory social security</i>	123,5	118,0	117,9	114,3	114,1	111,7	120,3	118,0
Oktatás <i>Education</i>	90,1	94,0	89,6	83,3	86,4	88,3	94,4	92,7
Egészségügyi, szociális ellátás <i>Health and social work</i>	83,3	86,8	83,4	80,1	79,2	77,9	76,6	77,9
Egyéb <i>Other</i>	102,3	102,1	102,5	102,2	95,2	94,3	92,2	91,1

* Nemzetgazdaság összesen = 100 (*National average = 100*)

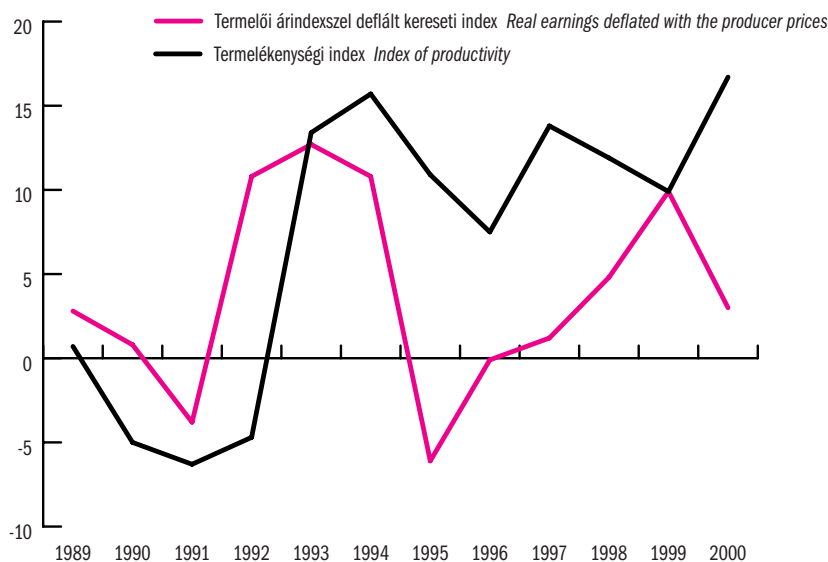
Jegyzet (*Note*): Lásd a 7.2. táblázat jegyzetét! (*See the note to Table 7.2.*)

Forrás (*Source*): KHS, IMS

**7.4. táblázat: Ipari bérek, árak és termelékenység
(*Wages, sales prices and productivity in industry*)**

Év	Ipari bruttó átlagkereseti index	Termelői árindex	Termelékenységi index	Termelői árindexszel deflált kereseti index
Year	Average gross earnings	Producer price index	Index of productivity	Real earnings deflated with the producer prices
1989	118,6	115,4	100,7	102,8
1990	123,0	122,0	95,0	100,8
1991	127,6	132,6	93,7	96,2
1992	124,4	112,3	95,3	110,8
1993	124,9	110,8	113,4	112,7
1994	123,3	111,3	115,7	110,8
1995	121,1	128,9	110,9	93,9
1996	121,7	121,8	107,5	99,9
1997	121,8	120,4	113,8	101,2
1998	116,6	111,3	111,9	104,8
1999	115,5	105,1	109,9	109,9
2000	115,0	111,7	116,7	103,0

Forrás (*Source*): KSH IMS. Árak és termelékenység (*Prices and productivity*): KSH

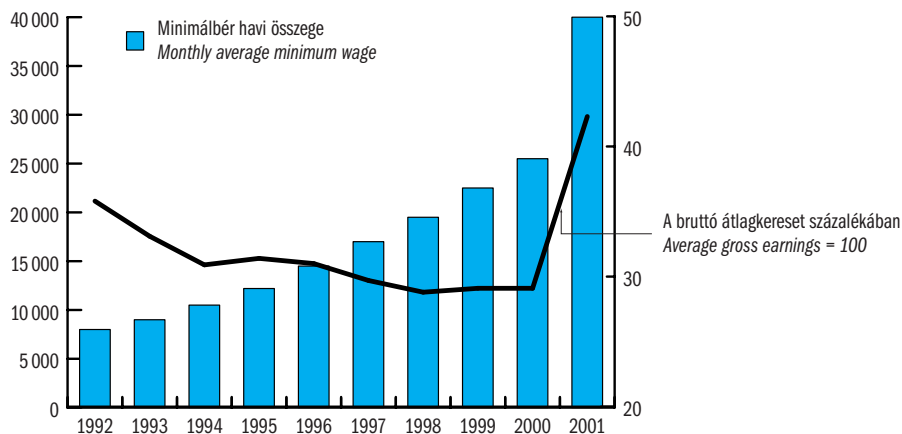

**7.3. ábra: Termelékenységi index és a termelői árindexszel deflált kereseti
index alakulása (*Index of productivity and real earnings
deflated by the producer index*)**

7.5. táblázat: Minimálbér (*Minimum wage*)

Dátum <i>Date</i>	Havi összege (Ft) <i>Monthly average (HUF)</i>	A bruttó átlagkereset százalékában <i>Average gross earnings = 100</i>
1992. I. 1.	8 000	35,8
1993. II. 1.	9 000	33,1
1994. II. 1.	10 500	30,9
1995. III. 1.	12 200	31,4
1996. II. 1.	14 500	31,0
1997. I. 1.	17 000	29,7
1998. I. 1.	19 500	28,8
1999. I. 1.	22 500	29,1
2000. I. 1.	25 500	29,1
2001. I. 1.	40 000	42,3

Forrás (*Source*): Munkaügyi Minisztérium (*Ministry of Labour*), GM
(*Ministry of Economic Affairs*)

7.4. ábra: Minimálbér havi összege és a minimálbér a bruttó átlagkereset százalékában
(*Minimum wage, average gross earnings = 100*)

7.6. táblázat: Központi bérmegállapodások (Central wage agreements)*

Év Year	ÉT-ajánlás Recommendation		Tényleges Actual indexes	
	Minimum	Maximum	Kötségvetési szektor Public sector	Versenyszféra Corporate sector
1992	113,0	128,0	120,1	126,6
1993	110,0-113,0	125,0	114,4	125,1
1994	113,0-115,0	121,0-123,0	127,0	123,4
1995	-	-	110,7	119,7
1996	113,0	124,0	114,6	123,2
1997	114,0	122,0	123,2	121,8
1998	113,5	116,0	118,0	118,5
1999	112,0	115,0	119,2	114,8
2000	108,5	111,0	112,3	114,2

* Az ÉT-megállapodásokban ajánlott és tényleges bruttó keresetnövekedési ütemek. (Gross average wage increase: actual rates and recommendations by the Council of the Reconciliation of Interest.)

Forrás (Source): KSH, Munkaügyi Minisztérium (Ministry of Labour)

7.7. táblázat: Ágazati és vállalati bérmegállapodások (Industrial and firm-level wage agreements)

Év Year	Ágazati Branch		Vállalati Corporate	
	Száma (db) Number	Létszám (ezer fő) In thousand (prsn)	Száma (db) Number	Létszám (ezer fő) In thousand (prsn)
1992	24	874,5	391	567,0
1993	12	232,1	394	592,4
1994	12	207,6	490	555,6
1995	7	88,0	816	490,9
1996	12	201,0	594	512,7
1997	12	210,0	598	488,3
1998	33	342,0	843	651,0
1999	41	328,8	827	387,5

Jegyzet (Note): 1992–97: bejelentett bérmegállapodások száma; 1998–1999: a regisztrált kollektív szerződések közül a bérmegállapodást tartalmazók száma. (1992–97: reported wage agreements; 1998–1999: collective agreements containing wage agreements.)

Forrás (Source): FH

7.8. táblázat: Az egy főre jutó háztartási jövedelmek személyek közötti eloszlásának fontosabb egyenlőtlenségi mutatói Magyarországon, 1977-2000 (*The inequality of individuals' per capita household income – selected indicators, 1977–2000*)

	1977	1982	1987	1992	1995	1996	1999	2000
p10	61	62	61	60	53	48	49	51
p90	161	162	173	183	203	191	191	193
p90/p10	2,65	2,61	2,82	3,07	3,83	3,95	3,86	3,78
S1	4,5	4,9	4,5	3,8	3,3	3,2	3,4	3,3
S5+S6	18,7	18,6	17,9	17,4	17,0	17,5	17,3	17,3
S10	18,6	18,6	20,9	22,7	24,7	24,3	24,9	24,8
S10/S1	4,1	3,8	4,6	6,0	7,4	7,5	7,2	7,6
Robin Hood index	15,0	14,9	17,0	18,5	21,3	20,7	20,3	21,2
Éltető-Frigyes index	1,84	1,82	2,00	2,13	2,39	2,32	2,33	2,37
Gini együttható	0,214	0,209	0,244	0,266	0,304	0,300	0,302	0,306

Forrás (*Source*): KSH jövedelemfelvételek alapján Atkinson és Micklewright, 1992: HII tábla, valamint MHP I-VI. hullámok és TÁRKI Háztartás Monitor 1998-2000 alapján (Tóth István György [2001] Jövedelem eloszlás a kilencvenes évek Magyarországon. TÁRKI. [Kézirat.]). Az 1992 és 2000 közötti években a feltüntetett év az adatfelvétel éve. A referencia időszak az előző év áprilisától az adott év márciusáig tart. (*Atkinson & Micklewright, 1992; Tóth, 2001.*)

Magyarázatok (*Notes*): A mutatók az egy főre jutó jövedelmek személyi eloszlása alapján lettek számolva. (*The measures are based on the variation of per capita household income of individuals.*)

p10: A legalsó decilis felső töréspontja a mediánhoz tartozó jövedelem érték százalékában. (*Upper break point of the lowest decile, per cent of the median.*) – **p90**: A legfelső decilis alsó töréspontja a mediánhoz tartozó jövedelem érték százalékában. (*Lower break point of the highest decile, per cent of the median.*) – **S1, S10**: A legalsó, illetve legfelső decilisek által kapott jövedelem az összes jövedelem százalékában. (*Income of the lowest/highest decile, per cent of the population's total income.*) – **Robin Hood index**: Az átlagtól elmaradó részesedésű decilisek összes részesedésének eltérése az adott decilisek által maximálisan „kapható” jövedelemtől. (*Income to be transferred from high-income to low-income deciles in order to achieve perfect equality, per cent of the population's total income. [High income: decile with a share higher than 1/10]*) – **Éltető-Frigyes index**: Az átlag feletti jövedelmek és az átlag alatti jövedelmek hányadosa. (*Ratio of incomes above the average to incomes lower than the average.*) – **Gini**: Szóródási típusú jövedelem egyenlőtlenségi mutató, értéke 0 (minden személy jövedelmének teljes egyenlősége) és 1 (az összes jövedelem koncentrálódása egy személynél) között van. (*Index of concentration ranging from 0 (all incomes are equal) to 1 (all incomes owned by a single person).*)

8.1. táblázat: Az egyes oktatási fokozatokból kilépők száma
(School leavers by level of education)

Év	Általános iskola	Szakiskola	Szaktanácsképző	Középiskola	Főiskola, egyetem
Year	Primary school	Specialized secondary school	Vocational school	Secondary school	College and university
1980	119 809	2 646	46 586	43 167	14 859
1989	170 891	3 241	50 483	52 573	15 699
1990	164 614	3 375	51 558	53 039	15 963
1991	158 907	3 890	55 412	54 248	16 458
1992	151 287	3 810	62 451	59 646	16 201
1993	144 200	6 302	60 040	68 607	16 223
1994	136 857	7 285	55 617	68 604	18 041
1995	122 333	6 991	50 066	70 265	20 024
1996	120 529	6 414	47 795	73 413	22 128
1997	116 708	4 895	41 973	75 564	24 411
1998	113 651	3 995	38 871	77 660	25 338
1999	114 302	2 460	36 362	73 965	...

Jegyzet (Note): Általános iskola: 8. osztályt eredményesen végeztek. Többi fokozat: a fokozatnak megfelelő vizsgát tett. Gyógypedagógiai intézmények nélkül. (Primary school: completed the 8th grade. Other levels: received certificate. Excludes special schools.)

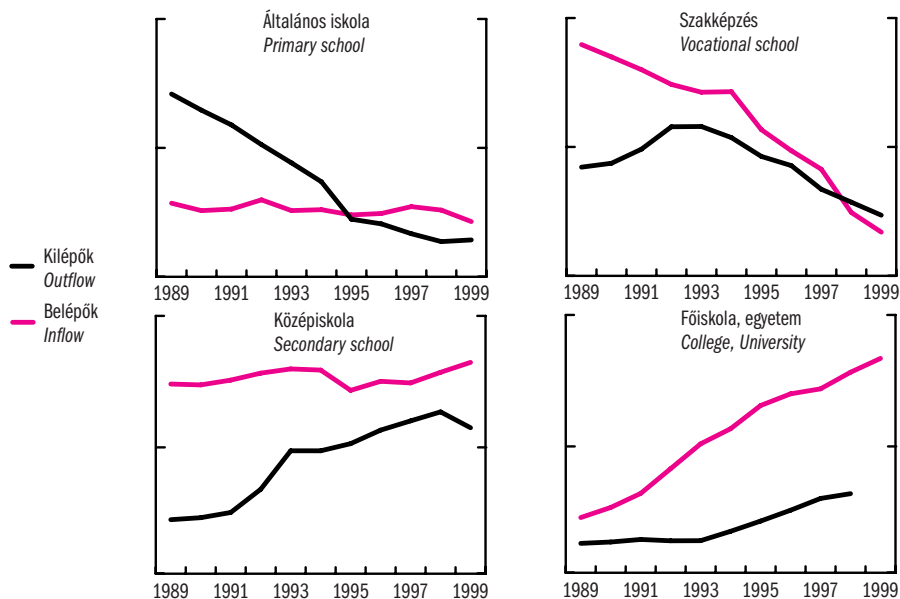
Forrás (Source): OM STAT

**8.2. táblázat: Az egyes oktatási fokozatokba belépők száma
(Pupils/students entering the school system, by level of education)**

Év Year	Általános iskola Primary school	Szakiskola Specialized secondary school	Szakképzés Vocational school	Középiskola Secondary school	Főiskola, egyetem College and university
1980	171 347	4 051	56 634	57 213	17 886
1989	128 542	6 219	85 548	84 140	20 704
1990	125 665	6144	81 788	83 939	22 662
1991	126 258	9 934	74 033	85 054	25 385
1992	129 852	13 011	66 380	86 675	30 192
1993	125 679	13 642	63 335	87 657	35 005
1994	126 032	16 112	61 034	87 392	37 934
1995	123 997	9 820	55 532	82 665	42 433
1996	124 554	7 603	51 219	84 773	44 698
1997	127 214	5 319	47 764	84 395	45 669
1998	125 875	3 007	36 658	86 868	48 886
1999	121 424	2 694	30 876	89 184	51 570

Jegyzet (Note): Gyógypedagógiai intézmények nélkül. (Excludes special schools.)

Forrás (Source): OM STAT

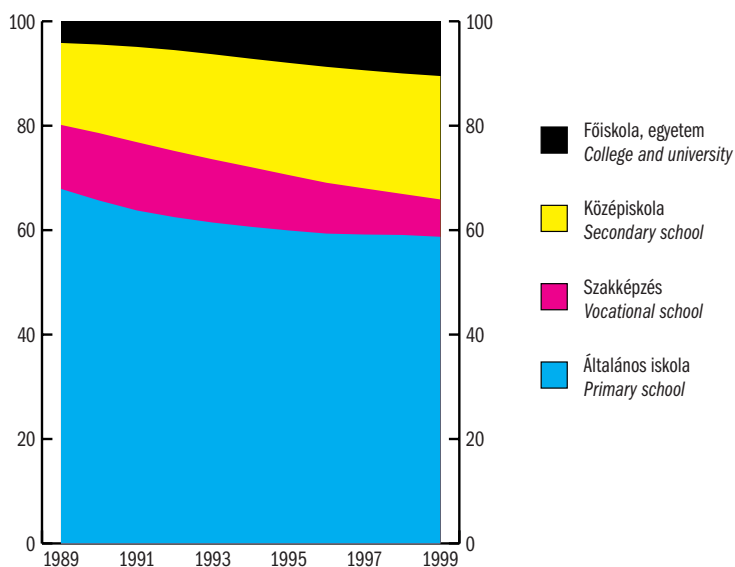
**8.1. ábra: Belépők és kilépők az egyes oktatási fokozatokban
(Flows of the educational system by level)**

8.3. táblázat: Az egyes oktatási fokozatokban tanulók száma
(The number of pupils/students by level of education)

Év Year	Általános iskola Primary school	Szakiskola Specialized secondary school	Szakképzés Vocational school	Középiskola Secondary school	Főiskola, egyetem College and university
1980/81	1 162 203	8 613	154 096	203 238	64 057
1989/90	1 183 573	11 995	201 702	273 511	72 381
1990/91	1 130 656	12 833	209 371	291 872	76 601
1991/92	1 081 213	17 065	204 655	309 351	83 191
1992/93	1 044 164	23 263	188 570	322 954	92 328
1993/94	1 009 416	24 672	174 187	330 586	103 713
1994/95	985 291	22 421	163 330	337 317	116 370
1995/96	974 806	18 305	154 294	349 299	129 541
1996/97	965 998	14 561	143 846	361 395	142 113
1997/98	963 997	11 274	132 637	368 645	152 889
1998/99	964 248	8 476	119 727	376 626	163 100
1999/2000	960 601	7 504	109 534	386 579	171 516

Jegyzet (Note): Gyógypedagógiai intézmények nélkül. (Excludes special schools.)

Forrás (Source): OM STAT

8.2. ábra: Az egyes oktatási fokozatokban tanulók megoszlása
(The percentage of sharing the pupils/students in the educational system)

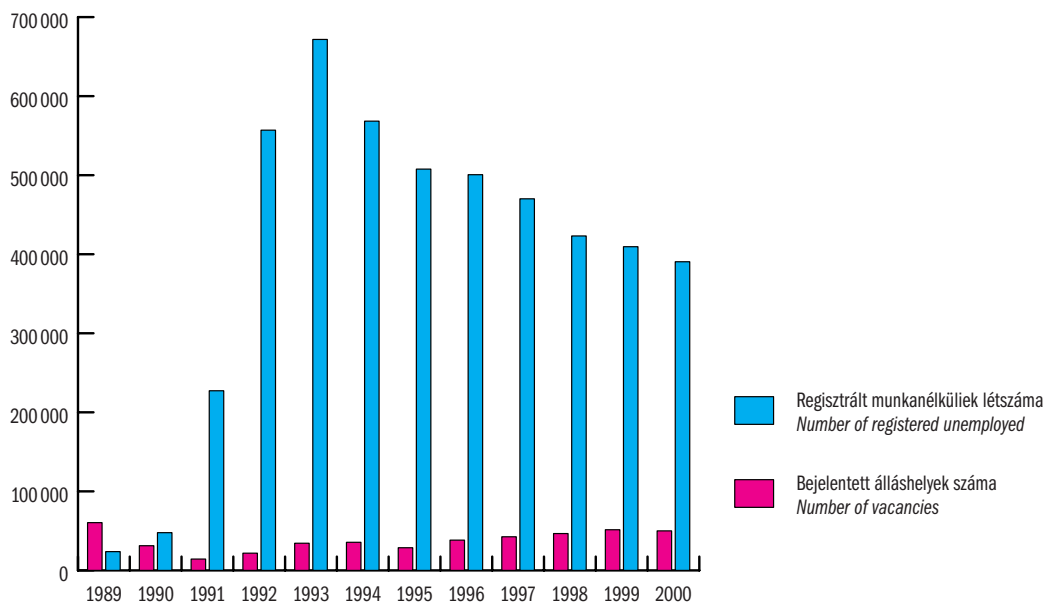

9.1. táblázat: Bejelentett álláshelyek (Registered vacancies)*

Év	Bejelentett álláshelyek zárónapi száma	Regisztrált munkanélküliek zárónapi létszáma	100 regisztrált munkanélküli-re eső állás
Year	Number of vacancies at closing day	Number of registered unemployed at closing date	Number of Vacancies for 100 prsn
1989	60 429	23 760	254,3
1990	31 228	47 739	65,4
1991	14 343	227 270	6,3
1992	21 793	556 965	3,9
1993	34 375	671 745	5,1
1994	35 569	568 366	6,3
1995	28 680	507 695	5,6
1996	38 297	500 622	7,6
1997	42 544	470 112	9,0
1998	46 624	423 121	11,0
1999	51 438	409 519	12,6
2000	50 000	390 492	12,8

* Havi átlagos állományok. (Monthly average stock figures.)

Forrás (Source): FH

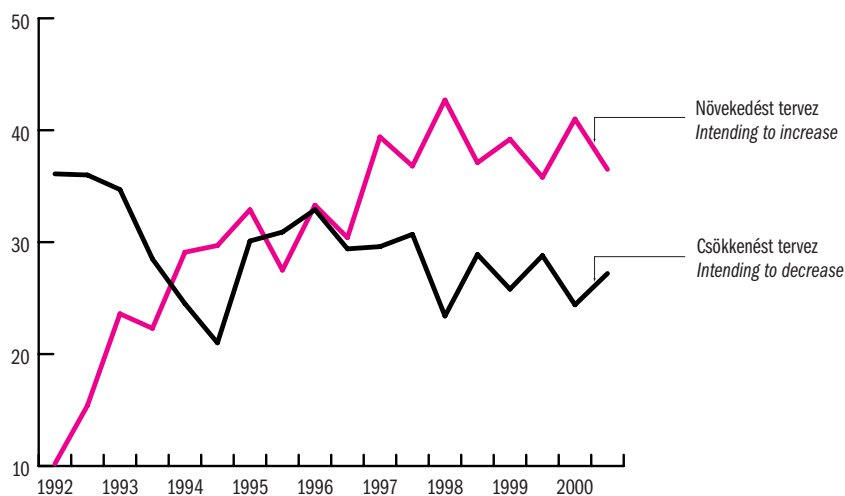
9.1. ábra: A bejelentett álláshelyek és a regisztrált munkanélküliek számának alakulása (Number of registered vacancies and registered unemployed)

**9.2. táblázat: Létszámnövelést illetve -csökkenést tervező vállalatok aránya
(Firms intending to increase/decrease their staff)***

Év Year	Fél év Half year	Csökkenést tervez Intending to decrease	Növekedést tervez Intending to increase
1992	I.	36,1	10,2
	II.	36,0	15,4
1993	I.	34,7	23,6
	II.	28,5	22,3
1994	I.	24,5	29,1
	II.	21,0	29,7
1995	I.	30,1	32,9
	II.	30,9	27,5
1996	I.	32,9	33,3
	II.	29,4	30,4
1997	I.	29,6	39,4
	II.	30,7	36,8
1998	I.	23,4	42,7
	II.	28,9	37,1
1999	I.	25,8	39,2
	II.	28,8	35,8
2000	I.	24,4	41,0
	II.	27,2	36,5

* A kérdést követő fél évben, az OMMK PROG mintában. (*In a period of six months after the interview date.*)

Forrás (Source): FH PROG

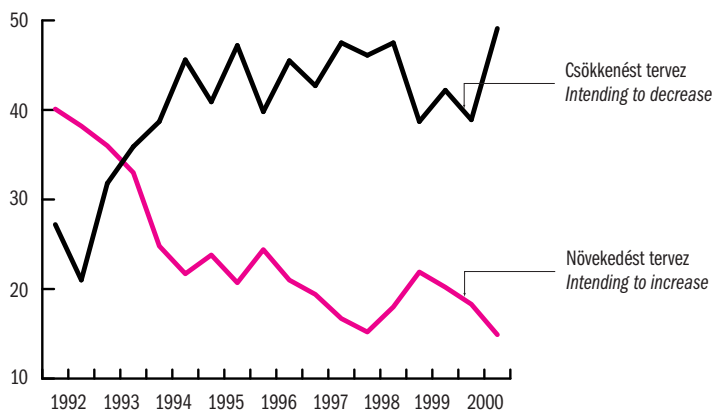
9.2. ábra: Létszámcsökkentést és létszámnövekedést tervező vállalatok arányának alakulása (Firms intending to increase/decrease their staff)

**9.3. táblázat: Rendelésállományuk növekedésére illetve csökkenésére számító vállalatok
(Firms expecting increasing/decreasing orders)***

Év Year	Félév Half year	A rendelésállomány (Orders)	
		nő increasing	csökken decreasing
1992	I.	27,2	40,1
	II.	21,0	38,2
1993	I.	31,8	36,0
	II.	35,9	33,0
1994	I.	38,7	24,8
	II.	45,6	21,7
1995	I.	40,9	23,8
	II.	47,2	20,7
1996	I.	39,8	24,4
	II.	45,5	21,0
1997	I.	42,7	19,4
	II.	47,5	16,7
1998	I.	46,1	15,2
	II.	47,5	18,0
1999	I.	38,7	21,9
	II.	42,2	20,2
2000	I.	38,9	18,3
	II.	49,1	14,9

* A kérdezést követő fél évben, az OMMK PROG mintában.
(In a period of six month after the interview date.)

Forrás (Source): FH PROG

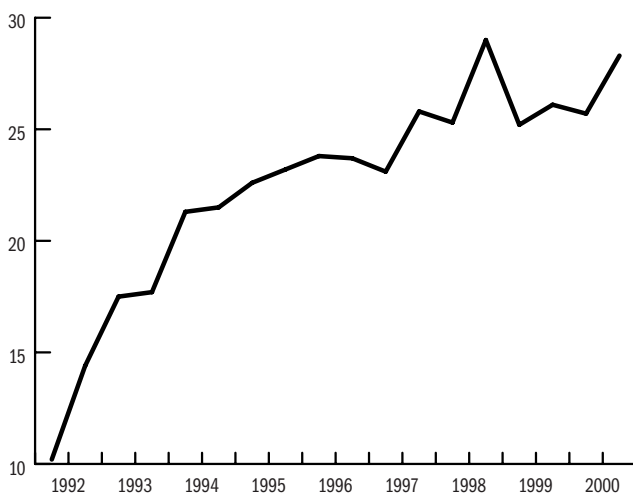
9.3. ábra: Rendelésállományuk növekedésére illetve csökkenésére számító vállalatok (Firms expecting increasing/decreasing orders)

9.4. táblázat: Új kapacításokat üzembe helyező vállalatok
(Firms activating new capacities)*

Év	Félév	Csak épület	Épület és/vagy gépi	Összesen
Year	Halfyear	Building only	Building and/or machinery	Total
1992	I.	...	10,2	10,2
	II.	3,0	11,4	14,4
1993	I.	3,4	14,1	17,5
	II.	3,0	14,7	17,7
1994	I.	3,6	17,7	21,3
	II.	4,1	17,4	21,5
1995	I.	4,2	18,4	22,6
	II.	4,4	18,8	23,2
1996	I.	3,6	20,2	23,8
	II.	4,2	19,5	23,7
1997	I.	3,9	19,2	23,1
	II.	4,7	21,1	25,8
1998	I.	4,4	20,9	25,3
	II.	5,4	23,6	29,0
1999	I.	4,7	20,5	25,2
	II.	5,2	20,9	26,1
2000	I.	4,6	21,1	25,7
	II.	4,4	23,9	28,3

* A kérdéskört követő fél évben, az FH PROG mintában. (*In a period of six months after the interview date.*)

Forrás (*Source*): FH PROG

9.4. ábra: Új kapacításokat üzembe helyező vállalatok
(Firms activating new capacities)

**10.1. táblázat: Regionális különbségek: aktivitási ráta
(Regional inequalities: Labour force participation rates)***

Év	Közép-Magyarország	Közép-Dunántúl	Nyugat-Dunántúl	Dél-Dunántúl	Észak-Magyarország	Észak-Alföld	Dél-Alföld	Összesen
Year	Central Hungary	Central Transdanubia	Western Transdanubia	Southern Transdanubia	Northern Hungary	Northern Great Plain	Southern Great Plain	Total
1992	74,4	72,5	75,1	71,8	68,4	67,1	71,9	71,8
1993	71,7	70,3	74,4	68,7	66,6	63,6	68,5	69,3
1994	69,5	68,5	72,9	67,2	63,8	61,8	66,6	67,3
1995	68,3	67,0	70,6	62,5	62,8	60,1	65,8	65,6
1996	68,4	65,8	71,4	62,7	61,4	58,8	64,5	65,0
1997	67,2	65,1	70,8	62,5	60,0	57,3	64,6	64,1
1998	67,2	66,8	72,5	63,5	59,6	57,9	64,7	64,7
1999	69,4	69,4	72,9	64,3	61,4	60,1	65,2	66,3
2000	70,2	69,1	72,7	64,7	61,8	60,0	65,5	66,7

* Munkavállalási korú népesség. (Working age population.)

Forrás (Source): KSH MEF

**10.1. ábra: Regionális különbségek: aktivitási ráta a tervezési statisztikai régiókban, 1992, 2000
(Regional inequalities: Labour force participation rates in NUTS-2 level regions, 1992, 2000)**

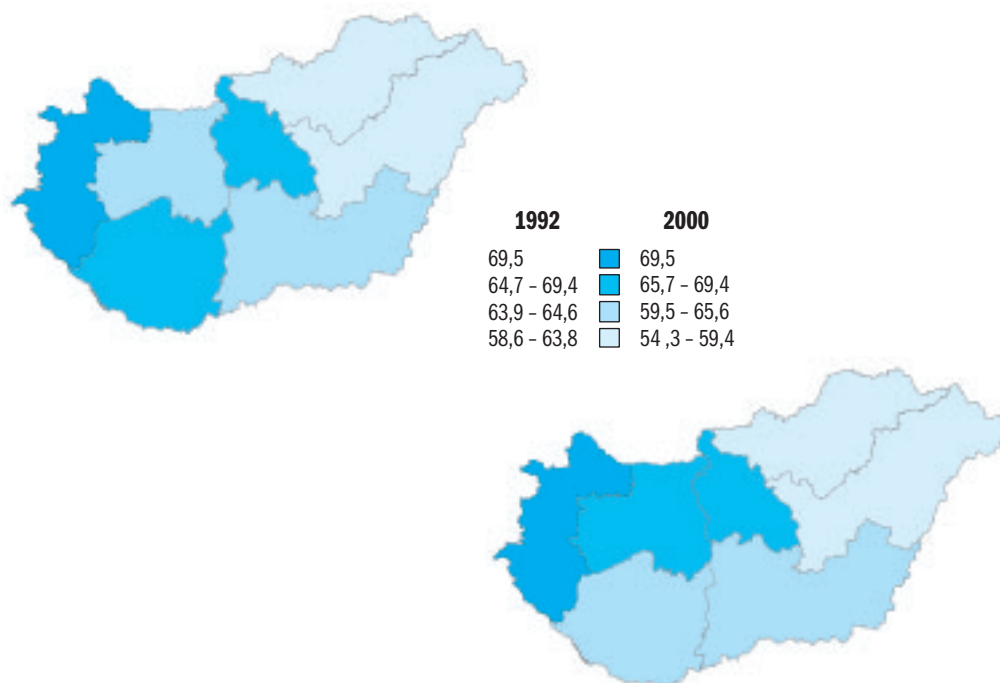
A 256–259, 268 és 269 oldalon található térképet Faluvégi Albert szerkesztette.

**10.2. táblázat: Regionális különbségek: foglalkoztatási ráta
(*Regional inequalities: Employment ratio*)***

Év	Közép-Magyarország	Közép-Dunántúl	Nyugat-Dunántúl	Dél-Dunántúl	Észak-Magyarország	Észak-Alföld	Dél-Alföld	Összesen
Year	<i>Central Hungary</i>	<i>Central Transdanubia</i>	<i>Western Transdanubia</i>	<i>Southern Transdanubia</i>	<i>Northern Hungary</i>	<i>Northern Great Plain</i>	<i>Southern Great Plain</i>	<i>Total</i>
1992	68,7	63,9	69,5	64,7	58,6	58,6	64,4	64,5
1993	64,6	61,4	67,9	59,8	55,7	54,0	60,0	60,8
1994	63,3	61,0	67,3	59,1	54,0	53,2	59,6	59,9
1995	63,1	59,5	65,7	54,8	52,5	51,7	59,6	58,7
1996	62,7	58,8	66,3	56,7	51,7	51,0	59,1	58,3
1997	62,5	59,7	66,5	56,3	51,5	50,4	59,8	58,4
1998	63,4	62,3	68,2	57,5	52,3	51,4	60,1	59,5
1999	65,7	65,1	69,6	58,9	54,2	53,8	61,4	61,3
2000	66,4	65,7	69,5	59,5	55,4	54,3	62,0	62,1

* Munkavállalási korú népesség. (*Working age population.*)

Forrás (*Source*): KSH MEF

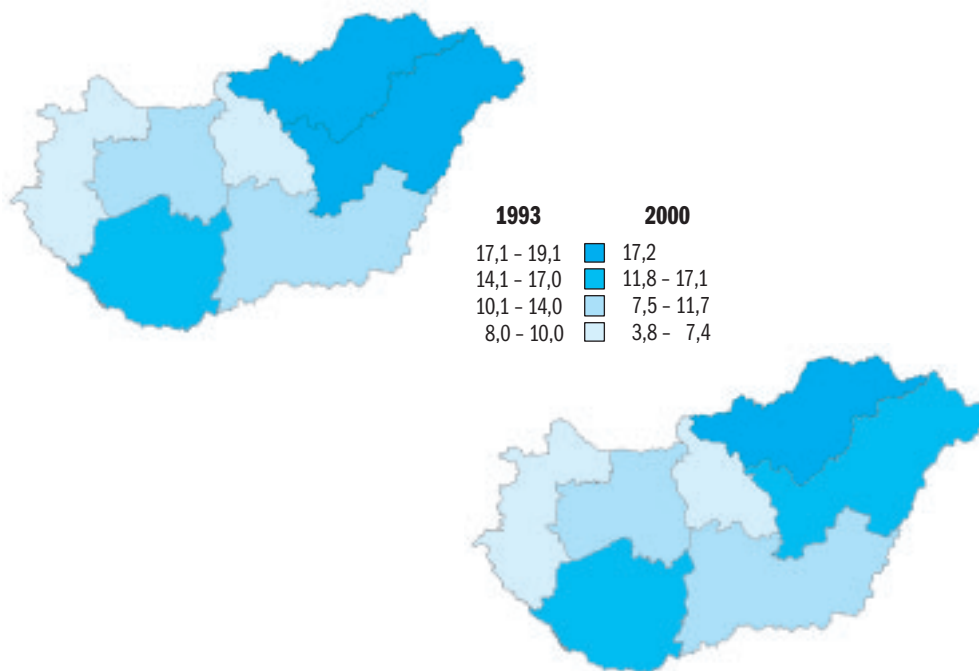

**10.2. ábra: Regionális különbségek: foglalkoztatási ráta a tervezési statisztikai régiókban, 1992, 2000
(*Regional inequalities: Employment ratio in NUTS-2 level regions, 1992, 2000*)**

**10.3. táblázat: Regionális különbségek: regisztrált munkanélküliségi ráta
(Regional inequalities: Registered unemployment rate)***

Év	Közép-Magyarország	Közép-Dunántúl	Nyugat-Dunántúl	Dél-Dunántúl	Észak-Magyarország	Észak-Alföld	Dél-Alföld	Összesen
Year	Central Hungary	Central Transdanubia	Western Transdanubia	Southern Transdanubia	Northern Hungary	Northern Great Plain	Southern Great Plain	Total
1991	1,7	3,7	2,8	4,8	7,0	6,5	5,2	4,1
1992	5,7	10,4	7,2	10,8	15,7	15,0	12,2	10,3
1993	8,0	12,8	9,1	13,1	19,1	18,2	14,7	12,9
1994	6,6	11,5	8,5	11,9	16,6	16,9	12,9	11,3
1995	6,3	10,6	7,6	11,7	15,6	16,1	11,5	10,6
1996	6,4	10,7	8,0	12,6	16,7	16,8	11,3	11,0
1997	5,6	9,9	7,3	13,1	16,8	16,4	11,0	10,5
1998	4,7	8,6	6,1	11,8	16,0	15,0	10,1	9,5
1999	4,5	8,7	5,9	12,1	17,1	16,1	10,4	9,7
2000	3,8	7,5	5,6	11,8	17,2	16,0	10,4	9,3

* Vetítési alap az aktív népesség előző év január 1-jén. (The denominator of the ratio is the active population on January 1st of the previous year.)

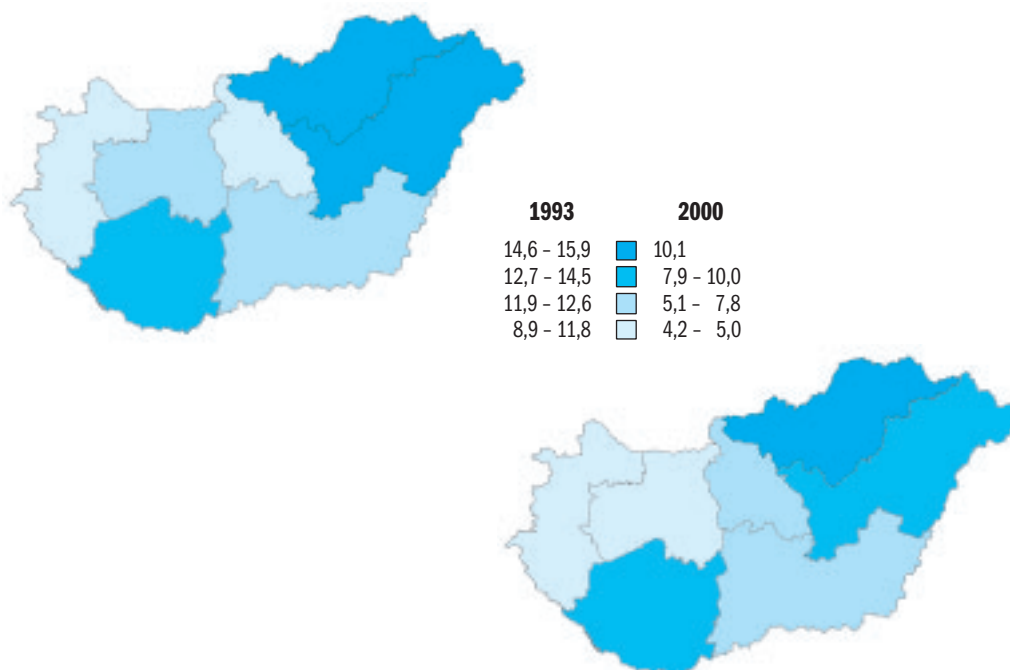
Forrás (Source): OMK REG

10.3. ábra: Regionális különbségek: regisztrált munkanélküliségi ráta a tervezési statisztikai régiókban, 1993, 2000 (Regional inequalities: Registered unemployment rate in NUTS-2 level regions, 1993, 2000)

**10.4. táblázat: Regionális különbségek: munkanélküliségi ráta a Munkaerő-felmérés szerint
(*Regional inequalities: LFS-based unemployment rate*)**

Év	Közép-Magyarország	Közép-Dunántúl	Nyugat-Dunántúl	Dél-Dunántúl	Észak-Magyarország	Észak-Alföld	Dél-Alföld	Összesen
Year	<i>Central Hungary</i>	<i>Central Transdanubia</i>	<i>Western Transdanubia</i>	<i>Southern Transdanubia</i>	<i>Northern Hungary</i>	<i>Northern Great Plain</i>	<i>Southern Great Plain</i>	<i>Total</i>
1992	7,4	11,4	7,2	9,5	13,9	12,3	10,1	9,8
1993	9,8	12,4	8,9	12,7	15,9	14,6	12,2	11,9
1994	8,7	10,6	7,7	11,8	15,0	13,6	10,5	10,7
1995	7,3	10,8	6,8	11,9	15,8	13,6	9,2	10,2
1996	8,1	10,3	7,1	9,3	15,3	13,0	8,3	9,9
1997	6,9	8,0	6,0	9,9	13,9	11,9	7,3	8,7
1998	5,6	6,7	6,0	9,4	12,2	11,0	7,1	7,8
1999	5,2	6,0	4,4	8,3	11,5	10,1	5,7	7,0
2000	5,2	4,8	4,2	7,8	10,1	9,2	5,1	6,4

 Forrás (*Source*): KSH MEF

**10.4. ábra: Regionális különbségek: munkanélküliségi ráta a Munkaerő-felmérés szerint
a tervezési statisztikai régiókban, 1992, 2000
(*Regional inequalities: LFS-based unemployment rate in NUTS-2 level regions, 1992, 2000*)**

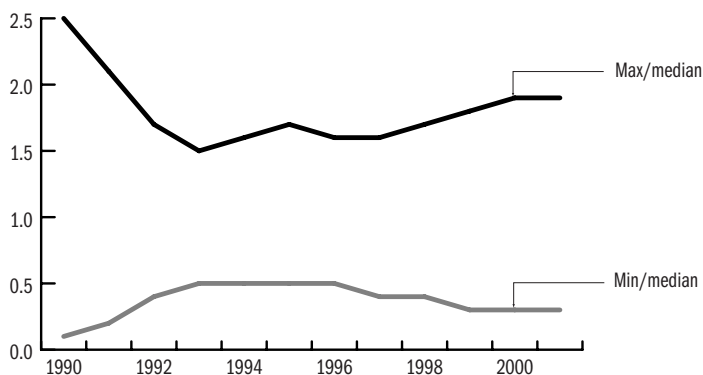

10.5. táblázat: Regisztrált megyei munkanélküliségi ráták éves átlagai
(Annual average of registered unemployment rate by counties)

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001 ¹
Budapest	0,1	1,2	4,6	6,6	5,9	5,7	5,7	4,8	4,0	3,7	3,0	2,7
Baranya	1,1	5,1	11,2	13,2	11,7	11,8	12,2	13,3	11,8	11,6	11,6	11,4
Bács-Kiskun	1,1	5,9	13,4	16,0	13,1	11,0	10,9	10,7	9,7	10,0	10,0	9,8
Békés	1,1	7,4	13,3	16,3	15,1	14,0	14,0	13,5	13,0	13,0	13,1	13
Borsod-Abaúj-Zemplén	2,3	8,0	16,7	20,2	17,5	16,7	18,0	19,0	17,9	19,5	20,3	20,1
Csongrád	1,0	4,8	9,8	11,7	10,8	9,9	9,3	9,2	8,1	8,5	8,6	8,9
Fejér	1,0	4,1	10,1	12,5	11,3	10,6	10,4	9,4	8,4	8,3	7,2	6,6
Győr-Moson-Sopron	0,5	2,9	6,9	8,2	7,7	6,8	7,4	6,4	5,1	4,8	4,6	4,3
Hajdú-Bihar	0,9	5,0	11,5	16,6	15,3	14,2	15,6	15,0	14,0	15,6	14,7	14,8
Heves	1,6	6,4	12,7	15,2	13,9	12,5	13,6	12,1	11,7	12,3	12,0	11,3
Jász-Nagykun-Szolnok	1,6	7,0	14,4	17,1	15,8	14,6	14,8	14,8	13,5	13,7	13,4	12,4
Komárom-Esztergom	1,0	4,1	11,5	14,4	12,6	11,3	12,0	11,4	9,8	10,1	8,3	7,2
Nógrád	2,4	9,8	16,8	21,3	17,2	16,3	17,0	16,3	15,6	16,2	14,9	15,2
Pest	0,5	4,4	8,1	11,0	8,1	7,6	7,8	7,3	6,3	6,0	5,2	4,6
Somogy	1,4	5,2	9,2	11,6	10,9	11,2	12,5	12,7	11,3	12,2	11,9	12,1
Szabolcs-Szatmár-Bereg	2,6	10,7	18,9	20,6	19,3	19,3	19,7	18,9	17,2	18,7	19,5	19,1
Tolna	1,6	6,5	12,1	14,7	13,4	12,2	13,4	13,5	12,3	12,9	11,8	11,5
Vas	0,4	2,9	7,3	9,1	8,3	7,2	7,2	6,7	5,6	5,6	5,2	5,1
Veszprém	0,9	4,9	9,9	11,9	10,9	10,0	9,9	9,2	7,9	8,2	7,2	7,2
Zala	0,8	3,9	7,7	10,3	9,8	9,2	9,8	9,2	8,1	7,7	7,2	6,9
Országos Country	1,0	4,1	10,3	12,9	11,3	10,6	11,0	10,5	9,5	9,7	9,3	9,0

¹ Első 9 hónap átlaga. (Jan.-Sept. monthly average.)

Forrás (Source): FH REG

10.5. ábra: A megyei munkanélküliségi ráták regionális különbségei
(Regional inequalities: unemployment rates in the counties)

10.6. táblázat: A havi bruttó átlagkeresetek alakulása a fővárosban és a megyékben, 1994–2000
(The average monthly per capita earnings in Budapest and in the counties, 1994–2000)

Megye (<i>County</i>)	1994		1996		1998		2000	
	HUF/month	%	HUF/month	%	HUF/month	%	HUF/month	%
Budapest	45 180	126,8	60 870	127,8	90 949	131,0	121 450	134,4
Baranya	32 445	91,1	43 955	92,3	63 391	91,3	76 243	84,4
Bács-Kiskun	30 124	84,6	40 477	85,0	57 325	82,6	71 141	78,8
Békés	30 725	86,3	40 428	84,9	57 433	82,7	69 552	77,0
Borsod-Abaúj-Zemplén	32 260	90,6	41 512	87,1	61 295	88,3	78 136	86,5
Csongrád	33 057	92,8	42 855	90,0	60 780	87,6	79 857	88,4
Fejér	37 068	104,1	50 129	105,2	73 592	106,0	94 758	104,9
Győr-Moson-Sopron	34 666	97,3	47 327	99,4	68 684	98,9	87 334	96,7
Hajdú-Bihar	31 978	89,8	42 517	89,3	58 907	84,9	74 922	82,9
Heves	33 033	92,7	43 699	91,7	62 163	89,6	83 440	92,4
Komárom-Esztergom	33 648	94,5	46 139	96,9	66 564	95,9	84 382	93,4
Nógrád	29 023	81,5	38 287	80,4	53 855	77,6	67 368	74,6
Pest	32 417	91,0	46 009	96,6	67 768	97,6	87 311	96,6
Somogy	29 791	83,6	41 151	86,4	56 888	82,0	68 725	76,1
Szabolcs-Szatmár-Bereg	30 675	86,1	39 441	82,8	56 218	81,0	71 403	79,0
Jász-Nagykun-Szolnok	30 554	85,8	41 807	87,8	59 441	85,6	75 121	83,2
Tolna	33 729	94,7	44 220	92,8	61 594	88,7	78 544	86,9
Vas	30 443	85,5	41 668	87,5	60 840	87,6	83 040	91,9
Veszprém	33 142	93,0	43 578	91,5	63 474	91,4	79 868	88,4
Zala	32 307	90,7	43 314	90,9	61 866	89,1	78 237	86,6
Összesen (<i>Total</i>)	35 620	100,0	47 633	100,0	69 415	100,0	90 338	100,0

Forrás (*Source*): OMKMK BT (*The earning structure survey of NLC/NEO*)

10.7. táblázat: Regisztrált munkanélküliség a megyékben és a Megyei Munkaügyi Központokhoz tartozó munkaügyi irodák körzeteiben 2000 május és 2001 május hónapokban
(Registered unemployment in counties and in service areas of Labour Centers)

Régiók <i>Regions</i>	2000 május <i>May 2000</i>			2001 május <i>May 2001</i>			A ráta változása (%) <i>Change of the rate (%)</i>
	Regisztrált munkanélküli	Gazdaságilag aktív népesség	Munkanélküliségi ráta (%)	Regisztrált munkanélküli	Gazdaságilag aktív népesség	Munkanélküliségi ráta (%)	
	<i>Registered unemployed</i>	<i>Active population</i>	<i>Unemployment rate (%)</i>	<i>Registered unemployed</i>	<i>Active population</i>	<i>Unemployment rate (%)</i>	
Budapest	24 833	806 800	3,1	21 616	809 500	2,7	-0,4
Baranya	18 238	160 200	11,4	18 173	163 900	11,1	-0,3
Pécs	4 437	71 966	6,0	4 390	73 670	6,0	-0,1
Komló	3 775	27 322	13,6	3 575	27 859	12,8	-0,7
Mohács	2 832	21 472	12,9	2 495	21 961	11,4	-1,5
Siklós	2 161	16 276	13,0	2 367	16 683	14,2	1,2
Sellye	1 603	5 764	27,1	1 918	5 915	32,4	5,3
Szigetvár	2 430	11 189	21,3	2 441	11 405	21,4	0,1
Szentlőrinc	1 000	6 211	15,6	987	6 407	15,4	-0,2
Bács-Kiskun	22 156	222 200	10,0	21 323	228 200	9,3	-0,6
Kecskemét	4 978	63 132	7,9	5 539	64 837	8,5	0,7
Baja	3 526	32 332	10,9	3 411	33 205	10,3	-0,6
Kalocsa	2 900	24 088	12,0	2 650	24 738	10,7	-1,3
Kiskőrös	1 906	21 073	9,0	1 827	21 642	8,4	-0,6
Kiskunfélegyháza	1 575	20 048	7,9	1 460	20 589	7,1	-0,8
Kiskunhalas	1 686	19 981	8,4	1 629	20 521	7,9	-0,5
Bácsalmás	1 933	13 862	13,9	1 851	14 236	13,0	-0,9
Kiskunmajsa	1 097	8 411	13,0	865	8 638	10,0	-3,0
Kunszentmiklós	1 777	11 588	15,3	1 431	11 901	12,0	-3,3
Tiszakécske	778	7 685	10,1	660	7 893	8,4	-1,8
Békés	20 988	153 500	13,7	19 191	156 701	12,2	-1,4
Békéscsaba	3 903	41 810	9,3	3 453	42 682	8,1	-1,2
Békéscsaba	1 792	9 970	18,0	1 609	10 178	15,8	-2,2
Gyula	2 993	23 633	12,7	2 821	24 126	11,7	-1,0
Orosháza	2 793	23 688	11,8	2 190	24 182	9,1	-2,7
Szarvas	962	12 317	7,8	809	12 574	6,4	-1,4
Szeghalom	3 386	14 344	23,6	3 292	14 643	22,5	-1,1
Gyomaendrőd	1 406	10 042	14,0	1 378	10 251	13,4	-0,6
Mezőkovácsháza	3 753	17 696	21,2	3 639	18 065	20,1	-1,1
Borsod-Abaúj-Zemplén	55 785	276 513	20,2	54 900	282 899	19,4	-0,8
Miskolc	14 812	102 509	14,4	14 447	104 877	13,8	-0,7
Encs	2 912	8 365	34,8	2 892	8 558	33,8	-1,0
Kazincbarcika	7 029	32 284	21,8	6 923	33 030	21,0	-0,8
Tiszaújváros	1 888	13 332	14,2	1 879	13 640	13,8	-0,4
Mezőkövesd	2 065	16 756	12,3	1 880	17 143	11,0	-1,4

Régiók <i>Regions</i>	2000 május <i>May 2000</i>			2001 május <i>May 2001</i>			A ráta változása (%) <i>Change of the rate (%)</i>
	Regisztrált munkanélküli <i>Registered unemployed</i>	Gazdaságilag aktív népesség <i>Active population</i>	Munkanélküliségi ráta (%) <i>Unemployment rate (%)</i>	Regisztrált munkanélküli <i>Registered unemployed</i>	Gazdaságilag aktív népesség <i>Active population</i>	Munkanélküliségi ráta (%) <i>Unemployment rate (%)</i>	
Ózd	5 058	23 681	21,4	4 921	24 228	20,3	-1,0
Sárospatak	2 592	10 934	23,7	2 754	11 186	24,6	0,9
Sátoraljaújhely	3 558	14 841	24,0	3 167	15 184	20,9	-3,1
Szerencs	4 914	17 838	27,5	5 168	18 250	28,3	0,8
Edelény	3 864	12 097	31,9	3 800	12 377	30,7	-1,2
Szikszó	2 222	7 327	30,3	2 250	7 496	30,0	-0,3
Tokaj	1 204	4 875	24,7	1 182	4 987	23,7	-1,0
Putnok	1 003	3 752	26,7	1 034	3 838	26,9	0,2
Gönc	1 051	2 471	42,5	1 058	2 528	41,9	-0,7
Mezőcsát	1 613	5 451	29,6	1 545	5 577	27,7	-1,9
Csongrád	14 508	181 200	8,0	14 913	177 800	8,4	0,4
Szeged	5 783	83 352	6,9	6 525	81 787	8,0	1,0
Csongrád	984	11 683	8,4	888	11 464	7,7	-0,7
Hódmezővásárhely	2 165	25 653	8,4	2 224	25 172	8,8	0,4
Makó	2 421	22 700	10,7	2 305	22 273	10,3	-0,3
Szentés	1 543	20 125	7,7	1 293	19 748	6,5	-1,1
Kistelek	772	8 877	8,7	765	8 711	8,8	0,1
Mórahalom	840	8 810	9,5	913	8 645	10,6	1,0
Fejér	13 898	190 200	7,3	12 190	192 100	6,3	-1,0
Székesfehérvár	5 764	81 000	7,1	4 619	81 800	5,6	-1,5
Dunaújváros	2 567	40 100	6,4	2 386	40 500	5,9	-0,5
Mór	719	13 100	5,5	660	13 300	5,0	-0,5
Bicske	774	13 700	5,6	588	13 800	4,3	-1,4
Gárdony	709	12 600	5,6	617	12 700	4,9	-0,8
Sárbogárd	1 347	10 700	12,6	1 290	10 800	11,9	-0,6
Ercsi	913	9 700	9,4	861	9 800	8,8	-0,6
Enying	1 105	9 300	11,9	1 169	9 400	12,4	0,6
Győr-Moson-Sopron	8 785	192 000	4,6	7 771	194 800	4,0	-0,6
Győr	4 176	83 350	5,0	3 916	85 000	4,6	-0,4
Kapuvár	840	16 550	5,1	589	16 800	3,5	-1,6
Mosonmagyaróvár	1 318	30 550	4,3	1 147	31 100	3,7	-0,6
Sopron	1 054	32 800	3,2	869	33 050	2,6	-0,6
Csorna	764	16 950	4,5	696	17 050	4,1	-0,4
Tét	633	11 800	5,4	554	11 800	4,7	-0,7
Hajdú-Bihar	31 331	218 300	14,4	30 916	223 000	13,9	-0,5
Debrecen	10 133	100 581	10,1	9 643	102 747	9,39	-0,7
Berettyóújfalú	2 035	13 649	14,9	2 060	13 943	14,8	-0,1
Püspökladány	2 933	17 006	17,2	3 241	17 372	18,7	1,4
Hajdúböszörmény	1 814	12 568	14,4	1 488	12 839	11,6	-2,8

Régiók	2000 május May 2000			2001 május May 2001			A ráta változása (%)
	Regisztrált munkanélküli	Gazdaságilag aktív népesség	Munkanélküliségi ráta (%)	Regisztrált munkanélküli	Gazdaságilag aktív népesség	Munkanélküliségi ráta (%)	
Regions	Registered unemployed	Active population	Unemployment rate (%)	Registered unemployed	Active population	Unemployment rate (%)	Change of the rate (%)
Hajdúnánás	2 201	11 885	18,5	2 451	12 140	20,2	1,7
Hajdúszoboszló	2 292	17 250	13,3	2 259	17 622	12,8	-0,5
Balmazújváros	1 817	10 501	17,3	1 643	10 727	15,3	-2,0
Hajdúhadház	2 132	7 212	29,6	2 103	7 367	28,5	-1,0
Polgár	1 330	6 584	20,2	1 443	6 726	21,5	1,3
Biharkeresztes	733	3 359	21,8	769	3 432	22,4	0,6
Komádi	936	3 471	27,0	990	3 545	27,9	1,0
Vámospércs	1 634	6 685	24,4	1 507	6 829	22,1	-2,4
Létavértes	1 341	7 549	17,8	1 319	7 711	17,1	-0,7
Heves	15 106	125 300	12,1	14 092	131 600	10,7	-1,3
Eger	4 038	42 000	9,6	3 976	44 000	9,0	-0,6
Gyöngyös	3 069	31 300	9,8	2 993	32 900	9,1	-0,7
Hatvan	2 515	21 900	11,5	2 125	23 000	9,2	-2,2
Heves	2 695	13 000	20,7	2 513	13 700	18,3	-2,4
Füzesabony	1 687	11 700	14,4	1 552	12 300	12,6	-1,8
Pétervására	1 102	5 400	20,4	933	5 700	16,4	-4,0
Jász-Nagykun-Szolnok	21 351	161 400	13,2	19 013	166 000	11,5	-1,8
Szolnok	6 894	59 580	11,6	5 377	60 580	8,9	-2,7
Jászberény	2 336	30 900	7,6	2 089	31 900	6,5	-1,0
Karcag	2 496	16 100	15,5	2 108	16 600	12,7	-2,8
Mezőtúr	1 624	11 500	14,1	1 510	12 100	12,5	-1,6
Tiszafüred	1 909	8 100	23,6	1 745	8 500	20,5	-3,0
Törökszentmiklós	2 306	16 300	14,1	2 142	16 800	12,8	-1,4
Kunszentmárton	1 787	9 220	19,4	1 712	9 620	17,8	-1,6
Kunhegyes	1 999	9 700	20,6	2 330	9 900	23,5	2,9
Komárom-Esztergom	11 416	135 100	8,5	9 617	137 100	7,0	-1,4
Dorog	1 501	16 870	8,9	1 114	17 120	6,5	-2,4
Esztergom	1 863	23 710	7,9	1 583	24 060	6,6	-1,3
Komárom	1 258	18 350	6,9	1 151	18 620	6,2	-0,7
Oroszlány	1 307	12 180	10,7	1 153	12 360	9,3	-1,4
Tata	1 512	16 870	9,0	1 285	17 120	7,5	-1,5
Tatabánya	3 208	38 680	8,3	2 699	39 250	6,9	-1,4
Kisbér	767	8 440	9,1	632	8 570	7,4	-1,7
Nógrád	13 500	88 300	15,3	12 980	89 400	14,5	-0,8
Salgótarján	5 266	26 728	19,7	4 899	27 010	18,1	-1,6
Balassagyarmat	1 982	17 430	11,4	1 879	17 686	10,6	-0,7
Pásztó	1 470	13 682	10,7	1 466	13 855	10,6	-0,2
Szécsény	1 667	9 274	18,0	1 632	9 372	17,4	-0,6
Bátonyterenye	1 982	11 075	17,9	2 065	11 169	18,5	0,6

Régiók <i>Regions</i>	2000 május <i>May 2000</i>			2001 május <i>May 2001</i>			A ráta változása (%) <i>Change of the rate (%)</i>
	Regisztrált munkanélküli <i>Registered unemployed</i>	Gazdaságilag aktív népesség <i>Active population</i>	Munkanélküliségi ráta (%) <i>Unemployment rate (%)</i>	Regisztrált munkanélküli <i>Registered unemployed</i>	Gazdaságilag aktív népesség <i>Active population</i>	Munkanélküliségi ráta (%) <i>Unemployment rate (%)</i>	
Rétság	1 133	10 111	11,2	1 039	10 308	10,1	-1,1
Pest	22 266	428 100	5,2	20 180	445 000	4,5	-0,7
Cegléd	2 725	38 269	7,1	2 589	39 787	6,5	-0,6
Érd	1 721	33 424	5,1	1 627	34 747	4,7	-0,5
Gödöllő	2 907	59 638	4,9	2 651	62 007	4,3	-0,6
Nagykörös	1 180	13 445	8,8	809	13 977	5,8	-3,0
Szentendre	1 193	27 087	4,4	1 015	28 165	3,6	-0,8
Vác	2 914	61 502	4,7	2 844	63 936	4,4	-0,3
Budaörs	787	38 746	2,0	691	40 271	1,7	-0,3
Dabas	2 135	34 054	6,3	1 979	35 392	5,6	-0,7
Monor	2 098	45 076	4,7	1 788	46 846	3,8	-0,8
Nagykátá	1 794	23 652	7,6	1 830	24 580	7,4	-0,1
Szigetszentmiklós	1 147	28 696	4,0	933	29 825	3,1	-0,9
Ráckeve	1 196	17 664	6,8	992	18 355	5,4	-1,4
Zsámbék	469	6 847	6,8	432	7 112	6,1	-0,8
Somogy	16 196	132 300	12,2	15 942	137 000	11,6	-0,6
Barcs	2 134	10 730	19,9	2 148	11 100	19,4	-0,5
Kaposvár	5 392	45 150	11,9	5 060	46 750	10,8	-1,1
Marcali	1 514	11 840	12,8	1 554	12 250	12,7	-0,1
Nagyatád	2 026	13 570	14,9	2 071	14 050	14,7	-0,2
Siófok	1 706	19 870	8,6	1 613	20 600	7,8	-0,8
Balatonboglár	1 444	17 240	8,4	1 459	17 850	8,2	-0,2
Csurgó	1 101	7 200	15,3	1 147	7 450	15,4	0,1
Tab	879	6 700	13,1	890	6 950	12,8	-0,3
Szabolcs-Szatmár-Bereg	40 094	202 600	19,8	38 648	209 700	18,4	-1,4
Kisvárdá	5 025	29 000	17,3	4 886	30 000	16,3	-1,0
Mátészalka	5 319	24 100	22,1	5 144	24 900	20,7	-1,4
Nyírbátor	3 841	15 800	24,3	4 009	16 300	24,6	0,3
Nyíregyháza	11 061	73 000	15,2	10 187	75 600	13,5	-1,7
Fehérgyarmat	3 705	14 200	26,1	3 530	14 700	24,0	-2,1
Vásárosnamény	3 827	13 400	28,6	3 208	13 900	23,1	-5,5
Tiszavasvári	1 935	10 200	19,0	2 185	10 500	20,8	1,8
Csenger	1 359	5 000	27,2	1 605	5 200	30,9	3,7
Nagykálló	2 475	11 100	22,3	2 154	11 500	18,7	-3,6
Baktalórántháza	1 547	6 800	22,8	1 740	7 100	24,5	1,8
Tolna	11 963	103 200	11,6	11 404	103 400	11,0	-0,6
Bonyhád	1 167	13 297	8,8	1 169	13 322	8,8	0,0
Dombóvár	1 898	14 583	13,0	1 716	14 611	11,7	-1,3
Paks	2 024	19 148	10,6	1 855	19 185	9,7	-0,9

Régiók	2000 május May 2000			2001 május May 2001			A ráta változása (%) Change of the rate (%)
	Regisztrált munkanélküli Registered unemployed	Gazdaságilag aktív népesség Active population	Munkanélküliségi ráta (%) Unemployment rate (%)	Regisztrált munkanélküli Registered unemployed	Gazdaságilag aktív népesség Active population	Munkanélküliségi ráta (%) Unemployment rate (%)	
Regions							
Tamási	2 251	16 476	13,7	2 143	16 508	13,0	-0,7
Szekszárd	3 391	31 151	10,9	3 299	31 212	10,6	-0,3
Tolna	1 232	8 545	14,4	1 222	8 562	14,3	-0,1
Vas	6 181	124 100	5,0	6 145	127 600	4,8	-0,2
Cellödömölk	661	12 410	5,3	685	12 760	5,4	0,0
Körmend	667	13 651	4,9	671	14 036	4,8	-0,1
Kőszeg	571	10 921	5,2	522	11 229	4,6	-0,6
Sárvár	873	19 484	4,5	1 021	20 033	5,1	0,6
Szentgotthárd	470	6 825	6,9	400	7 018	5,7	-1,2
Szombathely	2 403	53 984	4,5	2 331	55 506	4,2	-0,3
Vasvár	536	6 825	7,9	515	7 018	7,3	-0,5
Veszprém	11 262	165 700	6,8	11 206	167 900	6,7	-0,1
Ajka	2 194	25 918	8,5	2 038	26 411	7,7	-0,7
Balatonfüred	386	9 877	3,9	476	9 832	4,8	0,9
Pápa	1 962	27 992	7,0	2 130	28 566	7,5	0,4
Sümege	788	8 120	9,7	761	8 249	9,2	-0,5
Tapolca	1 133	16 816	6,7	1 001	16 813	6,0	-0,8
Várpalota	1 268	16 829	7,5	1 423	17 107	8,3	0,8
Zirc	843	11 676	7,2	715	11 762	6,1	-1,1
Veszprém	2 122	38 218	5,6	2 139	38 913	5,5	-0,1
Balatonalmádi	566	10 255	5,5	523	10 248	5,1	-0,4
Zala	9 774	135 800	7,2	8 742	137 800	6,3	-0,9
Keszthely	1 147	20 400	5,6	1 091	20 600	5,3	-0,3
Lenti	734	11 200	6,6	774	11 400	6,8	0,2
Nagykanizsa	3 534	38 500	9,2	2 934	39 000	7,5	-1,7
Zalaegerszeg	2 860	49 000	5,8	2 626	49 800	5,3	-0,6
Zalaszentgrót	693	8 500	8,2	535	8 650	6,2	-2,0
Letenye	806	8 200	9,8	782	8 350	9,4	-0,5
Magyarország összesen <i>Hungary total</i>	389 631	4 202 813	9,3	368 962	4 281 400	8,6	-0,7

Forrás (Source): FH, KSH

10.8. táblázat: Regionális különbségek: keresetek (*Regional inequalities: Earnings*)*

Év	Közép-Magyarország	Közép-Dunántúl	Nyugat-Dunántúl	Dél-Dunántúl	Észak-Magyarország	Észak-Alföld	Dél-Alföld	Összesen
Year	Central Hungary	Central Transdanubia	Western Transdanubia	Southern Transdanubia	Northern Hungary	Northern Great Plain	Southern Great Plain	Total
Ft (HUF)								
1989	11 719	10 880	10 108	10 484	10 472	9675	9841	10 822
1992	27 172	22 174	20 975	19 899	20 704	19 563	20 047	22 465
1993	32 450	26 207	24 627	25 733	24 011	24 025	23 898	26 992
1994	43 010	34 788	32 797	31 929	31 937	31 131	31 325	35 620
1995	46 992	38 492	36 394	35 383	35 995	34 704	33 633	40 190
1996	58 154	46 632	44 569	43 015	41 439	41 222	41 208	47 559
1997	70 967	56 753	52 934	51 279	51 797	50 021	50 245	58 022
1998	86 440	68 297	64 602	60 736	60 361	58 208	58 506	69 415
1999	101 427	77 656	74 808	70 195	70 961	68 738	68 339	81 067
2000	114 637	87 078	83 668	74 412	77 714	73 858	73 591	90 338
százalék (<i>per cent</i>)								
1989	108,3	100,5	93,4	96,9	96,8	89,4	90,9	100,0
1992	121,0	98,7	93,4	88,6	92,2	87,1	89,2	100,0
1993	120,2	97,1	91,2	95,3	89,0	89,0	88,5	100,0
1994	120,7	97,7	92,1	89,6	89,7	87,4	87,9	100,0
1995	116,9	95,8	90,6	88,0	89,6	86,4	83,7	100,0
1996	122,3	98,1	93,7	90,4	87,1	86,7	86,6	100,0
1997	122,3	97,8	91,2	88,4	89,3	86,2	86,6	100,0
1998	124,5	98,4	93,1	87,5	87,0	83,9	84,3	100,0
1999	125,1	95,8	92,3	86,6	87,5	84,8	84,3	100,0
2000	126,9	96,4	92,6	82,4	86,0	81,8	81,5	100,0

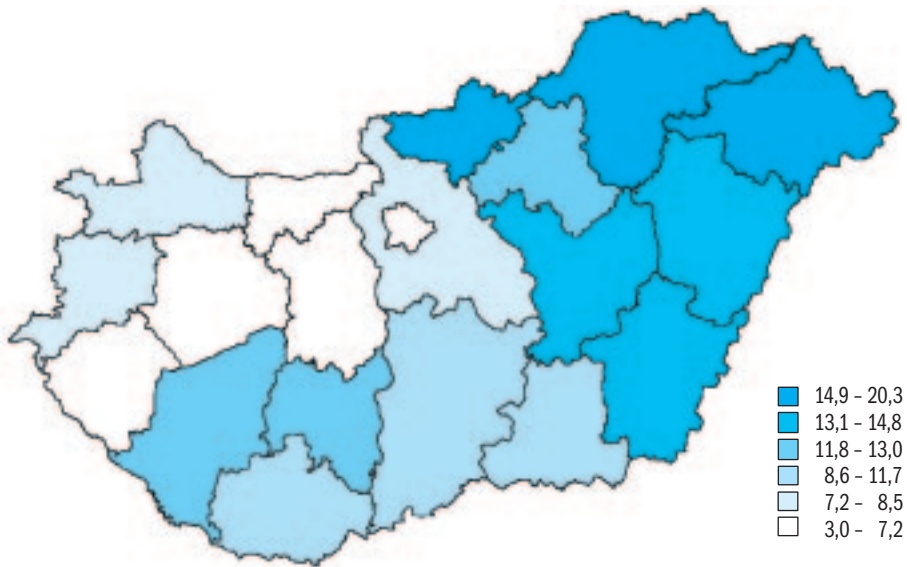
* Bruttó havi kereset, május. (*Gross monthly earnings, May.*)

Jegyzet (*Note*): Az adatok a költségvetésben dolgozókra, illetve az alábbi méretkategóriájú vállalatokra vonatkoznak:

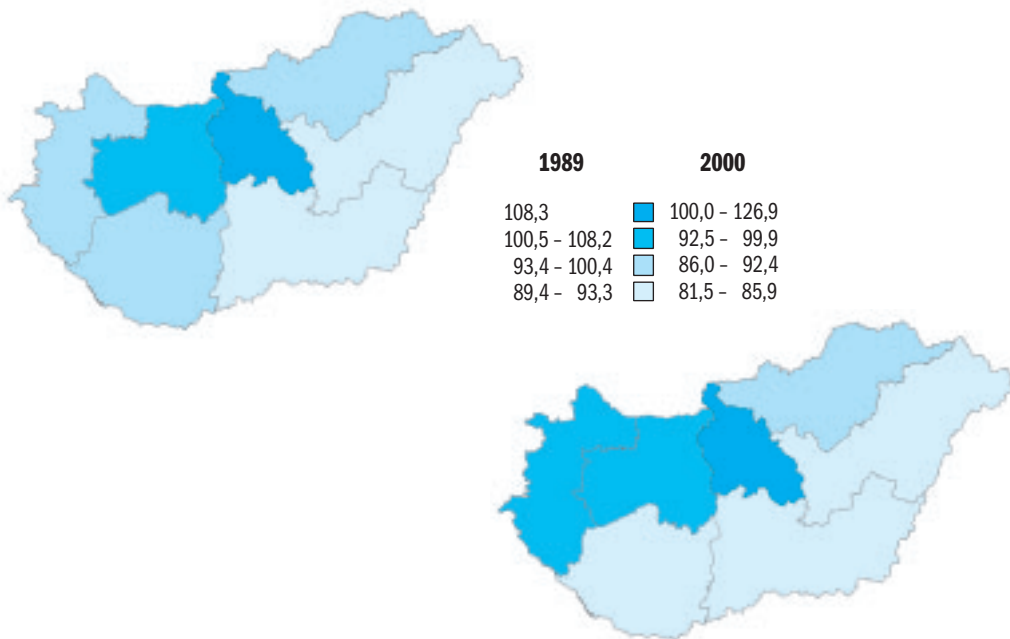
1992–94: 20 fős és nagyobb; 1995–98: 10 fős és nagyobb; 1999–2000: 5 fős és nagyobb. Teljes munkaidős alkalmazottak. (*The data refer to full-time employees in the budget sector and firms employing at least 20 workers [1992–94], 10 workers [1995–98] and 5 workers [1999–2000], respectively.*)

Forrás (*Source*): FH BT

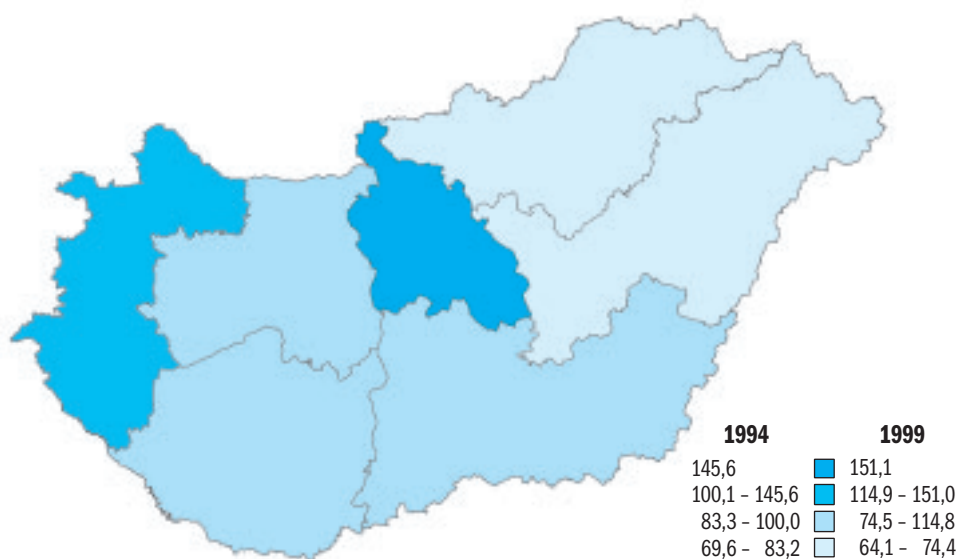
10.6. ábra: Regisztrált megyei munkanélküliségi ráták átlagai, 2000
(Average of registered unemployment rate by counties, 2000)

10.7. ábra: Regionális különbségek: keresetek, 1989, 2000
(Regional inequalities: Earnings, 1989, 2000)

10.9. táblázat: Regionális különbségek: bruttó hazai termék
 (*Regional inequalities: gross domestic product*)

Év	Közép-Magyarország	Közép-Dunántúl	Nyugat-Dunántúl	Dél-Dunántúl	Észak-Magyarország	Észak-Alföld	Dél-Alföld	Összesen
Year	Central Hungary	Central Transdanubia	Western Transdanubia	Southern Transdanubia	Northern Hungary	Northern Great Plain	Southern Great Plain	Total
Egy lakosra, forint (<i>Per capita, HUF</i>)								
1994	619	367	428	357	296	314	354	425
1995	792	497	565	448	400	391	457	549
1996	993	621	710	541	467	476	549	676
1997	1 254	807	885	653	566	581	655	841
1998	1 474	978	1 102	770	678	675	761	997
1999	1 710	1 061	1 031	880	751	726	843	1 132
Százalék (<i>Per cent</i>)								
1994	145,6	86,4	100,7	84,0	69,6	73,9	83,3	100,0
1995	144,3	90,5	102,9	81,6	72,9	71,2	83,2	100,0
1996	146,9	91,9	105,0	80,0	69,1	70,4	81,2	100,0
1997	149,1	96,0	105,2	77,6	67,3	69,1	77,9	100,0
1998	147,8	98,1	110,5	77,2	68,0	67,7	76,3	100,0
1999	151,1	93,7	114,9	77,7	66,3	64,1	74,5	100,0

 Forrás (*Source*): KSH

10.8. ábra: Regionális különbségek: bruttó hazai termék, 1994, 1999
 (*Regional inequalities: gross domestic product, 1994, 1999*)

11.1. táblázat: Belföldi vándorlás (Domestic migration)

Év Year	Lakóhelyváltoztatások (állandó vándorlások) száma (fő) <i>Number of changes of dwelling (permanent migrations) in thousands</i>	A 15-55/59 éves lakóhelyváltoztatók a 15-55/59 éves népesség %-ában <i>Number of 15-55/59 years old persons changing dwelling as a percentage of the 15-55/59 years old population</i>
1998	204 058	2,2
1990	213 625	2,4
1991	188 381	2,1
1992	204 641	2,3
1993	207 839	2,3
1994	209 075	2,3
1995	210 909	2,3
1996	208 971	2,2
1997	219 837	2,3
1998	224 208	2,4
1999	220 000	2,4
2000	249 000	2,6

Forrás (Source): Népszégnyilvántartás. (Population register.)

11.2. táblázat: Ingázás (Commuting)

Év Year	A lakóhelyükön foglalkoztatottak <i>Working in the residence</i>		Más településen foglalkoztatottak <i>Commuter</i>	
	száma (1000 fő) <i>in thousands</i>	aránya %	száma (1000 fő) <i>in thousands</i>	aránya %
1980	3 850,4	76,0	1 218,4	24,0
1990	3 381,6	74,7	1 145,6	25,3
1996	2 598,1	74,6	886,7	25,4

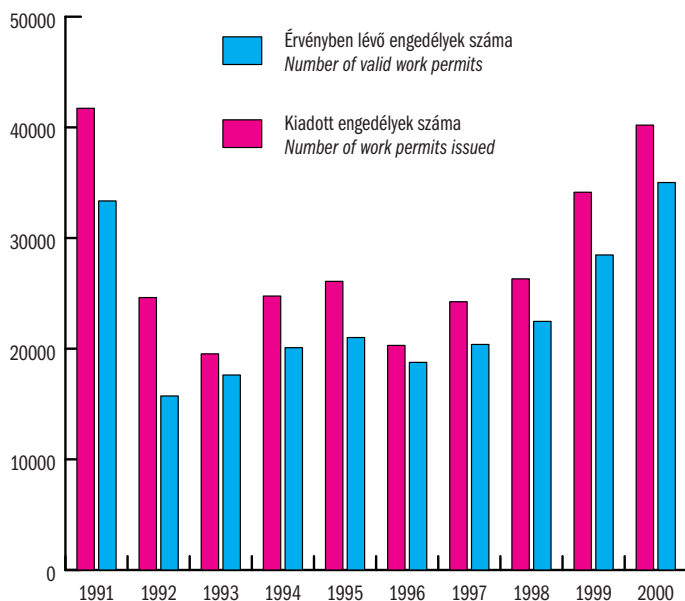
Jegyzet (Note): Az adatok az aktív keresőkre vonatkoznak. (The data refer to persons classified as 'active wage earners'.)

Forrás (Source): 1980, 1990: NSZ, 1996: MC

11.3. táblázat: Külföldi állampolgárok részére kiadott munkavállalási engedélyek (Work permits issued to foreign citizens)

Év Year	Az év során kiadott munkavállalási engedélyek száma Number of workpermits issued during the year	Az év utolsó napján érvényben lévő engedélyek száma Number of work permits valid at the last day of the year
1989	25 259	...
1990	51 946	...
1991	41 724	33 352
1992	24 621	15 727
1993	19 532	17 620
1994	24 756	20 090
1995	26 085	21 009
1996	20 296	18 763
1997	24 244	20 382
1998	26 310	22 466
1999	34 138	28 469
2000	40 203	35 014

Forrás (Source): FH, a munkaügyi központok jelentései alapján. (NLC, based on reports by regional labour centres.)

11.1. ábra: Külföldi állampolgárok részére kiadott munkavállalási engedélyek (Work permit issued to foreign citizens)

11.4. táblázat: Munkaerő-forgalom (Labour turnover)*

Év <i>Year</i>	Száma <i>Number</i>	Aránya <i>Share</i>
1989	628 529	14,1
1990	448 484	10,8
1991	315 705	8,5
1992	...	...
1993	...	...
1994	175 995	4,7
1995	219 359	6,0
1996	269 635	7,4
1997	212 383	5,8
1998	216 593	5,9
1999	189 770	5,0
2000	190 714	4,9

* Az év folyamán munkahelyet változtatók száma. (*Persons changing employer during the year.*)

Jegyzet (*Note*): Az 1991 előtti és 1993 utáni adatok nem összehasonlíthatók. (*Data before and after 1992 are not comparable.*)

Forrás (*Source*): 1989–91: KSH IMS; 1994–98: KSH MEF, kiegészítő felvétel (*supplementary survey*)

12.1. táblázat: Sztrájkok (Strikes)

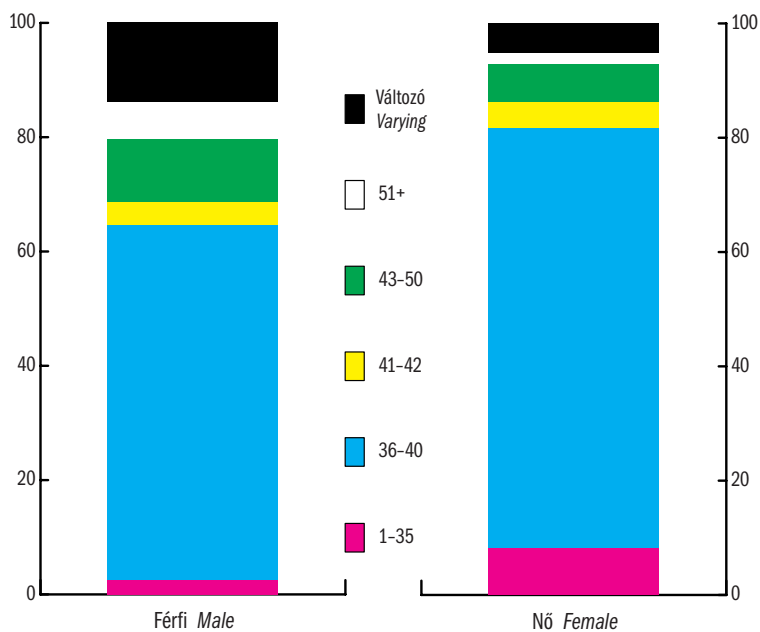
Év <i>Year</i>	A sztrájkok száma <i>Number of strikes</i>	A sztrájkokban résztvevők száma, fő <i>Number of involved persons</i>	Kiesett órák száma, ezer <i>Hours were lost, in thousands</i>
1991	3	24 148	76
1992	4	1 010	33
1993	5	2 574	42
1994	4	31 529	229
1995	7	172 048 ¹	1 708 ¹
1996	8	4 491	19
1997	5	853	15
1998	7	1 447	3
1999	5	16 685	242
2000	5	26 978	1 192

¹ A pedagógussztrájk adatai részben becsült adatok. (*Teachers strikes number partly estimated.*)

12.2. táblázat: A foglalkoztatottak megoszlása a heti munkaidő szokásos hossza szerint, 2000, százalék (*Employees by usual weekly working time, 2000, per cent*)

Munkaóra <i>Number of hours</i>	Férfiak <i>Males</i>	Nők <i>Females</i>	Együtt <i>Together</i>
1-14	0,3	0,4	0,3
15-35	2,2	7,6	4,6
36-40	62,0	73,5	67,3
41-42	4,1	4,6	4,3
43-50	11,1	6,6	9,1
51+	6,4	2,0	4,4
Nagyon változó <i>Very varying</i>	14,0	5,3	10,0
Összesen <i>Total</i>	100,0	100,0	100,0

Forrás (*Source*): MEF (*LFS*) 12.2. táblázat

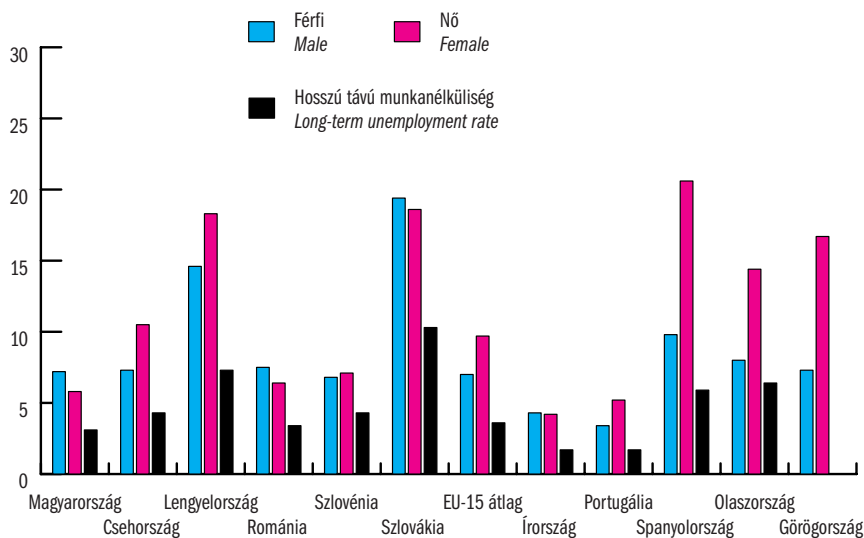

12.1. ábra: A foglalkoztatottak megoszlása a heti munkaidő szokásos hossza szerint, 2000 (*Employees by usual weekly working time, 2000*)

13.1. táblázat: Munkanélküliségi ráta, 2000, per cent (*Unemployment rate by age and sex and length of unemployment, 2000, per cent*)

Ország	Munkanélküliségi ráta			ebből: 15-24	Hosszú távú
	<i>Unemployment rate</i>			évesek együtt	munkanélküliség
	férfi	nő	együtt	of which	<i>Long-term</i>
<i>Country</i>	<i>male</i>	<i>female</i>	<i>together</i>	15-24 ages	<i>unemployment rate</i>
Magyarország	7,2	5,8	6,6	12,3	3,1
Csehország	7,3	10,5	8,8	17,0	4,3
Lengyelország	14,6	18,3	16,3	35,7	7,3
Románia	7,5	6,4	7,0	17,8	3,4
Szlovénia	6,8	7,1	6,9	16,4	4,3
Szlovákia	19,4	18,6	19,1	36,9	10,3
EU-15 átlag	7,0	9,7	8,2	16,1	3,6
Írország	4,3	4,2	4,2	6,5	1,7
Portugália	3,4	5,2	4,2	9,0	1,7
Spanyolország	9,8	20,6	14,1	26,2	5,9
Olaszország	8,0	14,4	10,5	30,8	6,4
Görögország	7,3	16,7	11,1	29,6	n.a.

Forrás (*Source*): Employment in Europe 2001. Recent Trends and Prospects. European Commission. Luxemburg, 2001.

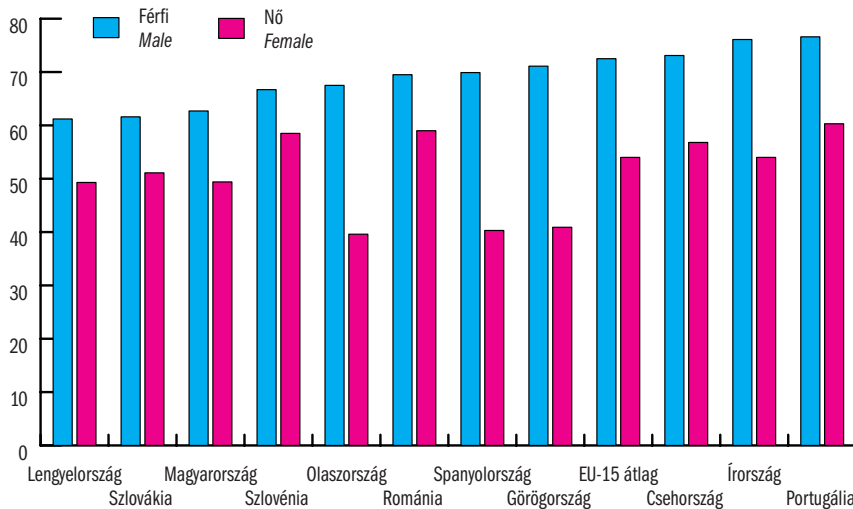

13.1. ábra: Munkanélküliségi ráta nemek szerint, és hosszú távú munkanélküliség (*Unemployment rate by sex and long term unemployment rate*)

13.2. táblázat: Foglalkoztatási ráta 2000, 15–64 évesek, százalék
(Employment rate by age and sex and length of unemployment 2000, population aged 15–64, per cent)

Ország	Foglalkoztatási ráta			ebből: 15–24	Hosszú távú
	<i>Employment rate</i>			évesek együtt	munkanélküliség
	férfi	nő	együtt	<i>of which</i>	<i>Long-term</i>
<i>Country</i>	<i>male</i>	<i>female</i>	<i>together</i>	<i>15–24 ages</i>	<i>unemployment rate</i>
Magyarország	62,7	49,4	55,9	33,1	21,9
Csehország	73,1	56,8	64,9	36,4	36,1
Lengyelország	61,2	49,3	55,1	24,1	29,0
Románia	69,5	59,0	64,2	34,0	52,0
Szlovénia	66,7	58,5	62,7	31,2	22,3
Szlovákia	61,6	51,1	56,3	28,3	21,5
EU-15 átlag	72,5	54,0	63,3	40,3	37,7
Írország	76,1	54,0	65,1	50,6	45,3
Portugália	76,6	60,3	68,3	43,5	51,0
Spanyolország	69,9	40,3	55,0	32,7	36,8
Olaszország	67,5	39,6	53,5	25,9	27,8
Görögország	71,1	40,9	55,6	26,8	39,2

Forrás (*Source*): Employment in Europe 2001. Recent Trends and Prospects. European Commission, Luxemburg, 2001.

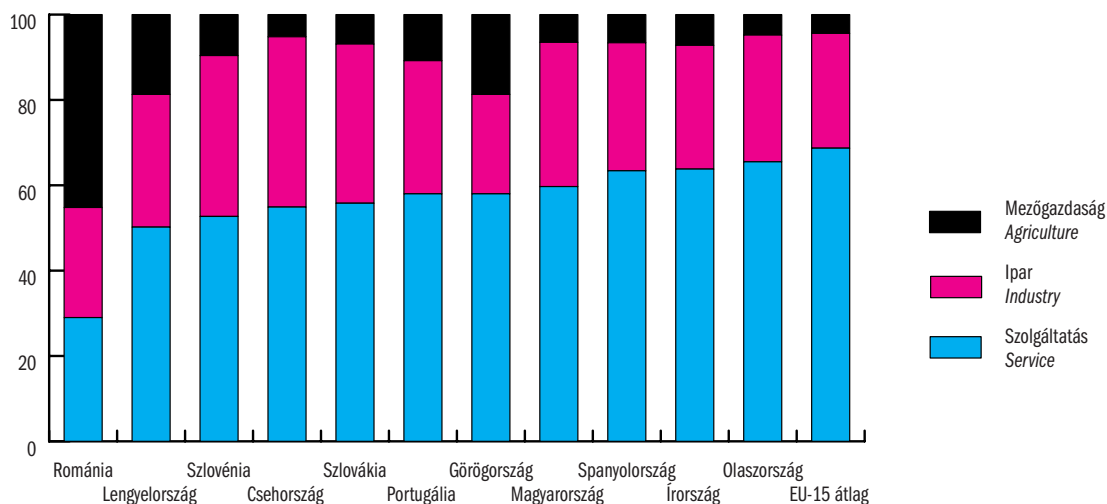
13.2. ábra: Foglalkoztatási ráta, 15–64 évesek
(Employment rate by population aged 15–64)

13.3. táblázat: Foglalkoztatottak összetétele, 2000, 15–64 évesek, százalék
(Composition of employed population 2000, 15–64 ages, per cent)

Ország	Egyéni vállalkozó	Részmunkaidős	Határozott idejű szerződéssel foglalkoztatott	Szolgáltatás	Ipar	Mezőgazdaság
Country	Self employed	Part time	Fix term contr.	Service	Industry	Agriculture
Magyarország	14,6	3,6	5,8	59,8	33,8	6,5
Csehország	14,5	5,4	6,9	54,8	39,9	5,2
Lengyelország	22,5	10,6	4,2	50,3	31,1	18,7
Románia	25,4	16,4	1,6	29,0	25,8	45,2
Szlovénia	11,2	6,1	10,8	52,7	37,7	9,6
Szlovákia	7,8	1,9	3,7	55,8	37,3	6,9
EU-15 átlag	14,8	17,7	11,4	68,8	26,9	4,4
Írország	17,0	16,4	3,8	63,9	29,0	7,2
Portugália	27,5	10,8	14,8	58,0	31,2	10,8
Spanyolország	16,6	8,0	26,7	63,5	30,0	6,6
Olaszország	26,2	8,4	7,5	65,5	29,7	4,8
Görögország	44,0	4,3	7,0	58,0	23,3	18,7

Forrás (Source): Employment in Europe 2001. Recent Trends and Prospects. European Commission, Luxemburg, 2001.

13.3. ábra: Foglalkoztatottak összetétele (Composition of employed population)

A FONTOSABB ADATOK FORRÁSAI

Az adatoknak adatgyűjtők szerinti csoportosításban két fő forrása van, az egyik a KSH rendszeres intézményi, illetve lakossági adatgyűjtései, a másik a Foglalkoztatási Hivatal (FH) regisztere és az általa lebonyolított adatgyűjtések.

FŐBB KSH ADATFORRÁSOK

KSH-MEF: Munkaerő-felmérés

A Központi Statisztikai Hivatal a lakosság gazdasági aktivitásának – foglalkoztatottságának és munkanélküliségének – vizsgálatára 1992-ben vezetett be ezt az adatgyűjtést. A munkaerő-felmérés a magánháztartásokra kiterjedő reprezentatív felvétel, mely a 15–74 éves személyek gazdasági aktivitásáról nyújt információt. Az adatgyűjtés célja, hogy a foglalkoztatottság és a munkanélküliség alakulását a nemzetközi statisztikai ajánlásoknak megfelelően, a mindenkori munkaügyi szabályozástól, illetve annak változásától függetlenül, a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (ILO) fogalmait felhasználva figyelje meg.

A lakosság körében végzett munkaerő-felmérés a nemzetközi gyakorlatban a foglalkoztatottság, a munkanélküliség és az alulfoglalkoztatottság egyidejű, átfogó és konzisztens mérésének általánosan elterjedt eszköze. Az adatok feldolgozásának technikája biztosítja az osztályozásból adódó torzítások minimálisra csökkentését (mivel az egyes csoportokba való besorolás szigorú kritériumok szerint történik), ugyanakkor bizonyos fokú szabadságot is enged a nemzeti sajátosságok figyelembevételénél.

A magyar munkaerő-felmérés a vizsgált népességet egy meghatározott időszakban (a hónap 12. napját magában foglaló, ún. vonatkozási héten, a hetet hétfőtől vasárnapig számítva) végzett tevékenységük alapján sorolja a következő két főcsoportba:

- gazdaságilag aktívak (a rendelkezésre álló munkaerő) és
- gazdaságilag nem aktívak (inaktívak).

A gazdaságilag aktív kategória (rendelkezésre álló munkaerő) magában foglalja mindazon személyeket, akik a megfigyelés hetében a munkaerőpiacon foglalkoztatottként vagy munkanélküliként megjelentek.

A felvételen használt fogalmak az ILO ajánlásait követik. Ennek megfelelően tartalmuk a következő:

Foglalkoztatottnak tekintendő mindenki, aki a vizsgált időszakban (a negyedév egyes hónapjainak 12. napját magában foglaló ún. vonatkozási héten, a hetet hétfőtől vasárnapig számítva) legalább 1 óra, jövedelmet biztosító munkát végzett, vagy munkájától csak átmenetileg (szabadság, betegség stb. miatt) volt távol.

Jövedelmet biztosító munkának számít minden olyan tevékenység:

- amely pénzjövedelmet eredményez, vagy
- amely természetbeni juttatást biztosít, esetleg
- amelyet egyéb, később realizálható jövedelem érdekében végeztek,
- amelyet, mint segítő családtagok végeztek a háztartáshoz tartozó gazdaság, vállalkozás jövedelmének növelése érdekében.

A felvétel szempontjából nem számít jövedelmet biztosító munkának az önként, ingyenesen, más háztartásnak vagy intézménynek nyújtott bármilyen segítség (társadalmi munka, ún. kalákmunka stb.), a saját ház vagy lakás építése, felújítása, javítása, a tanulmányhoz kötött szakmai gyakorlat keretében végzett munka (még akkor sem, ha azért valamilyen díjazást kapnak), valamint a háztartásban, a ház körül végzett munka, beleértve a kerti munkákat is. A háztáji gazdaságban végzett munka csak akkor tekinthető jövedelemszerzőnek, ha annak eredménye jellemzően piacra és nem saját fogyasztásra kerül.

A gyermekgondozási díjban (gyed), gyermekgondozási segélyben (gyes) részesülőket – az 1995 novemberében Prágában az átalakuló országok számára megfogalmazott ILO-ajánlásnak megfelelően – a vonatkozási héten végzett tevékenységük alapján kell osztályozni.

Mivel a nemzeti számlák (SNA) fogalmi rendszere szerint a védelmi tevékenység hozzájárul a nemzeti össztermék létrehozásához, a sorkatonák általában a foglalkoztatottak között szerepelnek, ha az adattartalom ettől eltérő, akkor lábjegyzetben történik utalás rá. A sorkatonák létszámára vonatkozó adat adminisztratív forrásból származik.

Munkanélkülinek tekintendő az a személy, aki egyidejűleg

- az adott héten nem dolgozott (s nincs olyan munkája, amelytől átmenetileg távol volt),
- aktívan keresett munkát a kikérdezést megelőző négy hét folyamán,
- rendelkezésre áll, azaz két héten belül munkába tudna állni, ha találna megfelelő állást.

A munkanélküliek sajátos csoportját alkotják azok, akik ugyan nem dolgoztak a vonatkozósi héten, de már találtak munkát, ahol 30 napon belül dolgozni kezdenek. Rájuk nem vonatkozik a hármas kritérium egyidejű teljesülése.

Aktív munkakeresésnek tekintendő, ha valaki állami vagy magán-munkaközvetítőn keresztül érdeklődött állás után, közvetlenül keresett meg munkáltatókat, hirdetést olvasott, adott fel, hirdetésre válaszolt, rokonoknál, ismerősöknél érdeklődött, tesztet írt, vizsgát tett vagy meghallgatáson volt, vállalkozásának elindítását intézte.

Gazdaságilag aktívak azok, akik megjelennek a munkaerőpiacon, azaz a foglalkoztatottak és a munkanélküliek.

Gazdaságilag nem aktívak azok, akik a vonatkozósi héten nem dolgoztak, illetve nem volt rendszeres, jövedelmet biztosító munkájuk és nem is kerestek munkát, vagy kerestek, de nem tudtak volna munkába állni. Ide tartoznak – többek között – a passzív munkanélküliek, akik szeretnének ugyan munkát, de kedvetlenülnek ítélve elhelyezkedési esélyeiket, meg sem kísérik az álláskeresést.

A munkaerő-felmérés mintája többlépcsős, rétegzett minta. A 15 000 lakosú vagy ennél népesebb településeken a népszámlálási számlálókörzetek az elsődleges és a lakások a másodlagos mintavételi egységek, míg a kisebb településeken az elsődleges, másodlagos, illetve utolsó mintavételi egységek rendre a települések, a számlálókörzetek, illetve lakások. A munkaerő-felmérés mintájának kialakításánál a rétegzépző ismérvek a következők voltak: földrajzi egységek, települések nagysága szerinti kategóriák, lakóövezetek. Ez utóbbiakra példák a (történelmi) városközpontok, külvárosok, lakótelepek stb.

1998-tól a munkaerő-felmérés címregisztere az 1990-es népszámlálás 12 775 körzetéből áll, ez 751 települést és mintegy 626 000 címet jelent. A mintanagyság lehetővé teszi, hogy a mintarégió (NUTS2) szinten is reprezentatív legyen.

A munkaerő-felmérés negyedéves mintája körzetenként három véletlenszerűen kiválasztott címet tartalmaz, melyből havonta egyet keresnek fel az összeírók. A munkaerő-felmérés keretében 1998-tól negyedévente mintegy 33 000 háztartás és 66 000 személy kerül összeírára. A mintában alkalmazott egyszerű, rotációs eljárás szerint bármely háztartás, amely valamilyen időpontban belép a mintába, hat egymást követő negyed-

évben szolgáltat adatokat, majd végleg elhagyja azt. Két egymást követő időszak mintájának a közös része a megghiúsulások miatt kisebb, mint 5/6, ami 100%-os válaszolás mellett adódna.

KSH-IMS: Intézményi kereseti statisztika

A kereseti adatok legfontosabb forrása a havi (éves) intézményi munkaügyi jelentés. A megfigyelési kört jelenleg a legalább 5 fős létszámú vállalkozások, illetve létszámnagyságtól függetlenül teljes körűen a költségvetési és társadalombiztosítási intézmények, valamint a kijelölt nonprofit szervezetek jelentik. Az ettől eltérő vonatkozási kör a forrásnál megjelölésre került.

A keresetek minden esetben a teljes munkaidőben foglalkoztatottakra vonatkoznak. A mindenkori havi átlagkereset részét képezi a kifizetés hónapjában az alapbér, bérpótlékok (ide tartozik a bányászati húségjutalom és a Széchenyi professzori ösztöndíj is), a kiegészítő fizetés, valamint a prémium, a jutalom, a 13. és további havi fizetés is.

A nettó kereset a gazdálkodó szervezetenkénti bruttó átlagkeresetből a munkavállalói járulék, a személyi jövedelemadó, valamint a nyugdíj- és egészségbiztosítási járulék levonásával, illetve az adott évre érvényes járulékküszöb és az alkalmazotti kedvezményre jogosító jövedelemhatár figyelembevételével számított adat. A bruttó keresetből kiinduló nettósítás csak az összes munkavállalót érintő levonásokat kezeli, így az 1999-től bevezetett gyermekek utáni adókedvezmény hatásával a korábbi gyakorlatnak megfelelően nem számol. A személyi jövedelemadó kiszámítása az szja-törvényben szereplő – az adott évre érvényes – sávós adóelőleg-kulcsokkal történik, az adatokat intézményi és havi szinten nettósítjuk.

A bruttó és nettó kereseti indexek közötti különbség nagysága, és iránya minden évben az adótábla, illetve a kedvezmények (pl. alkalmazotti adókedvezmény) változásaitól függ. Az adott gazdasági ágban az eltérések nagyságát tehát az is befolyásolja, hogy az odatarozó vállalkozások között milyen az eloszlása azoknak az egyéneknek, akik kiesnek az alkalmazotti adókedvezményből és így nettó keresetük akár 8–9 százalékponttal kevésbé nő, mint bruttó keresetük. (Azzal a feltételezéssel élve, hogy a vállalkozásnál mindenki átlagosan keres.)

Az indexek összehasonlító körre vonatkoznak, figyelembe véve a definícióváltozásokat, illetve az adatgyűjtés körének változásait is. A KSH tradicionálisan a

főátlagindexet publikálja keresetnövekedési mutatóként. A keresetváltozás mértéke így a két időszak közötti létszámárányok eltolódását és a tényleges keresetváltozás hatását együttesen tükrözi.

A reálkereset változását a nettó kereseti index és az ugyanezen időszaki fogyasztóiár-index hányadosából képzett index 100% feletti (vagy alatti) értéke adja.

A foglalkozások egységes osztályozási rendszere (FEOR) 1994. január 1-je óta érvényes változata szerint a szellemi állománycsoportba az 1–4. foglalkozási főcsoportba, a fizikaiba pedig az 5–9. foglalkozási főcsoportba tartozókat soroljuk.

KSH-MEM: Munkaerőmérés

A munkaerő-felmérés bevezetése előtt a teljes munkaerőpiacról az évenként készülő munkaerőmérés adott képet a két népszámlálás közötti időszakban.

A munkaerőmérés, mint neve is mutatja, mérlegszerű elszámolás, amely egy eszmei időpontban (január 1.) állítja szembe a rendelkezésre álló munkaerőt (munkaerőforrás) a munkaerő-felhasználással. A népességet gazdasági aktivitásuk szempontjából veszi számba, megkülönböztetve a munkavállalási korú, illetve munkavállalási koron kívüli népességet. Az adatok forrása az éves és évközi intézményi munkaügyi-statisztikai adatgyűjtés 1992-től, a lakossági munkaerő-felmérés és a népszámlálás adatállományai, a gazdasági szervezetek regisztere, az Országos Egészségbiztosítási Pénztár, az Országos Nyugdíjbiztosítási Főigazgatóság, valamint az Országos Munkaügyi Kutató és Módszertani Központ (OMKMK) statisztikái. Kiinduló forrása az éves intézményi munkaügyi statisztikai jelentés – foglalkoztatottak munkajogi létszáma december 31-én – táblája.

Egyéb adatforrások

Az 1980. és 1990. évi foglalkoztatási adatok becsléséhez népszámlálási adatok kerültek felhasználásra. Az összefoglaló gazdasági mutatók a nemzetgazdasági mérlegekből, a fogyasztói és ipari termelői árstatisztikából, illetve az ipari beszámoló jelentésből származnak. Ezen adatforrások részletes leírása a vonatkozó szakstatisztikai publikációkban szerepel.

FŐBB FH ADATFORRÁSOK

FH-REG: Munkanélküli regiszter adatbázis

A munkanélküliségi adatok másik fő forrása Magyarországon – és a legtöbb fejlett országban – a nyilvántartásba vett (regisztrált) munkanélküliek egyéni adatait tartalmazó havonta összegyűjtött – ún. adminisztratív rekordokat tartalmazó – hatalmas adatbázis.

A nyilvántartás tulajdonképpen minden állást keresőt tartalmaz, de közülük egy adott időpontban csak azokat tekintik regisztrált munkanélkülinek, aki

- az Állami Foglalkoztatási Szolgálat valamelyik kirendeltségén magát munkanélküliként nyilvántartásba vetette (vagyis nincs munkája, szeretne dolgozni és ehhez kéri a munkaerőpiaci szervezet segítségét);
- a vizsgált időpontban – az egyes hónapok zárónapján – nem nyugdíjas, nem nappali tagozatos tanuló, és elhelyezkedése érdekében együttműködik a kirendeltséggel (vagyis a felajánlott megfelelő munkát, át- vagy továbbképzést elfogadja, illetve a közvetítő/tanácsadó által előírt időpontokban jelentkezik a kirendeltségen).

Amennyiben a nyilvántartásban szereplő személy a zárónapon valamely támogatott foglalkoztatási program keretében dolgozik, vagy munkaerőpiaci képzésben vesz részt, vagy rövid idejű (pl. alkalmi) munkán dolgozik, a munkanélküli státusa szünetel.

Ha az ügyfél nem működik együtt a kirendeltséggel, a munkanélküli nyilvántartásból kikerül.

A nyilvántartás adatai – adminisztratív rekordjai – nem csak az időponti adatok megállapítását teszik lehetővé, hanem az áramlások, a beáramlás és a kiáramlás megfigyelését is.

A Foglalkoztatási Szolgálathoz bejelentett munkaerő-igények rekordjai alapján havonta hasonló statisztikai feldolgozások készülnek az álláshelyek stock- és flow jellegű adatairól is.

A különböző aktív eszközökben való részvételtől, a résztvevők számáról, ki- és beáramlásairól ugyancsak havonta készül részletes statisztika a kifizetett támogatások alapján.

A nyilvántartásokra épülő, havonta készülő, rendkívül részletes – országos, régióenkénti, megyei, kirendeltségi körzetenkénti, sőt településenkénti – statisztika az Állami Foglalkoztatási Szolgálat fő funkciói (közvetítés, járadékfizetés, aktív eszköz támogatást stb.) ellátá-

sa közben keletkező adminisztratív rekordok másodlagos feldolgozása alapján készül, tulajdonképpen azoknak igen fontos és hasznos „mellékterméke”.

A Foglalkoztatási Hivatal (és jogelődei, az OMK, OMMK, ill. az OMKMK) 1989-től havonta publikálja ezen statisztikák főbb adatait. A kirendeltségi körzetenkénti adatokat is tartalmazó részletesebb jelentéseket a megyei/fővárosi Munkaügyi Központok hozzák nyilvánosságra.

A regisztrált munkanélküliekkel számított munkanélküliségi ráták nevezőit a KSH-nak a munkaerőmérésben publikált gazdaságilag aktív népesség adata, illetve ennek régiókra és megyékre való lebontása szolgáltatja.

A regisztrált munkanélküliek száma és a regisztrált munkanélküliségi ráta értelemszerűen eltér a KSH Munkaerő-felmérés eredményeitől. A különbség fő okai az eltérő fogalomrendszer és az alapvetően különböző megfigyelési/mérési módszer.

FH-PROG: Rövidtávú munkaerőpiaci prognózis

A Foglalkoztatási Hivatal (illetve jogelődei) kezdeményezése alapján és koordinálása mellett a munkaerőpiaci szervezet 1991-től kezdődően évente két alkalommal – márciusban és szeptemberben – hatalmas mintán, több mint 4500 munkaadó interjú megkérdezésével hajtja végre az ún. rövidtávú prognózis felmérést.

A kérdőív a felkeresett cégek reál- és pénzügyi folyamatai várható alakulását, fejlesztési és munkaerőgazdálkodási terveit és szándékait tudakolja, rákérdez a konkrét létszámcsökkenési és létszámbővítési terveikre és felméri az aktív eszközökkel kapcsolatos várható igényeiket is.

A kérdőívek kirendeltségi körzetenként, megyénként és országosan is feldolgozásra kerülnek, hasznos információkat szolgáltatva mindegyik szinten a munkaerőpiaci szervezet munkájának tervezéséhez.

A prognózis-felmérés alkalmat és lehetőséget ad arra, hogy – más forrásokból származó információkat is felhasználva – a megyék ill. a főváros részletesebben elemezzék a munkaerőpiaci helyzetük alakulását és fő tendenciáit, felkészüljenek a rövid távon várható problémák kezelésére, ügyfeleik változó igényeinek kielégítésére.

A rövidtávú prognózisnak csak egyik eredménye maga az előrejelzés. További nagyon fontos „melléktermékei”: a vállalatokkal való rendszeres, személyes kapcsolattartás, a közvetítő-ügyintéző munkakörben dolgozó kérdezőbiztosok szakismeretének, helyisme-

retének bővülése, a munkaerőpiaci képzés orientálása a megismert igények alapján.

A prognózis-felmérésekhez esetenként különböző kiegészítő adatfelvételeket kapcsolva további fontos információkhoz is juthatunk, amelyeket a kutatók, a foglalkoztatáspolitikai és/vagy az oktatáspolitikai irányítói tudnak a munkájuk során hasznosítani.

FH-BT: A „bértarifa” felvételek

A Foglalkoztatási Hivatal (illetve jogelődei) 1992-től évente hajtja végre az egyéni alpbérek és keresetek megismerését szolgáló, hatalmas mintával dolgozó reprezentatív adatfelvételeket, a Gazdasági Minisztérium (korábban az SzCsM ill. a MüM) megbízásából.

Az adatgyűjtés referencia hónapja minden évben a május hónap, de az alpbéren (alapilletményen) felüli nem rendszeres kifizetések egy hónapra jutó átlagának meghatározásához ezen kifizetések előző évi teljes összegét alkalmazzák.

A versenyszférában kezdetben csak a 20 fő fölötti cégekre terjedt ki az adatgyűjtés, úgy, hogy minden vállalkozás köteles adatot szolgáltatni, de a mintába csak meghatározott napokon született dolgozók kerülnek be.

A 10–19 fő közötti cégekre 1996-tól, az 5–9 fő közötti létszámmal dolgozókra pedig 1999-től terjedt ki az adatgyűjtés, úgy, hogy ebben a körben az összes ilyen létszámú cég közül véletlenszerűen kiválasztott mintába bekerülő vállalkozások (kb. 20%-uk) kell csak adatokat szolgáltatassanak, ők viszont minden egyes teljes munkaidős dolgozójukról.

Az alpbérek és a teljes kereset-szerkezet adatai Magyarországon csak ezekből az adatfelvételekből ismerhetők meg, így célszerűen az ezekből évente kapott hatalmas adatbázisok szolgálhatnak alapul a szociális partnerek által folytatott bér-érdekegyeztető tárgyalásokhoz.

A költségvetési körben létszámnagságtól függetlenül minden egyes költségvetési intézmény részt vesz az adatszolgáltatásban, mégpedig úgy, hogy a helyi költségvetési intézmények döntő többségéről – akik benne vannak az ún. TAKEH-ok központosított bérszámfejtési rendszerében – az adatszolgáltatás teljes körű, a többi költségvetési intézmény pedig csak a meghatározott napokon született – a mintába bekerült – dolgozókról teljesíti az adatszolgáltatást.

A fegyveres testületek hivatásos (ún. szolgálati jogviszonyos) dolgozóira csak 1999-től kezdődően terjed ki az adatgyűjtés.

1992 előtt 3 évenként került sor hasonló adatgyűjtésekre, így már 1983, 1986 és 1989 évekről is rendelkezünk egy-egy hatalmas adatállománnyal.

A mintába bekerült minden egyes dolgozóról rendelkezésre állnak a következő adatok:

- a munkáltató ágazata, létszámnagysága, a munkavégzés telephelye, a gazdálkodási forma, a tulajdonosi szerkezet;
- a munkavállaló bérbesorolása, foglalkozása, neme, kora, iskolai végzettsége.

Az egyéni adatokat tartalmazó hatalmas adatbázisok alapján minden évben elkészülnek a következő feldolgozások

- a szociális partnerek által egyeztetett, a bér-érdekegyeztetéshez alkalmazott ún. standard feldolgozások (amelyeket az érdekegyeztető tárgyalásokban részt vevő valamennyi konföderáció megkap);
- modellszámítások a minimálbér emelés várható hatásainak meghatározása céljából;
- a GM Bérpolitikai Főosztály igényei alapján készülő feldolgozások a kereseti arányok elemzéséhez és bemutatásához;
- feldolgozások az évente megjelenő négykötetes adattárhoz (nemzetgazdaság összesen, versenyszféra, költségvetési szféra, területi kötet).

A teljes adatbázist átveszi minden évben a KSH és egyes nemzetközi adatszolgáltatásokat, ennek felhasználásával tud teljesíteni (pl. az ILO ill. az OECD felé). Az OECD részére a Foglalkoztatási Hivatal is rendszeresen készít speciális feldolgozásokat.

Az egyéni adatokat tartalmazó adatbázis lehetővé teszi a benne szereplő ismérvek tetszés szerinti kombinációjával képzett csoportokra készülő feldolgozásokat és a különböző csoportok összetételének figyelembe vételével történő reális alapbér-, illetve kereset szerinti összehasonlításokat, az alapberek és keresetek szóródásának, differenciáltságának vizsgálatát.

FH-SREG:

A munkanélküli ellátások nyilvántartási rendszere

A kifizetett munkanélküli ellátások (munkanélküli járadék, pályakezdők munkanélküli segélye és a nyugdíj előtti munkanélküli segély) számfejtési rekordjai és az ellátásban részesültek személyi adatait tartalmazó ún. törzs-rekordok felhasználásával jön létre az ellátottak teljes körű nyilvántartása. Ebben a nyilvántartásban

pontosan nyomon lehet követni a pénzbeli ellátást kapók segélyezési eseményeit, a bekerülésük és kikerülésük pontos időpontját és a kikerülésük módját is (pl. elhelyezkedett, jogosultsága lejárt, kizárt, aktív eszközre ment át stb.).

Így ebből a hatalmas adatállományból tetszés szerinti időpontra elkészíthetők az adott napon ellátásban részesülők részletes adatai, országosan és régiós, megyei valamint kirendeltségi bontásban is. A regisztráltakról készülő zárónapi statisztikával történő összehangolás érdekében a havi statisztikákat itt is minden hónap 20-ára készítjük el.

A havi statisztikák ezen kívül tartalmazzák az előző zárónap és a tárgyhavi zárónap közötti ún. érintett létszámadatokat is, vagyis azoknak a számát, akik a teljes hónap bármelyik napjára ellátást kaptak. Természetesen itt is elkészülnek a be- és kiáramlásokat mutató adatok is.

Kutatási szempontból fontos és igen hasznos körülmény, hogy a standard zárónapi statisztikákon kívül tetszés szerinti ismérvek szerinti csoportokat is nyomon lehet követni a segély-regiszterben, így pl. különböző időszakokban bekerültek közül lehet beáramlási mintákat venni és a nyilvántartásban nyomon követve őket, össze lehet hasonlítani a különböző kohorszok ellátásának lefolyását.

A munkanélküli ellátásban részesültek részletes adatai a segélyregiszter alapján 1989. januártól kezdődően állnak rendelkezésre. Az első két évben még a jelenlegi ellátási rendszer elődje működött, a jelenlegi rendszert – ami azóta sokszor módosult – az 1991. évi IV. (Foglalkoztatási) törvény vezette be.

Az 1991 és 1996 közötti időszakra a nyilvántartás tartalmazza a pályakezdők munkanélküli segélyében részesülők időponti (stock) és áramlási (flow) adatait is. 1997 óta pedig a rendszer tartalmazza a nyugdíj előtti munkanélküli segélyben részesülőket is.

A segély-regiszter a létszámadatokon kívül lehetővé teszi az ellátások átlagos hosszának és havi átlagos összegének megfigyelését is.

Az ellátásokra vonatkozó főbb adatokat a Foglalkoztatási Hivatal a havonta megjelenő Munkaerőpiaci Helyzetkép című kiadványaiban publikálja. Ezeket kívül idősoros adatok is évente megjelennek – mindig az utolsó 6 évre, havonkénti adatok formájában – „A munkanélküli nyilvántartás idősorai” c. kiadványokban.

MUNKAERŐPIACI KUTATÁSOK

Válogatás
magyarországi könyvekből,
kiadványsorozatokból,
külföldi és hazai folyóiratok
munkaerőpiaci tárgyú
publikációiból

Összeállította
SÁNDOR ZSUZSA
GERÉB ZSÓFIA
TÁNCZOS ÉVA

1. Válogatás a magyar könyvtermésből, 1985–2001

Index

2. Magyarországi folyóiratcikkek, 1999 szeptember – 2001 szeptember

3. Külföldi folyóiratcikkek, 1990–2001

BEVEZETÉS

A „Munkaerőpiaci Tükör – 2000” című kötetben válogatást készítettünk 1992 és 1999 között megjelent magyarországi folyóiratok és kiadványsorozatok munkaerőpiaci tárgyú publikációiból. E kötetben három válogatást adunk közre. 1) Összegyűjtöttük az 1985 és 2000 között Magyarországon megjelent, a magyarországi munkaerőpiac különböző jellemzőit tárgyaló könyveket. A bőséges válogatást az eligazodást megkönnyítő tárgyszó indexszel egészítettük ki. 2) Összeállítást készítettünk a fenti témában magyarországi folyóiratokban 1999 ősze óta megjelent cikkekből. 3) Az ECONLIT számítógépes adatbázis alapján elkészítettük a külföldi folyóiratokban 1990 és 2001 között megjelent, a magyarországi munkaerőpiacra kapcsolatos információkat, elemzéseket tartalmazó cikkek jegyzékét.¹

¹ EconLit: Az Amerikai Közgazdasági Társaság által publikált és on-line formában terjesztett adatbázis, amely nemzetközi közgazdasági szakirodalomban megjelent folyóiratcikkek és tanulmányok bibliográfiai adatait és összefoglalóit tartalmazza. A nyomtatott változat adatai: *Journal of Economic Literature*; *Index of Economic Articles in Journals & Collective Volumes*; Cambridge University Press Abstracts of Working Papers in Economics.

1. Válogatás a magyar könyvtermésből, 1985–2001

1. ÁBRAHÁM ÁRPÁD – KERTESI GÁBOR: Regional unemployment rate differentials in Hungary, 1990–1995 : The changing role of race and human capital. – In: *The small transformation : Society, economy and politics in Hungary and the new European architecture*. – Bp. : Akad. K., 2001. – p. 160–187. – ISBN 963 05 7752 6.
2. ÁBRAHÁM ÁRPÁD – KÉZDI GÁBOR: *Long-run trends in earnings and employment in Hungary, 1972–1996*. – Bp. : BKE : MTA KTK, 2000. – 51 p. – (Budapest Working Papers on the Labour Market, ISSN 1418-3331 : BWP. 2000/2). – Bibliogr. p. 30–31. – ISBN 963 7388 93 1
3. *Active measures to alleviate tension on the Hungarian labour market / The Institute for World Economics Hungarian Academy of Sciences*. – Bp. : MTA VKI, 1996. – 14 p. – (RRT Hungary Document, 38.). – Bibliogr. p. 14.
4. ADLER JUDIT [et al.]: *A lakosságnak a jövedelmekkel, befektetésekkel, illetve munkanélküliséggel összefüggő 1994. évi várakozásai : 4. számú előrejelzés*. – Bp. : GKI Gazd. Rt., 1993. – 70 p. – ISSN 1217-2804
5. *Agrárátalakulás, stabilizáció, modernizáció / [a kötet szerzői Borszédi Éva et al.] : [szerk. Bogó Tibor] : [közr. az] MTA Agrárközgazdasági Bizottság. – Bp. : MTA, 1996. – 240 p. – Bibliogr. az egyes tanulmányok végén.*
6. ALBERT JÓZSEF – LEVELEKI MAGDOLNA: Önkormányzati szerepváltozatok a kilencvenes évek elején. In: *Társadalmi és területi folyamatok az 1990-es évek Magyarországn / szerk. és a bevezetőt írta Kárpáti Zoltán*. – Bp. : MTA Társ. Konfliktusok Kut. Közp., 1997. – p. 56–75. – Bibliogr. a tanulmányok végén. – ISBN 963 8310 07 3
7. *Alföldi társadalom. 1993 : IV. köt. / [fel. szerk. Lengyel Imre] : [közr. az] MTA Regionális Kutatások Központja Alföldi Tudományos Intézet Békéscsabai Osztály. – Békéscsaba : Nagyalföld Alapítvány, 1993. – 195 p. – Bibliogr. a tanulmányok végén – Angol nyelvű kivonatokkal.*
8. *Alkalmazkodás a munkanélküliséghez : Tanulmánykötet / szerk. Bánfalvy Csaba és Laki László*. – Bp. : MTA PTI, 1992. – 234 p. – ISBN 963 7700 97 8
9. *Az államtalanítás dilemmái : Munkaerőpiaci kényszerek és választások : Változások a privatizáció, a munkaformák és a szociális ellátás terén / [szerk. Landau Edit, Szalai Júlia, Vince Péter]. – Bp. : ATA, 1997. – 660 p. – (Aktív Társadalom Alapítvány, ISSN 1219-3488). – Bibliogr. az egyes tanulmányok végén. – ISBN 963 03 4493 9*
10. *Az államtalanítás dilemmái : Szociálpolitikai kényszerek és választások / [szerk. Landau Edit et al.]. – Bp. : ATA, 1995. – 430 p. – (Aktív Társadalom Alapítvány, ISSN 1219-3488 : 3.). – Bibliogr. a tanulmányok végén. – ISBN 963 04 5708 4*
11. ANDORKA RUDOLF – HARCSA ISTVÁN: Employment. In: *Social report / ed. by Rudolf Andorka, Tamás Kolosi, György Vukovich : [English transl. by Orsolya Demény and László Szilvási]*. Bp. : Társ. K., 1992. p. 60–66. – Eredeti cím: Társadalmi riport 1990. – ISBN 963 7869 05 0
12. ANDORKA RUDOLF – HARCSA ISTVÁN: Foglalkoztatás. In: *Társadalmi riport, 1990 / szerk. Andorka Rudolf, Kolosi Tamás, Vukovich György*. – Bp. : Társ. K., 1990. p. 87–96. Bibliogr. a jegyzetekben. ISBN 963 04 0733 7
13. ANGYAL ISTVÁN: *Aktualitások a munkaerőpiaci helyzetről*. – Bp. : MH Humán Szolgáltató Közp., 1996. – 68 p. – Bibliogr.: p. 68.
14. APRÓ ANTAL ZOLTÁN: Cigányok foglalkoztatása – esélyek és lehetőségek a munkaerőpiacon. In: *Cigánológia-romológia / szerk. Forray R. Katalin : [társszerk. Beck Zoltán]*. – Bp. [etc.] : Dialóg Campus, 2000. – p. 279–300. – Bibliogr. az egyes tanulmányok végén. – ISBN 963 9310 02 6
15. *Átképzésben részt vett fővárosi munkanélküliek vizsgálata : Budapest, 1993. március-október / [a kut. részt vettek, az összegzéseket írták Balogh László et al.]. – Bp. : Főv. Munkaügyi Közp., [1994]. – 77 p.*
16. *Átmenet a tanulásból a munka világába / [szerk. Timár János]. – [Bp.] : OECD, 1999. – 120 p. (OECD tanulmányok) – Bibliogr.: p. 117–118.*
17. *Az átmenet foglalkoztatáspolitikája Magyarországon / [közread. a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem] : [a bevezetőt írta Martin Godfrey és Galasi Péter]. – Bp. : Aula, 1995. – 464 p. – Bibliogr. a tanulmányok végén. – ISBN 963 503 047 9*
18. *Átmenetek / szerk. Sik Endre, Tóth Judit*. – Bp. : MTA PTI, 1999. – 183 p. – (MTA Politikai Tudományok Intézete Nemzetközi Migráció Kutatócsoport Évkönyve, ISSN 1216-027X : 1999). – Bibliogr. az egyes tanulmányok végén
19. *Back to a market economy / ed. by József Temesi and Ernő Zalai*. – Bp. : Akad. K., cop. 1999. – 543 p. – Bibliogr. a tanulmányok végén. – ISBN 963 05 7664 3
20. BAGÓ JÓZSEF: Az állam és a nonprofit szervezetek együttműködése a munkanélküliség kezelésében. In: *A nonprofit szektor Magyarországon / szerk. Kuti Éva*. – Bp. : Nonprofit Kutcsop., 1992. – p. 104–118. – Bibliogr. az egyes tanulmányok végén. – ISBN 963 04 2439 8
21. BAGÓ JÓZSEF: Kormányzati erőfeszítések a foglalkoztatáspolitikai területén. In: *Munkaerőpiac, eszközrendszer, érdekegyeztetés / szerk. [Dinnyés János és Kiss Pál István]*. – Bp. : Struktúra, 1992. – p. 307–319. – ISBN 963 533 036 7
22. BALÁZS ÉVA – SURÁNYI BÁLINT – LANNERT JUDIT: *Demográfiai hullám, iskola, ifjúsági munkanélküliség*. – Bp. : Akad. K., 1991. – 149 p. (Közoktatási kutatások, ISSN 0238-6577). – Bibliogr.: p. 149. – ISBN 0963 05 6092
23. BALCSÓK ISTVÁN: Sokasodó gondok – szerény lehetőségek az északkeleti határ mente munkaerőpiacon. – In: *A határmentiség kérdőjelei az Északkelet-Alföldön / szerk.*

- Baranyi Béla. Pécs : MTA Regionális Kutatások Központja, 2001. – p. 170–215.
24. BÁNFI LÁSZLÓ [et al.]: *Átképzésben részt vett fővárosi munkanélküliek nyomkövető vizsgálata* : Budapest, 1993. március-október. – Bp. : Föv. Munkaügyi Közp., 1993. – 77 p.
25. BÁNFI CSABA: *A munkanélküliség*. – Bp. : Magvető, 1989. – 230, [3] p. – (Gyorsuló idő, ISSN 0324-7155). – Bibliogr.: p. 223–230. – ISBN 963 14 1684 4
26. BÁNFI CSABA: *A munkanélküliség*. – 2. átd., bőv. kiad. – Bp. : Magvető, 1997. – 214 p. – Bibliogr.: p. 205–213. – ISBN 963 14 2045 0
27. BÁNFI CSABA: *A munkanélküliség és társadalmi hatásai*. – Bp. : [s.n.], 1991. 137 p. Bibliogr.: p. 131–136.
28. BÁNFI CSABA: *A munkanélküliség kezelése*. – Bp. : SZMA, 1993. – 106 p. – (A Szociális Munka Alapítvány kiadványai, ISSN 1216-5670). – Bibliogr.: p. 51–52, 76–78. – ISBN 963 04 2526 2
29. BÁNFI CSABA: *Szebb időkre várva : Munkanélküliség és munkanélküliek Magyarországon az 1990-es évek elején*. – Bp. : Gyógypedagógiai Tanárképző Főisk., 1994. – 98 p. – Bibliogr.: p. 93–95. – ISBN 963 04 4083 0
30. BARANYI BÉLA – BALCSÓK ISTVÁN – DANCZ LÁSZLÓ: *Borderland situation and periferality in the North-Eastern part of the Great Hungarian Plain* / – Bp. : MTA RKK, 1999. – 85 p. – (Discussion papers / Centre for Regional Studies of Hungary Academy of Sciences, ISSN 0238-2008 : 31.). – Bibliogr. p. 84–85.
31. BARDASI, ELENA: *Measuring the generosity of unemployment benefit systems : Evidence from Hungary and elsewhere in Central Europe*. – Bp. : BKE : MTA KTK, 1999. – 32 p. – (Budapest Working Papers on the Labour Market, ISSN 1418-3331 : BWP. 1999/8). – Bibliogr. p. 20. – ISBN 963 7388 88 5
32. BAUER KÁROLY: *Az önkormányzatok szerepe és lehetőségei a regionális foglalkoztatás-politikában*. In: *A tartós munkanélküliség, kísérletező munkaerőpiaci politika, munkaalapítványok* / [szerk. Éder Géza] : [ford. Szatmári Enikő, Szatmári József]. Szombathely : Vas M. Tud. Ismeretterjesztő Egyes., 1996. p. 37–39. ISBN 963 04 7339 9
33. BEDEKOVICS ISTVÁN – KOLOSI TAMÁS – SZIVÓS PÉTER: *Jövedelmi helyzet a 90-es évek első felében*. – In: *Társadalmi riport, 1994* / szerk. Andorka Rudolf, Kolosi Tamás, Vukovich György – Bp. : Társk., 1994. p. 34–60. – Bibliogr. az egyes tanulmányok végén. – ISSN 1216-6561
34. BEKKER ZSUZSA: *Gazdasági kilátások és a versenyképesség munkaerő-oldali összefüggései – kelet-európai tendenciák*. – Bp. : PM GTI, 1995. – 45 p. – Bibliogr.: p. 38.
35. BENEDEK ANDRÁS: *A képzés szerepe a tartós munkanélküliség csökkentésében : Az ifjúsági korosztálynak és az alacsony iskolázottságúaknak indított képzési programok*. In: *Munka és tanulás : Utak a tartós munkanélküliség kezeléséhez* : III. Osztrák-magyar konferencia : 1997. május 14–16. Szombathely / [szerk. Éder Géza]. – Szombathely : Vas M. Tud. Ismeretterjesztő Egyes., 1997. – p. 18–25. – ISBN 963 04 9089 7
36. BENEDEK ANDRÁS: *Market economy and vocational training : The challenges of the 21st century in Hungary : Some examples of vocational training*. In: *Vocational training* / [ed. Margit Paróczay]. – [Bp.] : Okt. Min., 1999. – p. 3–13. – Bibliogr. az egyes tanulmányok végén.
37. BENEDEK ANDRÁS: *A szakképzés és EU-csatlakozásunk*. In: *Az Európai Unió évkönyve, 1999–2000* / [szerk. Forgács Imre, Inotai András, Weber Attila] : [közrem. Horváthné Stramszky Márta]. – Bp. : Osiris [etc.], 2000. – p. 505–517. – Bibliogr.: p. 549–553. és az egyes tanulmányok végén. – ISBN 963 379 954 6
38. BENEDEK ANDRÁS: *A szakképzés szerepe a populációs konfliktusok hosszabb távú kezelésében*. In: *Magyarország a XXI. sz. küszöbén* : IV. Magyar Jövőkutató Konferencia előadásai / [rend.] Magyar Tudományos Akadémia Jövőkutató Bizottsága : [szerk. biz. Gidai Erzsébet et al.]. – Bp. : Társadalomkut. és Előrejelző Int., 1994. – p. 50–55. – Bibliogr. az egyes tanulmányok végén
39. BENEDEK ANDRÁS: *A tartós munkanélküliség magyarországi helyzete és várható társadalmi hatásai, különös tekintettel a munkaerőpiaci képzésre*. In: *A tartós munkanélküliség, kísérletező munkaerőpiaci politika, munkaalapítványok* / [szerk. Éder Géza] : [ford. Szatmári Enikő, Szatmári József]. – Szombathely : Vas M. Tud. Ismeretterjesztő Egyes., 1996. – p. 13–22. – ISBN 963 04 7339 9
40. BERENCSI ZSUZSA: *Migrációs szándékok a harmadik hullámban : Kivándorlási szándékok, külföldi munkavállalás*. In: *Társadalmi átalakulás* / [Andorka Rudolf et al.] : [közread. a] Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem Szociológia Tanszék [etc.]. – Bp. : Társk., 1994. – p. 110–118.
41. BERKI ERZSÉBET – OROLIN ZSUZSA: *A költségvetési szféra munkaügyi kapcsolatai* : Tanulmányok. – Bp. : MűM Munkaügyi Kut. Int., 1996. – 161 p. – Bibliogr.: p. 156–161. ISBN 963 7047 25 5
42. BIERMANN MARGIT: *A munkaerő-kereslet és kínálat összehangolás a munkaerőpiacon*. In: *Az emberi erőforrások hasznosítása, fejlesztése Magyarországon és Észak-Dunántúlon* / [szerk. Hervainé Szabó Gyöngyvér és Szabó Péter] – [Veszprém] : MTA Veab, 1997. – p. 121–131. – Bibliogr. az egyes előadások végén. – ISBN 963 7385 42 8
43. BÍRÓ NOÉMI: *A nők helyzete a gazdasági, társadalmi, politikai életben*. In: *Publicationes Universitatis Miskolciensis. Sectio Juridica et Politica* / [szerk. a Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kari Kiadványokat Szerk. Biz.]. – Miskolc : ME, 1998. – p. 3–22. – Bibliogr. az egyes tanulmányok végén
44. BODA DOROTTYA – NEUMANN LÁSZLÓ: *Kísérlet a foglalkoztatás támogatására hátrányos helyzetű települése-*

- ken : Az OFA munkahely-megtartó programjának értékelése. In: *Munkaerőpiac és regionalitás az átmenet időszakában* / [közread. az] MTA Közgazdaságtudományi Intézet. – Bp. : MTA KTI, 1998. – p. 211–233. – Bibliogr. az előadások végén. – Az 1997. okt. 29–30-án tartott konferencia előadásai. – ISBN 963 7388 70 2
45. BODA DOROTTYA – NEUMANN LÁSZLÓ: *MRP és MBO a hazai privatizációban*. – Bp. : ÁPV Rt, [1999]. – 192 p. – (Számadás a talentumról, ISSN 1418-4230). – Bibliogr. p. 189–191. – ISBN 963 03 7133 2
46. BOROS LÁSZLÓ: Fiatalon „eltemetve”? : Az ifjúsági munkanélküliség. In: *Munkanélküliség : Megoldások és te-rápiák* / [szerk. Gyekiczky Tamás]. Bp. : MTA Szociológiai Kut. Int., 1990. p. 127–143. Bibliogr.: p. 142–143.
47. *Changes and challenges : Economic transformation in East-Central Europe* / ed. by Pál Gáspár. – Bp. : Akad. K., cop. 1995. – 146 p. – Bibliogr. a tanulmányok végén. – ISBN 963 05 6987 6
48. *Changes in the practices of unemployment-provision* / [ed. R. Nyers, jr. et al.]. – Bp. : Perfekt, 1992. – 24 p. – ISBN 963 393 008 1
49. *A cigányok Magyarországon*. – Bp. : MTA, 1999. – 270 p. – (Magyarország az ezredfordulón. I., Rendszerváltozás: piacgazdaság, társadalom, politika, ISSN 1417-6467). – ISBN 963 508 084 0
50. Critical choices for Hungary : *Issue materials for social science curricula* / [ed. Ferenc Hammer]. – Bp. : Joint Eastern Europe Center for Democratic Education and Governance, 1995. – 104 p.
51. CZAKÓ KÁLMÁN DÁNIEL: Középfokot követő képzés, foglalkoztatás. In: *A magyar felsőoktatás fejlesztése 2000-ig* / [szerk. Barkó Endre]. – Bp. : Felsőokt. Koord. Iroda, 1992. – p. 183–187. – Bibliogr. az egyes tanulmányok végén. – ISBN 963 7647 33 3
52. CZUCZOR JÓZSEF: A munkanélküliek és iskolanélküliek képzésének baranyai gyakorlata : 1992. In: *Munkaerőpiac és felnőttképzés : Nemzetközi konferencia* / [szerk. Koltai Dénes, Keszler Gábor] : [rend.] Janus Pannonius Tudományegyetem Felnőttképzési és Közművelődési Tanszék, Országos Munkaügyi Központ. – Pécs : JPTE, 1992. – p. 53–58. – ISBN 96364 1269 3
53. CSAPÓ TAMÁS: Határ menti együttműködések a munkaerőpiac területén, különös tekintettel Vas és Zala megyére. In: *Elválaszt és összeköt – a határ* / szerk. Nárái Márta, Rechnitzer János – Pécs [etc.] : MTA RKK, 1999. – p. 269–295. – Bibliogr. a tanulmányok végén. – ISBN 963 9052 13 2
54. CSÉFALVAY ZOLTÁN: Hátország nélkül? : A magyar gazdaság területi átrendeződése 1989–1993. In: *Rendszerváltás és stabilizáció* / összeáll. Mellár Tamás : [írták Bod Péter Ákos et al.]. – Bp. : M. Trendkut. Közp., 1995. – p. 29–53. – Bibliogr.: p. [213]. – ISBN 963 85317 0 3
55. CSORBA ZOLTÁNNÉ: Az iparfejlesztés és regionális foglalkoztatás Komárom megyében. In: *Regionális foglalkoztatási és iparfejlesztési problémák Baranya, Heves, Komárom és Szabolcs-Szatmár megyében* / [kész. Viszt Erzsébet et al.] : [szerk. Ványai Judit, Viszt Erzsébet]. – Bp. : MTA IVKI, 1989. – p. 65–90.
56. CSUHAJ V. IMRE – FREY MÁRIA: Az elmúlt négy évtized foglalkoztatási folyamatainak tézisszerű értékelése. In: *Munkanélküliség* / [szerk. Gyekiczky Tamás]. – Bp. : MTA Szociológiai Kut. Int., 1990. p. 55–69. Bibliogr. az egyes tanulmányok végén. – ISBN 963 09 3477 9
57. DANDER, TOBIAS: *Local economic initiatives : The LEDA programme, its wider context and its usefulness for implementation into the Hungarian situation* / Tobias Dander. – Bp. : MTA KTI, 1993. – XI, 108 p. – (KTI/IE Műhelytanulmányok = KTI/IE Discussion papers / Institute of Economics Hungarian Academy of Sciences : MT-DP 18.). – Bibliogr. p. 97–102.
58. DÁNIEL ZSUZSA – SEMJÉN ANDRÁS – TÓTH ISTVÁN GYÖRGY: Társadalmi folyamatok, társadalompolitika és intézményrendszer. In: *Műhelytanulmányok a rendszer-váltás gazdaságpolitikájáról* / [szerk. Klekner Péter] : [közread. a] Pénzügyminisztérium Gazdaságpolitikai és Tervezési Intézet. – Bp. : PM GTI, 1991. – p. 77–128. – Bibliogr. az egyes tanulmányok végén.
59. DEMKÓ OLIVÉR – VARGA ILDIKÓ: *Országos áttekintés az 1994. évi munkaerőpiaci folyamatokról*. – Bp. : OMK, 1995. – 79 p.
60. *Development of unemployment in 1992* / [ed. B. Bártfai et al.]. – Bp. : Perfekt, 1993. – 31 p. – (Public finance in Hungary, ISSN 0230-9718). – ISBN 963 393 080 4
61. DINNYÉS JÁNOS: Az emberi erőforrások fejlesztésének aktuális feladatai. In: *Munkaerőpiac, eszközrendszer, érdekegyeztetés* / szerk. [Dinnyés János és Kiss Pál István]. Bp. : Struktúra, 1992. p. 55–58. – ISBN 963 533 036 7
62. DIÓSI PÁL – FRECHET TÍMEA – HÁRS ÁGNES: *A munkaerő migrációja és az Európai Unió*. – Bp. : ISM, 1999. – 244 p. – (Európai Tükör : Műhelytanulmányok / Integrációs Stratégiai Munkacsoport, ISSN 1416-7484 : 61.). – Bibliogr. p. 230.
63. DOBOS KÁROLY: A munkaerő foglalkoztatása és racionalizálás a mezőgazdaságban. In: *Válság és kiút* / [szerk. Kovács Teréz]. – Pécs : MTA RKK, 1991. – p. 66–70. – Az 1991. ápr. 18–19-én megtartott konferencia előadásai : Bibliogr.: p. 308–314. – ISBN 963 8371 61 7
64. DORGA LÁSZLÓ – TÓTH ERZSÉBET: Az eltartóképeség, a foglalkoztatási és kereseti viszonyok az Európai Közösség és Magyarország mezőgazdaságában = Sustainability, employment and earning conditions in the agriculture of the European Community and in that of Hungary. In: *Abstracts of selected publications issued in 1991 and research tasks for 1992* / [ed. by Ádám Bisztray]. – Bp. : AKI, 1992. – p. 12–14. – ISBN 963 491 3164
65. DORGA LÁSZLÓ [et al.]: *A jövedelem-differenciálódás, a szociális feszültségek és a munkanélküliség ágazati, valamint térségi összefüggései*. – Bp. : AKI, 1992. – 112 p. – Bibliogr.: p. 107–109.

66. DÖVÉNYI ZOLTÁN: A feketekezelkedelelem és a fekete-munka néhány aspektusa Magyarországon. In: *Informális gazdaság, biztonság és politika* : Tudományos konferencia : 1997. március 28–29. Budapest / [összeáll. és szerk. Bence József et al.]. – Bp. : Miniszterelnöki Hiv. 1997. – p. 71–96.
67. DÖVÉNYI ZOLTÁN: Munkanélküliség az Alföldön. In: *Alföldi társadalom* / [fel. szerk. Simon Imre] : [közread. az] MTA Regionális Kutatások Központja Alföldi Kutatócsoport. – Békéscsaba : Békés m. Tanács V. B., 1990–1993. – p. 107–121. – Bibliogr. a tanulmányok végén. – Szerkesztőváltozás a 4. kötetből: Lengyel Imre. – 3. kötetből közreadó neve MTA Regionális Kutatások Központja Alföldi Tudományos Intézet Békéscsabai osztály, a kiadó neve Nagyalföld Alapítvány. – ISSN 0866-3963
68. DÖVÉNYI ZOLTÁN: Unemployment as a new phenomenon of the transition. In: *Hungary* / ed. by Zoltán Hajdú. – Pécs : MTA RKK, 1993. – p. 185–208. – Bibliogr. a tanulmányok végén. – ISBN 963 8371 76 5
69. DÖVÉNYI ZOLTÁN – TOLNAI GYÖRGY: A falusi munkanélküliség néhány kérdése Magyarországon In: *Válság és kiút* / [szerk. Kovács Teréz]. – Pécs : MTA RKK, 1991. – p. 102–108. – Az 1991. ápr. 18–19-én megtartott konferencia előadásai : Bibliogr.: p. 308–314. – ISBN 963 8371 61 7
70. DÖVÉNYI ZOLTÁN – TOLNAI GYÖRGY: A munkanélküliség regionális kérdései Magyarországon. In: *Társadalmi-területi egyenlőtlenségek Magyarországon* / szerk. Enyedi György : [írta Barta Györgyi et al.]. – Bp. : Közgazd. és Jogi Kvk., 1993. – p. 143–174. – Bibliogr. a tanulmányok végén – ISBN 963 222 664
71. *Egyenlő esélyek és jogharmonizáció : A nemek közötti megkülönböztetés tilalma a nemzetközi kötelezettségek tükrében* / [szerk. Gyulavári Tamás]. – Bp. : MüM Egyenlő Esélyek Titkársága [etc.], 1997. – 130 p. – Bibliogr. az egyes tanulmányok végén. – ISBN 963 03 4397 5
72. EHRlich ÉVA – RéVész GÁBOR: *The economy, human resources and social stability during the transition in Hungary*. – Bp. : MTA VKI, 1995. – 34 p. – (Working papers / Institute for World Economics, Hungarian Academy of Sciences, ISSN 1215-5241). – Bibliogr.: p. 33–34. – ISBN 963 301 259 7
73. EHRlich ÉVA: Előszó – In: *Kelet-Közép-Európa: honnan – hová?* / szerk. Ehrlich Éva, Révész Gábor, Tamási Péter. – Bp. : Akad. K., 1994. – p. 15–23. – ISBN 963 05 6818 7
74. EHRlich ÉVA: Országok versenye, 1937–1986. In: *Magyarország társadalomtörténete, 1945–1989* / szerk. Fokasz Nikosz, Örkény Antal. – Bp. : Új Mandátum, 2000. – p. 235–240. Eredetileg megjelent: Országok versenye, 1937–1986 / Ehrlich Éva. – Bp. : Közgazd. és Jogi Kvk., 1991. – p. 133–138.
75. EKÉné ZAMÁrdi ILONA: A belső vándorlás és a munkaerőpiac összefüggései a fejlett nyugati országokban és Magyarországon. – In: *Alföld és nagyvilág* : Tanulmányok Tóth Józsefnek / szerk.: Dövényi Zoltán. – Bp. : MTA FKI, 2000. – p. 123–139.
76. *Elosztás és jövedelmek Magyarországon* / összeáll. és szerk. Lengyel Zsuzsa : [közread. a] Társadalomtudományi Intézet. – Bp. : Társtud. Int., 1989. – 243 p. – (Műhelytanulmányok, ISSN 0238-3667. Gazdaság, technika, társadalom, ISSN 0864-7399). – Bibliogr. a tanulmányok végén. – ISBN 963 7700 71 4
77. *Elválaszt és összeköt a határ : Társadalmi-gazdasági változások az osztrák-magyar határ menti térségben* / szerk. Nárai Márta, Rechnitzer János. – Pécs [etc.] : MTA RKK, 1999. – 307 p. – Bibliogr. a tanulmányok végén. – ISBN 963 9052 13 2
78. *Emberi erőforrás : A kutatás dokumentációja és alapsorai*. – Bp. : TÁRKI, 2000. – 301, [11] p. – (A TÁRKI adatfelvételeinek dokumentumai)
79. *Az emberi erőforrások hasznosítása, fejlesztése Magyarországon és Észak-Dunántúlon* : Tudományos konferencia : Székesfehérvár, 1997. május 28. / [szerk. Hervainé Szabó Gyöngyvér és Szabó Péter]. – [Veszprém] : MTA Veab, 1997. – 306 p. – Bibliogr. az egyes előadások végén. – ISBN 963 7385 42 8
80. *Az emberi erőforrások jellemzői Magyarországon 1999* : A Human development report, Hungary 1999 magyar nyelvű változata / szerk. Fóti Klára : Írták: Havasi Éva, Lindnerné Eperjesi Erzsébet, Fóti János, Lakatos Miklós, Nemes Nagy József. – Bp. : MTA VKI, 2000. – 72, VII p. – ENSZ fejlesztési programja United Nations Development Programme.
81. FALUSNÉ SZIKRA KATALIN: Bér, jövedelem, második gazdaság : A vagyomból származó jövedelmek. In: *Elosztás és jövedelmek Magyarországon* / összeáll. és szerk. Lengyel Zsuzsa. – Bp. : Társtud. Int., 1989. – p. 73–93. – Bibliogr. a tanulmány végén a jegyzetekben
82. FALUSNÉ SZIKRA KATALIN: *Az első és a második gazdaság közötti bér-, illetve jövedelemdiszparitás*. – Bp. : Akad. K., 1986. – 31 p. – (Értekezések, emlékezések, ISSN 0236-6258). – Akadémiai székfoglaló 1985. nov. 27. – ISBN 963 05 4343 5
83. FALUSNÉ SZIKRA KATALIN: Az értelmiségi munkaerő újratemelésének feltételei : Bérarányok nemzetközi összehasonlításban. In: *A munkaerő társadalmi újratemelése Magyarországon* / [összeáll. és szerk. Szpirulisz Ildikó]. – Bp. : Társtud. Int., 1990. – p. 41–58. – ISBN 963 7700 77 3
84. FARKASNÉ FEKETE MÁRIA – MOLNÁR JÓZSEF: A magyar munkapiac néhány sajátossága az átmeneti időszakban. In: *Munkaerőpiac, eszközrendszer, érdekegyeztetés* / szerk. [Dinnyés János és Kiss Pál István]. – Bp. : Struktúra, 1992. – p. 91–95. – ISBN 963 533 036 7
85. FAZEKAS KÁROLY: A magyarországi régiók fejlődését meghatározó tényezők 1990–1996 között. – In: *Az emberi erőforrások hasznosítása, fejlesztése Magyarországon és Észak-Dunántúlon* : Tudományos konferencia : Az

- MTA IX. osztálya, az MTA Veszprémi Területi Bizottsága, a Fejér Megyei Önkormányzat, az MTA Regionális Kutatások Központja Nyugat-Magyarországi Tudományos Intézete és a Kodolányi János Főiskola közös rendezésében : Székesfehérvár 1997. május 28. / Szerk. Hervainé Szabó Gyöngyvér és Szabó Péter. – Veszprém : MTA Veszprémi Területi Bizottsága, 1997. – p. 49–60. – ISBN 963 7385 42 8
86. FAZEKAS KÁROLY: Térségi foglalkoztatásfejlesztési programok a fejlett piacgazdaságokban. – In: *A jövő munkahelyeiért : Munkatudományi tanulmányok* : [1. köt.] / [összeáll. Munkácsy Ferencné]. – [S. l.] : Struktúra, 1994. – p. 92–107.
87. FAZEKAS KÁROLY: *Types of micro regions dispersion of unemployment and local employment development in Hungary* / Károly Fazekas. – Bp. : MTA KTI, 1994. – 68 p. – (Discussion papers = Műhelytanulmányok / Institute of Economics Hungarian Academy of Sciences : MTDP. 19.). – Bibliogr. p. 67–68.
88. FAZEKAS KÁROLY – FREY MÁRIA – TIMÁR JÁNOS: *Munkaerőpiac, munkanélküliség és foglalkoztatáspolitikai Magyarországon*. – Bp. : MTA VKI, 1995. – 83 p. – Bibliogr. p. 81–83.
89. FAZEKAS KÁROLY – KÖLLŐ JÁNOS: A külföldi érdekeltsgű vállalatok munkaerő-keresletének jellemzői Magyarországon, 1995-ben. – In: *Relokáció : A munkahelyek áttelepülése Nyugat-Európából Magyarországra*. – Bp. : ISM, 1999. p. 39–88.
90. FAZEKAS KÁROLY – KÖLLŐ JÁNOS: Munkaerőpiac tökepiac nélkül. – Bp. : Közgazd. és Jogi Kvk., 1990. – 274 p. – Bibliogr.: p. 265–274. – ISBN 963 222 208 3
91. FAZEKAS KÁROLY – KÖLLŐ JÁNOS – NEUMANN LÁSZLÓ: *Relokáció : A munkahelyek áttelepülése Nyugat-Európából Magyarországra*. – Bp. : ISM, 1999. – 207 p. – (Európai Tükör : Műhelytanulmányok / Integrációs Stratégiai Munkacsoport, ISSN 1416-7484 : 59.). Bibliogr. p. 201.
92. FAZEKAS MARIANNA – HÉTHY LAJOS – ÓNODI IRÉN: Munkaügy, foglalkoztatás, szociális védelem. In: *Gazdasági szektorok és jogharmonizáció* / szerk. Forgács Imre. – Bp. : Osiris, 2000. – p. 473–539. – Bibliogr. a fejezetek végén. – ISBN 963 379 955 4
93. FEHÉR ALAJOS: Regionális és foglalkoztatási feszültségek az Észak-magyarországi agrárkörzetekben. In: *Agrárátalakulás, stabilizáció, modernizáció* / [a kötet szerzői Borszéki Éva et al.] : [szerk. Bogyó Tibor] : [közred. az] MTA Agrárközgazdasági Bizottság. – Bp. : MTA, 1996. – p. 168–175. – Bibliogr. az egyes tanulmányok végén.
94. FEHÉRVÁRI ANIKÓ – GYÖRGYI ZOLTÁN – TÓT ÉVA: *Ifjúsági munkanélküliség* : Megyei esettanulmányok. – Bp. : Oktatókutató Intézet, 1994. – 69 p. – Bibliogr.: p. 69.
95. FEKETE GYÖRGY: Az agrárfejlődés foglalkoztatási, vállalkozási és szociológiai alapjai. In: *„A munka a változó mezőgazdaságban” című tudományos tanácskozás előadásai* [szerk. Magda Sándor, Tóth Tibor]. – Gyöngyös : [GATE Gazdaság- és Társadalomtud. Kar], 1992. – p. 60–63.
96. FEKETE GYÖRGY: *Tézisek a nemzeti agrárpolitikához : A falusi foglalkoztatás képessége és készsége* : Szakértői vitairat. – Bp. : MTA, 1995. – 41 p. – Bibliogr.: p. 40–41.
97. FERENCZI BARNABÁS: *A hazai munkaerőpiaci folyamatok jegybanki szemszögből : Stilizált tények*. – [Bp.] : MNB, 1999. – 67 p. – (MNB füzetek, ISSN 1219-9575). – Bibliogr.: p. 60. – ISBN 963 9057 39 8
98. FERENCZI BARNABÁS: *Labour market developments in Hungary from a central bank perspective : Stylised facts*. – [Bp.] : MNB, 1999. – 65 p. – (NBH working paper, ISSN 1419-5178). Bibliogr.: p. 58. – ISBN 963 9057 39 8
99. FERGE ZSUZSA: Szociálpolitika 1989–1997. In: *Magyarország évtizedkönyve 1988–1998* / szerk. Kurtán Sándor, Sándor Péter, Vass László. – [Bp.] : Demokrácia Kutatások M. Központja Alapítvány, 1998. – p. 554–570. – ISSN 1419-225X
100. FODOR LÁSZLÓ: A munkaadói képviseltek kérdései az érdekegyeztetésben. In: *Munkaügy – érdekegyeztetés '91* [összeáll. Krisztián Béla, Szemere Mátyás. – Pécs : SZVT, 1991. – p. 4–22.
101. *Foglalkoztatás, jövedelmi viszonyok, munkakörülmények* : Munkatudományi tanulmányok / [szerk. Munkácsy Ferencné]. – [Bp.] : Struktúra, 1996. – 150 p.
102. *Foglalkoztatáspolitikai orvosságos és méregtár* : Tanulmányok a foglalkoztatáspolitikai eszközzeiről / [szerk. Köllő János és Gábor László]. – Bp. : Max Weber Alapítvány : MTA KTI : Societas Alapítvány : T-Twins, 1995. – 275 p. – (A Szociálpolitikai Értesítő Könyvtára, ISSN 0236-9834). – Bibliogr. a tanulmányok végén – Borítón sorozatcímként: Szociálpolitikai értesítő : 1995/1.
103. FÓTI JÁNOS – ILLÉS SÁNDOR: *A munkanélküliség demográfiai vonatkozásai*. – Bp. : KSH, 1992. – 89 p. (Központi Statisztikai Hivatal Népeségtudományi Kutatóintézetének kutatási jelentései, ISSN 0236-736X)
104. FÓTI JÁNOS – LAKATOS MIKLÓS: *A nyugdíjkorhatár körüli népesség munkaerőpiaci helyzete 1994-ben*. – Bp. : KSH, 1997. – 128, [11] p. – ISBN 963 215 125 9
105. FÓTI JÁNOS – LAKATOS MIKLÓS: *A rendszerváltozás hatása a foglalkoztatásra*. – [Bp.] : Struktúra, 1998. – 154 p. (Foglalkoztatás, munkanélküliség : Munkatudományi tanulmányok) – Bibliogr.: p. 153–154.
106. FÓTI KLÁRA [et al.]: *Életkörülmények Magyarországon 1998* : A Human Development Report, Hungary 1998 magyar nyelvű változata. – Bp. : UNDP, 1998. – 72, VI p. – Bibliogr. az egyes fejezetek végén.
107. FÓTI KLÁRA: A magyar munkaerőpiac jelenlegi helyzete és az Európai Unióhoz való kapcsolódás lehetőségei. In: *Magyarország felkészülése az EU-tagságra* / szerk. Balázs Péter és Marc Maresceau – Bp. : OMIKK, 1996. – p. 189–230. – Bibliogr. a tanulmányok végén. – ISBN 963 593 219 7

108. FÓTI KLÁRA: Néhány adalék a foglalkoztatás jövőbeli kilátásaihoz a világgazdaságban. In: *Magyarország a XXI. sz. küszöbén* : IV. Magyar Jövőkutató Konferencia előadásai / [rend.] Magyar Tudományos Akadémia Jövőkutató Bizottsága : [szerk. biz. Gidai Erzsébet et al.]. – Bp. : Társadalomkut. és Előrejelző Int., 1994. – p. 337–345. – Bibliogr. az egyes tanulmányok végén.
109. FÓTI KLÁRA: *Rising unemployment in Hungary : Causes and remedies*. – Bp. : MTA VKI, 1993. – 23 p. – (Working papers / Hungarian Academy of Sciences, Institute for World Economics, ISSN 1215-5241 : 24.). – ISBN 963 301 215 5
110. FÓTI KLÁRA: *Young people in the Hungarian labour market : Similarities and differences to some foreign experiences* / Bp. : MTA VKI, 1996. – 17 p. – (Working papers / Hungarian Academy of Sciences, Institute for World Economics, ISSN 1215-5241 : 74.). – Bibliogr. p. 17. – ISBN 963 301 288 0
111. FREY MÁRIA: Állami foglalkoztatáspolitikai eszközök. In: *Munkanélküliség : Megoldások és terápikák* / [szerk. Gyekiczky Tamás]. – Bp. : MTA Szociológiai Kut. Int., 1990. – p. 87–108. – Bibliogr.: p. 107–108.
112. FREY MÁRIA: *Az állam szerepe a foglalkoztatáspolitikában és a munkaerőpiaci programok menedzselésében* : Hazai helyzetkép a nemzetközi tapasztalatok tükrében. – Bp. : [s.n.], 1994. – 94, [20] p. – Bibliogr.: p. 89–93.
113. FREY MÁRIA: A foglalkoztatás bővítésének kísérletei: munkahelyteremtés a munkaerőpiac fő áramán kívül. In: *Az atipikus foglalkoztatási formák* / Laky Teréz [et al.]. – Bp. : ISM, 1997. – p. 71–103. – Bibliogr. a tanulmányok végén.
114. FREY MÁRIA: Foglalkoztatási célok és eszközök az európai felzárkózásra készülő Magyarországon. In: *Munkaügy – érdekegyeztetés '91* / [összeáll. Krisztián Béla, Szemere Máttyás]. [közread. a] Szerzési és Vezetési Tudományos Társaság. – Pécs : SZVT, 1991. – p. 23–47.
115. FREY MÁRIA: A foglalkoztatáspolitikai mai eszközrendszer. In: *A munkaerő társadalmi újratermelése Magyarországon : A technikai fejlődés hatása a munkaerő-szerkezetre* / [összeáll. és szerk. Szpirulisz Ildikó]. – Bp. : Társtud. Int., 1990. – p. 97–116.
116. FREY MÁRIA: Helyi foglalkoztatási kezdeményezések, alternatív munkaerőpiac : Hazai helyzetkép. In: *A nonprofit szervezetek szerepe a helyi foglalkoztatásban*. – Bp. : Hálózat a Demokráciáért, 1997. – p. 159–201. – ISBN 963 04 9559 7
117. FREY MÁRIA: A közhasznú foglalkoztatás munkaerőpiaci hatásai : Egy empirikus kutatás tanulságai. In: *A jövő munkahelyeiért* [1. köt.]. – Bp. : Struktúra-Munkaügy, 1995. – p. 132–147.
118. FREY MÁRIA: A munkaidő-csökkentés mint foglalkoztatáspolitikai eszköz. In: *Foglalkoztatáspolitikai orvosságos és méregtár* / [szerk. Köllő János és Gábor László]. – Bp. : T-Twins [etc.], 1995. – p. 235–275. – Bibliogr. a tanulmányok végén. – ISBN 963 7977 85 6
119. FREY MÁRIA: Munkaidő-csökkentéssel a munkanélküliség ellen? In: *A jövő munkahelyeiért* [1. köt.]. – Bp. : Struktúra-Munkaügy, 1995. – p. 81–91.
120. FREY MÁRIA: *Munkahely-teremtés a munkaerőpiac fő áramlatán*. – Bp. : Nonprofit Vállalkozásokért a Népjóléti Szférában Alapítvány, 1997. – 192 p. – ISBN 963 8258 62 4
121. FREY MÁRIA: Munkahelyteremtés a munkaerőpiac fő áramlatán kívül : Nemzetközi tapasztalatok. In: *A nonprofit szervezetek szerepe a helyi foglalkoztatásban*. – Bp. : Hálózat a Demokráciáért, 1997. – p. 11–34. – ISBN 963 04 9559 7
122. FREY MÁRIA: Nők a munkaerőpiacon. In: *Szerepváltások / szerk. Pongrácz Tiborné és Tóth István György*. – [Bp.] : Tárki [etc.], 1999. – p. 17–29. – Bibliogr. az egyes tanulmányok végén. – ISSN 1585-6135. – ISBN 963 7025 68 5
123. FREY MÁRIA: A nők helyzete a munkahelyen és a háztartásban. In: *Foglalkoztatás, jövedelmi viszonyok, munkakörülmények* : Munkatudományi tanulmányok / [szerk. Munkácsy Ferencné]. – [Bp.] : Struktúra, 1996. – p. 9–85.
124. FREY MÁRIA: *Nők és a munkanélküliség : Hazai helyzetkép*. – Bp. : M. Nők Szövetsége, 1992. – 56 p. – (Nő tudományi füzetek)
125. FREY MÁRIA – GERE ILONA: Rész munkaidős foglalkoztatás : vágyálomból valóság? In: *Magyarország átalakulóban* / [közread. a Magyar Köztársaság Kormányának Humán- és Ifjúsáspolitikai Kabinetje]. – Bp. : Népjóléti Min., 1994. – p. 41–72. – Bibliogr. az egyes tanulmányok végén. – ISBN 963 7025 27 8
126. FREY MÁRIA – KAUCSEK GYÖRGY: A feketemunka fogalma és szankcionálása : Külföldi tapasztalatok – hazai tanulságokkal. In: *A jövő munkahelyeiért* [1. köt.]. – Bp. : Struktúra-Munkaügy, 1995. – p. 11–27.
127. FÜLÖP EDIT – KREKÓNÉ KUPA ILDIKÓ: *A munkaerőkereslet és -kínálat előrejelzése*. – Bp. : Ecostat, 1999. – 53 p. – (A gazdaságelemzés módszerei). – Bibliogr.: p. 51–53. – ISBN 963 215 316 2
128. GÁBOR R. ISTVÁN: A gazdasági átalakulás munkaerőpiaci hatásairól illúziók nélkül. In: *Az emberi erőforrások hasznosítása, fejlesztése Magyarországon és Észak-Dunántúlon* : Tudományos konferencia : Székesfehérvár, 1997. május 28. / [szerk. Hervainé Szabó Gyöngyvér és Szabó Péter]. – [Veszprém] : MTA Veab, 1997. – p. 11–15.
129. GÁBOR R. ISTVÁN: *Internal vs. occupational labour market – a neglected dimension of Hungary's post-socialist transformation*. – Bp. : BKE : MTA KTI, 1998. – 30 p. – (Budapest Working Papers on the Labour Market, ISSN 1418-3331 : BWP. 1998/1) – Bibliogr.: p. 26–30. – ISBN 963 7388 69 9

130. GÁBOR R. ISTVÁN: *A munkaerőpiac makrogazdaságtanának alapjai*. – Bp. : BKE KTI, 1998. – 92 p.
131. GÁBOR R. ISTVÁN: A posztzocialista átalakulás munkaerő-piaci hatásairól Magyarországon : Előadástézisek. In: *50 éves a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem* / [szerk. Temesi József]. – [Bp.] : BKE, 1998. – p. 93–100. – Bibliogr. az egyes tanulmányok végén
132. GÁBOR R. ISTVÁN: A posztzocialista átalakulás paradox munkaerő-piaci kihatásairól. In: *A „túlzott központostástól” az átmenet stratégiájáig* / szerk. Gács János és Köllő János. – Bp. : Közgazd. és Jogi Kvk., 1998. – p. 319–332. – Bibliogr.: p. 481–503. és a tanulmányok végén. – ISBN 963 224 239 4
133. GÁBOR R. ISTVÁN: Too many, too small : Small entrepreneurship in Hungary – ailing or prospering? In: *Back to a market economy* / ed. by József Temesi and Ernő Zalai. – Bp. : Akad. K., cop. 1999. – p. 461–480. Bibliogr. a tanulmányok végén. – ISBN 963 05 7664 3.
134. GÁBOR R. ISTVÁN – KÖVÁRI GYÖRGY: *Beválthatók-e a bérreform ígérétei? : Munkaerőpiaci mechanizmusok és a bérliberalizálás korlátai – elméleti összefüggések és gyakorlati tanulságok*. – Bp. : Közgazd. és Jogi Kvk., 1990. – 147 p. – (Fehéren feketén, ISSN 0239-0132). – Bibliogr.: p. 143–147. – ISBN 963 222 220 2
135. GALASI PÉTER: *A munkaerőpiac gazdaságtana : Kísérleti jegyzet*. – Bp. : Aula, 1994. – 153 p. – (BKÁE III. évfolyam hallgatóinak jegyzetlistája: 2001–2002). – Bibliogr. a fejezetek végén
136. GALASI PÉTER: Munkanélküliek piaci munkakínálata és a munkanélküliségi mérőszámok értékelése. In: *Az átmenet foglalkoztatáspolitikája Magyarországon* / [közread. a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem. – Bp. : Aula, 1995. – p. 11–38. – Bibliogr. a tanulmányok végén. – ISBN 963 503 047 9
137. GALASI PÉTER: Munkanélküli-segély, bérek és az állás-keresés intenzitása : Empirikus vizsgálódás a Magyar Háztartás panel első hullámának alapján. In: *Az átmenet foglalkoztatáspolitikája Magyarországon* / [közread. a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem]. – Bp. : Aula, 1995. – p. 285–300. – Bibliogr. a tanulmányok végén. – ISBN 963 503 047 9
138. GALASI PÉTER: Munkanélküliség-magyarzatok. In: *A jövő munkahelyeiért* [1. köt.]. – Bp. : Struktúra-Munkaügy, 1995. p. 160–174.
139. GALASI PÉTER – LÁZÁR GYÖRGY – NAGY GYULA: *Az aktív foglalkoztatási programok eredményességét meghatározó tényezők*. – Bp. : BKE : MTA KTK, 1999. – 45 p. – (Budapesti Munkagazdaságtani Füzetek, ISSN 1418-3331 : BWP. 1999/4). – Bibliogr. p. 28. – ISBN 963 7388 83 4
140. GALASI PÉTER – NAGY GYULA: *Are children being left behind in the transition in Hungary?* – Bp.: BKE : MTA KTK, 2000. – 22 p. – (Budapest Working Papers on the Labour Market, ISSN 1418-3331 : BWP. 2000/1.). – Bibliogr. p. 13–14. – ISBN 963 7388 92 3
141. GALASI PÉTER – NAGY GYULA: Kilépési esélyek a munkanélküli járadékból 1992 és 1995 között. In: *Munkaerőpiac és regionalitás az átmenet időszakában* / [közread. az] MTA Közgazdaságtudományi Intézet. – Bp. : MTA KTI, 1998. – p. 59–112. – Bibliogr. az előadások végén. – Az 1997. okt. 29–30-án tartott konferencia előadásai. – ISBN 963 7388 70 2
142. GALASI PÉTER – NAGY GYULA: *Outflows from insured unemployment in Hungary, 1992–1996*. – Bp. : BKE : MTA KTK, 1999. – 48 p. – (Budapest Working Papers on the Labour Market, ISSN 1418-3331 : BWP. 1999/3). – Bibliogr. p. 22. – ISBN 963 7388 81 8
143. GALASI PÉTER – NAGY GYULA – TIMÁR JÁNOS: A fiatalok munkaerőpiaci helyzetének változása a kilencvenes években. In: *50 éves a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem* / [szerk. Temesi József]. – [Bp.] : BKE, 1998. – p. 101–109. – Bibliogr. az egyes tanulmányok végén
144. GALGÓCZI BÉLA: Social costs of the transformation process in the “Visegrád Countries.” In: *On the eve of the 21st century* / ed. by Erzsébet Gidai. – Bp. : Akad. K., cop. 1998. – p. 223–235. – Bibliogr.: p. 260–[266.]. – ISBN 963 05 7509 4
145. *A gazdaság fejlődésének folyamatai* 1998 végén / [kész. Becsei József et al.]. – Bp. : KSH: GII, 1998. – 124 p. – (Monitoring, 1998. 3. sz.) – ISSN 1418-4249 : ISSN 1418-7892
146. *Gazdasági és szociális adattár* / [kész. Hanti Erzsébet et al.]. – Bp. : SzGTI, 1994. – 136 p.
147. *Gazdasági és szociális adattár* / Szerk. Hanti Erzsébet, Lux Judit. – Bp.: MSzOSz, 1999. – 228 p.
148. GAZSÓ FERENC – GAZSÓ TIBOR – LAKI LÁSZLÓ: *Fiatalkor a munkaerőpiacon* : [Kutatási zárótanulmány]. – Bp. : OKKER, 1998. – 124 p. – ISBN 963 7315 76 4
149. GERE ILONA: Az atipikus munkaerő iránti igény a munkaerő-kölcsönző cégek tapasztalatai alapján. In: *Az atipikus foglalkoztatási formák* / Laky Teréz [et al.]. – Bp. : ISM, 1997. – p. 149–161 p.
150. GERE ILONA: A termelőszövetkezetek átalakulásának hatásai a foglalkoztatásra. In: *Agrárátalakulás, stabilizáció, modernizáció* / [a kötet szerzői Borszéki Éva et al.] : [szerk. Bogvyó Tibor] : [közread. az] MTA Agrárközgazdasági Bizottság. – Bp. : MTA, 1996. – p. 153–167. – Bibliogr. az egyes tanulmányok végén
151. GODFREY, MARTIN – LÁZÁR GYÖRGY – O’LEARY, CHRISTOPHER: Egy munkanélküliek és aktív munkaerőpiaci programok résztvevői körében végzett felmérés eredményei. In: *Az átmenet foglalkoztatáspolitikája Magyarországon* / [közread. a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem]. – Bp. : Aula, 1995. – p. 301–414. – Bibliogr. a tanulmányok végén. – ISBN 963 503 047 9
152. GORDOS ÁGNES: *Fehéren feketén : Esélyek és szákcúccok avagy a cigányság oktatásával és foglalkoztatásával kapcsolatos kérdések*. – Bp. : MTA PTI, 1997. – 110 p. – (Munkafüzetek / MTA PTI Etnoregionális Kutatóköz-

- pont, ISSN 1416-8391). – Bibliogr.: p. 98–99. – ISBN 963 8300 92 2
153. GÖNCZÖL KATALIN: Válság, munkanélküliség, büntetőpolitika. In: *Munkanélküliség* / [szerk. Gyekiczky Tamás]. – Bp. : MTA Szociológiai Kut. Int., 1990. – p. 158–196. – Bibliogr. az egyes tanulmányok végén. – ISBN 963 09 3477
154. GYENEI MÁRTA: A munkanélküliségből adódó etnikai konfliktusforrások. In: *Új utak a közgazdasági, üzleti és társadalomtudományi képzésben* / [rend. a] Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem : [szerk. Temesi József et al.]. – Bp. : BKE, [1996]. – p. 693–701. – Bibliogr. a tanulmányok végén
155. GYULAVÁRI ANTAL: Economy. In: *Social report* / ed. by Rudolf Andorka, Tamás Kolosi, György Vukovich : [English transl. by Orsolya Demény and László Szilvási]. – Bp. : Társi, 1992. – p. 41–59. – Eredeti cím: Társadalmi riport 1990. – ISBN 963 7869 05 0
156. GYULAVÁRI ANTAL: Gazdaság. In: *Társadalmi riport, 1990* / szerk. Andorka Rudolf, Kolosi Tamás, Vukovich György. – Bp. : Társi, 1990. – p. 56–86. – Bibliogr. a jegyzetekben. – ISBN 963 04 0733 7
157. HABLICSEK LÁSZLÓ – TÓTH PÁL PÉTER: Migrációs potenciál a mai Magyarországon – tovább-számítások és becslések. In: *A munkaerő szabad áramlása – Magyarországról nézve* / Szerk. Faggyas Sándor ; írták Laky Teréz et al. – Bp. : ISM, 2001. – p. 23–45.
158. HALPERN LÁSZLÓ: *Bérköltség és versenyképesség* / Ábrahám Árpád [et al.] tanulmányainak felhasznál. kész. Halpern László. – Bp. : MTA KTI, 1996. – VI, 196 p. – (Műhelytanulmányok = Discussion papers / Magyar Tudományos Akadémia Közgazdaságtudományi Intézet : MT-DP. 39.). – Bibliogr. p. 195–196.
159. HALPERN LÁSZLÓ: Makroökonómiai keret egyes elemei a munkanélküliség elemzésére és a kezelésével kapcsolatos középtávú stratégia kialakítására. In: *Az átmenet foglalkoztatáspolitikája Magyarországon* / [közread. a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem]. [a bevezetést írta Martin Godfrey és Galasi Péter]. – Bp. : Aula, 1995. – p. 39–103. – Bibliogr. a tanulmányok végén. – ISBN 963 503 047 9
160. HALPERN LÁSZLÓ – KÖRÖSI GÁBOR: *Labour market characteristics and profitability*. – Bp. : MTA KTI, 1997. – 18 p. – (Műhelytanulmányok = Discussion papers / Magyar Tudományos Akadémia Közgazdaságtudományi Intézet ; MT-DP. 46.). – Bibliogr. p. 12–13. – ISBN 963 7388 64 8
161. HAMAR JUDIT: *A külföldi működőtőke beáramlásának területi és szektorális jellemzői Magyarországon*. – Bp. : Kopint-Datorg, 1999. – 53 p. – (Kopint-Datorg műhelytanulmányok, ISSN 0866-3653 ; 31.). – ISBN 963 7275 71 1
162. HAMZA ESZTER – MISKÓ KRISZTINA – TÓTH ERZSÉBET: *Az agrárfoglalkoztatás jellemzői, különös tekintettel a nők munkaerő-piaci helyzetére (1990–2000)*. – Budapest : AKII, 2001. – 98 p. – (Agrárgazdasági tanulmányok, ISSN 1418-2122 ; 2001/2). – Bibliogr. p. 75–76. – ISBN 963 491 427 6
163. HANTÓ ZSUZSA: Baranya megye termelőszövetkezeteinek foglalkoztatási helyzete. In: *Kiút a válságból* / [rend.] MTA Regionális Kutatások Központja ; szerk. Kovács Teréz. – Pécs : MTA RKK, 1993. – p. 127–131. – ISBN 963 8371 87 0
164. HÁRS ÁGNES: Az átképzés szerepe a munkanélküliség mérséklésében. In: *Foglalkoztatáspolitikai orvosságos és méregtár* / [szerk. Köllő János és Gábor László]. – Bp. : T-Twins [etc.], 1995. – p. 173–210. – Bibliogr. a tanulmányok végén. – ISBN 963 7977 85 6
165. HÁRS ÁGNES: The labour market and migration in Hungary. In: *From improvisation toward awareness?* / [ed. Maryellen Fullerton, Endre Sik and Judit Tóth]. – Bp. : MTA PTI, 1997. – p. 72–87. – ISSN 1216-027X
166. HÁRS ÁGNES: A magyarok külföldi foglalkoztatásának (legális) lehetőségei. In: *A munkaerő szabad áramlása – Magyarországról nézve* / Szerk. Faggyas Sándor ; írták Laky Teréz et al. – Bp. : ISM, 2001. – p. 46–75.
167. HÁRS ÁGNES: A migráció, a munkaerőpiac és a szabályozás. In: *A „túlzott központositástól” az átmenet stratégiájáig* / szerk. Gács János és Köllő János. – Bp. : Közgazd. és Jogi Kvk., 1998. – p. 333–350. – Bibliogr.: p. 481–503. és a tanulmányok végén. – ISBN 963 224 239 4
168. HÁRS ÁGNES: Migration and the labour market : Evidence, misinterpretations, lessons. In: *Refugees and migrants* / [ed. Maryellen Fullerton, Endre Sik and Judit Tóth]. – Bp. : MTA PTI, 1995. – p. 85–104. – ISSN 1216-027X
169. HÁRS ÁGNES – LINDNERNÉ EPERJESI ERZSÉBET: A munkaerőköltségek területi differenciái és a munkaerő-áramlás. In: *A munkaerő szabad áramlása – Magyarországról nézve* / Szerk. Faggyas Sándor ; írták Laky Teréz et al. – Bp. : ISM, 2001. – p. 98–144.
170. HÁRS ÁGNES: A munkaerőpiac védelme és a migráció. In: *Átmenetek* / [a kötetet szerk. Sik Endre és Tóth Judit]. – Bp. : MTA PTI, 1999. – p. 67–74. – Bibliogr. az egyes tanulmányok végén
171. HAVAS ATTILA: Ipar és foglalkoztatás Szabolcs-Szatmár megyében. In: *Regionális foglalkoztatási és iparfejlesztési problémák Baranya, Heves, Komárom és Szabolcs-Szatmár megyében* / [kész. Viszt Erzsébet et al.] ; [szerk. Ványai Judit, Viszt Erzsébet]. – Bp. : MTA IVKI, 1989. – p. 91–112.
172. HEIDKAMP, MARIA T. – RÁTVAI MIKLÓS: A Gyors Reagálás modell Magyarországon. In: *A non-profit szervezetek szerepe a helyi foglalkoztatásban*. – Bp. : Hálózat a Demokráciáért, 1997. p. 57–85. – ISBN 963 04 9559 7
173. HÉTHY LAJOS: Hungary's changing labour relations system : Recent trends and developments. In: *Economic restructuring in Hungary* / held by Ohio University, College of Business Administration and... [publ. by] Janus Pannonius University, Faculty of Economics. – Pécs :

- JPTE, 1990. – p. 147–154. – Bibliogr. az egyes tanulmányok végén
174. HOÓZ ISTVÁN: A nők kereső tevékenysége és a gyermeknevelés. In: *Studia Oeconomica* / [szerk. Vörös József et al.]; [közread. a] Janus Pannonius Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kar. – Pécs : JPTE, 1995. – p. 124–140. – Bibliogr. az egyes tanulmányok végén. – ISBN 963 641 395 9
175. HORVÁTH ÁGOTA – PIK KATALIN – TARDOS KATALIN: *Szociálpolitikai rendszerváltás : Szociális segélyezettek és munkanélküliek Somogy megyében.* – Bp. : MTA Szoc. Kut. Int., [1992]. – 176 p. – (Szociálpolitikai értesítő, ISSN 0236-9834 ; 1.)
176. *Hungary : Employment and sustainable livelihoods* / ILO Central and Eastern European Team. – Bp. : ILO, 1997. – VIII, 124 p. – ISBN 92 2 110509 1
177. *Az ifjúság életkörülményei* : Tanulmányok / [szerk. Lakatos Mária]. – Bp. : KSH, 1987. – 136 p. – (Ifjúság és társadalom: Ifjúságstatisztikai közlemények). – Bibliogr. az egyes tanulmányok végén. – ISBN 963 340 825 3
178. ILLÉS IVÁN: Az Alföld-kutatások eredményei : Esélyek és kilátások az Alföld gazdaságában. In: *Az „alföldi út” kérdőjelei* / [fel. szerk. Timár Judit]; [közread. az] MTA Regionális Kutatások Központja Alföldi Tudományos Intézet Békéscsabai Osztály. – Békéscsaba : MTA RKK ATI Békéscsabai Oszt., 1994. p. 40–54. Bibliogr. az egyes tanulmányok végén. – Az Alföld-Kongresszus (Békéscsaba, 1993. dec. 1–2.) előadásai. – ISBN 963 8371 99 4
179. ILLÉS SÁNDOR: *Miért költöztek az emberek Pásztóra 1989–91-ben?* – Bp. : KSH, 1994. – 120 p. – (A Központi Statisztikai Hivatal Népeségtudományi Kutató Intézet kutatási jelentései, ISSN 0236-736X ; 50.). – Bibliogr. p. 99–101.
180. ILYÉSNÉ MOLNÁR EMESE – OROSZNÉ CSESZNÁK ANITA: A munkanélküliség statisztikai mérési és előrejelzési problémái. In: *Magyarország a XXI. sz. küszöbén* : IV. Magyar Jövőkutató Konferencia előadásai / [rend.] Magyar Tudományos Akadémia Jövőkutató Bizottsága; [szerk. biz. Gidai Erzsébet et al.]. – Bp. : Társadalomkut. és Előrejelző Int., 1994. – p. 459–473. – Bibliogr. az egyes tanulmányok végén.
181. *Informális gazdaság, biztonság és politika* : Tudományos konferencia : 1997. március 28–29. Budapest / [összeáll. és szerk. Bence József et al.]. – Bp. : Miniszterelnöki Hiv., 1997. – 182 p. – ISBN 963 9098 27 2
182. JANOVICS LÁSZLÓ: Az agrárintegráció mint foglalkoztatási lehetőség a rurális térségekben. In: *Integrált vidékfejlesztés* / szerk. Kovács Teréz. – Pécs : MTA RKK, 2000. – p. 509–517. – Bibliogr. az egyes tanulmányok végén. – ISBN 963 9052 19 1
183. JOBBÁGY ZSUZSA – KISS GYÖRGY: *A foglalkoztatás szabályai és a munkaügyi ellenőrzés* : 1997. – Bp. : Unió, 1997. – 260 p. – ISBN 963 388 189
184. *A jövő munkahelyeiért* : Munkatudományi tanulmányok : [1. köt.] / [összeáll. Munkácsy Ferencné]. – [S. l.] : Struktúra, 1994. – 216 p. – Bibliogr. az egyes tanulmányok végén – A kötet a Munkaügyi Szemle Munkatudományi figyelő c. rovatában 1992. júniusától 1993. decemberéig megjelent tanulmányokat tartalmazza
185. *A jövő munkahelyeiért* : Munkatudományi tanulmányok : 2. köt. / [összeáll. Munkácsy Ferencné]. – [S. l.] : Struktúra, [1995]. – 156 p. – Bibliogr. az egyes tanulmányok végén – A kötet a Munkaügyi Szemle Munkatudományi figyelő c. rovatában 1994. márciusától 1995. májusáig megjelent tanulmányokat tartalmazza
186. JUHÁSZ PÁL: Munkanélküliség, munkahelyteremtés, gazdaságélénkítés. In: *Munkanélküliség* / [szerk. Gyekiczky Tamás]. – Bp. : MTA Szociológiai Kut. Int., 1990. – Bibliogr. az egyes tanulmányok végén. – p. 109–114. – ISBN 963 09 3477 9
187. KAJZER, ALENKA: *The real-wage/employment relationship and unemployment in transitional economies : The case of Slovenia and Hungary* / – Bp. : MTA VKI, 1994. – 31 p. – (Working papers / Hungarian Academy of Sciences Institute for World Economics, ISSN 1215-5241 ; 35.). – Bibliogr. p. 30–31. – ISBN 963 301 227 9
188. KALMÁR SÁNDOR: A munkaerő szerepének változása a piacgazdaság viszonyai között. In: *„A munka a változó mezőgazdaságban” című tudományos tanácskozási előadásai* [szerk. Magda Sándor, Tóth Tibor]. – Gyöngyös : [GATE Gazdaság- és Társadalomtud. Kar], 1992. – p. 72–75.
189. KALMÁR SÁNDOR: Possibility of labour force in changing Hungarian circumstances. In: *CIOSTA-CIGR Seminar proceedings* / ed. by Sándor Magda, Tibor Tóth ; org. College of Agriculture. – Gyöngyös : College of Agriculture, 1992. – p. 39–42. – Bibliogr. az egyes tanulmányok végén
190. KÁRPÁTI ZOLTÁN: Regionális szempontok a válság és a munkanélküliség értékeléséhez. In: *Új exodus* / szerk. Tamás Pál és Inotai András; [kiad. az] MTA Társadalmi Konfliktusok Kutató Központja és az MTA Világgazdasági Kutató Intézete]. – Bp. : MTA Társ. Konfliktusok Kut. Közp., 1993. – p. 201–211. – Bibliogr. a tanulmányok végén. – ISBN 963 8310 01 4
191. *Kelet-Közép-Európa: honnan – hová?* / szerk. Ehrlich Éva, Révész Gábor, Tamási Péter. – Bp. : Akad. K., 1994. – 570 p. – Bibliogr. a fejezetek végén. – ISBN 963 05 6818 7
192. KEMÉNY ISTVÁN: A mobilitás társadalmi összefüggései. In: *Magyarország társadalomtörténete, 1945–1989* / szerk. Fokasz Nikosz, Örkény Antal. – Bp. : Új Mandátum, 2000. – p. 150–156. – Eredetileg megjelent: Szociológiai írások / Kemény István. In: Magyarország társadalomtörténete, 1945–1989. – Bp. : Replika Könyvek, 1992. – p. 53–61.
193. KERTESI GÁBOR: Cigány foglalkoztatás és munkanélküliség a rendszerváltás előtt és után : Tények és terápiák. In: *Cigánynak születni* / szerk. Horváth Ágota, Landau Edit, Szalai Júlia. – Bp. : Új Mandátum [etc.],

2000. – p. 425–469. – Bibliogr. az egyes tanulmányok végén. – ISBN 963 9336 01 7
194. KERTESI GÁBOR: *A cigány foglalkoztatás leépülése és szerkezeti átalakulása 1984 és 1994 között.* – Bp. : BKE ; MTA KTK, 2000. – 38 p. – (Budapesti Munkagazdaságtani Füzetek, ISSN 1418-3331 ; BWP. 2000/4). – Bibliogr. p. 38. – ISBN 963 9321 01 X.
195. KERTESI GÁBOR: *The changing role of race and human capital in regional unemployment rate differentials in Hungary, 1990–1994.* – Bp. : MTA KTI, 1995. – 64 p. : ill., térk. – (Discussion papers = Műhelytanulmányok / Institute of Economics, Hungarian Academy of Sciences ; MT-DP. 33.). – Bibliogr. p. 61.
196. KERTESI GÁBOR: *Ingázás a falusi Magyarországon.* – Bp. : BKE ; MTA KTK, 2000. – 23 p. – (Budapesti Munkagazdaságtani Füzetek, ISSN 1418-3331 ; BWP. 2000/6.). – Bibliogr. p. 23. – ISBN 963 9321 07 9
197. KERTESI GÁBOR – KÖLLŐ JÁNOS: *A bérarányok alakulása Magyarországon a rendszerváltás időszakában.* – Bp. : MTA KTI, 1997. – 129 p. – Bibliogr. p. 127. – Angol nyelvű kivonattal
198. KERTESI GÁBOR – KÖLLŐ JÁNOS: *Economic transformation and the return to human capital: The case of Hungary, 1986–1996.* – Bp. : BKE ; MTA KTK, 1999. – 63, 10 p. – (Budapest Working Papers on the Labour Market, ISSN 1418-3331 ; BWP. 1999/6.). – Bibliogr. p. 22–23. – ISBN 963 7388 86 9
199. KERTESI GÁBOR – KÖLLŐ JÁNOS: *Unemployment, wage push and the labour cost competitiveness of regions: The case of Hungary, 1986–1996.* – Bp. : BKE ; MTA KTK, 1999. – 43 p. – (Budapest Working Papers on the Labour Market, ISSN 1418-3331 ; BWP. 1999/5.). – Bibliogr. p. 32–33. – ISBN 963 7388 85 0
200. KERTESI GÁBOR – SZIRÁCKI GYÖRGY: *Munkásmagartások a munkaerőpiacon. In: Gazdaságszociológiai tanulmányok / szerk. Czákó Ágnes, Gyenei Márta, Lengyel György.* – Bp. : Aula, 1989. – p. 79–111. – Bibliogr. a tanulmányok végén.
201. KÉZDI GÁBOR: *Életkor szerinti kereseti különbségek a rendszerváltás előtt és után.* – In: *Racionalitás és méltányosság: Tanulmányok Augusztinovics Máriának / Szerk. Király Júlia, Simonovits András, Száz János.* – Bp. : Közgazdasági Szemle Alapítvány, 2000. – p. 27–46. – ISBN 963 03 9453 7
202. KÉZDI GÁBOR: *Employment and wages in the public sector.* In: *Social report 1998 / ed. by Tamás Kolosi, István György Tóth, György Vukovich ; [engl. transl. Márton Benedek et al.]*. – Bp. : Társki, 1999. – p. 151–178. – Eredeti cím: *Társadalmi riport 1998.* – Bibliogr. az egyes tanulmányok végén. – ISSN 1419-9793
203. KÉZDI GÁBOR: *Foglalkoztatás és keresetek a közszférában.* In: *Társadalmi riport, 1998 / szerk. Kolosi Tamás, Tóth István György, Vukovich György.* – [Bp.] : Társki, 1998. – p. 143–170. – Bibliogr. az egyes tanulmányok végén. – ISSN 1216-6561
204. KÉZDI GÁBOR: *Wages, employment and incentives in the public sector in Hungary.* – Bp. : BKE ; MTA KTI, 1998. – 19 p. – (Budapest Working Papers on the Labour Market, ISSN 1418-3331 ; BWP. 1998/3.). – Bibliogr. p. 15. – ISBN 963 7388 72 9
205. KISS GYÖRGY: *A munkaerő szabad áramlása az EG országokban.* In: *Európa '92.* – Pécs : MKT, 1991. – p. 35–42. – Bibliogr. a tanulmányok végén
206. KISS GYULA: *Magyarország foglalkoztatáspolitikája.* In: *Munkaerőpiac, eszközrendszer, érdekegyeztetés / szerk. [Dinnyés János és Kiss Pál István]*. – Bp. : Struktúra, 1992. – p. 17–24. – ISBN 963 533 036 7
207. KISS GYULA: *A munkaügyi politika aktuális kérdéseiről.* In: *III. Országos Humánpolitikai Konferencia / [összeáll. és szerk. Gajdos Jenő, Szemes László]*. – Bp. : Mont Humán Menedzser Iroda, 1992. – p. 9–17. – ISSN 0865-7009
208. KISS TAMÁS: *A kényszerszabadidő, avagy a munkanélküliek átképzési problémáiról.* In: *A Magyar Szabadidő Társaság által Társadalmi idő – szabadidő címen 1992. április 24–25-én rendezett konferencia tanulmányai / szerk. Falussy Béla.* – Bp. : KSH, 1993. – p. 50–54. – ISBN 963 215 018 X
209. *Kiút a válságból!* [rend.] MTA Regionális Kutatások Központja; szerk. Kovács Teréz. – Pécs : MTA RKK, 1993. – 366 p. – ISBN 963 8371 87 0
210. KOLOSI TAMÁS – BEDEKOVICS ISTVÁN – SZÍVÓS PÉTER: *Munkaerőpiac és jövedelmek.* In: *Társadalmi átalakulás 1992–1994 / [Andorka Rudolf et al.] ; [közread. a] Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem Szociológia Tanszék [etc.]*. – Bp. : Társki, 1994. – p. 7–15.
211. KOLOSI TAMÁS – RÓBERT PÉTER: *A rendszerváltás társadalmi hatásai.* – Bp. : Társki, 1991. – 35 p. – (Gyorsjelentések / Társadalomkutatási Informatikai Egyesülés, ISSN 0864-9332)
212. KOLOSI TAMÁS – SIK ENDRE: *Munkaerőpiac és jövedelmek 1992: Első gyorsjelentés a magyar háztartás panel adatai alapján.* In: *Társadalmi riport, 1992 / szerk. Andorka Rudolf, Kolosi Tamás, Vukovich György.* – Bp. : Társki, 1992. – p. 508–530. – ISSN 1216-6561
213. KOLOSI TAMÁS – SIK ENDRE: *Rendszerváltás a munkaerőpiacon.* – Bp. : Társki, 1992. – 10 p. – (Gyorsjelentések / Társadalomkutatási Informatikai Egyesülés, ISSN 0864-9332)
214. KOLTAY JENŐ – HALPERN LÁSZLÓ – KÖRÖSI GÁBOR [et al.] : *The minimum wage in Hungary: Subsistence minimum and/or bargaining tool: Econometric analysis of Hungarian exporting firms, 1985–1993.* – Bp. : MTA KTI, 1995. – 23 p. – Bibliogr. p. 18–20.
215. KONCZ KATALIN: *Nők a munkaerőpiacon.* – Bp. : Közgazd. és Jogi Kvk., 1987. – 392 p. – (Időszerű közgazdasági kérdések, ISSN 0324-3214). – Bibliogr.: p. 375–392. – ISBN 963 221 558 3
216. KONCZ KATALIN: *Nők a munkaerőpiacon a rendszerváltást követően.* In: *50 éves a Budapesti Közgazdaságtu-*

- dományi Egyetem / [szerk. Temesi József]. – [Bp.] : BKE, 1998. p. 121–132. – Bibliogr. az egyes tanulmányok végén.
217. KONCZ KATALIN: Nők a rendszerváltás folyamatában. In: *Férfiuralom* / szerk. Hadas Miklós ; [ford. Acsády Judit et al.]. Bp. : Replika Kör, 1994. p. 209–222. Bibliogr. az egyes tanulmányok végén. – ISBN 963044 822 X
218. KOPÁTSY SÁNDOR – SZEBEN ÉVA: *Európa keleti felének felzárkózási esélyeiről : A bér és a szociális jövedelmek ellentmondásos kapcsolata*. – Bp. : SzGTI, 1995. – p. 1–15., 16–44.
219. KORMOS IMRE – MUNKÁCSY FERENC: *Foglalkoztatáspolitikai válságok helyzetben : Ózdi tanulságok*. – Bp. : Közgazd. és Jogi Kvk., 1989. – 120 p. – ISBN 963 222 104 4
220. KOVÁCH IMRE: Életminőség a rurális településeken hat poszt-szocialista országban. In: *Társadalmi és területi folyamatok az 1990-es évek Magyarországon* / szerk. és a bevezetőt írta Kárpáti Zoltán. – Bp. : MTA Társ. Konfliktusok Kut. Közp., 1997. – p. 150–163. – Bibliogr. a tanulmányok végén. – ISBN 963 8310 07 3
221. KOVÁCS GÉZA: *Employers' organizations in Hungary and their cooperation*. – Bp. : BKE Politikatud. Tansz., 1994. – 30, IV p. – (Budapest papers on democratic transition)
222. KOVÁCS LÁSZLÓNÉ: A középtávú gazdaságstratégia prioritásai. In: *A területfejlesztés feladatai az ezredfordulón és az információs társadalom* / szerk. Hahn Csaba. – Bp. : Hazai Térségfej., 2000. – p. 129–132. – ISBN 963 00 3215 5
223. KOVÁCS RÓBERT: Az „idegenek” Magyarországon : Települések és menekültek. In: *Útkeresők* / [szerk. Sik Endre]. – Bp. : MTA PTI, 1993. – p. 49–63.
224. KOZMA TAMÁS – VÁMOS DÓRA: A szakember-szükséglet és a képzés regionális egyenlőtlenségei. In: *A szűrkeállomány fehérré foltjai* / [szerk. Vámos Dóra]. – Bp. : Felelőkt. Koord. Iroda, 1992. – p. 133–174. – ISBN 963 7647 06 4
225. KÖLLŐ JÁNOS: Átalakulás az „átalakulás” előtt : Munkáltatói magatartás Magyarországon 1986–89-ben. – In: *A „túlzott központositástól” az átmenet stratégiájáig* : Tanulmányok Kornai Jánosnak / Szerk. Gács János és Köllő János. – Bp. : Közgazd. és Jogi Kvk., 1998. – p. 107–125. – ISBN 963 224 239 4
226. KÖLLŐ JÁNOS: Átalakulás az „átalakulás” előtt : Munkáltatói magatartás Magyarországon 1986–1989-ben. – In: *50 éves a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem* : I. kötet : Jubileumi tudományos ülésszak : 1998. október 1–3. / Szerk. Temesi József. – Bp. : BKE, 1998. – p. 150–166.
227. KÖLLŐ JÁNOS: *Background paper on unemployment and unemployment-related expenditures* / János Köllő with contributions by Károly Fazekas [et al.]. – Bp. : Blue Ribbon Commission, 1993. – 63, A17 p. – Bibliogr. p. 60.
228. KÖLLŐ JÁNOS: The labour market : Five reasons to be pessimists. In: *Social report* / ed. by Rudolf Andorka, Tamás Kolosi, György Vukovich; [English transl. by Orsolya Demény and László Szilvási]. – Bp. : Táarki, 1992. – p. 179–187. Eredeti cím: Társadalmi riport 1990. – ISBN 963 7869 05 0
229. KÖLLŐ JÁNOS: Magasak-e a foglalkoztatáspolitikai kiadások Magyarországon? – In: *Az államtalanítás dilemmái : Szociálpolitikai kényszerek és választások* / [szerk. Landau Edit et al.]. – Bp. : ATA, 1995. – p. 158–180. – ISBN 963 04 5708 4
230. KÖLLŐ JÁNOS: Munkaerőpiac : mitől legyünk pesszimisták? In: *Társadalmi riport, 1990* / szerk. Andorka Rudolf, Kolosi Tamás, Vukovich György. – Bp. : Táarki, 1990. – p. 259–271. – Bibliogr. a jegyzetekben. – ISBN 963 04 0733 7
231. KÖLLŐ JÁNOS: *A munkanélküli segélyrendszer 2000. évi szigorításának politikai támogatottsága*. – Bp. : BKE ; MTA KTK, 2001. – 32 p. – (Budapesti Munkagazdaságtani Füzetek, ISSN 1418-3331 ; BWP. 2001/2.). – Bibliogr. p. 27–28. – ISBN 963 9321 20 6
232. KÖLLŐ JÁNOS: *Patterns of non-employment in Hungary's least developed regions*. – Bp. : BKE ; MTA KTK, 2001. – 65 p. – (Budapest Working Papers on the Labour Market, ISSN 1418-3331 ; BWP. 2001/1.). – Bibliogr. p. 37–38. – ISBN 963 9321 19 2
233. KÖLLŐ JÁNOS: Regionális bérkülönbségek 1989–95. – In: *Munkaerőpiac és regionalitás az átmenet időszakában* / Magyar Tudományos Akadémia Közgazdaságtudományi Intézet. – Bp. : MTA KTI, 1998. – p. 5–29. – ISBN 963 7388 70 2
234. KÖLLŐ JÁNOS: *Transformation before the “transition” : Employment and wage setting in Hungarian firms 1986–89*. – Bp. : BKE ; MTA KTI, 1998. – 26 p. – (Budapest Working Papers on the Labour Market, ISSN 1418-3331 ; BWP. 1998/4.). – Bibliogr. p. 21–22. – ISBN 963 7388 73 7
235. KÖLLŐ JÁNOS: *Wages before and after unemployment in Hungary*. – Bp. : MTA KTI, 1995. – 46 p. – (KTI/IE Papers / Institute of Economics, Hungarian Academy of Sciences, ISSN 1217-8462 ; 8.). – Bibliogr. p. 45–46. – ISBN 963 7388 29 X.
236. KÖLLŐ JÁNOS – FAZEKAS KÁROLY: *Regional wage curves in the quasi-experimental setting of transition : The case of Hungary 1986–95*. – Bp. : MTA KTI, 1997. – 27 l. – Bibliogr. p. 25–27.
237. KÖLLŐ JÁNOS – NAGY GYULA: *Wage gains and losses from unemployment in Hungary*. – Bp. : MTA KTI, 1995. – 23, 10 p. – (Discussion papers = Műhelytanulmányok / Institute of Economics, Hungarian Academy of Sciences ; MT-DP. 32.). – Bibliogr. p. 23.
238. KÖLLŐ JÁNOS – SEMJÉN ANDRÁS: A munkanélküli segély mint költség, jövedelem és ösztönző. In: *Foglalkoztatáspolitikai orvosságos és méregtár* / [szerk. Köllő János és Gábor László]. Bp. : T-Twins [etc.], 1995. – p. 9–98.
239. KÖLLŐ JÁNOS – VINCZE MÁRIA: *Self-employment, unemployment and wages : Regional evidence from Hungary*

- and Romania.* – Bp. : BKE ; MTA KTK, 1999. – 33 p. – (Budapest Working Papers on the Labour Market, ISSN 1418-3331 ; BWP. 1999/7). – Bibliogr. p. 28–29. – ISBN 963 7388 87 7
240. KÖRÖSI GÁBOR: *Labour demand during transition in Hungary : Econometric analysis of Hungarian exporting firms.* – Bp. : BKE ; MTA KTI, 1998. – 22, [3] p. – (Budapest Working Papers on the Labour Market, ISSN 1418-3331 ; BWP. 1998/5.). – Bibliogr. p. 17–18. – ISBN 963 7388 74 5
241. KÖRÖSI GÁBOR: *A vállalatok munkaerő-kereslete.* – Bp. : BKE ; MTA KTK, 2000. – 68 p. – (Budapesti Munkagazdaságtani Füzetek, ISSN 1418-3331 ; BWP. 2000/3). – Bibliogr. p. 32–35. – ISBN 963 7388 94 X
242. KRAFTNÉ SOMOGYI GABRIELLA: *Foglalkoztatási problémák egy sikeres kistérségben. In: Integrált vidékfejlesztés / szerk. Kovács Teréz.* – Pécs : MTA RKK, 2000. – p. 499–508. – Bibliogr. az egyes tanulmányok végén. – ISBN 963 9052 19 1
243. KUKOVICS SÁNDOR: *A tulajdoni, a vállalati és a termelési szerkezet, valamint a foglalkoztatási viszonyok átalakulása a magyar mezőgazdaságban.* – Bp. : AKII, 1998. – 59 p. – (Agrárgazdasági tanulmányok, ISSN 1418-2122). – Bibliogr.: p. 56. – ISBN 963 491 382 2
244. KURTÁN LAJOS: *Foglalkoztatottság-munkanélküliség és külföldi-működőtöke beáramlás a központi térségben.* – In: *Tanulmányok a Központi Térség regionalizációs folyamatairól és tércapcsolati rendszeréről : 2. / szerk.: Dövényi Zoltán, Perczel György.* – Bp. : ELTE TTK Társadalom- és Gazdaságföldrajzi Tanszék – MTA FKI Gazdaság- és Társadalomföldrajzi Osztály, (2000 [!2001]). – p. 18–49.
245. KUTI ÉVA: *Az önkéntes munka terjedelme és irányai. In: Az államtalanítás dilemmái : munkaerőpiaci kényszerek és választások / [szerk. Landau Edit, Szalai Júlia, Vince Péter].* – Bp. : ATA, 1997. – p. 152–203. – Bibliogr. az egyes tanulmányok végén. – ISBN 963 03 4493 9
246. LACKÓ MÁRIA: *Egy rázós szektor : A rejtett gazdaság és hatásai a poszt-szocialista országokban háztartási áramfelhasználásra épülő becslések alapján.* – Bp. : MTA KTK : TÁRKI, 2000. – 81 p. – (Elemzések a rejtett gazdaság magyarországi szerepéről, ISSN 1585-9371) – Bibliogr.: p. 49–54. – ISBN 963 7388 97 4
247. LACKÓ MÁRIA: *The hidden economy and other segments of the labour market : Empirical analysis based on data of Hungarian counties.* – In: *The Hungarian SME sector development in comparative perspective / Ed. by L. Csaba.* – Bp. : CIPE – Kopint-Datorg, 1998. – p. 83–102. – ISBN 963 03 6298 8
248. LACKÓ MÁRIA: *Összefüggések a rejtett gazdaság és a munkaerőpiac szegmensei között Magyarországon : Empirikus elemzés Magyarország 1994–1995. évi megyei adatai alapján.* – In: *Vállalkozások az átmenetben / A kutatócsoport tagjai Csaba László, Lackó Mária, Semjén András, Tóth István János.* – Bp. : CIPE – Kopint-Datorg, 1997. – p. 15–29. – ISBN 963 03 6368 2
249. LAKATOS JUDIT – LINDERNÉ EPERJESI ERSZÉBET – PLANK FERENCNÉ: *A foglalkoztatási és kereseti struktúra összefüggései. In: Foglalkoztatás, jövedelmi viszonyok, munkakörülmények / [szerk. Munkácsy Ferencné].* – [Bp.] : Struktúra, 1996. – p. 87–150.
250. LAKATOS JUDIT – MOLNÁRFI ERIKA – NÉMETH ILDIKÓ: *Sztrájk esetek Magyarországon : Sztrájkfelhívások, sztrájkkészültségek, figyelmeztető sztrájkok, sztrájkok. In: Magyarország politikai évkönyve / szerk. Kurtán Sándor, Sándor Péter, Vass László.* – Bp. : Demokrácia Kutatások M. Központja Alapítvány, 1994. – p. 213–218. – ISSN 0864-7755
251. LAKATOS JUDIT – NÁDAS MAGDOLNA: *Az atipikus foglalkoztatási formák elterjedtsége Magyarországon : A munkaerő-felmérés adatai alapján. In: Az atipikus foglalkoztatási formák / Laky Teréz [et al.].* – Bp. : ISM, 1997. – p. 105–120.
252. LAKI LÁSZLÓ: *A falusi munkanélküliség néhány problémája. In: Agrárátalakulás, stabilizáció, modernizáció / [a kötet szerzői Borszéki Éva et al.]; [szerk. Bogyó Tibor]; [közred. az] MTA Agrárközgazdasági Bizottság.* – Bp. : MTA, 1996. – p. 176–185. – Bibliogr. az egyes tanulmányok végén
253. LAKI LÁSZLÓ: *Ifjúsági munkanélküliség : Somogyban és Szabolcs-Szatmár-Beregben.* – Bp. : MTA PTI, 1993. – 140 p. – ISBN 963 8300 09 6
254. LAKI LÁSZLÓ: *Ingázás külföldre : Hazai munkanélküliség külföldi munkavállalás. In: Az államtalanítás dilemmái : Munkaerőpiaci kényszerek és választások. – / [szerk. Landau Edit, Szalai Júlia, Vince Péter].* – Bp. : ATA, 1997. – p. 338–371. – ISBN 963 03 4493 9
255. LAKI LÁSZLÓ: *A kétharmados társadalom.* – Bp. : MTA, 1991. – 76 p.
256. LAKI LÁSZLÓ: *A munkaerőpiacról tartósan kiszorult falusi munkanélküliek helyzete.* – S. l. : Munkaügyi Kiadó ; Struktúra, 1997. – 149 p. – Bibliogr. az egyes tanulmányok végén.
257. LAKI LÁSZLÓ: *Munkanélküliség és helyi társadalom. In: A jövő munkahelyeiért [1. köt.].* – Bp. : Struktúra-Munkaügyi, 1995. – p. 63–71.
258. LAKI LÁSZLÓ: *A tartós munkanélküliség, a nők és a család. In: Vegyesváltó / szerk. Lévai Katalin, Kiss Róbert, Gyulavári Tamás.* – [Bp.] : Egyenlő Esélyek Alapítvány, 1999. – p. 57–74. – Bibliogr. az egyes tanulmányok végén. – ISBN 963 03 8425 6
259. LAKI MIHÁLY – SZALAI JÚLIA – VAJDA ÁGNES: *Participation and changes in property relations in post-communist societies : The Hungarian case.* – [Bp.] : ATA, 1994–1995. – 118 p. (ATA publications, ISSN 1219-3488 ; 2.). Bibliogr. a tanulmányok végén. – ISBN 963 04 5708 3

260. LAKY TERÉZ: *Az atipikus foglalkozások*. – Bp. : Struktúra-Munkaügyi Kiadó Kft., 2001. – 126 p. – (Munkatudományi tanulmányok : Foglalkoztatás, munkanélküliség). – Bibliogr. p. 121–124.
261. LAKY TERÉZ: Bevezető. In: *A munkaerő szabad áramlása – Magyarországról nézve* / Szerk. Faggyas Sándor ; írták Laky Teréz et al. – Bp. : ISM, 2001. – p. 5–22.
262. LAKY TERÉZ: *Labour market report, 2000 : Main trends in labour market demand and supply*. – Bp.: National Centre for Labour Research and Methodology, 2000. – 141 p.
263. LAKY TERÉZ: Labour market trends and consequences. In: *Training in the market economy : Challenges and answers* / [ed. István Simonics] ; [transl. Judit Zelena]. – Bp. : NSZI [etc.], 1997. – p. 107–110. – Bibliogr. az egyes tanulmányok végén.
264. LAKY TERÉZ: *A munkaerőpiac keresletét és kínálatát alakító folyamatok*. – Bp. : Orsz. Munkaügyi Közp., 1993. – 112 p.
265. LAKY TERÉZ: *A munkaerőpiac keresletét- és kínálatát alakító folyamatok : Munkaerőpiaci helyzetjelentés*. – Bp. : Fügyelő, 1995. – IX, 135 p.
266. LAKY TERÉZ: *Munkaerőpiaci helyzetjelentés: a munkaerőpiac keresletét és kínálatát alakító folyamatok*. – Bp. : Közösen a Jövő Munkahelyeiért Alapítvány, 1996. – XVI, 147, 2 p.
267. LAKY TERÉZ: *Munkaerőpiaci helyzetjelentés: a munkaerőpiac keresletét és kínálatát alakító folyamatok*. – Bp. : Közösen a Jövő Munkahelyeiért Alapítvány, 1997. – VIII, 152 p.
268. LAKY TERÉZ: *A munkaerőpiac keresletét és kínálatát alakító folyamatok : Munkaerőpiaci helyzetjelentés = Main trends in labour demand and supply*. – Bp. : Közösen a Jövő Munkahelyeiért Alapítvány, 1998. – XI, 117 p.
269. LAKY TERÉZ: *A munkaerőpiac keresletét- és kínálatát alakító folyamatok : Munkaerőpiaci helyzetjelentés = Main trends in labour demand and supply : Yearly report of labour market*. – Bp. : Közösen a Jövő Munkahelyeiért Alapítvány, 1999. – X, 162 p.
270. LAKY TERÉZ: *A munkaerőpiac keresletét- és kínálatát alakító folyamatok : Munkaerőpiaci helyzetjelentés*. – Bp. : Közösen a Jövő Munkahelyeiért Alapítvány, 2000. – XI, 154 p.
271. LAKY TERÉZ: Új jelenségek a munkaerőpiacon az Európai Unióban és Magyarországon. In: *Az érdekegyeztetés tapasztalatai* / szerk. Berki Erzsébet. – Bp. : ÉT Titkár-sága, 1997. – p. 115–124. – Bibliogr. a fejezetek végén. – ISBN 963 03 4399 1
272. LAKY TERÉZ [et al.]: *Az atipikus foglalkoztatási formák*. – Bp. : ISM, 1997. – 168 p. – (Európai tükör: Műhelytanulmányok, ISSN 1416-7484) – Bibliogr. a tanulmányok végén
273. LAKY TERÉZ [et al.]: *Atipikus munkák Magyarországon*. In: *Az atipikus foglalkoztatási formák*. – Bp. : ISM, 1997. – p. 7–14. – Bibliogr. a tanulmányok végén.
274. LAKY TERÉZ [et al.]: *Az első, a második és a fekete munkaerőpiac* : Részlet a Munkaügyi Kutatóintézetben készült problémafeltáró és módszertani tanulmányból. In: *Informális gazdaság, biztonság és politika* / [összeáll. és szerk. Bence József et al.]. – Bp. : Miniszterelnöki Hív., 1997. – p. 97–111. – ISBN 963 9098 27 2
275. LAKY TERÉZ [et al.]: *A magyar osztrák ingázó migráció*. In: *A munkaerő szabad áramlása – Magyarországról nézve* / Szerk. Faggyas Sándor ; írták Laky Teréz et al. – Bp. : ISM, 2001. – p. 76–97.
276. LAKY TERÉZ – NEUMANN LÁSZLÓ – BODA DOROTTYA: *A privatizáció foglalkoztatási hatásai*. – [Bp.] : ÁPV Rt., [1999]. – 160 p. – (Számadás a talentumról, ISSN 1418-4230). – Bibliogr. p. 158–160. – ISBN 963 03 6314 3
277. LANNERT JUDIT: Az ifjúsági munkanélküliség kezelése Nyugat-Európában a nyolcvanas években. In: *Az oktatás jövője és az európai kihívás* / szerk. Halász Gábor. – Bp. : Educatio, 1993. – p. 181–202. – ISBN 963 404 277 5
278. LERCH GABRIELLA – KÉZDI GYÖRGY – VÍZI GYÖRGY: *A külföldi munkavállalásról hitelesen : Magyarok külföldön – külföldiek Magyarországon*. – Bp. : Novorg, 1997. – 141, [28] p. – ISBN 963 485 303 X
279. LÉVAI PÉTER: *Mezőgazdasági programok a cigányság körében : Vélemények, módszerek, tapasztalatok*. – Bp. : AKII, 1998. 71 p. Bibliogr. p. 51. – ISBN 963 491 370 9
280. LEVELEKI MAGDOLNA: *A bomlás virágai : Gazdaság-szociológiai írások, 1988–1998*. – Veszprém : VEK, 1999. – 108 p.
281. LEVELEKI MAGDOLNA: A multinacionális cégek megjelenésének munkaerőpiaci hatása. In: *Európai Unió, regionalizmus, szuverenitás* / [rend.] Magyar Politikatudományi Társaság [etc.] ; [szerk. Beszteri Béla és Hervainé Szabó Gyöngyvér]. – [Veszprém] : MTA Veszprémi Területi Biz., [1998]. – p. 345–352. – Bibliogr. az egyes tanulmányok végén. – ISBN 963 7385 46 0
282. LISKÓ ILONA: A szakképzés és a munkanélküliség. In: *Az államtalanítás dilemmái : munkaerőpiaci kényszerek és választások* / [szerk. Landau Edit, Szalai Júlia, Vince Péter]. – Bp. : ATA, 1997. – p. 372–389. – Bibliogr. az egyes tanulmányok végén. – ISBN 963 03 4493 9
283. LŐRINCZ GYÖRGY: *Külföldön történő munkavégzés és a külföldiek munkavégzése Magyarországon*. – Bp. : Ergonsoft, [1990]. – 39 p. – (Munkaügyek életközben, ISSN 0865-297X). – ISBN 963 02 7293 8
284. MAGDA SÁNDOR – HELGERTNÉ SZABÓ ILONA – TÖRCSVÁRI ZSOLT: Van-e munkahelyteremtésre lehetőség a mezőgazdaságban? In: *Munkaerőpiac, eszközrendszer, érdekegyeztetés* / szerk. [Dinnyés János és Kiss Pál István]. – Bp. : Struktúra, 1992. – p. 139–143. – ISBN 963 533 036 7
285. MAGURA ILDIKÓ – SZECSEDI ILDIKÓ: A munkaerő-piaci tréning bevezetésének tapasztalatai átképzős munkanélküliek körében. In: *Munkaerőpiac, eszközrendszer, érdekegyeztetés* / szerk. [Dinnyés János és Kiss Pál István].

- Bp. : Struktúra, 1992. – p. 175–181. – ISBN 963 533 036 7
286. *A magyar privatizáció társadalmi és gazdasági hatásai* / szerk. Bérci Gyula ; [közread. a] Gazdálkodási Tudományos Társaság [etc.]. – Bp. : Gazdálkodási Tud. Társ., 1996. – [64] ism. lapsz. – Az 1996 februárban tartott konferencia előadásai.
287. *Magyarország : Országfelmérés a foglalkoztatásról és a fenntartható életmódról* / Az Egyesült Nemzetek Koordinációs Bizottságának a Foglalkoztatással és a fenntartható életmóddal foglalkozó Feladatcsoportja. – Bp. : ILO-CEET, 1997. – 192 p.
288. *Magyarország felkészülése az EU-tagságra* / szerk. Balázs Péter és Marc Maresceau. – Bp. : OMIKK, 1996. – 438 p. – Bibliogr. a tanulmányok végén. – ISBN 963 593 219 7
289. MAKÓ CSABA: *A társadalmi viszonyok erőtere : A munkafolyamat*. – Bp. : Közgazd. és Jogi Kvk., 1985. – 192, [1] p. – Bibliogr.: p. 177–184. – ISBN 963 221 528 1
290. MAKÓ CSABA – GYEKICZKY TAMÁS: A munkanélküliség néhány közgazdasági-szociológiai problémájáról : Kérdések, válaszok és megoldások. In: *Munkanélküliség : Megoldások és terápiák* / [szerk. Gyekiczky Tamás]. – Bp. : MTA Szociológiai Kut. Int., 1990. – p. 13–35. – Bibliogr.: p. 34–35. – ISBN 963 09 3477 9
291. MAKÓ CSABA – NOVOSZÁTH PÉTER: A multinacionális vállalatok és a munkaügyi kapcsolatok heterogenitása. In: *Leltár 2* / szerk. Gáthy Vera. – Bp. : MTA Társ. Konfliktusok Kut. Közp., 1994. – p. 49–65. – ISBN 963 8310 04 9
292. *Management of unemployment in Hungary* / [ed. O. Gadó et al.]. – Bp. : Perfekt, 1991. – 37 p. – (How to do business in Hungary, ISSN 0865-8862). – ISBN 963 392 053 1
293. MATORICZ ANNA: A munkaerőpiac helyzete, főbb jellemzői és feszültségei. – In: *A munkaerő társadalmi újratermelése Magyarországon : A technikai fejlődés hatása a munkaerő-szerkezetre* / [összeáll. és szerk. Szpirulisz Ildikó]. – Bp. : Társtud. Int., 1990. – p. 59–79.
294. MÁTRAI JÓZSEFNÉ: *A munkahelyteremtő beruházások régiós tapasztalatai* = The regional experiences of employment creating investments. – Pécs : Baranya M. Műgyi Közp., 2000. – 41 p. – ISBN 963 00 5230 X
295. MÉHI JÓZSEF: A munkatermelékenység, mint közgazdasági kategória tartalmának változása a piacgazdaságban. In: *„A munka a változó mezőgazdaságban” című tudományos tanácskozási előadásai* / [szerk. Magda Sándor, Tóth Tibor]. – Gyöngyös : [GATE Gazdaság- és Társadalomtud. Kar], 1992. – p. 68–71.
296. *A mezőgazdasági foglalkoztatás és alternatív lehetőségei* [szerk. Tóth Erzsébet] ; [közred. az] Agrárgazdasági Kutató és Informatikai Intézet. – Bp. : AKII, 2000. – 144 p. – (Agrárgazdasági tanulmányok, ISSN 1418-2122). – Bibliogr.: p. 119–121. – ISBN 963 491 423 3
297. MICKLEWRIGHT, JOHN – NAGY GYULA: *The implications of exhausting unemployment insurance entitlement in Hungary*. – Bp. : BKE ; MTA KTI, 1998. – 31 p. – (Budapest Working Papers on the Labour Market, ISSN 1418-3331 ; BWP. 1998/2.). – Bibliogr. p. 21. – ISBN 963 7388 71 0
298. MICKLEWRIGHT, JOHN – NAGY GYULA: *The informational value of job search data and the dynamics of search behaviour : Evidence from Hungary*. – Bp. : BKE ; MTA KTK, 1999. – 19 p. – (Budapest Working Papers on the Labour Market, ISSN 1418-3331 ; BWP. 1999/1). – Bibliogr. p. 13. – ISBN 963 7388 79 6
299. MICKLEWRIGHT, JOHN – NAGY GYULA: Munkanélküli segélyezettek be- és kiáramlásai Magyarországon. In: *Az átmenet foglalkoztatáspolitikája Magyarországon* / [közread. a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem]. – Bp. : Aula, 1995. – p. 231–283. – Bibliogr. a tanulmányok végén. – ISBN 963 503 047 9
300. MICKLEWRIGHT, JOHN – NAGY GYULA: Unemployment assistance in Hungary. In: *Back to a market economy* / ed. by József Temesi and Ernő Zalai. – Bp. : Akad. K., cop. 1999. – p. 481–507. – Bibliogr. a tanulmányok végén. – ISBN 963 05 7664 3
301. *Migráció és Európai Unió* / Szerk. Lukács Éva, Király Miklós. – Bp. : Szociális és Családügyi Minisztérium, 2001. – 477 p. – Bibliogr. p. 439–451. – ISBN 963 00 6654 8
302. Mikroenzus, 1996 : *A foglalkoztatottság alakulása, 1980–1996*. / a szöveges elemzést írta Fóti János, Lakatos Miklós. – Bp. : KSH, 1997. – 221 p.
303. MOLNÁR JÓZSEF: Depressziós térségek és foglalkoztatás. In: *Munkaerőpiac, eszközrendszer, érdekegyeztetés* / szerk. [Dinyés János és Kiss Pál István]. – Bp. : Struktúra, 1992. – p. 124–128. – ISBN 963 533 036 7
304. *Monitor, 1999* / szerk. Szívós Péter, Tóth István György. – Bp. : Tárki, 1999. – 271 p. – (Tárki monitor jelentések). – Bibliogr. egyes fejezetek végén
305. *Munka és tanulás: Utak a tartós munkanélküliség kezeléséhez* : III. Osztrák-magyar konferencia : 1997. május 14–16. Szombathely / [szerk. Éder Géza] ; [ford. Szatmári Enikő, Szatmári József] : Wege zur Bekämpfung der Langzeitarbeitslosigkeit = Arbeit und Lernen – Szombathely : Vas M. Tud. Ismeretterjesztő Egyes., 1997. – 123, 122 p. ill. – Bibliogr. az egyes előadások végén. – ISBN 963 04 9089 7
306. MUNKÁCSY FERENC: A foglalkoztatási érdekegyeztetés szükségsszerűségei és lehetőségei. In: *Munkaerőpiac, eszközrendszer, érdekegyeztetés* / szerk. [Dinyés János és Kiss Pál István]. – Bp. : Struktúra, 1992. – p. 106–110. – ISBN 963 533 036 7
307. MUNKÁCSY FERENC: A munkaerő demográfiai újratermelése. In: *A munkaerő társadalmi újratermelése Magyarországon : A technikai fejlődés hatása a munkaerő-szerkezetre* / [összeáll. és szerk. Szpirulisz Ildikó]. – Bp. : Társtud. Int., 1990. – p. 25–40. – ISBN 963 7700 77 3

308. MUNKÁCSY FERENC: *Népesedés és foglalkoztatás*. – Bp. : KSH, [19]87. – 133 p. – (Központi Statisztikai Hivatal Népeségtudományi Kutatóintézetének kutatási jelentései, ISSN 0236-736X). – Bibliogr.: p. 123–128.
309. *A munkaerő szabad áramlása – Magyarországról nézve* / Szerk. Faggyas Sándor ; írták Laky Teréz et al. – Bp. : ISM, 2001. – 183 p. – (Európai Tükör : Műhelytanulmányok / Integrációs Stratégiai Munkacsoport, ISSN 1416-7484 ; 80.). – Bibliogr. az egyes tanulmányok végén. ; Angol nyelvű összefoglaló
310. *A munkaerő társadalmi újratemlése Magyarországon* / [összeáll. és szerk. Szpirulisz Ildikó]; [közread.] Társadalomtudományi Intézet. – Bp. : Társstud. Int., 1990. – 121 p. – ISBN 963 7700 77 3
311. *Munkaerőpiac és felnőttképzés : Nemzetközi konferencia* / [szerk. Koltay Dénes, Keszler Gábor]; [rend.] Janus Pannonius Tudományegyetem Felnőttképzési és Köz-művelődési Tanszék, Országos Munkaügyi Központ. – Pécs : JPTE, 1992. – 291 p. – ISBN 96364 1269 3
312. *Munkaerőpiac és regionalitás az átmenet időszakában* / Magyar Tudományos Akadémia Közgazdaságtudományi Intézet. – Bp. : MTA KTI, 1998. – 233 p. – Bibliogr. p. 209. – ISBN 963 7388 70 2
313. *Munkaerőpiac és szociálpolitika Közép- és Kelet-Európában : Az átalakulás, és ami utána jön* / szerk. Nicholas Barr ; [ford. Hulesch Bors et al.]. – Bp. : Hilscher R. Szociálpolitikai Egyes., 1995. – 428 p. – Bibliogr. p. 417–428. – ISBN 963 463 027 8
314. *Munkaerőpiac, eszközzrendszer, érdekegyeztetés : Nemzetközi konferencia, Gödöllő, 1992* / szerk. [Dinyés János és Kiss Pál István]. – Bp. : Struktúra, 1992. 411 p. – (DC-könyvek, ISSN 1215-8739). – ISBN 963 533 036 7
315. *A munkaerőpiac mikroökonomiája* / ford. Galasi Péter; [közread. a] Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem Emberi erőforrások Tanszéke. – Bp. : Aula, 1990. – 40 p. – (A munkagazdaságtan alapjai) Részletek Ronald G. Ehrenberg – Robert S. Smith Modern labor economics. Theory and Public policy (Glenview – London, Scott, Foresman and Co., 1985.) c. művéből
316. *Munkaerőpiaci tükrök, 2000* / Szerk. Fazekas Károly. – Bp. : MTA KTK, 2000. – 328 p. – Bibliogr. p. 285–303. ; Angol nyelvű összefoglaló. – ISBN 963 7388 990
317. Munkáért Alapítvány: *Munkaügyi tanácsok országos konferenciája : Foglalkoztatás 2000*. Szeged, 1999. november 9–11. – Szeged : Munkáért Alapítvány, 1999. – 90 p.
318. Munkáért Alapítvány: *Munkaügyi tanácsok országos konferenciája : Foglalkoztatás 2001*. Szeged, 2000. november 7–9. – Szeged : Munkáért Alapítvány, 2000. – 68 p.
319. *Munkanélküliség : Megoldások és terápiaiak* / [szerk. Gyekiczky Tamás]. – Bp. : MTA Szociológiai Kut. Int., 1990. – 194 p. – Bibliogr. az egyes tanulmányok végén. – ISBN 963 09 3477 9
320. *A munkanélküliség ára : Mibe kerülnek a támogatások és mennyit érnek? / Szerk. Garzó Lilla*. – Bp. : Szociális Szakmai Szövetség, 2001. – 147 p.
321. Munkanélküliség Budapesten és országosan. In: *Budapesten élni 1993-ban* / [Hegedüs József, Nagy Gyula, Sik Endre]; [közread. a] Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem Szociológia Tanszék [etc.]. – Bp. : Társi, 1994. – p. 57–68.
322. *Munkaügyi helyzet és munkaügyi politika : Problémafeltáró tanulmányok* / szerk. Héthy Lajos ; [közread. az] Állami Bér- és Munkaügyi Hivatal Munkaügyi Kutatóintézete. – Bp. : ÁBMH Munkaü. Kutint., 1986. – 248 p. – (Munkaügyi Kutatóintézet kiadványai, ISSN 0236-5979I). – ISBN 963 01 7010 8
323. *A munkaügyi kapcsolatok rendszere és a munkavállalók helyzete* / Szerk. Koltay Jenő. – Bp. : MTA KTK, 2000. 279 p. Bibliogr. a fejezetek végén. – ISBN 963 9321 05 2
324. *Műszaki fejlődés : a munkanélküliség lehetséges gyógy-módja?* – Bp. : MTA VKI, 1994. – 9 p. – (Kihívások ; 28.)
325. „Műszaki munkanélküliség Magyarországon” konferencia : Budapest, 1994. november 4. / [közread. az] Alapítvány a Reálértelmiségért ; [szerk. Johnné Rösenblüth Erzsébet]. – Bp. : Alapítvány a Reálértelmiségért, 1995. – 40 p. – ISBN 963 04 5620 6
326. NACSA BEÁTA: A munkahelyi diszkrimináció elleni jogvédelem problémája Magyarországon. In: *A munkaügyi kapcsolatok rendszere és a munkavállalók helyzete* / szerk. Koltay Jenő. Bp. : MTA KTK, 2000. p. 183–221. – Bibliogr. a tanulmányok végén. – ISBN 963 932105 2
327. NAGY ADRIENNE: *A foglalkoztatási szubvenciók jogi és pénzügyi keretei Magyarországon*. – Bp. : MTA KTI ; Világbank, 1992. – 23 p. – (Intézmények az elbocsájtottak és munkanélküliek támogatására; 4.3.)
328. NAGY ADRIENNE: *A munkaidőcsökkentés jogi és pénzügyi keretei Magyarországon*. – Bp. : MTA KTI ; Világbank, 1992. – 8 p. – (Intézmények az elbocsájtottak és munkanélküliek támogatására ; 5.3.)
329. NAGY ADRIENNE: *A munkanélküli segélyezés jogi és pénzügyi keretei Magyarországon*. – Bp. : MTA KTI ; Világbank, 1992. – 27 p. – (Intézmények az elbocsájtottak és munkanélküliek támogatására ; 1.3.)
330. NAGY ADRIENNE: *Munkanélküliség, foglalkoztatás: Gyakorlati tudnivalók a Foglalkoztatási törvény alapján*. – Bp. : Struktúra, 1992. – 231 p. (DC-könyvek, ISSN 1215-8739). Bibliogr. p. 185–186. – ISBN 963 533 035 9
331. NAGY GYULA: Adatok a munkanélküliségről a Magyar Háztartás Panel eredményei alapján. In: *A jövő munkahelyeiért* 2. köt. – Bp. : Struktúra-Munkaügy, 1995. – p. 31–42.
332. NAGY GYULA: Munkanélküliség : Munkanélküliség, szegénység. In: *Társadalmi átalakulás* / [Andorka Rudolf, Nagy Gyula] ; [közread. a] Budapesti Közgazdaság-

- tudományi Egyetem Szociológia Tanszék [etc.]. – Bp. : Társki, 1994. – p. 16–26.
333. NAGY GYULA: Munkanélküliség a kilencvenes években. In: *Társadalmi riport, 2000* / szerk. Kolosi Tamás, Tóth István György, Vukovich György. – Bp. : Társki, 2000. – p. 79–98. – Bibliogr. a tanulmányok végén. – ISSN 1216-6561
334. NAGY GYULA: A munkanélküliség a Magyar Háztartás Panel eredményei alapján. In: *Társadalmi riport, 1994* / szerk. Andorka Rudolf, Kolosi Tamás, Vukovich György. – Bp. : Társki, 1994. – p. 61–73. – Bibliogr. az egyes tanulmányok végén. – ISSN 1216-6561
335. NAGY GYULA: *A nők munkaerő-piaci helyzete Magyarországon*. – Bp. : OMKMK, 2000. – 60 p. – Bibliogr. p. 51–52.
336. NAGY GYULA – MICKLEWRIGHT, JOHN: A magyar munkanélküli segély-rendszer működése. In: *Az átmenet foglalkoztatáspolitikája Magyarországon* / [közread. a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem]. – Bp. : Aula, 1995. – p. 173–229. – Bibliogr. a tanulmányok végén. – ISBN 963 503 047 9
337. NAGY LÁSZLÓ: *The changes of the labour policy and labour administration in the Central and Eastern European countries in the course of the political and economical transformation*. – Szeged : JATE ÁJK, 1996. – p. 441–445. – (Acta Universitatis Szegediensis de Attila József nominatae, ISSN 0324-6523 : Acta juridica et politica). – Klny. Szentpéteri István Emlékkönyvből
338. NAGY LÁSZLÓ: *A munkabérek jogi szabályozása a piacgazdaságokban*. – Bp. : Közgazd. és Jogi Kvk., 1993. – 218 p. Bibliogr.: p. 205–[219]. – ISBN 963 222 665 8
339. *National report of the Republic of Hungary : Social problems and actions for development*. – Bp. : Népjóléti Min., 1995. – 59 p.
340. NEMES GYÓZSEF: Regional dimensions of the Hungarian economic transformation. In: *Hungary* / ed. by Zoltán Hajdú. – Pécs : MTA RKK, 1993. – p. 245–262. – Bibliogr. a tanulmányok végén. – ISBN 963 8371 76 5
341. NÉMETH ILONA: A tartós munkanélküliek, mint a szegénység által leginkább veszélyeztetett csoportok egyike : A szociális ellátórendszer átalakításának legfontosabb kérdései és dilemmái. In: *Munka és tanulás : Utak a tartós munkanélküliség kezeléséhez* : III. Osztrák-magyar konferencia : 1997. május 14–16 / [szerk. Éder Géza] ; [ford. Szatmári Enikő, Szatmári József]. – Szombathely : Vas M. Tud. Ismeretterjesztő Egyes., 1997. p. 26–40. – Bibliogr. az egyes előadások végén. – ISBN 963 04 9089 7
342. NÉMETH ILONA: A tartós munkanélküliség szociális következményei. In: *A tartós munkanélküliség, kísérletező munkaerőpiaci politika, munkaalapítványok* / [szerk. Éder Géza] ; [ford. Szatmári Enikő, Szatmári József]. – Szombathely : Vas M. Tud. Ismeretterjesztő Egyes., 1996. – p. 23–29. – ISBN 963 04 7339 9
343. NESPOROVA, ALENA – SIMONYI ÁGNES: *Labour market developments in Hungary*. – Bp. : ILO-CEET, 1994. – 44 p. – (ILO-CEET reports). – Bibliogr. p. 44.
344. NEUMANN LÁSZLÓ: Egy foglalkoztatáspolitikai „kísérlet”, a munkahelymegtartó támogatás működése. In: *Az államtalanítás dilemmái: munkaerőpiaci kényszerek és választások* / [szerk. Landau Edit, Szalai Júlia, Vince Péter]. Bp. : ATA, 1997. – p. 427–506. – ISBN 963 03 4493 9
345. NEUMANN LÁSZLÓ: Migráció versus relokáció? : Munkahelyek teremtésének/áttelepülésének vizsgálata a külföldi tulajdonú kisvállalkozásoknál. In: *A munkaerő szabad áramlása – Magyarországról nézve* / Szerk. Faggyas Sándor ; írták Laky Teréz et al. – Bp. : ISM, 2001. – p. 145–166.
346. *Nonprofit kezdeményezések a helyi foglalkoztatáspolitikában : A hátrányos helyzetűek foglalkoztatása* : Szolnok, 1997. november 5–7. : Programfüzet / [közread. a] Hálózat a Demokráciáért Program. – Bp. : Hálózat a Demokráciáért, 1997. – 64 p.
347. *A non-profit szervezetek szerepe a helyi foglalkoztatásban : Nemzetközi és hazai modellek, ajánlások*. – Bp. : Hálózat a Demokráciáért, 1997. – 349 p. – (Dem Net könyvek, ISSN 1417-2852). – ISBN 963 04 9559 7
348. *Nők a rendszerváltásban* / a magyar ford. és kiad. a Szociális és Családügyi Minisztérium gondozásában kész. – [Bp.] : Szociális és Családügyi Min., 1999. – IX, 164 p. – Bibliogr.: p. 155–164.
349. NYERS REZSŐ – SUGÁR DEZSŐ – RÉPÁSSY CSABA: *Die Handhabung der Arbeitslosigkeit in Ungarn*. – Bp. : Perfekt, 1991. – 41 p. – (Praktische Informationen für Ausländer, ISSN 0865-8870). – ISBN 963 392 049 3
350. O'LEARY, CHRISTOPHER J.: A munkaerőpiaci programok hatáselemzése Magyarországon. In: *Az átmenet foglalkoztatáspolitikája Magyarországon* / [közread. a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem]. – Bp. : Aula, 1995. – p. 415–464. – Bibliogr. a tanulmányok végén. – ISBN 963 503 047 9
351. OROSZ KATALIN: Foglalkoztatás - képzés - szociális gondoskodás - egy falusi modell. In: *Munkaerőpiac, esz-közrendszer, érdekegyeztetés* / szerk. [Dinnyés János és Kiss Pál István]. – Bp. : Struktúra, 1992. – p. 129–133. – ISBN 963 533 036 7
352. ÖRY CSABA [et al.]: *Munkaügy*. – Bp. : Weathervane Publ., 1996. – 31 p. – (Közpolitikai tanulmányok, ISSN 1416-0579)
353. PIRITYI OTTÓ: A piacgazdaságba való átmenet munkagazdasági kérdései. In: *Munkaügy – személyügy '92* / [összeáll. Krisztián Béla, Szemere Mátyás] ; [közread. a] Szervezési és Vezetési Tudományos Társaság Baranya [Megyei Szervezete]. – Pécs : SzVT Baranya M. Szerv., 1991. – p. 134–159.
354. PLOETZ, MANFRED: *Falusi munkanélküliség itthon és külföldön*. – Miskolc : Regiocon, 1994. – 297, [29] p. – Bibliogr. p. 292–297. – ISBN 963 7894 03 9

355. POPPER LÁSZLÓ: A keresetszabályozás helye a piacgazdaságba való átmenet szakaszában. In: *Munkaügy – érdekegyeztetés '91* / [összeáll. Krisztián Béla, Szemere Mátyás]; [közread. a] Szervezési és Vezetési Tudományos Társaság. – Pécs : SZVT, 1991. – p. 93–113.
356. POSZMIK ERZSÉBET: A munkajövedelmek néhány jellemzője a nyolcvanas évek első felében. In: *Elosztás és jövedelmek Magyarországon* / összeáll. és szerk. Lengyel Zsuzsa; [közread. a] Társadalomtudományi Intézet. – Bp. : Társtud. Int., 1989. – p. 24–38.
357. PULAY GYULA: *Employment policy and the labour market in Hungary in the period of transition*. – Bp. : MTA KTI, 1995. – 14 p. – (Discussion papers = Műhelytanulmányok / Institute of Economic, Hungarian Academy of Sciences, MT-DP. 29.)
358. PULAY GYULA: Foglalkoztatási stratégia az EU-ban és Magyarországon. In: *Az Európai Unió évkönyve, 1999–2000* / [szerk. Forgács Imre, Inotai András, Wéber Attila]; [közrem. Horváthné Stramszky Márta]. – Bp. : Osiris [etc.], 2000. p. 427–435. Bibliogr.: p. 549–553. és az egyes tanulmányok végén. – ISBN 963 379 954 6
359. RAJKI TÓTH LÁSZLÓ: A szociális földprogram, mint a tartós munkanélküliség szociális támogatásának eszköze. In: *A tartós munkanélküliség, kísérletező munkaerőpiaci politika, munkaalapítványok* / [szerk. Éder Géza]; [ford. Szatmári Enikő, Szatmári József]. – Szombathely : Vas M. Tud. Ismeretterjesztő Egyes., 1996. – p. 83–90. – ISBN 963 04 7339 9
360. RECHNITZER JÁNOS: Humán erőforrások és a területfejlesztés. In: *Az emberi erőforrások hasznosítása, fejlesztése Magyarországon és Észak-Dunántúlon* / [szerk. Hervainé Szabó Gyöngyvér és Szabó Péter]. – [Veszprém] : MTA Veab, 1997. – p. 17–23. – Bibliogr. az egyes előadások végén. – ISBN 963 7385 42 8
361. *Refugees and migrants : Hungary at a crossroads* / [ed. Maryellen Fullerton, Endre Sik and Judith Tóth]. – Bp. : MTA PTI, cop. 1995. – 256 p. – (Yearbook of the Research Group on International Migration = [A Nemzetközi Migráció Kutatócsoport Évkönyve], ISSN 1216-027X). – Bibliogr. az egyes tanulmányok végén
362. *Regional differences in the Hungarian economy* / [prep. by J. Adler et al.]. – Bp. : GKI, 1999. – 60 p. – (Economic trends and research summaries, ISSN 1216-4240 ; 1998. No. 4.)
363. *Regionális foglalkoztatási és iparfejlesztési problémák Baranya, Heves, Komárom és Szabolcs-Szatmár megyében* / [szerk. Ványai Judit, Viszt Erzsébet]. – Bp. : MTA IVKI, 1989. – 112 p. – Bibliogr. a tanulmányok végén. – ISBN 963 02 7330 6
364. RÉPÁSSY HELGA – VÁMOS DÓRA: A szellemi potenciál helyzete megyénkén. In: *A szürkeállomány fehér foltjai* / [szerk. Vámos Dóra]. – Bp. : Felsőokt. Koord. Iroda, 1992. – p. 175–203. – ISBN 963 7647 06 4
365. RIMLER JUDIT: Átmeneti átváltás a munkanélküliség és a termelékenység között. – In: *A „túlzott központosítástól” az átmenet stratégiáig : Tanulmányok Kornai Jánosnak* / Szerk. Gács János és Köllő János. – Bp. : Közgazd. és Jogi Kvk., 1998. – p. 351–364. – ISBN 963 224 239 4
366. ROLEK FERENC: Az aktív foglalkoztatáspolitikai eszközök szerepe. In: *Munkaerőpiac, eszköztudomány, érdekegyeztetés* / szerk. [Dinnyés János és Kiss Pál István]. Bp. : Struktúra, 1992. – p. 37–46. – ISBN 963 533 036 7
367. RÓZSA JÓZSEF: *Létszámcsökkentés, elbocsátás, foglalkoztatás, átképzés*. – 2. átd. kiad. – Bp. : Unió, 1992. – 320 p. – ISBN 963 7891 35 8
368. RÓZSA JÓZSEF: A munkaerőpiaci áramlatok hatása a kisvállalkozások foglalkoztatáspolitikai helyzetére. In: *A kisvállalkozások helye és szerepe a gazdasági reformfolyamatokban* / [közread. a Kereskedelmi és Idegenforgalmi Továbbképző Vállalat]. Bp. : KITV, 1990. p. 123–144.
369. SARUDI CSABA – SZÉLES GYULA: Foglalkoztatás, településhálózat és infrastruktúra a Dél-Dunántúlon. In: *Az integrált élelmiszergazdaság biológiai és gazdasági alapjainak feltárása a Dél-Dunántúlon* / [szerk. Széles Gyula et al.]. – Kaposvár : PATE, 1992. – p. 194–211. – Bibliogr. az egyes tanulmányok végén.
370. SCHEUER GYULA: Heves megye ipara és foglalkoztatási helyzete. In: *Regionális foglalkoztatási és iparfejlesztési problémák Baranya, Heves, Komárom és Szabolcs-Szatmár megyében* / [szerk. Ványai Judit, Viszt Erzsébet]. – Bp. : MTA IVKI, 1989. – p. 34–64.
371. SCHWERTNER JÁNOS: A munkanélküliség területi folyamatai. In: *Munkaerőpiac és felnőttképzés : Nemzetközi konferencia* / [szerk. Koltai Dénes, Keszler Gábor]; [rend.] Janus Pannonius Tudományegyetem Felnőttképzési és Közművelődési Tanszék, Országos Munkaügyi Központ. – Pécs : JPTE, 1992. – p. 206–215. – ISBN 96364 1269 3
372. SCHWERTNER JÁNOS: A munkanélküliség területi jellemzői. In: *A jövő munkahelyeiért* [1. köt.]. – Bp. : Struktúra-Munkaügy, 1995. – p. 72–80.
373. SERES ANTAL: *Részmunkaidős foglalkoztatás a hazai kereskedelemben*. – Bp. : MTA KTK, 2000. – 34 p. – (Műhelytanulmányok : Új sorozat = Discussion papers : New series / Magyar Tudományos Akadémia Közgazdaságtudományi Kutatóközpont, ISSN 1419-6328 ; MT-DP. 2000/3). – Bibliogr. p. 34. – ISBN 963 7388 98 2
374. SIK ENDRE: Az informális piachelyek és a külföldi kereskedők területi elhelyezkedése Magyarországon. In: *Társadalmi és területi folyamatok az 1990-es évek Magyarországon* / szerk. és a bevezetőt írta Kárpáti Zoltán. – Bp. : MTA Társ. Konfliktusok Kut. Közp., 1997. – p. 164–189. – Bibliogr. a tanulmányok végén. – ISBN 963 8310 07 3
375. SIK ENDRE: Ellenőrök a kgst- és az emberpiacokról. In: *Informális gazdaság, biztonság és politika* / [összeáll. és

- szerk. Bence József et al.]. – Bp. : Miniszterelnöki Hiv., 1997. – p. 135–148. – ISBN 963 9098 27 2
376. SIK ENDRE: Emberpiac a Moszkva téren. In: *Átmenetek* / [a kötetet szerk. Sik Endre és Tóth Judit]. – Bp. : MTA PTI, 1999. – p. 81–107. – Bibliogr. az egyes tanulmányok végén.
377. SIK ENDRE: From the multicoloured to the black and white economy : The Hungarian second economy and the transformation. In: *Back to a market economy* / ed. by József Temesi and Ernő Zalai. – Bp. : Akad. K., cop. 1999. – p. 508–543. – Bibliogr. a tanulmányok végén. – ISBN 963 05 7664 3
378. SIK ENDRE: Jelentés az önkormányzat-kutatás első hullámáról. In: *Informális gazdaság, biztonság és politika* / [összeáll. és szerk. Bence József et al.]. – Bp. : Miniszterelnöki Hiv., 1997. – p. 149–169. – ISBN 963 9098 27 2
379. SIK ENDRE: *Kgst-piacok és feketemunka – Magyarország 1999*. – Bp. : MTA KTK : TÁRKI, 2000. – 29 p. – (Elemzések a rejtett gazdaság magyarországi szerepéről, ISSN 1585-1371 ; 2.). – Bibliogr.: p. 22. – ISBN 963 9321 02 8
380. SIK ENDRE: *Külföldiek Magyarországon és a velük kapcsolatos nézetek a helyi önkormányzatokban*. – Bp. : Táarki, 1999. – 22 p. – (Tárki társadalompolitikai tanulmányok, ISSN 1418-0839). – Bibliogr. p. 21. – ISBN 963 7869 17 4
381. SIK ENDRE: Some elements of the hidden economy in Hungary today / Endre Sik, István János Tóth. In: *Social report 1998* / ed. by Tamás Kolosi, István György Tóth, György Vukovich ; [engl. transl. Márton Benedek et al.]. – Bp. : Táarki, 1999. – p. 100–122. – Bibliogr. az egyes tanulmányok végén. – ISSN 1419-9793
382. SIK ENDRE – TÓTH ISTVÁN JÁNOS: *A rejtett gazdaság néhány eleme a mai Magyarországon*. – Bp. : Táarki, 1998. – 28 p. – (Tárki társadalompolitikai tanulmányok, ISSN 1418-0839). – Bibliogr.: p. 27. – ISBN 963 7869 13 1
383. SIMON JÁNOS: Politika alulnézetből avagy hogyan politizálnak a munkanélküliek? In: *Magyarország politikai évkönyve 1995-ről* / szerk. Kurtán Sándor, Sándor Péter, Vass László. – [Bp.] : Demokrácia Kutatások M. Központja Alapítvány, 1996. – p. 653–664. – ISSN 0864-7755
384. SIMONYI ÁGNES: Munka nélkül : Családi alkalmazkodási stratégiák és hiányuk. In: *Az államtalanítás dilemmái : Szociálpolitikai kényszerek és választások. – I* [szerk. Landau Edit, Szalai Júlia, Vince Péter]. – Bp. : ATA, 1997. – p. 193–212. p. – ISBN 963 03 4493 9
385. SIMONYI ÁGNES: Szezonális foglalkoztatás. In: *Az atipikus foglalkoztatási formák* / Laky Teréz [et al.]. – Bp.: ISM, 1997. – p. 121–137. – Bibliogr. a tanul. végén.
386. *Stellenwert der Sozialprojekte im Kampf gegen die Langzeitarbeitslosigkeit : Österreichische Erfahrungen – ungarische Versuche* : Österreichisch-Ungarische Konferenz vom 3–5. Mai 1995 in Szombathely = A helyi kezdeményezések szerepe a tartós munkanélküliség kezelésében : Osztrák tapasztalatok – magyar kísérletek : Osztrák-magyar konferencia, 1995. május 3–5. Szombathely / [Red. Magdolna Füzessy] ; [ford. Szatmári József]. – Szombathely : Vas M. Tud. Ismeretterjesztő Egyes., 1995. – 102, 104 p. – ISBN 963 04 5799 7
387. SUM ISTVÁN: *Foglalkoztatást elősegítő képzések jogszabályai*. – Bp. : NSZI, 1997. – 74 p. – Bibliogr.: p. 72. – (Az oktatás és a gazdaság kapcsolatának erősítése, ISSN 1418-4361). – ISBN 963 7627 61 8
388. SZABÓ IRÉN – VANICSEK MÁRIA: Tanulások, megoldások nélkül. In: *Munkanélküliség* / [szerk. Gyekiczky Tamás]. – Bp. : MTA Szociológiai Kut. Int., 1990. – p. 70–86. – Bibliogr. az egyes tanulmányok végén. – ISBN 963 09 3477 9
389. SZALAI ERZSÉBET: *A civil társadalomtól a politikai társadalom felé : Munkástanácsok 1989–1993*. – Bp. : T-Twins, 1994. – 168 p. – Bibliogr.: p. 164–168. – ISBN 963 7977 61 9
390. SZALAI JÚLIA: Közös csapda : A nők és a szegények. In: *Vegyesváltó* / szerk. Lévai Katalin, Kiss Róbert, Gyulavári Tamás. – [Bp.] : Egyenlő Esélyek Alapítvány, 1999. – p. 41–56. – Bibliogr. az egyes tanulmányok végén. – ISBN 963 03 8425 6
391. SZAMUELY LÁSZLÓ: *The social costs of transformation in Central and Eastern Europe*. – Bp. : Kopint-Datorg, 1997. – 36 p. – (Discussion papers / Kopint-Datorg, ISSN 1216-0725). – Bibliogr.: p. 34–36. – ISBN 963 7275 28 2
392. SZÁSZ JÁNOS ANDRÁS: A munkanélküliség és a társadalmi öntevékenység (együttelési kezdeményezések, népfőiskola, körök-egyesületek) : Kertmagyarország... In: *Munkaerőpiac és felnőttképzés* : Nemzetközi konferencia / [szerk. Koltai Dénes, Keszler Gábor] ; [rend.] Janus Pannonius Tudományegyetem Felnőttképzési és Közművelődési Tanszék, Országos Munkaügyi Központ. – Pécs : JPTE, 1992. – p. 243–254. – ISBN 96364 1269 3
393. *A század- és rendszerváltás társadalmá* / szerk. Kolosi Tamás, Tóth István György. – Bp. : MTA, 2000. – 204 p. – (Magyarország az ezredfordulón : Műhelytanulmányok. Rendszerváltozás: piacgazdaság, társadalom, politika, ISSN 1419-3507). – Bibliogr.: p. 189–204. – ISBN 963 508 169 1
394. SZEGEDI LÁSZLÓ: A munkanélküliség jellemzői és az aktív foglalkoztatáspolitikai eszközök alkalmazásának tapasztalatai Borsod-Abaúj-Zemplén megyében. In: *Munkaerőpiac, eszközrendszer, érdekegyeztetés* / szerk. [Dinnyés János és Kiss Pál István]. – Bp. : Struktúra, 1992. – p. 111–117. – ISBN 963 533 036 7
395. SZÉKELY JUDIT: Az aktív foglalkoztatáspolitikai eszközök működésének hatékonysága és szerepe a regionális válságkezelésben. In: *A tartós munkanélküliség, kísérletező munkaerőpiaci politika, munkaalapítványok* / [szerk.

- Éder Géza] ; [ford. Szatmári Enikő, Szatmári József]. – Szombathely : Vas M. Tud. Ismeretterjesztő Egyes., 1996. – p. 30–36. – ISBN 963 04 7339 9
396. SZÉMAN ZSUZA: *Pensioners on the labour market : A failure in welfare*. – Bp. : MTA Szociológiai Int., 1989. 106 p. – Bibliogr.: p. 104–106. – ISBN 963 8301 88 0
397. SZÉMAN ZSUZA – GYEKICZKY TAMÁS: Nyugdíjasok munka nélkül. In: *Munkanélküliség* / [szerk. Gyekiczky Tamás]. – Bp. : MTA Szociológiai Kut. Int., 1990. – p. 144–157. – Bibliogr. az egyes tanulmányok végén. – ISBN 963 09 3477 9
398. *Szemben a munkaerő-erőddel : (Az EK és a magyar munkaerő-piac)*. – Bp. : MTA VKI, 1992. – 10 p. – (Kihívások ; 15.)
399. SZÉP ZSÓFIA: *Foglalkoztatás és szakmastruktúra*. – Bp. : NSZI, 1997. – 46 p. – (Az oktatás és a gazdaság kapcsolatának erősítése, ISSN 1418-1436). – Bibliogr.: p. 44. – ISBN 963 7627 45 6
400. SZÉP ZSUZSANNA: Új stratégiák és magatartásformák kialakítása a pályakezdő munkanélküli fiatalok képzésében. In: *Munkaerőpiac, eszközrendszer, érdekegyeztetés* / szerk. [Dinnyés János és Kiss Pál István]. – Bp. : Struktúra, 1992. – p. 271–274. – ISBN 963 533 036 7
401. *Szerepváltozások : Jelentés a nők és férfiak helyzetéről 1999* / Szerk. Pongrácz Tiborné és Tóth István György. – Bp. : TÁRKI, 1999. – 375 p. – ISBN 963 702568 5
402. SZIJJÁRTÓ ANDRÁS – KOVÁCSNÉ VARGA ILONA: *Tanulmányok a faluról* / [közread. az] Agrárgazdasági Kutató és Informatikai Intézet. – Bp. : AKI, 1993. – 66, 53 p. – Bibliogr. p. 65–66, 47–48.
403. SZILÁGYI KLÁRA: Possibilities of becoming a consultant in Hungary. In: *Careers Guidance and Counselling* / [ed. by Mária Sallay]. – Bp. : NSZI, 2000. – p. 113–126. – Bibliogr. az egyes tanulmányok végén
404. SZIRMAI VIKTÓRIA: A budapesti régió társadalmi problémái. In: *Munkaerőpiac és regionalitás az átmenet időszakában* / [közread. a] Magyar Tudományos Akadémia Közgazdaságtudományi Intézet. – Bp. : MTA KTI, 1998. – p. 169–187. – Bibliogr. az előadások végén. – Az 1997. okt. 29–30-án tartott konferencia előadásai. – ISBN 963 7388 70 2
405. SZIRMAINÉ KÖVESSI ERZSÉBET: Ifjúsági munkanélküliség és kezelése. In: *Munkaerőpiac és felnőttképzés : Nemzetközi konferencia* / [szerk. Koltai Dénes, Keszler Gábor] ; [rend.] Janus Pannonius Tudományegyetem Felnőttképzési és Közművelődési Tanszék, Országos Munkaügyi Központ. – Pécs : JPTE, 1992. – p. 255–263. – ISBN 96364 1269 3
406. *Szociális és munkaerőpiaci politikák Magyarországon* / [közread. az] Átmeneti Gazdaságokkal Foglalkozó Együttműködési Központ [etc.]. – Bp. : OMIKK, 1996. 224 p. – Bibliogr.: p. 219–224. – ISBN 963 593 220 0
407. SZÖRÉNYINÉ KUKORELLI IRÉN: A női egyéni vállalkozások néhány jellemzője a határ mentén. In: *Elválaszt és összeköt – a határ* : Társadalmi-gazdasági változások az osztrák-magyar határ menti térségben / szerk. Nárai Márta, Rechnitzer János. – Pécs [etc.] : MTA RKK, 1999. – p. 235–267.
408. SZPIRULISZ ILDIKÓ: Az emberi erőforrások állapota, minősége. In: *A gazdaság és a társadalom főbb kapcsolatai* / [szerk. Nyitrai Ferencné] ; [közread. a Magyar Tudományos Akadémia] Társadalomtudományi Intézete. – Bp. : MTA TTI, 1990. – Bibliogr. a tanulmányok végén és a jegyzetekben. – p. 71–108. – ISBN 963 7700 82 X
409. SZPIRULISZ ILDIKÓ: A munkaerő társadalmi újratermelése, újratermelési zavarok, kezelési módok. In: *A munkaerő társadalmi újratermelése Magyarországon* : A technikai fejlődés hatása a munkaerő-szerkezetre / [összeáll. és szerk. Szpirulisz Ildikó]. – Bp. : Társtud. Int., 1990. – p. 7–24.
410. SZPIRULISZ ILDIKÓ: *Törésvonalak és értékválasztások*. – Bp. : MTA PTI, 1994. – Bibliogr. az egyes tanulmányok végén. – p. 345–357. – ISBN 963 8300 16 7
411. SZPIRULISZ ILDIKÓ: *Útkeresés : Közösen a jövő munkahelyeiért*. – Bp. : Agroinform, 1994. – 96 p. – Bibliogr. p. 85–96.
412. TARDOS KATALIN: Kik a dolgozó szegények Magyarországon? In: *Az államtalanítás dilemmái: munkaerőpiaci kényszerek és választások* / [szerk. Landau Edit, Szalai Júlia, Vince Péter]. – Bp. : ATA, 1997. – p. 507–537. – Bibliogr. az egyes tanulmányok végén. – ISBN 963 03 4493 9
413. TARDOS KATALIN: Munkaerő-piaci alkalmazkodás a nyolcvanas évek végén munkanélkülivé váltak körében : Egy követéses vizsgálat tanulságai. In: *Az államtalanítás dilemmái: munkaerőpiaci kényszerek és választások* / [szerk. Landau Edit, Szalai Júlia, Vince Péter]. – Bp. : ATA, 1997. – p. 390–426. – Bibliogr. az egyes tanulmányok végén. – ISBN 963 03 4493 9
414. TARDOS KATALIN: A tartós munkanélküliek egészségromlása. In: *Szociológia – emberközelben* / szerk. Hanák Katalin és Neményi Mária. – Bp. : Új Mandátum, 1998. – p. 100–117. – ISBN 963 7476 99 7
415. *Társadalmi átalakulás : 1992–1994 : Jelentés a Magyar Háztartás Panel III. hullámának eredményeiről* / [Andorka Rudolf et al.] ; [közread. a] Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem Szociológia Tanszék [etc.]. – Bp. : Tárki, 1994. – 153 p. – (Magyar Háztartás Panel : Műhelytanulmányok)
416. *Társadalmi átmenetek 1992–94 : Adatok a magyar háztartás panelből. 1. r., Munkaerőpiac és jövedelmek* / szerk. Tóth István György. – Bp. : Budapest Bank, 1995. – 42 p. – (Budapest Bank tanulmányok, ISSN 1216-1888; 23.). – Bibliogr. p. 42. – ISBN 963 8134 14 3
417. *Társadalmi és területi folyamatok az 1990-es évek Magyarországon* / szerk. és a bevezetőt írta Kárpáti Zoltán. – Bp. : MTA Társ. Konfliktusok Kut. Közp., 1997. 297 p. Bibliogr. a tanulmányok végén. – ISBN 963 8310 07 3

418. *Társadalmi páternoszter 1992–1995 : Jelentés a Magyar Háztartás Panel 4. hullámának eredményeiről* / szerk. Sik Endre és Tóth István György ; [közread. a] Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem Szociológia Tanszék [etc.] ; [szerzők Andorka Rudolf et al.]. – [Bp.] : BKE [etc.], 1996. – 190 p. – (Magyar Háztartás Panel : Műhelytanulmányok)
419. *Társadalmi-települési háttér : Esettanulmányok* / [szerk. Répássy Helga, Forray R. Katalin] ; [közread. a] Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem Makrotervezési és Modellezési Intézet. – Bp. : BKE, 1990. – 191 p. – (Társadalompolitikai műhelytanulmányok). – Bibliogr. fejezetenként. – ISBN 963 7415 24 6
420. *Társadalmi-területi egyenlőtlenségek Magyarországon* / szerk. Enyedí György; [írta Barta Györgyi et al.]. – Bp. : Közgazd. és Jogi Kvk., 1993. – 390 p. – Bibliogr. a tanulmányok végén. – ISBN 963 222 664 X
421. *A társadalmi újratermelés stratégiai kérdéseiről*. – Bp. : Miniszterelnöki Hivatal, 2000. – 44 p. – (Stratégiai füzetek ; 1.). – ISBN 963 9284 31 9
422. *A tartós munkanélküliség alakulása a munkaerő-felmérés adatai alapján : 1992–1997 = Long-term unemployment based on the labour force survey data* / [összeáll. Csaba Péterné]. – Bp. : KSH, 1998. – 41 p.
423. *A tartós munkanélküliség kísérletező munkaerőpiaci politika* : Munkaalapítványok : II. Osztrák-magyar konferencia 1996. május 22–24. Szombathely = Langzeit-arbeitslosigkeit innovative Arbeitsmarktpolitik Arbeitsstiftungen : 2. Österreichisch-Ungarische Konferenz vom 22–24. Mai 1996 in Szombathely / szerk. Éder Géza ; ford. Szatmári Enikő, Szatmári József. – Szombathely : Vas Megyei Tudományos Ismeretterjesztő Egyesület, 1996. – 116, 116 p. – ISBN 963 04 7339 9
424. TÁTRAINÉ KÖRMENDY E. KATALIN: Foglalkoztatáspolitikai – munkanélküliség – főállású anyaság. In: *Új utak a közgazdasági, üzleti és társadalomtudományi képzésben* [rend. a] Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem ; [szerk. Temesi József et al.]. – Bp. : BKE, [1996]. – p. 702–708. – Bibliogr. a tanulmányok végén.
425. THOMA LÁSZLÓ: *On the labour relations of civil servants*. – Bp. : BKE Politikatud. Tansz., 1994. – 11 p. – (Budapest papers on democratic transition)
426. TIMÁR JÁNOS: Az egyéni (és társas) vállalkozás jelene és jövője. In: *Racionalitás és méltányosság* / [szerk. Király Júlia, Simonovits András, Száz János]. – Bp. : Közgazd. Szemle Alapítvány, 2000. p. 339–361. Bibliogr. p. 433–441. és a tanulmányok végén. – ISBN 963 03 9453 7
427. TIMÁR JÁNOS: *Idő és munkaidő*. – Bp. : Közgazd. és Jogi Kvk., 1988. – 296, [1] p. – Bibliogr. p. 285–[297]. és a jegyzetekben. – ISBN 963 221 992 9
428. TIMÁR JÁNOS: *Munkaerő-kínálat – foglalkoztatáspolitikai*. Bp. : BKE KTI, 1998. – 69 p. – Bibliogr. p. 68–69.
429. TIMÁR JÁNOS: *A munkaerő-kínálat gazdaságtana*. – Bp. : Aula, 1991. – 82 p. – (Munkagazdaságtan alapjai). – Bibliogr. p. 81–82.
430. TIMÁR JÁNOS: A munkaerőpiac helyzete és 1995. évi kilátásai. In: *A jövő munkahelyeiért* 2. köt. – Bp. : Struktúra-Munkaügy, 1995. – p. 128–135.
431. TIMÁR JÁNOS: Munkaerő-piaci helyzetkép. In: *A jövő munkahelyeiért* 2. köt. – Bp. : Struktúra-Munkaügy, 1995. – p. 52–64.
432. TIMÁR JÁNOS: *A munkaidő*. – Bp. : Aula, 1991. – 26 p. – (Munkagazdaságtan alapjai). – Bibliogr. p. 26.
433. TIMÁR JÁNOS: Munkanélküliség – foglalkoztatáspolitikai – gazdaságpolitika. In: *A jövő munkahelyeiért* [1. köt.]. – Bp. : Struktúra-Munkaügy, 1995. – p. 28–37.
434. TIMÁR JÁNOS: Particular features of employment and unemployment in the present stage of transformation of the post-socialist countries. In: *Back to a market economy* / ed. by József Temesi and Ernő Zalai. – Bp. : Akad. K., cop. 1999. – p. 439–460. – Bibliogr. a tanulmányok végén – ISBN 963 05 7664 3
435. TÓTH ANDRÁS– CSÁKÓ MIHÁLY et al.: *Változó munkaügyi kapcsolatok*. – Bp. : ELTE, 1994. – 179 p. – Bibliogr. p. 170–177. – ISBN 963 462 889
436. TÓTH ERIKA: A munkanélküliek helyzetmegoldó stratégiái. In: *Kiút a válságból* [rend.] MTA Regionális Kutatások Központja; szerk. Kovács Teréz. – Pécs : MTA RKK, 1993. – p. 341–344. – ISBN 963 8371 87 0
437. TÓTH ERZSÉBET: *A foglalkoztatás térségi feszültségei – megoldási esélyek és lehetőségek*. – Bp. : AKII, 1998. – 94 p. – (Agrárgazdasági tanulmányok, ISSN 1418-2122; 1998/8.). – Bibliogr. p. 70–71. – ISBN 963 491 372 5
438. TÓTH ERZSÉBET: Foglalkoztatási és szociális viszonyok : Employment and social relations. In: *Abstracts of selected publications issued in 1991 and research tasks for 1992* / [ed. by Ádám Bisztray]. – Bp. : AKI, 1992. – p. 36–41. – ISBN 963 491 3164
439. TÓTH ERZSÉBET – HAMZA ESZTER: Az agrárgazdaság változó lehetőségei a vidéki foglalkoztatásban. In: *Integrált vidékfejlesztés* / szerk. Kovács Teréz. – Pécs : MTA RKK, 2000. – p. 94–99. – Bibliogr. az egyes tanulmányok végén. – ISBN 963 9052 19 1
440. TÓTH ERZSÉBET – VARGA GYULA: *A falusi lakosság égető foglalkoztatási gondjai és a megoldást célzó alternatívák*. – Bp. : AKI, 1993. – 85, [12] ism. lapsz. – Bibliogr. p. 83–85.
441. TÓTH FERENC: *Regionális foglalkoztatási érdekegyeztetés : Gyakorló évek*. – Bp. : Munkaügyi Kutatóintézet, 1997. – 171 p. – Bibliogr. p. 168–171. – ISBN 963 7047 28 X.
442. TÓTH ISTVÁN GYÖRGY: A háztartások jövedelmi szerkezete és kiadásai : A háztartások bevételei és kiadásai és a szociális újraelosztás. In: *Társadalmi átalakulás : 1992–1994 : Jelentés a Magyar Háztartás Panel III. hullámának eredményeiről* [Andorka Rudolf et al.] ; [közread. a] Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem Szociológia Tanszék [etc.]. – Bp. : Táarki, 1994. – p. 41–55.

443. TÓTH ISTVÁN GYÖRGY: A munkaerő-kínálat korlátozása a nyugdíjkorhatár előtt : A foglalkoztatáspolitikai célú korengedményes nyugdíjazás nemzetközi összehasonlításban. In: *Foglalkoztatáspolitikai orvosságos és méregtár* / [szerk. Köllő János és Gábor László]. – Bp. : T-Twins [etc.], 1995. – p. 99–129. – Bibliogr. a tanulmányok végén. – ISBN 963 7977 85 6
444. TÓTH ISTVÁN GYÖRGY: Társadalmi problémákra és a szociálpolitikára vonatkozó vélemények a magyar társadalomban. In: *Társadalmi riport, 1990* / szerk. Andorka Rudolf, Kolosi Tamás, Vukovich György. – Bp. : Táarki, 1990. – p. 447–474. – Bibliogr. a jegyzetekben. – ISBN 963 04 0733 7
445. TÓTH ISTVÁN JÁNOS: *Kiemelkedően jó kilátások, kiegyenlített növekedés*. – Bp. : TÁRKI, 2000. – 88 p. – (Konjunktúra Kutatási Füzetek, ISSN 1419-8169; 3.). – ISBN 963 8166 08 8
446. TÓTH ISTVÁN JÁNOS: *Outstanding expectations, balanced growth : English summary*. – Bp. : TÁRKI, 2000. – 55 p. – (Business cycles research papers ; 2000/1.)
447. TÓTH ISTVÁN: Opinions about social problems and social policies in Hungary. In: *Social report* / ed. by Rudolf Andorka, Tamás Kolosi, György Vukovich ; [English transl. by Orsolya Demény and László Szilvási]. – Bp. : Táarki, 1992. – p. 318–338. – Eredeti cím: Társadalmi riport 1990. – ISBN 963 7869 05 0
448. TÓTH JÓZSEF: Területi egyenlőtlenségek Magyarországon népesedésében. In: *Társadalmi-területi egyenlőtlenségek Magyarországon* / szerk. Enyedi György. – Bp. : Közgazd. és Jogi Kvk., 1993. – p. 297–331. – Bibliogr. a tanulmányok végén. – ISBN 963 222 664 X
449. *Training in the market economy : Challenges and answers : 1997* / [ed. István Simonics] ; [transl. Judit Zelena]. – Bp. : NSZI [etc.], 1997. – 182 p. : ill. – Bibliogr. az egyes tanulmányok végén
450. *A tudástársadalom kiépítésének forrásai Magyarországon a térszerkezetben és a szellemi vagyon növekedésének tényezőiben*. – Bp. : Okt. Min., 2000. – 139 p. – ISBN 963 8244 83 6
451. *A „túlzott központosítástól” az átmenet stratégiáig* : Tanulmányok Kornai Jánosnak / Szerk. Gács János és Köllő János. – Bp. : Közgazd. és Jogi Kvk., 1998. – 503 p. – ISBN 963 224 239 4
452. VAJDA ÁGNES: A legális munkahelyeken kívül végzett munkák az 1980-as évek végén, az 1990-es évek elején : A munkával töltött idő változása időmérleg-felvételek adatai alapján. In: *Az államtalanítás dilemmái: munkaerőpiaci kényszerek és válaszok : Változások a privatizáció, a munkaformák és a szociális ellátás terén* / [szerk. Landau Edit, Szalai Júlia, Vince Péter]. – Bp. : ATA, 1997. – p. 234–281.
453. VÁMOS DÓRA: Foglalkozási kutatások felől az átképzésről. In: *Felnőttképzés, átképzés, vállalkozások* / [szerk. Nagy Júlia]; [közread. a Művelődési és Közoktatási Minisztérium etc.]. – Bp. : OKK, 1990. – p. 26–35. – Bibliogr. a lábjegyzetekben. – ISBN 963 651 374 0
454. VÁMOS DÓRA: Foglalkoztatáspolitikánk hatékonysági megközelítésben. In: *Hatékonyság és közszolgáltatás I.* / szerk. Vámos Dóra. – [Bp.] : BKE Közszolgálati Tanulm. Közp., 1996. – p. 221–240. – Bibliogr. a tanulmányok végén.
455. VÁMOS DÓRA: A munkapiaci programok hatása a piaci egyensúly alakulására. In: *50 éves a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem* / [szerk. Temesi József]. – [Bp.] : BKE, 1998. – p. 2015–2031. – Bibliogr. az egyes tanulmányok végén.
456. VÁMOS DÓRA – JENDROLOVICS PÁL: A foglalkoztatáspolitikai társadalmi vonatkozásai. In: *Gazdaságpolitika – gazdaságirányítás* / [közread. a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem]. – Bp. : Aula, 1991. – p. 124–134.
457. VÁRADI BÉLA: A felsőoktatás fejlesztése és a munkaerőpiac jelzései. In: *A magyar felsőoktatás fejlesztése 2000-ig* / [szerk. Barkó Endre]. – Bp. : Felsőokt. Koord. Iroda, 1992. – p. 83–88. – Bibliogr. az egyes tanulmányok végén. – ISBN 963 7647 33 3
458. VARGA ANNA: *A fiatalok munkaerő-piaci helyzete : A munkaerő-felméréshez kapcsolódó 1996. IV. negyedévi ifjúsági felvétel alapján*. – Bp. : KSH, 1997. – 64 p.
459. VARGA ANNA: *Fiatalok a munkaerőpiacon : A munkaerő-felméréshez kapcsolódó 1998. IV. negyedévi ifjúsági felvétel alapján*. – Bp. : KSH, 1999. – 47 p. – ISBN 963 215 268 9
460. VARGA BÉLA: A munkanélkülivé vált dolgozók érdekvédelmének lehetőségei az Érdekegyeztető Tanács keretein belül. In: *Munkaerőpiac, eszközrendszer, érdekegyeztetés* / szerk. [Dinnyés János és Kiss Pál István]. – Bp. : Struktúra, 1992. – p. 98–105. – ISBN 963 533 036 7
461. VARGA JÚLIA: *Munkaerőpiaci képzés*. – Bp. : BKE KTI, 1995. – 71 p. – Bibliogr. : p. 71 p.
462. VARGA LÁSZLÓ: *Labour policy in Hungary in the 1950's*. In: XVII. Congres International des Sciences Historiques / par le Comité National des Historiques Hongrois. – Bp. : MTA, 1990. – p. 91–103. – ISBN 963 8311 68 1 – The Stalinist model in Hungary.
463. VARGA TAMÁS: Családsegítés és munkanélküliség. In: *A tartós munkanélküliség, kísérletező munkaerőpiaci politika, munkaalapítványok* / [szerk. Éder Géza] ; [ford. Szatmári Enikő, Szatmári József]. – Szombathely : Vas M. Tud. Ismeretterjesztő Egyes., 1996. – p. 72–82. – ISBN 963 04 7339 9
464. VASS LÁSZLÓ: *Employers' interest representations in Hungary*. – Bp. : BKE Politikatud. Tansz., 1994. – 23, IV p. – (Budapest papers on democratic transition)
465. *Vesztesek : Ifjúság az ezredfordulón* / szerk. Gázsó Ferenc és Stumpf István. – Bp. : Ezredforduló Alapítvány, 1995. – 157 p. – Bibliogr. a tanulmányok végén. – ISBN 963 04 5326 6

466. VISZT ERZSÉBET: Baranya megye iparszerkezetéből következő foglalkoztatási feszültségek. In: *Regionális foglalkoztatási és iparfejlesztési problémák Baranya, Heves, Komárom és Szabolcs-Szatmár megyében I* [szerk. Ványai Judit, Viszt Erzsébet]. Bp. : MTA IVKI, 1989. p. 3–33.
467. *Vocational training : Source of financing* [ed. Margit Paróczay]. – [Bp.] : Okt. Min., 1999. – 57 p. – Bibliogr. az egyes tanulmányok végén.
468. WIESZT JÁNOS: A foglalkoztatáspolitikai makrogazdasági környezete. In: *Hozzáadott érték '94 : Gondolatok a gazdasági válságkezeléshez I* [szerk. Forgács Imre]. Bp. : Dunaholding, 1994. p. 249–263. – ISBN 963 04 4356 2
469. ZACHÁR LÁSZLÓ: *Felnőttképzés és munkaerőpiaci képzés*. – Bp. : NSZI, 1997. – 74 p. – (Az oktatás és a gazdaság kapcsolatainak erősítése, ISSN 1418-1436). – Bibliogr.: p. 72. – ISBN 963 7627 49 9
470. ZACHÁR LÁSZLÓ: Modern methods of labour market training. In: *Training in the market economy : Challenges and answers* [ed. István Simonics] ; [transl. Judit Zelena]. – Bp. : NSZI [etc.], 1997. – p. 120–128. – Bibliogr. az egyes tanulmányok végén.
471. ZLINSZKY ISTVÁN: Munkaerőpiac, foglalkoztatás, tartós munkanélküliség In: *Munkaügy, személyügy, érdekegyeztetés '92* / [összeáll. Krisztián Béla, Szemere Mátyás]; [rend. Szervezési és Vezetési Tudományos Társaság Baranya megyei szervezete]. – Pécs : SZVT Baranya, 1992. – p. 60–66.

Index

- Alkalmi munka 149., 260., 385.
- Árnyékgazdaság, második gazdaság, feketemunka, fekete-piac 66., 81., 82., 126., 134., 181., 184., 185., 246., 247., 248., 274., 374., 375., 377., 378., 379., 380., 381., 382., 417., 421.
- Átképzés 13., 15., 24., 35., 91., 102., 111., 141., 151., 164., 208., 285., 305., 350., 367., 453., 461., 469.
- Bérek, bérarányok, kereset, kereseti arányok 2., 34., 64., 76., 81., 82., 83., 89., 91., 97., 98., 101., 134., 135., 137., 158., 173., 187., 197., 199., 201., 202., 203., 204., 207., 214., 218., 233., 234., 235., 236., 237., 239., 249., 280., 310., 316., 322., 323., 338., 355., 356., 368., 376., 445., 446.
- Előrejelzés 4., 38., 108., 127., 159., 180., 445., 446.
- Emberi erőforrás 52., 61., 78., 79., 80., 189., 200., 314., 360., 387., 388., 392., 403., 408., 427., 469.
- Emberi tőke 1., 195., 198., 316., 422., 461.
- Érdekképviselő, szakszervezet 100., 221., 276., 286., 306., 314., 318., 323., 351., 353., 389., 442., 460., 464.
- Európai Unió, EU-csatlakozás 37., 62., 71., 89., 91., 92., 107., 271., 273., 288., 296., 301., 309., 358.
- Foglalkoztatás, foglalkoztatottság 1., 2., 11., 12., 14., 16., 21., 34., 43., 44., 47., 51., 55., 56., 63., 64., 71., 73., 74., 87., 92., 93., 95., 96., 97., 99., 105., 108., 113., 116., 117., 119., 120., 121., 125., 126., 128., 129., 133., 145., 146., 149., 150., 152., 161., 162., 163., 166., 171., 174., 176., 177., 178., 180., 182., 183., 184., 187., 188., 189., 191., 192., 193., 194., 202., 203., 204., 206., 215., 216., 220., 223., 232., 234., 242., 243., 244., 251., 260., 266., 267., 271., 272., 273., 276., 279., 281., 286., 287., 296., 302., 303., 308., 316., 325., 330., 335., 343., 346., 347., 348., 351., 360., 362., 363., 367., 369., 370., 373., 385., 387., 390., 393., 396., 399., 408., 411., 419., 421., 423., 426., 428., 431., 434., 437., 438., 439., 441., 446., 448., 452., 456., 466., 471.
- Foglalkoztatáspolitikai 2., 6., 9., 13., 16., 17., 20., 21., 28., 32., 37., 42., 46., 56., 68., 86., 88., 101., 102., 111., 112., 114., 115., 118., 123., 139., 144., 162., 172., 182., 194., 206., 207., 214., 219., 222., 227., 229., 231., 249., 260., 280., 290., 292., 294., 314., 317., 318., 319., 322., 327., 339., 344., 349., 353., 357., 358., 366., 368., 373., 386., 394., 395., 397., 403., 406., 410., 423., 424., 428., 433., 440., 443., 454., 455., 456., 461., 468.
- Hátrányos helyzetűek, cigányság 1., 14., 35., 49., 152., 154., 184., 185., 193., 194., 255., 279., 346., 347., 380.
- Ifjúság, ifjúsáspolitikai, pályakezdetés 22., 35., 46., 94., 110., 143., 148., 177., 253., 277., 319., 400., 403., 405., 458., 459., 465.
- Jogharmonizáció, jogi szabályozás, munkajog 41., 48., 62., 71., 92., 126., 183., 205., 278., 286., 326., 330., 337., 338., 367., 368., 387.
- Jövedelem, jövedelemelosztás, jövedelemegyenlőtlenség 4., 33., 49., 58., 64., 65., 76., 80., 81., 82., 106., 155., 156., 210., 211., 212., 214., 304., 356., 391., 393., 418., 442.
- Kelet-európai országok 34., 47., 73., 144., 187., 191., 218., 220., 239., 246., 259., 288., 313., 337., 348., 365.
- Közhasznú munka 117., 139.
- Külföldi munkavállalás 9., 40., 166., 254., 275., 278., 283., 301., 309.
- Migráció, munkaerőbevándorlás 18., 40., 62., 75., 91., 107., 157., 165., 167., 168., 169., 170., 179., 190., 205., 223., 261., 275., 293., 299., 301., 309., 345., 361., 376.
- Munkaerő-kereslet 36., 42., 89., 127., 149., 240., 241., 467.

- Munkaerő-kínálat 42, 127, 428, 429, 443.
- Munkaerőpiac 3, 9, 10, 13, 14, 18, 21, 23, 25, 26, 27, 33, 36, 38, 39, 42, 53, 56, 59, 62, 72, 75, 77, 79, 80, 83, 84, 88, 89, 90, 91, 96, 98, 102, 104, 105, 106, 107, 110, 112, 113, 116, 117, 120, 121, 122, 127–136, 140, 141, 143, 144, 148, 159, 160, 162, 165, 167–170, 172, 181, 184, 185, 196, 200, 210, 212–217, 225, 226, 228, 230, 242, 247, 248, 249, 255, 256, 262–274, 281, 282, 288, 293, 294, 298, 299, 301, 304, 305, 307, 310, 312–316, 320, 324, 343, 347, 350, 354, 357, 361, 367, 374–382, 385, 397, 398, 399, 406, 413, 415, 416, 417, 430, 431, 435, 437, 439, 449, 450, 451, 453–459, 461, 462, 467, 469, 470, 471.
- Munkaerő-struktúra 11, 12, 37, 69, 74, 155, 156, 189, 296, 307, 364, 408, 409.
- Munkagazdaságtan 295, 315, 429, 433.
- Munkahelyteremtés 44, 56, 86, 111, 113, 120, 121, 184, 185, 186, 272, 276, 284, 294, 319, 344, 345, 347.
- Munkaidő, részmunkaidő 118, 119, 125, 149, 260, 272, 328, 373, 427, 432.
- Munkanélküli segély 19, 25, 31, 102, 109, 111, 112, 137, 141, 206, 231, 238, 297, 299, 300, 329, 333, 336.
- Munkanélküliség 4, 5, 7–10, 13, 14, 15, 17, 19–22, 24–30, 35, 39, 44, 46, 48, 50, 52, 54, 57, 58, 60, 63, 65, 67–70, 84–88, 94, 97, 98, 103, 105, 109, 111, 112, 114, 116, 119, 124, 125, 126, 129, 136, 137, 138, 141, 142, 144, 151, 153–156, 159, 161, 164, 175, 180, 184, 186, 187, 190, 193, 195, 196, 199, 208, 209, 213, 227–231, 233, 235, 236, 237, 239, 244, 246, 248, 252, 253, 254, 256, 257, 258, 263, 271, 273, 277, 285, 290, 292, 298, 300, 302, 305, 306, 311, 316, 319, 320, 321, 324, 325, 330–336, 339–344, 349, 350, 352, 354, 359, 360, 365, 366, 367, 371, 372, 383, 384, 386, 388, 391, 392, 394, 395, 397, 398, 400, 402, 404, 405, 410, 411, 413, 414, 418, 420, 422, 423, 424, 431, 433, 434, 436, 438, 440, 444, 447, 449, 455, 459, 460, 463, 465, 471.
- Munkaviszony 49, 141, 225, 226, 272, 273, 367, 412.
- Nemzetközi összehasonlítás 64, 83, 110, 126, 202, 215, 290, 310, 340, 347, 352, 385, 426, 435, 444.
- Népesség 22, 27, 38, 49, 53, 103, 106, 162, 307, 308, 393, 408, 428, 430, 437, 449.
- Non-profit szervezetek 20, 113, 116, 120, 245, 346, 347.
- Női munka, nők, gyermekgondozás 43, 71, 101, 122, 123, 124, 162, 174, 215, 216, 217, 258, 319, 335, 348, 390, 401, 407, 444, 447.
- Nyugdíjasok, nyugdíjkorhatár 72, 104, 319, 396, 397, 419, 443, 444, 447.
- Oktatás, oktatáspolitikai, felsőoktatás, szakképzés, szakképzettség, iskolázottság 1, 9, 16, 22, 36, 37, 38, 49, 51, 52, 61, 148, 152, 176, 184, 185, 217, 224, 255, 263, 277, 282, 314, 316, 351, 364, 387, 392, 393, 399, 400, 403, 405, 448, 449, 457, 467, 469, 470.
- Önkormányzat 6, 9, 32, 280, 378, 380.
- Privatizáció 9, 10, 45, 146, 276, 286, 444, 447, 451, 452.
- Régiók, regionális különbségek, falu, város 5, 44, 54, 69, 96, 195, 196, 224, 233, 236, 239, 252, 253, 256, 351, 354, 362, 363, 364, 370, 372, 374, 394, 395, 402, 404, 419, 420, 437, 440, 448.
- Regionális fejlesztés, regionális politika, regionális gazdaság 6, 7, 8, 24, 30, 32, 52, 53, 55, 57, 65, 66, 67, 68, 70, 76, 77, 79, 87, 89, 93, 94, 163, 171, 178, 179, 182, 190, 199, 222, 223, 242, 247, 257, 261, 280, 281, 294, 303, 311, 312, 340, 360, 369, 371, 388, 407, 410, 411, 417, 423, 441, 450, 466.
- Szegénység 50, 80, 99, 106, 140, 153, 193, 232, 332, 341, 390, 391, 404, 412, 418.
- Szociálpolitika 9, 10, 18, 28, 56, 58, 73, 76, 92, 99, 144, 147, 175, 191, 218, 256, 279, 313, 316, 323, 339, 341, 342, 384, 406, 412, 423, 424, 438, 444, 447, 455.
- Szociológiai elemzés 8, 29, 40, 49, 50, 65, 95, 148, 151, 152, 153, 154, 192, 193, 200, 202, 208, 220, 223, 245, 253, 255, 258, 279, 280, 282, 289, 290, 321, 348, 378, 379, 381, 390, 393, 402, 404, 412, 413, 415, 418, 419, 424, 443, 465.
- Társadalmi mobilitás, társadalmi egyenlőtlenség 58, 99, 192, 390, 393.
- Tulajdonviszonyok, külföldi működő tőke 89, 91, 107, 161, 188, 243, 244, 281, 286, 340, 345, 374.
- Vendégmunkások 166, 376.

3. Magyarországi folyóiratcikkek, 1999 szeptember – 2001 szeptember

A feldolgozásba bevont folyóiratok:

Általános közgazdasági és társadalomtudományi folyóiratok

Acta Oeconomica
 Esély
 Gazdaság
 Gazdaság és Statisztika
 The Hungarian Quarterly
 Hungarian Statistical Review
 Közgazdasági Szemle
 Külgazdaság
 Magyar Tudomány
 Pénzügyi Szemle
 Review of Sociology
 Statisztikai Szemle
 Szociológiai Szemle
 Valóság

Általános közgazdasági és társadalomtudományi folyóiratok

Acta Oeconomica

GÁBOR R. ISTVÁN. (1999). Post-socialist transformation and the labour market in Hungary : The Quest for institutional realignment. *Acta Oeconomica*, 50 (1–2), 103–117.

BARDASI, ELENA – LASAOSA, ANA – MICKLEWRIGHT, JOHN – NAGY GYULA. (2000/2001). Measuring the generosity of unemployment benefit systems : Evidence from Hungary and elsewhere in Central Europe. *Acta Oeconomica*, 51 (1), 17–42.

Esély

BAGÓ JÓZSEF. (2000). A hazai foglalkoztatáspolitikai közelítése az európai normákhoz. *Esély*, (3), 24–44.

CSOBA JUDIT. (2000). „Esély vagy utópia?” : A lokális munkaerőpiaci politika lehetőségei. *Esély*, (3), 45–66.

LAKI LÁSZLÓ. (2001). Egy lemaradó kistérség társadalma a rendszerváltás után tíz évvel. *Esély*, (3), 17–38.

SULYOK LÁSZLÓ. (1999). Munkások és munkalehetőségek a háború előtt, alatt és után. *Esély*, (2–3), 31–58.

TARDOS KATALIN. (2000). Humánpolitika a dolgozó szegények munkahelyein. *Esély*, (5), 54–70.

TÓTH ANDRÁS. (2001). Minimálbér 2000 : ugrás a jövőbe vagy ugrás a gödörbe? *Esély*, (1), 3–20.

Munkaügyi szakfolyóiratok

Humánpolitikai Szemle
 Munkaügyi Szemle
 Szakképzési Szemle
 Személyügyi Hírlevél

Egyéb szakfolyóiratok

Acta Humana
 Demográfia
 European Mirror
 Falu – Város – Régió
 Ipari Szemle
 Területi Statisztika
 Tér és Társadalom

Gazdaság

MAGDA SÁNDOR – MARSELEK SÁNDOR – MILLER GYÖRGY. (2000). A változó agrárgazdasági feltételek hatása a vidékfejlesztésre és a népességmegtartásra. *Gazdaság*, 44 (2), 1–10.

Gazdaság és Statisztika

LAKATOS JUDIT – LINDNER NÉ EPERJESI ERZSÉBET. (2000). Foglalkoztatás, keresetalakulás 1999. *Gazdaság és Statisztika*, 12 (2), 43–62.

PLANK FERENC NÉ. (2000). Munkaerő-forgalom a piacgazdaságra történő átmenet éveiben. *Gazdaság és Statisztika*, 12 (1), 9–19.

The Hungarian Quarterly

ADLER JUDIT – VISZT ERZSÉBET. (2001). Wages and labour costs. *The Hungarian Quarterly*, 42 (162), 99–112.

Hungarian Statistical Review

ÉLTETŐ ÖDÖN – HAVASI ÉVA. (1999). Income inequality and poverty in Hungary in the mid 1999's. *Hungarian Statistical Review*, 77 (Special number.), 48–77.

Közgazdasági Szemle

- ÉKES ILDIKÓ. (2001). Kereseti arányok, aránytalanságok. *Közgazdasági Szemle*, 48 (4), 338–351.
- FREY MÁRIA. (2000). A munkaidőrendszerek rugalmassá válása. *Közgazdasági Szemle*, 47 (12), 1008–1026.
- HÉTHY LAJOS. (2000). Országos jövedelempolitikai megállapodások. *Közgazdasági Szemle*, 47 (1), 81–93.
- KERTESI GÁBOR. (2000). A cigány foglalkoztatás leépülése és szerkezeti átalakulása 1984 és 1994 között : Munkatörténeti elemzés. *Közgazdasági Szemle*, 47 (5), 406–443.
- KERTESI GÁBOR. (2000). Ingázás a falusi Magyarországon : egy megoldatlan probléma. *Közgazdasági Szemle*, 47 (10), 751–774.
- MICKLEWRIGHT, JOHN – NAGY GYULA. (2001). Az álláskeresés információs értéke és dinamikája. *Közgazdasági Szemle*, 48 (7–8), 599–614.
- NAGY GYULA. (2000). Munkanélküli-segélyezés Magyarországon a kilencvenes években. *Közgazdasági Szemle*, 47 (10), 799–816.
- NEUMANN LÁSZLÓ. (2001). Van-e munkaerő-piaci hatása a decentralizált kollektív alknak Magyarországon? *Közgazdasági Szemle*, 48 (5), 409–429.
- Scharle Ágota. (2000). Önfoglalkoztatás, munkanélküliség és családi kisvállalkozások Magyarországon. *Közgazdasági Szemle*, 47 (3), 250–274.
- SERES ANTAL. (2001). Rész munkaidős foglalkoztatás a hazai kereskedelemben. *Közgazdasági Szemle*, 48 (2), 150–162.
- SZANYI MIKLÓS. (2001). Bémunkázás Magyarországon. *Közgazdasági Szemle*, 48 (3), 185–202.
- VISZT ÉRZSÉBET – ADLER JUDIT. (2001). Bérek és munkaerőköltségek Magyarországon az EU-integráció tükrében. *Közgazdasági Szemle*, 48 (3), 244–260.

Külgazdaság

- BALÁZS PÉTER – BÁCSKAI TAMÁS – BOGÁR LÁSZLÓ. (1999). Körkérdés a magyar gazdaság növekedési kilátásairól az elbizonytalanodott világgazdasági, nemzetközi pénzügyi helyzetben 1.–3. r. *Külgazdaság*, 43 (1., 2., 3.), 4–28., 4–26., 4–32.

Magyar Tudomány

- FALUSZ SZIKRA KATALIN. (2000). A felsőfokú oktatók bérezése Magyarországon. *Magyar Tudomány*, 45 (9), 1140–1144.
- FAZEKAS KÁROLY. (2000). A külföldi működőtőke-beáramlás hatása a munkaerőpiac regionális különbségeire Magyarországon. *Magyar Tudomány*, 45 (7), 823–840.

Pénzügyi Szemle

- Gyorsjelentés a gazdaságról (1999). *Pénzügyi Szemle*, 44 (1), 20–38.

Review of Sociology

- HABICH, R. S. Z. (2000). Continuous changes – different variations : Income distribution and income dynamics in three societies. *Review of Sociology*, (Spec. issue), 14–39.

Statisztikai Szemle

- BERDE ÉVA – PETRÓ KATALIN. (2000). A munkanélküliség paradoxonja. *Statisztikai Szemle*, 78 (7), 521–535.
- FORGÁCS KATALIN. (2000). Fellendülés lemaradó keresetek mellett. *Statisztikai Szemle*, 78 (6), 456–468.
- GALASI PÉTER. (2000). A nő-férfi kereseti különbségek Magyarországon, 1992–1996. *Statisztikai Szemle*, 79 (1), 18–34.
- HAJNAL BÉLA. (2001). Új munkaerőpiaci trendek a Közép-Európai országokban [Cikkismertetés]. *Statisztikai Szemle*, 79 (8), 722–725.
- KONCZ KATALIN. (2000). A foglalkoztatottság növelése és a munkanélküliség csökkenése. *Statisztikai Szemle*, 79 (1), 64–83.
- LAKATOS JUDIT. (2000). Visszatérés a munkaerőpiacra a gyermekgondozási idő után. *Statisztikai Szemle*, 79 (1), 56–63.
- NAGY GYULA. (2000). A nők gazdasági aktivitása és foglalkoztatottsága. *Statisztikai Szemle*, 79 (1), 35–55.

Szociológiai Szemle

- MOLNÁR LÁSZLÓ – SKULTÉTY LÁSZLÓ. (1999). Egy vita margójára, avagy mit is tudunk a romákról? *Szociológiai Szemle*, (2), 101–122.

Valóság

- PRUGBERGER TAMÁS – TÓTH HILDA. (2001). A munkaidő, a pihenőidő, a szabadság és a túlmunka munkajogi kérdései. *Valóság*, 44 (1), 22–37.

Munkaügyi szakfolyóiratok*Humánpolitikai Szemle*

- KISS FERENC (2000) A munkanélküliek ellátása 1–3. r. *Humánpolitikai Szemle*, 10 (6), 11 (1., 2.), 29–34., 35–45., 44–54.
- A munkabérek legkisebb összegére (minimálbér) vonatkozó munkaügyi célvizsgálat tapasztalatai. *Humánpolitikai Szemle*, (2001). 12 (5), 15–20.
- OMMK. (2000). Az OMMK Rövidtávú Munkaerőpiaci előrejelzése 2000. év végéig. *Humánpolitikai Szemle*, 11 (7–8), 17–23.
- OMMK (2000). Az OMMK Rövidtávú Munkaerőpiaci Prognózis adatgyűjtésének főbb eredményei. *Humánpolitikai Szemle*, 11 (1), 21–23.
- PULAY GYULA (2000). Állami szerepvállalás és segítségnyújtás a létszámleépítés során : Az outplacement alkalmazá-

sának lehetőségei Magyarországon. *Humánpolitikai Szemle*, 11 (5), 20–26.

Munkaiügyi Szemle

- ADLER JUDIT. (2000). Diploma után : [A Gazdaságkutató Rt. kutatásáról]. *Munkaiügyi Szemle*, 45 (5), 11–13.
- BORBÉLY TIBOR BORS. (2001). Nyitott kapuk és a munkaiügyi szakigazgatás : Merre van ügyfélkörünk, és mit kezdjünk velük? *Munkaiügyi Szemle*, 45 (7–8), 21–28.
- ÉKES ILDIKÓ. (2001). Képzettség, keresetek és rejtett gazdaság. *Munkaiügyi Szemle*, 45 (9), 12–14.
- FAZEKAS KÁROLY. (2000). Munkaerőpiaci tükör 2000 : Könyvismertetés. *Munkaiügyi Szemle*, 44 (10), 48–50.
- FREY MÁRIA – DEMKÓ OLIVÉR. (2000). A hazai munkaerőpiac fejlődési trendjei. *Munkaiügyi Szemle*, 44 (10), 26–30.
- GALASI PÉTER – NAGY GYULA. (2001). A fizetett és a nem fizetett munka értéke. *Munkaiügyi Szemle*, 45 (3), 23–28.
- KALMÁR ELVIRA. (2001). Menekültek a magyar munkaerőpiacon. *Munkaiügyi Szemle*, 45 (7–8), 29–36.
- KERTESI GÁBOR – KÖLLŐ JÁNOS. (2001). Az ágazati bérkülönbségek forrásai : 1., 2. r. *Munkaiügyi Szemle*, 45 (7–8, 9), 54–56., 26–28.
- KISS FERENC. (1999). Módosult a Munka Törvénykönyve. *Munkaiügyi Szemle*, 43 (9), 6–12.
- KISS LÁSZLÓ. (2001). Somogy megye foglalkoztatási helyzetének alakulása. *Munkaiügyi Szemle*, 45 (1), 34–36.
- KOLTAY JENŐ. (2001). A bérmeghatározási rendszer. *Munkaiügyi Szemle*, 45 (1), 15–20.
- KUGLER FLÓRIÁN – KOZÁK EMESE. (1999). Új humán erőforrás eljárások a harmadik évezred küszöbén. *Munkaiügyi Szemle*, 43 (5), 4–5.
- LÁSZLÓ GYULA – HARKAI MÁRIA. (2001). Területi foglalkoztatási megállapodások Európában 1. r. *Munkaiügyi Szemle*, 45 (4), 25–28.
- LÁSZLÓ GYULA – HARKAI MÁRIA. (2001). A területi foglalkoztatási partnerség hazai lehetőségei 2. r. *Munkaiügyi Szemle*, 45 (5), 21–24.
- LISKÓ ILONA. (2000). Fiatal szakmunkások a munkaerőpiacon 1–2. r. *Munkaiügyi Szemle*, 45 (1., 2.), 21–24., 22–25.
- LÓRÁNTNÉ OROSZ EDIT – SIMKÓ JÁNOS. (2001). A tartósan munkanélküliek munkavállalási motiváltsága és a munkábaállásuk elősegítése 1., 2. r. *Munkaiügyi Szemle*, 44 (12), 45 (1), 31–35., 30–33.
- NAGY GYULA. (2000). Az állásnélküliek munkakeresése és bérigényei. *Munkaiügyi Szemle*, 44 (3), 18–23.
- TAKÁCS ISTVÁNNÉ. (2001). Új lehetőségek a közhasznú foglalkoztatás terén. *Munkaiügyi Szemle*, 45 (5), 32–34.
- TARDOS KATALIN. (2000). Alacsony keresetűek a munkaerőpiacon. *Munkaiügyi Szemle*, 44 (10), 11–15.
- TÓTH ÉVA. (1999). Szegedi disputa a foglalkoztatásról : Foglalkoztatás 2000 konferencia [Fazekas Károly előadásának ismertetése]. *Munkaiügyi Szemle*, 43 (12), 44–46.

Szakképzési Szemle

FREY MÁRIA. (2001). Munkahelyteremtés a munkaerőpiac fő áramlatán kívül. *Szakképzési Szemle*, 17 (1), 22–48.

Személyügyi Hírlevél

- FREY MÁRIA. (2001). Szociális gazdaság és a harmadik szektor 1–2. r. *Személyügyi Hírlevél*, (7., 8.), 5–10., 20–27.
- TÓTH FERENC. (2000). A tömeges létszámleépítés hazai tapasztalatai az EU gyakorlatának tükrében 1–2. r. *Személyügyi Hírlevél*, (4., 5), 1–9., 6–19.

Egyéb szakfolyóiratok

Acta Humana

ARATÓ KRISZTINA (2000–2001). A Nemzetközi Munkaiügyi Szervezet működése és a nemzetközi szintű párbeszéd kezdetei. *Acta Humana*, (41–42), 3–19.

Demográfia

ŐRI ISTVÁNNÉ (2001). A nők munkavállalásának alakulása és főbb demográfiai jellemzői, 1980–96. *Demográfia*, 44 (1–2), 74–104.

European Mirror

- BODA DOROTTYA – NEUMANN LÁSZLÓ. (2001). Labour related issues of the EU accession from the aspect of social partners. *European Mirror*, 6 (Special Issue), 47–74.
- PULAY GYULA. (2001). Employment strategy in the EU and Hungary. *European Mirror*, 6 (Special Issue), 110–118.

Falu – Város – Régió

- DAJKA JÁNOS. (1999). A mezőgazdaság jelentősége a foglalkoztatásban. *Falu – Város – Régió*, (3), 25–27.
- SZELI TIBORNÉ (1999). A mezőgazdaság foglalkoztatásban betöltött szerepe a Nyugat-Dunántúli régióban. *Falu – Város – Régió*, (3), 28–30.

Ipari Szemle

- BAGÓ JÓZSEF. (2000). A hazai foglalkoztatáspolitikai közelítése az európai normákhoz, 1–2. r. *Ipari Szemle*, 20 (1., 2.), 5–7., 18–21.
- FAZEKAS JÓZSEF. (1999). A Gazdasági Minisztérium aktív foglalkoztatási célú támogatási rendszerei. *Ipari Szemle*, 19 (5), 4–6.
- FAZEKAS JÓZSEF. (2000). A munkahelyteremtés támogatási rendszerének globális átalakítása. *Ipari Szemle*, 20 (2), 14–17.
- KISS ÉVA. (2000). Helyzetkép a Közép-Magyarországi Régió ipari parkjairól. *Ipari Szemle*, 20 (2), 77–79.
- KOVÁCS ISTVÁN. (2000). A munkaerőpiaci folyamatok alakulása. *Ipari Szemle*, 20 (5), 12–14.
- VISZT ERZSÉBET – ADLER JUDIT – NÉMETHNÉ PÁL KATALIN. (2001). A kis- és középvállalatok növekvő jelentősége a

foglalkoztatásban: korlátok és lehetőségek. *Ipari Szemle*, 21 (1), 53–55.

Területi Statisztika

BANAI MIKLÓS. (2000). A kistérségi munkanélküliségi statisztikai rendszer és alkalmazása. *Területi Statisztika*, 3 (2), 108–125.

BÓDI FERENC – OBÁDOVICS CSILLA. (2000). Munkanélküliség a vidéki Magyarországon. *Területi Statisztika*, 3 (1), 55–68.

FALUVÉGI ALBERT. (2000). Az elmaradott, illetve az országos átlagot jelentősen meghaladó munkanélküliséggel sújtott települések listájának felülvizsgálata. *Területi Statisztika*, 3 (1), 3–16.

NYERS JÓZSEF. (2000). A magyarországi régiók erőforrásai és azok térképi ábrázolása. *Területi Statisztika*, 3. (40.) (5), 413–430.

Tér és Társadalom

BALCSÓK ISTVÁN (2000). Hátrányos helyzetű társadalmi rétegek az Északkelet-Alföld határ menti térségeinek munkaerőpiacán. *Tér és Társadalom*, 14 (2–3), 285–294.

SZARVÁK TIBOR (2000). Egyes leszakadó társadalmi csoportok modernizációs törekvései. *Tér és Társadalom*, 14 (1), 51–68.

3. Külföldi folyóiratcikkek, 1990–2001

- BANDZAK, R.-A. (1994). The Role of Labor in Post-socialist Hungary. *Journal of Economic Issues*, 28 (2), 519–532.
- BARR, N. (1996). Income Transfers in Transition : Constraints and Progress. *MOCT – MOST*, 6 (1), 57–74.
- BARRELL, R., – HOLLAND, D. (2000). Foreign Direct Investment and Enterprise Restructuring in Central Europe. *Economics of Transition*, 8 (2), 477–504.
- BILSEN, V., – KONINGS, J. (1998). Job Creation, Job Destruction, and Growth of Newly Established, Privatized, and State-Owned Enterprises in Transition Economies : Survey Evidence from Bulgaria, Hungary, and Romania. *Journal of Comparative Economics*, 26 (3), 429–445.
- BLANCHARD, O. C. S., – CORICELLI, F. (1994). Unemployment in Eastern Europe. *Finance and Development*, 31 (4), 6–9.
- BOERI, T., (1997). Heterogeneous Workers, Economic Transformation and the Stagnancy of Transitional Unemployment. *European Economic Review*, 41 (3–5), 905–914.
- BOERI, T., (1994). “Transitional” Unemployment. *Economics of Transition*, 2 (1), 1–25.
- BOERI, T., – KEESE, M. (1992). From Labour Shortage to Labour Shedding: Labour Markets in Central and Eastern Europe. *Communist Economies and Economic Transformation*, 4 (3), 373–393.
- BOERI, T., – SCARPETTA, S. (1996). Regional Mismatch and the Transition to a Market Economy. *Labour Economics*, 3 (3), 233–254.
- BONIN, J.-P. (1992). Privatization and Efficient Contracts : The Workers’ Stake in the Transition. *Journal of Comparative Economics*, 16 (4), 716–732.
- BÖRÖCZ J., – SOUTHWORTH, C. (1998). “Who You Know:” Earnings Effects of Formal and Informal Social Network Resources under Late State Socialism in Hungary, 1986–87. *Journal of Socio Economics*, 27 (3), 401–425.
- BRADA, J.-C., – KING, A.-E. (1992). Is There a J-Curve for the Economic Transition from Socialism to Capitalism? *Economics of Planning*, 25 (1), 37–53.
- BRAUER, H., – FALK, M., – RAISER, M. (1997). Labour Markets in Poland and Hungary Five Years from Transition: Evidence from Monthly Data. *Konjunkturpolitik*, 43 (3), 248–274.
- BURDA, M.-C. (1993). Unemployment, Labour Markets and Structural Change in Eastern Europe. *Economic Policy : A European Forum*, 8 (16), 101–128.
- COMMANDER, S., – CORICELLI, F. (1992). Price-Wage Dynamics and Inflation in Socialist Economies : Empirical Models for Hungary and Poland. *World Bank Economic Review*, 6 (1), 33–53.
- CORICELLI, F., – LANE, T.-D. (1993). Wage Controls during the Transition from Central Planning to a Market Economy. *World Bank Research Observer*, 8 (3), 195–210.
- COX, T. M., – MASON, B. (2000). Interest Groups and the Development of Tripartism in East Central Europe. *European Journal of Industrial Relations*, 6 (3), 325–347.
- CUKOR E., – KÖVÁRI Gy. (1991). Wage Trends in Hungary. *International Labour Review*, 130 (2), 177–189.
- DE-LA-CAMARA, C. (1997). The Labor Market in Central and Eastern Europe : Transformations and Perspectives. *Eastern European Economics*, 35 (1), 76–93.
- FAJTH G., – LAKATOS J. (1995). The Transformation of Employee Benefits in Hungary. *Economics of Transition*, 3 (2), 255–260.
- FAZEKAS K. (1996). Types of Microregions, Dispersion of Unemployment, and Local Employment Development in Hungary. *Eastern European Economics*, 34 (3), 3–48.
- FERENCZI B. (2001). Labor Market Developments in Hungary from a Central Bank Perspective : Stylized Facts. *Russian and East European Finance and Trade*, 37 (1), 17–74.
- FOURCANS, A., – VRANCEANU, R. (1995). Inflation and Employment Fluctuations in Transitional Economies. *Journal of Public Finance and Public Choice*, 13 (2–3), 189–199.
- GODFREY, M. (1995). The Struggle against Unemployment : Medium-Term Policy Options for Transitional Economies. *International Labour Review*, 134 (1), 3–15.
- GOLINELLI, R., – ORSI, R. (1998). Exchange Rate, Inflation and Unemployment in East European Economies : The Case of Poland and Hungary. *Economics of Planning*, 31 (1), 29–55.
- GOLINELLI, R., – ORSI, R. (2000). Testing for Structural Change in Cointegrated Relationships : Analysis of Price-Wages Models for Poland and Hungary. *Economics of Planning*, 33 (1–2), 19–51.
- HALMOS Cs. (1990). Political and Economic Reform and Labour Policy in Hungary. *International Labour Review*, 129 (1), 41–57.
- HALPERN L., – KÖRÖSI G. (1998). Labour Market Characteristics and Profitability : An Econometric Analysis of Hungarian Exporting Firms, 1986–95. *Economics of Transition*, 6 (1), 145–162.
- HANCOCK, R., – PUDNEY, S. (1997). The Welfare of Pensioners during Economic Transition : An Analysis of Hungarian Survey Data. *Economics of Transition*, 5 (2), 395–426.
- HÁRS Á., – KÖVÁRI Gy., – NAGY Gy. (1991). Hungary Faces Unemployment. *International Labour Review*, 130 (2), 165–175.
- HERZOG, H.-W. J. (2000). Employment Uncertainty and the Incidence of Job Loss in Transition Economies : The Case for Central Europe. *Southern Economic Journal*, 66 (3), 567–589.

- HERZOG, H.-W. J. (2000). Plant Scale, Industry Agglomeration, and the Outlook for Regional Employment in Central European Economies. *Journal of Regional Science*, 40 (3), 499–521.
- HÉTHY L. (1995). Anatomy of a Tripartite Experiment : Attempted Social and Economic Agreement in Hungary. *International Labour Review*, 134 (3), 361–376.
- HITCHENS, D.-M. W. N. N. [et al.] (1995). The Comparative Productivity of Manufacturing Plants in the Czech Republic and Hungary. *Economic Systems*, 19 (3), 187–218.
- HUGHES, G.-A., – HARE, P. (1994). The International Competitiveness of Industries in Bulgaria, Czechoslovakia, Hungary, and Poland. *Oxford Economic Papers*, 46 (2), 200–221.
- INGHAM, M., – GRIME, K. (1994). Regional Unemployment in Central and Eastern Europe. *Regional Studies*, 28 (8), 811–817.
- JACKMAN, R. (1994). Economic Policy and Employment in the Transition Economies of Central and Eastern Europe : What Have We Learned?. *International Labour Review*, 133 (3), 327–345.
- KAJZER, A. (1995). The Real-Wage-Employment Relationship and Unemployment in Transition Economies : The Case of Slovenia and Hungary. *Eastern European Economics*, 33 (4), 55–78.
- KÖLLŐ J., – FAZEKAS K. (1990). Patterns of Unemployment in Hungary : A Case Study. *Structural Change and Economic Dynamics*, 1 (1), 103–118.
- KÖLLŐ J., – NAGY GY. (1996). Earnings Gains and Losses from Insured Unemployment in Hungary. *Labour Economics*, 3 (3), 279–298.
- MAJOR I. (1999). The Transforming Enterprise : Company Performance after Privatization in Hungary between 1988 and 1997. *Comparative Economic Studies*, 41 (2–3), 61–110.
- MASON, B. (1995). Industrial Relations in an Unstable Environment : The Case of Central and Eastern Europe. *European Journal of Industrial Relations*, 1 (3), 341–367.
- MICKLEWRIGHT, J. (1992). Income Support for the Unemployed in Hungary. *Public Finance*, 47 (Suppl.), 1–20.
- MICKLEWRIGHT, J. (1991). The Reform of Unemployment Compensation: Choices for East and West. *European Economic Review*, 35 (2–3), 419–429.
- MICKLEWRIGHT, J., – NAGY GY. (1994). How Does the Hungarian Unemployment Insurance System Really Work?. *Economics of Transition*, 2 (2), 209–232.
- MICKLEWRIGHT, J., – NAGY GY. (1996). Labour Market Policy and the Unemployed in Hungary : We invest Performance Indicators : A Management Tool for Active Labour Programmes in Hungary and Poland. *European Economic Review*, 40 (3–5), 819–828.
- MICKLEWRIGHT, J., – NAGY, G. (1999). Living Standards and Incentives in Transition: The Implications of UI Exhaustion in Hungary. *Journal of Public Economics*, 73 (3), 297–319.
- MICKLEWRIGHT, J., – NAGY GY. (1998). Unemployment Assistance in Hungary. *Empirical Economics*, 23 (1–2), 155–175.
- MILANOVIC, B. (1999). Explaining the Increase in Inequality during Transition. *Economics of Transition*, 7 (2), 299–341.
- NEUMANN L. (1997). Circumventing Trade Unions in Hungary : Old and New Channels of Wage Bargaining. *European Journal of Industrial Relations*, 3 (2), 183–202.
- NEWBERY, D.-M., – RÉVÉSZ T. (2000). The Evolution of the Tax Structure of a Reforming Transitional Economy : Hungary 1988–98. *International Tax and Public Finance*, 7 (2), 209–240.
- NUNNENKAMP, P. (1997). Governing the Economic Transition of Hungary, Poland and Former Czechoslovakia. *Journal of International and Comparative Economics*, 5 (2), 137–152.
- O'LEARY, C.-J. (1997). A Net Impact Analysis of Active Labour Programmes in Hungary. *Economics of Transition*, 5 (2), 453–484.
- O'LEARY, C.-J. (1995). Performance Indicators : A Management Tool for Active Labour Programmes in Hungary and Poland. *International Labour Review*, 134 (6), 729–751.
- O'LEARY, C.-J., KOŁODZIEJCZYK, P., – LÁZÁR GY. (1998). The Net Impact of Active Labour Programmes in Hungary and Poland. *International Labour Review*, 137 (3), 321–346.
- PAILHE, A. (2000). Gender Discrimination in Central Europe during the Systemic Transition. *Economics of Transition*, 8 (2), 505–535.
- PAILHE, A. (1998). La hausse des inegalites salariales en Europe centrale au cours de la transition. (The Rise of Income Inequalities in Central Europe during the Transition. *Economie Internationale*, 75 (3rd Trimester), 105–133.
- PAILHE, A. (1998). L'offre de travail des femmes en Europe central dans la periode de transformation systemique. *Revue d'Etudes Comparatives Est-Quest*, 29 (2), 11–40.
- PIESSE, J., – THIRTLE, C. (2000). A Stochastic Frontier Approach to Firm Level Efficiency, Technological Change, and Productivity during the Early Transition in Hungary. *Journal of Comparative Economics*, 28 (3), 473–501.
- POLACKOVA, H. (1999). Retirement Age Considerations for Central Europe. *Economics of Planning*, 32 (1), 1–21.
- POLLERT, A. (2000). Ten Years of Post-Communist Central Eastern Europe : Labour's Tenuous Foothold in the Regulation of the Employment Relationship. *Economic and Industrial Democracy*, 21 (2), 183–210.

- POLLERT, A. (1999). Trade Unionism in Transition in Central and Eastern Europe. *European Journal of Industrial Relations*, 5 (2), 209–234.
- PUDNEY, S. (1994). Earnings Inequality in Hungary : A Comparative Analysis of Household and Enterprise Survey Data. *Economics of Planning*, 27 (3), 251–276.
- REDMOND, G. (1999). Incomes, Incentives and the Growth of Means-Testing in Hungary. *Fiscal Studies*, 20 (1), 77–99.
- REDMOND, G., – KATTUMAN, P. (2001). Employment Polarisation and Inequality in the UK and Hungary. *Cambridge Journal of Economics*, 25 (4), 467–480.
- RODET, N. (1998). Transformations de la relation d'emploi en Hongrie : Projets, réalisations et perspectives. (Changing Employment Relations in Hungary: Projects, Achievements and Prospects). *Revue d'Etudes Comparatives Est-Quest*, 29 (1), 159–201.
- RUTKOWSKI, M. (1996). Labour Market Policies in Transition Economies. *MOCT – MOST*, 6 (1), 19–38.
- RUTKOWSKI, J. (1997). Low Wage Employment in Transitional Economies of Central and Eastern Europe. *MOCT – MOST*, 7 (1), 105–130.
- SAGET, C. (1999). Decomposing Two Values of a Binary Variable : Application to the Unemployment Differential in Hungary. *Applied Economics*, 31 (12), 1609–1621.
- SAGET, C. (1999). The Determinants of Female Labour Supply in Hungary. *Economics of Transition*, 7 (3), 575–591.
- SPÉDER Zs. (1998). Poverty Dynamics in Hungary during the Transformation. *Economics of Transition*, 6 (1), 1–21.
- SZIRÁCSKI Gy. – WINDELL, J. (1992). Impact of Employment Restructuring on Disadvantaged Groups in Hungary and Bulgaria. *International Labour Review*, 131 (4–5), 471–496.
- TÓTH A. (1998). FDI and Industrial Relations in Central and Eastern Europe : The Exceptional Case of the Hungarian Airline. *International Journal of Manpower*, 19 (1–2.), 115–133.
- TÓTH A. (1997). The Invention of Works Councils in Hungary. *European Journal of Industrial Relations*, 3 (2), 161–181.
- VISZT E. – VÁNYAI J. (1994). Employment and the Labor Market in Hungary. *Eastern European Economics*, 32 (4), 5–54.
- WALLACE, C. (1999). Investing in Social Capital : The Case of Small-Scale, Cross-Border Traders in Post-communist Central Europe. *International Journal of Urban and Regional Research*, 23 (4), 751–770.

FÜGGELÉK

TÁBLÁZATOK ÉS ÁBRÁK JEGYZÉKE

TÁBLÁZATOK

Munkaerőpiac Magyarországon 2000-ben

1. A regisztrált munkanélküliek aránya a munkavállalási korú népességből a település típusa és nagysága szerint, 1999	22
2. A regisztrált munkanélküliek jellemzői a regisztrált munkanélküliségi ráta szerint képzett kvartilisekben, 2000 december	23
3. A népesség munkaerőpiaci helyzetének főbb mutatói és az EU átlagai, 2000	23
4. A foglalkoztatottak száma és aránya nemzetgazdasági ágak szerint, 1999–2000	29
5. A munkanélküliség néhány jellemzője	35
6. A munkavállalási korú, gazdaságilag nem aktív népesség összetétele, 2000	37
<i>Közelpép. Munkanélküliek jövedelemtámogatása</i>	
1.1. A munkanélküliek jövedelemtámogatásának főbb elemei ...	53
1.2. A munkanélküli járadék folyósításának főbb jogosultsági feltételei	55
1.3. A munkanélküli segély folyósításának feltételei	56
1.4. A munkanélküli ellátások együttes bruttó helyettesítési rátái	58
1.5. A segélyfolyósítás felfüggesztésének időtartama saját felmondás, illetőleg felajánlott állás vagy aktív munkaerő-piaci programban (AMP) való részvétel visszautasítása esetén	60
2.1. A járadékjogosultság legfontosabb szabályai	71
2.2. A munkanélküli járadék összegét meghatározó legfontosabb szabályok	72
2.3. Járulékkulcsok	75
2.4. Az SZÁ és az FA bevételei és kiadásai	76
2.5. A munkanélküliség kezelésének költségei	78
3.1. A munkanélküli ellátásokban részesülők létszámának és regisztrált munkanélkülieken belüli arányának alakulása	81
3.2. A havi átlagos be- és kiáramlások alakulása	83
3.3. Az ILO munkanélküliek ellátása	86
3.4. A munkanélküli járadék és a jövedelepótló támogatás összegének alakulása az átlagbérhez és a minimális bérhoz viszonyítva	88
3.5. A munkanélküli járadékok és az indexált bérek átlagos arányai	89
3.6. A járadékban részesülők megoszlása a járadék kiszámításának módja szerint	91
3.7. Az álláskereső (ILO munkanélküliek) aránya a segélyezettek között	91
3.8. A munkanélküli ellátásból kikerülők 1992 és 2000 között ...	93
3.9. A munkanélküli ellátást szüneteltetők 1992 és 2000 között ..	94
3.10. Kizárások és szüneteltetések 2000-ben megyénként	94
3.11. A regisztrált és a segélyben részesülő pályakezdekők létszámalakulása 1992-2000 között	99
3.12. A célsokaság munkaerő-piaci státus szerinti megoszlásának alakulása	101
3.13. A célsokaság munkaerő-piaci státus szerinti megoszlása alakulása nemenként	102
3.14. Az 1995. évi járadékkimerítők célsokaságából az 1996. évi felméréskor foglalkoztatottak aránya iskolai végzettség és nemek szerint	102
3.15. A járadékkimerítők célsokaságából az 1996. évi felméréskor foglalkoztatottak aránya korcsoportok és nemek szerint	102
3.16. A felmérés időpontjában foglalkoztatottak aránya az 1998. évi vizsgálat alapján nemek szerint megyénként ..	103
3.17. Nyugdíjkorhatár előtt állók munkanélküliséggel kapcsolatos ellátásainak igénybevétele	105
3.18. A nyugdíjasok, a segélyezettek és az aktív munkaerő-piaci programokban részt vevők munkaképes korú lakosságon belüli aránya	106
4.1. A háztartások megoszlási adatai	112
4.2. A háztartások átlagadatai	114
4.3. A különböző jövedelemfajták részaránya a háztartások összjövedelmében	117
4.4. Az egyes jövedelemfajtákkal rendelkező háztartások részaránya	117
4.5. A munkanélküli háztartások összjövedelme a munkanélküli taggal nem rendelkező háztartások összjövedelmének százalékában	118
4.6. A különböző jövedelemfajták előfordulási aránya a munkanélküli háztartásokban	120
4.7. A munkanélküli taggal rendelkező és nem rendelkező nem nyugdíjas háztartások jövedelemszerkezete	121
4.8. A munkanélküli ellátásokból származó jövedelmek részaránya a háztartások társadalombiztosítási és szociális jövedelmében	122
4.9. Különböző jövedelemforrások előfordulási aránya a munkanélküli ellátásokban részesülők körében	123
5.1. A megkérdezettek tájékozottsága és véleménye a reformcsomagról és egyes elemeiről	124
5.2. Az egyes reformelemek és a reform mint csomag elfogadottsága	125
5.3. Különböző tényezők hatása a munkanélküli támogatási rendszer átalakításával kapcsolatos véleményekre	126
5.4. Különböző tényezők hatása a szociális segély közcélú munkához kötésével kapcsolatos véleményekre	128
5.5. A költségekre vonatkozó várakozás és a pártszimpátia hatása a munkanélküliségtől eltérő mértékben fenyegetett csoportokban	130
5.6. A járadékjogosultság változása	132
5.7. A december-márciusban állást vesztett „minimálbér alattiak” elhelyezkedési esélye	145
5.8. „Minimálbér alattiak” a járadékos állományban	146
5.9. Néhány változó paraméterbecslése különféle specifikációkban	147
5.10. Néhány változó paraméterbecslése különféle specifikációkban	149
5.11. A járadékkimerítők munkaerő-piaci állapota egy héttel, két hónappal és fél évvel a kimerítés után	152

5.12. Segély és a közfoglalkoztatás a járadékkimé- utáni négy hónapban	153	4.8. A foglalkoztatottak iskolai végzettség szerinti megoszlása, nők (<i>Employed by highest educational attainment, females</i>) .	220
5.13.a. Az elhelyezkedés valószínűségét meghatározó tényezők, férfiak	159	4.9. A foglalkoztatottak megoszlása foglalkozási viszony szerint (<i>Employed by type of employment, per cent</i>)	221
5.13.b. Az elhelyezkedés valószínűségét meghatározó tényezők, nők	160	4.10. Egyéni vállalkozók és segítő családtagjaik (<i>Self-employed and assisting family members</i>)	222
5.14. A rendszeres szociális segélyezésben és a közcélú foglalkoztatásban való részvétel különbségei az önkormányzatok között	165	4.11. Alkalmazásban állók (<i>Employees</i>)	223
5.15. 100 munkanélküli járadékra vagy jövedelempótló támogatásra való jogosultságát kimerítőre jutó RSZS belépő (2000. május 1. – 2000. október 31.)	167	4.12. Az alkalmazásban állók megoszlása ágazatok szerint (<i>Employees by industry</i>)	224
5.16. sz. A regressziós becslés magyarázó változói és várt hatásuk	169	4.13. A vállalati szférában alkalmazottak megoszlása vállalatméret szerint (<i>Employees of the corporate sector by firm size</i>)	225
5.17. A regressziós becslés eredményei	170	4.14. A vállalati szférában alkalmazottak megoszlása a külföldi tulajdonhányad szerint (<i>Employees of the corporate sector by the share of foreign ownership</i>)	226
<i>A munkanélküliség kezelésével kapcsolatos jogi szabályozás</i>		5.1. Munkanélküliség (<i>Unemployment</i>)	227
Regisztrált munkanélküliek száma és összetétele segélyezési formák szerint, 2000		5.2. A regisztrált munkanélküliek megoszlása a Munkaerő- felvételen megfigyelt gazdasági aktivitás szerint (<i>Registered unemployed by economic activity as observed in the LFS</i>)	228
186		5.3. Főbb munkanélküliségi adatok idősorai a nyilvántartási statisztika alapján, éves átlagok (<i>Selected time series of registered unemployment, yearly average</i>)	230
Statisztikai adatok. (<i>Statistical Data with English Subtitles.</i>)		5.4. A munkanélküliség ráta alakulása kor és nem szerint, és a tartósan munkanélküliek aránya (<i>Unemployment rate by age and gender and lengths</i>)	231
1.1. Alapvető gazdasági mutatók 1. (<i>Main economic indicators 1.</i>)	201	5.5. A munkanélküliek száma a munkakeresés hossza szerint (<i>The distribution of unemployed by duration of job search</i>) ...	232
201		5.6. A munkanélküli nyilvántartásba belépők száma (<i>First-time entrants and re-entrants to unemployment register</i>)	234
1.2. Alapvető gazdasági mutatók 2. (<i>Main economic indicators 2.</i>)	202	5.7. Segélyezés és munkaerőpiaci programok (<i>Benefit receipt and participation in active labour market programs</i>)	235
2.1. Népeség (<i>Population</i>)	203	5.8. A munkanélküli ellátásban részesülő pályakezdők havonkénti záró létszáma, 1991–2000 (<i>The number of school leavers' unemployment benefit recipients on the closing day of each month, 1991–2000</i>)	237
2.2. Munkavállalási korú népeség (<i>Population of working age</i>) ..	204	5.9. A regisztrált munkanélküliek, a munkanélküli ellátásban ré- szesülők és a jövedelempótló támogatásban részesülők megosz- lása iskolai végzettség szerint (<i>Distribution of registered unemployed, unemployment benefit recipients and unemployment assistance recipients by educational attainment</i>)	238
2.3. Munkavállalási korú férfiak (<i>Males of working age</i>)	204	6.1. Inaktív népeség nemek szerint (<i>Inactive population by gender</i>)	239
2.4. Munkavállalási korú nők (<i>Females of working age</i>)	205	6.2. Munkavállalási korú inaktív népeség nemek szerint (<i>Inactive population of working age by gender</i>)	240
2.5. Munkavállalási kornál fiatalabbak (<i>Population below working age</i>)	206	7.1. Nominális és reálkereset (<i>Nominal and real earnings</i>)	241
2.6. Munkavállalási kornál idősebb férfiak (<i>Males above working age</i>)	206	7.2. Bruttó átlagkereset nemzetgazdasági ágak szerint (<i>Gross average earnings by industry</i>)	242
2.7. Munkavállalási kornál idősebb nők (<i>Females above working age</i>)	207	7.3. Bruttó átlagkereset nemzetgazdasági ágak szerint (<i>Gross average earnings by industry</i>)	244
3.1. Munkaerőpiaci részvétel (<i>Labour force participation</i>)	208	7.4. Ipari bérek, árak és termelékenység (<i>Wages, sales prices and productivity in industry</i>)	245
3.2. Munkaerőpiaci részvétel, férfiak (<i>Labour force participation, males</i>)	209	7.5. Minimálbér (<i>Minimum wage</i>)	246
3.3. Munkaerőpiaci részvétel, nők (<i>Labour force participation, females</i>)	210	7.6. Központi bérmegállapodások (<i>Central wage agreements</i>) .	247
3.4. Munkaerőpiaci részvétel, százalék (<i>Labour force participation, per cent</i>)	211	7.7. Ágazati és vállalati bérmegállapodások (<i>Industrial and firm-level wage agreements</i>)	247
3.5. Munkaerőpiaci részvétel, férfiak (<i>Labour force participation, males</i>)	212	7.8. Az egy főre jutó háztartási jövedelmek személyek közötti el- oszlásának fontosabb egyenlőtlenségi mutatói Magyarországon, 1977–2000 (<i>The inequality of individuals' per capita household income – selected indicators, 1977–2000</i>)	248
3.6. Munkaerőpiaci részvétel, nők (<i>Labour force participation, females</i>)	213	8.1. Az egyes oktatási fokozatokból kilépők száma (<i>School leavers by level of education</i>)	249
4.1. Munkavállalási korú foglalkoztatottak (<i>Employed of working age</i>)	214		
4.2. Munkavállalási koron felül foglalkoztatott (<i>Employed above working age</i>)	215		
4.3. Összes foglalkoztatott (<i>Employed</i>)	216		
4.4. Összes foglalkoztatott nemek szerint (<i>Employed by gender</i>) ..	217		
4.5. A foglalkoztatottak kor szerinti megoszlása, férfiak (<i>Employed by age, males</i>)	205		
4.6. A foglalkoztatottak kor szerinti megoszlása, nők (<i>Employed by age, females</i>)	219		
4.7. A foglalkoztatottak iskolai végzettség szerinti megoszlása, férfiak (<i>Employed by highest educational attainment, males</i>)	219		

8.2. Az egyes oktatási fokozatokba belépők száma (<i>Pupils/students entering the school system, by level of education</i>)	250
8.3. Az egyes oktatási fokozatokban tanulók száma (<i>The number of pupils/students by level of education</i>)	251
9.1. Bejelentett álláshelyek (<i>Registered vacancies</i>)	252
9.2. Létszámnövelést illetve -csökkenést tervező vállalatok aránya (<i>Firms intending to increase/decrease their staff</i>)	253
9.3. Rendelésállományuk növekedésére illetve csökkenésére számító vállalatok (<i>Firms expecting increasing/decreasing orders</i>) ..	254
9.4. Új kapacitásokat üzembe helyező vállalatok (<i>Firms activating new capacities</i>)	255
10.1. Regionális különbségek: aktivitási ráta (<i>Regional inequalities: Labour force participation rates</i>)	256
10.2. Regionális különbségek: foglalkoztatási ráta (<i>Regional inequalities: Employment ratio</i>)	257
10.3. Regionális különbségek: regisztrált munkanélküliségi ráta (<i>Regional inequalities: Registered unemployment rate</i>)	258
10.4. Regionális különbségek: munkanélküliségi ráta a Munkaerő-felmérés szerint (<i>Regional inequalities: LFS-based unemployment rate</i>)	259
10.5. Regisztrált megyei munkanélküliségi ráták éves átlagai (<i>Annual average of registered unemployment rate by counties</i>) ..	260
10.6. A havi bruttó átlagkeresetek alakulása a fővárosban és a megyékben, 1994–2000 (<i>The average monthly per capita earnings in Budapest and in the counties, 1994–2000</i>)	261
10.7. Regisztrált munkanélküliség a megyékben és a Megyei Munkaügyi Központokhoz tartozó munkaügyi irodák körzeteiben 2000 május és 2001 május hónapokban (<i>Registered unemployment in counties and in service areas of Labour Centers</i>)	262
10.8. Regionális különbségek: keresetek (<i>Regional inequalities: Earnings</i>)	267
10.9. Regionális különbségek: bruttó hazai termék (<i>Regional inequalities: gross domestic product</i>)	269
11.1. Belföldi vándorlás (<i>Domestic migration</i>)	270
11.2. Ingázás (<i>Commuting</i>)	270
11.3. Külföldi állampolgárok részére kiadott munkavállalási engedélyek (<i>Work permits issued to foreign citizens</i>)	271
11.4. Munkaerő-forgalom (<i>Labour turnover</i>)	272
12.1. Sztrájkok (<i>Strikes</i>)	272
12.2. A foglalkoztatottak megoszlása a heti munkaidő szokásos hossza szerint, 2000 (<i>Employees by usual weekly working time, 2000</i>)	273
13.1. Munkanélküliségi ráta, 2000 (<i>Unemployment rate by age and sex and length of unemployment, 2000</i>)	274
13.2. Foglalkoztatási ráta 2000, 15–64 évesek (<i>Employment rate by age and sex and length of unemployment 2000, population aged 15–64</i>)	275
13.3. Foglalkoztatottak összetétele, 2000, 15–64 évesek (<i>Composition of employed population 2000, 15–64 ages</i>)	276

ÁBRÁK

Munkaerőpiac Magyarországon 2000-ben

1. A regisztrált munkanélküliségi ráta alakulása a kistérségekben, 2001 március	21
2. A regisztrált munkanélküliségi ráta regionális különbségeinek alakulása a KSH kistérségek szintjén, 1990–2001	22

Közelmép. Munkanélküliek jövedelemtámogatása

1.1. Várható hasznosság biztosítás és megtakarítás híján, valamint részleges kompenzációt nyújtó munkanélküli biztosítás esetén	47
1.2. A piaci egyensúly változása	63
1.3. Az ismétlődően járadékban részesülők aránya a járadékra modelljében	67
3.1. A regisztrált munkanélküliek ellátása	85
3.2. Az egy éven túl munkanélküliek aránya	87
3.3. Az ismétlődően járadékban részesülők aránya a járadékra belépők között	87
3.4. A regisztrált és a segélyben részesülő pályakezdők létszámalakulása 1991–1997 között	98
4.1. A férfiak és nők munkakínálata, 1998–2000	111
4.2. A munkanélküli háztartások részaránya az egy főre jutó háztartási jövedelem deciliseiben, százalék	119
4.3. A munkanélküli háztartások megoszlása az egy főre jutó háztartási jövedelem decilisei között, százalék	119
5.1. A megelőző négy évben 44–48 hónapot dolgozók túlélési függvényei	134
5.2. A megelőző négy évben 44–48 hónapot dolgozók hazardfüggvényei	136
5.3. A megelőző négy évben 24–43 hónapot dolgozók túlélési függvényei	137
5.4. A megelőző négy évben 24–43 hónapot dolgozók hazardfüggvényei	137
5.5. Járadékváromány (eFt) és a kilépés valószínűsége	144
5.6. Kilépési esély a munka nélkül töltött hónapok függvényében	144
5.7. Járadékváromány és kilépési esély	148
5.8. A településméret, a szociális segélyezettek száma és a közcélú foglalkoztatásba bevontak segélyezettekben belüli aránya közötti összefüggések negyedfokú polinommal becült görbéi	171

Statisztikai adatok. (*Statistical Data with English Subtitles.*)

1.1. Alapvető gazdasági mutatók éves változása 1. (<i>Annual changes of main economic indicators 1.</i>)	201
1.2. Alapvető gazdasági mutatók éves változása 2. (<i>Annual changes of main economic indicators 2.</i>)	202
2.1. Január 1-jei népesség (<i>Population on 1st January</i>)	203
2.2. Munkavállalási korú népesség összesen, férfiak és nők (<i>Population of working age, males and females</i>)	205
2.3. 15 évesnél fiatalabbak, 60 éves és idősebb férfiak illetve 55 éves és idősebb nők (<i>Population below working age [0–14 years], males above 59 years, females above 54 years</i>)	207
3.1. 15–59 éves férfiak és 15–54 éves nők megoszlása munkaerőpiaci részvétel szerint, százalék (<i>Labour force participation of population at working age, per cent</i>)	211
3.2. 15–59 éves férfiak megoszlása munkaerőpiaci részvétel szerint, százalék (<i>Labour force participation – Men aged 15–59, per cent</i>)	212

3.3. 15–54 éves nők megoszlása munkaerőpiaci részvétel szerint (<i>Labour force participation– Women aged 15–54</i>)	213	7.3. Termelékenységi index és a termelői árindexszel deflált kereseti index alakulása (<i>Index of productivity and real earnings deflated by the producer index</i>)	245
4.1. Munkavállalási korú foglalkoztatottak (<i>Employed of working age</i>)	214	7.4. Minimálbér havi összege és a minimálbér a bruttó átlagkereset százalékában (<i>Minimum wage, average gross earnings = 100</i>)	246
4.2. Munkavállalási koron felül foglalkoztatott (<i>Employed above working age</i>)	215	8.1. Belépők és kilépők az egyes oktatási fokozatokban (<i>Flows of the educational system by level</i>)	250
4.3. Összes foglalkoztatott (<i>Employed</i>)	216	8.2. Az egyes oktatási fokozatokban tanulók megoszlása (<i>The percentage of sharing the pupils/students in the educational system</i>)	251
4.4. Összes foglalkoztatott nemek szerint (<i>Employed by gender</i>)	217	9.1. A bejelentett álláshelyek és a regisztrált munkanélküliek számának alakulása (<i>Number of registered vacancies and registered unemployed</i>)	252
4.5. A foglalkoztatottak kor szerinti megoszlása (<i>Employed by age</i>)	218	9.2. Létszámcökkentést és létszámnövekedést tervező vállalatok arányának alakulása (<i>Firms intending to increase/decrease their staff</i>)	253
4.6. A foglalkoztatottak iskolai végzettség és nemek szerint (<i>Employed by highest educational attainment and gender</i>)	220	9.3. Rendelésállományuk növekedésére illetve csökkenésére számító vállalatok (<i>Firms expecting increasing/decreasing orders</i>) ..	254
4.7. Az egyéni vállalkozók és segítő családtagok aránya (<i>Ratio of self-employed and assisting family members</i>)	221	9.4. Új kapacitásokat üzembe helyező vállalatok (<i>Firms activating new capacities</i>)	255
4.8. Egyéni vállalkozók és segítő családtagok száma és az éves változás (<i>Self-employed and assisting family members, number and annual change</i>)	222	10.1. Regionális különbségek: aktivítási ráta a tervezési statisztikai régiókban, 1992, 2000 (<i>Regional inequalities: Labour force participation rates in NUTS-2 level regions, 1992, 2000</i>) ...	256
4.9. Alkalmazásban állók (<i>Employees</i>)	223	10.2. Regionális különbségek: foglalkoztatási ráta a tervezési statisztikai régiókban, 1992, 2000 (<i>Regional inequalities: Employment ratio in NUTS-2 level regions, 1992, 2000</i>) ...	257
4.10. A vállalati szférában alkalmazottak megoszlása vállalatméret szerint, százalék (<i>Employees of the corporate sector by firm size, per cent</i>)	225	10.3. Regionális különbségek: regisztrált munkanélküliségi ráta a tervezési statisztikai régiókban, 1993, 2000 (<i>Regional inequalities: Registered unemployment rate in NUTS-2 level regions, 1993, 2000</i>)	258
4.11. A vállalati szférában alkalmazottak megoszlása a külföldi tulajdonhányad szerint, százalék (<i>Employees of the corporate sector by the share of foreign ownership, per cent</i>)	226	10.4. Regionális különbségek: munkanélküliségi ráta a Munkaerő-felmérés szerint a tervezési statisztikai régiókban, 1992, 2000 (<i>Regional inequalities: LFS-based unemployment rate in NUTS-2 level regions, 1992, 2000</i>)	259
5.1. Regisztrált és MEF munkanélküliségi ráta alakulása (<i>Registered and LFS unemployment rates</i>)	227	10.5. A megyei munkanélküliségi ráták regionális különbségei (<i>Regional inequalities: unemployment rates in the counties</i>) ..	260
5.2. Regisztrált munkanélküliek megoszlása gazdasági aktivitás szerint (<i>Registered unemployed by economic activity</i>)	228	10.6. Regisztrált megyei munkanélküliségi ráták átlagai, 2000 (<i>Average of registered unemployment rate by counties, 2000</i>) ..	268
5.3. A különböző munkaerőpiaci állományok közötti negyedéves áramlások intenzitásának alakulása a 17–74 éves népességben, 1992–2000 (<i>Quarterly flows between labour market states, population between 15–74 years, 1992–2000</i>)	229	10.7. Regionális különbségek: keresetek, 1989, 2000 (<i>Regional inequalities: Earnings, 1989, 2000</i>)	268
5.4. A munkanélküliség alakulása nem és tartósság szerint (<i>Unemployment rate by gender and length</i>)	231	10.8. Regionális különbségek: bruttó hazai termék, 1994, 1999 (<i>Regional inequalities: gross domestic product, 1994, 1999</i>) ..	269
5.5. A munkanélküliek száma a munkakeresés hossza szerint (<i>The distribution of unemployed by duration of job search</i>)	232	11.1. Külföldi állampolgárok részére kiadott munkavállalási engedélyek (<i>Work permit issued to foreign citizens</i>)	271
5.6. Tartós munkanélküliség a munkanélküli regiszter adatai alapján (<i>Long-term registered unemployment</i>)	233	12.1. A foglalkoztatottak megoszlása a heti munkaidő szokásos hossza szerint, 2000 (<i>Employees by usual weekly working time, 2000</i>)	273
5.7. Ismétlődő munkanélküliség alakulása a regiszter alapján (A nem első ízben regisztráltak és az első ízben regisztráltak hányadosa) (<i>Ratio of re-entrants to first-time entrants in the register</i>)	236	13.1. Munkanélküliségi ráta nemek szerint, és hosszú távú munkanélküliség (<i>Unemployment rate by sex and long term unemployment rate</i>)	274
5.8. Az átlagos munkanélküli segély és a jövedelempótló támogatás az átlagkeresethez viszonyítva, 1990–99 (<i>The ratio of average unemployment benefits and unemployment assistance to gross earnings</i>)	236	13.2. Foglalkoztatási ráta, 15–64 évesek (<i>Employment rate by population aged 15–64</i>)	275
5.9. A munkanélküli ellátásban részesülő pályakezdekők havonkénti záró létszáma, 1991–2000 (<i>The number of school leavers' unemployment benefit recipients on the closing day of each month, 1991–2000</i>)	237	13.3. Foglalkoztatottak összetétele (<i>Composition of employed population</i>)	276
6.1. Inaktivitási arány alakulása nemek szerint (<i>Inactive ratio by gender</i>)	239		
6.2. Munkavállalási korúak inaktivitási aránya nemek szerint (<i>Inactivity ratio of working age population by gender</i>)	240		
7.1. Bruttó és nettó reálkereset éves változása (<i>Change of gross real earnings and net real earnings</i>)	241		
7.2. Bruttó átlagkereset az országos átlag százalékában, nemzetgazdasági ágak szerint, 2000 (<i>Gross real earnings as a percentage of national average industry, 2000</i>)	243		